

שבוע פרשת "תצוה - זכור"

(21 - 27 February 10)

ד' - י"ג אדר ה'תש"ע

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו לטטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותיירשך ויצהרדך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמרתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על בנפיהם בגדיהם לדרתם, ונתנו על ציצת הכנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדשים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם, מארץ מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

נכון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שייבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך.
אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:**

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אֶהרֶן ואל־בָּנָיו לאמר פה תברכו את־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אמור להם:
יברכך יהוה וישמך: יאר יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ ויחַנֶּךָ: וישא יהוה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וישם לך שְׁלוֹם:
ושמו את־שְׁמִי על־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:
בלחש: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:
ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוך

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה בולטת כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכִנּוֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹרֶךְ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרָךְ בְּלֵאָמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יַחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֵמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָוִם
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָע: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָוִם: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זִנְחֲתָנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שִׁקְרָה: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מִוֶּכֶה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְיעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יִהְיֶה־אֲחֵרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹר
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָה: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאֶרֶץ זָכָרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֵנִי וְאִבּוֹן וְנִכְאָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּהּ וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עָשִׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עֲנִי וְאִבּוֹן אֲנִכִּי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כִּשְׁלוֹ
 מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאוּנִי יִגְיעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעֲנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָהּ יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלָמָה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלֶלְנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אִבּוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה ויהי אומן את הדסה (עם ביאור בדרך אפשר) פורים (מאמר א) ה'תשי"ג	ה
ד	שיחת ליל ג' פרשת תצוה ט' אדר ה'תש"נ	טו
ה	ר"ד אור ליום ב' ח' אדר, ה'תש"כ	כ
ו	לקוטי שיחות לשבוע פרשת תצוה (בלה"ק) כרך יא	כו
ז	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת תצוה	לא
ח	לוח "היום יום" לשבוע פרשת תצוה	מ
ט	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מה

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדוייקים (קאפח):

י	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה	מח
יא	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה	סה
יב	– ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה	עה
יג	נביאים וכתובים שמואל-א פרק ז, דברי הימים-ב פרק כה	עו
יד	מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף ט עד דף טו	עח

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טו	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קח
טז	שולחן ערוך הלכות משא ומתן - אדמו"ר הזקן	קח
יז	תורה אור – ד"ה ויושט המלך - אדמו"ר הזקן	קט
יח	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיא
יט	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיא
כ	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיב
כא	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קיג
כב	ספר המאמרים ה"ש"ת - אדמו"ר מוהרי"צ	קיד
כג	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיד
כד	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קיז
כה	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכ
כו	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת תצוה ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכא
כז	לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה	קמב
כח	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קמג

1 וַיְהִי אוֹמֵן אֶת הַדָּסָה הַיָּא אֶסְתֵּר¹, וְאִיתָא [מובא] בַּגְמָרָא²
 2 קָרִי לָהּ הַדָּסָה וְקָרִי לָהּ אֶסְתֵּר [=נקראת בשם 'הדסה' וגם בשם
 3 'אסתר'], וּמִמְשִׁיף בַּגְמָרָא, לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ הַדָּסָה עַל שֵׁם
 4 הַצְדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ הַדָּסִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר³ בַּנְּבוֹאָה זְכַרְיָה: וְהוּא

5 עוֹמֵד בֵּין הַהַדָּסִים [=בין

6 הצדיקים. נמשלו להדס שיש לו

7 ריח טוב, כך לצדיקים יש מצוות

8 שנמשלו לריח טוב], וְלָמָּה

9 נִקְרָאת שְׁמָהּ אֶסְתֵּר, עַל

10 שֵׁם שְׁהִיְתָה מִסְתַּרְתָּ

11 דְּכָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר⁴ אֵין

12 אֶסְתֵּר מִגִּדְתָּ - אֶסְתֵּר הִיְתָה

13 מִסְתַּרְתָּ וְלֹא מִסְפַּרְתָּ "אֵת

14 מוֹלַדְתָּהּ וְאֵת עֲמָהּ". וְעוֹד

15 דִּעָה בַּגְמָרָא שֵׁם, לָמָּה

16 נִקְרָאת אֶסְתֵּר שְׁהִי

17 אֲמוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין

18 אוֹתָהּ עַל שֵׁם אֶסְתֵּרָה

19 [=יֵרַח. יֵפֶה כְּלִבְנָה]. וְצָרִיף

20 לְהַבִּין א. מֵהוּ עֲנִין ב'

21 הַשְּׁמוֹת דִּהַדָּסָה וְאֶסְתֵּר?

22 ב. וְגַם, מֵה נִוָּגַע אֵיךְ הָיָה

23 אֲמוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין

24 אוֹתָהּ? לְבָאָר זֹאת, מִקְדִּים

25 עֲנִין אֶסְתֵּר כְּפִי שֶׁהוּא בְּרוּחָנִיּוֹת

26 בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, כִּיּוֹן

27 שֶׁהִנֵּגְתָּהּ שֶׁל אֶסְתֵּר הִיְתָה כְּפִי

28 אוֹפֵן שֶׁרֶשֶׁה בְּרוּחָנִיּוֹת. וְהָעֲנִין

29 בְּזָה⁵, כִּידוּעַ⁶ שֶׁאֶסְתֵּר

30 הִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת

31 הַסְפִּירָה (דְּרוּגָה) הָאֲחֵרֹנָה שֶׁל

32 עוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שֶׁעֲנִינָהּ לְקַבֵּל

33 בְּתוֹכָהּ כָּל הַהִשְׁפָּעוֹת מֵהַסְפִּירוֹת

34 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמֶּנָּה, וְלִירֵד לְהַשְׁפִּיעַ

35 זֹאת לְעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים, וְיֵשׁ

36 בָּהּ - בְּמַלְכוּת - ב'

37 מְדִרְיָנוֹת, מְדִרְיָנָה עֲלִיוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת הַדָּסָה

38 כַּאֲשֶׁר ה'מַלְכוּת' בַּאֲצִילוֹת, וּמְדִרְיָנָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת אֶסְתֵּר

39 כַּאֲשֶׁר ה'מַלְכוּת' יוֹרֵד לְמַטָּה, וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר בַּפְּסוּק: הַדָּסָה הִיא

בס"ד. פורים (מאמר א), ה'תשי"ג

(הנחה בלתי מוגה)

וַיְהִי אוֹמֵן אֶת הַדָּסָה הַיָּא אֶסְתֵּר¹, וְאִיתָא בַּגְמָרָא² קָרִי
 לָהּ הַדָּסָה וְקָרִי לָהּ אֶסְתֵּר, וּמִמְשִׁיף בַּגְמָרָא, לָמָּה
 נִקְרָא שְׁמָהּ הַדָּסָה עַל שֵׁם הַצְדִּיקִים שֶׁנִּקְרְאוּ הַדָּסִים, וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר³ וְהוּא עוֹמֵד בֵּין הַהַדָּסִים, וְלָמָּה נִקְרָאת שְׁמָהּ
 אֶסְתֵּר, עַל שֵׁם שְׁהִיְתָה מִסְתַּרְתָּ דְּכָרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר⁴ אֵין
 אֶסְתֵּר מִגִּדְתָּ. וְעוֹד דִּעָה בַּגְמָרָא שֵׁם, לָמָּה נִקְרָאת אֶסְתֵּר
 שְׁהִי אֲמוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתָהּ עַל שֵׁם אֶסְתֵּרָה. וְצָרִיף
 לְהַבִּין מֵהוּ עֲנִין ב' הַשְּׁמוֹת דִּהַדָּסָה וְאֶסְתֵּר. וְגַם, מֵה
 נִוָּגַע אֵיךְ הָיָה אֲמוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתָהּ. וְהָעֲנִין בְּזָה⁵,
 כִּידוּעַ⁶ שֶׁאֶסְתֵּר הִיא סְפִירַת הַמַּלְכוּת, וְיֵשׁ בָּהּ ב'
 מְדִרְיָנוֹת, מְדִרְיָנָה עֲלִיוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת הַדָּסָה, וּמְדִרְיָנָה
 תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת אֶסְתֵּר, וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר הַדָּסָה הִיא
 אֶסְתֵּר, שֶׁגַּם הַמְדִּרְיָנָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת אֶסְתֵּר, הִיא
 הַדָּסָה⁷. וְצָרִיף לְהַבִּין בַּאֲשֶׁר הָעֲנִין, וְהַפְּעֵל-יוֹצֵא מִזֶּה
 בְּעִבּוּדָהּ, כִּידוּעַ מֵה שֶׁכְּתִב כְּבוֹד קִדְשָׁהּ מוֹרִי חֲמִי
 אֲדָמוֹר⁸ וְחִזֹּר עַל זֶה בְּמָה פְּעָמִים דָּכָל עֲנִין הַהִשְׁפָּלָה
 הוּא וְכַּן הַקְדָּמָה לְעִבּוּדָהּ, וְכָל עֲנִין שֶׁיִּשְׁנֹו בְּהִשְׁפָּלָה,
 אֲפָשָׁר לְהִבִּיא (אֲרַאפְטֵרָאגֵן) מִמֶּנּוּ בְּכֵן בְּעִבּוּדָהּ, וּבְמִלָּא
 מְכַרְחִים לְהִבִּיא מִמֶּנּוּ בְּכֵן בְּעִבּוּדָהּ.

(ב) וְהָעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה אִיתָא בַּגְמָרָא⁹ אֶסְתֵּר מִן הַתּוֹרָה
 מִזֶּיִן דְּכְתִיב¹⁰ וְאֵנִכִּי הִסְתֵּר אֶסְתֵּר פְּנֵי בָּיוֹם
 הַהוּא, וְהִנֵּנוּ שֶׁהַפְּנִים דְּלִמְעַלָּה (פְּנִי) הֵם בְּכַחֲשִׁינָה הַסְתֵּר.
 דְּהִנֵּה, אֵף שְׁאִין לֹא גוֹף וְאִין לֹא דְמוּת גְּהוּף¹¹, מִפְּלִ

יֵהִי הַסְתֵּר פְּנִים "ומצאוהו צרות רבות ורעות", וְהִנֵּנוּ שֶׁהַפְּנִים
 דְּלִמְעַלָּה (פְּנִי) הֵם בְּכַחֲשִׁינָה הַסְתֵּר. דְּהִנֵּה, אֵף שְׁאִין לֹא
 גוֹף וְאִין לֹא דְמוּת גְּהוּף¹¹ וְאֵכֶּ כִּידֵּן יִתְכֵּן לֹמֵר "אֶסְתֵּר פְּנִי"

כַּאֲשֶׁר ה'מַלְכוּת' בַּאֲצִילוֹת, וּמְדִרְיָנָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת אֶסְתֵּר
 כַּאֲשֶׁר ה'מַלְכוּת' יוֹרֵד לְמַטָּה, וְעַל זֶה הוּא אוֹמֵר בַּפְּסוּק: הַדָּסָה הִיא

(1 אסתר ב, ז. (2 מגילה יג, א. (3 זכרי' א, ח. (4 אסתר ב, כ. (5 בהבא לקמן - ראה ד"ה ויהי אומן עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' שח ואילך עם הערות מכ"ק אדמו"ר שליט"א). תשכ"ד. (6 עץ חיים שער מו (שער כסא הכבוד) פ"ו. ובכ"מ. (7 ראה אוה"ת מגילת אסתר (הוצאת תש"נ) ע' טז. (8 ראה סה"מ תרח"ץ ס"ע קסד ואילך. סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 44 ואילך. ובכ"מ. (9 חולין קלט, ב. (10 וילך לא, יח. (11 פיוט "יגדל".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אצל הקדוש-ברוך הוא? **מָקוֹם** שייך לומר 'פנים' כיון שישנה דרגה
2 למעלה הנקראת בשם 'פנים' וכו' **שְׁהָרִי יָדוּעַ שֵׁישׁ לְמַעַלָּה בַּחֲנִינָה**
3 **פָּנִים יָמִין שְׂמָאל וְאַחֹר.** וְזֶהוּ מָה שֶׁכְּתוּב אֶסְתִּיר פָּנֶי,
4 הֵינּוּ שֶׁבַּבְּחִינַת הַפָּנִים לְמַעַלָּה, יֵשׁ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּגִלּוּי וְיֵשׁ
5 כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּהֶסְתֵּר.
6 וְהֵעֵנִן בְּזֶה, דְּפָנִים הוּא
7 בַּחֲנִינָה מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת
8 (כְּדִלְקָמָן), וְיֵשׁ בָּהּ ב' ¹
9 מְדֻרִיגוֹת, א' כְּמוֹ שֶׁהִיא
10 בְּאֲצִילוֹת, שְׁאֵז נִקְרָאת
11 הַדְּסָה עַל שֵׁם הַצְדִּיקִים,
12 דְּלִהּוֹת שֶׁבְּאֲצִילוֹת
13 כְּתִיב¹² לֹא יִגּוֹרֵךְ רָע
14 [=לֹא יִדּוּר עִמָּךְ רָע. עוֹלָם
15 הַאֲצִילוֹת הוּא עוֹלָם שְׂכוּלָה טוֹב
16 וְאִין שֵׁם כָּלִל מִצִּיאוֹת רָע
17 (בְּשׁוּנָה מְעוּלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים)],
18 לָכֵן הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא
19 בְּאֲצִילוֹת נִקְרָאת הַדְּסָה
20 עַל שֵׁם הַצְדִּיקִים, וּב'
21 וְיֵשׁ כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכוֹת יוֹרֶדֶת
22 וְנַעֲשִׂית עֵתִיק [=מְקוֹר]
23 לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה שְׁלֵמָה
24 מֵאֲצִילוֹת שְׁאֵז הִיא
25 בְּהֶסְתֵּר, וְאֵז נִקְרָאת
26 אֶסְתֵּר עַל שֵׁם שֶׁמְסַתֶּרֶת
27 דְּכָרִיָּה. וְעַל זֶה אוֹמֵר
28 הַדְּסָה הִיא אֶסְתֵּר, הֵינּוּ
29 שְׁגָם בַּחֲנִינָה מְלָכוֹת כְּמוֹ
30 שֶׁנַּעֲשִׂית עֵתִיק לְבְּרִיאָה
31 וּמִשְׁתַּלְשֵׁלֶת וְיוֹרֶדֶת לְמִטָּה
32 מִטָּה, יֵשׁ בָּהּ כָּל
33 הַבְּחִינּוֹת וְהֵעֵנִינִים
34 שֵׁישְׁגָם בְּמְלָכוֹת כְּמוֹ
35 שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת.
36 פָּנִים וְאַחֹר. כֹּשֶׁם שֶׁאֲצִל הָאָדָם
37 מִשְׁתַּקֵּפֶת בְּפָנָיו פְּנִימִיּוֹת וְשֵׁם
38 מִתְּגַלִּים רְגִשׁוֹתָיו, כֵּן לְמַעַלָּה
39 בַּחֲנִינָה 'פָּנִים' מוֹרָה עַל גִּילּוֹ
40 אוֹרֵו יִתְבָּרֵךְ. לְעוֹמֶת זֹאת 'אַחֹר'
41 מוֹרָה עַל הָעֵלֶם, כְּאִדֶּם הַמְּסַתֵּר
42 פָּנָיו שֶׁלֹּא תִתְּגַלֶּה פְּנִימִיּוֹתוֹ
43 לְזוּלָּתוֹ. בְּקִטְעַ הַבָּא יִבְאֵר,
44 שֶׁהַכִּינּוּי פָּנִים וְאַחֹר אֵינּוּ דוּקָא
45 עַל דְּרָגָה מְסוּיִמָּת, אֵלֶּא בְּאֻפֶּן
46 יַחֲסִי, דְּרָגָה בַּה מְאִיר יוֹתֵר אוֹר
- נִקְרָאת 'פָּנִים', לְעוֹמֶת דְּרָגָה הַנְּמוּכָה מִמֶּנָּה, שֶׁנִּקְרָאת 'אַחֹר'.
וּבְאֹרֶ הֵעֵנִן שֶׁמְלָכוֹת דְּאֲצִילוֹת נִקְרָאת פָּנִים, הֵנָּה, בַּחֲנִינָה
פָּנִים בְּכָלִלוֹת הִיא בַּחֲנִינָה עֲצָמוֹת אוֹר אֵין סוֹף שֶׁלְּמַעַלָּה
מִהַשְׁתַּלְשֵׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּבְכָלִלוֹת הַהַשְׁתַּלְשֵׁלוֹת הוּא בַּחֲנִינָה
חֲצוֹנִיּוֹת וְאַחֹר לְעוֹמֶתוֹ.
וּבְכַפְרִטִיּוֹת הַמְּדֻרִיגוֹת
בְּהַשְׁתַּלְשֵׁלוֹת גּוֹפָא
[=עֲצָמָה], הֵנָּה אֲצִילוֹת
הוּא בַּחֲנִינָה פָּנִים,
וּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ
הוּא חֲצוֹנִיּוֹת וְאַחֹר¹³,
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב הַרְמִ"ז¹⁴
שְׁד' הַמְּדֻרִיגוֹת פָּנִים
יָמִין שְׂמָאל וְאַחֹר הֵם ד'
עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה
יְצִירָה עֲשִׂיהָ, וְאֲצִילוֹת
הִיא בַּחֲנִינָה פָּנִים. וְהֵעֵנִן
בְּזֶה, שֶׁחֲכָמָה נִקְרָאת
פָּנִים¹⁵ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "חֲכָמָה
אָדָם תֹּאכִיר פָּנָיו", וְלִהּוֹת
שֶׁאֲבָא עֲלָא מְקַנְנָא
בְּאֲצִילוֹת¹⁶ [=חֲכָמָה עֲלִינוּנָה
שׁוּרָה וּמֵאִירָה בְּאֲצִילוֹת], לָכֵן
כָּלִלוֹת הָאֲצִילוֹת הוּא
בַּחֲנִינָה פָּנִים, וְגַם בַּחֲנִינָה
הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה
שֶׁבְּאֲצִילוֹת, מְלָכוֹת
דְּאֲצִילוֹת, הֵנָּה בְּהִיּוֹתָה
בְּאֲצִילוֹת הָרִי הִיא גַם כֵּן
בְּכַחֲנִינָה פָּנִים. אָבֵל
הַמְּלָכוֹת כְּמוֹ שֶׁהִיא יוֹרֶדֶת
וְנַעֲשִׂית עֵתִיק לְבְּרִיאָה
יְצִירָה עֲשִׂיהָ, שְׁזֶהוּ רַק
הָאֶרֶץ הַמְּלָכוֹת בְּלָכָד¹⁷,
וּבְזֶה גּוֹפָא רַק הַחֲצוֹנִיּוֹת שֶׁבָּהּ, הֵנָּה
זֶהוּ בַּחֲנִינָה הַסֵּתֵר, וְעַל זֶה נֶאֱמַר וְאֵנְכִי הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר פָּנֶי בְּיוֹם הַהוּא, שֶׁהַמְּלָכוֹת

(12) תהלים ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג ואילך. ובכ"מ. (13) ראה גם אוה"ת תשא ע' ב"לד ואילך. סה"מ תרע"ח ע' רטז ואילך. תש"ה ע' 59 ואילך. (14) לזח"ג צג, ב. (15) ראה אוה"ת נ"ך ח"א ע' תקטז. (16) רמ"ז לזח"ב רכ, ב. תו"א משפטים עה, א. סה"מ תרצ"ו ע' 199. וש"נ. (17) אולי נאמר: רק מלכות (היינו שאין בה בחינת החכמה) שהיא הארה בלבד.

ביאור בדרך אפשר

1 ביום ההוא, שהמלכות שהיא בחינת פנים (פני) מסתתרת
2 (הסתר אסתיר) בבריאה יצירה עשיה (ביום ההוא "ההוא" –
3 לשון העלם. המלכות מסתתרת בעולמות שהם בבחינת העלם והסתר על האור
4 האלקי). בסעיף הבא יבאר, שהמלכות נקראת 'פנים' גם מפני שהיא הפנימיות
5 שבנשמות ישראל.

6 (ג) ועוד טעם שהמלכות
7 נקראת פנים לפי שהיא
8 הפנימיות והשושן דנשמות
9 ישראל, כמו שכתוב
10 וזאת לפנים בישראל,
11 זאת היא בחינת
12 מלכות¹⁹, והיא לפנים
13 בישראל, הינו הפנימיות
14 דנשמות ישראל. והענין
15 הוא²⁰, דאיתא [=מובא]
16 בעץ חיים²¹ שיש נצוץ
17 קטן מאד שהוא בחינת
18 אלקות כו' (מדריגה
19 התחתונה שבבורא) וזה
20 הנצוץ מתלבש בכח
21 נצוץ אחד נברא כו'
22 במדריגה העליונה שבנשמה -
23 הנקרא יחידה. ובמובן
24 גם ממה שכתוב
25 במדרש²² חמשה שמות
26 נקראו לה (לנשמה) נפש
27 רוח נשמה חיה יחידה,
28 הינו, שגם יחידה היא
29 רק שם בלבד²³ כמו 'שם'
30 שהוא חיצוני. רק בשביל
31 שהזולת יכול לקראו בשמו,
32 ועצם הנשמה היא
33 למעלה גם מבחינת
34 היחידה, פי, בחינת
35 היחידה היא ענין נצוץ
36 אחד נברא, ועצם
37 הנשמה היא הנצוץ בורא
38 המתלבש בניצוץ נברא (כנ"ל),
39 והיא הפנימיות של
40 הנשמה. והניצוץ בורא
41 שבנשמה זהו בחינת
42 מלכות שנקראת פנים,
43 הפנימיות דנשמות
44 ישראל. להבין זאת, מקדים
45 פירוש השמות נפש, רוח, נשמה,
46 חיה, יחידה: דהנה, ידוע

ביאור בדרך אפשר

47 שנפש היא דרגה הנמשכת מבחינת עשיה, רוח הוא בחינת
48 יצירה, נשמה בחינת בריאה, חיה בחינת אצילות, ויחידה
49 היא בחינת פתר, הינו בחינת אריך, והנצוץ בורא שמתלבש
50 בהנצוץ נברא הוא בחינת עתיק [=פנימיות הכתר]. וכמו כן גם
51 בא"ק - 'אדם קדמון' נכל
52 עולם המורכב מעשר ספירות
53 נקרא 'אדם', כי עשר הספירות
54 הן בדוגמת עשר הכוחות
55 שבאדם. 'אדם קדמון' הוא
56 הדרגה הראשונה בסדר
57 ההשתלשלות שיש בה עשר
58 ספירות שהוא מחשבה
59 הקדומה על כללות
60 ההשתלשלות, שיש שם
61 בחינת לבושים ובחינת
62 ספירות לכל ספירה ישנו
63 'לבוש', שהוא החיצוניות
64 וההתפשטות של הספירה אל
65 הדרגות שלמטה ממנה, וכך
66 ב'אדם קדמון' ישנם ספירות
67 ולבושים, בחינת לבושים
68 היא מחצב הנשמות
69 [=משם נחצבו הנשמות],
70 ובחינת ספירות היא
71 מחצב הספירות של עולם
72 האצילות²⁴, הנה בחינת
73 יחידה שהיא הנצוץ
74 נברא היא ממחצב
75 הנשמות, אבל הנצוץ
76 בורא (שמתלבש בנצוץ
77 נברא) הוא ממחצב
78 הספירות, שפזה שיה
79 לומר מדריגה תחתונה
80 שבבורא. ואף שעצם
81 ואמתת ענין בורא הוא
82 למעלה מהספירות, שהם
83 אורות בפלים שהספירות
84 נמצאו ונאצלו מאור אין

שהיא בחינת פנים (פני) מסתתרת (הסתר אסתיר)
בבריאה יצירה עשיה (ביום ההוא).

(ג) ועוד טעם שהמלכות נקראת פנים לפי שהיא
הפנימיות דנשמות ישראל, כמו שכתוב¹⁸
וזאת לפנים בישראל, זאת היא בחינת מלכות¹⁹, והיא
לפנים בישראל, הינו הפנימיות דנשמות ישראל. והענין
הוא²⁰, דאיתא בעץ חיים²¹ שיש נצוץ קטן מאד שהוא
בחינת אלקות כו' (מדריגה התחתונה שבבורא) וזה
הנצוץ מתלבש בכח נצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה.
וכמו כן גם ממה שכתוב במדרש²² חמשה שמות נקראו
לה נפש רוח נשמה חיה יחידה, הינו, שגם יחידה היא
רק שם בלבד²³, ועצם הנשמה היא למעלה גם מבחינת
היחידה, פי, בחינת היחידה היא ענין נצוץ אחד נברא,
ועצם הנשמה היא הנצוץ בורא, והיא הפנימיות של
הנשמה. וזהו בחינת מלכות שנקראת פנים, הפנימיות
דנשמות ישראל. דהנה, ידוע שנפש היא בחינת עשיה,
רוח הוא בחינת יצירה, נשמה בחינת בריאה, חיה
בחינת אצילות, ויחידה היא בחינת פתר, הינו בחינת
אריך, והנצוץ בורא שמתלבש בהנצוץ נברא הוא
בחינת עתיק. וכמו כן גם בא"ק שהוא מחשבה
הקדומה על כללות ההשתלשלות, שיש שם בחינת
לבושים ובחינת ספירות, בחינת לבושים היא מחצב
הנשמות, ובחינת ספירות היא מחצב הספירות²⁴, הנה
בחינת יחידה שהיא הנצוץ נברא היא ממחצב הנשמות,
אבל הנצוץ בורא (שמתלבש בנצוץ נברא) הוא ממחצב
הספירות, שפזה שיה לומר מדריגה תחתונה שבבורא.
ואף שעצם ואמתת ענין בורא הוא למעלה מהספירות,
שהם אורות בפלים שנמצאו ונאצלו מאור אין סוף,

(18 רות ד, ז. 19) ראה זח"ג רצז, סע"ב. ועוד. פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) מערכת זאת.
(20) ראה גם סה"מ תרע"ח ע' ריג ואילך. תש"ה ע' 54 ואילך. (21) שער מב (שער דרושי אבי"צ)
פ"א. הובא בלקו"ת פ' ראה כז, א. (22) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו. בכמה מקומות (ודפוסים) הוא
בשינוי הסדר. אבל כ"ה (ככפנים – נרנח") בעץ חיים שם. ובכ"מ. (23) ראה גם סה"מ תרצ"ו ס"ע
56 ואילך. וש"נ. (24) שערי קדושה להרח"ו ח"ג שער ב. וראה גם ביאורי הזוהר להצ"צ ח"א ע' ערב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 סוף אם כן, הם עצמם אינם הבורא, ורק שנאצלו מהבורא, מפל מקום,
2 הספירות הם אלקות ממש, שהרי איהו וחייה וגרמוהי חד
3 [=אור-אין-סוף והאורות והכלים דאצילות מאוחדים הם] ²⁵, הינו שגם
4 הלבושים דאצילות אינם נפרדים והם אלקות, ומפל שפן

5 שלמעלה מאצילות הלבושים

6 דא"ק הם אלקות, וכל

7 זה הוא בנוגע ללבושים

8 שהם חיצוניות ו התפשטות

9 בלבד ולמרות זאת הם

10 מאוחדים עמו ונקראים גם

11 'אלקות', ומפל שפן

12 הספירות דא"ק - אורות וכלים-

13 דאצילות, ובפרט

14 הספירות דא"ק, הרי הם

15 אלקות ממש ולכן נקראים

16 ספירות דא"ק קדמון בשם

17 'נצח בורא' ובאמת הנה

18 הנצח בורא הוא למעלה

19 גם ממחצב הספירות

20 שברגת אדם-קדמון, דהנצח

21 בורא הוא בחינת עתק

22 כנ"ל, וכמו כן הוא גם

23 בא"ק, שהנצח בורא

24 הוא בחינת עתק דא"ק,

25 כידוע ²⁶ שיש בחינת

26 עתק לעילא מגולגלתא

27 דא"ק, שהיא בחינת

28 מלכות דאין סוף. דכמו

29 שמלכות דאצילות

30 נעשית עתק לבריאה,

31 כמו כן מלכות דאצילות

32 דקללות, שהיא בחינת

33 מלכות דאין סוף, נעשה

34 עתק לבריאה דקללות

35 שהוא א"ק. והנצח

36 בורא שהוא הפנימיות

37 דנשמות ישראל הוא

38 בחינת מלכות דאין סוף,

39 עתק דא"ק. ומשום זה

40 הנה גם כמו שהמלכות

41 באה בסדר השתלשלות

42 עד מלכות דאצילות,

43 נקראת המלכות פנים.

44 בסעיף הבא יתבאר שכשם

45 שישנם שתי המדרגות הנ"ל

46 בספירת המלכות כן אצל כל

מפל מקום, הספירות הם אלקות ממש, שהרי איהו
וחייה וגרמוהי חד ²⁵, הינו שגם הלבושים דאצילות
אינם נפרדים והם אלקות, ומפל שפן שהלבושים דא"ק
הם אלקות, וכל זה הוא בנוגע ללבושים שהם
התפשטות בלבד, ומפל שפן הספירות דאצילות, ובפרט
הספירות דא"ק, הרי הם אלקות ממש. ובאמת הנה
הנצח בורא הוא למעלה גם ממחצב הספירות, דהנצח
בורא הוא בחינת עתק כנ"ל, וכמו כן הוא גם בא"ק,
שהנצח בורא הוא בחינת עתק דא"ק, כידוע ²⁶ שיש
בחינת עתק לעילא מגולגלתא דא"ק, שהיא בחינת
מלכות דאין סוף. דכמו שמלכות דאצילות נעשית עתק
לבריאה, כמו כן מלכות דאצילות דקללות, שהיא
בחינת מלכות דאין סוף, נעשה עתק לבריאה דקללות
שהוא א"ק. והנצח בורא שהוא הפנימיות דנשמות
ישראל הוא בחינת מלכות דאין סוף, עתק דא"ק.
ומשום זה הנה גם כמו שהמלכות באה בסדר
השתלשלות עד מלכות דאצילות, נקראת המלכות
פנים.

(ד) והנה ב' מדרגות הנ"ל בבחינת המלכות שנקראת
פנים, כמו שהיא בגלוי באצילות, וכמו
שבאה בהסתר להיות עתק לבריאה, ישנם גם בכללות
נשמות ישראל (וזאת לפנים בישראל) ובכל נשמה
ונשמה בפרט, שיש בה ב' בחינות ²⁷, בחינת ישראל,
ל"י רא"ש ²⁸, ובחינת יעקב, יו"ד עק"ב ²⁹, שהם עצם
הנשמה והארת הנשמה. דהנה ³⁰, ידוע שלא כל הנשמה
מתלבשת בגוף, והינו, שהפחות פנימיים שמתלבשים
בכלים אינם עצם הנשמה, כי עצם הנשמה אינה יכולה
להתלבשת בגוף, שהרי אפלו מלאך בשליש עולם ³¹, ואם כן הנשמה שהיא

נשמה ונשמה, ישנם שתי מדרגות והן הן שתי השמות שנקרא בהם יעקב אבינו
ע"ה וכן זרעו: ישראל ויעקב. ישראל - שם המעלה כדברי הכתוב: "כי שרית
עם אלקים ועם אנשים ותוכל" מורה על עצם הנשמה, ויעקב - מלשון 'עקב'
- מורה על הארת הנשמה המתלבשת בגוף.

(ד) והנה ב' מדרגות

הנ"ל בבחינת המלכות

שנקראת פנים, כמו

שהיא בגלוי באצילות,

וכמו שבאה בהסתר

להיות עתק לבריאה,

ישנם גם בכללות נשמות

ישראל (כמבואר בסעיף

הקודם שנרמז בפסוק: וזאת

לפנים בישראל [=ספירת

המלכות שנקראת "זאת" נמצאת

בפנימיותם של נשמות ישראל])

ובכל נשמה ונשמה

בפרט, שיש בה ב'

בחינות ²⁷, בחינת

ישראל, 'ישראל' אותיות ל"י

רא"ש ²⁸, ובחינת יעקב,

יו"ד עק"ב ²⁹, שהם עצם

הנשמה והארת הנשמה.

דהנה ³⁰, ידוע שלא כל

הנשמה מתלבשת בגוף,

והינו, שהפחות פנימיים

שמיארים באדם ומסוגל לקבלם

מפני שמדורים לפי כליו

ומתלבשים בכלים אינם

עצם הנשמה, כי עצם

הנשמה אינה יכולה

להתלבשת בגוף, שהרי

אפלו על מלאך נאמר כי

גודלו - בשליש עולם

עומד ³¹, ואם כן הנשמה

ואילך. (25) תקוני זוהר בהקדמה (ג, ב). (26) ע"ח שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ו. זהר הרקיע
לזח"א טו, א. לקו"ת הוספות לויקרא נא, ד. (27) ראה סה"מ תרע"ח ע' ריד ואילך. תש"ה ע' 57
ואילך. (28) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. ספר הליקוטים להאריז"ל ויחי מזו, כח. שם מח,
ב. פע"ח שער הלולב פ"א. סה"מ"צ להצ"צ טו, ב — בשם הזוהר. ועוד. (29) פרדס שער כג (שער
ערכי הכינויים) בערכו. ע"ח שער ג (שער סדר האצילות) פ"ב. תו"א ויצא כא, א. לקו"ת בלק ע, ב.
ובכ"מ. (30) לקו"ת שה"ש טז, ד. ובכ"מ. (31) ראה חולין צא, ב. ב"ר פס"ח, יב. לקו"ת שם. סה"מ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִיא בַּמַּעֲלָה מִמֶּלֶךְ, הָרִי בּוֹדֵאִי שְׁאִינָה יְכוּלָה
2 לְהַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוֹף, וּמָה שְׁמַתְּלַבֵּשׁ בַּגּוֹף הוּא רַק הָאֶרֶת הַנִּשְׁמָה
3 לְבַד, בְּחִינַת יַעֲקֹב, וְאוֹלָם עֲצָם הַנִּשְׁמָה הִיא בְּחִינַת יִשְׂרָאֵל
4 וְנִשְׁאֵר לַמַּעֲלָה. וּמִצֵּד ב' הַמְדְּרִיגוֹת הַנ"ל שְׁבִנְשָׁמָה, יֵשׁ

5 חֲלוּקִים גַּם בְּאוֹפֶן
6 הָעֲבוּדָה - עֲבוּדַת הַיְּהוּדִי
7 בַּהֲבַת ה', וְכִמּוּ שִׁיבָרָה.
8 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה,
9 בְּעֲבוּדָה דְּאַהֲבָה, דְּלִית
10 פְּלִחָנָא
11 דְּרַחֲמִימוֹתָא [=אין עבודה]

12 מַעֲלָה כַּעֲבוּדַת הָאֲהֻבָּה] 32,
13 כְּתִיב 33 וְאַהֲבַת גו' בְּכָל
14 לִבְכֹּךְ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל
15 מְאֹדְךָ. וְהֵם שְׁלֹשָׁה מַדְרֻגוֹת
16 וְשִׁלְבִים בַּהֲבַת ה': הָאֲהֻבָּה
17 דְּבְכָל לִבְכֹּךְ הִיא כְּמוֹ
18 שְׁכָתוּב 34 לְאַהֲבָה אֶת
19 הוֹי' אֱלֹקֶיךָ גו' כִּי הוּא
20 חַיִּיךָ, וְהִינוּ שְׁפָאֵשׁ
21 יִתְּבוּנָה שְׁחִימִיּוֹת אֱלֹקֵי
22 מַחֲיָה וּמַחֲיָה אֶת הָעוֹלָם
23 בְּכָל עֵת וּבְכָל שְׁעָה וְהוּא
24 (הָאֲדָם הַמִּתְּבוּנָה) נִכְלָל
25 בְּתוֹכוֹ שִׁמְחָה גַּם אוֹתוֹ בַּעֲצוֹ,
26 הִינוּ, שְׁאֵלְקוֹת הוּא חַיִּי
27 הָעוֹלָם בְּכָל וְחַיִּי נִפְשׁוֹ
28 בְּפֹרֵט, וְאֵלְקוֹת הוּא חַיִּים
29 וְטוֹב, כְּמוֹ שְׁכָתוּב 35
30 רָאָה נִתְּתִי לִפְנֵיךָ אֶת
31 הַחַיִּים וְאֶת הַטוֹב וְאֶת
32 הַמּוֹת וְאֶת הָרָע,
33 דְּרוּחַנִּיּוֹת הוּא חַיִּים
34 וְטוֹב, וְגִשְׁמִיּוֹת הוּא מוֹת
35 וְרַע לִפִּי שְׁאִין לֵה קִיּוֹם
36 מִצֵּד עֲצָמָה כָּלָל, הִנֵּה
37 הַתְּבוּנָה זֶה מְבִיאָה
38 לְהִיּוֹת וּבְחֵרֶת בְּחַיִּים 36,
39 שְׁיִהְיֶה חֲפָצוֹ וְרִצּוֹנוֹ
40 בְּאֵלְקוֹת, שְׁזָהוּ עֲנִין מ"ש
41 בַּהֲפֹסֶק לְאַהֲבָה אֶת הוֹי'
42 אֱלֹקֶיךָ כִּי (לִפִּי שְׁ) הוּא
43 חַיִּיךָ, שְׁזָהוּ הָאֲהֻבָּה
44 בְּשִׁלְבֵי הָרָאשׁוֹן - דְּבְכָל
45 לִבְכֹּךְ. וְאַהֲבָה זֶה הִיא
46 מְגַבְּלָת, דְּכִיּוֹן שְׁפָאֵה

47 מִהֶהֱתְבוּנָה בְּחִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת בְּכָלִי וְהָאֲדָם בְּפֹרֵט שְׁחִימִיּוֹת
48 הִיא בְּבְחִינַת גְּבוּל, לִכְן גַּם הָאֲהֻבָּה הִיא בְּהִתְּלַבֵּשׁ כִּיּוֹן שֶׁכָּל
49 אֲהֻבָּתוֹ לְאֵלְקוֹת תְּלוּי בְּזֶה שְׁאֵלְקוֹת הוּא חַיִּי וְחָפֵץ בְּחַיִּים, אֲךָ לֹא יִבְטַל
50 מִצִּיאָתוֹ הַעֲצָמִית כְּתוּצָה מֵאַהֲבָה זֶה. וְלִמְעֵלָה מִזֶּה הִיא הָאֲהֻבָּה

51 דְּבְכָל נַפְשֶׁךָ, שְׁעַל זֶה
52 נֶאֱמַר 37 אֲפִלּוּ נוֹטֵל אֶת
53 נַפְשֶׁךָ, וְאַהֲבָה זֶה בָּאָה
54 עַל יְדֵי הַתְּבוּנָה שְׁכָל
55 חִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת הִיא רַק
56 הָאֲרָה בְּלָבָד - דְּבִר חִיצוֹנִי
57 שְׁאִין לוֹ כָּלִי חִשְׁבוֹת לִגְבִי

58 הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוּא, וְהִינוּ
59 שְׁהָאֲדָם הַמִּתְּבוּנָה מְרַגֵּשׁ אֶת
60 חִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וּמִתְּבוּנָה
61 שְׁחִימִיּוֹת זֶה הִיא רַק הָאֲרָה
62 בְּלָבָד, וְאֵם כֵּן, כָּל הָעוֹלָמוֹת
63 הֵם הָאֲרָה בְּלָבָד: שְׁהִירִי כְּדוּרִי
64 הוֹזָרָה: בְּמַחְשָׁבָה אַחַת
65 נִבְרָאוּ הָעוֹלָמוֹת 38,
66 לְמַחְשָׁבָה אַחַת אֵין כָּלִי תַּפְסִית
67 מְקוֹם, שְׁהִירִי אֲפִלּוּ בְּאֲדָם
68 אֵין תַּפְסִית מְקוֹם
69 לְמַחְשָׁבָה אַחַת לִגְבִי
70 כָּלִיּוֹת כָּח הַמַּחְשָׁבָה
71 שְׁבִיחוֹתוֹ לְחֹשֶׁב מַחְשְׁבוֹת לֹאֵין
72 קִץ וְאֵין לֹזֶה הַגְּבִלָה כָּלִי וּמִכָּל
73 שְׁכֵן שְׁאִין לְמַחְשָׁבָה יְחִידָה זֶה
74 עוֹר לִגְבִי נִפְשׁוֹ וּלְגְבִי
75 עֲצָם נִפְשׁוֹ, וְאֵם בְּאֲדָם כֵּן
76 מִכָּל שְׁכֵן לְמַעֲלָה
77 שְׁמַחְשָׁבָה אַחַת הִיא רַק
78 הָאֲרָה בְּלָבָד,
79 וּמִהֶתְבוּנָה זֶה בָּא
80 לְהָאֲהֻבָּה דְּבְכָל נַפְשֶׁךָ.
81 אֲמֵנָם, גַּם אֲהֻבָה זֶה אֵינָה
82 מוֹשְׁלֶמֶת עֲדִין, מִפְּנֵי שְׁאֲמֵנָם
83 בְּאֵמֶת הִנֵּה גַּם אֲהֻבָה זֶה

לִגְבִי נִפְשׁוֹ וּלְגְבִי עֲצָם נִפְשׁוֹ, וּמִכָּל שְׁכֵן לְמַעֲלָה שְׁמַחְשָׁבָה אַחַת הִיא רַק הָאֲרָה
בְּלָבָד, וּמִהֶתְבוּנָה זֶה בָּא לְהָאֲהֻבָּה דְּבְכָל נַפְשֶׁךָ. אֲמֵנָם בְּאֵמֶת הִנֵּה גַּם אֲהֻבָה

תש"ח ע' 280 ובהערה שם. (32) ראה זוהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסו א. קונטרס העבודה ספ"א. פ"ג ואילך. ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ע' 328 ואילך). (33) ואתחנן ו, ה. (34) נצבים ל, כ. (35) שם, טו. (36) שם, יט. (37) משנה ברכות נד, א. (38) ראה זח"כ כ, א. רעו, ב (בהוספות). לקו"ת שו"ש ט, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 קשורה בהגבלה, דכיון שבאה מהתבוננות שחיות
2 העולמות היא רק הארה בלבד, והינו שהוא מרגיש את
3 חיות העולמות ושולל שלגבי הקדוש-ברוך הוא אין לזה תפיסת מקום,
4 אלא היא רק הארה, לכן גם היא קשורה בהגבלה. וב'
5 מדרגות אלו באהבה,

6 האהבה המוגבלת דבכל
7 לבד, והאהבה דבכל
8 נפשך שהיא קשורה על
9 כל פנים עם הגבלה, הם
10 מצד בחינת יעקב, שהיא
11 רק הארת הנשמה בלבד.
12 אף תכלית העבודה היא
13 לבוא לבחינת אהבה
14 דבכל מאד, שהיא אהבה
15 בלי גבול לגמרי, דאף
16 שכלשון הפסוק 'מאד' היא
17 מאד שלף שלגבי אדם זה
18 האהבה היא בלי גבול, שאין
19 בכוח לבו ושכלו להכיל אותה,
20 אך אדם בעל מוח ולב רחבים
21 יותר כאשר יתעורר באהבה כזו
22 לא יצא מגדרו, מפל מקום
23 היא למעלה מהגבלה
24 לגמרי כיון שבפועל הוא יוצא
25 מהגבלתו³⁹. ואהבה זו
26 באה מצד ההתבוננות
27 בהפלאות אור אין סוף,
28 איך שהוא מפלא [=נבדל]
29 מסדר השתלשלות ואין
30 לכל העולמות כלל חשיבות
31 אצלו, ועוד יותר לא רק
32 שהוא מופלא ביחס לעולמות,
33 אלא שהוא מפלא מצד
34 עצמו (גם כאשר שוללים דבר,
35 זהו כאשר לדבר ישנה איזו
36 שהיא שייכות לגביו, שלכן צריך
37 לשלול זאת, אך ממנו יתברך אין
38 צורך כלל לומר שהוא מופלא
39 משייכות לעולמות), שעל ידי
40 זה בא להאבה דבכל
41 מאד, דלהיות שבאה
42 מצד ההתבוננות באור
43 אין סוף איך שהוא
44 מפלא ומרומם מצד
45 עצמו, לזאת הגה גם
46 האהבה היא מרוממת

זו קשורה בהגבלה, דכיון שבאה מהתבוננות שחיות
העולמות היא רק הארה בלבד, והינו שהוא מרגיש את
חיות העולמות ושולל שהיא רק הארה, לכן גם היא
קשורה בהגבלה. וב' מדרגות אלו באהבה, האהבה
המוגבלת דבכל לבד, והאהבה דבכל נפשך שהיא
קשורה על כל פנים עם הגבלה, הם מצד בחינת יעקב,
שהיא רק הארת הנשמה בלבד. אף תכלית העבודה היא
לבוא לבחינת אהבה דבכל מאד, שהיא בלי גבול
לגמרי, דאף שהיא מאד שלף, מפל מקום היא למעלה
מהגבלה לגמרי³⁹. ואהבה זו באה מצד ההתבוננות
בהפלאות אור אין סוף, איך שהוא מפלא מסדר
השתלשלות, ועוד יותר שהוא מפלא מצד עצמו, שעל
ידי זה בא להאבה דבכל מאד, דלהיות שבאה מצד
ההתבוננות באור אין סוף איך שהוא מפלא ומרומם
מצד עצמו, לזאת הגה גם האהבה היא מרוממת מצד
עצמה, הינו שהוא מרומם מפל עניניו והגבלותיו גם
בדרך שלילה. ואהבה זו היא מצד בחינת ישראל,
בחינת המקיפים דהנשמה, הפנימיות והעצמיות של
הנשמה.

(ה) אף בזמן הגלות כתיב ואנכי הסתר אסתיר פני גו',
שהאהבה דבכל מאד שמצד בחינת ישראל
(פנימיות הנשמה, פני) היא בהסתר. דהנה, סדר
העבודה הוא שבכדי לבוא להאבה דבכל מאד צריך
להיות הקדמת העבודה שעל פי טעם ודעת שהיא
האהבה דבכל לבד נפשך, ודוקא אחר כך נותנים
לו מלמעלה בדרך מתנה גם האהבה דבכל מאד. ולכן,
כאשר חסרה העבודה שעל פי טעם ודעת אזי אין לו
גם האהבה דבכל מאד. ובפרט כאשר הוא משקע
בעניני תאוה וחמדה, שאז האהבה היא מסתתרת
ומשקעת בעניני תאוותיו, דעם היות שאהבה זו באה
מלמעלה בדרך מקיף, מפל מקום, הרי זה שהאהבה
היא בדרך מקיף הוא מה שהאהבה היא בהעלם מצד

מצד עצמה, הינו שהוא מרומם מפל עניניו והגבלותיו גם
בדרך שלילה ואין מקום אפילו לשלול אצלו שייכות להגבלות. ואהבה
זו היא מצד בחינת ישראל, בחינת המקיפים דהנשמה -
שינם מתלכדים בתוך הגוף, והם הפנימיות והעצמיות של
הנשמה. לסיכום, אהבת בכל -
לבדן ובכל-נפשך - גבול -
מאירים באדם מצד הנשמה
המלוכשת בגוף - יעקב. אהבת
בכל מאד - בלי גבול - מאירה
באדם מצד שורש ופנימיות
הנשמה ("פני" - ישראל).

(ה) אף בזמן הגלות כתיב
ואנכי הסתר אסתיר פני
גו', שהאהבה דבכל
מאד שמצד בחינת
ישראל (פנימיות
הנשמה, פני) היא
בהסתר. דהנה, סדר
העבודה הוא שבכדי
לבוא להאבה דבכל
מאד צריך להיות
הקדמת העבודה שעל פי
טעם ודעת שהיא
האהבה דבכל לבד
נפשך, ודוקא אחר
כך נותנים לו מלמעלה
בדרך מתנה גם האהבה
דבכל מאד. ולכן,
כאשר חסרה העבודה
שעל פי טעם ודעת -
השלב הראשון - אזי אין לו
גם האהבה דבכל מאד.
ובפרט כאשר הוא
משקע בעניני תאוה
וחמדה של העולם החומרי,
שאז משתמש הוא בכוח
האהבה והיא מסתתרת
ומשקעת בעניני
תאוותיו, דעם היות
שאהבה זו היא תמיד
'מסותרת', שהרי באה
מלמעלה בדרך מקיף
ואינה מאירה בגילוי, עד שהאדם
יעוררה, מפל מקום, הרי
זה שהאהבה היא בדרך
מקיף הוא מה שהאהבה

ביאור בדרך אפשר

1 היא בהעלם מצד עצמה, אבל על ידי שהוא משקע בעניני
2 תאוה, אין זה רק שההבקה היא בהעלם מצד עצמה, אלא
3 שמתעלמת בעניני תאוותיו ונמצאת היא במצב של 'גלות' (שאין היא
4 במקומה הטבעי, אלא) בתאוות העולם. וזהו פללות הענין דזמן

הגלות, שהוא היציאה

6 מארץ ישראל (מ'איז
7 אוועק פון [=שולחנו
8 מ'ארץ ישראל], בחינת
9 'ישראל' אותיות לי ראש -
10 מצב נעלה, בחינת ה"ראש" של
11 הנשמה], וזהו ענין חוץ
12 לארץ, הינו חוץ מבחינת
13 לי ראש. ועל זה איתא
14 בזהר⁴⁰ על הפסוק: "אני ישנה
15 ולבי ער": אני - הנשמה
16 ישנה⁴¹ בגלותא [=בזמן
17 הגלות], שזמן הגלות הוא
18 ענין של שינה, שחסרה
19 ההתבוננות וההשגה כו'
20 כאדם הישן שמסתלק ממנו כח
21 השכל, ולכן גם ההבקה
22 דבכל מאדך שמצד
23 בחינת ישראל היא
24 בהעלם. וכל זה הוא המצב
25 בזמן הגלות שאין מאירה אהבת
26 'בכל-מאדך' אצל היהודי, ולכן
27 נמצאת נשמתו במצב של גלות
28 ושינה. להלן יתבאר שלמרות
29 שנשמתו ישנה בגלות ואינה
30 מאירה, כוח נשמתו בתקפו גם
31 בזמן הגלות וזה בא לידי ביטוי
32 בכוח המסירות נפש של היהודי.
33 וכוח זה מתגלה בזמן הגלות אף
34 יותר מבזמן הבית.

35 אמנם עם היות שאני ישנה בגלותא, מפל
36 ישנה בגלותא, מפל
37 מקום, כהמשך הפסוק: 'ולבי
38 ער'⁴¹, דלבי שהוא
39 פנימיות החיות - שורש
40 ומקור הנשמה - הוא ער גם
41 בזמן הגלות. ואף
42 שנתבאר דבזמן הגלות
43 הוא הסתר אסתיר פני,
44 דפני שהוא הפנימיות
45 הוא בהעלם, מפל מקום
46 אין זה סותר למה

ביאור בדרך אפשר

47 שפתיב ולבי ער. והענין בזה, דהנה, ישנו אור העצם וכח
48 העצם (אור הנשמה וכח הנשמה). וענין ההבקה הוא אור
49 - התגלות - של הנשמה, דגם בחינת ההבקה דבכל מאדך להיותה
50 אהבה, היא ענין של אור, ובפרט שבאה מצד ההפכה
51 עצמית מה שעצם

52 הנשמה מפרת בעצמות
53 אין סוף ברוך הוא שזה
54 נמצא בנשמתו של כל יהודי,
55 בדומה לאברהם אבינו עליו-
56 השלום, על דרך מה
57 דאיתא⁴² בן ג' שנים
58 הפיר אברהם את
59 בוראו⁴³, וכינון שההבקה
60 באה מצד ההפכה, הרי
61 היא בחינת אור וגילוי.
62 ולכן, בזמן הגלות שאין
63 בחינת האור, ההבקה
64 היא בהעלם, ועל זה
65 נאמר אני ישנה בגלותא.
66 אבל מפל מקום ולבי ער,
67 לפי שפח העצם ישנו גם
68 בזמן הגלות, והוא ענין
69 המסירת נפש, דמסירת
70 נפש הוא ענין הכח,
71 וראיה לזה, שהרי גם
72 בקל שבקלים שאין בו
73 בחינת אור ונשמתו אינה
74 מאירה בו, יש בו גם כח
75 המסירת נפש, לפי שענין
76 המסירת נפש הוא ענין
77 הכח, וכח המסירת נפש
78 ישנו בגלוי גם בזמן
79 הגלות, ואדרבה, בזמן
80 הגלות הוא בגלוי יותר
81 מכמו בזמן הבית, כמו
82 שאמר רבינו הזקן⁴⁴
83 בשם הבעל שם טוב על
84 הפסוק⁴⁵: צמאה לך נפשי
85 כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף
86 [=ארץ יבשה ומתאוה למים]

עצמה, אבל על ידי שהוא משקע בעניני תאוה, אין זה
רק שההבקה היא בהעלם מצד עצמה, אלא שמתעלמת
בעניני תאוותיו. וזהו פללות הענין דזמן הגלות, שהוא
היציאה מארץ ישראל (מ'איז אוועק פון ארץ ישראל),
בחינת לי ראש²⁸, וזהו ענין חוץ לארץ, הינו חוץ
מבחינת לי ראש. ועל זה איתא בזהר⁴⁰ אני ישנה⁴¹
בגלותא, שזמן הגלות הוא ענין של שינה, שחסרה
ההתבוננות וההשגה כו', ולכן גם ההבקה דבכל מאדך
שמצד בחינת ישראל היא בהעלם.

אמנם עם היות שאני ישנה בגלותא, מפל מקום, ולבי
ער⁴¹, דלבי שהוא פנימיות החיות הוא ער גם
בזמן הגלות. ואף שנתבאר דבזמן הגלות הוא הסתר
אסתיר פני, דפני שהוא הפנימיות הוא בהעלם, מפל
מקום אין זה סותר למה שפתיב ולבי ער. והענין בזה,
דהנה, ישנו אור העצם וכח העצם (אור הנשמה וכח
הנשמה). וענין ההבקה הוא אור, דגם בחינת ההבקה
דבכל מאדך להיותה אהבה, היא ענין של אור, ובפרט
שבאה מצד ההפכה עצמית מה שעצם הנשמה מפרת
בעצמות אין סוף ברוך הוא, על דרך מה דאיתא⁴² בן
ג' שנים הפיר אברהם את בוראו⁴³, וכינון שההבקה באה
מצד ההפכה, הרי היא בחינת אור. ולכן, בזמן הגלות
שאין בחינת האור, ההבקה היא בהעלם, ועל זה נאמר
אני ישנה בגלותא. אבל מפל מקום ולבי ער, לפי שפח
העצם ישנו גם בזמן הגלות, והוא ענין המסירת נפש,
דמסירת נפש הוא ענין הכח, וראיה לזה, שהרי גם בקל
שבקלים שאין בו בחינת אור, יש בו גם כח המסירת
נפש, לפי שענין המסירת נפש הוא ענין הכח, וכח
המסירת נפש ישנו בגלוי גם בזמן הגלות, ואדרבה,
בזמן הגלות הוא בגלוי יותר מכמו בזמן הבית, כמו
שאמר רבינו הזקן⁴⁴ בשם הבעל שם טוב על הפסוק⁴⁵

(40 ח"ג צה, א. 41) שה"ש ה, ב. 42) נדרים לב, סע"א. וראה לקו"ש ח"כ ע' 14 ואילך. 43) ראה סה"מ עת"ר ע' קלב. וראה סה"מ תרע"ח ע' רטו. תש"ה ע' 59. 44) סה"מ תרפ"ט ע' 215. וראה כתר שם טוב (קה"ת, תשנ"ט) הוספות סימן סד. וש"נ. 45) תהלים סג, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בלי מים כן בקדש חזיתיה שאמר דוד המלך בשם כנסת
2 ישראל, בשעה שהיה בארץ ציה ועיף (במצב של ריחוק מאלקות)
3 שאז צמאה לך נפשי גו', אזי אמר כן בקדש חזיתיה, 'כן'
4 מלשון הלואי בקדש חזיתיה - הלואי שגם כאשר אהיה בקדש אתאווה
5 בצורה כזו כמו בהייתי בגלות.

6 הצמאון בזמן הריחוק גדול יותר, 1
7 ולכן ענין המסירת נפש 2
8 הוא בגלוי יותר בזמן 3
9 הגלות מכמו בזמן הבית. 4
10 וזהו שהנסינות בזמן 5
11 הגלות הם יותר מכמו 6
12 בזמן הבית, וכיון שאין 7
13 הקב"ה בא בטרוניא עם 8
14 בריותיו⁴⁶ ומבקש מהם רק 9
15 לפי כוחם, על פרחף צריך 10
16 לומר שבזמן הגלות נתנו 11
17 כחות גדולים יותר, שזהו 12
18 כח המסירת נפש, שבזמן 13
19 הגלות הוא בגלוי 14
20 ביותר⁴⁷, וכמו באנשים 21
22 פשוטים שאין בהם 23
24 בחינת אור, שדוקא 25
26 אצלם כח המסירת נפש 27
28 הוא ביותר. לסיכום, למרות 29
30 שבזמן הגלות אין אצל היהודי 31
32 אהבת בכל מאדך - אור הנשמה, 33
34 הנה מאיר אצלו כוח המסירות - 35
36 נפש ובתוקף יותר מאשר בזמן 37
38 הבית - כוח הנשמה. 39
30 ועל ידי כח המסירת נפש 40
31 שמצד כח הנשמה 41
32 שישנו בגלוי בזמן 42
33 הגלות, מתגלה אחר-כך 43
34 בהמשך לגילוי זה גם אור 44
35 הנשמה, שהיא בחינת 45
36 ההפכה והאהבה דבכל 46
37 מאדך הנ"ל.
38 והענין בזה, דאיתא 47
39 במדרש⁴⁸: אמר ישעיה 48
40 (הנביא) וחכתי לה' המסתר 49
41 פניו מבית יעקב, אין לך 50
42 שעה קשה כאותה שעה 51
43 שכתב בה ואנכי הסתר 52
44 אסתיר פני, ובחינת עם 53
45 זה, הנה מאותה שעה 54
46 (דוקא שנתקיים הפסוק "ואנכי

כן בקדש חזיתיה שאמר דוד המלך בשם כנסת ישראל,
בשעה שהיה בארץ ציה ועיף שאז צמאה לך נפשי גו',
אזי אמר כן בקדש חזיתיה, הלואי בקדש חזיתיה, ולכן
ענין המסירת נפש הוא בגלוי יותר בזמן הגלות מכמו
בזמן הבית. וזהו שהנסינות בזמן הגלות הם יותר
מכמו בזמן הבית, וכיון שאין הקב"ה בא בטרוניא עם
בריותיו⁴⁶, על פרחף צריך לומר שבזמן הגלות נתנו
כחות גדולים יותר, שזהו כח המסירת נפש, שבזמן
הגלות הוא בגלוי ביותר⁴⁷, וכמו באנשים פשוטים
שאין בהם בחינת אור, שדוקא אצלם כח המסירת נפש
הוא ביותר.

ועל ידי כח המסירת נפש שמצד כח הנשמה שישנו
בגלוי בזמן הגלות, מתגלה גם אור הנשמה,
שהיא בחינת ההפכה והאהבה דבכל מאדך הנ"ל.

והענין בזה, דאיתא במדרש⁴⁸ אין לך שעה קשה
כאותה שעה שכתב בה ואנכי הסתר אסתיר
פני, ובחינת עם זה, הנה מאותה שעה (דוקא) אני מחכה
לו, שנאמר⁴⁹ וחכתי לה' המסתר פניו. והנה, מה
שכתוב חכתי (ולא לשון תקוה סתם), הוא כמאמר⁵⁰
למאן דדחקין במלי דחכמתא יעשה למחכה לו⁵¹,
שגלוי זה הוא למעלה מהגלוי דגן עדן ולמעלה
מהשתלשלות, וגלוי זה נעשה דוקא על ידי המסירת
נפש ועבודת הנסינות שבזמן הגלות, וכידוע⁵² ההפך
בין ברורים לנסינות, שעבודת הברורים היא לברר את
הנצוץ האלקי המלכש בדבר הגשמי, והעבודה היא על
ידי קרוב, מה שאין כן בנסינות שהנצוץ הוא בהעלם,
דאף שגם בנסינות יש נצוץ אלקי שלכן יש לו קיום,
מפל מקום, הנצוץ הוא נכבה (אויסגעלאשן) בו, וכמו
נצוץ בדבר האסור, ולכן העבודה אינה בהדבר, כי אם
בהאדם, שיעמוד בנשיון. ועל ידי עבודת הנסינות

(46) ע"ז ג, סע"א. (47) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפו ואילך. תרפ"ה ע'
רס ואילך. ובכ"מ. (48) ב"ר פמ"ב, ג. וראה הערת כ"ק אדמו"ר
שליט"א בסה"מ עטר"ת שם (ע' שיב). (49) ישע"י ח, יז. (50) זח"א קל,
ב. נתבאר בהמשך תרס"ו ע' עח ואילך. (51) ישע"י סד, ג. (52) ראה

הסתר אסתיר פני ביום ההוא" הרי בהמשך הפסוק נאמר "כי לא תשכח מפי
זרעו", לכן מאותה שעה דוקא-) אני מחכה לו, שנאמר⁴⁹ וחכתי
לה' המסתר פניו. והנה, מה שכתוב חכתי (ולא לשון
תקוה סתם), הוא כמאמר⁵⁰ למאן דדחקין במלי
דחכמתא - מי שדוחק ומייגע
עצמו [להבין דברי החכמה
(התורה)] יזכה לחזות בגלוי
האור לעתיד לבוא, שעל אור זה
נאמר: עין לא ראתה אלוקים
וזולתן יעשה למחכה לו⁵¹,
שגלוי זה הוא למעלה
מהגלוי דגן עדן ולמעלה
מהשתלשלות, וגלוי זה
נעשה דוקא על ידי
המסירת נפש ועבודת
הנסינות שבזמן הגלות,
וכידוע⁵² ההפך בין
עבודת הברורים לנסינות,
שעבודת הברורים היא
לברר את הנצוץ האלקי
המלכש בדבר הגשמי
שבכל דבר גשמי מלוכש (באופן
של 'גלות' ניצוץ אלקי המהיה
אותו וכאשר האדם משתמש
בדבר הגשמי לשם שמים מוציא
ניצוץ זה מההסתר והגלות
ומחזירו למקומו, והעבודה
היא על ידי קרוב - כאשר
משתמש בדבר הגשמי, מה
שאין כן בנסינות
שהנצוץ הוא בהעלם יותר
מאשר בכל דבר גשמי, כיון
שבשעה זו מתלבש ניצוץ זה
בדבר המנגד וסותר לקדושה
(ולמרות זאת מקבל חיותו
באותה שעה מהניצוץ הקדוש),
דאף שגם בנסינות יש
נצוץ אלקי שלכן יש לו
קיום, מפל מקום, הנצוץ
הוא (אויסגעלאשן) בו, וכמו
נצוץ המלוכש בדבר
האסור, ולכן העבודה
אינה בהדבר, כי אם
בהאדם, שיעמוד בנשיון
וזו עבודה באופן של 'ריחוק'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ולא יתפעל מהניסיון. ועל ידי עבודת הנסיונות והמסירת נפש
2 שבזמן הגלות שהוא מצד כח העצם, כתוצאה מזה מתגלה לא
3 רק כוח עצם הנשמה אלא גם אור העצם, שהוא האהבה דבכל
4 מאדך שבאה מצד ההפך עצמית דעצם הנשמה בעצמות
5 אין סוף ברוך הוא. עתה

6 יבאר, שעל פי כל המבואר עד
7 כה [בזמן הגלות אור עצם
8 הנשמה (הרסה) הוא בהעלם
9 והסתר (אסתור), ומתגלה רק כוח
10 הנשמה; כתוצאה מזה יתגלה
11 אחר-כך גם אור עצם הנשמה],
12 יובן היטב ביאור הפסוק "הרסה
13 היא אסתור".

14 (ו) וזהו ויהי אומן את
15 הרסה היא אסתור, דגם
16 בחינת אסתור שהיא
17 בבחינת הסתר אסתור
18 פני - אור פנימיות הנשמה,
19 כנ"ל, מכל מקום הרסה
20 היא אסתור ומאירה ומתגלה
21 גם ב'אסתור', כיון שמצד
22 הסתר דוקא נעשה
23 חפיתי להוי' המסתיר
24 פניו. והינו, שגם בבחינת
25 יעקב, שהיא הנשמה
26 המלבשת בגוף, יש כל
27 הבחינות דישראל, שזהו
28 עצם הנשמה. דגם כמו
29 שהוא בהשתלשלות
30 שבבחינת המלכות כמו
31 שירות ונעשית עתיק
32 [=מקור] לבריאה יש בה
33 כל הבחינות כמו שהיא
34 במקומה באצילות, כמו כן
35 בהנשמה המלבשת בגוף
36 יש בה כל הבחינות שיש
37 בעצם הנשמה, שזהו
38 ענין הרסה היא אסתור.
39 וענין זה מתגלה על ידי
40 המסירת נפש (פנ"ל),
41 שזהו ענין הרסה (היא
42 אסתור), כדאיתא במסכת
43 סנהדרין⁵³ על הפסוק
44 והוא עומד בין ההדסים,
45 ד'הדסים' קאי על חנניה
46 מישאל ועזריה, שאצלים

היה ענין המסירת נפש בפועל, והינו, לא כמו המסירת נפש
בכח שהיתה בשעת מתן תורה, שבשמיים עשרת הדברות על כל
דבור ודבור פרוחה נשמתם⁵⁴, שמסירת נפש זו היתה מפני
הגילוי האלוקי מלמעלה, כי אם מסירת נפש בפועל שבזמן
הגלות כאשר אין גילוי אור
אלוקי, שהיא על ידי
עבודה וגייעה דוקא,
שלכן, דוקא בימי
הפורים (בזמן הגלות)
נאמר בפסוק: "קיימו וקבלו
היהודים" ומבאר הגמרא:
קיימו⁵⁵ את אשר החלו⁵⁶
לעשות בשעת מתן
תורה⁵⁷ כיון שבזמן מתן-תורה
(זמן הגילוי) היתה רק התחלת
קבלת-התורה, כי הקבלה היתה
מפני שהאירו להם הגילויים
הנעלים ביותר, ודווקא בזמן
הגלות (זמן ההסתור) כאשר
קיימו את התורה במסירות נפש,
כשאין כל גילויים, בזה קבלו על
עצמם את התורה באופן מוחלט,
והינו, שעל ידי המסירת
נפש הוא התגלות עצם
הנשמה. אמנם, המשכת
הכח לנשמה היא על ידי
התורה. וזהו מה שכתוב
ויהי אומן את הרסה,
דאומן קאי על התורה,
כמו שכתוב⁵⁸ (על התורה)
ואהיה אצלו אמן,
והתורה אומרת אני
הייתי כלי אמנותו של
הקב"ה⁵⁹. ובפרטיות
יותר, כדאיתא במדרש⁵⁹
על הפסוק ואהיה אצלו
אמן. אמון פדגוג [=מגדל
תינוקות] אמון מצנע אמון
מכסה, דאמון מכסה
קאי על המצות שהם
בחינת לבושים גשמיים

(ו) וזהו ויהי אומן את הרסה היא אסתור, דגם בחינת
אסתור שהיא בבחינת הסתר אסתור פני, מכל
מקום הרסה היא אסתור, כיון שמצד ההסתור דוקא
נעשה חפיתי להוי' המסתיר פניו. והינו, שגם בבחינת
יעקב, שהיא הנשמה המלבשת בגוף, יש כל הבחינות
דישראל, שזהו עצם הנשמה. דכמו שהוא בהשתלשלות
שבבחינת המלכות כמו שנעשית עתיק לבריאה יש בה
כל הבחינות כמו שהיא באצילות, כמו כן בהנשמה
המלבשת בגוף יש בה כל הבחינות שיש בעצם
הנשמה, שזהו ענין הרסה היא אסתור. וענין זה מתגלה
על ידי המסירת נפש (פנ"ל), שזהו ענין הרסה (היא
אסתור), כדאיתא במסכת סנהדרין⁵³ על הפסוק והוא
עומד בין ההדסים, דקאי על חנניה מישאל ועזריה,
שאצלים היה ענין המסירת נפש בפועל, והינו, לא כמו
המסירת נפש בכח שהיתה בשעת מתן תורה, שעל כל
דבור ודבור פרוחה נשמתם⁵⁴, שמסירת נפש זו היתה
מלמעלה, כי אם מסירת נפש בפועל שבזמן הגלות,
שהיא על ידי עבודה וגייעה דוקא, שלכן, דוקא בימי
הפורים (בזמן הגלות) קיימו⁵⁵ את אשר החלו⁵⁶ לעשות
בשעת מתן תורה⁵⁷, והינו, שעל ידי המסירת נפש הוא
התגלות עצם הנשמה. אמנם, המשכת הכח לנשמה היא
על ידי התורה. וזהו מה שכתוב ויהי אומן את הרסה,
דאומן קאי על התורה, כמו שכתוב⁵⁸ ואהיה אצלו
אמן, והתורה אומרת אני הייתי כלי אמנותו של
הקב"ה⁵⁹. ובפרטיות יותר, כדאיתא במדרש⁵⁹ על
הפסוק ואהיה אצלו אמן, אמון פדגוג אמון מצנע
אמן מכסה, דאמון מכסה קאי על המצות שהם בחינת

לקו"ת פ' ראה יט, ג. ובכ"מ. 53 צג, א. 54 שבת פח, ב. 55 אסתר ט, כז. שבת שם, א. 56 שם, כג. 57 ראה תו"א מג"א צח, א. ועוד. 58 משלי ח, ל. 59 ב"ר בתחילתו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שבהם מלוכש רצונו של הקדוש-ברוך-הוא, ואמון פדגוג אמון מצנע
 2 קאי על גליא דתורה ונסתר דתורה. והוא ענין נתינת כח
 3 ועז לנשמות ישראל על ידי התורה שהיא נקראת עוז
 4 ותשיה⁶⁰, עוז לנפש
 5 האלקית ותשיה לנפש
 6 הבהמית⁶¹, שמתשת כח
 7 נפש הבהמית שמעלים
 8 על הקדשה ונותנת כח
 9 ועז בעבודת הנפש
 10 האלקית לעמוד בתוקף
 11 עוז, ועד לכה המסירת
 12 נפש, שעל ידי זה

מתגלה גם אור העצם, שהוא האהבה דבכל מאדך שמצד
 הכרת עצם הנשמה בעצמות אין סוף ברוך הוא, כמאמר⁶²
 (על עצם הנשמה) חבוקה ודבוקה בך יחידה ליחדך.

לבושים, ואמון פדגוג אמון מצנע קאי על גליא דתורה ונסתר דתורה. והוא
 ענין נתינת כח ועז לנשמות ישראל על ידי התורה שהיא עוז ותשיה⁶⁰, עוז
 לנפש האלקית ותשיה לנפש הבהמית⁶¹, שמתשת כח נפש הבהמית שמעלים
 על הקדשה ונותנת כח ועז בעבודת הנפש האלקית לעמוד בתוקף עוז, ועד לכה
 המסירת נפש, שעל ידי זה מתגלה גם אור העצם, שהוא האהבה דבכל מאדך
 שמצד הכרת עצם הנשמה בעצמות אין סוף ברוך הוא, כמאמר⁶² חבוקה
 ודבוקה בך יחידה ליחדך.

(60) מכילתא בשלח טו, ב. ויק"ר פל"א, ה. סנהדרין כו, ב. 61) ראה תו"א יתרו סז, ב. 62) נוסח הושענות (יום ג).

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מעש"ק, והידיעות ע"י הטעלעפאן.

הנה בדעתי אני עומד אשר אחת התרופות הכי טובות בעיניי בריאות בכלל ובמצב בריאות שלו
 בפרט הוא היסח הדעת, וכיון שמחשבת האדם משוטטת תמיד, הדרך להיסח הדעת הוא על ידי התבוננות
 במחשבה אחרת ועל פי הציווי עבדו את ה' בשמחה, ועבודת השם הרי צריכה להיות תמיד (וכמו שנאמר
 שויתי ה' לנגדי תמיד, וענין זה הוא התחלת ד' חלקי טורים ושולחן ערוך), הרי צריך להתבונן בענין המביא
 לידי שמחה שזהו גם כן כפשוטו, התחלת התבוננות האדם בכל יום ויום, וכלשון רבנו הזקן בסידורו שמיד
 שניער אומר מודה אני וכו', וכי אפשר לאדם שמחה גדולה משמחת ההכרה שהוא נמצא לפני מלך מלכי
 המלכים שרבה אמונתו וכו'.

והשי"ת בטח יחזק בריאותו ולאריכות ימים ושנים טובות, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
 נבג"מ זי"ע, טובות עם כל הפירושים, ילמוד שיעוריו בנגלה ושיעוריו בחסידות, ויפיץ בסביבתו הדרכות
 ומנהגי המאור שבתורה היא תורת החסידות.

בברכה לבריאות ולהרחבת הדעת.

בס"ד. שיחת ליל ג' פ' תצוה, ט' אדר ה'תש"נ.

– יובל שנים להעברת מרכז חסידות חב"ד לחצי כדור התחתון –

31 "הוצאתיך מארץ מצרים" – ע"י ההמשכה והגילוי
32 דמהותו ועצמותו ית', ובלשון חז"ל¹⁰ שיציי"מ היתה
33 עי"ז ש"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה
34 בכבודו ובעצמו וגאלם", וידוע פירוש כ"ק אדנ"ע¹¹
35 ש"בכבודו ובעצמו" קאי על מהותו ועצמותו ית',
36 שנמשך וירד למטה מטה ביותר, עד ל"ארץ מצרים",
37 "מקולקלים מכל האומות"¹², ובארץ מצרים עצמה
38 "בקרוב הארץ"¹³, ועד שעיר הכירה היתה "מלאה
39 גילולים"¹⁴, שלכן הוצרך להיות הדיבור מחוץ לעיר
40 דוקא¹⁵ – שם ירד "ונגלה עליהם מלך מלכי המלכים
41 הקב"ה בכבודו ובעצמו וגאלם".

42 ועפ"ז מובן החידוש שבהעברת המרכז דחסידות
43 חב"ד לחצי כדור התחתון – שדוקא בחצי כדור
44 התחתון שבו לא הי' מתן-תורה בגילוי, נעשה המרכז
45 דגילוי והפצת פנימיות התורה, עיקר הענין דמתן-
46 תורה.

47 ג. בסגנון אחר קצת:
48 העברת מרכז חסידות חב"ד לחצי כדור התחתון
49 הו"ע של ירידה¹⁶ – ירידה למקום שבו לא הי'
50 מתן-תורה בגילוי. אבל לאידך, ע"פ הידוע¹⁷ שלפי-
51 ערך גודל הירידה נעשית העלי' למעלה יותר, מובן,
52 שדוקא ע"י הירידה דפנימיות התורה לחצי כדור
53 התחתון נעשית העלי' עד לתכלית השלימות, העלי'
54 דגאולה האמיתית והשלימה, שאז יהי' שלימות הגילוי
55 דמתן-תורה ("תורה חדשה מאתי תצא"¹⁸).

אשר, אשרי (ע' א'תרלו ואילך).

(10) הגש"פ פיסקא "מצה זו" ושם לפני"ז פיסקא "וירציאנו".

(11) ראה סה"מ אע"ר ע' עה. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקכד.

(12) תו"כ ופרש"י אחרי יח, ג. רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ח.

(13) וארא ח, יח.

(14) פרש"י שם ט, כט.

(15) פרש"י שם. בא יב, א.

(16) להעיר ממגילת תענית (פרק האחרון. הובא בשו"ע אור"ח

סתק"פ סוס"ב) "בט' בו (ט' אדר) גזרו תענית שנחלקו ב"ש וב"ה".

ויש לומר, שאף שזהו"ע בלתי-רצוי, ועד לגזירת תענית, הרי, ע"י

ירידה זו ניתוסף עליו גדול יותר בתורה, ע"ד ובדוגמת העילוי

שניתוסף ע"י הירידה ד"במחשכים הושיבני זה תלמוד בבלי" (ראה

שערי אורה שער החנוכה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ועוד). ויש

לומר, שהכוונה הפנימית שבזה (העילוי בתורה) נתגלתה (גם) בט'

אדר בדורנו זה – שניתוסף חידוש בגילוי והפצת פנימיות התורה

בחצי כדור התחתון (ראה גם שיחת ש"פ תצוה ט' אדר תשמ"ה

סמ"ט).

(17) ראה סה"מ עת"ר ע' רכו. ועוד.

(18) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

1 א. ט' אדר הוא היום שבו הועבר המרכז של
2 חסידות חב"ד מחצי כדור העליון לחצי כדור התחתון
3 – בכוא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לארצות-
4 הברית באופן של קביעות¹ (כמדובר כמ"פ²).
5 והדגשה יתירה בט' אדר דשנה זו – שבה מלאו
6 יובל שנים (חמישים שנה) לבוא כ"ק מו"ח אדמו"ר
7 לארה"ב (ט' אדר ה'ש"ת – ט' אדר ה'תש"נ).

8 ונוסף לזה, ישנו גם העילוי שמצד כללות השנה,
9 כולל גם הקביעות המיוחדת דט' אדר בימי השבוע,
10 כדלקמן.

11 ב. וביאור הענין:

12 ידוע הפתגם³ שבחצי כדור התחתון לא הי' מתן-
13 תורה בגילוי. ומזה מובן גודל החידוש שנעשה בכוא
14 כ"ק מו"ח אדמו"ר לארה"ב (בט' אדר) – שדוקא
15 בחצי כדור התחתון נעשה המרכז של חסידות חב"ד,
16 פנימיות התורה, "נשמתא דאורייתא"⁴.

17 ויש להוסיף בהשייכות דפנימיות התורה דוקא
18 למתן-תורה:

19 דובר כמ"פ⁵ שבמתן-תורה הי' בגילוי בעיקר
20 פנימיות התורה, כדאיתא במדרשי חז"ל⁶ שבמעמד הר
21 סיני ראו בני"י מעשה מרכבה, וכמודגש בהתחלת עשרת
22 הדברות (שנכללים בשתי דברות הראשונות⁷) "אנכי"
23 ו"לא יהי' לך" – שזהו"ע ידיעת אלקות, התוכן
24 דפנימיות התורה.

25 ובפרטיות יותר – הדיבור הראשון, "אנכי הוי'
26 אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"⁸:

27 "אנכי הוי' אלקיך" – הם ג' דרגות באלקות.

28 "אשר (הוצאתיך מארץ מצרים)" – גם מלשון
29 אושר, שרומז על ספירת הכתר⁹, ובכתר עצמו – כתר
30 למעלה מכתר כו', עד למהותו ועצמותו ית'.

(1) לאחר הקדמת הביקור עשר שנים לפני"ז (בשנת תר"ץ) – דיש
לומר, שביקור זה הי' הכנה לביאתו בקביעות בתכלית השלימות, ע"ד
מ"ש (ויגש מו, כח) "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גשנה".

(2) ראה שיחות ש"פ תצוה ט' אדר תשמ"ה. ש"פ שלח כ"ח סיון
תשמ"ו, תשמ"ט. ועוד.

(3) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"י צ"ב ע' שלא. וש"נ.

(4) זח"ג קנב, א.

(5) ראה לקו"ש ח"א ע' 149 ואילך. ועוד.

(6) ראה שמור"ר פ"ג, ב. וש"נ.

(7) במכ"ש וק"ו מזה ש"הם כללות כל התורה כולה" (תניא רפ"ב).

(8) יתרו כ, ב.

(9) ע"ח שט"ז פ"ב. וראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) מע'

שנת נסים, ובמיוחד נס הגאולה האמיתית והשלימה,³¹
ומה גם שהתחלתה וראשיתה ("ראש השנה", שכולל³²
כל ימי השנה³²) ביום השבת, שקשור עם "יום שכולו³³
שבת ומנוחה לחיי העולמים"³³.

ועילוי נוסף בשנה זו בנוגע להקביעות דט' אדר
בימי השבוע – ביום השלישי שהוכפל בו כי טוב³⁴,
טוב שנתפרש בגלוי בתושב"כ, וב"פ טוב, "טוב
לשמים וטוב לבריות"³⁵, טוב כפול, וידוע³⁶ ש"כפל"
קשור עם הגאולה, כמארז"ל³⁷ "חמש אותיות נכפלו
וכולן לשון גאולה", גאולה האמיתית והשלימה, שאז
יהיו כל עניני טוב באופן ד"כפלים לתושי"³⁸.

ה. ועוד ועיקר – שבשנה זו מלאו יובל שנים
להחידוש דהמשכת וגילוי פנימיות התורה (העיקר
דמ"ת) בחצי כדור התחתון:
יובל שנים (נוסף על היותו תקופה שלימה) נקרא
בשם "עולם"³⁹, "עולם שלם", שכולל כל העולם כולו
וכל העולמות כולם, וענינו בעבודה – שכולל כל עניני
העבודה, כלשון הכתוב⁴⁰ "ועבדו לעולם", וכולל גם
הפירוש ד"עולם" מלשון נצחיות.

ועד"ז בנדו"ד – שבמלאות יובל שנים נשלמה
העבודה דהמשכת וגילוי פנימיות התורה (העיקר
דמ"ת) בחצי כדור התחתון, ונעשית באופן של קביעות
ונצחיות.

ועי"ז נפעל דוגמתו בנוגע לענין הגאולה –
שנעשית "גאולת עולם"⁴¹, גאולה נצחית שאין אחרי'
גלות⁴², "לעם עולם", ע"י שלימות הגילוי ד"תורה
עולם", נגלה דתורה ופנימיות התורה באופן ד"תורה
אחת", ע"י גילוי בחי' היחידה שבתורה (כנ"ל ס"ג).

* * *

וענין זה (העלי' דגאולה האמיתית והשלימה) שייך
במיוחד לתורת חסידות חב"ד, שעל ידה מתאחדים
פנימיות התורה ונגלה דתורה ונעשים "תורה אחת"¹⁹
– כי, תורת חסידות חב"ד היא בחי' היחידה (שנקראת
"אחת"²⁰) שבתורה²¹, הקשורה עם בחי' היחידה
שבישראל, נשמתו של משיח צדקנו²², שעל ידו נעשה
שלימות הגילוי ד"יחידו של עולם"²³ בכל העולם כולו
כפי שיתגלה בגאולה האמיתית והשלימה.

ויש להוסיף בהשייכות לעבודתו המיוחדת של כ"ק
מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – כמרומו בשמו (הראשון)
ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"²⁴, לפעול גם בבחינת
"אחר"²⁵, וגם בנוגע לכל העולם כולו, שהאור האלקי
יאיר בגילוי בכל עוה"ז הגשמי²⁶, גם בחצי כדור
התחתון, כפי שיתגלה בגאולה האמיתית והשלימה,
שגם היא נרמזת בשמו – "והי' ביום ההוא יוסיף אדני'
שנית ידו גוי"²⁷.

ד. "והימים האלה נזכרים ונעשים בכל שנה
ושנה"²⁸:

בט' אדר מידי שנה בשנה חוזר ונשנה החידוש
דהמשכת וגילוי פנימיות התורה (העיקר דמ"ת) בחצי
כדור התחתון, ולא עוד אלא שניתוסף בזה באופן של
חידוש – "כחדשים", עד ל"חדשים"²⁹, ועד לחדשים
ממש.

ומזה מובן שט' אדר שבכל שנה הוא נעלה יותר
מט' אדר בשנים שלפניו, ועד לט' אדר השתא שהוא
נעלה יותר מט' אדר דשנה שעברה, אף שהיתה שנה
מיוחדת – "תשמט ידך"³⁰, וכן השנה שלפני – תשמח
ותשמח.

ובפרט מצד העילוי המיוחד דשנה זו – תשנ"ג,
כפירוש בני"י שהולך ומתפשט³¹ בהר"ת דתש"נ: תהא

(19) ראה שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט (ע"ד אופן הלימוד בשיבת
תו"ת): "להיות תורת ה' תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה".

(20) תורה עד אחת – מנחות יח, א.

(21) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות

(22) רמ"ז לוח"ב מ, ב (מק"מ קמו, ב), ולוח"ג רס, ב (מק"מ קצ,
ב).

(23) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(24) ויצא ל, כ.

(25) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

(26) ועי"ז ניתוסף גם בהגילוי בכל העולמות כולם.

(27) ישע"י יא, יא.

(28) לשון הכתוב – אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים.
הובא ונת' בס' לב דוד (ולהחיד"א) פכ"ט.

(29) ע"ד ב' הגירסאות במארז"ל בנוגע לדברי תורה – כחדשים
(ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ו), חדשים (פרש"י תבוא כו, טז).

(30) לשון הכתוב – ראה טו, ג.

(31) ועי"ז נעשה בו התוקף דתורה, ככל המנהגות שנתפשטו

בתפוצות ישראל שיש בהם התוקף דמצות עשה ומצות לא תעשה
(ראה רמב"ם ריש הל' ממרים. שם פ"ב ה"ב ואילך).

(32) ראה לקר"ת דרושי ר"ה נח, א ואילך. ובכ"מ.

(33) תמיד בסופה

(34) פרש"י בראשית א, ז (מב"ר פ"ד, ו).

(35) לשון חז"ל – קידושין מ, א. וראה אוה"ת בראשית לג, ב.

ועוד.

(36) ראה ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ועוד.

(37) יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד).

(38) לשון הכתוב – איוב יא, ו.

(39) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו.

(40) משפטים שם.

(41) לשון הכתוב – בהר כה, לב.

(42) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

- 1 ו. ויש לומר, שהעילוי דיובל שנים לגילוי פנימיות
- 2 התורה (מ"ת) בחצי כדור התחתון באופן של קביעות
- 3 ונצחיות, שייך גם לתוכנו של הזמן – ט' אדר.
- 4 ולכל לראש – מצד כללות החודש⁴³:
- 5 ענינו של חודש אדר הוא – ימי הפורים⁴⁴, שבהם
- 6 "קיימו מה שקיבלו כבר"⁴⁵ – הקיום והתוקף (באופן של
- 7 קביעות ונצחיות) דמתן-תורה.
- 8 ויש להוסיף, שענין הקביעות והנצחיות מודגש
- 9 בימי הפורים יותר מכל המועדים – כמ"ש⁴⁶ "וימי
- 10 הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא
- 11 יסוף מזרעם"⁴⁷.
- 12 וענין זה מרומז גם בשמו של החודש – "אדר" –
- 13 כדאיתא בגמרא⁴⁸ "הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם
- 14 אדר, שנאמר⁴⁹ אדיר במרום ה'"⁵⁰, "כלומר, שאדר
- 15 לשון קיום וחוזק, ולכן נקרא אדר"⁵¹.
- 16 ועד"ז בנוגע לענין השמחה שבחודש אדר –
- 17 "משנכנס אדר מרבין בשמחה"⁵²:

(43) להעיר, שיש מעלה מיוחדת בחודש אדר דשנה פשוטה (כשנה זו) – שכל עניני אדר שנעשים בשנה מעוברת במשך ב' חדשים (ריבוי ענינים בכמות ובאיכות, שכל יומא ויומא דשני חדשים עביד עבדית'), נעשים (בשנה פשוטה) במשך חודש א', שמוז מובן, שיש הוספה מיוחדת בהנתינת-כח דהקב"ה מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה. (44) להעיר ממ"ש בירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) ש"כל החודש כשר לקריאת המגילה (אם לא יוכל לקרות המגילה בזמנה), מאי טעמא, והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה וגו'", והובא להלכה ברמ"א (או"ח סתרפ"ח ס"ז).

(45) שבת פח, א.

(46) אסתר ט, כח.

(47) ראה רמב"ם הל' מגילה בסופן.

(48) ביצה טו, ב ובפרש"י.

(49) תהלים צג, ד.

(50) להעיר גם ממנחות נג, א: "יבוא אדיר זה הקב"ה, דכתיב אדיר במרום ה', ויפרע לאדירים אלו ישראל, שנאמר ואדירי כל חפצי בם". וראה רשימות הצ"צ לתהלים (יהל אור ע' שמא) בהמשך ביאור דברי הגמרא: "וכן בתורה נאמר יגדיל תורה ויאדיר".

וע"פ מ"ש בהמשך דברי הגמרא ("יבוא אדיר ויפרע לאדירים מאדירים באדירים") "מאדירים אלו המצרים" (כתר דקליפה – יהל אור שם) – אולי יש לומר, שרומז גם לעבודתם של ישראל ("אדירים") בגילוי והמשכת התורה ("יגדיל תורה ויאדיר") למטה מטה ביותר, "בקרוב הארץ" (מצרים, כנ"ל ס"ב), בחצי כדור התחתון, שלזה צריך חזק וגבורה ביותר ("אדיר"), ענין המס"ע (ראה יהל אור שם).

ויומתק יותר ע"פ סיום דברי הגמרא ("ויפרע . . מאדירים באדירים . . מאדירים אלו המצרים . . באדירים אלו מים" – ש"מים קאי על תורה ("אין מים אלא תורה" (ב"ק יז, א. ושי"נ)), ובזה גופא "מים רבים אדירים", ש"ענין שהמים נק' אדירים כי עלמא דאתכסיא עמוק עמוק כו" (יהל אור שם) – דיש לומר, שבתורה גופא קאי על פנימיות התורה, סתים (עלמא דאתכסיא) שבתורה.

(51) ראה יהל אור שם. לקוטי לוי"צ על פסוקי תנ"ך ומארו"ל ע' צט.

(52) תענית כט, סע"א. מג"א או"ח סו"ס תרפו.

- 18 שמחת פורים גדולה יותר מהשמחה דכל הימים
- 19 טובים, "מועדים לשמחה"⁵³, המועדים דחודש תשרי,
- 20 חודש ניסן, וגם חודש סיון (השמחה ד"זמן מתן
- 21 תורתנו") – שבכל המועדים היו ב"ד מעמידים
- 22 שוטרים להגביל את השמחה (כדי שלא יבואו לענינים
- 23 בלתי-רצויים ח"ו)⁵⁴, משא"כ בפורים שהשמחה
- 24 צריכה להיות למעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע"⁵⁵.
- 25 ומזה מובן גם בנוגע להשמחה דחודש אדר –
- 26 שנוסף לכך שכללות ענין השמחה הוא פריצת גדר⁵⁶,
- 27 הרי, השמחה דחודש אדר קשורה ושייכת ונעשית
- 28 הכנה לשמחת פורים שלמעלה ממדידה והגבלה,
- 29 וממנה ועל ידה באים לתכלית השלימות שבענין
- 30 השמחה – פריצת כל הגדרים ולמעלה מכל מדידה
- 31 והגבלה – שמחת הגאולה האמיתית והשלמה, גאולה
- 32 נצחית, שאז תהי' גם השמחה באופן נצחי – "שמחת
- 33 עולם"⁵⁷.

- 34 ז. ובחודש אדר עצמו – תשיעי באדר⁵⁸:
- 35 נוסף לכך שבהתחלת חודש אדר מתחילים כבר
- 36 עניני הפורים, "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ועד
- 37 ש"כל החודש כשר לקריאת המגילה . . החודש אשר
- 38 נהפך גו' לשמחה"⁵⁹ – הרי, בחודש אדר עצמו הולך
- 39 וניתוסף מיום ליום בכל עניני הפורים.
- 40 ובפרט לאחר שישנו גם יום הש"ק בחודש אדר –
- 41 שקשור עם ענין השמחה, כמ"ש⁶⁰ "וביום שמחתכם
- 42 אלו השבתות", וקשור גם עם כללות הענין דמ"ת
- 43 (ענינו של פורים, "קיימו מה שקיבלו כבר"),
- 44 כמארו"ל⁶¹ "דכו"ע בשבת ניתנה תורה".

- 45 והוספה יתירה – בתשיעי באדר:

- 46 תשיעי באדר (מתחלת היום) הוא לאחר שישנה

(53) נוסח תפלת המועדים.

(54) רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הכ"א. טוש"ע ואדה"ז או"ח סו"ס תקכט.

(55) מגילה ז, ב. שו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב.

(56) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(57) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(58) להעיר ממגילת תענית (רפי"ב): "בבתמניא ו) בתשעה באדר יום תרועת מיטרא" (שהתריעו ושמחו על שנענו בשאלתם על המטר שהי' צורך בעולם). וע"פ הידוע ש"מטר" רומז על תורה (כדרשת חז"ל על הפסוק "יערוף כמטר לקחי", "תורה . . חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם" (ר"פ האזינו ובפרש"י)), יש לומר, שמזה למדים רמז גם שבתשעה באדר נענה הצורך בגילוי הדרוש בפנימיות התורה ("מטר") גם בחצי כדור התחתון.

(59) ראה לעיל הערה 44.

(60) ספרי בהעלותך יו"ד, יו"ד.

(61) שבת פו, ב.

והענין בזה בעבודת האדם⁶⁹:
 ידוע פירוש כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו⁷⁰
 ש"ואתה" הוא "מהות עצמותך"⁷¹ דמשה, שקשור עם
 "עצמות א"ס ב"ה שנק' אתה", ועל ידו נעשה צוותא
 וחיבור דבניי – "תצוה (מלשון צוותא וחיבור⁷²) את
 בני ישראל" – עם עצמותו ית'.
 וממשיך בכתוב "להעלות נר תמיד . . מערב עד בוקר"
 – שהם ב' אופני עבודה הפכיים, "נר תמיד" מורה על
 אור וגילוי באופן שלמעלה משינוי, ו"מערב עד בוקר"
 מורה על עבודה באופן של שינויים, ערב עד בוקר;
 וחיבורם יחד נעשה ע"י הניתנת כח ד"ואתה תצוה" –
 בכח העצמות שלמעלה משניהם, ועד למעלה מהגדר
 דעליון ותחתון, שלכן נעשה על ידו חיבור ב' הקצוות,
 כולל שהעליון ביותר נמשך ויורד עד למטה ביותר.
 וענין זה נעשה ע"י לימוד התורה (ענינו של משה
 רבינו⁷³) – שלהיותה "דבר ה' ממש", נעשה על ידה
 "גילוי יחודו ית' למטה כמו למעלה"⁷⁴.
 ומסיים בכתוב "חוקת עולם לדורותיכם" – שנעשה
 באופן של חקיקה ("חוקת"), כמבואר בדרושי
 חסידות⁷⁵ מעלת אותיות החקיקה (אותיות שבלוחות,
 "חרות על הלוחות"⁷⁶) ש"הם מיני' ובי' והן דבר א'
 ממש עם האבן שנחקקו בו", שלכן, ה"ז קבוע ונצחי
 לעד ולעולמי עולמים – "חוקת עולם לדורותיכם"⁷⁷.
 ובענין זה נרמזת השייכות לט' אדר, שבו נעשה
 הגילוי דפנימיות התורה בחצי כדור התחתון באופן
 של קביעות ונצחיות – ע"ד ובדוגמת הפעולה דמשה
 רבינו⁷⁸ ("ואתה תצוה") ע"י התורה (כולל ובמיוחד
 פנימיות התורה שהיתה בגילוי כש"משה קבל תורה
 מסיני⁷⁹) שגם למטה ("מערב עד בוקר") יהי' אור
 וגילוי תמידי ("נר תמיד") באופן קבוע ונצחי ("חוקת
 עולם לדורותיכם").

* * *

69 ראה גם קונטרס משיחות ש"פ תרומה ס"ג.ד. וש"נ. (ועיי' ש"ס"ה ואילך) גם בנוגע להמשך הפרשיות שלאח"י.
 70 ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (בס"מ קונטרסים ח"ב) פ"א.
 71 כלי יקר עה"פ.
 72 תו"א פרשתנו פב, א.
 73 ועד שנקראת על שמו (שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ).
 74 תו"א פרשתנו פא, סע"ד.
 75 לקו"ת ר"פ בחוקותי ור"פ חוקת. ובכ"מ.
 76 תשא לב, טז.
 77 ולהעיר מסיום וחזרתם שיעור חומש הימים – "חוקת עולם לו
 ולזרעו אחריו" (כח, מג).
 78 כולל אתפשטות דמשה שבכל דרא (תקו"ז תס"ט. תניא
 פמ"ד) – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.
 79 אבות רפ"א.

השלימות דשמונה ימים⁶². וידוע העילוי דמספר שמונה
 [שזוהי המעלה דחנוכה⁶³ שיש בו שמונה ימים, לגבי
 חג הפסח וחג הסוכות, שבעה ימים, ועאכו"כ לגבי חג
 השבועות, יום אחד] – שקשור עם הגאולה העתידה,
 כמארז"ל⁶⁴ כינור . . של ימות המשיח שמונה". ומזה
 מובן שביום התשיעי שלאחריו ישנו עילוי גדול עוד
 יותר (ועד שנעשה הכנה לכינור של עשר נימין⁶⁵,
 להעילוי דיום העשירי, "העשירי יהי' קודש"⁶⁶).
 ועפ"ז מובן שתשיעי באדר הוא זמן מסוגל
 להמשכת וגילוי פנימיות התורה בחצי כדור התחתון,
 ועד לאופן של קביעות ונצחיות, כשנשלם יובל שנים
 – הן מצד כללות החודש ששייך לפורים, הקיום
 והתוקף דמ"ת, והן מצד יום התשיעי שבו הקשור עם
 הגאולה העתידה, שאז תכלית השלימות דמ"ת.
 ח. ויש להוסיף עוד ענין בהעילוי דט' אדר השתא:
 השלימות ד"יובל שנים" להחידוש שנעשה ע"י כ"ק
 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בבואו לחצי כדור התחתון
 בט' אדר, היא, בסמיכות להשלימות ד"ארבעים שנה"
 ליום ההילולא שלו החל מהעשירי ("העשירי יהי'
 קודש") לחודש עשתי עשר⁶⁷, שאז נעשה העילוי
 ד"קאי" ⁶⁸ איניש אדעת' דרביי⁶⁸.
 ועפ"ז יש להוסיף בביאור העילוי דתשיעי באדר –
 שלהיותו לאחר השלימות דעשירי בחודש עשתי עשר,
 מובן, שיש בו עילוי גדול עוד יותר.

* * *

ט. ויש לקשר הנ"ל עם פרשת השבוע – פ' תצוה:
 בהתחלת פ' תצוה נאמר: "ואתה תצוה את בני
 ישראל . . להעלות נר תמיד . . מערב עד בוקר . .
 חוקת עולם לדורותיכם".

62 וכולל גם השלימות דיום השבת (כנ"ל בפנים) – שהרי
 בשבעה (ועאכו"כ שמונה) ימים רצופים מוכרח להיות יום השבת.
 63 להעיר מהקשר והשייכות דחנוכה ופורים – שהם ימים טובים
 מדרבנן, ושנים בכמה דינים, והלכותיהם באים יחד בחיבורו של
 הרמב"ם (הלכות מגילה וחנוכה), וענינם בספירות – נצח והוד*
 (תקו"ז חדש צד, ב. שער הכוונות סוף ענין ר"ח ור"ה), תרי פלגי
 דגופא. ובשניהם מודגש בירור ועליית התחתון באופן דאתהפכא
 חשוכא לנהורא (ראה דרושי חנוכה ודרושי פורים בתו"א, שערי אורה,
 ועוד).
 (*) ועד שיש ב' דעות – מי כנגד נצח ומי כנגד הוד (ראה פ"ח
 שער מקרא קודש פ"ד. של"ה בסופו (עניני פורים ומגילה), מס' כנפי
 יונה סנ"ג), ואלו ואלו דברי אלקים חיים.
 64 ערכין יג, ב.
 65 לשון הכתוב – בחוקותי כז, לב.
 66 ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא שנה זו.
 67 ע"ז ה, רע"ב.
 68 ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ בא שנה זו.

20 תפלת ערבית, וסיומה "אך" 86 צדיקים יודו לשמך ישבו
 21 ישרים את פניך" 87,
 22 שכן תהי' לנו – שתיכף ומיד ממש (עוד לפני ק"ש
 23 על המטה, ולפני המשך התועדות זו) יקויים היעוד
 24 "ישבו ישרים את פניך" בביהמ"ק השלישי, ושם –
 25 יראה כהן בציון" 88, אהרן הכהן, שמקיים הציווי
 26 "להעלות נר תמיד . . מערב עד בוקר . . חוקת עולם
 27 לדורותיכם".
 28 ובפרט ע"י ההוספה במצות הצדקה – כנהוג
 29 בכגון-דא לסיים בשליחות-מצוה לצדקה – ש"מקרכת
 30 (עד לקירוב וזירוז הכי גדול) את הגאולה" 89, גאולה
 31 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, לכל בני", כולל
 32 גם כל בני" שבכל הדורות, כיון ש"הקיצו ורננו שוכני
 33 עפר" 90, וכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בראשם.
 34 ועוד והוא העיקר – תיכף ומיד ממש.
 35 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים
 36 שיחיו שטר של דולר – לתתו לצדקה].

1 י. והמעשה הוא העיקר" 80:
 2 יש לנצל יום סגולה זה (והימים הסמוכים אליו,
 3 ובפרט ביום השבת ובימי הפורים, ובאופן דמוסיף
 4 והולך) שבו מלאו יובל שנים לגילוי תורת החסידות
 5 בחצי כדור התחתון – להוסיף ביתר שאת וביתר עוז
 6 בהפצת התורה בכלל, והפצת המעיינות חוצה בפרט,
 7 בכל מקום ומקום, בכל קצוי תבל.
 8 ומתחיל – בעריכות התועדויות בקשר לט' אדר
 9 בכל מקום ומקום, ולכל לראש – בעיר הבירה דכ"ק
 10 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כאן בברוקלין, שבה קבע
 11 מקום מושבו במשך עשר שנים" 81 האחרונות" 82 בחיים
 12 חיותו בעלמא דין, ו"קדושה לא זזה ממקומה" 83,
 13 ואדרבה, באופן של הוספה משנה לשנה, ועאכו"כ
 14 במלאות יובל שנים לקביעת הקדושה במקום זה" 84.
 15 יא. ויה"ר שהדיבור וקבלת החלטות טובות
 16 בכהנ"ל ימהרו ויזרזו עוד יותר את השכר האמיתי –
 17 גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ובאופן
 18 ש"לא עיכבן כהרף עין" 85, תיכף ומיד ממש, בהתחלת
 19 המעל"ע דתשעה באדר, ובפרט שנמצאים כבר לאחר

(80) שם מי"ז.

(81) תקופה שלימה – ראה אבות ספ"ה.

(82) סיום וחיותם כל עבודתו – ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א).

(83) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק ביאור לסי' זך.

(84) נוסף על העילוי דארבעים שנה להסתלקותו, ש"קאי איניש אדעת' דרביי" (כנ"ל ס"ח).

(85) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(86) תהלים קמ, יד.

(87) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(88) ברכה שנתפשטה ונתקבלה אצל בני".

(89) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(90) ישעי' כו, יט.

אגרות קודש

ב"ה, י"ג אדר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מה ששואל אותי מפני מה לא הזכרתי הספרים חובת הלבבות והכוזרי בהנוגע לחינוך הבנות, הוא מפני כי האמור בספרים הנ"ל, אם מציעים הדברים ככתבם לפני בנות דורנו זה, קשה עליהם להבינם, ותלוי באופן ההסברה, עד שלפעמים קרובות אופן ההסברה הוא העיקר, וזה תלוי בהמורה יותר מאשר בהספרים ממנו לוקח את האמור, כמובן...

בברכה.

בס"ד. ר"ד אור ליום ב' ח' אדר, ה'תש"כ. – לקבוצת סטודנטים מארגון "הלל" בניו-יארק, בחדרו הק' –

דברי פתיחה

- 1 א. הזמן שבו מתקיימת פגישה זו הוא בעל משמעות מיוחדת, כיון שבשנה זו ימלאו מאתיים שנה
 - 2 להסתלקותו של מייסד תורת החסידות הכללית – הבעל שם טוב.
 - 3 "הסתלקות" – פירושה (לא קץ וסיום החיים חס ושלום, אלא) העתקה ומעבר מדרגא לדרגא. ומובן, שכיון
 - 4 שגם בהיותו במדריגתו הקודמת מילא את כל תפקידיו, הרי המדריגה שאליה מוליכים אותו ואליה הוא עובר,
 - 5 היא, מדריגה נעלית יותר מהמדריגה שהיה בה קודם לכן.
 - 6 ומכאן הוראה מיוחדת בהנוגע אלינו (כל אלו היודעים זאת, או שיש ביכלתם לדעת זאת על ידי שיעמיקו
 - 7 להתבונן יותר) – שעתה ישנה הזדמנות מיוחדת להתעלות למדריגה נעלית יותר ביתר קלות, על ידי לימוד
 - 8 תורתו של הבעש"ט והליכה באורחותיו.
 - 9 ב. אחד הענינים הראשונים שהבעל שם טוב עסק בהם בעצמו הוא¹ – ההתמסרות ללימוד ילדים קטנים
 - 10 (לא רק נערים בוגרים, אלא גם ילדים בני שש-שבע), ודוקא ללמדם דברים פשוטים, כמו אמירת ברכות וכיוצא
 - 11 בזה, וכן לבאר להם שהקב"ה אינו מציאות מופשטת הנמצא אי-שם ב"רקיע השביעי", אלא הוא מציאות
 - 12 אמיתית וממשית, והוא נמצא קרוב לכל אחד ואחד מהם, ומשגיח על כל אחד ואחד מהם – לא רק ביום ראשון,
 - 13 שני או שלישי בשבוע (או ביום אחר בשבוע, עד ליום השבת), אלא בכל משך ימי חייהם, וכיון שכן – בידו
 - 14 של כל אחד ואחד להתקרב אליו על ידי מילוי רצונו, ועל ידי זה מובטח הוא שיזכה לחיים של שמחה ואור,
 - 15 הן בגשמיות והן ברוחניות.
 - 16 התגלותו של הבעל שם טוב היתה² לאחר תקופת גזירות חמעלניצקי ימח-שמו (גזירות ת"ח-ט),
 - 17 שבתקופה זו היו בני ישראל במעמד ומצב של דיכאון וייאוש. וזו היתה מטרתו של הבעל שם טוב ותורת
 - 18 החסידות – לחזק ולעודד את בני ישראל, ולבאר להם את הגישה הנכונה לבעיות חיי היום-יום שלהם – שמבלי
 - 19 הבט על הגזירות וכו', עליהם להנהיג חיים של תורה ומצוות.
 - 20 מצב זה שהיה בתקופתו של הבעש"ט מתאים במובנים רבים לתקופה שבה אנו נמצאים עתה – לאחר
 - 21 הגזירה והשמדות של היטלר ימח-שמו, שבהם הושמדו רחמנא-ליצלן ונקרעו מאתנו שליש מבני ישראל. מצב
 - 22 זה מטיל על כל אחד ואחת מאתנו תפקיד וחוב גדול³ – לעשות כל מה שביכלתו להפיץ את אור ודרך התורה
 - 23 והמצוות, בעצמו, בסביבתו ובעולם כולו בכלל⁴.
- * * *
- 24 [אחרי דברי הפתיחה שאל כ"ק אדמו"ר שליט"א את הסטודנטים, אם רצונם לשאול את כל שאלותיהם ואחר
 - 25 כך יענה על כל השאלות, או שהמענה יבוא אחרי כל שאלה ושאלה, והשיבו שמעדיפים מענה לאחר כל שאלה
 - 26 בפני עצמה].
 - 27 ג. שאלה: כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שעלינו להפיץ את דרך התורה והמצוות. כיצד ובאיזה אופן עלינו
 - 28 לעשות זאת?
 - 29 מענה: אחת התכונות המיוחדות לאנשים צעירים היא – תכונת הוודאות והבטחון. אדם מבוגר, גם כאשר
 - 30 עושה פעולה מסויימת, לעולם אינו בטוח בעצמו, והוא מוקף תמיד בספיקות והיסוסים, ואילו הצעירים בטוחים
 - 31 בעצמם.

(2) ראה גם שם סתי"ח. וש"נ.

(3) ראה גם "רשימות" חוברת ל' ע' 10. וש"נ.

(4) בא' התשובות שבהן נזכר ענין הפצת התומ"צ בעולם, הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיש להפיץ את התומ"צ עד שיגיעו לכל פינה, גם לאוסטרליא (המו"ל).

(*) תוכן הדברים הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א באנגלית, וכן רשם כמה הגהות על רשימת ההנחה באידית. להלן באה השיחה ע"פ רשימת ההנחה באידית, בתוספת תיקונים ע"פ השיחה המוגהת באנגלית.

(1) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרפ"ו ואילך. וש"נ.

על כל אחד ואחד מכם לנצל תכונה זו להפצת התורה והמצוות במלוא כוחו, בכל מאת האחוזה – החל
מהדיבור בענין זה עם האנשים שבסביבתו באופן שיבטא את הבטחון שלו בענין זה, וכן בכל שאר האופנים
– כתיבה, הדפסה בעיתונים, פרסום על ידי ה"רדיו" וכיוצא בזה, ועוד והוא העיקר – על ידי הנהגתו האישית
של כל אחד ואחד בחיי היום-יום.

* * *

ד. שאלה: בנוגע לענין המיתה (רחמנא לצלן), נראה לכאורה שישנה סתירה בין המשמעות מספר קהלת,
שזהו ענין שלילי, כליון ואבדון החיים וכל תוכנם, לבין המשמעות מספר איוב, שזהו ענין של גאולה ועליה.
מהי השקפת תורת החסידות בנוגע למצב האדם לאחר המיתה ("עפטער לייף")?
מענה: כפי שנתבאר לעיל (סעיף א) בנוגע לענין ההסתלקות, אין פירוש הדבר קץ וסיום החיים חס ושלום,
אלא שהחיים הרוחניים מקבלים מימד חדש, ובלשון הנזכר לעיל – מתעלים למדרגה נעלית יותר.
ענין זה, נוסף על היותו מוכרח על פי שכל, נובע גם מהנחות היסוד של מדעי הטבע, אשר, לדאבונו,
כסטודנטים ב"קאלעדזש", הנכם מחשיבים אותם ומאמינים בהם בתור "אמת מוחלטת":

אחת מהנחות המדע היא העיקרון של "שימור החומר", הקובע ששום דבר חומרי אינו יכול ללכת לאבדון,
ואפשר רק לשנות את צורתו ותו לא. למשל, בחומרים כגון ברזל או עץ – אפשר לעשות מהעץ שולחן, כסא
או סתם בול עץ, ואפשר גם לקחת את השולחן ולחותכו לחתיכות או להבעירו בתנור וכו' (ומובן שכאשר
משתמשים בעץ לעשיית שולחן – צורתו היא נעלית יותר מצורת העץ הנשרף בתנור); אבל כל זה אינו אלא
שינוי בצורתו של העץ או הברזל, על ידי שמשמשים בו באופנים שונים, אבל עצם חומר העץ או הברזל –
נשאר במקומו, ואי-אפשר להשמידו בשום אופן.

ואם כן הוא בדברים גשמיים וחומריים, על אחת כמה וכמה שכן הוא ברוחניות, במהותו הרוחנית של האדם
– הנשמה – שאי-אפשר שתלך לאבדון, אלא היא תמיד במציאותה, וענין ההסתלקות אינו אלא שהיא משנה
את צורתה, או מתעלית למדרגה אחרת.

שאלה: האם העלי' שנעשית לאחר המיתה היא עליה אישית במציאותו של האדם עצמו, או שהעליה היא
בכללות העולם, אבל האדם עצמו כבר אינו מציאות כדי שתהיה בו עליה זו?
מענה: מהאמור לעיל מובן, שהנשמה עצמה היא המקבלת צורה חדשה ונעלית יותר.
ולהוסיף, שמטעם זה אין מן הראוי להשתמש בביטוי "עפטער לייף" (המורה על קץ וסיום החיים), כיון
שאין כאן ענין של כליון, אלא המשך החיים במדרגה נעלית יותר. עד מאה ועשרים שנה החיים הם במדרגה
אחת, ולאחרי זה – בשנת ה'121, ה'122, ה'123 וכו' – החיים נמשכים במדרגה נעלית יותר, וכך הנשמה
הולכת ומתעלית בעולמות הרוחניים בעילוי אחר עילוי.

* * *

ה. שאלה: מה היה ענינו של הבעל שם טוב והמקום שתפס בתורת החסידות?
מענה: ניתן להבין זאת על פי משל מאופן הדלקת מנורה על ידי כח החשמל:
ישנה "תחנת כח" שבה מופק החשמל (על ידי "אטום" וכיוצא בזה), שנמצאת הרחק ממקום המנורה, אלא,
שממנה נמשך חוט מתכת, שעל-ידו נמשך כח החשמל אל המנורה. אך כדי להדליק את המנורה בפועל, יש
צורך למצוא את ה"מתג" המתאים, או ללחוץ על ה"כפתור" המתאים, ואז פועל כח החשמל את פעולתו.
ועל דרך זה ברוחניות הענינים:

נשמתו של כל אחד ואחד מישראל היא חלק מהבורא, ומקושרת אליו, ועל ידי זה יש בו כחות רוחניים
נעלים ביותר. אך כדי שכוחות אלו יבואו לידי ביטוי וימלאו את תפקידם, כך שיוכל להשתמש בתועלת הרבה
שבהם – עליו למצוא את ה"מתג" המתאים, או ללחוץ על ה"כפתור" המתאים.

וזה היה ענינו של הבעל שם טוב – לבאר ולהכריז שכל אחד ואחד מישראל, בלי יוצא מן הכלל, מחובר
הוא ל"תחנת הכח", ובפנימיותו של כל אחד ואחד מישראל ישנו "מתג" כדי להפעיל כח זה, ואם רק יחפש
את ה"מתג" – ימצאנו.

1 הבעל שם טוב החדיר בתוך בני ישראל כח, בטחון ואמונה, ועל ידי זה – מבלי הבט על המצב המדוכדך
 2 שהיו בו באותה תקופה (כנ"ל סעיף ב) – הגביהם מן הקצה היותר תחתון אל הקצה היותר עליון, ועורר בכל
 3 אחד ואחד מישראל רגש של שמחה.

4 ומכאן הוראה לכל אחד ואחד מאתנו בעבודתנו בחיזוק היהדות – בנוגע לעצמו, לילדיו ולכל הסביבה:
 5 הפעולה בכל האמור אינה יכולה להיעשות על ידי הסתמכות על הכחות האישיים ("די אייגענע כחות"),
 6 אלא דוקא על ידי זה שמעוררים את הכחות הרוחניים הנעלמים שישנם בפנימיותו של כל אחד ואחד מישראל.
 7 וכשם שבנוגע לעצמו, הרי הדרך לעורר את כחותיו הפנימיים היא על ידי מציאת ה"מתג" המתאים – כן
 8 הוא בנוגע להזולת, שיש למצוא ולגלות את ה"מתג" שבו (אף שמלכתחילה אין יודעים מהו, ואפשר שהוא
 9 תיבה אחת בלבד), וכאשר מגלים ומעוררים את נקודת ה"מתג" שבו – אזי נפתח הבאר או המעיין הפנימי
 10 שבנשמתו, וכל שאר הענינים (שאם היה רוצה לעשותם בכח עצמו, היתה נדרשת השתדלות ויגיעה רבה כדי
 11 לרומם את הזולת למדריגה זו) נעשים מאליהם.

12 [הרב ליווי, מנהל ארגון "הלל" באוניברסיטת פרינסטון, מסר פ"ש מביקורו בכפר-חב"ד בימי הקיץ, וסיפר
 13 שאהבת ישראל והקירוב שמראים שם לכל אחד ואחד, ובפרט לתלמידי בתי-הספר מעולי מרוקו וצפון אפריקה,
 14 הם מיוחדים במינם, ומעולם לא ראה אהבה כזו בין יהודים הבאים מרקע וחינוך שונים זה מזה. והוסיף ואמר,
 15 שהרגעים שבילה בכפר עלו על כל משך זמן ביקורו בארץ הקודש].

* * *

16 ו. שאלה: האם יש קיום לארץ-ישראל בתור מדינה פוליטית?
 17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר, ששאלה זו יכולה להיות מג' בחינות – מבחינת השקפת הדת, מבחינה כלכלית
 18 ומבחינה פוליטית, ומהי כוונת השואל. וכאשר ענה השואל שכוונתו אם יכולה להיות התאמה בין הבחינה
 19 הדתית והפוליטית, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א (בבת-שחוק), שזהו מענה "דיפלומטי" שאינו עונה על
 20 השאלה....]

21 מענה: גם ענין זה יתבאר על פי משל מענין שאנו רואים בעולם הזה הגשמי:
 22 מכונה, או כל מערכת שהיא, יכולה לפעול בדרגות שונות של יעילות – החל מביצוע מלאכות קלות, ועד
 23 לביצוע מלאכה בקנה-מידה גדול, על ידי ניצול מקסימום הכח שבה. ומובן, שאף שגם באופן הא' נעשתה כאן
 24 מלאכה על ידי המכונה, מכל מקום, אותה מלאכה שהיתה יכולה להיעשות בהתאם למלוא כחה של המכונה –
 25 לא נעשתה. ולכן, כאשר מכינים תכנית כדי לפעול ולהשפיע בענין מסויים – משתדלים לעשות זאת באופן
 26 שכל הענינים שבתכנית יפעלו במלוא כחם.

ועל דרך זה בעניננו:

27
 28 ארץ-ישראל יכולה להיות בב' אופנים: "מדינה של יהודים" גרידא, או "מדינה יהודית".
 29 אם תהיה זו "מדינה של יהודים" בלבד – הרי אינה אלא מדינה "לוונטינית" נוספת, כשם שסוריא היא
 30 מדינה של סורים (ועל דרך זה לבנון, מקסיקו, ארצות הברית וכו'), ובאופן כזה אינה מנוצלת במלוא יכולתה;
 31 מה שאין כן אם תיעשה "מדינה יהודית" – הרי זה ענין מיוחד ויוצא מן הכלל כו'.
 32 אמנם, כדי שתהיה "מדינה יהודית", המנוצלת במלוא יכולתה – הרי זה דוקא על ידי זה שאופן הנהגת
 33 המדינה הוא על פי התורה ומסורת ישראל.

34 [ומובן שאין זו סתירה לכך שתהיה מדינה "נורמלית", שיש בה משפחות הכוללות אנשים נשים וטף, מוסדות
 35 וכו' – כי גם על פי תורה לא צריכה ארץ-ישראל להיות ענין רוחני ומופשט, אלא ארץ שיש בה כל הענינים
 36 כמו במדינות אחרות].

37 ודוקא באופן זה תהיה אכן ארץ-ישראל "מדינה יהודית", מדינה ייחודית השונה משאר המדינות, בכך שהיא
 38 עומדת במדריגה נעלית יותר ועוסקת (ומשפיעה בזה גם על סביבתה) במטרות נעלות יותר.

* * *

ז. שאלה: מהי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א על המסופר, שבעת המלחמה בארץ-ישראל, הנה ההולכים
 בעקבות תורת החסידות, מיאנו לעזוב את ירושלים, מבלי הבט על הסכנה הגדולה שארבה להם שם?
 מענה: בודאי היה טעם הדבר משום שבירושלים ישנה קדושה יתירה ומיוחדת, ולכן קל יותר לחיות חיים
 יהודיים ראויים במדריגה רוחנית נעלית כאשר נמצאים שם בגוף גשמי.
 שאלה: האם היה נכון הדבר מצדם, להישאר בעיר, אף שעל ידי זה יאבדו את חייהם?
 מענה: בוודאי סברו, והיה להם בטחון בכך, שרק ילקחו בשבי, ולאחר זמן ישוחררו.

* * *

ח. שאלה: במה מיוחדת שיטת ליובאוויטש לגבי שאר שיטות החסידות?
 מענה: ידוע ששיטת ליובאוויטש וחסידיו ליובאוויטש נקראים ומכונים גם בשם נוסף – "חב"ד",
 ראשי-תיבות "חכמה בינה דעת", שענינם בכללות הוא בחינות שונות של הבנה והשגה.
 והענין בזה:

עבודת ה' על ידי כח המדות בלבד, על ידי כח האמונה בלבד, או אפילו על ידי כח השכל בלבד – אינה
 מספקת, כיון שהעבודה באופן זה אינה בשלימות. ובהכרח שתהיה התכללות כל ענינים אלו יחד, ובאופן
 שעבודת ה' חודרת בכל מציאותו ובכל מעשיו והנהגותיו של כל אחד ואחד מישראל, ובכל יום ויום.
 יחד עם זאת, ישנה הדגשה מיוחדת על כח השכל, שהוא ה"שליט" על כל הכחות האחרים. וזהו מה שדרש
 והדגיש רבנו הזקן, מייסד תורת חסידות חב"ד, שחסיד צריך להיות שלם, ולכן עליו להשתמש בשכלו, ולא
 להסתפק בעבודת ה' הממוקדת במדות או באמונה בלבד.

ט. שאלה: האם דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א שבכוחה של תורת החסידות לקרב יהודים שנתרחקו ולהשיבם
 ליהדותם?

מענה: בודאי!
 המצב בימינו הוא, שמצפים מהאדם להבין כל דבר שהוא עושה, ולכן ישנם יהודים רבים שניתן להגיע
 אליהם ולקרבם רק על ידי כח השכל.

ומובן, שכדי להגיע ולהשפיע על שכלו של הזולת – בהכרח שהמשפיע ישתמש בשכלו שלו, כי רק על ידי
 השכל אפשר להגיע ולפעול על שכלו של הזולת.

י. שאלה: מדוע זכתה חב"ד להצלחה רבה כל-כך?
 מענה: המצב בתקופתנו הוא, שכל אחד ואחד מנסה להבין כל דבר לפני עשייתו בפועל, ואינו רוצה לעשות
 דבר שאינו מבין את הטעם לעשייתו. והיינו, שנוסף על כך שהוא דורש ראיות והוכחות שצריך לעשות כן, אינו
 מסתפק בזה, אלא רצונו להבין את טעם הדבר (אינני דן בשאלה אם זו גישה נכונה או לא, אלא מציין עובדה
 בלבד).

והדרך הקצרה לבאר לו זאת היא – כאשר מראים לו, שגם כאשר הוא (המבאר) עושה זאת, אין זה רק
 משום שהוכיחו לו שכך צריך לעשות, אלא יש לו גם הבנה בדבר.

חסידות חב"ד מספקת דרישה זו, כיון שענינה הוא הבנה והשגה, והיא מבארת ענינים ביהדות באופן שיהיו
 מובנים בשכל.

כחסידי חב"ד, יש לי תשובה כללית יותר: אין לי כל ספק בכך שחסידות חב"ד היא האמת, ואמת – בהכרח
 שנוחלת הצלחה.

יא. שאלה: מהו תפקידו של רבי?
 מענה: כאמור לעיל – למצוא את ה"מתג" בכל יהודי, ולסייע לו להתחבר עם "תחנת הכח".

* * *

יב. שאלה: מה דעת החסידות על ענין הגירות?

מענה: דעת החסידות היא כדעת היהדות בכלל: מעולם לא התלהבו בני ישראל ההולכים בדרך התורה
 מגיורם של אינם-יהודים, ובפרט בפרסום. יהודי צריך להיות יהודי טוב, וגוי – להבדיל – צריך להיות גוי טוב.

1 יש לנו די והותר מלאכה לדאוג לכך שיהודים יהיו יהודים טובים, דהיינו, לשפר את מצבם הרוחני של אלו
2 שהם כבר יהודים.

3 כל גוף מורכב מאברים רבים. לכל אבר בגוף ישנו התפקיד והחלק המיוחד לו, וכל אבר עושה את המלאכה
4 שהוא מתאים לעשייתה. ומובן מאליו, שאיש לא יעלה על דעתו לשנות זאת, ולדרוש שאבר אחד יעשה את
5 מלאכתו של אבר אחר.

6 וכן הוא גם בכללות הבריאה: לכל דבר נברא ישנו תפקיד ומטרה מיוחדים, שלשמם נברא. ועל פי זה מובן,
7 שליהודי יש תפקיד משלו, ולגוי – להבדיל – יש תפקיד משלו.

8 יג. שאלה: היום אחר-הצהריים, כשהרצה בפנינו הד"ר בלאק אודות ענין החסידות, הזכיר והסביר שבכל
9 אחד ואחד מישראל ישנו "ניצוץ אלקי". הוא לא אמר במפורש, אבל רמז, שניצוץ זה ישנו רק אצל איש ישראל,
10 ולא אצל אינו-יהודי. האם נכון הדבר? ודאי אין הם שוים, אבל מהו הביאור בדבר?

11 מענה: בנוגע לשאלה אם אצל אינו-יהודי (ועל דרך זה בכל נברא) ישנו ניצוץ – התשובה היא שישנו ניצוץ;
12 אבל אם השאלה היא אם הוא אותו סוג ניצוץ שיש באדם מישראל – התשובה היא שאינו אותו סוג ניצוץ.
13 והביאור בזה – על פי המשל דלעיל מגוף האדם:

14 בגוף האדם ישנם אברים שונים, ולכל אבר ישנו הכח הראוי לו והתפקיד המתאים לו: המוח – תפקידו
15 להבין, הלב – להרגיש, הרגל – ללכת וכו'. וכאמור לעיל – מובן שכל אבר צריך לבצע את התפקיד המוטל
16 עליו, ולא שאבר אחד יבצע את תפקידו של אבר אחר. וכאמור, כן הוא גם בכללות הבריאה.

17 ובעניננו: כל דבר נברא – ובמילא גם אינו-יהודי – יש בו ניצוץ, שהוא החיות שהקב"ה נותן בו ומחיה
18 אותו. אמנם, כיון שכל נברא יש לו תפקיד משלו, הרי הניצוץ המחיה אותו הוא בהתאם לתפקיד המוטל עליו.
19 תפקידו של יהודי הוא להפוך את גשמיות וחומריות העולם – לרוחניות ולאלקות, ואילו תפקידו של
20 אינו-יהודי הוא תפקיד אחר, ולכן מובן שהניצוץ שבאדם מישראל אינו שווה לניצוץ שבאינו-יהודי, להבדיל.

* * *

21 יד. שאלה: לפי הבנתי, תורת החסידות הגביהה את מעלתה של האשה לגבי מעלתה בעולם היהודי קודם
22 לכן. מהו ההסבר לכך?

23 מענה: בכלל, בחוגים מסויימים היה כך גם קודם לכן, מלבד בנוגע לענין לימוד התורה, שלא היו מלמדים
24 את הנשים תורה (מלבד בענינים הנוגעים ישירות להן ולתפקידיהן, כמו חינוך הילדים וכיוצא בזה).
25 אמנם, כל זה הוא קודם החידוש של תורת החסידות, שאז היה די בקיום המצוות באופן "אוטומאטי" (אף
26 שגם אז קיימו הכל כו'), שלזה אין צורך כל כך בהבנה והשגה כו'.

27 אבל לאחר שנתייסדה ונתגלתה תורת החסידות, המלמדת ותובעת מכל אחד ואחת, איש או אשה, שכל
28 המצוות צריכות להיעשות מתוך שמחה והתעלות רוחנית – הרי אי-אפשר לצפות מאדם להיות בשמחה
29 ובהתעלות רוחנית באופן של קבלת-עול בלבד, בלי הבנה או הרגשה; ולכן גם לאשה ישנה הזכות – ויתרה
30 מזו: החובה – לדעת עניני יהדות והטעמים שבדבר כו', וחובה עלינו לבאר לה את פרטי הדברים.

31 ובפרטיות – עליה לדעת אודות גדולת הבורא, אודות מציאותו בכל מקום והשגחתו הפרטית על כל הבריאה,
32 ועל כך שהקב"ה ברא (לא רק את השמים, אלא גם) את הארץ, כולל ה"מטבח"... ואזי יהיה בכוחה לחוש
33 התעלות רוחנית בעת קיום המצוה, ועל ידי זה להפוך את המטבח למטבח יהודי.

34 ואדרבה: מאחר שיש לאשה השפעה רבה על ילדיה ועל בעלה, והיא משגיחה עליהם ומטפלת בהם כו' –
35 הרי יש באפשרותה לעשות מצוות רבות עוד יותר, ולכן – על פי דרישת תורת החסידות שכל הענינים צריכים
36 להיות בשמחה, שאינה יכולה להיות בלא הבנה והשגה (כנ"ל) – מוכרח עוד יותר שתלמד את יסודות תורת
37 החסידות.

* * *

38 טו. שאלה: האם יכול אדם להיות חסיד, גם כאשר הוא מוכרח, מאיזה טעם, לחלל את השבת, ובפרט
39 כשהוא רופא?

מענה: השתמשת בביטוי "מוכרח לחלל את השבת", אבל ביטוי זה אינו נכון, וכוונתך לומר שהוא סבור שהוא מוכרח לחלל את השבת.

לאמיתו של דבר, כל המאמין בהקב"ה צריך להבין, שלא יתכן שלא יתאפשר לאדם מישראל לשמור את השבת, שהרי הקב"ה הוא שציוונו לשמור את השבת, ומוכן מאליהו שאי־אפשר שהקב"ה – שהוא המנהיג את העולם – יצוה על אדם לעשות דבר, ואחר כך יעמידו במצב שבו יהיה מוכרח שלא לקיים את ציוויו ולחלל את השבת.

ובכל אופן, גם אם אמנם סבור הוא שהוא מוכרח לחלל את השבת – אין זה טעם לכך שלא ינהג כדבעי בשאר הענינים.

משל למה הדבר דומה – לרופא שבא אליו אדם שהוא חולה רחמנא־ליצלן בכמה אברים (כגון במוחו או בידיו וברגליו וכיוצא בזה), ואין בידו של הרופא לרפא אחד מאברים אלו; האם יימנע משום כך מלרפא את שאר האברים, שאותם יש בידו לרפא? – מובן בפשטות, שאותם אברים שבידו לרפא, בודאי עליו לרפא ולהשיבם למצבם הראוי.

ועל דרך זה בנוגע לחלק הרוחני שבאדם: גם אם (לדעתו) מוכרח הוא לעבור על דבר אחד (כמו רופא שלדעתו מוכרח הוא לחלל את השבת), אין פירוש הדבר שגם שאר הנהגותיו צריכות להיות באופן זה, אלא את כל שאר עניניו עליו להקדיש לצד הטוב, ולמילוי תפקידיו כיהודי.

שאלה: ומה יעשה הרופא במקרה שהוא יושב בבית־הכנסת ביום־הכפורים ומתפלל, וישנו חולה הנמצא בסכנת חיים – האם עליו להפסיק את תפלתו, לחלל את יום הכפורים ולרפא את החולה?

מענה: כאמור לעיל, בתנאים רגילים אסור לרופא לחלל את השבת, וחיי צריכים להיות חיים של קדושה וחיים של יהדות, כמו חיי כל יהודי אחר; אמנם, במקרה חרום, כאשר חיי אדם נתונים בסכנה והמדובר הוא בהצלת חיי – הרי לא זו בלבד שאין בזה חילול היום הקדוש דיום הכפורים, אלא אדרבה – הוא מקיים בכך מצוה גדולה ואף חיוב של הצלת חיי אדם.

יתרה מזו: ההלכה היא⁵ שהדבר צריך להיעשות על ידי גדול דוקא, והיינו, שאם הוא אדם גדול, מופלג בחסידות ותלמיד־חכם – מוטל עליו חיוב להציל בעצמו את חיי האדם הנתון בסכנה, ולא לחפש אדם אחר שיעשה זאת במקומו, ואין זה חילול, חס ושלום, אלא מצוה גדולה.

* * *

טז. שאלה: עד כמה גדול כחו של כ"ק אדמו"ר שליט"א בנוגע לחוקי הטבע, והאם גדול כח תפלתו יותר מתפלת אחרים? (והוסיף אחר וביאר:) האם יש בכחו של הרבי לעשות "מופתים"?

מענה: העולם הזה הגשמי אינו נפרד מהעולמות הרוחניים והנעלים יותר, אלא הוא דרגא נוספת – הדרגא האחרונה – בסדר השתלשלות ארוך של עולמות רוחניים, וכל הענינים בעולם הזה נובעים מהנעשה בעולמות העליונים ומושפעים מהם, ובמלים אחרות: הגשמות נובעת מהרוחניות. ועל פי זה מובן, שאפשר לפעול שינויים בחלק הגשמי של ההשתלשלות על ידי עשיית שינויים בחלק הרוחני.

ועל פי זה יובן ענינו של "מופת":

פירושו של "מופת" הוא, שמתרחש בעולם דבר שאי־אפשר לחזותו ולשער על פי חשבון, כיון שהוא נעשה (לא על ידי פעולה בעולם הגשמי, אלא) על ידי שינוי שנעשה בעולם הרוחני, שממנו מושפע העולם הגשמי.

ועל פי זה מובן, שהכח לעשות "מופת" אינה זכות מיוחדת ליהודי מסויים, אלא כח זה נמצא ברשותו של כל אחד ואחד מישראל:

כאשר יהודי מקשר את עצמו, על ידי הניצוץ האלקי שבתוכו, עם הקב"ה, על ידי תפלה ועל ידי הנהגה בדרך התורה ומצוות וקיומם כדבעי, ומתוך התלהבות – יש בכחו לעשות "מופת": לפעול ולשנות ענינים בעולם הזה "מלמעלה", כלומר, באופן שלמעלה מהמשוער על פי חשבון, ולמעלה מהמשוער על ידי רוב הנמצאים בסביבתו.

- 1 יז. [הרב גורעוויץ מארגון "הלל" בברוקלין, הביע בפני כ"ק אדמו"ר שליט"א את תודת הסטודנטים על
- 2 שזיכם בביקור אצלו, ועל דבריו הקדושים ותשובותיו על שאלותיהם. וטרם צאתם, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
- 3 עתה ברצוני לשאול אתכם שאלה, ובו בזמן – לנסות לבצע "מופת"...
- 4 ובהקדמה – שכיון שכל דבר בעולם יש לו תכלית, הרי ברור הדבר, שגם התאספותנו כאן הערב, אינה רק
- 5 כדי לשאול את השאלות ולהשיב את התשובות דלעיל – בין אם הן טובות ובין אם לאו – אלא כדי שהזדמנות
- 6 זו תשמש כאמצעי להשגת דבר הנוגע לפועל, כדלקמן.
- 7 אתם כולכם – ואני בתוכם – הננו צעירים... ולפנינו עוד עשירות שנות חיים.
- 8 ולאחר השמדות רחמנא-ליצלן של היטלר (ברוסיא, בפולין, בהונגריא וכו') שבהם אבדו ששה מיליון
- 9 מישראל – מוטל על כל אחד ואחד מאתנו תפקיד כפול: נוסף על תפקידו האישי, נושא כל אחד ואחד מאתנו
- 10 גם את תפקידם של היהודים שנרצחו רחמנא-ליצלן, ועלינו להשלים העבודה שהיו הם יכולים לעשות – על
- 11 כל פנים חלק גדול ממנה. כל אחד ואחד מישראל נחשב לענין זה, ואף אחד אינו מיותר.
- 12 על כל אחד ואחד מאתנו להתבונן ולהרגיש מהי התכלית ומהו התפקיד המוטל עליו, ולנצל את עשירות
- 13 השנים שלפנינו כדי לפעול ולמלא את תפקידנו. ומובן מאליו, שאם בכל זמן נכונים הדברים – על אחת כמה
- 14 וכמה עתה, שמוטל עלינו תפקיד כפול (כנ"ל), הרי בודאי מוטל על כל אחד ואחד מאתנו החוב לעבוד ולנצל
- 15 את כל כחותיו ובמלוא יכולתו.
- 16 ובאותיות פשוטות – בחיי היום-יום שלנו – עלינו לנצל את כל כחותינו כדי להוסיף לצד הטוב כך שיתגבר
- 17 וישלוט על הצד הלא-טוב, ולהשפיע בכיוון זה על סביבתנו, וכך נזכה לחיים של שמחה ושל אושר
- 18 ("האַרמאַני") לנו ולכל הנמצאים בסביבתנו.
- 19 כל האמור יכול לבוא לידי פועל רק על ידי חיים של תורה ומצוות, שנבחנו לאורך 3500 שנות קיומו של
- 20 עם ישראל.
- 21 וכאמור לעיל – אין זה דבר שבידו של כל אחד ואחד לבחור לעשותו או שלא לעשותו, וגם אם לא יעשה
- 22 זאת לא ניתן לתבוע אותו על אי-עשייתו; עלינו לדעת שזהו חוב המוטל על כל אחד ואחד, והקב"ה נתן לכל
- 23 אחד ואחד את הכח והיכולת להביא זאת לידי פועל ובהצלחה.
- 24 אם כל אחד מאתנו, אתם וגם אני – החל ממחר, ובאופן שיהיה לזה המשך מחרתיים וכו' – יצעד צעד
- 25 אחד קדימה, יוסיף בחייו ענינים נוספים של תורה ומצוות, וישפיע על סביבתו בכיוון זה – יהיה זה אכן
- 26 ה"מופת" שלנו!

לקוטי שיחות פרשת תצוה כך יא

17 (ד) אין דרכו של רש"י להביא ראיות לפירושו
18 בפשוטו של מקרא מדינים שבחלק ההלכה שבתורה (ועל
19 דרך פירוש רש"י בדיבור שלאחרי זה: "כתית - הזתים
20 היה כותש . . . והשמן השני פסול למנורה וכשר
21 למנחות שנאמר כתית למאור ולא כתית למנחות", ולא
22 הביא המקור⁷ לדין זה מגמרא⁸ וכיוצא בזה);

23 ועל פי זה בנדון דידן, אף אם תרצה לומר שצריך
24 להביא ראיה שהשמן צריך להיות "בלי שמרים", מהי
25 הראיה בפשוטו של מקרא ממה "ששנינו במנחות"?

26 (ה) רש"י מעתיק ממנחות התיבות "מגרגרו בראש
27 הזית וכו'". ולכאורה ההוכחה שצריך להיות בלי
28 שמרים היא (לא מזה ש"מגרגרו כו'", אלא) מסיום
29 הענין "וכותש וכו'";⁹ וכמפורש בפירוש רש"י כאן
30 (בדיבור המתחיל שלאחרי זה): "כתית - הזתים היה
31 כותש במכתשת כו' כדי שלא יהיו בו שמרים";

32 אבל רש"י מעתיק בפירוש התיבות שמהן אין
33 (עיקר¹⁰ ה) ראיה לפירושו, והתיבות שמהן ראיה
34 לפירושו מרמזן ב"וכו'"?!

35 (ו) למה מביא רש"י בפירושו גם המ"מ "כמו
36 ששנינו במנחות" ולא כתב (סתם) "כמו ששנינו כו'"?
37 וביותר יוקשה שבפירושו בפרשת אמור¹¹ כותב
38 "במנחות ובתו"כ".

39 (ז) רש"י מעתיק מן הכתוב גם התיבות "ואתה
40 תצוה"¹², אף שאינו מבאר אלא תיבת "זך"?

41 ועל-כרחך צריך לומר שרש"י מעתיקן מפני שגם
42 מהם הוכחה לביאורו "בלי שמרים". וצריך להבין: (א)
43 מהי ההוכחה מן התיבות "ואתה תצוה" שהשמן צריך
44 להיות בלי שמרים? (ב) ולאידיך: אם יש הוכחה מן
45 הכתוב, מה מוסיף רש"י בהראיה ממסכת מנחות?

ד"ז"ן" שבקרא הוא עם שמרים מפני שכן הוא פי' לשון מזוקק דבנ"א,
(הרי) עפ"ז קשה לאידך גיסא: א"כ מנ"ל בפשט"מ שהשמן צ"ל בלי
שמרים?

(7) אף ש(בדוחק) י"ל שסמך על מש"כ לפני זה "כמו ששנינו
במנחות".

(8) מנחות שם, א.

(9) כמו שהקשה ברא"ם כאן.

(10) אף דגם זה ש"מגרגרו בראש הזית" הוא משום שזיתים
מבושלים היטב וע"י כתישה כדבעי לא יהיו אח"ז שמרים בשמן (דבק
טוב, משכיל לדוד, שפ"ח ועוד - כפי' הב' ברש"י מנחות (שם ד"ה
מגרגרו בראש הזית)) - בכ"ז מובן שעיקר ההוכחה הוא מאופן
עשייתו, "כותש כו'" שדוקא ע"י"ן אין בשמן שמרים.

(11) כד, ב.

(12) בדפוס ראשון דרש"י ליתא תיבות "ואתה תצוה" - אבל בשאר
כל הדפוסים הוא ככפנים.

1 א. בתחלת פרשתנו מעתיק רש"י את התיבות
2 "ואתה תצוה. זך" ומפרש: "בלי שמרים כמו ששנינו
3 במנחות¹ מגרגרו² בראש הזית וכו'".
4 וצלה"ב:

5 (א) מזה שרש"י אינו מפרש תיבת "זך" שבפסוק
6 (שפירושו "נקי"³ וכיוצא בזה) כי אם רק מבאר הענין
7 "בלי שמרים" - מוכח דפירוש "זך" ידוע הוא ואין
8 צורך להביאו, אלא שצריך ביאור: זך ונקי ממה?
9 ומבאר ששולל שמרים. ואינו מובן: מאי קא משמע
10 לן? הרי מובן מעצמו דנקי היינו מתעורבת כל דבר זר
11 (כולל "שמרים")?⁴

12 (ב) לקמן בפרשת תשא⁵ נאמר "לבונה זכה", ולא
13 פירש רש"י "זכה" ממה?

14 (ג) רש"י מביא ראיה לביאורו "כמו ששנינו וכו'";
15 ולכאורה הביאור "בלי שמרים" אינו זקוק לראיה כלל,
16 כנ"ל⁶?

(1) פו, א.

(2) כגירסתנו במשנה אף שמסקנת הגמרא מגלגלו תנן (וכקושיט
הרא"ם כאן) וכ"כ גם הרמב"ם בהל' איסורי מזבח פ"ז ה"ח (וראה
לח"מ שם).

(3) ראה מנחות (שם, ב): אין זך אלא נקי. וראה רא"ם כאן.

(4) ואין לומר דרש"י בא לשלול שלא תאמר דגם כשיש בו שמרים
אפשר לקרותו "שמן זך" כיון שהשמרים הם בפ"ע למטה, שאינם
מתערבים עם השמן - שהרי מכיון ד"שמן אינו מתערב" (שמו"ר ריש
פרשתנו) עם שום משקה, כנראה במוחש, ובכ"ז מוסיף "זך" - מובן
מעצמו* דזך הנאמר בשמן הוא נקיות (ולא רק העדר תערובות)
מדברים זרים.

לכא"ר אפ"ל (וראה בצידה לדרך כאן) דשמרים - מכיון שבאים
מהזית עצמו, אינם תערובת דבר "זר", ולכן הי' אפשר לטעות ד"זך",
הנאמר בשמן אינו שולל שמרים. אבל עפ"ז קשה לאידך גיסא: מהו
יסודו של רש"י בפשט"מ שהשמן צ"ל "בלי שמרים"?

(*) ועד"ז קשה על מ"ש בלבוש האורה שם (לאידך) דרש"י בא
לשלול "שאינ פירוש זך דהכא צלול כוז הנאמר גבי מים" - שהרי
מכיון "שאינ דרך השמן להיות צלול כמו מים שהרי הוא עב" (כמ"ש
בלבוש שם), היינו שא"א להיות שמן צלול, פשוט דזך הנאמר בשמן
פירושו בלי תערובת דבר זר - "בלי שמרים", וא"צ רש"י לפרשו.
(5) ל, לד.

(6) בדבק טוב ושפ"ח כתבו דהרא"י היא שאל תתמה האיך אפשר
להיות שמן בלי שמרים - אבל אינו מובן כלל דהרי רואים שיש שמן
בלי שמרים.

ומה שהביא בשפ"ח ראי' דאין שמן בלי שמרים ממתיני' דב"מ (מ, א)
"המוכר שמן מזוקק כו' מקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה" - אינו,
כי המדובר שם הוא ע"ד הנקרא בלשון בנ"א "שמן מזוקק" (אע"פ
שיש בו שמרים)*.

ואדרבה: מזה שהתנא (ע"פ פשוט) לא רק קובע השיעור אלא גם
מחזיק שהלוקח מקבל עליו שמרים מוכח דשייך שיהי' שמן בלי
שמרים - דאל"כ פשיטא דמקבל עליו שמרים.

(*) דאין לומר דרש"י בא לשלול הפי' ד"זך" דקרא הוא "שמן
מזוקק" דלשון בנ"א (שהוא עם שמרים) - כי (נוסף שדוחק לפרש

ומזה הוכחה דאין לפרש שהזית צריך להיות "זך" 34
 - דהרי בהשמן שהביאו עמהם אי אפשר להכיר אם בא 35
 מזית שהיה "נאכל קצת" או אפילו האם היה 36
 "מעופש". 37
 [אבל להפירוש שהשמן צריך להיות "זך" - "בלי 38
 שמרים", הרי זה ניכר בהשמן]. 39
 ולכן מעתיק רש"י גם את התיבות "ואתה תצוה", 40
 היינו, הציווי על עשיית השמן (המבואר בפרשה), 41
 ומכיון שהקב"ה אמר למשה שיצוה את בני ישראל 42
 (במדבר) לקחת "השמן זית זך" - מוכרח לפרש שהשמן 43
 צריך להיות זך, ולא הזית, וכנ"ל. 44
 ד. ויש להוסיף עוד נקודה בזה: 45
 עוד יש מקום להתלמיד ממולח לטעון: מכל מקום 46
 עדיף טפי לפרש כפשטות משמעות הכתוב דתיבת 47
 "זך" קאי על ה"זית", והקושיא שבפירוש זה יש לתרץ 48
 (בדוחק על כל פנים) דפרט החיוב "זית זך" אינו אלא 49
 כשיבואו לארץ ישראל "ארץ זית שמן" ויהיה ביכולתם 50
 להשיג "זית זך", ובמדבר - שאין כלל "זית" אין מקום 51
 לתנאי שיהיה הזית "זך" 17, הדליקו שמן זית סתם 18. 52
 וגם זה מבואר בזה שמעתיק רש"י תיבות "ואתה 53
 תצוה", שמרומז בזה: "אין צו אלא מיד ולדורות" 19 54
 ומוכח 20 שציווי זה חל "מיד" גם בהיותם במדבר 21 - 55
 ומכיון שאי אפשר לומר שידעו להבחין איזה שמן הוא 56
 של זיתים זכים, כנ"ל, על-כרחך צריך לומר ש"זך" 57
 קאי על השמן. 58

(17) וה"שמן למאור" דתרומת המשכן ה' שמן זית סתם. ואף שפרש"י ב' ויקהל (מובא בהערה הקודמת) "משונה משאר שמנים כו' מגרגרו כו' תחת וזך" - הר"ז ע"פ מה שפירש כאן "בלי שמרים". (18) ולהעיר משיטת הרגצובי במ"ש (פקודי מ, כג) "ויערך עליו ערך לחם" דמשונה הוא ולא ה' לחם הפנים כיון דהערכת לחה"פ לא ה' אלא בשבת כו' (צפצפ"נ עה"ת שם).

(19) פרש"י ר"פ צו. (ואף שעדיין לא למדנו זה - הרי גם הקושיא אינה פשוטה כ"כ - כ"א רק דתלמיד ממולח ולכן גם התירוץ בא ברמז). ואף ש"ואתה תצוה" פירושו "ואתה סופך לצוות את בני" על כך (פרש"י אמור כד, ב) - הרי גם ה"סופך לצוות" ה' במדבר כמ"ש (אמור שם) "צו את בני וגו'".

(20) אבל אין להביא רא"י ממ"ש "ויקחו אליך (משנה) שהציווי ה' רק למדבר - כי עדיין לא נגזר עליו שלא יכנס לא"י; משא"כ בנוגע שאר בני" כבר בעת חטא העגל עלה במחשבה הגזירה שלא יכנסו לא"י (פרש"י שלח יד, לג) - וציווי מלאכת המשכן ה' אחרי חטא העגל (פרש"י תשא לא, יח. לג, יא).

(21) ואף ש"מיד" יוכל להיות גם לאחר זמן (ראה השק"ט ע"ד ההלכה) בשד"ח כללים מערכת מ כלל קסח) - מ"מ בנדו"ד א"א לפרש "מיד" על הזמן דכניסה לארץ, כי (נוסף - על שזהו לאחר ל"ט שנה! הרי) דור המדבר עצמו לא יכנס לא"י (ראה הערה הקודמת) כ"א בניהם, והם נכללים ב"ולדורות", ועכ"ל שהציווי "ואתה תצוה" - "מיד (ולדורות)" הוא לדור המדבר.

ב. והביאור בזה: 1
 בכתוב נאמר "שמן זית זך כתית למאור". והנה 2
 תיבת "כתית" מוסבת על תיבת "זית", היינו שהזית 3
 צריך להיות כתית; ולפי זה קשה לפרש דתיבת "זך" 4
 האמורה בין "זית" ל"כתית" מוסבת על תיבת "שמן" 5
 (האמורה לפני זה) והוא ליה למימר "שמן זית כתית 6
 זך" - היינו שהשמן צריך להיות: (א) של זית כתית 7
 (זית הכתוש במכתשת), (ב) זך. 8
 [אלא שבדוחק יש לפרש, דבתחלה כתבה התורה 9
 התנאים שבשמן - שיהיה (א) של זית (ב) זך, ואחר 10
 כך מפרשת האמצעי - שבכדי שיהיה השמן "זך" - 11
 הוא על ידי שיהיה הזית "כתית"]. 12
 ומכיון שנאמר "שמן זית זך כתית וגו'" צריך 13
 לפרשו (כפי' האבן עזרא 13) ד"זך" קאי על הזית, 14
 והיינו, שהזית צריך להיות "זך" (ו"כתית") - שצריך 15
 ליקח "הגרגרים שאין בהם עפוש או שלא נאכלה 16
 קצתם, וממנו יעשו שמן למאכל מלכים". 17
 ופירוש זה שולל רש"י במה שכתב "בלי שמרים", 18
 היינו דבפירושו זה בא (לא לבאר תיבת "זך" (כי, 19
 כנ"ל, מובן הוא מעצמו), אלא) לחדש דתיבת "זך" 20
 מוסבת על השמן, ולא על הזית - למרות הדוחק 21
 שבפירוש זה כנ"ל. וזהו שפירש רש"י "זך - בלי 22
 שמרים" (דשלילת תערובת שמרים לא תתכן אלא 23
 בנוגע לשמן, ולא בנוגע לזית, כמובן 14). 24
 ג. ובכדי להוכיח דתיבת "זך" קאי על ה"שמן" ולא 25
 על ה"זית" (אף שדוחק הוא כנ"ל), מעתיק רש"י מן 26
 הכתוב (גם) תיבות "ואתה תצוה". 27
 והביאור: הציווי ד"ואתה תצוה גו' ויקחו אליך 28
 גו'" נאמר בהיות בני ישראל במדבר, מקום שאין זיתים 29
 גדלים שם. ומוכרח לומר, שהדליקו את המנורה בשמן 30
 שלקחו עמהם ביציאתם מארץ מצרים 15, (שהרי אי 31
 אפשר לומר שלקחו עמהם זיתים לכל משך הזמן 32
 וכתשום במדבר 16). 33

(13) וראה בגו"א כאן.

(14) ראה עד"ז בס' הזכרון (להר"א בקראט הלוי) כאן.

(15) ראה רמב"ן כאן.

(16) ומה שפירש רש"י "מגרגרו בראש הזית" וכן לקמן (ויקהל לה, יד): "ואת שמן המאור - אף הוא צריך חכמי לב שהוא משונה משאר שמנים כמו שמפורש במנחות מגרגרו בראש הזית והוא כתית וזך" - י"ל כוונתו (לא שבמדבר מגרגרו בראש הזית, כ"א) שצריך חכם לב להכיר אם השמן זך וכתית כראוי (ע"ד מ"ש הרמב"ן כאן בטעם "ויקחו אליך"). וכדמוכח ממ"ש (תרומה כה, ג"ו) "וואת התרומה אשר תקחו גו' שמן למאור", וכן "הנשאים הביאו גו' ואת השמן למאור" (ויקהל שם, כז"כ), ולא ניכר בכתוב שהחכמי לב עשו אותו קודם ההבאה.

ה. אבל עדיין אין זה הוכחה גמורה, כי עדיין יש
לדחוק ולומר שכמו שצריך לומר שבני ישראל ידעו
שיצטוו על שמן למאור בכלל (ולכן לקחוהו ממצרים,
אף ש"צידה לא עשו להם"²²) כך ידעו שעתידים
להצטוות ליקח "שמן זית זך", ובצאתם ממצרים לקחו
עמם שמן מזיתים שלא נאכלו מקצתם וכו'.²³
ולכן מוסיף רש"י ומביא ראיה מהא דשנינו
במנחות "מגררו בראש הזית וכו'":
לפי פירוש האבן עזרא דהזית צריך להיות "זך" -
"גרגרים שאין בהם עיפוש או שלא נאכלה מקצתם",
בזה אין עדיפות להזיתים הגדלים בראש האילן, לגבי
שאר הזיתים, ואדרבא: בראש האילן מצויים יותר
עופות האוכלים מן הזיתים; ועל פי זה עדיף טפי
לקחת מן הזיתים הגדלים באמצע ובתוך האילן - למע'
מתפיסת ידי אדם ולמטה מראש האילן שהעופות
רגילים שם.
ומכיון דאיתא במנחות "מגררו בראש הזית",
מוכח דלפי הגמרא²⁴ "זך" קאי על שמן ולא על זית,
ולכן "מגררו בראש הזית" (מכיון שהשמן היוצא
מזיתים שבראש האילן הרי הם מבושלים היטב ונקל
להפריד ממנו השמרים ואין נפקא-מינה אם הזיתים
עצמם יהיו מעופשים או נאכלו קצתם וכו'.
ומוסיף רש"י "במנחות" - לשלול 'תורת כהנים'²⁵,
כי שם הובאה גם הדעה (דתנא קמא) שטוחנו ברחיים
(במנחות נמצאת דעה זו רק בגמרא) ורש"י כאן
ממשיך "ואינו טוחנן ברחיים",
דהנה כאן מדובר בסגנון דסיפור ובהמשך לעשיית
המשכן ואחר-כך - באה פרשת חנוכת המשכן, שכל
זה היה ברוב פאר והדר ובעשירות וכו' (וכן כל ימי
היותם במדבר - היה מצב דעשירות²⁶), מה שאין כן

בפרשת אמור - שהיא "פרשת מצות הנרות", דיני
השמן,
לכן כאן פירש רש"י כפי שהיה בפועל במדבר,
ובפרשת אמור - על פי דין (ולכן מוכרח להוסיף שם
עוד ציון - לתו"כ) ולכן גם מוסיף שם: ג' שמנים וכו'.
ו. מה"ענינים מופלאים" על דרך ההלכה שבפירוש
רש"י דילן:
פסק הרמב"ם²⁷: נאמר בתורה והבל כו' ומחלביהן
כו' כל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה
והטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו,
האכיל רעב כו' כסה ערום כו' הקדיש דבר כו' וכן הוא
אומר²⁸ כל חלב לה'.
וצריך ברור, אם חל החיוב ד"כל חלב לה'" גם בעת
הכנת ועשיית הדבר שבדעתו ליתנו אחר כך לה'; ולדוגמא,
האם יש חיוב לקחת צמר מובחר כדי לעשות ממנו בגד
לעני וכיוצא בזה, דאפשר להיות בזה ב' סברות:
(א) החיוב ד"כל חלב לה'" חל בעת הנתינה, שאז
נעשה של ה' ולכן אז צריך לבחור "מן הנאה והטוב"
שיש לו.
(ב) חיוב זה חל גם קודם הנתינה - תיכף ומיד
שמחליט בדעתו שסוף סוף יהיה לה', גם בעת הכנת
ועשיית הדבר "לשם"²⁹ האל הטוב צריך לבחור "מן
הנאה והטוב" (ובזה יש לומר ב' אופנים: רק כשניכר
עילוי בעת הנתינה, או אפילו כשאין עילוי - כיון
שמכין עתה לשם האל-ל).
והנה על פי פירוש האב"ע ד"זך" קאי על "זית"
יש ללמוד מדין זה דגם בעת הכנת ועשיית הדבר "לשם
האל הטוב" צריך לבחור מן המובחר דהרי הקפידה
תורה שהזיתים שאותם כותשים לשמן למאור יהיו זכים
ומובחרים - ומכאן שחיוב זה מתחיל מההכנה (וגם
אם לא יהיה ניכר על ידי זה עדיפות בעת הנתינה לה').
אבל לפירוש רש"י ד"זך" קאי על ה"שמן", הרי שלא
הקפידה תורה על שעת ההכנה שיהיה מן המובחר³⁰, ורק
בעת הנתינה³¹ צריך להיות "מן הטוב והנאה".

(22) בא יב, לט.

(23) אבל ממה שפרש"י (תרומה כה, ה) רק בנוגע להעצי שטים
ש"יעקב אבינו צפה ברוה"ק כו' וצוה לבניו ליטלם עמם כשיצאו
ממצרים" משמע שלא הביאו שמן במיוחד בשביל המשכן. וראה יומא
(עא, ב) דהיי דברים שקנאו מתגרי אור"ה.

(24) ואף שאין להביא רא' לפשט"מ מהלכה - הרי בנדו"ד לא
למדו בגמרא הלכה זו (שהשמן צ"ל זך) ע"י דרש כו', ומוכח דכ"ה
פירוש הפשוט של הכתובים [ולהעיר ממדו"ל (סוטה טז, א) "הלכה
אינה עוקרת מקרא כו'"; ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו (לגמרי) -
יבמות (כד, א)].

ובפרט בנדו"ד שזהו רק לרא' נוספת לעיקר הרא' מן הכתוב "ואתה
תצוה" (כנ"ל ס"ג-ד).

(25) לאמור כד, ב.

(26) ו"ל דאז לכל הדיעות "אינו טוחנן ברחיים" - ע"פ מש"כ
"ומחלביהן" (בראשית ד, ד (ובתרגום). זבחים קטז, א), משא"כ
למנחות - מפני החיסרון (מנחות פו, ב). וראה לקמן (בפנים) מרמב"ם.

(27) סוף ה' איסורי מזבח. שו"ע יו"ד סו"ס רמ"ח (ושם הלשון:
מהטוב והיפה. ואולי גריס כן ברמב"ם).

(28) ויקרא ג, טז.

(29) קודם הכפועל שבזה.

(30) באם לא יהי' ניכר עדיפות בהדבר בעת הנתינה - כבנדו"ד
דאין ניכר בהשמן אם בא מזית זך.

אבל עדיין א"א לברר מכאן דעת רש"י באם ע"י הבחירה מן
הטוב והנאה בעת ההכנה - תהי' עדיפות בהדבר בעת הנתינה, אם חל
החיוב ד"כל חלב לה'" בעת ההכנה.

(31) דגם את"ל דגם לדעת רש"י צריך לבחור מן הטוב כו' אם יהי'

- 1 ז. מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י דילן:
2 מבואר בחסידות ישיב ב' בחינות ב"זית":
- 3 (א) "זית" לפי פשטות ענינו - שהמרירות שבו
4 (כמאמר רז"ל³² "אמרה יונה יהיו מזונותי מרורין
5 כזית") מורה על בחינת ה"חשוכא" וה"מרירו" דסטר
6 אחרא, שלכן ה"זית משכח תלמודו של ע' שנה"³³, כי
7 השכחה מעולם הקליפות³⁴; ולכן, מצד בחינה זו,
8 דוקא על ידי כתישת הזית, על ידי אתכפא סטרא
9 אחרא, מתגלה השמן - בחינת החכמה, הביטול
10 לאלקות³⁵.
- 11 (ב) "זית" לפי פנימיות ענינו - המקור שממנו נמשך
12 השמן, היינו שהמרירות (החשך) שבו היא, אדרבה,
13 מרמזת על מדרגתו הנעלית (ספירת הכתר) שהיא
14 למעלה עדיין מהארה וגילוי (ספירת החכמה, שמן)³⁶;
15 וזוהי בחינת "ישת חשך סתרו"³⁷, שנקרא "חשך"
16 משום היותו מופשט ומרומם מכל גדר של אור הבא
17 בגילוי³⁸.
- 18 וזהו ההפרש בין פירוש האבן עזרא ופירוש רש"י
19 בפנימיות הענינים:
20 האבן עזרא מפרש לפי פשטות הענינים - וה"זית"
21 בתוכנו הפשוט הרי ענין המרירות (וחשך) שבו הוא
22 מצד תערובת הקליפה וסטרא אחרא, ומטעם זה צריך
23 להיות זהירות מיוחדת בבחירת הזית בכדי להוציא
24 ממנו (על ידי כתישה) "שמן" וביטול דקדושה -
25 שהזית עצמו צריך להיות "זך" שאז דוקא הוא ראוי
26 להיעשות כלי לאלקות.
27 אולם בפירוש רש"י, שהוא "ינה של תורה"
28 (פנימיות התורה), מוארים (ברמז על כל פנים) הענינים
29 לפי פנימיותם - והרי ענינו הפנימי של "זית" הוא
30 בחינת "ישת חשך סתרו", שהוא למעלה גם מהאור
31 השייך להשתלשלות העולמות והוא תכלית הקדושה
32 והביטול; ולכן לפי פירוש, אין צורך בזהירות וקדוק
33 בהנוגע להזית גופא כי אם רק בשייכות להשמן הבא
34 ממנו - ההמשכה לבחינת החכמה, שהיא ראשית
35 הגילוי בהשתלשלות ויש לה שייכות להעולמות, ולכן
36 צריך להיות זהירות בזה שהשמן והביטול יהיה נקי
37 מכל תערובות - "זך"³⁹.

(משיחת שבת פרשת תצוה תשכ"ה)

- ניכר בעת הנתינה (ראה הערה הקודמת) - אי"ז מצד ההכנה, כ"א
שבעת ההכנה חל החיוב שיתן מן הטוב.
(32) עירובין יח, ב. (הובא בפרש"י נח ח, יא).
(33) הוריות יג, ב.
(34) תו"א פרשתנו פא, סע"ג. קי, ד. מאמרי אדה"ז - תקס"ח ביאור
דש' חנוכה.
(35) תו"א שם. וראה לקו"ת בהעלותך לו, ב. ועוד.
(36) אוה"ת תצוה ע' א'תקמז ואילך. ד"ה הללו את הוי' תשל"א.
(37) תהלים יח, יב.
(38) ד"ה הללו שם.

(39) עפ"ז מוכן (גם ב"ינה של תורה") מה שפרש"י ד"זך" בשמן
ענינו "בלי שמורים" שאינם תערובת דבר "זר" אלא באים מהזית עצמו
- כי מצד ספי' החכמה אין מקום למציאות של דבר "זר" (נפרד) ממש,
כי בה מאיר א"ס "שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרי' החכמה"
(תניא פל"ה בהגה"ה), אלא שמצד שייכותה להעולמות שייך בה
"שמרים", שהם דבר זר בערך השמן - מדרגת החכמה עצמה.

אגרות קודש

[י"ב אדר, תשט"ו]

...בשאלתו בענין ליקח תפלין של חבירו להתפלל בהם והשמועה ששמע בשם האבני נזר.

הנה בשו"ת אבני נזר חלק או"ח קפ"ג בסופה: להמניח ת' של ראש של אחר, לא שפיר עבד כוון
שהבעלים ישנו אח"כ הקשר לפי ראשם ונמצא דלא הוי קשר של קיימא, ולא יצא הראשון ידי חובתו
ומצוה לפרסם הדבר עכ"ל. אבל כבר נהגו העולם דלא כן.

וראי' חזקה להמנהג הוא מ"ש בפשיטות באו"ח סי' י"ד סעיף ד' - הועתק ג"כ בשו"ע לרבנו סעיף
י"ב - דמותר להתלבש בתפלין של חבירו וכו'. והועתק בכמה אחרונים ובשום מקום לא נתבאר, שבמה
דברים אמורים כשמדת הראש מתאמת, שבאמת רק לעתים רחוקות מזדמן כך, וכבר הקשו על האבני נזר
הועתקה קושיתם שם סי' קפ"ד וקפ"ה. ובכלי חמדה על התורה פרשת וילך לימד זכות על מנהג העולם:
(א) דתפלין של בעי קשר של קיימא וכהרמב"ן, (ב) דמה שמקשר לזמן מצותה נחשב קשר של קיימא, ועיי"ש
שמבאר מה שלכאורה לא משמע כן באיזהו מקומן...

יום ראשון ז' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, וזאת תהי' עבודתו... עד עמ' 80, לפניכם ה' וגו'.

נפשו בעיניו, לשמח בשמחתה - שמחת הנפש, ביציאתה מגלות
הגוף, והתאחדותה מחדש באלקות עלידי תורה ועבודה, יוֹתֵר
מהגוף הנבון, - שהנפש תהיה יקרה בעיניו - לשמוח בשמחתה -
מאשר גופו הנבון, שלא לערבב ולבלבל שמחת הנפש בעצבון
הגוף. - שמבלי הבט
שמבחינת הגוף קיימת סיבה
להיות בעצבות, יהיה בכל
זאת בשמחה מבחינת הנפש,
שיקרה בעיניו בהרבה,
והנה, בחינת זו - אופן זה
של עבודה, שהנפש
האלקית מנתקת עצמה
מגלות הגוף והנפש
הבהמית, עלידי מצוות
ומעשים טובים, למרות
שהגוף נשאר בבחינתו, היא
בחינת יציאת מצרים,
שנאמר ב"ה: "כי ברח
העם", - שעם ישראל יצא
ממצרים בצורה של בריחה.
ולכאורה הוא תמונה,
למה היתה כזאת, -
"לברוח" ממצרים, וכי אלו
אמרו לפרעה לשלחם
חפשי לעולם, לא היה
מכרח לשלחם? - אחרי
עשר המכות שניתכו עליו, היה פרעה נאלץ בין כה לשלחם, מדוע,
איפוא, היה זה צריך להיות בצורה של ערמה, לומר לו שיוצאים
לשלושה ימים בלבד, ולאחר מכן לברוח? אלא - כי כל דבר הנעשה
אצל בני ישראל בגשמיות - מקורו מאותו דבר כפי שהוא ברוחניות.
בני ישראל היו בגשמיות בגלות מצרים, מחמת שברונויות היו
נשמותיהם בגלות הקליפה והטומאה של מצרים; ויציאתם ממצרים
בגשמיות נבעה מיציאת נשמותיהם מטומאת מצרים ברוחניות;
ומאחר שיציאתם ממצרים, היתה כך שנפשם האלקית השתחררה
בכוח מן ה"רע" של טומאת וקליפת מצרים שנדבקה בהן (שכן,
מבחינת גופם ונפשם הבהמית, נשארו עדיין בהם קליפת וטומאת
מצרים) - לכן גם בגשמיות היתה גאולתם בצורה של בריחה -
ובלשון ה"תניא": מפני שהרע שבנפשות ישראל - מבחינת גופם
ונפשם הבהמית, עדיין היה בתקפו בחלל השמאלי, - שבלב,
מקומה של הנפש הבהמית ושל היצר הרע¹⁵, כי לא פסקה והמתם
עד מתן תורה, רק מנמקתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית

וזה תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה היא שמחת הנפש
בצאתה מהגוף המתעב, ושבה אל בית אביה בנעוריה, -
לשורשה, כמו שהיתה בתחילה, השבה זו מתבצעת בפשטת התורה
והעבודה, - כשהוא לומד תורה ועוסק בעבודת ה', חוזרת הנפש
ליחודה בשורשה
בבתחילה, לפני שהתלבשה
בגוף. ובמאמר ר"ן ל"א:
להיות כל ימיו בתשובה.
9 - לשון כ"ק אדמו"ר
10 שליט"א: "דלכאורה אינו
11 מובן - לאחר שעשה
12 תשובה - על מה שוב יעשה
13 תשובה? - אלא הכוונה
14 היא, שתמיד יעסוק בתורה
15 ובעבודה, לגרום להשבת
16 הנפש למקורה ושורשה,
17 שזהו ענין התשובה. ואין לה
18 שמחה גדולה בצאת
19 מהגלות והשבה, במשל
20 בן מלך שהיה פשבה
21 וסוֹחֵן בבית האסורים¹² -
22 מאסר קשה בו הוא נדרש
23 לעסוק בעבודות קשות
24 ומפרכות, ומגול באשפה,
25 - ומאורתו מצב ויצא
26 לחפשי אל בית אביו
27 המלך. - וניתנה לו האפשרות לחזור לבית אביו המלכותי - הרי זו
28 השמחה הגדולה ביותר; כן תהא שמחתו של בן ישראל, בעבודת
29 התורה והמצוות, כי על ידי כך, הוא מוציא את הנפש, שהיא בן
30 מלך, מגלותה בגוף ובעיניו הנחותים, ומחזירה לשורשה - מלכו
31 של עולם. ואף שהגוף עומד - עדיין, בשקצו ותעובו, וכמו
32 שכתוב בזה דנקרא "משכא דחויא", - שהגוף נקרא "משכא
33 דחויא" - "עור הנחש" ("נחש" הכוונה לשלש הקליפות הטמאות
34 לגמרי, וגופו של יהודי שמקליפת "נוגה", נקרא לכן, "משכא דחויא"
35 - "עור הנחש"¹³. כי מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית לא
36 נהפך לטוב לבלל בקדשה - שכן, המצוות והמעשים הטובים
37 משפיעים רק על לבושי הנפש הבהמית שעלידם נעשית מצוה
38 גשמית. ואילו מהותה ועצמותה של הנפש הבהמית, כלומר:
39 כוחותיה, אינם נהפכים על ידי כך ל"טוב", כיצד, איפוא, הוא יכול
40 להיות בשמחה גדולה, בשעה שהוא יודע שמבחינת גופו ונפשו
41 הבהמית הוא נשאר עדיין באותו מצב נחות? - מכל מקום, תיקר

11. ראה שבת קנ"ג, א. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה שופטים טז, כא. ורשב"ם שמות יא, ה". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובאר הענין בארוכה בד"ה ותפקחנה - להצ"צ - ס' החקירה ע' 136". 14. שמות יד, ה. 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מתורץ ג"כ זה שלא עיכבן אפילו כהרף עין כו".

1 מגלות הסטרא אחרא, היא טומאת מצרים, ולדבקה בו יתברך,
2 וכדכתיב¹⁶: "ה' עזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו'", — "מנוסי" —
3 לשון "בריחה", כלומר: ישנה
4 צורת עבודה של בריחה אל
5 ה', "משנפי ומנוסי וגו"¹⁷,
6 "והוא מנוס לי וגו"¹⁸. —
7 הר, כשם שברוחניות ברחא
8 הנפש האלקית מזה"רע", לכן
9 כך היה גם בגשמיות,
10 שהגאולה באה באופן של
11 "כי ברח העם", ולכן, לעתיד, — בגאולה העתידה, כשיעביר ה' רוח
12 הטומאה מן הארץ, — וממילא לא תהיה ברוחניות צורה זו של

ליקוטי אמרים

האלהית מגלות הס"א היא טומאת מצרים ולדבקה בו
ית' וכדכתיב ה' עוזי ומעוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי
ומנוסי וגו' והוא מנוס לי וגו' ולכן לעתיד כשיעביר ה'
רוח הטומאה מן הארץ כתיב ובמנוסה לא תלכון כי
הולך לפניכם ה' וגו'.

האלקית מגלותה בגוף ובנפש הבהמית, על-ידי מצוות ומעשים
טובים, שזוהי בחינת יציאת מצרים.

יום שני ח' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 80, ולהיות בחי' תשובה... עד עמ' מא, משמחי לב.

25 ולהיות בחינת תשובה זו — השבת הנפש לשורשה על-ידי תורה
26 ומצוות, כיתר שאת ויתר עז מעמקא דלבא, — מעומק הלב, וגם
27 שמחת הנפש — המתלווה ל"תשובה" זו, תהיה בתוספת אורה
28 ושמחה — הרי זה כאשר ישיב אל לבו דעת ותבונה — כשיתבונן
29 בלבו, בדעת ובתבונה,
30 לנחמו — את הלב,
31 מעצבונו ויגונו, — הנובעים

ליקוטי אמרים

ולהיות בחי' תשובה זו ביתר
שאת ויתר עז מעומקא דלבא וגם שמחת הנפש תהיה
בתוספת אורה ושמחה כאשר ישיב אל לבו דעת
ותבונה לנחמו מעצבונו ויגונו לאמר כנ"ל הן אמת כו'
אך אני לא עשיתי את עצמי. ולמה עשה ה' כזאת
להוריד חלק מאורו ית' הממלא וסובב כל עלמין וכולא
קמי' כלא חשיב והלבישו במשכא דחויא וטפה סרוחה
אין זה כי אם ירידה זו היא צורך עליה להעלות לה' כל
נפש החיונית הבהמית שמקליפת נוגה וכל לבושיה
הן בחי' מחשבה דבור ומעשה שלה ע"י התלששות
במעשה דבור ומחשבת התורה [וכמ"ש לקמן ענין
העלאה זו באריכות איך שהיא תכלית בריאת העולם]
וא"כ איפוא זאת אעשה וזאת תהיה כל מגמתי כל ימי
חלדי לכל בהן חיי רוחי ונפשי וכמ"ש אליך ה' נפשי
אשא דהיינו לקשר מחשבתי ודבורי במחשבתו
ודבורו ית' והן הן גופי הלכות הערוכו' לפנינו וכן מעשה

32 מחשבות מצבו הרוחני,
33 לאמר כנ"ל ע"ל: הן
34 אמת כו' — שאני רחוק
35 בתכלית מהקב"ה, ומתועב
36 ומשוקץ, אך אני לא
37 עשיתי את עצמי, —
38 העובדה שהנפש האלקית
39 מסוגלת לבוא למצב כזה
40 של גלות בגוף ובנפש
41 הבהמית, המושכות אותה
42 לענינים שפלים ביותר — לא
43 אני יצרתי את הנסיבות
44 שמצב כזה יוכל להתהוות,
45 אלא הקב"ה הלביש את
46 הנפש האלקית בגוף ובנפש
47 הבהמית, כך שהיא מסוגלת
48 לבוא למצב כזה, ולמה
49 עשה ה' כזאת, להוריד חלק מאורו יתברך, — הנפש האלקית,
50 הממלא וסובב כל עלמין — כל העולמות, וכלא קמיה כלא
51 חשיב, — והכל לעומתו לא נחשב כלום, והלבישו — את האור,
52 את הנשמה, הלביש הקב"ה, כ"משכא דחויא" — בגוף, הנקרא,
53 כאמור, "עור הנחש" ו"מטה סרוחה" — למה, אכן, עשה הקב"ה כר?

11 ה"תשובה" שלו, גדולה ועמוקה יותר, ושמחת הנפש תהיה בהרבה
12 יותר אור ושמחה, שכן לפי החשבון האמור לפני כן, הרי נפשו
13 האלקית בלבד תצא מגלות הגוף והנפש הבהמית, ותברח מן ה"רע",
14 שהוא עדיין בתוקפו – ואז
15 הרי מבחינת גופו ונפשו
16 הבהמית הוא עדיין נשאר
17 במצב נחות וירוד; לעומת
18 זאת, אם יתבונן שגם נפשו
19 הבהמית תתעלה על-ידי לימודו תורה וקיומו מצוות – יוסיף לו
20 הדבר הרבה שמחה.

ליקוטי אמרים

במעשה המצות שלכן נקראת התורה משיבת נפש פי'
למקורה ושרשה וע"ז נאמ' פקודי ה' ישרים משמחי לב:

1 המעשה שבאדם, לבחינת המעשה של הקב"ה, שְׁלֵכֵן נִקְרָאת
2 הַתּוֹרָה²² "מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ", פְּרוּשׁ – משיבה את הנפש לְמִקְוֶהָ
3 וְיִשְׁרָשָׁהּ, וְעַל זֶה נֶאֱמַר²³: – על מה שלמדנו, שבשעה שהוא שבור
4 בלבו מפאת מעמדו ומצבו
5 הרוחני – ישמח את עצמו
6 על-ידי תורה ומצוות, ועל
7 ידי כך יחזיר את נפשו
8 למקורה ושורשה – נאמר
9 בפסוק: "פְּקוּדֵי ה' יִשְׁרִים מְשַׁמְּחֵי לֵב": – שעל-ידי החשבון,
10 שעל-ידי תורה ומצוות, מתעלה גם נפשו הבהמית לאלקות, – תהיה

יום שלישי ט' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, פרק לב. והנה... עד עמ' מא, באריכות.

46 עליו לאהוב כמו שהוא אוהב את עצמו. כִּי מֵאַחַר שְׁנוּפוֹ נִמָּאֵם
47 וּמִתְעַב אֲצָלוֹ, – הרי שאין מקום כלל שמצד גופו יאהב את עצמו
48 יותר מאשר את הזולת; כן אין מקום כלל שיאהב את עצמו יותר
49 מאשר את הזולת, בחשבו שהנפש שלו היא למעלה במדרגה מאשר
50 הנפש של הזולת, שכן,
51 וְהַנֶּפֶשׁ וְהָרוּחַ מִי יוֹדֵעַ
52 גְּדֻלָּתוֹ וּמַעְלָתוֹ בְּשִׁרְשֵׁן
53 וּמְקוֹרָן בְּאַלְקִים חַיִּים, –
54 כיצד, איפוא, הוא יכול
55 לדעת שנפשו חשובה והיא
56 למעלה מנפש הזולת? שמה
57 המצב הפוך לגמרי? בְּשִׁנָּם –
58 כי בעצם, שְׂכָלָן מִתְאַיִמוֹת,
59 – כל הנשמות שוות,
60 במדרגה אחת. כ"ק אדמו"ר

ליקוטי אמרים

פרק לב והנה ע"י קיום הדברי' הנ"ל להיות גופו
נבזה ונמאם בעיניו רק שמחתו
תהיה שמחת הנפש לבדה הרי זו דרך ישרה וקלה לבא
לידי קיום מצות ואהבת לרעך כמוך לכל נפש מישראל
למגדול ועד קטן. כי מאחר שגופו נמאם ומתועב אצלו
והנפש והרוח מי יודע גדולתו ומעלתו בשרשן ומקורן
באלקי' חיים. בשגם שכולן מתאימות ואב א' לכולנה
ולכן נקראו כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם

21 פֶּרֶק לֵב. בפרק הקודם, פרק לא, הסביר רבנו הזקן, שאחרי שהאדם מגיע
22 למיריות ול"לב נשבר", על-ידי שעושה חשבון נפשו ממצבו הרוחני שאינו
23 כמו שצריך להיות – ישתדל להגיע לשמחה אמיתית על-ידי התבוננותו,
24 שאכן, מבחינת הגוף והנפש הבהמית, הוא רחוק מהקב"ה תכלית ריחוק,
25 אבל יש בו הרי נפש אלקית,
26 שהיא חלק אלקה ממעל ממש,
27 ומאחר שהנפש האלקית
28 נמצאת בגלות הגוף והנפש
29 הבהמית, ורחמנות גדולה עליה
30 – ישתדל, משום כך, בלי הפסק
31 לגאול את הנפש האלקית
32 מגלות זו ולהחזירה לשורשה
33 באלקות, על-ידי קיום התורה
34 והמצוות – שיבה וחזרה זו
35 מביאה לשמחת-נפש גדולה:

61 שליט"א מעיר: "ועוד יותר מזה שמתאימות אבל מחולקות כאו"א
62 בפ"ע – הנה ואב אחד כו". כלומר: נוסף על כך, שהנשמות מתאימות,
63 אך יחד עם כך הן נבדלות אחת מהשניה וכל נשמה היא דבר לעצמו
64 (כי עצם הדבר שאנו אומרים שדן מתאימות אחת לשניה מורה על
65 התבדלותן ולא על התאחדותן) – הרי כפי שרבונו הזקן ממשיך ואומר
66 ביחס לענינו – וְאֵב אֶחָד לְכֻלָּהּ, – אב אחד ושורש אחד לכל נפשות
67 בני ישראל². כ"ק אדמו"ר שליט"א מסיים הערתו האמורה: "כולנה –
68 מתאחדים". כלומר: הרי זה יותר מאשר נאמר קודם, בכך ש"אב אחד"
69 הוא "כולנה" – אחדות אחת. וְלִבֵּן נִקְרָאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל "אֲחִים"
70 מְשִׁשׁ, מִצַּד שִׁרְשׁ נִפְשָׁם בְּה' אֶחָד; – כמו שלהרבה אחים יש אב

36 שמחת היציאה מהגלות ומהשבי. ולמרות שהגוף נשאר במצבו הנחות
37 והלא-טוב – צריכה הנפש להיות יקרה בעיניו הרבה יותר מהגוף, וממילא
38 אסור ששמחה זו תופר על-ידי העצבות הנובעת מהגוף. וְהִנֵּה, עַל יְדֵי
39 קִיּוּם הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל, לְהִיּוֹת גּוֹפּוֹ נִבְזֶה וְנִמָּאֵם בְּעֵינָיו, –
40 בהשתכנעו, על-ידי חשבון הנפש, עד כמה הגוף ירוד, רַק שְׂמִיחָתוֹ
41 תִּהְיֶה שְׂמִיחַת הַנֶּפֶשׁ לְבִדְהָ – ממה שהוא יוצא מהגלות וחוזר
42 לשורשו האלקי, על-ידי מצוות ומעשים טובים, הֲרִי זוֹ דֶּרֶךְ יִשְׁרָה
43 וְקִלָּה לְבֵא לִיְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת "וְאַהֲבָתָ לְרֵעֶךָ כָּמוֹךָ"¹ לְכָל
44 נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל לְמַגְדוֹל וְעַד קָטָן. – החל מגדול במצוות
45 ובמעשים טובים, וכלה בקטן במצוות ובמעשים טובים, את כולם

22. שם יט, ח. 23. שם יט, ט. 1. ויקרא יט, יח. 2. לפני כן הוא אומר "מי יודע גדולתן ומעלתן" – של הנפשות, הרי שישנם הבדלים בין מדרגות הנפשות, ומיד אחר כך הוא אומר "שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה", שכל הנפשות שוות ואפילו מאוחדות? אלא הפירוש הוא: "באלקים חיים", השם של "בינה דאצילות", בה מתחילות הנשמות לרדת בסדר ההשתלשלות של המדרגות – כאן ישנם הבדלים בין מדרגה אחת לשניה; אין זה אלא מה שאין אנו יודעים אופן החילוקים. אך, כשהנשמות נמצאות בשורשן, ב"חכמה", שהיא בחינת "אב אחד" – "אב" הוא בחינת "חכמה" – שם אין שום הבדל והתחלקות בין נשמה אחת לשניה (כמו במשל (בפרק שני) – ביחס לשורש הנשמה ואיך שהיא יורדת לאחר מכן בהשתלשלות – ה"בן" ששורשו הוא מטיפת מוח האב, שם אין עדיין ציור של אברים נפרדים; וכשטיפת האב יורדת לאחר מכן בכטן האם, שם מתחילה להתהוות תבניתם של האברים השונים והתחלקותם). הרי שבשורש הנשמות "אב אחד לכולנה" – שכל הנשמות מאוחדות. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא קרובים או דומין (כפה"י לך יג, ח)" – מה שבני ישראל מתוארים כאחים, מציין רבנו הזקן,

1 אחד, כך יש לכל הנשמות אב אחד ושורש אחד. בכך מוסבר כיצד
2 אפשר, לכאורה, הדבר לאהוב את הזולת כמו את עצמו, אהבת
3 עצמו היא הרי טבעית ועצמותית, ואילו האהבה לזולת, איננה
4 עצמותית כי אם אהבה הנוצרת, דבר עצמותי הוא תמיד חזק יותר
5 מאשר דבר הנוצר ונרכש.
6 כיצד, איפוא, הוא יכול
7 לאהוב את הזולת כמו שהוא
8 אוהב את עצמו? אלא, לפי
9 האמור, שמבחינת הנשמה
10 כל בני ישראל הם אחים, כי
11 הם באים משורש אחד, מובן
12 הדבר, שכן, מבחינת הנשמה
13 הרי גם האהבה לזולת היא
14 אהבה טבעית ועצמותית,
15 באותה מדה שהאהבה בין
16 אחים היא טבעית ועצמותית.
17 ברם, כל האמור הוא רק
18 מבחינת הנשמה בלבד, רק –
19 זאת, שהגופים מחלקים,
20 ולכן העושים גופם עקר
21 ונפשם מפלה – אי אפשר להיות אהבה ואחות אמיתית ביניהם,
22 – מאחר שענייני הנפש – בהם האהבה לזולת היא טבעית ועצמותית –
23 אינם בעיניו העיקר, כי אם ענייני הגוף, ומבחינת הגוף, הרי הוא והזולת
24 נפרדים וחלוקים אחד מהשני ואי אפשר שתשרור ביניהם אהבה
25 אמיתית, אלא – אהבה, התלויה בדבר לבדה. – שאז, מוגבלת
26 האהבה בהתאם לגבולות ה"דבר", וכשה"דבר" הגורם את האהבה,
27 בטל – בטלה ממילא האהבה. ואילו מי שהנפש היא עיקר בעיניו,
28 והגוף – טפל, יש לו הרי, מבחינת הנפש, אהבה עצמותית לזולת,
29 באותה מדה של האהבה העצמותית והטבעית שבין אחים. להלן,
30 יסביר רבנו הזקן "ענין עוד יותר גדול בהנ"ל, שהשמחה מביאה לידי
31 קיום מצוה כזו – שהיא כל התורה כולה" (לשון כ"ק אדמו"ר
32 שליט"א). כלומר: כשגופו יהיה מאוס עליו, ושמחתו תהיה מצד
33 הנפש בלבד, זה יביא אותו לקיום מצוה כזו המבטאת את התורה
34 כולה – והיא, אכן, מצות אהבת ישראל – אלא עד כאן דובר אודות
35 מצוה זו כשלעצמה, ולהלן ידובר אודות מצוה זו – אהבת ישראל –
36 כפי שהיא "כל התורה כולה". שכן, דברי חכמינו ז"ל, שהאהבת
37 ישראל היא יסוד ושורש כל התורה, כלומר יסוד ושורש לכל
38 המצוות, דורשים הסבר. שני סוגים במצוות: מצוות שבין אדם
39 לחבירו, ומצוות שבין אדם למקום. אפשר, לכן, להבין, כיצד אהבת
40 ישראל יש בה משום יסוד לקיום כל המצוות שבין אדם לחבירו; ברם,

ליקוטי אמרים

בה' אחד רק שהגופים מחולקין. ולכן העושים גופם עיקר
ונפשם מפלה אי אפשר להיות אהבה ואחות אמיתית
ביניהם אלא התלויה בדבר לבדה. וז"ש הלל הזקן על
קיום מצוה זו והו' כל התורה כולה ואידך פירושא הוא
כו'. כי יסוד ושורש כל התורה הוא להגביה ולהעלות
הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
עלמין וגם להמשיך אור א"ס ב"ה בכנסת ישראל כמ"ש
לקמן דהיינו במקור נשמות כל ישראל למהוי אחד
באחד דוקא ולא כשיש פירוד ח"ו בנשמות דקב"ה לא
שריא באתר פנים וכמ"ש ברכנו אבינו כולנו כאחד
באור פניך וכמ"ש במו"א באריכות:

איזו שייכות יש לאהבת הזולת כמו את עצמו, לכך שבגללה יהיה
זהיר במצוות שבין אדם למקום – שבגלל אהבה זו, יקיים, למשל,
מצות תפילין, או מצוות דומות אחרות? אלא, לפי ההסבר האמור,
שכדי לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך" כראוי, הרי זה דוקא על-ידי
שעושים את הנשמה עיקר
ואת הגוף טפל – יובן הדבר,
שעצם דבר זה הוא אכן יסוד
גם למצוות שבין אדם
למקום: יסוד ושורש התורה
כולה הוא להעלות את
הנפש מעל הגוף, וכפי
שרבנו הזקן יסביר להלן.
וזהו שאמר הלל הזקן על
קיום מצוה זו: "והו' כל
התורה כולה, – ש"ואהבת
לרעך כמוך" היא יסוד
התורה כולה, והיא המביאה
לקיום כל המצוות של
התורה, ואידך פירושא הוא
כו". – כל השאר מהווים
פירוש למצוה זו. כי יסוד ושרש כל התורה הוא להגביה
ולהעלות הנפש על הגוף מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא דכל
עלמין; – עד עיקר ושורש כל העולמות, שזהו העלאה מלמטה
למעלה; וגם להמשיך אור-אין-סוף פרוץ-הוא בכנסת ישראל,
כמו שיתבאר לקמן. דהיינו – "כנסת ישראל" משמעה: במקור
נשמות כל ישראל, למהוי אחד באחד דוקא, – שיהיה "אחד"
(אחדות שמאור אין סוף) עם "כנסת ישראל" כפי שהיא "אחד" דוקא,
כלומר, דוקא כששוררת אחדות בנשמות ישראל למטה, ולא כשיש
פרוד חס ושלום בנשמות, – שאז, כששורר פירוד חלילה בנשמות,
אין אור אין סוף נמשך בכנסת ישראל ולמטה – כי, דקדשא-פריד
הוא לא שריא באתר פנים, – אין הקב"ה "שורה", כלומר הוא אינו
מתגלה, במקום פגום, מקום שאין בו אחדות מלאה; וכמו
שאומרים: "ברכנו אבינו כולנו באחד באור פניך", – אימתי
יכול להיות "ברכנו באור פניך"? – כשישנו "כולנו כאחד", כשאנחנו
כולנו מאוחדים כאחד, וכמו שנתבאר במקום אחר באריכות: –
בהתאם לאמור, הרי, מצות "ואהבת לרעך כמוך", מאחר שהיא
מבוססת על התקשרותן ואחדותן של כל נשמות ישראל – לפיכך
היא תקפה ומחייבת ביחס לכל אחד מישראל, כי הרי לכל יהודי יש
נשמה בתוכו. אלא, אפשר להקשות על כך מהגמרא האומרת
שישנם יהודים שמצוה לשנוא אותן – וכך אומר ה"תניא" להלן:

יום רביעי י' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מא, ומ'ש בגמ' שמי... עד עמ' 82, דשבת].

נעשות להם כשגגות, ובהתאם לכך גם אם הוא עובר עבירה בודן
– אין בכך סיבה לשנוא אותו, מכיון שחטאו נחשב כשגגה (ראה
לעיל סוף פרק ל'). ונוסף על מה שהוא אינו חבירו בתורה ובמצוות,
הוא גם אינו מקרב אצלו, – באיזה ענין שיהיה, כך שאין סכנה
שהוא ילמד ממנו, הנה על
זה אמר הלל הזקן: "הוי
מתלמידיו של אהרן,
אוהב שלום וכו', – ורודף
שלום, אוהב את הקריות
ומקרבן לתורה", – אף
שהלל מדבר אודות אנשים,
אין הוא מתאר אותם בתואר
"בני אדם" או "אנשים" כי
אם בתואר "בריות", לומר,
שאף הרחוקים מתורת ה'
ועבודתו, ולכן נקראים
בשם "בריות" בעלמא –
"בריות" סתם, מעלתם
היחידה מתבטאת בכך,
שהקב"ה ברא אותם – גם
כאלה, צריך למשכן –
"למשוך" אותם, בקרב
עבודת אהבה, וכלי האי – על-ידי כל זה, ואולי יוכל לקרבן
לתורה ועבודת ה'; והן לא – וגם אם לא, כלומר: גם אם לא
יצליח, והם לא יתקרבו חלילה לתורה ולעבודת ה', לא הפסיד
שכר מצות אהבת רעים. – בעצם הדבר שהוא אוהב אותם
והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' – כבר קיים מצות אהבת
רעים. וגם המקרבים אליו והוביחם – על הנהגתם הרעה, ולא
שבו מעונותיהם – שכאמור שמוצא לשנאתם – אין זה אומר
עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך", אלא,
מצות לאהבה גם כן. – ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני הדברים יחד,
לשנוא אותם, ויחד עם כך לאהוב אותם, – מסביר ה"תניא" להלן
שמאחר שהשנאה והאהבה נובעות משתי סיבות נפרדות: השנאה –
מהרע שבהם, והאהבה – מהטוב המוסתר שבהם – אין הן סותרות
אחת לשניה – ושתיהן הן אמת: – האהבה היא אמיתית, והשנאה
– אמיתית: שנאה – להם, מצד הרע שבהם, – המביא אותם

ומה שכתוב בגמרא, שמי שרואה בקברו שחטא – מצוה
לשנאתו, וגם לומר לרבו שישנאהו – הרי, כשמישהו חוטא, לא
זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא אותו; ולפי
מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לכל אחד
מישראל? – התשובה
לשאלה זו, היא: תינו – מה
שנאמר בגמרא שמצוה
לשנאותו, הרי זה בקברו
בתורה ומצות, – שהזולת
הוא "חברו" במובן זה
שכמוהו גם הוא שומר תורה
ומצוות, אלא שב"פרט"
מסויים הוא נכשל ועובר
עבירה – וכ"ק אדמו"ר
שליט"א מסביר⁸ בהערה:
"ובמילא אפילו שגגת
תלמוד עולה ודון", כלומר:
דוקא כשהחוטא הוא
"חברו", שומר תורה ומצוות,
מצוה לשנוא אותו בגלל
חטאו, כי, בהיותו בן תורה
(ומצוות), נחשב לו גם חטא
כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" – כ"דון". עבירה זו
נחשבת בחומרה כזו – בחברו בתורה ומצוות בלבד, – "עולה ודון"
אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו מצות הוכח תוכיח את עמיתך"
(לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א), כלומר: גם ב"חבירו", למרות שחטאו
בשוגג "עולה ודון" – נחשב לזדון, אין זה מספיק כדי לשנוא אותו,
אלא מן ההכרח שיהיה כאן תנאי נוסף: וקבר קנים בו מצות
"הוכח תוכיח את עמיתך"⁹ – וחכמינו ז"ל אומרים¹⁰ על "עמיתך":
עם שאהבך – שווה אליך, בתורה ומצות – ולמרות שהוא כבר
הוכיח אותו על חטאו, ואף-על-פי-כן לא שב מחטאו, – וה"ז
זדון בפירוש" (לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א), כמו שכתוב בספר
תרי"ם. – אותו מצוה לשנאותו. אכל מי שאינו חברו – בתורה
ובמצוות, [לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא זדונותיו – כשגגות
(ספ"ל) ואין לשנאותו"], כי מי שאינו "חברו בתורה ומצות", כלומר,
שאינו בן תורה, הרי עליו אומרים חכמינו ז"ל: "עמי הארץ זדונות

7. ראה פסחים קיג, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות – מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא – אסור לשנוא אותו? האם אין סבירא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שהוא מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו – שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ"צ. 2) מספיק – שיתרחק ממנו וא"צ והכרח – שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאוי כ"א לשמור עצמו מתקלה: ע"פ חסידות – ה"ז מויק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו – משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצור כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבעות ל, א. 11. אבות א, יב.

1 לחטוא, וְאֶהְיֶה – להם, מִצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב – שכאמור לעיל –
 2 בפרק י"ח ו"ט – ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הִנָּנוּ שְׂפָהָם, –
 3 גנוז ומוסתר בהם, שְׁהוּא נִיצוּץ אֱלֹקוֹת שְׁבִתוֹכֶם הַמְּחִיָּה נִפְשָׁם
 4 הָאֱלֹקִית. – ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות, יכולים שני
 5 רגשות מנוגדים אלה, שנאה
 6 ואהבה, לבוא אצלו לידי
 7 ביטוי אל אותו אדם. וְנִם, –
 8 עליו, לְעוֹרֵר רַחֲמִים בְּלִבּוֹ
 9 עָלֶיהָ, – על הנפש האלקית
 10 שבהם, כִּי הִיא בְּחִינַת
 11 גְּלוּת בְּתוֹךְ הָרַע מִסְטָרָא
 12 אַחֲרָא הַגּוֹבֵר עָלֶיהָ
 13 בְּרִשְׁעִים, וְהַרְחֲמֵנוּ
 14 מִכְּמַלְתִּי הַשְּׁנָאָה וּמַעוֹרְרַת
 15 הָאֶהְבָּה, – ועל כך הוא

16 אומר להלן: בְּנוֹדֵעַ מִמָּה שְׁבִתוֹב: לִי־עֵקֶב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת
 17 אֲבִירָהָם¹² – במובן רוחני, הכוונה היא, בשעה שמדתו של אברהם,
 18 מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך לפדות אותה
 19 ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא זה שפודה ומגלה
 20 אותה? – "יעקב" – מדת הרחמים, כאמור שרחמנות מבטלת את
 21 השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה, על איזו שנאה מדובר כאן?
 22 – שהרחמנות מבטלת אותה? – אם על השנאה ל"רע" שמצוה
 23 לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי הרי מצוה לשנאותו? מפרש
 24 הרבי – שהכוונה היא, שהרחמנות מבטלת את השנאה לכללות
 25 האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר: מאחר שהוא אומר, שצריכה
 26 להיות שנאה ל"רע" שבתוכו, ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיקה
 27 להיות אמיתית, אפשר, הרי, אולי לחשוב ששתיקה צריכות להיות
 28 באופן שווה, והרגש והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב
 29 נמצאים בו, כמו שאומר ב"תנאי": הרע שבהם או הטוב שבהם)
 30 יכולים עוד להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא
 31 יעורר בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב"
 32 וב"רע" של אותו אדם, היא תשפיע עליו שרגשו והתיחסותו לאותו

ליקוטי אמרים

מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם
 המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה
 כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס'א הגובר עליה
 ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה
 כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר
 דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים
 והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
 בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

אדם באופן כללי, יהיו מתוך רגש ויחס של אהבה, וכשתתעורר
 בעיה של עשיית טובה לאותו אדם, וטובה הרי עושים לאדם כולו,
 – יעשה לו את הטובה, כי ה"שנאה" מוגבלת אך ורק ל"רע" שבו,
 אבל הרגש והיחס לאותו אדם בכלל – יהיו מתוך אהבה. ובלשון
 ב"ק ארמו"ר שליט"א:
 "כנראה שמוסיף עוד בזה –
 שאף ששניהן אמת אל יאמר
 שההרגש והיחס שלו לחברו
 בשניהן – שקול יחי' ושוה
 כו'. כי כיוון שצריך לעורר
 רחמים כו' (וזהו ע"י
 התבוננות בב"א בהטו"ר
 שבחברו) אזי זה מבטל
 השנאה ומעורר האהבה
 לחברו (הנק' לעיל (הרע)
 שבהם, (הטוב) שבהם. ורפ"ג: זר"ז (טו"ר) שופטן – שופט אותן) –
 בכללות. ומובן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק בהרע
 שבחברו. נוסף על העיקר – שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו וכו'
 – הנה לכללותו – ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו עושה
 – לכללותו) וכי"ב, שאז – אהבה ותוצאותי' כו' וק"ל". על כל פנים,
 אמר כאן רבנו הזקן, שאף מי שמצוה לשנאותו – מצוה גם לאהוב
 אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית שנאה שנאתים?" –
 [ולא אֲמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשְּׁלוֹם: "תְּכַלִּית שְׁנָאָה שְׁנֵאתִים
 וְגו'"¹³, – בלי שום רגש של אהבה אליהם, אֵלָּא עַל הַמִּינִים
 וְהָאֲפִיקוֹרְסִים, שְׁאִין לָהֶם חֵלֶק בְּאַלְהֵי יִשְׂרָאֵל, – עליהם אמר
 דוד שהוא שונא אותם תכלית שנאה, שכן, לגביהם לא קיימת
 המצוה לאהוב אותם מחמת ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק
 באלקי ישראל", בְּדִאֲרֵיתָא – כמו שאנו מוצאים, בְּמִנְרָא רִישׁ פֶּרֶק
 טוֹ דְּשִׁבְתָּ: – עליהם אמר דוד המלך – תכלית שנאה שנאתים.
 ואילו כלפי אלה שאינם מינים ואפיקורסים – לא שייך לומר עליהם
 "תכלית שנאה שנאתים", שכן, גם מי שמצוה לשנוא אותו – הרי
 גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

יום חמישי י"א אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 82, פרק לג. עוד... עד עמ' מב, נאם ה'.

74 כשיתמש במחשבתו, דיבורו והמעשה שלו, לחשוב ולדבר דברי תורה
 75 ולקיים מצוות במעשה.
 76 עוֹד זֹאת תְּהִיָּה שְׂמֵחַת
 77 הַנֶּפֶשׁ הָאֱמִיתִית, וּבְפֶרֶט
 78 כְּשֶׁרוּאָה בְּנַפְשׁוֹ בְּעֵתִים
 79 מְזוּמִּינִים שְׁצִירָה לִזְכָּרָה
 80 וּלְהִאֲרִיָּה בְּשִׂמְחַת לִבָּב,
 81 אִזִּי יַעֲמִיק מַחְשְׁבָתוֹ וַיִּצְיֵר
 82 בְּשִׁבְלוֹ וּבִנְתּוֹ – כלומר,

ליקוטי אמרים

פרק לג. עוד זאת תהיה שמחת הנפש האמיתית
 ובפרט כשרואה בנפשו בעתים
 מזומנים שצריך לזכרה ולהאירה בשמחת לבב אזי
 יעמיק מחשבתו ויציר בשכלו ובניתו ענין יחודו ית'

65 פֶּרֶק לִג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי בא
 66 לידי מרידות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר מיד בתוכו
 67 שמחה אמיתית, בעשותו חשבון
 68 שעל-ידי שיקים מצוות
 69 ומעשים טובים יוציא את נפשו
 70 האלקית מגלות הגוף והנפש
 71 הבהמית, וגם יגביה את נפשו
 72 הבהמית ולבושיה: מחשבה,
 73 דיבור ומעשה, לקדושה,

1 שההבנה - בענין שידובר בו להלן - תתקבל בשכלו בבהירות,
2 כאילו הוא מתבונן בציור המונח לפניו - ענין יחודו ותבניתו
3 האמיתי, - ענינה האמיתי של "אחדות ה'", אינו רק, שהקב"ה הוא
4 אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא שהוא ה"יש" היחיד, המציאות

5 האמיתית היחידה, כי בלעדו

6 - לא קיים שום דבר, וכפי

7 שיוסבר להלן: איך הוא -

8 הקב"ה, ממלא כל עולמין -

9 ממלא את כל העולמות,

10 עליונים ותחתונים, -

11 כלומר: שבכל דבר קיימת

12 חיות פנימית אלקית המזדה

13 אותו, כמו הנשמה המזדה

14 וממלאה את הגוף, חיות זו

15 מוגבלת ומותאמת לכוח

16 קיבולו של הנברא את

17 החיות האלקית, שישאר

18 בקיומו ולא יתבטל

19 במציאות; בענין זה קיים

20 הבדל בחיות שבין העולמות

21 העליונים לבין העולמות

22 התחתונים: בעולמות

23 העליונים החיות גלויה יותר

24 מאשר בעולמות התחתונים,

25 ואפילו מלא כל הארץ

26 הללו הוא כבודו ותבניתו, - הכוונה לצורה אחרת של "חיות" -

27 "חיות" המזדה את העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" - הוא

28 בחינת מקיף וסובב). באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו,

29 אינה מצומצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא משפיעה

30 בנברא - בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין שום

31 הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, עד שגם

32 בעולם הגשמי - "מלא כבודו" - וכלא קמיה בלא חשיב ממש, -

33 והכל לגביו - חשוב כלא כלום, והוא לבדו הוא בעליונים

34 ותחתונים ממש, כמו שהיה לבדו קדם ששת ימי בראשית, -

35 אז, לא היה קיים שום דבר מלבד הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו

36 העולמות והנבראים - קיים הוא בלבד, שכן - הכל לגביו כאילו אינו

37 קיים, וגם במקום היה שנברא בו עולם היה, השמים והארץ

38 וכל צבאם, - צבא השמים וצבא הארץ, היה הוא לבדו ממלא

39 המקום היה, - לפני שהם נבראו, וגם עתה - אחרי שכל אלה

40 נבראו, בן הוא לבדו בלי שום שנוי כלל, מפני שכל הנבראים

41 בטלים אצלו במציאות ממש, - ומאחר שלגבי הקב"ה הכל בטל

42 במציאות ממש, הרי שהם לגביו כמו שהיו לפני שנבראו. כדי להבין

43 כיצד כל הנבראים בטלים במציאות לגבי הקב"ה - מסביר רבנו הזקן

44 את הדבר במשל מהנפש: כבטל אותיות הדבור והמחשבה

45 במקורן ושרשן, הוא מהות הנפש ועצמותה, שהן עשר

ליקוטי אמרים

האמיתי איך הוא ממלא כל עלמין עליונים ותחתונים
ואפי' מלא כל הארץ הלזו הוא כבודו ית' וכולא קמיה
כלא חשיב ממש והוא לבדו הוא בעליונים ותחתונים
ממש כמו שהיה לבדו קודם ששת ימי בראשית וגם
במקום הזה שנברא בו עולם הזה השמים והארץ וכל
צבאם היה הוא לבדו ממלא המקום הזה וגם עתה כן
הוא לבדו בלי שום שינוי כלל מפני שכל הנבראים
בטלים אצלו במציאות ממש כביטול אותיות הדבור
והמחשבה במקורן ושרשן הוא מהות הנפש ועצמותה
שהן עשר בחינותיה חכמה בינה ודעת כו' שאין בהם
בחי' אותיות עדיין קודם שמתלבשות בלבוש המחשבה
[כמו"ש בפ' כ' וכ"א באריכות ע"ש] וכמו"ש ג"כ במו"א
משל גשמי לזה מענין ביטול זיו ואור השמש במקורו
הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו
בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו
וכאילו אינו במציאות כלל: וככה ממש דרך משל

בחינותיה: חכמה בינה ודעת כו', - המדות: חסד, גבורה,
תפארת וכו' שהן מקור ושורש אותיות הדיבור והמחשבה (שהרי,
אדם חושב ומדבר ענינים של שכל או ענינים של מדות) והם, כחות
השכל והמדות, נקראים: מהות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי
הדיבור והמחשבה, שאין
בהם - בשכל ובמדות,
בחינת אותיות עדיין קדם
שמתלבשות בלבוש
המחשבה [כמו שנתבאר
בפרק כ' וכא באריכות,
ע"ש]. - שענין האותיות
מתחיל במחשבה, כשאדם
כבר חושב איך לבצע את
השכל או את תאות הלב,
שכאן קיים ההבדל, שאדם
אחד חושב ומדבר באותיות
אלה, ואדם שני - באותיות
אחרות. ואילו, בשעה שהוא
מתעמק ב"שכל" עצמו, או
כשמורגש בו רגש התאוה
לדבר מסויים - אין לומר,
שהאחד מבין ומתאוה
באותיות אלה, והשני -
באותיות אחרות. שכן, אז
לא מורגשות עדיין אותיות,

כי אם גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות
הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש שלמעלה
מאותיות; ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או המחשבה, כשהן
עדיין כלולות במקורן ושורשן - ה"שכל" או ה"מדות", הן בטלות,
הרי, שם אינן במציאות לגמרי, שלא מורגשת שום מציאות של
אותיות - כך, כל הנבראים (שנבראו מאותיות הדיבור והמחשבה
שלמעלה) בטלים לגבי מקורם ושורשם - אור אין סוף ברוך הוא.
האמור הוא משל מתחום הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף
מענין גשמי: וכמו שנתבאר גם כן במקום אחר משל גשמי
לזה, מענין בטול זיו ואור השמש במקורו, הוא גוף כדור
השמש שברקיע, שגם שם - בגוף כדור השמש, מאיר ומתפשט
ודאי זיוו ואורו, - של השמש, וביתר שאת מהתפשטותו
והארתו בחלל העולם, - שכן, ככל שזיו השמש קרוב יותר
לשמש, הוא ודאי מאיר יותר, אלא ששם - בגוף כדור השמש, הוא
- הזיו והאור, בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות
כלל: - שכן, בגוף כדור השמש, מורגש המקור בלבד, שהוא השמש
עצמה, ואילו זיו ואור השמש אינו ניכר כלל. לקרב יותר את
הדברים לשכל, הרי זה למשל, מה שחכמינו ז"ל אומרים: "שראג
בטיהרא מאי אהני" (גר הדולק בצהרים - מה מועיל), הרי אין
הכוונה, שאין הנר מפיץ אור, שהרי, אם היו מכסים חלונות החדר,

1 שאור השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא
2 מאחר שקיים אור גדול יותר של השמש – לא נראה אור הנר ואין
3 לו שום השפעה כלל – ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר,
4 הרי כיון שאין הוא מאיר – אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר מכך,
5 אין בזיו ואור השמש משום
6 מציאות, בשעה שהוא
7 נמצא במקורו, בשמש
8 עצמה. וְכֵן מִשׁ דָּרָךְ
9 מִשָּׁל, הוּא כְּשֵׁל הָעוֹלָם
10 וּמִלֹּא בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי
11 מִקּוּרֹו שְׁהוּא אוֹר-אֵין-סוֹף
12 בְּרוּךְ-הוּא, – שֶׁהָעוֹלָם וְכָל
13 בְּרֹאיוֹ – בְּטָלִים בְּמִצִּיאוֹת,
14 וּכְאִילוֹ אֵינִם קִימִים כָּלֵל,
15 לְגַבִּי אוֹר אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא,
16 וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁ
17 בְּאִרְכּוֹת. – שׁוּ מִשְׁמַעוֹת
18 הָאֱמִיתִית שֶׁל עֵנִין "אֲחָדוֹת
19 הַשֵּׁם", שֶׁהִקְבָּה בְּלִבָּהּ הוּא

20 ה"ש" האמיתי, ובלעדו – אין שום דבר קיים. וְהֵנָּה, כְּשֵׁיִעֲמִיק בְּזֶה
21 הַרְבֵּה, – להבין את ענין "אחדות ה'", וְשִׁמַּח לְבוֹ וְתִגַּל נִפְשׁוֹ אֵף
22 גִּילַת וְדָנָן כָּכָל לֵב וְנִפְשׁ וּמֵאֵד בְּאֵמוּנָה⁴ זו, בִּי רַבָּה הִיא, בִּי
23 הִיא קִרְבַּת אֱלֹהִים מִמֶּשׁ. – בשעה שהאדם חש היטב את ענין
24 "אחדות ה'" הוא קרוב להקב"ה ממש. וְזֶה כָּל הָאָדָם וְתִכְלִית
25 בְּרִיאָתוֹ, וּבְרִיאָת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – לְהִיּוֹת לוֹ
26 – להקב"ה, דִּירָה זוֹ בְּתַחְתּוֹנִים, – בְּנִבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ

ליקוטי אמרים

הוא ביטול העולם ומלואו במציאות לגבי מקורו שהוא
אור א"ס ב"ה וכמש"ש באריכות. והנה כשיעמיק בזה
הרבה ישמח לבו ותגל נפשו אף גילת ורנן בכל לב
ונפש ומאד באמונה זו כי רבה היא כי היא קרבת אלהים
ממש וזה כל האדם ותכלית בריאתו ובריאות כל
העולמות עליונים ותחתונים להיות לו דירה זו בתחתונים
כמ"ש לקמן באריכות. והנה כמה גדולה שמחת
הדיוט ושפל אנשים בהתקרבותו למלך בשר ודם
המתאכסן ודר אתו עמו בביתו וק"ו לאין קץ לקרבת
ודירת ממ"ה הקב"ה וכדכתיב כי מי הוא זה אשר ערב
לבו לגשת אלי נאם ה':

יום שישי י"ב אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מב, ועל זה תיקנו... עד עמ' 84, אתו עמו.

67 ויהיו בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי
68 הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", שכן, בעבודתנו העצמית, לא היינו
69 יכולים להגיע לענין "יחוד
70 ה" האמיתי. אלא, קבלנו

71 דבר זה בירושה מאבותינו,
72 שענין "אחדות ה'" יובן
73 וייקלט היטב בנשמתו של
74 יהודי. וְהוּא שְׁאֵמְרוּ רַ"ל:
75 תְּרִי"ג מִצְוֹת נִתְּנוּ
76 לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבִיקוּק
77 וְהַעֲמִידֵן עַל אַחַת, – הִיא
78 מִצְוַת הָאֱמוּנָה. שְׁנֵאֲמַר:
79 "וְצִדִּיק בְּאֵמוּנָתוֹ יִחְיֶה",
80 בְּלִמְדָּה, בְּאֵלֹו אֵינָה רַק

53 וְעַל זֶה – עַל הַבִּטּוּל ל"יחוד ה'", תִּקְנוּ לָתֵן שִׁבְחַ וְהוֹדָתָ לְשִׁמּוֹ
54 וְתִכְרֶךְ כָּכָל בִּקְרָה, וְלִמְדָה: "אֲשֶׁרִינוּ מֶה טוֹב חֲלָקֵנוּ וְכוּ' וְמֶה
55 יִפֶּה יְרוּשָׁתֵנוּ", בְּלִמְדָה,
56 כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֶׁשׁ וְשִׁמַּח
57 בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלָה לוֹ הוּן
58 עֵתֶק שְׁלֹא עִמַּל בּוֹ, בֵּן
59 וְיִתֵּר מִכֵּן לְאֵין קֵץ, יֵשׁ
60 לָנוּ לְשִׁמַּח עַל יְרוּשָׁתֵנוּ
61 שֶׁנִּחְלִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא
62 יִחּוּד ה' הָאֱמִתִּי, אֲשֶׁר
63 אִפְּלוּ בְּאֵרֵץ מִתְּחִלָּה – אֵין
64 עוֹד מִלְּבָדוֹ, וְזוֹ הִיא
65 דִּירָתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים. –
66 שֶׁהִנְבְּרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים יִדְעוּ

ליקוטי אמרים

ועל זה תיקנו ליתן שבח
והודיה לשמו ית' בכל בקר ולומר אשרינו מה טוב
חלקנו וכו' ומה יפה ירושתנו כלומר כמו שהאדם שש
ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו כן
ויותר מכן לאין קץ יש לנו לשמוח על ירושתנו
שהנחילנו אבותינו הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפי'
בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים
וזה"ל תרי"ג מצות ניתנו לישראל בא חבקוק
והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה כלומר

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתי הוא באמונה אצל כאו"א (עיי' ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'".
5. פרק ל"ו. 6. ירמ' ל, כא. 7. מכות כד, א. 8. חבקוק ב, ד.

- 1 מִצוֹת אַחַת, הִיא הָאֱמוּנָה לְבָדָה, כִּי עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה לְבָדָה –
2 בענין "יחוד ה'" האמיתי, כפי שלמדנו לעיל, יבא לקיום כל
3 התרי"ג מצוות. דהיינו, כשיהיה לבו שש ושמה באמונתו ביחוד
4 ה' בתכלית השמחה, כאלו לא היתה עליו רק מצוה זו לְבָדָה,
5 והיא לְבָדָה תכלית
6 בריאתו ובריאת כל
7 העולמות – כמו למשל, 1
8 אילו ידע האדם, שקיימת 2
9 לגביו מצוה אחת בלבד, 3
10 והיא תכלית בריאתו 4
11 ובריאת כל העולמות, הרי 5
12 היה מתוך שמחה רבה 6
13 ביותר מקיים אותה מצוה – 7
14 באותה מדה עליו לשמוח 8
15 במצות האמונה ב"יחוד ה'" 9
16 האמיתי, הרי כִּבְחָ וְתִירוֹת 10
17 נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זֶה 11
18 תִּתְעַלֶּה נִפְשׁוֹ לְמַעַלָּה
19 מַעַלָּה, עַל כָּל הַמוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל הַתְּרִי"ג מִצְוֹת מִפְּנֵי –
20 הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית, ומהוץ. – הפרעות
- הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל המניעות הנובעות מגופו
ונפשו הבהמית ומעניני העולם, לא ימנעו אותו מלקיים תרי"ג
המצוות. שכן, מאחר שהוא חש את האמונה בענין "יחוד ה'", שאין
שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין שום דבר שבידו להפריע לו לקיים
תורה ומצוות שהן רצונו
של הקב"ה, ולכן –
ה"אמונה" היא יסוד כל
המצוות. וזהו שֶׁאָמַר
"בְּאֱמוּנָתוֹ יִתְּחֶה" – כמו
שכתוב: "וצדיק באמונתו
יחיו", "יתחיה" דייקא, –
דוקא, בְּתַחֲיַת הַמֵּתִים,
דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, כִּדְּ תַחֲיָה
נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זֶה.
וְהִיא שִׂמְחָה כְּפֹלָה
וּמְבַרְכָּלָה, כִּי מַלְכָּה
שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁבְּלָת –
הנפש שמבינה, בְּקִרְבָּת ה'
ודירתו אֶת־עַמּוֹ – את קרבת ה', והיותו "דר" בדירה אחת אתו
עמו – שזאת היא שמחה עצומה לנפש, הרי נוסף על כך,

יום שבת קודש י"ג אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 84, עוד זאת "שמח... עד עמ' מג, באמונה זו.

- 41 עוֹד זֹאת יִשְׁמַח בְּכַפְלִים בְּשִׂמְחַת ה' וְגוֹדֵל נַחַת רוּחַ לִפְנֵי
42 יְתַבָּרֵךְ בְּאֱמוּנָה זו, – שבנפש האדם, דִּאֲתַכְפִּיָּא סְטָרָא אַחְרָא
43 מִמֶּשׁ וְאֲתַהֲפֹךְ חֲשׂוֹכָא לְנֹהָרָא, – ממה שה"סטרא אחרא" נכפית
44 ממשי, והחושך נהפך לאור, שֶׁהוּא חֲשָׁךְ תְּקַלְפֹת שֶׁעוֹלָם הָזֶה
45 הַחֲמִירִי הַמְּחַשְׁבִּים
46 וּמְכַסִּים עַל אוֹרוֹ יְתַבָּרֵךְ
47 "עַד עַתָּה קִיץ", כְּמוֹ
48 שֶׁכְּתוּב: "קִיץ שֶׁם לְחֲשָׁךְ"
49 – שיגיע זמן בו יהיה סוף
50 לחושך הקליפות המכסות
51 על אור הקדושה. [דהיינו
52 "קִיץ הַיָּמִין", – כשיתגלה
53 ה"מִיץ" שלמעלה, שֶׁיַּעֲבִיר
54 – הקב"ה, את רוֹחַ הַמְּטָחָה
55 מִן הָאָרֶץ, "וְנִגְלָה כְבוֹד
56 ה', וְרָאוּ כָל בָּשָׂר וְיָחִיד"¹⁰
57 וְכָמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמְּן¹¹].
58 כל זה יהיה כשהקליפה
59 תתבטל, ואילו עתה,
60 כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי, כשהאדם, באמונתו
61 בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה", והופך את חושך ה"קליפה"
62 לאור, יש בכך משום גרימת נחת רוח רב להקב"ה. וּבִפְרָט בְּחֻץ
- לְאָרֶץ, שְׁאוּרֵי אֶרֶץ הָעַמִּים טָמֵא וּמְלֵא קְלָפֹת וְסִמְרָא אַחְרָא,
וְאֵין שִׂמְחָה לִפְנֵי יְתַבָּרֵךְ – כמו, כְּאוֹרָה וְשִׂמְחָה – בצירוף
המעלה של בִּיתְרֵין אוֹר הָבֵא מִן הַחֲשָׁךְ דִּיקָא. – דוקא, מהפיכת
החושך לאור. – וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך
משום גרימת שמחה גדולה
מיוחדת למעלה. בהתאם
לכך, מובן ממילא, שככל
שגדול יותר החושך השורר
במקום – כך גדולה יותר
הנחת־רוח למעלה הנובעת
מהאמונה ב"אחדות ה'"
שיהודי הנמצא באותו מקום
מאמין. הרי, שהשמחה היא
כפולה: שמחת הנפש על
קרבתה להקב"ה, והשמחה
על גרימת הנחת־רוח
והשמחה להקב"ה כביכול.
וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב¹²: "יִשְׁמַח
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו", –
"בעושי" פְּרוֹשׁ שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מוֹרֵעַ יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ לוֹ לְשִׂמְחָה
בְּשִׂמְחַת ה', אֲשֶׁר – הקב"ה, שֶׁשׁ וְשִׂמְחָה בְּדִירָתוֹ בְּתַחֲתוֹנִים,
שֶׁהֵם – הנבראים שבעולם, בְּחִינַת עֲשִׂיהַ גְּשָׁמִית מִמֶּשׁ. – ובהם

- 1 קמה דירה להקב"ה. ולכן נאמר "בעושי" — לשון עשיה, לאמר:
 2 שהשמחה היא גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול,
 3 מוקמת בתוך הנבראים שבעולם העשיה. וזהו שכתוב "בעושי" **לשון רבים**, — אלה
 4 שעושים אותו (לכאורה היה צריך לומר "ישמח ישראל
 5 בעושו" — לשון יחיד) שהוא **עולם הזה הנשמי המלא**
 6 **קליפות וסמרא אחרא**, **שנקרא "רשות הרבים"** —
 7 ולא רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות של קליפות, שהן
 8 רבות ו"טורי דפרודא", — הרי הפירוד, שכל אחד לעצמו הוא הר
- נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה אותו — הוא ה' (לכן נאמר
 "עושי" לשון רבים), **ואתהפכן לנהורא**, — והם נהפכים לאור,
 ונעשים "רשות היחיד" ליחודו ותכנהו: **באמונה זו** — עלידי
 אמונתו של יהודי ב"אחדות
 ה" האמיתית — כל זה
 נעשה "רשות היחיד" ל"יחידו של עולם", ולכן
 נאמר "בעושי" לשון רבים, שהשמחה למעלה היא
 במיוחד מכך שכל עניני העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה בענין
 "אחדות ה'".

ליקוטי אמרים

היום יום . . .

יום ראשון	יום ששי	ז אדר א	ה'תש"ג
תהלים: מפרק לט עד פרק מג	שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.		

כל איש בישאל עליו לדעת, כי הוא שליח אדון כל, למען הביא לפעל — בכל מקום שהוא — רצונו ותכנהו בבריאת העולם, שהם להאיר את העולם באור תורה ועבודה, והוא על ידי קיום מצות מעשיות והשרשת מדות טובות.

יום ראשון	ז אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: ויקרא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: פרק לו. והנה . . . 90 ואפסי עוד.		

אז מען געהט אין גאס דארף מען טראכטען דברי תורה צי אין מחשבה צי אין דבור, דאס ווענדט זיך, צי מען מעג ע"פ דין ריידען דארטען דברי תורה. אבער אז ער געהט און איז ניט פארנומען אין דברי תורה, זאגט איהם דער שטיין אויף וועמען ער טרעט: בולאך (גולם) וואס טרעסטו אויף מיר? מיט וואס ביסטו העכער פאר מיר?

פאשר הולכים ברחוב — צריך להרהר בדברי תורה, או במחשבה או בדבור. הדבר תלוי, אם מתר, על פי דין, לדבר שם דברי תורה. אך אם הוא הולך ואינו עסוק בדברי תורה — מטיחה בו האבן עליה הוא דורך: גלם! מדוע אתה דורך עליי? במה היא עליונותך עליי?

יום שני	שבת	ח אדר א	ה'תש"ג
תהלים: מפרק מד עד פרק מח	שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.		

דער אלטער רבי האט אמאל אריינגערופען א יונגערמאן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האט איהם געזאגט — מיט א ניגון, כדרכו — : "איך האב א מצוה פון ולמדתם אותם

את בניכם, דו האסט א מצוה פון זון ומפרנס בני ביתו, לאמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב. . . וואס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע פון אונטען, א קו באמצע – דאס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואס באהעפט זיי. נאך א נוסחא איז דא: "א יוד למעלה דאס איז די נשמה, א איד למטה דאס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רבנו הזקן זמן אליו פעם אברך מתלמידי המגיד, ואמר לו – בנגנון, בדרך – "עלי יש מצות וילמדתם אתם את בניכם", עליך יש מצות לזון ולפרנס בני ביתו, הבה נתחלף: אני אתן לך כדי שתוכל לקיים את המצוה שלך, ואתה למד עם בני – הנה זה אדמו"ר האמצעי, – ובאר לו סדר הלימוד: ראשית לומדים אותיות א-ב... מהי "אלף"? – נקדה ממעל, נקדה מתחת, קו באמצע – זוהי "אלף". ילד חזב לדעת, שה"אלף" של תורה הוא ה"יוד" שממעל, ה"יוד" שמתחת, עם קו האמונה שמחברם.

ישנה גרסה נוספת: "יוד" למעלה זוהי הנשמה, "יהודי" למטה – זהו הגוף, וקו של יראת שמים באמצע".

ה'תש"ג

ח אדר שני

יום שני

שיעורים. חומש: ויקרא, שני עם פירש"י.

תהלים: מד"מח.

תניא: והנה תכלית . . . מו במציאות.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממכתביו: טובה פעלה אחת מאלף אנחות. אלקינו חי, ותורה ומצות נצחיים הנה, עזב את האנחה ושקד בעבודה בפעל ויחנך האלקים.

ה'תש"ג

ט אדר א

יום ראשון

יום שלישי

שיעורים. חומש: תצוה, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: מט"נד.

תניא: פרק כט. אך . . . לו וגסותן.

תהלים:
מפרק מט
עד פרק נד

אז מען געהט אין גאס און מען טראכט משניות תניא, און מ'זיצט אין קראם (סטאר) מיט א חומש, א תהלים, איז איצט איז דאס טייערער, ווי אין דער צייט, ווען אין גאס (סטריט) איז געווען ליכטיג באור תורה. מ'טאר ניט געהן אין גאס אליבא רקניא, מען דארף האבען תורה, מיט וואס צו געהן אין גאס.

כשהולכים ברחוב וחושבים משניות, תניא, ויושבים בחנות עם חמש, תהלים הרי עמה זה יקר יותר מכפי שהיה בזמן שהרחוב היה מואר באור תורה. אסור להלך ברחוב "צל לב ריקן". יש להצטייד בתורה, עמה יתהלכו ברחוב.

יום שלישי

ט אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, שלישי עם פירש"י.

תהלים: מט"ג.

תניא: ולזה נתן . . . מו מהאר"י ז"ל.

בברכת בורא נפשות אומרים על כל מה שבראת - הַכֹּהֵן בְּחֹלֶם וְלֹא בְקִמּוֹץ.

גדל התשוקה להתקשרות, יכול להשפיע רק כאשר ילמד מאמרי החסידות שאומר הרב וכותב, כי בראית פנים בלבד לא סגי [=די].

יום רביעי

יום שני

י אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שני עם פירש"י.

תהלים: נה"ט.

תניא: והסיבה . . . לו בשר אדם.

בברכת המזון קדם מים אחרונים אומרים על נהרות בבל, למנוצח בנגינות, אברהם, זה חלק. ביום שאין אומרים בו תחנון: שיר המעלות בשוב, לבני קרח, אברהם, זה חלק. אחר מים אחרונים וידבר אלי.

תהלים:
מפרק נה
עד פרק נה

יום רביעי

י אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: ויקרא, רביעי עם פירש"י.

תהלים: נה"ט.

תניא: וגם כבר . . . 92 מחייהו כו'.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר א חסידישען פארבריינגען, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים זעגענען זיך ניט, ווייל מען פאָהרט זיך קיינמאל ניט פאָנאָנדער, וואו מ'איז - איז מען איין משפחה.

טרם הנסיעה ממקום מדורו יסדר התועדות חסידית, ויקבל ברכת הפרידה מחבריו הטובים, וכמאמר הידוע: חסידים לא נפרדים, כי לעולם אינם נוסעים [=מתרחקים] איש מרעהו. היכן שנמצאים - אנו משפחה אחת.

יום חמישי

יום שלישי

יא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י.

תהלים: ס"ה.

תניא: וכמאמר הלל . . . לו האדם עצמו.

ידוע ומקבל בענין הכונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכחם לזכר כונות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכוונו כונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו יתברך עם כל הכונות המבארות בספרי קבלה.

תהלים:
מפרק ס
עד פרק סה

ה'תש"ג

יא אדר שני

יום חמישי

תענית אסתר מקדם. סליחות, אבינו מלכנו. מנצחת השקל.

שיעורים. חומש: ויקרא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: ס"סה.

תניא: רק שאח"כ . . . ארצך וגו'.

חסידות פולקל שני ענינים עקריים: א) הבנת כל הלכה בשרשה ומקורה העצמי ברוחניות, הינו בספירות ומדרגות בכל עולם ועולם לפי ענינו כמבאר בחסידות, ב) הבנת ענין כל הלכה בעבודה, הינו שהגם שהיא חכמה ושכל אלקי ודין התורה, מכל מקום צריך למצא בזה ענין בעבודה בהנהגת האדם בחיי עולם זה.

ה'תש"ג

יב אדר א

יום רביעי

יום
שישי

תהלים:

מפרק סו

עד פרק סח

שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: ס"סח.

תניא: וא"כ הוא . . . 72 ספי"ג.

פתיב: "מתן אדם ירחיב לו, ולפני גדולים ינחנו". יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם, כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.

ה'תש"ג

יב אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: ויקרא, ששי עם פירש"י.

תהלים: ס"סח.

תניא: פרק לו. והנה . . . בעבירה ח"ו.

דער אנהויב פון פרשת הקרבנות איז: אדם כי יקריב מכם קרבן לה'. עס האט דאך געדארפט שטיין אדם מכם כי יקריב גו', זאגט דער אלטער רבי: אדם כי יקריב, בכדי אז א מענטש זאל ווערען געהנטער צו השי"ת איז מכם קרבן לה', פון אייך אליין דארף זיין דער קרבן, מקריב זיין זיין אייגענע בהמה, דעם יצר הרע וואס ווערט אנגערופען נפש הבהמית.

התחלת פרשת הקרבנות היא: "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'". צריך ה'ה להיות כתוב "אדם מכם כי יקריב גו"? אומר אדמו"ר הזקן: "אדם כי יקריב" – כדי שאדם יתקרב לה' יתברך, הרי "מכם קרבן לה'" – מכם עצמכם צריך להיות הקרבן, להקריב את ה"בהמה" הפרטית – את היצר הרע שנקרא נפש הבהמית.

ה'תש"ג

יג אדר א

יום חמישי

שבת
קודש

תהלים:

מפרק סט

עד פרק עא

שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: סט"עא.

תניא: ובפרט . . . 72 נגדי תמיד.

במנחה אין אומרים תחנון.

אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אדער חזר"ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.

אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: בְּרוּר לִי, שְׂכָאֲשֶׁר יְהוּדֵי חֲסִידֵי יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמְדָּרֶשׁ, וְלוֹמֵד אוֹ חוֹזֵר חֲסִידוֹת בְּרַבִּים, הָרִי זֶה שְׂמִתָּה אֶצְלִי זִקְנִי, וְשִׁמְחָתָם מִסְפֶּקֶת עֲבוּרוֹ, לְבָנָיו וּבְנֵי בָנָיו – רַב טוֹב בְּגִשְׁמִיּוֹת וּבְרוּחָנִיּוֹת.

שבת יג אדר שני, פרשת זכור ה'תש"ג

הַפְּטוּרָה: כֹּה אָמַר ה'. אוֹמְרִים אָב הַרְחֵמִים, אֵין אוֹמְרִים צְדָקָתְךָ.

שִׁיעוּרִים. חוּמֶשׁ: וִיקְרָא, שְׁבִיעִי עִם פִּירִש"י.

תְּהִלִּים: סֵט-עֶא.

תְּנִינָא: וּמַעוֹת . . . מִזֵּה הַתְּפִלָּה.

ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים, שרפו ידיהם מדברי תורה. אז מ'זוערט שוואך אין תורה, וואָס דער לימוד התורה איז דאָךְ על מנת לעשות ולקיים, קומט עמלק און קיהלט אָפּ דעם אידען, וילחם עם ישראל, ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, – דכל אחד מישראל יש לו אות אחת בתורה, ולכן נהגו כל ישראל לכתוב אות בתורה, – און עמלק מאכט קאלט קדושת התורה. והעצה לזה בחר לנו אנשים, אנשי משה, ואתפשטותא דמשה בכל דור יש ראשי אלפי ישראל. וצא הלחם בעמלק ל' יחיד, לפי שהתורה היא נצחית בכל דור ובכל זמן ובכל מקום בשוה.

"וַיָּבֹא עַמְלֵק, וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם" – "שָׂרְפוּ יְדֵיהֶם מִדְּבַרֵי תוֹרָה". כְּשִׁמְתֵּרְפִים בְּתוֹרָה, שְׁלֵמוֹד הַתּוֹרָה הָרִי הוּא עַל מְנַת לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם – בָּא עַמְלֵק וּמִקְרָר אֶת הַיְּהוּדִי; "וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל" – רָאשֵׁי תְבוֹת יֵשׁ שְׁשִׁים רְבּוּא אוֹתִיּוֹת לְתוֹרָה, דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ לוֹ אוֹת אֶחָד בְּתוֹרָה, וְלִכְנָן נִהְגּוּ כָל יִשְׂרָאֵל לְכַתֵּב אוֹת בְּתוֹרָה – וְעַמְלֵק מִצְנֵן אֶת קִדְשַׁת הַתּוֹרָה. וְהַעֲצָה לָזֶה – "בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים", אֲנָשֵׁי מֹשֶׁה, וְאַתְּפִשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא, שְׁבָכַל דּוֹר יֵשׁ רָאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל. "וְצָא הַלָּחֶם בְּעַמְלֵק" – בְּלִשׁוֹן יְחִיד, לְפִי שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית בְּכָל דּוֹר וּבְכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם בְּשׁוּה.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשט"ז

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ מו"ה משה שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ד שבט, ונעם לי לה ודע שממשיך בשיעוריו בחת"ת ובודאי יוסיף בזה וכפסק רז"ל דמעלין בקדש.

מ"ש אודות לאתבא צדיקא בתיובתא, יעיין הביאור בזה בלקו"ת דברים (צב, ב), שם שה"ש (נ, ב) ועוד, ובארוכה בשיחת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, דאחרון של פסח תרצ"ד.

כבקשתו יזכירוהו ואת זוגתו שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ובמש"כ בענין הזכרת ש"ש - יעוין בזה ד"ה ואתה קדוש (לכ"ק מו"ח אדמו"ר, בס' המאמרים אידיית), ובתורה אור יד, ב.

יום ראשון ז' אדר ה'תש"ע

"אין להם חלונות"

ב. האחים אינם יכולים לתבוע זה מזה לסתום חלון משום היזק ראייה, כי כאשר חלקו את הירושה לא חלקו על דעת כן שיסלקו חלונות. ולפי זה "אין להם חלונות זה על זה" היינו, שבעל החלון איננו יכול למנוע מהשני לבנות כותל כנגד חלונו, אף שמאפיל וממעט את אורו. והלשון מתפרש כך: "אין להם דין חלונות זה על זה, שיצטרך זה להרחיק מכנגדו ד' אמות כדי שלא יאפיל, אלא בונה בשלו כרצונו" (רמב"ן ורא"ש בשם הרמב"ם). ומדברי הרמב"ם בהמשך ההלכה, "וכן סותם החלון המשקיף על חלקו", אין להוכיח שסובר כדעה הראשונה, שיכול האחד לומר לשני "סתום חלונך" למניעת היזק ראייה - כי אפשר לפרש גם שכוונתו שהשני יכול לבנות כותל סמוך לחלונו של הראשון, אף שהוא "סותם החלון המשקיף על חלקו", ובכך ממעט את אורו (כסף משנה).

הלכות שכנים פרק ב, הל' י"ב: האחין שחלקו, הרי הן בלוקחות זה מזה; ואין להן... חלונות זה על זה. בחלוקת ירושה נחשבים האחים כלקוחות. כלומר, אין אומרים שלאחר החלוקה הוכח שכל אחד קיבל את חלקו אלא הם נחשבים כאילו קנו זה מזה את חלקיהם. ומכיוון ש"מוכר בעין יפה מוכר" (ב"ב ס"ד, ב), הריהו 'מוכר' לשני את חלקו ללא שיוור זכות כלשהי בחלק של השני (תוס' ד"ה אין, ב"ב ז, ב). ושני דרכים נאמרו בביאור הלכה זו:

א. אחד האחים יכול לכופר את השני לסתום את חלונו משום היזק ראייה. ולפי זה הלשון "אין להם חלונות זה על זה" מתפרש כפשוטו: כל אחד מהאחים יכול לסתום את חלונו של השני, אף אם החלון כבר היה קיים בעת החלוקה (רא"ש ב"ב פ"א ס"כ, בדעת הרמב"ם).

יום שני ח' אדר ה'תש"ע

היזק ראייה

שליכו חפץ. ומי שנפגעה פרטיותו משום ששכנו פתח חלון כנגד חצרו זכאי לא רק למנוע משכנו לעמוד בחלון ולהביט בו, אלא מותר לו גם לדרוש להחזיר את המצב לקדמותו, כדי שלא יפגע יותר ולתבוע את סגירת החלון. ומעשה באדם שנצטווה על ידי בית הדין לסתום את החלונות שפתח לחצר שכנו, אך הלה לא קיים את פסק בית הדין. לימים, אותו מסרב תבע שכן אחר בבית הדין בטענה שהלה מוזיק לו בסתימת חלונות אחרים שלו. ופסק הגר"ד פיפאנו (ש"ת חושן האפור, סי' יח), כי כיון שהלה לא התנהג כהוגן, ניהגו אף בו שלא כהוגן, ולא יודקו לתביעתו עד שיציית לפסק הדין העומד ותלוי כנגדו.

הלכות שכנים פרק ה, הל' ו: אחד מן השתפין שפגש לפתח לו חלון בתוך ביתו לחצר - חבירו מעכב עליו, מפני שמתכבד בו מפניו; ואם פתח, יסתם. הבטחת הפרטיות על ידי מיקום נאות של פתחי הבתים אינה מידה טובה בלבד אלא זכות המוקנית לאדם מן הדין, ולא רק בביתו של אדם אלא אף בחצרו (ב"ב נט, ב). ולכן, אסור לאדם לפתוח חלון לחצירו של חברו, ואפילו בחצר משותפת אם אחד מן השותפים מבקש לפתוח חלון לחצר - רשאים השותפים האחרים לעכב בעדו. ויסוד הדבר הוא כי לא זו בלבד שאסור להסתכל לתוך רשות הזולת אלא יש למנוע את האפשרות לכך כי עצם היכולת של אחרים להציץ לרשותו מפריעה לאדם לעשות בביתו ובחצרו מה

יום שלישי ט' אדר ה'תש"ע

חזקה בדריסת רגל ביחיד וברבים

ברור הוא שצריך חזקת ג' שנים, שהרי יש בזה חיסור קרקע, שהרי משתמש בחצרו [של חברו] ממש ונכנס ויוצא בו". אמנם, נחלקו ראשונים בעניין "חזקת תשמישין". יש אומרים שהיא לאלתר, או על כל פנים כשידע הנזק ולא ערער (כדעת הרמב"ם כאן, וכדברי רש"י (ב"ב ז, א ד"ה בנפשא) - "שאנו אומרים שאין אדם מניח לחברו להשתמש בתוך שלו תשמיש של קביעות ושותק. וכיוון ששתקו הבעלים, בוודאי נתנו (או מכרו) לו תשמיש הזה"). ויש אומרים שגם לחזקת תשמישין צריך ג' שנים (תוס' ד"ה והא ב"ב, כג, א). אבל גם הסוברים שחזקת תשמישין היא לאלתר, סוברים שדריסת רגל ביחיד - היא חזקה רק בג' שנים שהרי שיש כאן חיסור קרקע ממש, כנ"ל.

הלכות שכנים פרק ח, הל' ז: היה הפתל של ראובן לבדו, אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר שמעון בפתל זה והכניס בו קורה אחת, ושתק ראובן ולא מנח בו - החזיק במקום תקורה. אדם שהיה יוצא ובא דרך רשות חברו וחברו לא מיחה בו, 'החזיק' באותה דרך, "ואם בא חברו [בעל הקרקע] לבנות חצרו ולסתום בפניו, הרי זה מוחה בו כדי שלא יאבד דרך ביאתו" (ב"י ח"מ סו"ס קנב בשם הרשב"א). ואם גם ביחיד יש חזקה בדרך, מהו אם כן הגדר והייחוד של "מצר שהחזיקו בו רבים"? והביאור:

אחד ההבדלים בין חזקת היחיד לחזקת הרבים הוא, שביחיד החזקה תופסת רק לאחר שלוש שנים. ואילו ברבים, מיד שעשו חזקה ותקנו את הדרך להילוך או שהלכו בה ברשות בעלים - החזיקו, וכפי שכתב הרשב"א (הובא בב"י שם) לגבי היחיד: "דבר

נזקי הרוח

יום רביעי, י' אדר ה'תש"ע

נזקי האש באים מכוח פעולת האדם, ומתייחסים למעשה ידיו, בבחינת "אדם המזיק". בנוגע למעשה ידיו מחדשת ההלכה כי יש לחייבו גם אם היה גורם נוסף – כמו הרוח – שסייע.

המקרה שלנו, לעומת זאת, מוגדר כ"ממון המזיק". חלקו של האדם היה רק בכך שלא הרחיק את ממונו, אך הנזק לא נוצר ממעשה ידיו. היות והרוח היא שהעיפה את המון – האדם פטור, כי אין לחייבו במידה וגורם חיצוני הוא זה שהפך את ממונו ל"מזיק".

[תירושי רבינו חיים המיר, ע"ש באריכות]

הלכות שכנים פרק יא, הל' ב: אם הוליכה הרוח המצויה את המון ואת העפר והזיקה בהן, הרי זה פטור מלשלם; שהרוח היא שסייעה אותו, ואין נזק זה בא מבח המזיק עצמו.

ההלכה עוסקת בבעל גורן שלא נקט באמצעי הרחקה להבטיח שהמון והעפר לא יעופו החוצה, והרוח אכן העיפה אותם, מה שגרם נזק לשכנים. קובע הרמב"ם שהלה פטור כי היה רק גורם עקיף ("גרמא"), שהרי "הרוח הוא שסייע אותו". קביעה זו עומדת בסתירה לדבריו בהלכות נזקי ממון (פ"ד ה"ז): אם אדם ליבה דליקה, וגם הרוח הוסיפה ללבות – חייב, שהרי הוא גרם.

מסביר הגר"ח מבריסק שיש להבדיל בין המקרים:

שליח שלא עשה שליחות

יום חמישי י"א אדר ה'תש"ע

פוסק הרמב"ם, הן בשליחות לקידושין והן בשליחות למקח וממכר: "העושה שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה לעצמו - הרי זו מקודשת לשליח. ואסור לעשות כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח וממכר – נקרא רשע" (אישות, ט, יז); "הנותן מעות לחברו לקנות לו קרקע או מטלטלין, והניח מעות חברו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו - מה שעשה עשוי, והרי הוא מכלל הרמאין (מכירה, ז, ט).

וכתב ה"נודע ביהודה" (מהד"ת, אבן העזר, ס"ז ע"א וע"ב) שאם השליח יודע שהשולח סומך עליו ואינו מודיע לו שאינו מתכוון לעשות את השליחות, עצם ההימנעות מביצוע השליחות די בה להגדירו "רמאי", אפילו אם לא עשה את פעולת השליחות למען עצמו.

הלכות שלוחין ושותפין פרק א, הל' ה': הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעומת...

במקורות רבים נאמר ששליח שקיבל על עצמו שליחות חייב לעשותה, אולם נראה שחובה זו היא מוסרית בלבד והפרתה אינה גוררת פעולת ענישה נגד השליח. כך עולה מדברי הרמב"ם כאן: "הנותן מעות לשלוחו ליקח בהם חטים או מין ממיני סחורה ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעומת". ולכאורה הוא הדין אפילו כאשר אי-ביצוע השליחות היה מתוך הפרת אמון, היינו שבמקום לעשות את השליחות עבור שולחו עשה אותה השליח עבור עצמו, אלא שבמקרה זה אין כאן רק תרעומת על השליח אלא הוא נחשב לרמאי ורשע. וכך

מנוחת השבת או מנוחת הגוף

יום שישי י"ב אדר ה'תש"ע

משום חציו, ואש הדולקת אף אחר פעולת ההדלקה מתייחסת למעשיו של המדליק, איך מותר להדליק בערב שבת נר שדולק והולך בשבת? ואם ההקפדה היא על מנוחת הגוף, מה מקום יש לאסור הדלקה זו, הרי סוף סוף גוף האדם שובת בשבת? אך אדמו"ר הזקן בשולחנו (א"ח סי' רמ"ג ס"א) שיטה אחרת לו בנושא:

יסוד האיסור של אמירה לנכרי הוא אכן משום ש"מדברי סופרים יש שליחות לנכרי לחומרא", כשיטת רש"י (שבת קנ"א ד"ה מאי). וגם ב'הגהות מיימוניות' (הל' שבת פ"ו ה"א) כתב: "אסור ליתן לנכרי מעות בערב שבת שיקנה לו למחר, כי יש שליחות לעכו"ם לחומרא".

והסבר הדבר: מנוחת השבת היא לא רק מנוחת גוף האדם, אלא התורה הקפידה על עצם המלאכה שלא תיעשה, כי מנוחת השבת צריכה להיות בכל הבריאה (לאור ההלכה עמ' ר"ד).

הלכות שלוחין ושותפין פרק ב, הל' א': אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם.

לדעת רש"י (כ"מ ע"א, ד"ה בשלמא) מדרבנן יש שליחות לגוי לחומרא. וכן סובר הרמב"ם (מ"מ, מלוה ולוה פ"ה ה"ד). והקשו האחרונים: מדוע, אם כן, צריכים אנו לדין "אמירה לנכרי שבות" (הל' שבת פ"ו ה"א), והרי יש לאסור זאת מדין שליחות?

ותירצו: גדר איסור עשיית מלאכה בשבת היא שגוף האדם (וכל אשר לו) ינוח, ולא שעצם המלאכה לא תיעשה בשבת. ולכן לא שייך לומר במלאכת שבת "שלוחו של אדם כמותו", כי סוף סוף גופו של המשלח נח בשבת (ראה בית מאיר אהע"ז ס"ה ס"ז י"ב).

והגרצ"פ פרנק (הר צבי או"ח סי' קכ"ט) תמה על כך: "הנימוקי יוסף" (ב"ק י, א) מקשה לשיטת ר' יוחנן ש"אשו

עסקה ושותפות

שבת קודש, י"ג אדר ה'תש"ע

זו נקראת "שתפות"; ואם פחתו או הותירו, הרי הוא לאמצע. ויש להן לתנות בשכר ובתפוסד כל מה שירצו, כמו שבארנו. אבל אם

הלכות שלוחין ושותפין פרק ו, הל' א: שנים שהן נושאין ונותנין בממון השתפות - אף על פי שהממון של אחד מהן, הרי

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מז

ואם הכסף של אחד ושניהם עובדים: לפי הרמב"ם הרי זו שותפות, ולפי הרמ"א הרי זו עסקה.

ונחלקו הפוסקים לגבי מרכיבי העסקה – מלווה ופקדון – האם מרכיביה אכן כפופים לדינים הרגילים של 'מלווה' ו'פקדון' או שמא העסקה היא יצירה חדשה בעלת הלכות מיוחדות. מחלוקת זו מוצאת ביטוי למשל באחריות הלווה או המתעסק לגבי חלק הפקדון – האם דינו כשומר שכר החייב על גניבה ואבידה (דעת הראב"ד) או שפטור ויש לו מעמד מיוחד (שיטה מקובצת ב"מ קד, ב).

ובעסקה - לדעת אדמו"ר הזקן אסור למקבל עסקה לעשות לנותן שום טובה מן הדברים האסורים ללווה כלפי המלווה, משום שחלק המלווה שבעסקה יוצר יחסי מלווה-לווה לכל דבר (שוע"ר, הל' ריבית, סל"ט).

היה האחד בלבד הוא שנישא ונותן בממון השתנה - אף על פי שהממון של שניהם, הרי זאת השתפות נקראת 'עסק'.

מה ההבדל בין עסקה לשותפות?

בעסקה חייבת להיות התאמה בין חלוקת רווחים לחלוקת הפסדים: אם לנותן יש שליש ברווחים, הוא חייב לשאת גם בשליש (לפחות) מן ההפסדים. שותפים, לעומת זאת, יכולים לחלק רווחים והפסדים כראות עיניהם.

ונחלקו הפוסקים בהגדרות של 'שותפות' ושל 'עסקא': אם שני הצדדים מכניסים כסף לעסק וגם שניהם עובדים בו - לכל הדעות הרי זו שותפות; ואם אחד נותן כסף ואינו עובד, והשני עובד ואינו מכניס כסף - הרי זו עסקה; ואם שניהם מכניסים כסף ורק אחד עובד – לדעת הרמב"ם (כאן) זוהי עסקה, ולדעת הרמ"א, על פי ה'בית יוסף' – הרי זו שותפות (שוע"ר יו"ד קצו, ג).

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשט"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מו' שבט. ת"ח על מה שמסר הפ"ש לחבריו שי' ובודאי איננו מסתפק בד"ש בלבד אלא מעוררם על הקירוב יותר והוא על ידי ענינים של תורה ומצות שהם הן המקשרים את בני ישראל אחד לחבירו וכמו שביאר רבנו הזקן בתניא קדישא פרק ל"ב, שהגופים מחולקים והעושים גופם עיקר ונפשם טפלה אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם אלא התלוי בדבר לבדה וכו' עיין שם, ובפרט כשמתערב היצה"ר ועל ידי הכרת ערך עצמו והדגשתו בזה מסביר איך שהדברים היפך האהבה מכריעים את הדבר שצריך להביא לאהבה, משא"כ כשמתבונן איך שנפש הישראלי היא חלק אלקה ממעל ממש ואב אחד כולנו מצד שרש נפשם בה' אחד, אלא שצריך לחזק התקשרות בה' אלקינו ע"י התורה והמצוה שזוהי דרך ישרה וקלה לבוא לידי קיום מצות ואהבת לכל נפש מישראל למגדול ועד קטן, ויה"ר שיהיו דבריו יוצאין מן הלב ובמילא יכנסו ללב השומעים.

בשאלתו שלפני זמן התעסק בלימודים והפסיק, ונתעורר בו עתה הרצון ללמוד שוב, ושואל אם ימלא רצונו ובאיזה מהלימודים יבחר. אבל איננו מסביר, א) כיון שעבודה רבה לפניו להשפיע על חבריו ועל סביבתו בכלל לקרבם לתורה ומצותי, שלזה בטח דרושה יגיעת נפש התבוננות והתעמקות, האומנם ישאר זמן פנוי לענינים אחרים מלבד הדרושים להצלחת פעולות אלו שהן ההוספה והעלי בלימוד הנגלה וחסידות וקיום המצות. ב) אפילו אם בדוחק ימצא זמן פנוי מהאמור לעיל מבלי שיגרע על ידי זה בהצלחת הפעולה, הנה בכדי לענות על שאלתו צריך לבאר מהו התכלית, אם קבלת תעודה דיפלומה ובענין שיכול לשמש להרחבת הפרנסה לאחר זמן או להוספת ידיעות בעלמא, שבכ"ז תלוי היחס והמענה על שאלתו.

בברכת הצלחה ולבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ז'י"ג אדר ה'תש"ע

יום ראשון ז' אדר ה'תש"ע

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות - לידע דין חלוקת הקרקעות בין השתפין, והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים אלו.

הלכות שכנים פרק א

א. אחד הקונה מחברו חצי שדהו, או שנים שקנו מאחד שדה, או שירשו, או שנתנה להן במתנה, או שהחזיקו בה מן ההפקדון או נכסי גר - כללו של דבר: כל שיש ביניהן שתפות בקרקע, ובקש אחד מן השתפין לחלק ולטל חלקו לבדו - אם יש באותה קרקע דין חלקה, כופה את שאר השתפין וחולקין עמו; ואם אין בה דין חלקה, אין אחד מהן יכול לכף את חברו לחלק. וכן הדין במטלטלין. במה דברים אמורים? בשאין אחד מהן מכיר את חלקו במקום שהן שתפין בו, אלא יד בלן משתמשות בכל המקום; אבל אם היה כל אחד מהן מכיר חלקו - אף על פי שאין בה דין חלקה, כופה כל אחד מהן את חברו להבדיל בין חלקו וחלק חברו.

ב. אחד מן השתפין שאמר לחברו במקום שאין בו דין חלקה, או בדבר שאי אפשר שיהיה חלק, כגון שפחה או כלי: 'מכר לי חלקך בכך וכך, או קנה ממני חלקי בשער הזה' - הדין עמו, וכופין את הנתבע למכור לחברו או לקנות ממנו. אבל אם אין התובע רוצה לקנות, או לא ימצא במה יקנה - אינו יכול לכף את חברו לקנות ממנו, אפילו בשער הזול; שהרי חברו יכול לומר לו: 'אין רצוני שאקנה, אלא שאמכר'. לפיכך, שני אחין, אחד עני ואחד עשיר, שהניח להן אביהן מרחץ או בית הבד - אם עשאן האב לשכר, השכר לאמצע כל זמן שירצו לעמד בשתפות; עשאן האב לעצמו - אינו יכול לכף את אחיו להשכיר אותם, אלא משתמשין בהן כדרך שהשתמש אביהן. והרי העשיר ואמר לעני: 'קח לך זיתים, ובוא ועשה אותן בבית הבד', קנה לך עבדים, ויבואו וירצו במרחץ. ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו, אלא אם כן אמר לו: 'קנה ממני או מכר לי, והריני לזה וקונה, או מוכר לאחרים וקוני' - הדין עמו. אמר כל אחד מהן: 'איני קונה, אלא הריני מוכר חלקי' - מוכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד מהן: 'איני מוכר', אלא כל אחד מהן רוצה שיקנה חלק חברו, או שאין אחד מהם רוצה לא לקנות חלק חברו ולא למכור חלקו אלא ישארו שתפין בגוף - היאך הם עושין? אם היה המקום עשוי לשכר - משפירין אותו, וחולקין שכו. ואם אינו עשוי לשכר - אם חצר היא, שוכנין בה שנה שנה, שאי אפשר שישכנו שניהן באחד, מפני הצק ראייה, שהרי אין

בה דין חלקה; ואין אדם עשוי לטרח כל שלשים יום לפנות מחצר לחצר, אלא משנה לשנה. ואם מרחץ היא, נכנסין לה שניהן תמיד בכל יום. וכן כל דבר שראוי להשתמש בו תמיד, ואינו עשוי לשכר, כגון מרחץ או שפחה או ספר תורה - אינו יכול לומר לו: 'השתמש אתה יום, ואני יום', שהרי אומר לו: 'בכל יום אני רוצה להשתמש בזה'.

ג. אחד השוכר מחברו מקצת חצר, או שדה שאין בהן דין חלקה, או שנים ששכרו מקום אחד בשתפות - כל אחד מהן יש לו לכף את חברו ולומר לו: 'או שכר ממני חלקי, או השכר לי חלקך'; ואם יש בה דין חלקה, חולקין. ד. איזה הוא דין חלקה? כל שאלו חלק לפי השתפין, יגיע לפחות שבהם חלק ששם הכל קרוי עליו; אבל אם אין שם הכל נקרא על החלק, אין בה דין חלקה. כיצד? כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות, אינה קרויה חצר; וכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבין, אינה קרויה שדה; וכל גנה שאין בה כדי זריעת חצי קב, אינה קרויה גנה; וכל פרדס שאין בו כדי זריעת שלשה קבין, אינו קרוי פרדס. לפיכך, אין חולקין את החצר, עד שיהיה בה ארבע אמות לכל אחד ואחד מן השתפין; ולא את השדה, עד שיהיה בה בית תשעת קבין לכל אחד ואחד; ולא את הגנה, עד שיהיה בה בית חצי קב לכל אחד ואחד; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו בית שלשת קבין לכל אחד ואחד. במה דברים אמורים? בארץ ישראל וכיוצא בה. אבל בבבל וכיוצא בה, אין חולקין את השדה, עד שיהיה בה כדי זריעת יום לזה וזריעת יום לזה; ולא את הפרדס, עד שיהיה בו ששה ושלשים אילנות לזה וששה ושלשים אילנות לזה, כדי עבודת אדם אחד ביום אחד; ושדה שמשקין אותה בדלי, עד שיהיה בה כדי שימלא הפועל יום אחד לזה ויום אחד לזה.

ה. אין חולקין את השקלן, ולא את המזון [ארמון], ולא את השוכף, ולא את בית הבד, ולא את המרחץ, ולא את הטלית, עד שיהיה בכל חלק מהן כדי לזה וכדי לזה. אם מרחץ חלקו, עד שיהיה בכל חלק כדי מרחץ; ואם שוכף, עד שיהיה כל חלק שוכף בפני עצמו; וכן בטלית ובשאר כל הדברים. אם אין בהן כדי לזה וכדי לזה, מעלין אותן בדמים, ויש לו לומר לחברו: 'או מכר לי, או קנה ממני'. אמר אחד מהן: 'חלק זה', אף על פי שאין החלקין שווים, אני אטל את הפחות, וטל אתה את היותר' - אין שומעין לו, שהרי אומר לו: 'אין רצוני לקח מתנה, אלא הואיל ואין בה דין חלקה בשנה, הרי אנו מעלין אותה בדמים'.

הלכות שכנים פרק ב

א. חצרות הכפרים, שכל אחד ואחד בונה לו בית, ונמצאת החצר שבין הבתים משתפת לכל בגי הבתים - הרי יש לכל פתח ופתח ארבע אמות לפניו, ברחב כל הפתח. והנשאר

זֶה, וְלֹא אִמַּת הַמִּים זֶה עַל זֶה; שְׂפִינָן שֶׁחֲלָקוּ, לֹא נִשְׁאָר
 לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ. לְפִיכָךְ, יֵשׁ לוֹ לֵאמֹר לְאַחֵין:
 'בְּשִׁהֲיִיתָהּ הַשָּׂדֶה כְּלָה לְאֶחָד, הִיָּה מַעֲבִיר בָּהּ אִמַּת הַמִּים
 הַזֹּאת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם; אֲכַל עֵתָה שְׂנַעֲשֶׂה זֶה חֲלָקִי, יֵשׁ לִי
 לְהִסִּיר אִמַּת הַמִּים מֵעֲלִי'. וְכֵן סוֹתֵם הַחֲלוּן הַמִּשְׁקִיף עַל
 חֲלָקוֹ, וּבֹנֶה בְּצַד הַסֵּלֶם, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִבְּטֵל אֶת
 תַּשְׁמִישׁוֹ. וְהוּא הָדִין שְׂנֵי שָׂנִים שֶׁקֵּנוּ שָׂדֶה מֵאֶחָד, וְחֲלָקוֹ - לֹא
 נִשְׁאָר לְאֶחָד מֵהֶן זְכוּת בְּחֵלֶק חֲבֵרוֹ, וּמִפְּסִיק אִמַּת הַמִּים
 מִחֲלָקוֹ, וְסוֹתֵם הַחֲלוּנוֹת.
 יג. אֲכַל שְׁנֵי שָׂנִים שֶׁקֵּנוּ שָׂדֶה מִשְׁנֵי אֲחִים אוֹ מִשְׁנֵי אֲנָשִׁים -
 אֵין לְאֶחָד מֵהֶן לְהַפְסִיק אִמַּת הַמִּים, וְלֹא לְשִׁנּוֹת דָּבָר מִן
 הַנְּזָקִים שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהֶן הַמּוֹכְרִין.
 יד. חָצַר הַשְּׂתִפִּין שִׁישׁ בַּהּ דִּין חֲלָקָה, אוֹ שֶׁחֲלָקֶיהָ בְּרִצּוֹנָם
 אֵף עַל פִּי שְׂאִין בַּהּ דִּין חֲלָקָה - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְכַף
 אֶת חֲבֵרוֹ לְכִנּוּת הַכֶּתֶל בְּאֻמָּצָה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאֶהוּ חֲבֵרוֹ
 בְּשַׁעֲרָה שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֲלָקוֹ, שֶׁהִנֵּק רֵאֵה - הִנֵּק הוּא; וְאֵין לוֹ
 חֲזָקָה בְּחָצֵר, אֲלֵא אֵף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ כָּף שְׁנֵי רְבוֹת בְּלֹא
 מַחֲצִיזָה, כּוֹפְהוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיזָה בְּכָל עֵת שִׁירְצָהּ.
 טו. רֹחֵב מָקוֹם הַכֶּתֶל, מִשָּׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵמָּה יִהְיֶה רֹחֵבוֹ?
 הַכֵּל כְּמִנְהַג הַמִּדִּינָה, וְאִפְלוּ נִהְגוּ לַעֲשׂוֹת מַחֲצִיזָה בִּיגִיחָן
 בְּקִנְיָם וּבְהוֹצִיָן [כַּפּוֹת תַּמְרוֹת]; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ אֹוִיר
 שִׁיסְתַּפֵּל בּוֹ וְיִרְאֶה אֶת חֲבֵרוֹ.
 טז. כֵּמָּה גִּבְהַת הַכֶּתֶל? אֵין פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֵן בְּגִנְהָ,
 כּוֹפְהוּ לְהַבְדִּיל גִּנְתּוֹ מִגִּנַּת חֲבֵרוֹ בְּמַחֲצִיזָה גְבוּהָה עֲשֶׂרָה
 טַפָּחִים. אֲכַל בְּבִקְעָה, אֵין צְרִיף לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת
 חֲבֵרוֹ אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה רָצָה לְהַבְדִּיל בְּקַעְתּוֹ מִבְּקַעַת
 חֲבֵרוֹ - כּוֹנֵס לְחוּץ שְׁלוֹ, וּבֹנֶה, וְעוֹשֶׂה חֲזִית [סִימָן בּוֹלֵט]
 כְּמוֹ אִמָּה בְּסִיד מִבְּחוּץ, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁהַכֶּתֶל שְׁלוֹ; לְפִיכָךְ
 אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שְׁלוֹ. וְאִם עָשׂוּ מִדַּעַת
 שְׁנֵיהֶן - בּוֹנִין הַכֶּתֶל בְּאֻמָּצָה, וְעוֹשִׂין חֲזִית מִכָּאן וּמִכָּאן;
 לְפִיכָךְ אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.
 יז. הַמּוֹכֵר גִּנָּה לְחֲבֵרוֹ סֵתֵם, וְהִיָּתָה מַעֲרֵכֶת עִם גִּנּוֹת אֲחֵרוֹת
 - כּוֹפִין אֶת הַלּוֹקֵחַ לְכִנּוּת אֶת הַכֶּתֶל בִּיגִיחָן, וְאִפְלוּ בְּמָקוֹם
 שֶׁנִּהְיָה שְׁלֹא לְגֹדֵר בְּגִנּוֹת. אֲכַל אִם מִכָּר בְּקַעַת סֵתֵם - אֵין
 מַחֲצִיבִין אוֹתוֹ לְגֹדֵר, אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה.
 יח. מָקוֹם שֶׁנִּהְיָה לְכִנּוּת הַכֶּתֶלִּים הַמִּבְדִּילִין בְּחִצְרוֹת אוֹ
 בְּגִנּוֹת בְּאֲבָנִים שְׂאִינָן גְּזִית [מִהוֹקְצוֹת], זֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה
 טַפָּחִים וְזֶה נֹתֵן שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים; בְּגִזִּית, זֶה נֹתֵן טַפָּחִים
 וּמַחֲצִיזָה וְזֶה נֹתֵן טַפָּחִים וּמַחֲצִיזָה; בְּכַפִּיסִין [שְׁנֵי חֲצָאֵי לְבָנָה
 וְשִׁט בְּאַמְצָה], זֶה נֹתֵן טַפָּחִים וְזֶה נֹתֵן טַפָּחִים; בְּלִבְנִים,
 זֶה נֹתֵן טַפָּח וּמַחֲצִיזָה וְזֶה נֹתֵן טַפָּח וּמַחֲצִיזָה. וְכָל הַשְּׁעוֹרִין
 הָאֵלּוּ, עָבִי הַכֶּתֶל עִם הַסִּיד. וְהוֹאִיל וּמָקוֹם הַכֶּתֶל מִשָּׁל
 שְׁנֵיהֶם - אִם נָפַל הַכֶּתֶל, הָרִי הַמָּקוֹם וְהָאֲבָנִים שֶׁל שְׁנֵיהֶם.
 וְאִפְלוּ נָפַל לְרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁפָּנָה אֶחָד מֵהֶן אֶת כָּל
 הָאֲבָנִים לְרִשּׁוֹת, וְטָעַן שֶׁמִּכָּר לוֹ חֲבֵרוֹ חֲלָקוֹ, אוֹ נִתְּנוּ לוֹ
 בְּמַתְנָה - אֵינוּ נֶאֱמָן; אֲלֵא הָרִי הֵן בְּרִשּׁוֹת שְׁנֵיהֶם, עַד
 שִׁיבִיא רֵאֵה.

1 מִן הַחָצֵר - אִם יֵשׁ בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל
 2 שְׂתֵף וְשְׂתֵף, חוֹלְקִין אוֹתָהּ; וְאִם לֹא, אֵין חוֹלְקִין אוֹתָהּ,
 3 שְׂכָל חָצֵר שְׂאִין בָּהּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵינָה
 4 קְרוּיָה חָצֵר, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. כִּיצַד? הִי שְׁנֵי שְׂתֵפִין, לְזֶה שְׁנֵי
 5 כְּתִים וְלְזֶה בֵּית אֶחָד - זֶה שִׁישׁ לוֹ שְׁנֵי כְּתִים, מוֹדִדִין לוֹ
 6 מִן הַחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל בֵּית וּבֵית עַל רֹחֵב הַפֶּתַח, אִפְלוּ
 7 הִי עֶשֶׂר אַמּוֹת; וְזֶה שִׁישׁ לוֹ בֵּית אֶחָד, נֹתֵנִין לוֹ אַרְבַּע
 8 אַמּוֹת בְּרֹחֵב פֶּתְחוֹ לְפָנֵי פֶתְחוֹ. וְהַנִּשְׁאָר מִן הַחָצֵר - אִם יֵשׁ
 9 בּוֹ שְׂמוֹנֶה אַמּוֹת כְּדִי שִׁיְהִיָּה לְזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע
 10 אַמּוֹת וְלְזֶה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, חוּץ מִשָּׁל פֶּתְחִים
 11 - יֵשׁ בָּהּ דִּין חֲלָקָה, וְחוֹלְקִין; פְּחוֹת מִזֶּה, אֵין בָּהּ דִּין
 12 חֲלָקָה.
 13 ב. בֵּית שִׁישׁ לוֹ פֶּתְחִים רַבִּים מִכָּל רִחוּתָיו, יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע
 14 אַמּוֹת לְכָל רֹחַ; וְאִם יָחַד לוֹ פֶּתַח, אֵין לוֹ אֲלֵא אַרְבַּע אַמּוֹת
 15 כְּנִגְדַּת פֶּתְחוֹ.
 16 ג. אֲכַסְדֶּרָה [יֵשׁ לָהּ גַּג לֹא דַפְנוֹת] - אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְהַכְנִס
 17 לְחוּכָה בְּמִשְׁאֹו, אֵין לָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת; וְאִם לֹא, יֵשׁ לָהּ
 18 אַרְבַּע אַמּוֹת; שֶׁלֹּא אִמְרוּ שִׁישׁ לְכָל פֶּתַח אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲלֵא
 19 כְּדִי לְפָרֵק מִשְׁאֹו שָׁם.
 20 ד. בֵּית שֹׁעַר [בֵּיתוֹן שֶׁלֹּפְנֵי הַפֶּתַח] אוֹ מִרְפֶּסֶת, יֵשׁ לָהּ אַרְבַּע
 21 אַמּוֹת; הִי חֲמִשָּׁה כְּתִים פְּחוֹתִים לְמִרְפֶּסֶת, וְהַמִּרְפֶּסֶת
 22 פְּחוֹתָהּ לְחָצֵר - אֵין לָהּ אֲלֵא אַרְבַּע אַמּוֹת.
 23 ה. לֹול שֶׁל תְּרַנְגוּלִין, אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.
 24 ו. בֵּית - חֲצִי מִקְרָה וְחֲצִי אֵינוֹ מִקְרָה, בֵּין שְׁקִירוֹי לְפָנִים
 25 אוֹ כְּלָפֵי חוּץ - אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.
 26 ז. בֵּית סָתוּם [אִסְמוֹ אֶת פֶּתְחוֹ], יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת; פֶּרֶץ
 27 אֶת פְּצִימָיו [מִסְגֶּרֶת הַפֶּתַח], אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת.
 28 ח. בֵּית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין לוֹ
 29 אַרְבַּע אַמּוֹת בְּחָצֵר; אֲלֵא אִם יֵשׁ בְּכָל הַחָצֵר אַרְבַּע אַמּוֹת
 30 לְזֶה וְאַרְבַּע אַמּוֹת לְזֶה עַד פֶּתַח הַבֵּית הַזֶּה - חוֹלְקִין. וְהַנִּבֵּל
 31 שֶׁל חָצֵר, מִתְחַלֵּק לְפִי הַפְּתָחִים; אֲכַל הָאֲכַסְנִיָּא שֶׁל מִלָּה,
 32 לְפִי בְּנֵי הָאָדָם.
 33 ט. הַשְּׂתִפִּין שֶׁרָצוּ לְחַלֵּק דָּבָר שְׂאִין בּוֹ דִּין חֲלָקָה, אֵף עַל
 34 פִּי שֶׁהֵן מִפְסִידִין אֶת שְׁמוֹ - חוֹלְקִין. וּבְכַתְבֵי הַקֶּדֶשׁ - אֵף
 35 עַל פִּי שֶׁרָצוּ, לֹא יִחֲלָקוּ. כֵּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּכִרְף אֶחָד;
 36 אֲכַל בְּשִׁתֵּי כְּרִיכּוֹת - אִם רָצוּ לְחַלֵּק, חוֹלְקִין.
 37 י. מָקוֹם שְׂאִין בּוֹ דִּין חֲלָקָה, שֶׁרָצוּ הַשְּׂתִפִּין לְחֲלָקוֹ - אֵף
 38 עַל פִּי שֶׁקֵּנוּ מִיָּד שֶׁרָצוּ, כֹּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְחוּר בּוֹ; שִׁזָּה
 39 קִנְיָן דְּבָרִים הוּא, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. אֲכַל אִם קֵנוּ מִיָּד שִׁזָּה
 40 רָצָה בְּרוּחַ פְּלוּנִית, וְזֶה רָצָה בְּרוּחַ פְּלוּנִית - אֵינָן יְכוּלִין
 41 לְחוּר. וְכֵן אִם הִלָּף זֶה בְּעֶצְמוֹ וְהִחֲזִיק בְּחֲלָקוֹ, וְזֶה בְּעֶצְמוֹ
 42 וְהִחֲזִיק בְּחֲלָקוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא קֵנוּ מִיָּד, אֵין אֶחָד מֵהֶן
 43 יָכוֹל לְחוּר בְּחֲבֵרוֹ.
 44 יא. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, וְעָשׂוּ בִּיגִיחָן גּוּרֵל - בֵּין שְׁעֵלָה הַגּוּרֵל
 45 לְאֶחָד מֵהֶן, קֵנוּ כָּלָן; בְּהִנָּה שְׂנַעֲשִׂית לָהֶן שִׁשְׁמַעוּ זֶה מִזֶּה
 46 לְדָבָר שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו, גָּמַר כֹּל אֶחָד מֵהֶן וְהִקְנֶה לְחֲבֵרוֹ.
 47 יב. הָאֲחִין שֶׁחֲלָקוּ, הָרִי הֵן בְּלִקְוֹתוֹת זֶה מִזֶּה; וְאֵין לָהֶן
 48 דֶּרֶךְ זֶה עַל זֶה, וְלֹא סֵלְמוֹת זֶה עַל זֶה, וְלֹא חֲלוּנוֹת זֶה עַל

הלכות שְׁכָנִים פָּרָק ג

א. כְּתַל חֲצֵר הַמְּבָדִיל בֵּין שְׁנֵי שְׂתֵּפִין, שְׁנָפַל - יֵשׁ לְכָל
אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן לִכְף אֶת חֲבֵרוֹ לְבָנוֹתוֹ עַד גִּבָּה אַרְבַּע אַמּוֹת,
כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה זֶה אֶת זֶה; אֲבָל יֵתֵר עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין
מְחִיבִין אוֹתוֹ. רָצָה הָאֶחָד וְהַגִּבִּיָּה הַכְּתִלָּה יֵתֵר עַל אַרְבַּע
אַמּוֹת - אִם בָּא חֲבֵרוֹ וַיִּבְנֶה כְּתַל אַחֵר גְּבוּהָ כְּנֶגֶד הַכְּתִל
שֶׁבִּינֵיהֶן, מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בַּגִּבָּה שֶׁכֶּנֶגֶד כְּתִלוֹ.
כִּיצַד? בִּנְה הָאֶחָד כְּתַל שֶׁבִּינֵיהֶן, וְהַגִּבִּיָּה עָשָׂר אַמּוֹת, וְכֹא
חֲבֵרוֹ וַיִּבְנֶה כְּתַל אֶחָד כְּנֶגְדּוֹ אוֹ בְּצִדוֹ לַעֲשׂוֹת לוֹ בֵּית,
וְהַגִּבִּיָּה הַכְּתִלָּה הָאֶחָד שֶׁשׁ אַמּוֹת - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ
בְּשְׁתֵּי הָאַמּוֹת שֶׁהוֹסִיף עַל הָאַרְבַּע; שֶׁהָיָה נִרְאֶה מִמַּעֲשָׂיו
שֶׁהוּא רוֹצֶה בָּהֶן. וְכֵן אִם חָקַק בְּרֹאשׁ הַכְּתִלָּה שֶׁבִּינֵיהֶן מִקּוֹם
לְהֵנִיחַ בוֹ הַקּוּרֹת, אוֹ שֶׁכֶּנֶה עָלָיו קוּרָה גְּדוּלָּה שֶׁהַקּוּרֹת
נִשְׁעָנִין עָלֶיהָ - מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּשֵׁשׁ הָאַמּוֹת בְּלֵן
שֶׁהוֹסִיף חֲבֵרוֹ עַל הָאַרְבַּע, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּנְה כְּנֶגֶד כָּל
הַכְּתִל; שֶׁהָיָה גִּלְהָ דַעְתּוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה בְּכָל הַגִּבָּה הַזֶּה.

ב. אֶחָד מִן הַשְּׂתֵּפִין שֶׁכֶּנֶה הַכְּתִל הַמְּבָדִיל בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ עַד
אַרְבַּע אַמּוֹת, וְתִבַּע חֲבֵרוֹ לִתֵּן חֲלָקוֹ בְּהוֹצָאָה, וְאָמַר: 'נִתְּמִי
חֲלָקִי' - הָיָה זֶה בְּחֻזָּקַת שְׁנֵתָן, וְנִשְׁבַּע הִסֵּת שְׁנֵתָן וּנְפֹטֵר; עַד
שֶׁיָּבִיא הַתּוֹבֵעַ רֵאזָה שֶׁלֹּא נָתַן. אֲבָל אִם בָּא לְתִבַּע אוֹתוֹ לִתֵּן
חֲלָקוֹ בְּהוֹצָאָת שְׂאֵר הַגִּבָּה שֶׁהוֹסִיף עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, מִפְּנֵי
שֶׁסָּמַךְ לוֹ אוֹ כְּנֶגְדּוֹ, וְאָמַר: 'נִתְּמִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָר; אֲבָל חֲבֵרוֹ
נִשְׁבַּע בְּנִקְיֻט חֲפֵץ שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ, כְּדֵין כָּל
הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטֵלִין; עַד שֶׁיָּבִיא זֶה רֵאזָה שְׁנֵתָן לוֹ.

ג. מִי שֶׁהָיָה לוֹ חֲרֻפָּה בֵּין חֲרֻבוֹת חֲבֵרוֹ, וְעָמַד חֲבֵרוֹ וַיְגִדֵר
רוּחַ רֵאשׁוֹנָה וַיִּשְׁנֶיהָ וַיִּשְׁלִישֶׁתָּהּ, עַד שֶׁנִּמְצְאָה חֲרֻפָּה זֹאת מִקְּפָתָהּ
גִּדֵּר מִשְׁלַשׁ רוּחוֹתֶיהָ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לִתֵּן מִן הַהוֹצָאָה
כָּלִים, שֶׁהָיָה לֹא הוֹעִיל לוֹ, וְהָיָה חֲרֻבּוֹתוֹ פְּתוּחָה לְרִשְׁוֹת
הָרִבִּים כְּשֶׁהָיָה. לְפִיכָף, אִם גִּדֵּר לוֹ רוּחַ רְבִיעִיתָהּ, עַד
שֶׁנִּמְצְאָה חֲרֻבּוֹתוֹ מִקְּפָתָהּ גִּדֵּר - מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֵּל, וְנוֹתֵן
חֲצִי הַהוֹצָאָה שֶׁהוֹצִיא זֶה בְּאַרְבַּע הַרוּחוֹת עַד אַרְבַּע אַמּוֹת,
וּבְלִבָּד שֶׁהָיָה מִקּוֹם הַכְּתִלָּה שֶׁל שְׁנֵיהֶם.

ד. אֲבָל אִם הָיָה הַכְּתִלָּה שֶׁל זֶה שֶׁכֶּנֶה, וּבְחֲלָקוֹ בִּנְה - יֵרָאֶה
לִי שֶׁאֵין מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֲבָל דִּבְרַר מוֹעֵט כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאוּ הַדִּינִין,
שֶׁהָיָה אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּתִלִּים. וְכֵן אִם הִנָּקַף עֲצָמוֹ
הוּא שֶׁגִּדֵּר רוּחַ רְבִיעִיתָהּ - הָיָה גִּלְהָ דַעְתּוֹ; וְנוֹתֵן חֲצִי
הַהוֹצָאָה שֶׁל שְׁלֹשׁ רוּחוֹת, אִם הָיוּ הַכְּתִלִּים שֶׁל שְׁנֵיהֶם. וְכֵן
כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

ה. שְׁנֵי בָתִּים זֶה בְּצִד זֶה, וְהָיוּ גִּבִּיָּה עֲשׂוּיִין לְדִירָה, אֶפְלוֹ
הָיוּ בְּשְׁנֵי צִדֵּי רִשְׁוֹת הָרִבִּים - זֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לְחֲצִי גִּבּוֹ
שֶׁהוּא דָר בוֹ, וְזֶה עוֹשֶׂה מַעֲקֶה לְחֲצִי גִּבּוֹ שֶׁהוּא דָר בוֹ, זֶה
שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה וּמַעֲדִיף, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרָאוּ זֶה אֶת זֶה. וְאִף עַל
פִּי שְׁבָנֵי רִשְׁוֹת הָרִבִּים רֹאִין אוֹתָן, יָכוֹל כָּל אֶחָד מֵהֶן לֹאמֹר
לְחֲבֵרוֹ: 'אֵלּוֹ אֵין רֹאִין אוֹתִי אֲבָל בְּיוֹם בָּעֵת שֶׁאֲעֲמֹד עַל
גִּבִּי, וְאִתָּהּ רוֹאֶה אוֹתִי תְּמִיד'.

ו. גַּג הַסִּמּוּף לְחֲצֵר חֲבֵרוֹ, עוֹשֶׂה לוֹ מַעֲקֶה גְבוּהָ אַרְבַּע
אַמּוֹת. אֲבָל בֵּין גַּג לְגַג מִשְׁאָר הַגִּבִּי, אֵינוֹ זָקִיק לְאַרְבַּע
אַמּוֹת, שְׂאֵין בְּנֵי אָדָם דְּרִין בַּגִּבּוֹת, לְפִיכָף אֵין בַּגִּבּוֹת חֲזָק

רֵאזָה; אֲבָל צָרִיף לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה בֵּין שְׁנֵי הַגִּבִּיָּין גְּבוּהָה
עֲשָׂרָה טַפְחִים, כְּדִי שֶׁיִּתְּפֹשׁ אוֹתוֹ כְּנֶגֶב אִם נִכְנַס לְרִשְׁוֹתָיו.
ז. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זֹאת לְמַעַלָּה מִזֹּאת, לֹא יֵאמַר הָעֲלִיִּין: 'הֵרִינִי
בּוֹנֶה מִכְּנֶגְדִּי וְעוֹלָה'; אֲבָל בּוֹנִין שְׁנֵיהֶן מִלְּמַטָּה וְעוֹלִין,
וּבּוֹנֶה הָעֲלִיִּין לְבִדּוֹ מִכְּנֶגְדּוֹ וְלְמַעַלָּה. וְאִם הָיְתָה חֲצֵרוֹ
לְמַעַלָּה מִגִּבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, אֵין הָעֲלִיִּין זָקִיק לְתַחְתּוֹן כָּלָל.
ח. מִי שֶׁהָיָה כְּתִלוֹ סָמוּךְ לְגִבַּת חֲבֵרוֹ, וְנָפַל - כּוֹפִין אוֹתוֹ
לְפָנוֹת אֲבָנִיו. אָמַר לוֹ: 'הַגִּיעִיךָ, וְהָיָה הֵן שְׁלֵף' - אֵין
שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִם רָצָה בָּהֶן בַּעַל הַגִּבָּה, וְאָמַר לוֹ 'הֵינִי' - אִם
פָּנָה אוֹתָן - קָנָה, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְחֹזֵר בוֹ; וְאֶפְלוֹ אָמַר לוֹ: 'הֵא
לָךְ יִצִּיאוֹתֶיךָ, וְאֶטֶל אֲבָנֶיךָ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. אֲבָל אִם לֹא
פָּנָה - לֹא קָנָה, שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֲבָל לְדַחֲוֹתוֹ.

ט. חֲמֵשׁ גִּבּוֹת הַמְּסַפְּקוֹת מִיָּם מִמַּעַן אֶחָד, וְנִתְקַלְקַל הַמַּעַן
- בְּלֵן מִתְקַנּוֹת עִם הָעֲלִיִּינָה. נִמְצְאָה הַתַּחְתּוֹנָה מִתְקַנָּתָה עִם
כָּלָן, וּמִתְקַנָּתָה לְעֲצָמָה; וְהִרְאִשׁוּנָה אֵינָה מִתְקַנָּתָה עִם הַשְּׁנִיָּה,
וְלֹא מִשְׁנֵיהָ וְלְמַטָּה. וְכֵן חֲמֵשׁ חֲצֵרוֹת שֶׁשׁוֹפְכוֹת מִיָּם לְכִיב
אֶחָד, וְנִתְקַלְקַל הַכִּיב - בְּלֵן מִתְקַנּוֹת עִם הַתַּחְתּוֹנָה. נִמְצְאָה
הָעֲלִיִּינָה מִתְקַנָּתָה עִם כָּלָן, וּמִתְקַנָּתָה לְעֲצָמָה; וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵינָה
מִתְקַנָּתָה עִם הַשְּׁנִיָּה, וְלֹא מִשְׁנֵיהָ וְלְמַעַלָּה.

י. בְּנֵי הַנֶּהָר מִשְׁקִין עַל הַסֶּדֶר: רָצָה אֶחָד מֵהֶן לְסַכֵּר כְּדִי
שֶׁיִּחְזִיר לוֹ הַמַּיִם וַיִּשְׁקֶה תַּחְלָה, וְאַחֵר כָּף יִפְתּוּ, וְאַחֵר רוֹצֶה
לְהַשְׁקוֹת תַּחְלָה - כָּל הַמַּתְגַּבֵּר זָכָה. וְכוֹר הַקְּרוֹב לְאַמָּה
[תַּעֲלֶה הַמּוֹלִיכָה מִיָּם] מִתְּמַלֵּא רֵאשׁוֹן, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם.

יום שני ח' אדר ה'תש"ע

הלכות שְׁכָנִים פָּרָק ד

א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ עֲלִיָּה לְמַעַלָּה מִבֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְנָפַל כְּתַל
מִכְּתִלֵּי הַבֵּית - אֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹתֵן לוֹ בִּיצִיאוֹתָיו כָּלִים,
וְכוֹפֶה אֶת בַּעַל הַבֵּית לְבָנוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה; אֲבָל אֵין בַּעַל הַבֵּית
כוֹפֶה לְבַעַל הָעֲלִיָּה לְבָנוֹת כְּתַל עֲלִיָּה שְׁנָפַל. וְהַתְּקַרָּה שֶׁל
בֵּית, הָיָה הִיא שֶׁל בַּעַל הַבֵּית; וְהַמַּעֲזִיבָה [רַצְפָּה] שֶׁעַל
הַתְּקַרָּה, הָיָה הִיא שֶׁל בַּעַל הָעֲלִיָּה.

ב. נָפְלוּ שְׂתֵּיהֶם, הַבֵּית וְהָעֲלִיָּה - הָיָה שְׁנֵיהֶן חוֹלְקִין בְּעֲצָמִים
וּבְאַבָּנִים וּבְעֶפֶר. וְאִם נִשְׁתַּבְּרוּ מִקְּצַת הָאֲבָנִים, רֹאִין אִיזוֹ
רֵאוּיוֹת לְהַשְׁתַּבֵּר, אִם אֲבָנֵי הַבֵּית, אוֹ אֲבָנֵי הָעֲלִיָּה; וְדָבָר
זֶה יִדְעֵה מִדְּרָף הַנִּפְלִיָּה: אִם נָפַל הָעֲלִיִּין עַל הַתַּחְתּוֹן וְהִרְסוֹ,
אוֹ נִשְׁמַט הַתַּחְתּוֹן וְנָפַל הָעֲלִיִּין וְנִהְרַס. וְאִם אֵין יוֹדְעִין
כִּיצַד נָפַל, חוֹלְקִין הָאֲבָנִים הַשְּׁלֵמוֹת וְהַשְּׁבוּרוֹת.

ג. אָמַר בַּעַל הָעֲלִיָּה לְבַעַל הַבֵּית לְבָנוֹת הַבֵּית כְּדִי שֶׁיִּבְנֶה
עֲלֵיתוֹ עַל גִּבִּיו, וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - הָיָה בַּעַל הָעֲלִיָּה בּוֹנֶה
אֶת הַבֵּית כְּשֶׁהָיָה, וְיוֹשֵׁב וְדָר בְּתוֹכּוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ אֶת כָּל
יִצִּיאוֹתָיו; וְאַחֵר כָּף יֵצֵא וְיִבְנֶה עֲלֵיתוֹ, אִם רָצָה.

ד. וְאִם אֵין אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לְבָנוֹת - בַּעַל הָעֲלִיָּה נוֹטֵל
שְׁלִישׁ הַקְּרָקַע, וּבַעַל הַבֵּית נוֹטֵל שְׁנֵי שְׁלִישִׁים.

ה. רָצָה בַּעַל הַבֵּית לְבָנוֹת בֵּיתוֹ, בּוֹנֶה אוֹתוֹ כְּשֶׁהָיָה. וְאִם
בָּא לְשִׁנוֹת בַּכְּתִלִּים - אִם חֲזָק אוֹתָן וְהִרְבֶּה בְּרֻחָן יֵתֵר
מִמָּה שֶׁהָיָה, שׁוֹמְעִין לוֹ; רָצָה לְמַעַט בְּרֻחָן אוֹ לְפַחַת
מִחֲזָקוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיָה אֲבָנִים וּבִקֵּשׁ לְהַחֲזִיר לְבָנִים וְכִיצַא בְּזֶה

לֵה בֵּית שַׁעַר [בֵּיתוֹ לְשׁוֹמֵר] וְדִלְתָּ, וְכֵן כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵחָצֵר
צָרִיכָה לָהֶן צִדָּה גְּדוּלָּה, אוֹ דְּבָרִים שֶׁנֶּהְיָו בְּגִי הַמְּדִינָה
לְעִשׂוֹתָן. אָכֵל שָׁאֵר הַדְּבָרִים, כְּגוֹן צִיּוֹר וְכִיּוֹר [סוּג שֶׁל צִיּוֹר]
וְכִיּוֹצָא בָּהֶן - אֵינִי כּוֹפֶהוּ. עֲשֵׂה אֶחָד מֵהֶן מֵעַצְמוֹ - אִם גִּלָּה
הַשְּׂנִי דַעְתּוֹ שְׁנוֹחַ לוֹ בְּמָה שֶׁעָשָׂה חֲבָרוֹ, מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת
הַכֵּל, וְנוֹתֵן חֵלְקוֹ בְּהוֹצָאָה.
ב. מִי שֵׁשׁ לוֹ בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת - בְּגִי חָצֵר מִשְׁעָבְדִּין אוֹתוֹ
לְעִשׂוֹת עֲמָהּ דִּלְתָּ וְנָגַר [בְּרִיחַ] וּמִנְעוּל, אָכֵל בִּשְׁאֵר הַדְּבָרִים
אֵין מִשְׁעָבְדִּין אוֹתוֹ; וְאִם הָיָה שְׂרִי עֲמָהּ בְּאוֹתָהּ חָצֵר,
מִשְׁעָבְדִּין אוֹתוֹ עַל הַכֵּל.
ג. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין בְּחָצֵר שֶׁבִקֵּשׁ לְהַעֲמִיד בָּהּ בְּהֵמָה אוֹ
רִחִים, אוֹ לְגַדֵּל בָּהּ תְּרִנְגוּלִין - חֲבָרוֹ מַעֲכֵב עָלָיו. וְכֵן שָׁאֵר
הַדְּבָרִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ אֲנָשִׁי הַמָּקוֹם לְעִשׂוֹתָן בְּחָצְרוֹתֵיהֶן, כְּכֵלֵן
הַשְּׁתֵּפִין מַעֲכֵבֵין זֶה עַל זֶה - חוּץ מִן הַכְּבִיסָה, לְפִי שֶׁאֵין
דֶּרֶךְן שֶׁל בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּבַזּוֹת עַל גֵּב הַנָּהָר.
ד. אֶחָד חָצֵר הַשְּׁתֵּפִין, וְאֶחָד מְבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֹלֵשׁ - כָּל בְּגִי
הַמְּבוֹי מַעֲכֵבֵין זֶה עַל זֶה שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְבוֹי, אֲלֹא
בְּדְבָרִים שֶׁדֶּרֶךְ בְּגִי הַמְּדִינָה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּמִבּוֹאוֹת.
ה. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין בְּחָצֵר שֶׁהֵעֲמִיד בְּהֵמָה אוֹ רִחִים וְכִיּוֹצָא
בָּהֶן בְּחָצֵר, וְלֹא מִחָה בּוֹ שִׁתְפוֹ - הָרִי זֶה מַעֲכֵב עָלָיו כָּל
זְמַן שִׁירְצָהּ. וְאִם הֵעֲמִיד בְּפָנֶי בְּהֵמָה זוֹ וְכִיּוֹצָא בָּהּ מַחֲצִיעָה
גְּבוּהָה עֲשֵׂהָ טַפְחִים, הַחֲזִיק; שֶׁהַשְּׁתֵּפִין מְקַפְּדִין עַל
הַמַּחֲצִיעָה; וְהוֹאִיל וְהַנִּיחוֹ, מַחֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
בְּחָצֵר הַשְּׁתֵּפִין. אָכֵל בְּחָצֵר חֲבָרוֹ - אֲפֹלוֹ הֵעֲמִיד בְּהֵמָתוֹ
וְעָשָׂה לָהּ מַחֲצִיעָה, לֹא הַחֲזִיק; שֶׁהַדְּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין זוֹ אֲלֹא
דֶּרֶךְ שְׂאֵלָה. וְהוּא הַדִּין לְכָל מַעֲמִיד תַּנּוּר וְכִיּוֹרִים וּמְגַדֵּל
תְּרִנְגוּלִין וְכִיּוֹצָא בָּהֶן - שֶׁאִם תֹּאמַר הַחֲזִיק, אֵין לָךְ אֶדָם
שֶׁמִּשְׁאֵיל מָקוֹם לְחֲבָרוֹ.
ו. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁבִקֵּשׁ לְפָתַח לוֹ חִלּוֹן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ
לְחָצֵר - חֲבָרוֹ מַעֲכֵב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ מִמֶּנּוּ; וְאִם
פָּתַח, יִסְתַּם. וְכֵן לֹא יִפְתַּחוּ הַשְּׁתֵּפִין בְּחָצְרָן פָּתַח בֵּית כְּנָגְדָּה
פָּתַח בֵּית, אוֹ חִלּוֹן כְּנָגְדָּה חִלּוֹן; אָכֵל פּוֹתֵחַ אֶדָם לְרִשּׁוֹת
הַרְבִּים פָּתַח כְּנָגְדָּה פָּתַח וְחִלּוֹן כְּנָגְדָּה חִלּוֹן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹמֵר
לוֹ: 'הֲרִינִי כְּאֶחָד מִבְּנֵי רִשּׁוֹת הַרְבִּים שְׂרוּאִין אוֹתָךְ'.
ז. אֵף עַל פִּי בֵּן, לֹא יִפְתַּח אֶדָם חֲנוּת כְּנָגְדָּה פָּתַח חָצֵר חֲבָרוֹ,
שֶׁזֶה הֵזֶק קְבוּעַ תָּמִיד; שֶׁהָרִי בְּגִי רִשּׁוֹת הַרְבִּים עוֹבְרִין
וְשׁוֹבִין, וְזֶה יוֹשֵׁב בְּחֲנוּתוֹ כָּל הַיּוֹם וּמִבֵּיט בְּפָתַח חֲבָרוֹ.
ח. אֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין בְּחָצֵר שֶׁלָּקַח בֵּית בְּחָצֵר אַחֶרֶת, אֵינוֹ
יָכוֹל לְפָתַח פָּתָחוֹ לְחָצֵר הַשְּׁתֵּפִין שְׁלוֹ. אֲפֹלוֹ בָּנָה עָלֶיהָ עַל
גֹּג בֵּיתוֹ - לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ פָּתַח לְתוֹךְ הַחָצֵר, לְפִי שֶׁמִּרְבָּה
עֲלִיָּהָ אֶת הַדֶּרֶךְ; שֶׁהָרִי הָיָה לָזֶה שֶׁכֵּן אֶחָד, וְנִעֲשֶׂה לוֹ
שְׂכָנִים הַרְבֵּה. אָכֵל פּוֹתֵחַ הוּא פָּתַח הָעֲלִיָּה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ;
וְאִם רָצָה לְחַלֵּק חֲדָרוֹ לְשָׁנִים, חוֹלֵק.
ט. מִכָּאֵן אִתָּהּ לָמַד, שֶׁאֶחָד מִן הַשְּׁתֵּפִין שֶׁהִבִּיא אֲצִלוֹ
לְבֵיתוֹ אֲנָשִׁי בֵּית אַחֵר - יֵשׁ לְחָבְרוֹ לְעַכֵּב עָלָיו, מִפְּנֵי
שֶׁמִּרְבָּה עֲלֵיהֶם אֶת הַדֶּרֶךְ. וְכֵן הַמִּשְׁפָּרִי בֵּיתוֹ לְכַעַל בֵּית
אֶחָד, וְהִבִּיא עִמּוֹ קְרוֹכִיו וּמִדְּעִיו לְשֹׁפֵן עִמּוֹ כְּאֶחָד בְּבֵית
זֶה - הָרִי הַמִּשְׁפָּרִי מַעֲכֵב עָלָיו.

אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. בֹּא לְשָׁנוֹת אֶת הַתְּקַרָּה לְקוֹרוֹת כְּבָדִּין
וְחֻזְקִין, שׁוֹמְעִין לוֹ; פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.
הַרְבֵּה בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהוֹסִיף בְּגִבָּה הַבֵּית, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ;
מַעֲט בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁמַּעֲט בְּגִבָּה הַבֵּית, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן בַּעַל
הָעֲלִיָּה בָּנָה אוֹתָהּ, אִם רָצָה, כְּשֶׁהִתְחַבֵּר. וְאִם בֹּא לְשָׁנוֹת אֶת
הַכְּתָלִים לְהַרְחִיב וּלְחַזֵּק - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
מְכַבֵּיד עַל פְּתָלֵי הַתְּחַתּוֹן; אָכֵל לְמַעַט מֵהֶן, שׁוֹמְעִין לוֹ. וְכֵן
בְּקוֹרוֹת תְּקַרָּת הָעֲלִיָּה - אִם שָׁנָה אוֹתָן לְקָלִים מִמָּה שֶׁהָיָה,
שׁוֹמְעִין לוֹ; לְכַבֵּדִים מֵהֶן, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. הַרְבֵּה בְּחִלּוֹנוֹת
אוֹ שֶׁמַּעֲט בְּגִבָּה הָעֲלִיָּה, שׁוֹמְעִין לוֹ; אָכֵל אִם מַעֲט
בְּחִלּוֹנוֹת אוֹ שֶׁהַרְבֵּה בְּגִבָּהּ, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.
ו. נִדְּלָדְלוּ קוֹרוֹת הַבֵּית, וְיָרְדוּ לְאֹוִיר הַבֵּית - אִם הִגִּיעוּ
לְתוֹךְ עֲשֵׂהָ טַפְחִים, סוֹתֵר וּבוֹנֵה; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ, יָכוֹל
בַּעַל הָעֲלִיָּה לְעַכֵּב עָלָיו. וְאֲפֹלוֹ אֲמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית: 'אֲנִי
אֲשַׁכֵּר לָךְ מָקוֹם כְּדִי שֶׁתְּדוּר בּוֹ עַד שֶׁאֲתַקֵּן הַתְּקַרָּה' - אֵין
שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֲטַרַח מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם כְּדִי שֶׁתַּתֵּק אִתָּהּ אֶת בֵּיתְךָ'.
ז. הִתְנוּ בִּינִיָּתָן עַל דְּבָר זֶה, אִם נִשְׁאָר בְּגִבָּה הַבֵּית כְּדִי
שֶׁיִּשְׁקַח אֶדָם חֲבִילָה בִּינּוּנִית עַל רֹאשׁוֹ וְיִכְנַס בָּהּ תַּחַת קוֹרוֹת
אֵלוֹ שֶׁנֶּעֱקְמוּ - אֵינוֹ סוֹתֵר; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִכְנִס בָּהּ עַד
שֶׁיִּכְבֶּה אֶת רֹאשׁוֹ - סוֹתֵר וּמִתַּקֵּן וּבוֹנֵה. וְאֵין בַּעַל הָעֲלִיָּה
יָכוֹל לְעַכֵּב, שֶׁהָרִי הִתְנוּ בִּינִיָּתָן תַּחֲלָה.
ח. בֵּית הַבַּד שֶׁהוּא בְּנוִי בְּעִבֵי הָהָר, וְגִנַּת אַחֵר עַל גִּבּוֹ, וְנִפְתַּחוּ שְׁמֵי [תַּקְרָת] בֵּית הַבַּד בְּאַרְבַּעַת טַפְחִים אוֹ יָתֵר -
הָרִי בַּעַל הַגִּנָּה יוֹרֵד וְזוֹרֵעַ לְמַטָּה, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה זֶה לְבֵית בַּד
כְּפִין [תַּקְרָת], וְיִתֵּן הָעֲלִיּוֹן קֶרֶעַ גִּנָּתוֹ, וְיִזְרַע כָּל גִּנָּתוֹ.
ט. שְׁתֵּי גִנּוֹת זוֹ עַל גִּבֵּי זוֹ, וְהִזְקִר בִּינָתִים בְּגִבָּה עִבֵי הָאָרֶץ
שֶׁבִּינָיָהּ - כָּל שֶׁהָעֲלִיּוֹן יָכוֹל לְפַשֵּׁט אֶת יָדוֹ וְלִטֹּל אוֹתוֹ
מֵעֲקוּרָו, הָרִי הוּא שְׁלוֹ, וְיִכְלָדָה שְׁלֹא יֵאָנֵס עֲצָמוֹ; וְהַשָּׂאֵר
שֶׁל תַּחַתּוֹן. הָיָה מְגִיעַ לְנוֹפוֹ, וְאֵינוֹ מְגִיעַ לְעֲקָרוֹ - לֹא יִטֹּל
הָעֲלִיּוֹן; וְאִם נִטֹּל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. אָכֵל הָאֵילָן הָעוֹמֵד
עַל הַמָּצָר - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹטֵה לְתוֹךְ שְׂדֵה אֶחָד מֵהֶן,
הָרִי שֶׁהִיָּן חוֹלְקִין בְּפִירוֹתָיו.
י. שְׁטֵף נָהָר זִיתָיו, וְשִׁתְּלֵם בְּתוֹךְ שְׂדֵה חֲבָרוֹ, וְאֵמַר הִלָּה:
'זִיתִי אֲנִי נוֹטֵל' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִשּׁוּם יִשּׁוּב הָאָרֶץ; אֲלֹא
יַעֲמִדוּ בְּמִקְוָם. וְאִם עָקְרוּ הַנָּהָר בְּגוֹשְׁשֵׁיהֶן כְּשֶׁשִּׁתְּלָן - יִחַלְקוּ
הַפְּרוֹת בַּעַל הַשְּׂדֵה עִם בַּעַל הַזִּיתִים, כָּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים;
וְלֵאחֶר שְׁלֹשׁ, הַכֵּל לְכַעַל הַשְּׂדֵה. וְאִם לֹא יַעֲקְרוּ בְּגוֹשְׁשֵׁיהֶן,
הַכֵּל לְכַעַל הַקֶּרֶעַ מִיָּד.
יא. פִּיּוֹצָא בּוֹ הַמּוֹכֵר זִיתָיו לְעֻצִּים - אִם פָּסַק עִמּוֹ לָקֵץ
מִיָּד - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה, הָרִי הֵן לְכַעַל הַקֶּרֶעַ; וְאִם הִתְנָה
עִמּוֹ שֶׁיִּקְצֵץ כָּל זְמַן שִׁירְצָהּ - כָּל הַפְּרוֹת שֶׁיּוֹצִיא, לְכַעַל
הָעֻצִּים. מְכַר סֶתֶם - אִם עָשָׂה פָּחוֹת מִרְבִּיעִית לְסָאָה חוּץ
מִן הַהוֹצָאָה, הָרִי אֵלוֹ שֶׁל בַּעַל הַזִּיתִים; עָשָׂה רְבִיעִית לְסָאָה
חוּץ מִן הַהוֹצָאָה, הָרִי אֵלוֹ יִחַלְקוּ.
הַלְכוֹת שְׂכָנִים פָּרָק ה
א. חָצֵר הַשְּׁתֵּפִין - כָּל אֶחָד מֵהֶן כּוֹפֶה אֶת חֲבָרוֹ לְעִשׂוֹת

לחפר עמק בורות שיחין ומערות ואמת המים; אבל בשאר
כל הדברים, אין משעבדין אותו. ואם היה שרוי עמקן
באותה העיר, משעבדין אותו על הכל.
ד. כשהן גובין מאנשי העיר לבנות החומה, גובין לפי
קריבת הבתים מן החומה; כל הסמוך לחומה, נותן יתר.
ה. וכל הדר בעיר שנים עשר חדש, או שקנה בה בית דירה
– נותן עם בני העיר בכל הדברים שצריכין לתקון החומה
והדלתות ושכר הפרשין השומרין את המדינה, וכל פיוצא
באלו מדברים השומרין את העיר.
ו. כל הדברים שצריכין לשמירת העיר – לזקחין מכל אנשי
העיר, ואפלו מן היתומים, חוץ מתלמידי חכמים, לפי שאין
החכמים צריכין שמירה – התורה שומרתן. אבל לתקון
הדרכים והרחובות, אפלו מן החכמים. ואם כל העם יוצאין
ומתקנין בעצמן – לא יצאו תלמידי חכמים עמהן, שאין
דרך תלמידי חכמים להזדלזל בפני עמי הארץ.
ז. הוי חופרין נהר להביא בו מים למדינה – גובין אף מן
היתומים, שזו זכות להם כדי שישקו ממנו שדותיהם
וכרמיהם; לפיכך, אם ארע להם דבר ולא באו המים,
הואיל ולא נהנו מהם היתומים, מחזירין להם כל מה
שנלקח מהם. וכן כל פיוצא בזה.
ח. כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא
חיט, ולא ברכי [מעבד עורות], ולא אחד מבצלי אפניות.
היה שם במבוי אחד מבני המבוי אמן, ולא מחו בו, או
שהיתה שם מרחץ או חנות או רחם, ובא חברו ועשה
מרחץ אחרת כנגדו או טחון [טחנת קמח] אחרת – אינו יכול
למנעו מפניו ולומר לו: 'אתה פוסק חיי'. ואפלו היה מבני
מבוי אחר – אינן יכולין למנעו, שהרי יש ביניהם אותה
אפניות. אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד
חנותו של זה, או מרחץ בצד מרחץ של זה – יש להן
למנעו. ואם היה נותן עמקן מנת המלך, אינו יכול למנעו.
ט. רוכלין המחזירין בעצירות, אין בני העירות יכולין
לעכבן, שתקנת עזרא היא שיהיו מחזירין, כדי שיהיו
הבשמים מצויין לבנות ישראל. אבל אין קובעין מקום
ויושבין בו, אלא מדעת בני העיר; ואם תלמיד חכם הוא,
קובע בכל מקום שירצה.
י. הסוחרים שמביאין סחורתן למכר בתוך העירות, בני
העיר מעכבין עליהם. ואם מכרו ביום השוק בלבד, אין
מונעין אותן; והוא שיקברו בשוק. אבל לא יחזרו על
הפתחים, אפלו ביום השוק. ואם יש להן מלוג בעיר –
מוכרין כדי פרנסתם, אפלו בלא יום השוק, עד שייפרעו
חובן, וילכו להן.
יא. אחד מבני מבוי שאינו מפלש שבקש להעשות רופא
[מוהל], אמן [מקויד], או גרדי [אורג בגדים], או מלמד
תינוקות של גוים – בני מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה
עליהם הנכנסין והיוצאין. וכן מי שיש לו בית בחצר
השתפין – לא ישפירנו לא לרופא, ולא לאמן, ולא לגרדי,
ולא לסופר יהודי שפותב השטרות, ולא למלמד תינוקות
של גוים.

י. היה פתח של אחד מן השתפין קטן – אינו יכול
להרחיבו, שהרי שתפו אומר לו: 'בפתח קטן אני יכול
להסתר ממך בשעת תשמישי, ואיני יכול להסתר בפתח
גדול'. ואם היה הפתח גדול – לא יעשנו שנים; שהוא
אומר לו: 'בפתח אחד אני יכול להסתר, בשנים איני יכול'.
יא. אבל מי שיש לו פתח קטן לרשות הרבים ורצה
להרחיבו, או היה רחב ורצה לעשותו שנים – אין חברו
שכנגדו מעכב עליו; ואין צריך לומר בני רשות הרבים,
שאין יכולין לעכב עליו.
יב. כופין בני מבוי זה את זה לעשות להם לחי וקורה למבוי.
יג. ומי שיש לו פתח במבוי – אין בני מבוי כופין אותו
לעשות דלת למבוי; שיכול לומר: 'רצוני שאפגס בבבילתי
עד פתחי'. ומבוי המפלש לרשות הרבים, ובקשו בני המבוי
להעמיד להם דלתות – בני רשות הרבים מעכבין עליהן,
שפעמים דוחקין הרבים ונכנסין בו.
יד. מי שבקש לפתח לו פתח במבוי שאינו מפלש – בני
מבוי מעכבין עליו, מפני שמרבה עליהם את הדרך; ואם
היה מבוי מפלש, פותח כל פתח שירצה לכתחלה.
טו. היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפלש, הרי זה פותחו
בכל עת שירצה; ואם פרץ את פצמיו [מסגרת הפתח], בני
המבוי מעכבין עליו. וכן אחד מבני המבוי שבקש לסתם
פתחו ולהחזירו למבוי אחר – בני המבוי מעכבין עליו;
שלא יבוא להן מס, ומתמצט מחלוקת מן המס הקצוב על
בני המבוי. לפיכך, מקום שאין המס קצוב על בני המבוי,
הרי זה סותם פתחו בכל עת שירצה.
טז. חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפלש – בלן
משתמשות עם החיצונה, והחיצונה משתמשת לעצמה. וכן
השניה משתמשת לעצמה, ומשתמשת עם החיצונה, ואינה
משתמשת עם השאר. נמצאת הפנימית משתמשת עם בלן,
ומשתמשת לעצמה. לפיכך, אם בנה בעל השניה אצטבא
[טבטבא] כנגד פתחו, וסתמו – אין החיצונה יכולה לעכב
עליו. אבל כל הפנימיות מעכבין עליו, מפני שמרבה להן
בארץ הדרך, שהרי מקיפין באצטבא. וכן בעל השניה
שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה – אין החיצונה
מעכבת עליו, שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוצ;
אבל אם פתח פתח השני בינו ובין השלישית – הפנימיות
מעכבות עליו, שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו
הראשון ולחוצ. וכן הדין בכלן.
הלכות שכנים פרק ו
א. כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים וברית
לעיר, ולבנות להן בית הנכנסת, ולקנות להן ספר תורה וביאים
וכתובים כדי שיקרא בהן כל מי שירצה לקרות מן העבור.
ב. מי שלקח עיר בארץ ישראל – כופין אותו בית דין לקח
לו דרך מארבע רוחותיה, משום ישוב ארץ ישראל. וכופין
בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ [תעלה] וכן חריץ
[תעלה קטנה].
ג. מי שיש לו חצר בעיר אחרת, בני העיר משעבדין אותו

48 ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו. לפיכך, מי שבא לפתח
49 חלון לחצר חבירו - בין חלון גדולה בין חלון קטנה, בין
50 למעלה בין למטה - בעל החצר מעכב עליו; שהרי אומר
51 לו: 'תזיק לי בראיה; ואף על פי שהיא גבוהה, תעלה
52 בסלם ותראה'.

53 ו. הרי שפתח חלון לחצר חבירו, ומחל לו בעל החצר, או
54 שגלה דעתו שהניחו, כגון שבא וסייע עמו, או שייע הנזק
55 ולא ערער - הרי זה החזיק בחלון, ואינו יכול אחר כך לחזור
56 ולערער עליו לסתם. וכיצד דינה של חלון זה שהניחו
57 לפתחה? אם חלון שראשו של אדם נכנס ממנה היא, או
58 שהיתה למטה מארבע אמות אף על פי שאין ראשו נכנס
59 ממנה - אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או מצדדיה,
60 אלא אם כן הרחיק ארבע אמות כמו שבארנו.

61 ז. היתה חלון קטנה שאין ראשו של אדם נכנס ממנה,
62 והיתה למעלה מארבע אמות - בעל חצר יכול לבנות
63 כנגדה ובצדדיה; שהרי טוען ואומר: 'לא הנחתה לפתח
64 אלא מפני שהיא קטנה וגבוהה; אבל שתחזיק עלי עד
65 שארחיק הבנין, לא הנחתה'. במה דברים אמורים?
66 בשפתחה לתשמיש, או כדי שיכנס בה הרוח. אבל אם
67 פתחה לאורה - אפלו היתה קטנה ביותר, וגבוהה ביותר -
68 הואיל ולא ערער, החזיק, ואין בעל החצר יכול לבנות
69 כנגדה או מצדדיה עד שירחיק ארבע אמות, כדי שלא
70 יאפיל עליו; שהרי מחל לו על האורה. וכן מי שהיתה לו
71 חלון מחזקת, ויבא חבירו ויבנה כנגדה או מצדדיה בלא
72 הרחקה, או סתמה, ושתק בעל החלון - אינו יכול לחזור
73 ולערער לפתח החלון או להרחיק הבנין; שפירש ששתק,
74 מחל - שאין אדם עשוי שסותמין אורו בפניו ושותק, אלא
75 אם כן מחל.

76 ח. מי שהיה לו חלונות למטה בכתלו, ויבא חבירו לבנות
77 בפניהן, ואמר לו: 'אני אפתח לך חלונות אחרות בכתל זה
78 עצמו למעלה מאלו' - הרי זה מעכב עליו ואומר לו: 'בעת
79 שתפתח החלונות תרעיד את הכתל ותקלקל אותו'. ואפלו
80 אמר לו: 'אני אסתר כל הכתל, ואבנה לך אותו בנין חדש,
81 ואעשה בו חלונות, ואשכר לך בית שתדור בו עד שאבנה'
82 - יכול לעכב עליו ואומר לו: 'אין רצוני שאטרח ממקום
83 למקום'. לפיכך, אם לא היה שם טרח כלל, ואינו צריך
84 לפנות - אינו יכול לעכב עליו; וכופין אותו שיהיה חבירו
85 סותם חלון זה שלמטה, ועושה לו חלון למעלה; שזו מדת
86 סדום. וכן כל דבר שזה נהנה בו, ואין חבירו מפסיד ולא
87 חסר כלום - כופין עליו.

88 ט. אבל בעל החלון שרצה לשנות מקום חלונו, בין למעלה
89 בין למטה - אפלו היתה גדולה, ואמר: 'אפתח חלון אחרת
90 קטנה ואסתם זו' - בעל החצר מעכב עליו. וכן אינו יכול
91 להרחיב בחלון כל שהוא.

92 י. שני אחין שחלקו חצר מדעתם, ושמו הבנין והעצים זה
93 כנגד זה, ולא השגיחו על שומת האויר, והגיע לאחד מהן
94 בחלקו תרביץ החצר [גינה], ולשני האכסדרה [מרפסת] - אם

1 יב. חנות שבחצר, יכולין השכנים למחות בידו ולומר לו:
2 'אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין', אלא עושה
3 מלאכתו בחנותו ומוכר בשוק. אבל אינן יכולין למחות
4 בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול הפטיש או
5 מקול הרחמים', שהרי החזיק לעשות כן. וכן יש לו ללמד
6 תינוקות של ישראל תורה בתוך ביתו, ואין השתפין יכולין
7 למחות בידו ולומר לו: 'אין אנו יכולין לישן מקול
8 התינוקות של בית רבן'.

9 יג. מי שיש לו בור לפניו מביתו של חבירו - נכנס בשעה
10 שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם
11 יוצאין; ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא
12 ומשקה מבחוץ. ושניהן עושין פותחת [מנעול] על הבור;
13 בעל הבור - כדי לשמר את מימיו, ובעל חצר - משום חשד
14 אשתו, שלא יכנס לשם אלא מדעתו.

15 יד. מי שיש לו גנה לפניו מגנתו של חבירו - נכנס בשעה
16 שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא בשעה שדרך בני אדם
17 יוצאין. ואין מכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס מתוכה לשדה
18 אחרת. והחיצון זורע את הדרך. החזירו הדרך מן הצד
19 מדעת שניהם - הרי זה נכנס בשעה שהוא רוצה, ויוצא
20 בשעה שהוא רוצה; ומכניס לתוכה תגרים, ולא יכנס
21 מתוכה לשדה אחרת. וכל אחד מהן יש לו לעכב על חבירו
22 בוריעת הדרך שנתנו מן הצד.

יום שלישי ט' אדר ה'תש"ע

הלכות שכנים פרק ז

25 א. מי שהיתה לו חלון בכתלו, ויבא חבירו ועשה חצר בצדו
26 - אינו יכול לומר לבעל החלון: 'סתם חלון זה כדי שלא
27 תביט בי'; שהרי החזיק בהזק זה. ואם בא חבירו לבנות כתל
28 כנגד החלון כדי שיסיר הזק ראיתו - צריך להרחיק את
29 הכתל מכנגד החלון ארבע אמות, כדי שלא יאפיל עליו.

30 ב. היתה החלון למטה בכתל - כופה את חבירו לבנות
31 כנגדה ברחוק ארבע אמות, ולהגביה הבנין ארבע אמות,
32 כדי שלא יביט בו מן החלון.

33 ג. היתה החלון למעלה בכתל, ויבנה חבירו כתל כנגד החלון
34 מלמטה - אם היה מראש הכתל שבנה עד החלון גבה
35 ארבע אמות או יותר, אינו יכול למנעו, אף על פי שלא
36 הרחיק מכתל החלון כלום, שהרי לא האפיל עליו ואינו
37 מזיקו בראיה. אבל אם נשאר מראש הכתל שבנה עד
38 החלון פחות מארבע אמות - כופהו למעט הכתל, כדי שלא
39 יעמד על ראש הכתל וישקיף מן החלון, או יגביה הכתל
40 על החלון ארבע אמות ויהיה הכתל רחוק מן החלון ארבע
41 אמות, כדי שלא יאפיל ולא יציץ ויראה.

42 ד. בנה כתל אחד בצד החלון - צריך להרחיק מן החלון
43 טפח, ומגביה הכתל ארבע אמות על החלון, או כונס ראש
44 הכתל, כדי שלא ישב עליו ויציץ.

45 ה. בנה שני כתלים משני צדי החלון - צריך להיות ביניהם
46 רחב ארבע אמות, והחלון באמצע הארבע; ולא יספך על
47 גביהן אלא אם כן הרחיק הספוף מן הכתל שיש בו החלון

1 רצה בעל החצר לבנות כהל בסוף חלקו, בונה בפני
2 האכסדרה, ואף על פי שמאפיל עליו, שהרי לא שמו האויר.

הלכות שכנים פרק ח

3 א. המבקש להוציא זיו [מוט] מבתלו על אויר חצר חברו
4 כל שהוא - בעל החצר מעכב עליו, שהרי מזיקו בראיה
5 בעת שתולה בו ומשתמש בו. הוציא את הזיו, ולא מכה
6 בו לאלתר בעל החצר - הרי החזיק בעל הזיו.

7 ב. היה בזיו טפח, החזיק באויר החצר כנגדו; ואם רצה
8 בעל החצר לבנות תחת הזיו ולבטל תשמישו - בעל הזיו
9 מעכב עליו. ואם אין בזיו טפח, לא החזיק באויר החצר;
10 ובכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו
11 של זיו - אין בעל הזיו יכול לעכב עליו.

12 ג. היה הזיו שהוציא רחבו טפח, ומשוף באויר חצרו של
13 חברו ארבעה טפחים, ולא מכה בו - החזיק בארבעה
14 טפחים על ארבעה טפחים. ואם רצה להרחיב את הזיו עד
15 שיעשה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים - הרי זה
16 מרחיב; ואין בעל החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת הזיו
17 פלו, אלא אם כן הניח לו תחתיו גבה אויר עשרה טפחים
18 כדי שישתמש בזיו.

19 ד. המעמיד סלם קטן שאין לו ארבעה חוקין [שלבים] בצד
20 כתלו בתוך חצר חברו או בתוך שדרו - לא החזיק בנגזק
21 זה; וכל זמן שירצה בעל החצר - בונה בצד הסלם, ומבטל
22 תשמישו. ואם היה סלם גדול שיש לו ארבעה חוקין או
23 יותר, החזיק; ואם בא לבנות ולבטלו - בעל הסלם מעכב
24 עליו עד שירחיק בפשעו, שהרי מחל לו להעמיד סלם
25 גדול. לפיכך, כשיבוא בעל הגג להעמיד סלם גדול - בעל
26 החצר יכול למחות בו, כדי שלא יחזיק עליו; אבל אם
27 העמיד סלם קטן - אינו יכול למנעו, שהרי אומדן לו: 'אין
28 עליך הפסד; כל זמן שתירצה, אתה מבטלו'.

29 ה. הרוצה להוציא צנור על חצר חברו כדי שיקלח שם
30 המים, או שעשה שם מזחילה על כתלו שהרי המים נזחלין
31 ויורדין לחצר חברו - בעל החצר מעכב עליו; ואם לא מכה
32 בו, החזיק זה בצנור או במזחילה. רצה אחר כך בעל הגג
33 לסתם הצנור, בעל החצר מעכב עליו; שכן שם החזיק בעל
34 הגג לשפוף מימיו לחצר חברו, כך החזיק בעל החצר שיהיו
35 מימי גגו של חברו באין אצלו לרשותו. רצה בעל הגג
36 לעקור הצנור מצד זה ולהחזירו לצד אחר, או שהיה ארוך
37 ורצה לקצרו - אין בעל החצר יכול לעכב עליו; שלא
38 החזיק אלא במימי הגג, ודבריו הן באין לו מכל מקום. וכן
39 אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור, אין בעל הגג יכול
40 לעכב עליו; שאין הצנור עשוי לתשמיש כזיו, כדי שיחזיק
41 באויר חצר; ואינו עשוי אלא לקלוח המים.

42 ו. מי שהוריד מי גגו על חצר חברו, ולא מכה בו, והחזיק
43 בדבר זה - אם היו המים מנוטפין [מטפטפים], ורצה לקבצן
44 למקום אחד ולעשותן צנור - עושה; וכן אם היו באין
45 ממקום אחד, וחלקן על רחב הכתל, והחזירן נוטפין -
46 עושה; ואפילו לבנות על גגו כמין צריף, עד שירדו המים

47 במהרה לחצר חברו - בונה; שהרי החזקו מימיו של זה
48 ליגר לחצר זו.

49 ז. כהל שבין ראובן ושמעון - אם היו שפתין בו, שניהן
50 משתמשין בו: זה חופר מצד זה ומכניס קורותיו כל שהן,
51 וזה חופר מצד האחר ומכניס קורותיו כל שהן. היה הכהל
52 של ראובן לבדו, אין שמעון יכול להשתמש בו. חפר
53 שמעון בכהל זה והכניס בו קורה אחת, ושתק ראובן ולא
54 מכה בו - החזיק במקום הקורה; אפילו היה קטנה, ורצה
55 שמעון להחליפה בקורה גדולה או עבה - מחליף. היה
56 הקורה קורת סכת צראי - כל שלשים יום, לא החזיק בה,
57 שהרי ראובן אומר לו: 'לא מחלתי והנחתיה, אלא מפני
58 שהיא צראי'. לאחר שלשים יום - החזיק, שאין זה צראי.
59 ואם סכת החג היא - כל שבועת ימי החג, לא החזיק;
60 לאחר שבועה, החזיק. ואם חבר ראש הקורה בכח בטיט,
61 מיד החזיק; והוא, שביא ראיה שראובן סיע עמו או ראה
62 ולא מכה.

63 ח. מי שהחזיק בכהל זה בקורה אחת - אינו יכול להכניס
64 בו קורה שניה, שהרי לא מחל לו אלא על אחת. במה
65 דברים אמורים? בשהודה שאין הכהל הזה שלו, אלא חברו
66 מחל לו על הכנסת קורה זו. אבל אם טען 'שכחתי זה, שתרף
67 אני בו' - הואיל והשתמש בו בקורה אחת, נאמן; ומשתמש
68 בכלן, אחר שישבע הסת שהוא שתרף בכל הכתל.

69 ט. היו קורותיו של ראובן בתוך הכתל, ומצד שמעון
70 מקומות חפורין להכניס בהן ראשי הקורות - לא החזיק
71 שמעון להכניס בהן קורות, ואינו יכול לטען שהוא שתרף
72 בו; שהרי אין לו בו תשמיש. ויכול ראובן לטען: 'שאני
73 חפתי מקומות אלו מצדך, כדי שיהיו מוכנים עד שתקנה
74 ממני או שתבקש ממני ואמחל לך' - תכניס הקורות בלא
75 חפירה בכהל, כדי שלא יתמטמט כתלי בעת חפירה.

הלכות שכנים פרק ט

76 א. לא יחפר אדם בור ולא שית [סוג בור ארוך וצר] ולא
77 מערה [בור מכוסה בתקרה], ולא יביא אמת [תעלת] המים,
78 ולא יעשה ברכת מים לשרות בה הפגדים לכבוס, בצד
79 כתלו של חברו - אלא אם כן הרחיק מכתל חברו שלשה
80 טפחים, ויסוד בסיד לכתל בור זה, או מקנה מים זה,
81 או כהל האמה מצד חברו, כדי שלא יבלעו המים ויזיקו
82 כהל חברו.

83 ב. מרחיקין את הגפת [פסולת זיתים] ואת הזבל ואת המלח
84 ואת הסיד ואת הסלעים מכתלו של חברו שלשה טפחים,
85 או סד בסיד. מרחיקין את הזרעים ואת המחרשה ואת
86 הגפה שמתקבץ בה מי רגלים מן הכתל שלשה טפחים.

87 ג. מרחיקין את הרחים שלשה טפחים מן הרחים
88 הפתוחה, שהן ארבעה מן העלינה, כדי שלא יגיד אותו,
89 או כדי שלא יבהלנו בקול הרחים.

90 ד. ומרחיקין את התנור מן הכתל שלשה טפחים
91 מן הקרעיתו, שהן ארבעה משפתו [קצה העליון], כדי שלא
92 יחם הכתל.

לנחתום וכיוצא בו, ואחר כך רצה בעל העליה לעשות
עלייתו אוצר - אינו יכול למחות בידו.
יג. כבד בעל העליה ורפץ [ולף בה מים] עלייתו, או שרפה
בחלונות, כדי לעשותה אוצר, וקדם זה ועשה נחתום קדם
שיכנים פרות לאוצר, או שהתחיל לאצר שומשמן או
רמונים או תמרים וכיוצא בהן, וקדם זה ועשה התנור קדם
שיאצר החטין, או שיעשה בעל התנות מחלה על גבה
להבדיל בין התנות ובין האוצר - בכל אלו בעל האוצר
מעבב עליי; ואם עבר ועשה תנור וכיוצא בו - אין בעל
האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו.

יום רביעי י' אדר ה'תש"ע

הלכות שכינים פרק י

א. מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה,
ובחורב ובשקמה [עץ תאנים] חמשים אמה, מפני נואי
[יופי] העיר. וכל אילן הנמצא קרוב לעיר בפחות מזה,
קוצצין אותו. ואם האילן קדם, נותנין לו בני העיר את
דמיו; ואם היה הדבר ספק ולא נודע איזה מהן קדם, אין
לו לבעל האילן דמים, אלא נוטל עציו, והולך.
ב. מרחיקין גרן קבועה [שדשים את התבואה והרבה מוץ
במקום] מן העיר חמשים אמה, כדי שלא יוליך הרוח התבן
בעת שזורה, ויזיק לבני העיר. וכן לא יעשה אדם גרן
קבועה בתוך שלו, אלא אם כן היה לו חמשים אמה לכל
רוח, כדי שלא יזיק התבן לנטיעת חברו או לגירו [מקום]
[חרוש].
ג. מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבקסקי מן
העיר חמשים אמה.
ד. ואין עושין ברסקי [מפעל לעיבוד עורות] אלא למזרח
העיר, מפני שרוח מזרחית חמה וממעטת הזק ריח עבוד
העורות.
ה. מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חברו,
שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין הירק,
או שננטע פרשין קרוב מן הבצלים של חברו, שהן מפגינן
טעמן, או שננטע חרדל בצד פורת דבורים, שהרי הדבורים
אוכלין העלין ומפסידין הדבש - בכל אלו וכיוצא בהן,
אינו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק; ועל הנזק להרחיק את
עצמו, אם ירצה, עד שלא יגיע לו הנזק; שזה בתוך שלו
הוא עושה, והנזק בא לחברו מאלי. במה דברים אמורים
שאינו מרחיק? בשעה הנזק בא מאלי אחר שיפסקו
מעשיו של מזיק. אבל אם היו מעשיו של זה שעושה
ברשותו מזיקין את חברו בשעת עשייתו, הרי זה כמי שמזיק
בירו; הא למה זה דומה? למי שעמד ברשותו, ויורה חצים
לחצר חברו ואמר: 'ברשותי אני עושה', שמונעין אותו. וכן
כל ההרחקות האמורות למעלה בענין זה - אם לא הרחיקו,
הרי זה כמי שהזיק בחציו. לפיכך, צריך להרחיק משרה מן
הירק, וברשין [חציר] מן הבצלים, וחרדל מן הדבורים,
שלשה טפחים או יתר מעט - כדי שלא יהיה הזק בידים;
אבל להרחיק עד שלא יבוא הנזק מאלי, אינו צריך.

ה. אכן שהכובס מכה הבגדים עליה עד שיתלבנו, צריך
להרחיק אותה ארבע אמות מפתלו של חברו; שבעת
שכובס עליה - המים נותזין, ומזיקין את הכתל.
ו. לא ישתין אדם מים בצד פתלו של חברו, אלא אם כן
הרחיק ממנו שלשה טפחים. במה דברים אמורים? בכתל
לבנים. אבל בכתל אבנים, ירחיק טפח; ואם היו האבנים
צחיח [יבש] סלע, משתיין בצדו בלא הרחקה.
ז. מרחיקין את הסלם מן השוכך ארבע אמות, כדי שלא
תקפץ הנמיה [נחיה קטנה טורפת עופות] בעת שמניח הסלם,
ותעלה לשוכך ותאכל הגוזלות.
ח. ומרחיקין את הכתל מן המזחילה [מרחב] של חברו
ארבע אמות, כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקף סלם
וילתן מזחילה שלו, הואיל והחזיק בה.
ט. ראובן שהיה פתלו סמוך לכתל שמעון כמין גם [אות
יונית דומה ל"ר"], ובא ראובן לעשות כתל שני כנגד פתל
שמעון עד שיעשו השלשה פתלין כמין ב"ת - הרי שמעון
מעבב עליו, עד שירחיק מכנגדו ארבע אמות, כדי שיהיה
המקום בין שני הכתלים רחב, כדי שידושו בו רבים
ותתחזק הארץ. במה דברים אמורים? בכתל גבה או בכתל
חצר בעיר חדשה; אבל בעיר ישנה - כבר נתחזקה, ובונה
כנגדו בלא הרחקה. וכן אם לא היה בארץ פתל שמעון
שבונה כנגדו אלא פחות מארבע אמות, בונה כנגדו ואינו
מרחיק, ואף על פי שמונע הרגל מלהלך שם; שהכתל
שהוא פחות מארבע אמות אינו צריך חזוק הארץ.
י. מי שבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חברו - אם
שדה חברו אינה עשויה לבורות, סומך ואינו יכול למחות
בידו. ואם ימלאו חברו לחפור בור בצדו - צריך להרחיק
מכתל הבור שלשה טפחים, עד שיהיה בין חלל שני
הבורות עבי ששה טפחים. היתה שדה חברו עשויה
לבורות - אינו סומך, עד שירחיק מן המצר שלשה טפחים
ויחפור; וכשיבוא חברו לחפור - ירחיק גם הוא שלשה
טפחים בתוך שדהו, ויחפור.
יא. הבית והעליה של שנים - לא יעשה בעל הבית תנור
בתוך ביתו, אלא אם כן יש לו על גביו [של התנור, עד
לתקרה] גבה ארבע אמות; וכן לא יעמיד בעל העליה תנור,
עד שיהיה תחתיו מעזיבה [טיח התקרה] שלשה טפחים,
ובכירה טפח. ואם תנור של נחתומין הוא, צריך שיהיה
תחתיו ארבעה טפחים; וכירה של נחתומין, שלשה טפחים.
ואף על פי שהרחיק כשעור, אם יצאת האש והזיקה -
משלם מה שהזיק, כמו שנתבאר במקומו.
יב. מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חברו - לא יעשה בה
לא נחתום, ולא צבע, ולא רפת בקר, ולא יכניס לה
אספסתא וכיוצא בה מדברים שעולה מהן הכל חם הרבה,
מפני שהחם מפסיד פרות שבאוצר. לפיכך, אם היה אוצר
זין בארץ ישראל, שאין החם מפסידו - הרי זה עושה
בחנותו כל מלאכת אש; אבל לא יעשה רפת בקר, מפני
שמפסיד ריח היין. ואם החזקה החנות בתחלה לרפת או

על פי החכמה - הרי זה כמזיק בחציו, וחיב להרחיק כדי
שלא ינגד, או יבטל ממלאכתו שמזנות. ואם הזיק בעת
הנגד - חייב לשלם, שהרי מכחו בא הנזק.

ד. כל ההרחקות האמורות בפרקים של מעלה - אם לא
הרחיק, וראה חברו ושתק - הרי זה מחל, ואינו יכול לחזור
ולהצריכו להרחיק. והוא, שיראה ממנו שמחל - כגון שסיע
עמו ביד, או שאמר לו לעשות, או שראהו שעשה בעדו
בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה; שכל המחזיק בנזק,
זכה בו כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בשאר נזקין,
חוץ מארבעת מיני נזקין אלו האמורות בפרק זה - שהן:
העשן, וריח בית הכסא, והאבק וכיוצא בו, ונגדו הקרקע;
שכל אחד מאלו, אין לו תזקה. ואפלו שתק הנזק במה
שנים, הרי זה חוזר וכופהו להרחיק. וכן הנזק ראיה במקום
שצריך מחיצה, כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה, כמו
שבארנו. ולמה שנו נזקים אלו משאר נזקין? לפי שאין
דעתו של אדם סובלת נזק מאלו; וזכותו שאינו מוחל,
שהנזק הנזק קבוע. ואם קנו מידו שמחל בנזקין אלו, אינו
יכול לחזור בו.

ה. מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או גבלות וכיוצא בהן
במקומו, ויבואו העורבים ויכיוצא בהן בגלל הדם ויאכלו,
והרי הן מצרין להברו בקולן וצפצופן, או בדם שברגליהן
שהן יושבין על האילנות ומלכלכין פרותיהן - אם היה
חברו קפדן או חולה שצפצופן זה מזיקו, או שהפרות שלו
נפסדין בדם - חייב לבטל אותה המלאכה, או ירחיק עד
שלא יבוא הנזק מחמתו; שנוק זה דומה לריח בית הכסא
וכיוצא בו, שאין לו תזקה. וכן בני מבוי או בני חצר
שנעשה אחד מהן אמן, ולא מחו בו שהרי החזיק, והיו
העם נכנסין ויוצאין לקנות ממנו, ושתקו - לא החזיק בדרך
זה, ויש להן בכל עת לעכב ולומר: 'אין אנו יכולין לישן
מקול הנכנסין והיוצאין'; שזה הנזק קבוע הוא, כמו העשן
והאבק. וכזה הורו הגאונים.

ו. מי שהחזיק בנזק שיש לו תזקה, כגון שפתח חלון, או
העביר אמת המים, או לא הרחיק מה שראוי להרחיק, והרי
המחזיק טוען: 'אתה אמת לי לעשות', או 'מחלת לי אחר
שראית', או 'שהפר הנזק ושתקת ולא מחית בי', והנזק
אומר: 'עכשו הוא שראיתי, ולא ידעתי מקדם', או שאמר:
'כשראיתי מחיתי בך, ואתה אומר עתה ארחיק או אסתם,
ואתה מדחה אותי מיום ליום כדי שתקבע הנזק' - בכל אלו
וכיוצא בהן, על הנזק להביא ראיה; ואם לא הביא, ישבע
המזיק הסתם [שבועת דיינים] - ללא נקישת חפץ ויפטר.
ז. החזיק בנזק שאין לו תזקה, כגון עשן וריח בית הכסא
וכיוצא בהן, וטען המזיק שקנה מידו של נזק - על המזיק
להביא ראיה שקנו מידו; ואם לא הביא ראיה, ישבע הנזק
הסתם שלא קנו מידו על כך, ויסלק זה הנזק.

הלכות שכנים פרק יב

א. האחין או השתפין שבאו לחלק את השדה, ולטל כל
אחד מהן חלקו - אם היתה פלה שזה ואין שם מקום טוב

ו. בעל עליה שהיה שופך מים, והן יורדין על הדר בבית
למטה - אם היתה שם מעזיבה [טיח ספיגה] שהמים פלין
בה בעת שפיקה, ואחר שיפסק עליון מלשפך יבלעו המים
וירדו וינטפו על התחתון - צריך התחתון לתקן ולהרחיק
עצמו מן הנזק; ואם אין שם מעזיבה, אלא כשישפך ירדו
המים מיד - הרי זה כמזיק בחציו, והעליון מתקן, או ימנע
מלשפך. וכן כל כיוצא בזה.

ז. מי שהיה לו בור בתוך שדהו, ובא חברו ונטע אילן
בתוך שדהו קרוב לבור חברו - אין בעל הבור יכול לעכב
עליו ולומר לו: 'הרי שרשי האילן נכנסין לבור שלי
ומפסדין אותו'; שזה נזק הבא מאתו הוא לאחר זמן,
ובעת שנטע אינו מזיקו; וכשם שזה חופר בתוך שלו, כך
זה נוטע בתוך שלו. וכן ראובן שחפר בור, וירד ומצא
שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו - קוצץ וחופר, והעצים
שלו. ואם היה קרוב לאילן שמעון בתוך שדהו אמה
- השורשים של שמעון, קוצצין ונותנין לו. ואם אינו צריך
לחפר, ויצאו השורשים של שמעון לתוך שדהו - הרי זה
מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרשה, וכל שרש
שימצא בתוך שלשה טפחים - קוצצו; ואינו חושש שמא
ייבש האילן של חברו, שזה בתוך שלו הוא חופר.

ח. מי שהיתה שדה חברו נטועה גפנים או שאר אילנות,
ובא הוא לנטע בתוך שדהו גפנים בעד גפנים או אילנות
בעד אילנות - צריך להרחיק ארבע אמות. במה דברים
אמורים? בארץ ישראל. אבל בחוצה לארץ, ירחיק בין
גפנים לגפנים שתי אמות; ובין גפנים לשאר אילנות, או
בין אילנות לאילנות, ארבע אמות בכל מקום. היה גדר
בניתיים, זה סומך לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום. מי
שהיה אילן חברו נוטה לתוך שדהו, קוצץ מלא מרדע על
גבי המחרשה; ובחורב ובשקמה - קוצץ כל הנוטה, עד
שיהיה שקול כנגד המצר. וכן אם היה נוטה על בית
השליחין של חברו, או על בית האילן - קוצץ את כל
הנוטה, עד שיהיה שקול כנגד המצר.

הלכות שכנים פרק יא

א. מי שעשה גרן בתוך שלו, או קבע בית הכסא, או כל
מלאכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהן - צריך להרחיק
כדי שלא יגיע העשן או ריח בית הכסא או האבק והעפר
להברו, עד שלא יזיקו. אפלו היתה הרוח היא שמסיעת
אותו בעת שעושה מלאכתו, ומולכת העפר או נערת
הפשתן והמץ וכיוצא בהן, ומגיעתן להברו - הרי זה חייב
להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו, ואפלו על ידי הרוח
המצויה; שכל אלו כמי שהזיק בחציו הן.

ב. אף על פי שהוא חייב להרחיק כל כך - אם הוליקה
הרוח המצויה את המץ ואת העפר והזיקה בהן, הרי זה
פטור מלשלם; שהרוח היא שסיעה אותו, ואין נזק זה בא
מכח המזיק עצמו.

ג. הכותש את הריפות [סומטומים] וכיוצא בהן בתוך שלו,
ובעת שמכה מנגד חצר חברו עד שיתנגד כסוי החכמה

כדיני ישראל בכל. ואם אנסו בדבר שלא כדין ישראל, 49
משלם המוכר. 50
ח. השכירות, אין בה משום דין בן המצר. 51
ט. הממשכן מקום, ואחר כך מכרו לזה שהוא ממשכן בידו 52
- אין בו משום דין בן המצר. וכן המוכר מקום רחוק כדי 53
לגאל מקום קרוב, או שמכר רע כדי לגאל מקום יפה 54
בדמיו, או שמכר כדי לתן מנת המלך, או שמכר לקבורה, 55
או שמכרו למזון האשה או הבנות - אין באחד מאלו דין 56
בן המצר, אלא זכה הלוקח. 57
י. ולמה אין בהן דין בן המצר? שכל אלו טרידין למכר, 58
ומפני צרף גדול מוכרין, ואם תאמר: יש בה דין בן המצר, 59
לא ימצאו לוקח, שהרי הוא אומר: 'למה אטרח ואקח, 60
ויבוא זה ויסלק אותי?' ואין הפעלים יכולין להמתין עד 61
שיביא בעל המצר מעות ויקנה. 62
יא. הרי שטען הלוקח ואמר: 'מפני המס וכיוצא בו מכר 63
לי המוכר', ובעל המצר אומר: 'שקר אתה טוען לבטל 64
זכותי' - על בעל המצר להביא ראיה, ואחר כך יוציא מיד 65
הלוקח; ואם לא הביא ראיה, לשבע הלוקח הסת. 66
יב. אפילו היה שם בדבר ספק, אין הלוקח מסתלק אלא 67
בראיה ברורה שמביא בעל המצר. לפיכך, אם טען הלוקח 68
ואמר לו: 'צולן אתה לשדה זו', 'אריס אתה', או 'שוכר 69
אתה' או 'ממשכן' - צריך בעל המצר להביא ראיה שהוא 70
בעל המצר, ושקרעקע זו בחזקתו. וכן כל כיוצא בזה. 71
יג. המוכר ליתומים קטנים, אין בו דין בעל המצר; הטוב 72
והישר שעושים חסד עם אלו, יתר מבעל המצר. 73
יד. וכן המוכר לאשה - אין בו דין בעל המצר, מפני שאין 74
דרךה לטרח תמיד ולקנות, והואיל ולקחה, חסד הוא 75
שתעמדם הקרקע בידה. 76
טו. מכר לטמטום ואנדרגנים, אין בעל המצר יכול לסלקו, 77
מפני שהן ספק אשה. 78
טז. היתה הקרקע של אחד, והבגין או האילנות של אחד 79
- אם יש לבעל הבגין או לבעל האילנות זכות בקרקע, כל 80
אחד מהן בן מצר של חברו; לפיכך, אם מכר אחד מהן 81
חלקו, חברו מסלק הלוקח. אבל אם אין לבעל האילנות או 82
לבעל הבגין כלום בקרקע, אלא כל זמן שירצה יאמר לו: 83
'צקר אילנך או הריס בנינך', ומכר בעל השדה - זכה הלוקח, 84
ואין בעל האילנות או בעל הבגין מסלק אותו. ואם מכר 85
בעל האילנות או בעל הבגין, הרי בעל הקרקע מסלק אותו. 86
יז. היה מפסיק בינו ובינו מצר חברו רכב [שורה] של 87
דקלים, או בגין גבוה וחזק, או גמא וכיוצא בהם - רואין: 88
אם יכול להכניס אפילו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק, עד 89
שיתערבו שתי השדות - הרי זה בן מצר שלו, ומסלק 90
הלוקח; ואם לאו, אינו מסלק הלוקח. 91

יום חמישי י"א אדר ה'תש"ע

הלכות שכנים פ"ק יג

א. הנותן מתנה, אין בה דין בן המצר. היה פתוב בשטר 94
מתנה שאחריה מתנה זו על הנותן, יש בה דין בן המצר; 95

ומקום רע, אלא הכל אחד - חולקין לפי המדה בלבד. ואם 1
אמר אחד מהן: 'תנו לי חלקי מצד זה, כדי שיהיה סמוך 2
לשדה האחרת שלי ויהיה הכל שדה אחת' - שומעין לו, 3
וכופה אותן על זה; שעמבן בדבר זה, מדת סדום היא. 4
אבל אם היה חלק אחד ממנה טוב, או קרוב לנהר יותר, 5
או קרוב לדרך, ושמו אותה הפה כנגד הרע, ואמר: 'תנו 6
לי בשומא שלי מצד זה' - אין שומעין לו, אלא נוטל 7
בגורל. אמר: 'תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע בלא שומא, 8
וטלו אתם את החצי הטוב, כדי שיהיה חלקי סמוך לשדה 9
שלי' - הורו מקצת הגאונים ששומעין לו; ולזה דעתי 10
נוטה, ובו ראוי לדון. 11
ב. הבכור שחלק, נוטל שני חלקים שלו באחד. אבל היבם 12
שחלק עם אחיו בנכסי האב, נוטל חלקו וחלק אחיו 13
בגורל; ואם עלו במקום אחד, עלו; ואם עלו לו בשני 14
מקומות, עלו. 15
ג. ארץ מרפעת שהיה הנהר מקיף לה מזרח וצפון, והדרך 16
דרום ומערב - חולקין אותה באלכסון, כדי שישני לזה נהר 17
ודרך, ולזה נהר ודרך. ואם אמר: 'תנו לי החצי שמצד זה 18
שהוא בצד שדי', שומעין לו. כללו של דבר: כל דבר 19
שהוא טוב לזה, ואין על חברו הפסד כלל - כופין את 20
חברו לעשותו. 21
ד. אחד מן האחים או מן השתפין שמכר חלקו לאחר - 22
מסלקין את הלוקח, ונותנין לו שאר האחים או השתפין 23
דמים שנתן, והולך, כדי שלא יכנס זר ביניהם. 24
ה. ולא עוד, אלא כל המוכר קרקע שלו לאחר - יש 25
לחברו שהוא בצד המצר שלו לתן הדמים ללוקח, ויסלק 26
אותו, וזה הלוקח הרחוק, באלו הוא שליח של בן המצר; 27
בין שמכר הוא, בין שמכר שלוחו, בין שמכרו בית דין, 28
בין שמכר שלוחו - יש בו דין בן המצר. אפילו היה הלוקח 29
תלמיד חכמים ושבך וקרוב למוכר, וכן המצר עם הארץ 30
רחוק - בן המצר קודם, ומסלק את הלוקח. ודבר זה, משום 31
שנאמר: "ועשית הישר והטוב"; אמרו חכמים: הואיל 32
והמכר אחד הוא - טוב וישר הוא שיקנה מקום זה בן 33
המצר, יתר מן הרחוק. היו בני המצר רבים - כלם זוכים 34
בזו השדה הנמכרת, והיא ביניהן לפי מנגנון, ונותנין בלן 35
הדמים ללוקח; והוא, שבאו בלן פעם אחת. אבל אם קדם 36
אחד מהן וסלק הלוקח - זכה בה לבדו, הואיל והוא בן 37
המצר. וכן אם באו מקצתן, ומקצתן במדינה אחרת - 38
מסלקין אותו אלו העומדין כאן בלבד, והיא להן. וכן 39
המוכר לאחד מבני המצר, או לאחד מן השתפין שלו 40
במשא ומתן - אף על פי שאינו שתפו בקרקע, זכה בה; 41
ואין שאר השתפין או שאר בני המצר נוטלין עמו. 42
ו. המוכר כל נכסיו לאחד - אין בעל המצר של שדה אחת 43
מהן מסלק את הלוקח מאותה השדה, שהרי היא ואחרת 44
קנה באחד. וכן המוכר לבעלים הראשונים, או הלוקח מן 45
הגוי - אין בו דין בן המצר. 46
ז. המוכר לגוי - משמתין [מנדיים] אותו עד שיקבל כל אנס 47
שיבוא מן הגוי, עד שיהג הגוי עם בן המצר הנה שלו 48

יב. כל בעל חוב שטורף בחובו, יש לבעל המצור לסלקו; לא יהיה כח הטורף גדול מכח הלוקח. ואם ירצה הנוטרף לתן הדמים שהיו חוב עליו - תחזור לו שדהו לעולם, כמו שיכתבאר במקומו.

יג. קטן שהיה בן המצור, וראו בית דין שזכות היא לו - מסלקין לו את הלוקח, או יטלו לו חלק עם שאר בעלי המצור כמו שיראו.

יד. בעל שהיתה אשתו בן המצור, הרי זה מסלק את הלוקח; שכל נכסי אשתו ברשותו, וכל זכות שתבוא לה - זכות היא לו. אפלו קנו מיד אשתו שמחלה בזכות זו ללוקח - אינו מועיל, אלא הבעל מסלקו. עמדה האשה מדעתה, וסלקה את הלוקח, וכן העבד שהיה נושא ונותן בנכסי אדוניו, שסלק את הלוקח - אם רצה הבעל או האדון, מקנים על ידיהן; ואם רצה, לא יקנים, ותחזור ללוקח, ויחזיר הדמים.

הלכות שכנים פרק יד

א. הרוצה למכר שדהו, והביא בן המצור שלו וזה שהוא רוצה לקח ממנו לבית דין, ואמר לבן המצור: 'אם תרצה לקנות בכך וכך קנה, ואם לאו - סלק עצמך, ויהי זה לוקח' - הרי זה לא נשאלה לו טענה; אלא או מביא מעות מיד וקונה, או בטלה זכותו. אמר: 'אטרח ואביא', אין שומעין לו. 'אלף ואביא' - אם הוא אמר שיש לו, ממתינין לו עד שילף ויביא; ואם אינו אמר, אין שומעין לו, שאינו רוצה אלא להשטת. לפיכך אומרים לו: 'או הוציא עתה זוזים, או בטלה זכותך'; שאין קובעין זמן לבעל המצור. הוציא בן המצור המעות, והוציא הלוקח מעות - אם היו של לוקח טובים מזוין, או ממחרין לצאת יתר מזוין - בטלה זכותו, ואין לו דין בן המצור. היה רוצה הלוקח לקנותה לבנות בה בתיים, ובן המצור רוצה לזרעה - הלוקח זוכה, משום ישוב הארץ, ואין ביה דין בן המצור.

ב. בא הלוקח ונמלך בבן המצור, ואמר לו: 'הרי פלוני בן המצור שלף רוצה למכר לי שדה זו, אלף ואקח ממנו?' ואמר לו: 'לך וקח' - לא בטל זכותו; ויש לו לסלק אותו אחר שקנה, אלא אם כן קנו מידו. במה דברים אמורים שצריך קנין? בשמחל לו קדם שיקנה. אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח, כגון שבא בן המצור וסיע עמו, או שכר ממנו, או שראה אותו בונה וסותר כל שהוא ומשפמש ולא מחה בו ולא ערער - הרי זה מחל, ושוב אינו יכול לסלקו. ג. היה בן המצור במדינה אחרת, או חולה, או קטן, ואחר זמן הבריא החולה, או הגדיל הקטן, ובא ההולף - אינו יכול לסלקו; שאם אתה אומר בן - אין אדם יכול למכר קרקעו, שהרי הלוקח אומר: 'לאחר כמה שנים תצא מדיני'. וכן הורו הגאונים.

ד. המוכר שדה מאתים במנה - אם לכל העם מוזיל ומוכר, נותן לו בן המצור מאה ומסלקו; ואם אינו מוזיל לכל העם - נותן לו מאתים שהיא שדה, שהמוכר נתן לזה מתנה. לקח שדה מנה במאתים - אינו יכול לסלקו, עד שיתן המאתים.

הואיל ויש בה אחריות - מכירה היא, ולא כתב מתנה, אלא לבטל זכות בן המצור. וכמה נותן לו? מה שהיא שדה.

ב. אמר הלוקח: 'בן הוא, והערמה עשינו ומכירה היא, ובכך וכך קניתי' - נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל כדין כל השלוחין (נשבעים ונוטלים). ויראה לי שצריך לטען דמים שהן ראויין, או יתר מעט; אבל אם אמר על שדה מאה: 'במאתים קניתי', אינו נאמן.

ג. היה כתוב בשטר מתנה: 'וקבלתי עלי אחריות מתנה זו, שאם תצא מידו אתן לו מאתים' - נותן לו בן המצור מאתים, ואחר כך מסלקו, ואף על פי שאינה שדה אלא מנה.

ד. החליף חצר בחצר, אין ביה דין בעל המצור. החליף חצר בבהמה או בשאר מטלטלין - רואין דמי אותה בבהמה או אותן המטלטלין, ונותן לו בן המצור ומסלקו; ואינו יכול לומר לו: 'תן לי כמין שלקחתי בו', שזו הערמה היא, ואינה מועלת כלום.

ה. מכר לו קרקע מעט באמצע שדהו, ואחר כך מכר לו קרקע בצד אותה שבאמצע - רואין: אם אותו המעט שמכר לו תחלה הוא עדית או זבנרית לגבי זאת הקרקע שמכר לו באחרונה - זכה הלוקח, ואין בן המצור יכול לסלקו, שהרי הוא עצמו בן מצור הוא, מפני אותו המעט שקנה באמצע. ואם אותו המעט כמו זאת שמכר לו בסוף בצדו - הרי זה מערים, ובן המצור מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.

ו. המוכר על תנאי, בין שהתנה מוכר בין שהתנה לוקח - אין בעל המצור יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים, ויזכה הלוקח בקרקע ולא תשאר בה עלה כלל; ואחר כך יסלק אותו.

ז. הלוקח שבנה והשביח, או סתר והפסיד - בן המצור מסלקו ונותן לו דמים הראויין לו, והרי הוא בכל מעשיו כמו השליח. וכן אם לזה הלוקח קדם שסלק אותו בן המצור, וסלקו בן המצור - אין בעל חוב שלו טורף מיד בן המצור. זה הוא העקר בכל אלו הדינים: שכל הלוקח בצד מצור חבירו, הרי הוא כמו שליח לחבירו, ולתקן שלחו, ולא לענות. לפיכך, אם השביח - נוטל הוצאה; ואם הפסיד וקצר והרס או אכל פרות - מנפין אותו מן הדמים. במה דברים אמורים שמחשבין לו הפרות? בשאכלן אחר שבא בן המצור והביא מעות לסלקו. אבל כל הפרות שאכל מקדם - שלו הוא אוכל, ואין מחשבין אותו.

ח. אחד שלקח משנים שדה אחת, ובא בעל המצור לסלקו מחציה בלבד שלקח מן האחד - אינו יכול, אלא מסלקו מפלה או מניח פלה. אבל המוכר קרקע לשנים - יש לבעל המצור לסלק שניהם, או לסלק האחד ולהניח אחד.

ט. בן המצור שבא לסלק את הלוקח, וקדם שסלקו מכר את השדה שיש לו על המצור - אבד את זכותו.

י. שליח שמכר, והרי הוא בעל המצור - אינו מסלק את הלוקח; שהרי הוא מכר לו, ואין לך מחילה גדולה מזו.

יא. בעל חוב של מוכר שטורף השדה מיד בעל המצור - הרי בעל המצור חוזר ונוטל מן הלוקח שסלקו, והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.

1 - ממכרו בטל, שהרי עבר על דבריו. אמר לו: 'מכר לי
2 שדי', ולא פרש - אפלו מכרה למאה, ממכרו קנים.
3 ה. הנותן מעות לשלוחו לקח לו בהן חטים, או מין ממיני
4 סחורה, ולא לקח - אין לו עליו אלא תרעמת. נתן לו מעות
5 לקח בהן חטים בין לאכילה בין לסחורה, והלך ולקח לו
6 בהן שעורים, או שנתן לו לקנות שעורים והלך ולקח לו
7 חטים - אם פחתו דמי זה שלקח, פחתו לשליח, מפני
8 שהוא משנה; ואם הוסיפו דמיהן, הוסיפו לבעל המעות.
9 היה השער קצוב וידוע, והוסיפו לשליח במנן או במשקל
10 או במדה - כל שהוסיפו לו המוכרים, הרי הן של שניהם;
11 וחולק התוספת, השליח עם בעל המעות. ואם היה הדבר
12 שאין לו קצבה, הכל לבעל המעות.
13 ו. מי שהיה חייב להכריז ממונו, בין משום מלוה בין משום
14 פקדון או שכירות, ונתן הממונו ביד השליח, ואמר לו: 'הולך
15 ממונו זה לבעל חובי' - אין השליח צריך להטפל ולתן לו
16 בפני עדים; ואם אמר לשליח: 'אל תפרע חוב זה אלא
17 בעדים', ופרעו שלא בעדים - חייב לשלם. וכן אם היה החוב
18 בשטר, בין שאמר לו: 'קח לי השטר ונתן לו המעות', בין
19 שאמר לו: 'נתן לו המעות וקח השטר', ונתן בלא עדים ולא
20 לקח השטר - חייב לשלם, שהרי לתמן שלחו, ולא לעות.
21 ז. השולח ממונו שבידו ביד שליח, ואמר לו: 'הולך ממונו
22 זה לפלוני שאני חייב לו', והלך ונתן לו שלא בעדים -
23 השליח אומר: 'נתתי', ובעל חוב או הפועל אומר: 'לא
24 לקחתי', והרי שלשתי עומדין - השליח נשבע הסת שנתן,
25 ובעל חוב או הפועל נשבע הסת שלא לקח, וישלם הלה
26 לבעל חובו או לפועל או לבעל הפקדון. ואפלו היו
27 השלוחין שנים - אין צדוהן מועלת, מפני שהן כנוגעים
28 בצדוהן, שהרי חייבין להשבע הסת. במה דברים אמורים?
29 בשניה השליח מכחיש את בעל חוב, והרי שלשתי
30 עומדין. אבל אם בא שליח ואמר: 'נתתי כמו שאמרתי לך'
31 - אינו יכול להשביעו הסת שעשה שליחותו, שהרי אין
32 שם טוען עליו טענת ודאי שלא נעשה שליחותו. וכן אם
33 מתו השלוחין, או הלכו להן למדינת הים, ובא בעל חוב
34 לתבע חובו - אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו
35 השליח, שהרי אין כאן מי שטוען עליו טענת ודאי
36 שלקח; אלא מחריס הלוה סתם, ומשלם החוב שעליו.
37 וכן כל פיוצא בזה.
38 ח. ואובן ששלח כתב לשמעון, ואמר לו: 'מנה שיש לי
39 בידך, שלחתי לך ביד לוי' - אם רצה לשלחו, אינו חייב
40 באחריותו, בין שהיה מלוה בין שהיה פקדון; והוא, שפיר
41 שהוא כתב ידו. ואם טען המלוה ואמר: 'לא כתבתי ולא
42 שלחתי לך' - ישבע הלוה הסת שקיבל ידו בא אליו ולפיכך
43 שלח, ויפטר; וכנה הוור רבובתי. אבל אם לא היה הכתב
44 בכתב ידו, או שאין הלוה יודע אם הוא כתב ידו או אינו
45 - אפלו היו כתובין בו סימנים ואותות שביניהן ביחוד -
46 אם טען ואובן ואמר: 'לא שלחתי כתב ואחרים רמו בך',
47 שמעון חייב באחריותו, וישלם לראובן אחר שיחריס על מי

1 טען בן המצר שזו קנוניה ביניהן - נשבע הלוה להקטן
2 חפץ, ונוטל מאתים. ואם היו שם עדים שנתן מאתים, וכן
3 המצר טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר, ואני יודע
4 בודאי שלא לקח ממנו אלא מאה - הרי זה נתן המאתים
5 כמו שהעידו העדים, ואחר כך מסלקו, ומשביעו הסת
6 שלקח במאתים, ונפטר.
7 ה. כל הרוצה למכר קרקע, ובאו שנים, כל אחד מהן אומר:
8 'אני אקח בדמים אלו', ואין אחד מהן בעל המצר - אם היה
9 האחד מיושבי העיר ואחד משכני השדה, בן העיר קודם;
10 שכן ותלמיד חכמים, תלמיד חכמים קודם; קרוב ותלמיד
11 חכמים, תלמיד חכמים קודם; שכן וקרוב, השכן קודם;
12 שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד מהן וקנה, וכה;
13 ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו, הואיל ואין אחד
14 מהן בעל המצר; שלא צוה חכמים בדבר זה דרך דין, אלא
15 דרך חסידות ונפש טובה היא שעושה כך.
16 בריך רחמנא דסייען

הלכות שלוחין ושתפין

18 ענין אלו ההלכות - לידע דין שלוחו של אדם ושתפו,
19 ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושיכרן. ובאור כל
20 הדינים האלו - בפרקים אלו.

הלכות שלוחין ושתפין פרק א

21 א. האומר לשלוחו: 'צא ומכר לי קרקע או מטלטלין', או
22 'קנה לי' - הרי זה מוכר ולוקח לו ועושה שליחותו, וכל
23 מעשיו קיימין. ואין העושה שליח צריך קנין ולא עדים,
24 אלא באמירה בלבד בינו לבין חברו; ואין צריכין עדים
25 אלא לגלות הדבר, אם פיר אחד מהם, כשאר כל הטענות.
26 ב. שליח שעבר על דברי משלחו, לא עשה כלום. וכן אם
27 טעה בכל שהוא, בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר, שהרי
28 אומר לו: 'לתמן שלחתיך, ולא לעות'. ולא אמרו שההונאה
29 במטלטלין שתות, והעבדים והשטרות והקרקעות אין בהן
30 הונאה, אלא במוכר שלו, או קונה לעצמו; אבל השליח
31 שטעה בכללן בכל שהוא, חוזר.
32 ג. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע, וקנה לו שלא
33 באחריות - הרי זה עוות; והשליח לוקח אותה לעצמו שלא
34 באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכר אותה למשלח
35 באחריות; הואיל וקנה אותה במעותיו, האחריות על
36 השליח. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך, אם התנה עליו שעשהו
37 שליח בין לתמן בין לעות - אפלו מכר לו שנה מאה בדנר,
38 או לקח שנה דינר במאה - אינו יכול לחזור בו, וחייב
39 המשלח לתן לו כפי התנאי.
40 ד. האומר לשלוחו: 'מכר לי משדה שלי בית סאה', ומכר
41 לו בית סאתים - הרי זה מוסיף על דבריו, וקנה הלוה
42 בית סאה בלבד. אמר לו: 'מכר לי בית סאתים', ומכר לו
43 בית סאה - הרי זה מצביר על דבריו, ולא קנה הלוה. אמר
44 לו: 'מכר לי שדי לאדם אחד', והלך השליח ומכרה לשנים

1 ששלח כתב זה מדעתו ולא ידעה. ויש מי שהורה שישבע
2 ראובן ואחר כך יטל, כדין כל הנשבעין וגו'טלין.
3 ט. לוי שבא בשליחות ראובן, ולקח חמשים משמעון, ובא
4 ראובן ואמר: 'לא שלחתיו לקח אלא עשרים, ועשרים
5 בלבד הביא לי' - הרי ראובן נשבע שלא שלחו לקח אלא
6 עשרים ועשרים בלבד הביא לו, כדין כל מודה במקצת;
7 ולוי נשבע הסת שהחמשים שנתת לי נתתי לראובן. וישלם
8 שמעון מביתו, אם היה חזב לראובן. וכן כל פיוצא בזה.

יום שישי י"ב אדר ה'תש"ע

הלכות שלוחין ושתפין פרק ב

11 א. אין הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים שבעולם, וכן
12 אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מן הדברים, שנאמר:
13 "בן תרימו גם אתם" - מה "אתם" בגי ברית, אף שלוחכם
14 בגי ברית; והוא הדין לכל התורה בלה. ומה משלחכם בן
15 ברית, אף בכל התורה בלה המשלח בן ברית.
16 ב. עושה אדם שליח איש או אשה, ואפלו אשת איש;
17 ואפלו עבד ושפחה - הואיל והן בגי דעת וישנן במקצת
18 מצוות, נעשין שלוחין למשא ומתן. אבל מי שאינו בן דעת,
19 והוא חרש שוטה וקטן - אינן נעשין שלוחין; ולא עושין
20 שליח, אחד הקטן ואחד הקטנה. לפיכך, השולח בנו קטן
21 אצל התנני [ובחשבונו "זכות" בשני איסורים], ומדד לו באסר
22 [סוג מטבע] שמן, ונתן לו את האסר [הנותר - בתור "עודף"],
23 ואבד את השמן ואת האסר - התנני חזב לשלם; שלא
24 שלחו אלא להודיעו, ולא היה לו לשלם אלא בן דעת. וכן
25 כל פיוצא בזה. ואם פרש ואמר: 'שלח לי עם הקטן', הרי
26 זה פטור.

27 ג. האומר לחברו: 'מנה שיש לי בידך, בין פקדון בין
28 מלוה, שלחתי לי ביד פלוני' - אפלו היה קטן - אם רצה
29 לשלחו בידו, נפט; ואינו חזב באחריותו. וכן שנים שהתנו
30 ביניהן שכל מי שירצה לשלח לחברו, ישלח ביד מי שירצה
31 המשלח - הרי זה משלח ביד מי שירצה לו שהוא ראוי
32 להוליך דבר זה; ואם אבד או נגנב בדרך, או שפפר בו
33 השליח - הרי המשלח פטור, שכל תנאי שבממון קיים.
34 ד. השליח שקנה או שמכר, והודיע שהוא שליח בדרך זה
35 לפלוני - אף על פי שמשפ או שהמשיף, ונמצא שעבר על
36 דעת משלחו - בטל המקח, ומחזיר. ואם לא הודיע שהוא
37 שליח - נקנה המקח, ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו.
38 ה. ראובן שקנה שדה משמעון, ואמר לו: 'ללוי קניתי
39 אותה, וכתב שטר מכר בשם לוי, וחזר ראובן ואמר
40 לשמעון: 'לעצמי קניתי, חזר וכתב שטר מכר בשמי' -
41 אין כופין את המוכר לכתב לו שטר אחר בשם ראובן. ואם
42 התנה עמו בתחלה ואמר לו: 'לעצמי אקנה, וזה שאכתב
43 שטר בשם לוי כדי שלא ידעו בי שאני הקונה' - הרי
44 זה כופהו לחזר ולכתב לו שטר אחר בשמו.
45 ו. הסרסור - שליח הוא, אלא שהוא נוטל שכר על
46 שליחותו; לפיכך, אם שנה על דעת הבעלים, משלם מה
47 שהפסיד. כיצד? הרי שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור,

48 ואמר לו: 'מכר לי זה, ואל תמכר בפחות ממאה', והלך
49 ומכרו בחמשים - משלם חמשים מביתו; מכרו במאתים -
50 הפל לראובן. וכן כל פיוצא בזה. ראובן ואמר: 'במאה
51 אמרתי לך למכר', והסרסור אומר: 'בחמשים אמרתי לי, וכן
52 מכרתי בחמשים' - נשבע הסרסור שבועת התורה, שהרי
53 הודה במקצת. ואם כבר נתן לו החמשים - נשבע הסת
54 שעשה שליחותו, וזוכה הלוקח. ואם ידע הלוקח שחפץ זה
55 של ראובן הוא, ושה המוכר לו סרסור הוא - יחזיר החפץ
56 לבצעו; ויחזיר על מי שנתן לו רשות למכר בחמשים, או
57 שרצה בחמשים, וחזר בו אחר שקניתי.

58 ז. כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה או קרקע זה של
59 ראובן, ואחר שקנה הלוקח אחר ראובן: 'איני רוצה למכר
60 בדמים אלו' - מחזיר הלוקח, שהרי לא פסק [נקב בסכום
61 של] דמים ואמר לו: 'מכר בכך וכך'. וכל סרסור שאבד
62 החפץ מידו, או נגנב, או נשבר - חזב לשלם, מפני שהוא
63 נושא שכר.

64 ח. הלוקח פלים מבית האמן לשגן לבית חמיו, ואמר לו:
65 'אם מקבלין אותן ממני, אני אתן לך את דמיתן; ואם לאו,
66 אתן לך שכר מעט', ונאנסו בהליכה - הרי זה חזב לשלם;
67 ואם נאנסו בחזרה, פטור. נטלן על מנת למכרן לאחרים,
68 ואמר לו: 'אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני, אתן
69 לך דמים כך וכך, ואם לא ימכרו, אחזירם לך', ונאנסו, בין
70 בהליכה בין בחזרה - חזב לשלם.

71 ט. כל שליח שטען שארעו אנס פלוני, והפסיד כך וכך -
72 הרי זה נשבע שבועת השומרין על טענתו, ויפטור. ואם היה
73 האנס במקום שאפשר להביא עליו עדים, או דבר שהוא
74 גלוי וידוע לכל, שהרי ימצא עדים - הרי זה צריך להביא
75 ראיה על טענתו; ואם לא הביא עדים - אינו נאמן, ומשלם.
76 מעשה באחד שאמר לשלוחו: 'קנה לי ארבע מאות גרבי
77 יין, ממעות שהיו לו בידו, וקנה לו, ונמצאו חמץ. ואמר
78 חכמים: מנן גדול בזה שהחמץ, קול יש לו; והואיל
79 ואפשר להביא ראיה, שהיה יין בעת שלקחו ויפטור; ואם
80 לא יביא ראיה, ישלם. וכן כל פיוצא בזה מדברים שהראיה
81 מצויה בהן. אבל דבר הנעלם שאין ראיתו מצויה, ישבע
82 עליו השליח. וכן הדין בכל טענה שטען השתף פיוצא
83 בזו, וכן הדין בטענת השומרין - אם הראיה יכולה להיות
84 - או יביא ראיה על טענתו, או ישלם, כמו שבארנו.

הלכות שלוחין ושתפין פרק ג

85 א. מי שהיתה לו קרקע תחת יד אחר, או שהיה לו
86 מטלטלין פקדון, ורצה לעשות שליח לדון עם זה, ולהוציא
87 הקרקע או הפקדון מתחת ידו - הרי זה כותב לו הרשאה
88 [שהקנה לו הזכויות]. וצריך לקנות מידו שהרשעה, ואמר לו:
89 'לך דון וזכה והוצא לעצמי', וכיוצא בענינים הללו; ואם
90 לא כתב לו כן, אינו יכול לדון עמו, מפני שהוא אומר לו:
91 'אין אתה בעל דיני'. אף על פי שכתב לו כן, אינו אלא
92 שליח, וכל מה שיוקח בו, הרי הוא של משלחו. וכל
93 ההוצאות שיוציא השליח על דין זה שהרשה בו, הרי

הלואה, ולא היתה קרקע למקנה - מקנהו ארבע אמות
מחלקו שבארץ ישראל, ומקנה לו המעות על גבן. ודברים
אלו דברים קלים הם עד מאד, ורעועים: שזה מי יאמר נמנין
לנו שיש לו חלק בארץ ישראל? ואפלו הוא ראוי, אינו
ברשותו. והגאונים עצמם שתקנו תקנה זו אמרו, שאין
אומרים בה 'יקב הדין את החר', ואינה אלא כדי לאים על
הנתבע: אם רצה לדון בהרשאה זו ולתן, נפטר. ולמה
נפטר? שאין זה הבא בהרשאה זו הרעועה פחות משליח
שעשהו בעדים. אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו - אין
כופין אותו לא לתן לו ולא להשבע, עד שיבוא בעל דינו.
וכן הורו, שאם היתה לו מלוה אצל חברו, בין בשטר בין
בעדי קנן - אף על פי שפטר בה בבית דין - כותבין עליו
הרשאה, מפני שהיא כפירת שעבוד קרקעות; אבל מלוה
על פה שפטר בה, לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה.

ח. מי שהרשה לאחר, ורצה לבטל השליחות ולהרשות
לאחר - הרי זה מבטל. ואין למרשה רשות לכתב לאחר
הרשאה, שזה אומר לו: 'אין רצוני שיהיה פקדוני ביד
אחר'. לפיכך, אם התנה עליו שירשה הוא לאחר, ואחר
לאחר - הרי השליח כותב הרשאה לשני, ושני לשלישי;
הכל לפי תנאו.

ט. הבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע, או שמכר לו, או
שמחל לו על השבועה, או שעשה עמו פשרה - לא עשה
כלום, שהרי אומר: 'לתקן שלחתיך, ולא לענות'. לפיכך אם
התנה, בין לתקן בין לענות - אפלו מחל לו על הכל, הרי
זה מחול.

י. ראובן שבא בהרשאה, ותבע שמעון - אין שמעון יכול
לדחותו ולומר לו: 'שמא המשלח אותך הרשה אחר ובטל
שליחותך'; שהרי ראובן אומר לו: 'תן לי הפקדון שיש
בידך, וזו הרשאתי תהי אצלך'; אם המפקיד הרשה אחר,
הוא הפסיד על עצמו. ושמעון פטור, שהרי בהרשאתו נתן.
יא. ראובן שבא בהרשאת שמעון, ותבע לוי, ואמר: 'לא
היו דברים מעולם, אבל ישבע שמעון ויטל' - מוציאין
הממון מיד לוי, ויהיה מנח בבית דין עד שיבוא שמעון
וישבע ויטל. וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון - ידון
עם ראובן, ויהיה הממון מנח עד שיבוא שמעון וישאל;
ויש לראובן להחרים על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב
הממון ולאחריו. נתחייב לוי שבועה - אינו יכול לעכב
ולומר: 'איני נשבע, עד שאחרים בפני שמעון על מי שטוען
עלי טענות שקר'; שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנה
הגאונים האחרונים כדי שיכנו בעלי דינין טענותיהן, ואין
מעכבין שבועתו של זה מפני תקנה זו הקלה.

הלכות שלוחין ושתפין פרק ד

א. כשירצו השתפין להשתתף, במה יקנה כל אחד מהן
ממון חברו להשתתף בו? אם במעות נשתתפו - יביא זה
מעותיו, ויביא זה מעותיו, ויטילו אותן לכיס אחד, ויגביהו
את הכיס שניהם. אבל אם כתבו שטר והעידו עדים - אף
על פי שקנו מיד שניהם שיביא זה מאה וזה מאה וישתתפו

המשלח חייב בהן; שפך כותבין בהרשאה: 'כל שתוציא
בדין זה, עלי לשלמו'.

ב. הקנה לזה המרשה שלישי או רביע מה שיש לו ביד
חברו, הרי זה דין על הכל; הואיל ודן על חלקו, והרי הוא
בעל דינו בחלקו - דין על הכל.

ג. אחד מן האחים שלא חלקו, או מן השתפין, שבא לתבע
- תובע על הכל; הואיל ויש לו חלק בזה הממון, אין צריך
הרשאה משאר שתפין. ואין השתף האחר יכול לומר
לשתפו שדן: 'אלו אני הייתי התובע, הייתי טוען טענה
אחרת ומחייב בעל דיני', שהרי אומרים לו: 'למה לא באת
לתבע גם אתה? לפיכך, אם בא ממדינה אחרת, יש לו
לחזור על בעל הדין, ולדון עמו, ולומר לו: 'אני איני מודה
בכל מה שטוען שתף שלי'; לפיכך יש לנתבע לעכב ולומר
לזה: 'או דון עמי בחלקך, או הבא הרשאה, שהרי ממון
שניכם בדי וישניכם בעלי דיני, ולמחר יבוא אחיך או
שתתף ויתבע גם הוא'.

ד. הבעל בנכסי אשתו, צריך הרשאה; ואם יש שם פרות
בקרקע - מתוך שיש לדון על הפרות שהרי הן שלו, דן
על הקרקע, ואין צריך הרשאה מאשתו, שאם אין קרקע
אין פרות.

ה. מי שהיה לו ביד חברו פקדון או מלוה, בין משלטלין
בין מעות, ועשה שליח בעדים להביאן לו - הרשות ביד זה
שהן אצלו: אם רצה לתן - נפטר ואינו חייב באחריותו.
שהרי נתן לשלוחו; ואם לא רצה לתן - אינו נותן, שאין זה
בעל דינו עד שיבוא בהרשאה על הפקדון. וכל הבא
בהרשאה, הרי הוא בכלל הנאמר בהן: 'ואשר לא טוב
עשה בתוך עמיו'.

ו. התובע חברו בדין במשלטלין או במעות שהפקיד אצלו,
וכפר בו - אינו יכול לכתב הרשאה עליו; שנמצא זה
כמשקר - שהוא אומר לו: 'הרשיתיך לטל מה שיש לי ביד
פלוני, וכבר אמר פלוני שאין לו אצלו כלום'. וכן מי
שנתחייב לו חברו שבועה, אינו יכול להרשות עליו אחר
להשביעו; שאין שם דבר שיקנה לו, ואין אדם מרשה על
תביעת דברים, שאין הדברים נקנין אלא עם תביעת הממון.
ז. מי שהיה לו מעות פקדון ביד אחר, ורצה להרשות שליח
להביאן - אין הקנן [טור] מיד מועיל בה, שאין המטבע
נקנה בחליפין. אלא כיצד עושה? נותן לו קרקע כל שהוא,
ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו, והולך
ודן עמו, ומוציאן. היתה לו מלוה ביד אחר - אינו יכול
לכתב הרשאה עליה, ואפלו היה חוב בשטר, מפני שמלוה
להוצאה נתנה, ואין אדם מקנה לחברו דבר שאינו בעולם.
ואין לך דרך שיקנה אדם בה חוב, אלא או במעמד שלשתן,
והוא דבר שאין לו טעם כמו שבארנו, או בהקנית שטר
החוב עצמו בכתיבה ומסירה, מפני שהוא מקנה השעבוד
שבו. זה הוא הדין שיראה לי מן התלמוד. אבל הגאונים
תקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה, כדי שלא יטל כל
אחד ממון חברו, וילך לו למדינה אחת; ועוד תקנו, שאם
הרשהו לטל מעות שיש לו ביד חברו או לתבע ממנו

1 בָּהֶן - לא קָנוּ, וְעָדִין לֹא נַעֲשׂוּ שְׁתַּפִּין; שְׁאִין הַמִּטְבֵּעַ נִקְנָה
2 בַּחֲלִיפִין. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁתַּתְּפוּ בִּשְׂאֵר מִטְּלָטְלִין, בִּינֵן שְׁקָנוּ
3 מִיָּדָם שִׁיבִיא זֶה חֲבִיתוֹ שֶׁל זֵין וְזֶה פֶּדוֹ שֶׁל דָּבֶשׁ, וְהָרִי
4 נִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - נַעֲשׂוּ שְׁתַּפִּין בָּהֶן. וְכֵן אִם עָרְבוּ פְּרוּתֵיהֶן,
5 אוֹ שִׁשְׁכָרוּ מְקוֹם בִּשְׁתַּתְּפוֹת, וְהָנִיחַ זֶה חֲבִיתוֹ וְזֶה פֶּדוֹ
6 שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הָרִי אֵלּוּ שְׁתַּפִּין. כָּלָלוּ שֶׁל דָּבָר: כָּכֵל
7 הַדְּרָכִים שֶׁקֹּנָה הַלֹּקֶת, בְּאוֹתֵן הַדְּרָכִים עֲצָמֵן קוֹנִין הַשְׁתַּפִּין
8 זֶה מִזֶּה הַמָּמוֹן הַמִּטָּל בִּינֵיהֶן לְהִשְׁתַּתֵּף בוֹ.

9 ב. הָאֲמָנִין שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בְּאֲמָנוֹת - אֵף עַל פִּי שְׁקָנוּ מִיָּדָם,
10 אִינֵם שְׁתַּפִּין. בִּיצֵד? שְׁנֵי חֲטִיטִים אוֹ שְׁנֵי אוֹרְגִים שֶׁהִתְנוּ
11 בִּינֵיהֶן שֶׁכֵּל שִׁיקָח זֶה וְזֶה בְּמִלְאֲכָתוֹ, יִהְיֶה בִּינֵיהֶם בְּשׁוֹה -
12 אֵין כָּאֵין שְׁתַּפּוֹת כָּלָל, שְׁאִין אָדָם מִקְנָה לְחִבְרוֹ דָּבָר שֶׁלֹּא
13 כָּא לַעֲוֹלָם. אָכֵל אִם הָיוּ לוֹקָחִין הַבְּגָדִים מִמָּמוֹן עֲצָמֵן
14 וְתוֹפְרִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין, וְלוֹקָחִין הַשְּׂתִי וְהַעֲרָב מִמְּעוֹתֵיהֶן
15 וְאוֹרְגִין וּמוֹכְרִין, וְנִשְׁתַּתְּפוּ בְּמָמוֹן שְׁלוֹקָחִין בוֹ - הָרִי אֵלּוּ
16 שְׁתַּפִּין; וְכֵל שִׁירֵיחוֹ בִּשְׂכָר מִלֵּאכָתָן וּבְמִשְׁאָן וּמִתְנָן, הָרִי
17 הוּא לְאֲמָצֵעַ.

18 ג. הַשְׁתַּפִּין שֶׁהִטִּילוּ לְכִיס, זֶה מִנֶּה וְזֶה מֵאִתֵּם וְזֶה שֶׁלֹּשׁ
19 מֵאוֹת, וְנִתְעַסְקוּ כֻּלָּם בְּמָמוֹן, וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ - הַשְּׂכָר אוֹ
20 הַפָּתַח בִּינֵיהֶן בְּשׁוֹה לְפִי מִנֵּינֵם, לֹא לְפִי הַמְּעוֹת. וְאִפְּלוּ
21 לְקָחוּ שׁוֹר לְטִבִּיחָה, שְׂאֵלוֹ טִבְחוּהוּ הִיָּה כָּל אֶחָד נוֹטֵל
22 מִבְּשָׂרוֹ כְּפִי מְעוֹתָיו - אִם מְכֻרְהוּ חֵי וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ,
23 הַשְּׂכָר אוֹ הַפָּתַח לְאֲמָצֵעַ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁנֹשְׂאוֹ
24 וְנִתְנוּ בְּמְעוֹת שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן. אָכֵל אִם הַמְּעוֹת קִימִין, וְעָדִין
25 לֹא הוֹצִיאוּ אוֹתָן, וּפְתָחוּ אוֹ הוֹתִירוּ מִתְּמַת הַמִּטְבֵּעַ, שֶׁשִּׁנְּהוּ
26 הַמֶּלֶךְ אוֹ אֲנָשֵׁי הַמְּדִינָה - חוֹלְקִין הַשְּׂכָר אוֹ הַהֶפְסֵד לְפִי
27 הַמְּעוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֶתֶם. אָכֵל אִם הִתְנוּ שִׁטֵּל
28 בַּעַל הַמֶּאָה שְׁלֹשָׁה רְבָעִים מִן הַשְּׂכָר, וְיִטֵּל בַּעַל הַמֵּאִתִּים
29 רְבִיעֵי, וְאִם יִפְתָּחוּ לֹא יִפְתָּחוּ זֶה שִׁטֵּל שְׁלֹשָׁה רְבָעֵי הַשְּׂכָר
30 אֵלֹא רְבִיעֵי הַהֶפְסֵד, וְיִפְסִיד זֶה שְׁנוּטֵל רְבִיעֵי הַשְּׂכָר שְׁלֹשָׁה
31 רְבָעִים מִן הַפָּתַח - הָרִי אֵלּוּ חוֹלְקִין לְפִי מָה שֶׁהִתְנוּ; שֶׁכֵּל
32 תִּנְאִי שֶׁבְּמָמוֹן קָנִים.

33 ד. שְׁתַּפִּין שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶן שִׁיעֲמָדוּ בִּשְׁתַּתְּפוֹת זֹו עַד זְמַן קָצוּב
34 - כָּל אֶחָד מֵהֶן מַעֲכֵב עַל חֲבֵרוֹ, וְאִינוּ יָכוֹל לְחַלֵּק עַד שִׁיִּגִיעַ
35 הַזְּמַן, אוֹ עַד שִׁיִּכְלֶה כָּל מָמוֹן הַשְׁתַּתְּפוֹת. וְאֵין אֶחָד מֵהֶן
36 יָכוֹל לְטַל חֲלָקוֹ בְּקֶרֶן וְלֹא בִּשְׂכָר, עַד סוֹף הַזְּמַן הַקָּצוּב.
37 נִשְׁתַּתְּפוּ סֶתֶם וְלֹא קָבְעוּ לָהֶם זְמַן - הָרִי אֵלּוּ חוֹלְקִין כָּל
38 זְמַן שִׁירָצָה אֶחָד מֵהֶם, וְזֶה נוֹטֵל חֲלָקוֹ מִן הַסְּחוּרָה וְזֶה
39 נוֹטֵל חֲלָקוֹ. וְאִם לֹא הָיָה בְּאוֹתָהּ הַסְּחוּרָה דִּין חֲלָקָה, אוֹ
40 הָיָה בַּחֲלָקָתָהּ הַפֶּסֶד - הָרִי אֵלּוּ מוֹכְרִין אוֹתָהּ, וְחוֹלְקִין אֶת
41 הַדָּמִים. הָיָה זְמַן יָדוּעַ לְמִכִּירַת אוֹתָהּ הַסְּחוּרָה - יֵשׁ לְכָל
42 אֶחָד מֵהֶן לַעֲכֹב שֶׁלֹּא יִחְלָקוּ עַד שֶׁתִּמְכַּר הַסְּחוּרָה בְּזְמַן
43 הַיָּדוּעַ לְמִכִּירָתָהּ. וְאֵין אֶחָד מֵהֶן נוֹטֵל לֹא מִן הַקֶּרֶן וְלֹא מִן
44 הָרֶחֶק, עַד זְמַן הַחֲלָקָה, אֵלֹא אִם כֵּן הִתְנוּ בִּינֵיהֶן. הָיָה לָהֶם
45 חוֹב אָכֵל אַחֵר - אִינוּ יָכוֹל לֹמַר לְחִבְרוֹ: 'לֹא נִחְלַק עַד
46 שְׁנִגְבָּה כָּל חוֹב שִׁישׁ לָנוּ', אֵלֹא חוֹלְקִין; וּכְשִׁיפְרָעוּ
47 הַחוֹבוֹת, יִטֵּל כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ. הָיָה עֲלֵיהֶם חוֹב לְאֶחָד - אִם
48 אֵינֶן אַחֲרָאִין זֶה עַל זֶה, חוֹלְקִין; וְלִכְשִׁיגִיעַ זְמַן הַחוֹב

49 לְפָרְעוֹ, יִתֵּן כָּל אֶחָד חֲלָקוֹ. וְאִם הֵן אַחֲרָאִין - כָּל אֶחָד
50 מַעֲכֵב לְחַלֵּק, עַד שִׁיִּגִיעַ זְמַן הַשְּׂטָר לְפָרְעוֹ וְיִפְרָעוּ הַחוֹב.
51 וְלִמָּה מַעֲכֵב? שֶׁהָרִי חִבְרוֹ אוֹמַר לוֹ: 'הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מֵמֵנוּ
52 חָיִב לְשַׁלֵּם כָּל הַשְּׂטָר, נִשְׂא וְנִתֵּן בְּדָמִים אֵלּוּ עַד שִׁיִּגִיעַ
53 הַזְּמַן'. אָמַר לוֹ חִבְרוֹ: 'נִחְלַק, וְיִטֵּל אֶת הַדָּמִים כִּגְדָּר כָּל
54 הַשְּׂטָר, וְנַעֲשֶׂה בָּהֶן סְחוּרָה לְעֲצָמָךְ, וְיִתְשַׁלֵּם כָּל הַשְּׂטָר
55 בְּזִמְנֵנוּ' - יֵשׁ לוֹ לַעֲכֹב עֲדִין וְלֹמַר לוֹ: 'שְׂמָא נִפְסִיד, וְהַשְּׁנִינִם
56 יִתֵּר מְרוּיָחִין מִן הָאֲחָד'.

57 ה. הַנוֹתֵן לְחִבְרוֹ מָמוֹן לֵילֵךְ בוֹ לְמִדִּינָה פְּלוֹנִית לְסְחוּרָה,
58 אוֹ לְקָנוֹת פְּרוֹת לְסְחוּרָה, אוֹ לִישֵׁב בוֹ בַּחֲנוּת - אִינוּ יָכוֹל
59 לְחֹזֵר בוֹ וְלִהְיוֹת הַמָּמוֹן מִיַּד הַשְּׁתַּף, עַד שִׁיִּלָּךְ לְמָקוֹם
60 שֶׁהִתְנוּ וְיִחְזֹר, אוֹ שִׁיִּקְנָה אוֹתָן הַפְּרוֹת וְיִמְכֹּר, אוֹ עַד שִׁיִּשְׁבּוּ
61 בַּחֲנוּת; שֶׁזֶה כְּמִי שֶׁקָּבַע זְמַן הוּא.

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תש"ע

הַלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשְׁתַּפִּין פָּרָק ה'

62 א. הַמִּשְׁתַּתֵּף עִם חֲבֵרוֹ בְּסֶתֶם, לֹא יִשְׁנֶה מִמִּנְהַג הַמְּדִינָה
63 בְּאוֹתָהּ הַסְּחוּרָה. וְלֹא יִלָּךְ לְמָקוֹם אַחֵר, וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף בָּה עִם
64 אַחֵר, וְלֹא יִפְקִיד בְּיַד אַחֵר, וְלֹא יִתְעַסֵּק בַּסְּחוּרָה אַחֲרָתָּה, וְלֹא
65 יִמְכֹּר בַּהֶקְפָּה - אֵלֹא אִם כֵּן הִתְנוּ בַּחֲלָקָה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מִדְּעַת
66 חֲבֵרוֹ. עֲבַר וְעָשָׂה שֶׁלֹּא מִדְּעַת חֲבֵרוֹ, וְאַחֵר כֵּף הוֹדִיעוֹ וְאָמַר
67 לוֹ: 'עֲשִׂיתִי כֵף וְכָךְ', וְהִסְפִּים לְמַעֲשָׂיו - הָרִי פְּטוּר. וְאֵין
68 כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים צָרִיכִין קִנְיָן, אֵלֹא בַּדְּבָרִים בְּלִכְד.
69 ב. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁעָבַר וּמְכַר בַּהֶקְפָּה, אוֹ פָּרַשׁ בֵּיס, אוֹ
70 הִלָּךְ לְמָקוֹם אַחֵר, אוֹ שִׁנְּשָׂא וְנִתֵּן בַּסְּחוּרָה אַחֲרָתָּה, וְכָל
71 פְּיוֹצָא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים - כָּל פָּתַח שֶׁיָּבֹא מִתְּמַת שֶׁעָבַר, חָיִב
72 לְשַׁלֵּם לְבֵדוֹ; וְאִם יִהְיֶה שֵׁם שְׂכָר, הַשְּׂכָר לְאֲמָצֵעַ כְּמוֹ מָה
73 שֶׁהִתְנוּ בִּינֵיהֶם בִּשְׂכָר. לְפִיכָךְ, הַנוֹתֵן מְעוֹת לְחִבְרוֹ בְּתוֹרַת
74 שְׁתַּתְּפוֹת לְקָנוֹת בָּהֶן חֲטִיטִים לְסְחוּרָה, וְהִלָּךְ וְקָנָה שְׁעוּרִים, אוֹ
75 שִׁנְּתָן לוֹ לְקָנוֹת שְׁעוּרִים וְקָנָה חֲטִיטִים - אִם פָּתָחוּ, פָּתָחוּ לָזֶה
76 שֶׁעָבַר; וְאִם הוֹתִירוּ, הוֹתִירוּ לְאֲמָצֵעַ. וְכֵן אִם הִלָּךְ וְנִשְׁתַּתְּפוּ
77 עִם אַחֵר בְּמָמוֹן הַשְּׁתַּתְּפוֹת - אִם הִפְסִיד, הִפְסִיד לְעֲצָמוֹ; וְאִם
78 נִשְׁתַּתְּפוּ, הַשְּׂכָר לְאֲמָצֵעַ. אָכֵל אִם נִשְׁתַּתְּפוּ עִם אַחֵר בְּמָמוֹן
79 עֲצָמוֹ - אִם פָּתַח, פָּתַח לְעֲצָמוֹ; וְאִם הָרִיחַ, הָרִיחַ לְעֲצָמוֹ.
80 וְאִם הִתְנוּ בִּינֵיהֶן, הַכֵּל לְפִי הַתְּנָאִי.

81 ג. הַנוֹתֵן מְעוֹת לְחִבְרוֹ לְקַח בָּהֶן פְּרוֹת לְמַחֲצִית שְׂכָר, וְשָׂאִי
82 לְקַח לְעֲצָמוֹ מֵאוֹתוֹ הַמִּין; וּכְשֶׁהוּא מוֹכֵר, לֹא יִמְכֹּר שְׁנֵיהֶם
83 כְּאַחֵד, אֵלֹא מוֹכֵר אֵלּוּ בְּפָנֵי עֲצָמֵן, וְאֵלּוּ בְּפָנֵי עֲצָמֵן. וְלֹא
84 יִקַּח לְעֲצָמוֹ חֲטִיטִים וְלְחִבְרוֹ שְׁעוּרִים, אֵלֹא אוֹ בְּכָלֵן חֲטִיטִים אוֹ
85 בְּכָלֵן שְׁעוּרִים, כִּדִּי שִׁיִּהְיוּ מְעוֹת שְׁנֵיהֶן שׁוֹיִן בַּחֲבִילָה.

86 ד. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁאָמַר: 'נִוְלִיף הַסְּחוּרָה לְמָקוֹם פְּלוֹנִי
87 שֶׁהִיא בִּיקָר וְנִמְכָּר שֵׁם' - אֵף עַל פִּי שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל אֲנָס
88 אוֹ כָּל פָּתַח שֶׁיָּבֹא לָהֶם, הָרִי חֲבֵרוֹ מַעֲכֵב עָלָיו; שֶׁהָרִי
89 אוֹמַר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁאֲתֵּן מְעוֹת שְׁבָדִי, וְאִתְּנָה רוֹדֵף
90 אַחֲרָיָךְ לְדִין לְהוֹצִיא מִיָּדֶךָ'. וְכֵן כָּל פְּיוֹצָא בָּהֶן.

91 ה. אֶחָד מִן הַשְּׁתַּפִּין שֶׁבָּא לִישֹׁן אֶת הַפְּרוֹת עַד זְמַן הַיָּדוּעַ,
92 אֵין חֲבֵרוֹ מַעֲכֵב עָלָיו; וְאִם אֵין זְמַן לְאוֹתָן הַפְּרוֹת, הָרִי
93 חֲבֵרוֹ מַעֲכֵב עָלָיו.

אי אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע
 בשנה; שאם אתה אומר כן - נמצא בעל המעות נוטל שכר
 חצי מעותיו שהן פקדון, ואינו עושה כלום, אלא זה
 המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלוהו,
 ונמצאו באין לידי אבק רבית [מדברנו]. והיאך יעשו אם
 רצה להיות השכר או ההפסד לאמצע בשנה? יתן למתעסק
 שכרו בכל יום ויום מימי השתפות, כפועל בטל של אותה
 מלאכה שבטל ממנה. ואם היה לו עסק אחר כל שהוא
 להתעסק בו עם מעותיו של זה, אינו צריך להעלות לו שכר
 כל יום ויום, אלא אפלו העלה לו דינר אחד בכל ימי
 השתפות, דיו; ואם פחתו או הותירו, יהיה לאמצע בשנה.
 וכן אם אמר לו: 'כל הרוח שתרווח יהי לך, שלישי או
 עשיריתו בשכרך' - הואיל ויש לו עסק אחר, הרי זה מתר;
 ואם הפסידו, יפסיד מחצה. ואם היה זה המתעסק אריסו
 [עובד על בסיס אחוזים], והיה לו עסק אחר - אינו צריך
 להעלות לו שכר כלל, שהאריס משעבד הוא לבעל השדה.
 ג. ועוד תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק
 בהן, ופחתו או הותירו, ולא רצה לתן לו שכר עמלו בכל
 יום, ולא התנו ביניהן שום תנאי - שיהיה שכר המתעסק
 באותו החצי של פקדון שליש רוח הפקדון, שהוא שתות
 רוח כל הממון. לפיכך, אם הרויחו - יטל המתעסק שני
 שלישי הרוח; חצי הרוח של חצי המעות שהן מלוה,
 ושתות הרוח בשכר שנתעסק בפקדון; נמצא הכל שני
 שלישי הרוח. ויטל בעל המעות שליש הרוח. ואם פחתו
 - יפסיד המתעסק שליש הפחת; שהרי הוא חייב בחצי
 הפחת מפני שחצי המעות מלוה, ויש לו שתות בשכרו
 באותו החצי של פקדון; נמצא שגשאר עליו מן הפחת
 שלישו. ובעל המעות יפסיד שני שלישי הפחת.
 ד. יש מי שטועה ואומר, שהנותן עסק סתם, אם יהיה שם
 שכר, יטל המתעסק חציו, ואם היה שם הפסד, יפסיד
 שליש; ואין הדבר כן, אלא אם התנו על דבר זה בפרוש.
 וכן אם התנו שיפסיד המתעסק מחצה, ואם יהיה שם שכר
 יטל שני שלישי הרוח - הרי זה מתר. וכן אם התנו שאם
 יהיה שם שכר, יטל המתעסק תשיעיתו, ואם יהיה שם
 הפסד, יפסיד עשיריתו - הואיל והתנו שיהיה רוח המתעסק
 יתר על הפסדו, תנאו קנים; ותוספת זו, היא כנגד עמלו.
 ורבתי הורו, שאין תנאי זה מועיל אלא אם כן היה
 למתעסק עסק אחר; אבל אם אין לו עסק אחר, צריך שיהיה
 שכר המתעסק יתר על הפסדו בשתות כמו שבארנו, שדבר
 זה אסור הוא, ואין התנאי מועיל בו. ולא יראה לי זה.
 ה. הורי רבתי, שאם התנו שיטל המתעסק שלשה חלקים
 מן השכר, ובעל המעות רביע השכר, נמצא רביע המעות
 בלבד בתורת פקדון, ושלשה רבעים בתורת מלוה; לפיכך,
 אם היה שם הפסד, יפסיד המתעסק שלשה רבעי הפסד
 פחות שליש הרביע, ויפסיד בעל המעות רביע ושליש
 רביע, שהוא שליש כל ההפסד. כיצד? נתן לו מאה דינרים
 על תנאי זה, וחסרו ארבעה ועשרים - בעל המעות יפסיד
 רביע ושליש רביע, שהוא שליש כל ההפסד, נמצא מפסיד

1. שתפין ששמו פרותיהן ונשתתפו בהן, יש להן אוניה זה
 2. על זה. ערכו פרות בלא שומא, ומכרום ונשארו ונתנו
 3. בדמיהן - הרי אלו מחשבים את הפרות כמה היו שוין בעת
 4. שנשתתפו, ומחשבים את השכר או את ההפסד.
 5. ז. שתפין שמחלו להן מוכסין, מחלו לאמצע. ואם אמרו:
 6. 'משום פלוני מחלנו' - מה שמחלו, מחלו לו. היו באין
 7. בדרך, ועמדו עליהן לסטים וגזלו את השירה, והציל אחד
 8. מן השתפין - הציל לאמצע; ואם אמר: 'לעצמי אני מציל',
 9. הציל לעצמו.
 10. ח. דבר הידוע לשני שתפין - אף על פי שהוא ברשות
 11. אחד מהן, אינו יוצא מחזקתו של שני כל ימי השתפות;
 12. ואינו יכול לטען שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה, ונאמר
 13. לאחר המוציא מחברו עליו הראיה, אלא הרי הוא בחזקת
 14. שניהם, עד שיביא האחד ראיה.
 15. ט. אחד מן השתפין שבא לחלק שלא מדעת חברו, חולק
 16. בפני שלשה אפלו הן הדיוטות, ובלבד שיהיו נאמנים,
 17. ויודעין בשימא; ואם חלק בפחות משלשה, לא עשה כלום.
 18. במה דברים אמורים? בשחלק פרות; אבל אם היו מעות,
 19. המעות בחלוקין הן, ויש לו לחלק שלא בפני בית דין, ומניח
 20. חלק חברו בבית דין. במה דברים אמורים? בשהיו המעות
 21. בלן מטבע אחד ושוין. אבל אם היו מקצתן חדשים ומקצתן
 22. ישנים, ואין צריך לומר אם היו מקצתן יפות ומקצתן רעות
 23. - הרי הן כפרות, ואין חולקין אותן אלא בבית דין.
 24. י. אסור להשתתף עם עובד עבודה זרה - שמא יתחייב לו
 25. שבועה, וישיבועו ביראתו. [בעבודה זרה] ויכרך בארנו
 26. במקומו, שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית, ולא
 27. בכורות, ולא בנבלות, ולא בטורפות, ולא בתרומות, ולא
 28. בשקצים, ולא ברמשים. ואם עבר ועשה, השכר לאמצע;
 29. ויראה לי, שאם הפסיד - הפסיד לעצמו, מפני שעבר.
 30. יא. אחד מן השתפין או מן המתעסקין שמת - בטלה
 31. השתפות או העסק, אף על פי שהתנו לזמן קבוע; ששכר יצא
 32. הממון לרשות היורשין. וכזה הורי הגאונים.
 33. הלכות שלוחין ושתפין פרק ו
 34. א. שנים שהן נושאין ונותנין בממון השתפות - אף על פי
 35. שהממון של אחד מהן, הרי זו נקראת 'שתפות'; ואם פחתו
 36. או הותירו, הרי הוא לאמצע. ויש להן להתנות בשכר
 37. ובהפסד כל מה שירצו, כמו שבארנו. אבל אם היה האחד
 38. בלבד הוא שנושא ונותן בממון השתוף - אף על פי שהממון
 39. של שניהם, הרי זאת השתפות נקראת 'עסק'; וזה הנושא
 40. ונותן נקרא 'מתעסק', שהרי הוא לבדו מתעסק במשא ומתן,
 41. ושתפו שאינו נושא ונותן, נקרא 'בעל המעות'.
 42. ב. תקנו חכמים, שכל הנותן מעות לחברו להתעסק בהן -
 43. יהיה חצי המעות בתורת הלואה, והרי המתעסק חייב
 44. באחרייתו אף על פי שאבד באנס, והחצי האחר בתורת
 45. פקדון, והרי הוא באחרייות בעל המעות, ואם אבד או נגב
 46. החצי של פקדון, אין המתעסק חייב לשלם; ולפיכך יהיה
 47. שכר זה החצי אם הרויחו, לבעל המעות. ולפי תקנה זו,

ש'ל פקדון, ולא נשאר כאן פקדון כלל, כפי שנאמר: 'אם
לא יטל שכרו יראה כרביית', שהרי חצי המלנה בלבד נוטל.
וכן אם התנו ש'טל המתעסק רביע השכר, ואבד הממון
כלו - משלם הרביע כלו, שהוא בתורת מלנה. אבל אם
נשאר מן הממון מעט, כפי שאם תוסיף על אותו המעט
שתות ההפסד שפחת יבוא הכל רביע הממון או יתר - הרי
זה משלם שתות בלבד, מן הטעם ששכר בארנו.
ב. המתעסק שהפסיד, וחזר וטרח עד שהרויח - אינו יכול
לומר לבצל המעות: 'בוא ונחשב ההפסד שהפסדנו תחלה
ותפסיד שני שלישי, ונחשב הרויח שהרויחנו באחרונה,
ותטל שלישי'; אלא מחשב באחרונה בלבד על הרויח או
על ההפסד, ואין לו אלא ברנח שהוסיף על הקרן.
ג. נתן לו מאתים יריעות במאתים דינר בעסק, וכתבן בשני
שטרות, מאה בכל שטר - מחשב הוא על שטר שטר בפני
עצמו, ובצל המעות הוא שהפסיד על עצמו. נתן לו מאה
יריעות במאה דינר, וחזר ונתן לו בעסק אחר מאה חביות
של יין במאה דינר, וכתב לו שטר עסק אחד במאתים דינר
- אינו מחשב לו אלא בשטר אחד, והמתעסק הוא שהפסיד
על עצמו. כיצד? שאם מכר המאה יריעות במאה ושלשים,
והמאה החביות בשבעים - בעל המעות נוטל הכל; מפני
שעשה שטר אחד, הרי הכל מאתים ולא הרויח כלום. אבל
אלו הניחם שני עסקים בשהיו - היה מרויח המתעסק
בחלקו בבגדים עשרים, ומפסיד בחלקו בחביות עשרה,
והיה נוטל עשרה. וכן כל פיצא בזה.
ד. אין המתעסק יכול לחלק המעות של עסק או הסוחרה,
ולומר: 'אטל אני החצי שבתורת מלנה לעצמי ואשא ואמתן
בו, ואניח החצי שבתורת פקדון בבית דין'; שלא נתן לו
ממון זה, אלא להתעסק בכלו. ואם חלק ועשה זה, אפלו
בבית דין הגדול - לא עשה כלום; אלא השכר או ההפסד
ביניהם, על אותן הדרכים שבארנו.
ה. המתעסק שנתן מתנה לאחר מן המטלטלין של עסק, או
ממעות העסק, והביא בעל הממון ראיה ברורה שאילו
המטלטלין או המעות משל עסק הן - מוציאין אותן מידו;
ואפלו שנה אותן המקבל מתנה ומכרן, או נתן לאחר, או
שהפסיד - חייב לשלם. והכל בראיה ברורה. כבר בארנו,
שהמתעסק שמת, נשבע בעל המעות וגובה מחצה; ואם יש
שם עדים שמטלטלין אלו מן המעות של עסק הן, נוטל אותן
בעל המעות בלא שבועה. ואין בעל חוב ולא האשה נוטלים
מהן כלום, אלא אם בן היה בהן רוח; הרי חלק הרויח של
מת, של יורשים; ויטל מאותו חלק, בעל חוב או האשה.
ו. הנותן מעות לחברו לקח בהם פרות למחצית שכו, ולא
לקח - אין לו עלי אלא תרעמת; ואם נודע בראיה ברורה
שלקח ומכר, הרי זה מוציא ממנו השכר בעל כרחו.
ז. נתן לו מעות לקח בהן פרות למחצית שכו, ולקח בהן
מכל מין שירצה; ולא יקח לא כסות ולא עצים. וכן כל פיצא
בזה. המושיב את חברו בחנות למחצית שכו - אם היה אמן,
לא יעסק באמנותו, לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק
באמנותו; ואם היה שותף עמו בחצר, מתר. ולא יהיה לקח
ומוכר דברים אחרים; ואם לקח ומכר, השכר לאמצע.

שמונה, והמתעסק משלם ששה עשר; ועל דרך זו לעולם.
כל חלק שיש לבצל המעות בשכו - אם יש שם רוח, נוטל
כמו שהתנו; ואם יש שם הפסד, יפסיד אותו החלק ותוספת
שלישו. נמצאת למד לפי מדה זו, שאם התנו ש'טל
המתעסק רביע השכר - אם פחתו, לא ישלם המתעסק כלום,
שהרי רביע ההפסד שהוא חייב לשלם מפני המלנה, יש לו
כנגדו שלישי מה ש'טל בעל המעות שהוא רביע; ונמצא זה
כנגד זה. וכן אם התנו על הפחת, ולא הזכירו הרויח - אם
פחתו, פוחת המתעסק כפי מה שהתנו; ואם הוסיפו - נוטל
המתעסק כמו אותו החלק שהיה מפסיד, ותוספת שלישי מה
ש'טל בעל המעות. כיצד? התנו שאם היה שם הפסד,
יפחת המתעסק רביע, והפחיתו - משלם רביע הפחת; ואם
הותירו, נוטל מחצה. ואף על פי שהדברים אלו שהורו דברי
טעם הן, אם תלך על דרך זו, נמצא המתעסק אפשו
שיפחות, ויטל שכו. כיצד? כגון שהתנה עמו ש'טל
המתעסק אחד משבעה בשכו, ופחתו - נוטל המתעסק אחד
משבעה יתר על זה ההפסד. כיצד? כגון שפחתו שבעה
דינרים - הרי המתעסק אומר לו: 'אני חייב לך דינר אחד כפי
התנאי, ואתה חייב לשלם לי שנים שהן שלישי חלק הפקדון';
נמצא בעל המעות חייב לתן לו דינר בשכו שהפסיד שבעה.
ואלו הפסיד ארבעה עשר, היה חייב בעל המעות לתן לו שני
דינרין. וזה תמה גדול, ודבר שאין הדעת סובלתו; ואין זה
אצלי אלא כמו דברי החלום. אבל הדרך והדין האמת
שיראה לי, שכל שירויח המתעסק - אם יהיה שם הפסד,
יפסיד שני שלישי החלק שהיה מרויח. וכן אם התנו על
ההפסד, והרויחו - יטל כמו אותו החלק שהיה מפסיד,
ותוספת שלישי חלק חבירו. נמצאת אומר לפי מדה זו, שאם
התנו ש'טל המתעסק רביע השכר, והפסיד - הרי זה משלם
שתות. ואם התנו שיפסיד רביע, והרויח - יטל מחצה. ועל
דרך זה לא תמצא תמה, ויצא הדין בקו הצדק.

הלכות שלוחין ושתפין פרק ז

א. הנותן מעות לחברו סתם להתעסק בהן, או שהתנו
בפרוש שיהיה השכר וההפסד ביניהם בשוה, ואבד כל
הממון - יש מי שהורה שישלם המתעסק שלישי, כמו
שבארנו, אם אבד מקצת הממון. ויראה לי שהוא משלם
מחצה, שהוא בתורת מלנה; וזה שאמרנו חכמים שהוא
משלם שלישי בהפסד, בשלא הגיע ההפסד לטל בעל
המעות פחות מחצי ממנו. כיצד? ראינו שנתן לשמעון
מאה ועשרים, ונשא ונתן ופחת תשעים - הרי שמעון
משלם שלשים, ונמצא ראינו נוטל ששים. אבל אם פחת
שמעון מאה וחמשה, אין אומרים: 'יפסיד שמעון חמשה
ושלשים'; שאם אתה אומר כן - נמצא ראינו נוטל
חמשים, ולעולם לא יטל ראינו פחות מששים. לפיכך,
שטר עסק היוצא על היתומים שהיה אביהם מתעסק בו -
נשבע בעל השטר, וגובה מחצה שהוא בתורת מלנה, אף
על פי שלעולם טוענין ליוורש. הנה למדת, שאינו נוטל
לעולם פחות ממחצה. ולמה אני אומר שאין פוחתין לו
כאן, כנגד שכרו שנתעסק בפקדון? שהרי אבד כל החצי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ז' י"ג אדר ה'תש"ע

1

יום ראשון ז' אדר ה'תש"ע

2

הלכות אסורי ביאה פרק יח

3

א. מפי השמועה למדו, שהזונה האמורה בתורה - היא כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו אסור השנה בכל, או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מתרת להנשא לו. לפיכך, הנרבעת לכהמה - אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה - אף על פי שהיא בכרת, לא נעשת זונה ולא נפסלה לכהנה, שהרי אינה אסורה להנשא לו.

ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה עצמה לכל - אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה, שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד מאסורי לאוין השוין בכל, ואינן מיחדין בכהנים, או מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו משום ערנה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו - הרי זו זונה.

ג. וכן הגיורת והמשחררת - אפלו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי זו זונה ואסורה לכהן. מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון ושני, או פצוע דבא וכורות שפכה, או חלל, שבאו על היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהנה; ואם היתה כהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר, עשאה זונה. והאילונית (אינה כשירה ללדת) מתרת לכהן, ואינה זונה.

ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה; שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו בהלכות יבום.

ה. הָא למדת, שאין היותה זונה תלוי בבעילה של אסור; שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לכהמה - נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת לחלל - נבעלה בעילה של התר כמו שיתבאר, ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה; ומפי השמועה למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, כמו שבארנו.

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין ברצון, בין בידון בין בשגגה, בין בדרך און שלא בדרך און - משעהרה בה, נפסלה משום זונה; ובלבד שתהיה בת שלש שנים ויום אחד, ויהיה הבועל בן תשע שנים ויום אחד ומעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס בין ברצון - נפסלה לכהנה.

ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה, שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל בכלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הכתוב באשת

ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: "והיא לא נתפשה"; אבל אשת כהן באסורה עומדת, שהרי היא זונה. ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת לבעלה, הרי זו אסורה לכהנה. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי', או 'שגגתי וכו' עלי אחד', או שבא עד אחד והעיד לו עליה שזנת, בין באנס בין ברצון - הרי זו אינה אסורה עליו, שמא נתנה עיניה באחר; ואם היא נאמנת לו, או העד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה יוציא, כדי לצאת ידי ספק. ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו, הרי היא אסורה לכל כהן שבעולם אחר שימית בעלה; שהרי הודת שהיא זונה, ואסרה עצמה ונעשת פחתית האסורה.

י. כהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק, שמא קדם קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספקות: שמא קדם קדושין, שמא אחר קדושין, ואפלו נאמר אחר קדושין - שמא באנס שמא ברצון, שהאנוסה מתרת לישראל כמו שבארנו. יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק; שאין כאן אלא ספק אחד - שמא באנס שמא ברצון - וספק אסור של תורה, להחמיר.

יב. כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה (הסתתרה עם זר) ולא שתת מי סוטה - הרי זו אסורה לכהן, מפני שהיא ספק זונה; בין שלא רצת היא לשתות, בין שלא רצה הוא להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשתות, בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן ראויות לשתות - הואיל ולא שתת מכל מקום, הרי זו אסורה לכהנה מספק.

יג. פנויה שראוה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמרו לה: 'מי הוא זה שבא עליך?' ואמרה: 'אדם כשר' - הרי זו נאמנת; ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמרו לה: 'ממי נתעברת?' ואמרה: 'מאדם כשר' - הרי זו נאמנת, ונתהנה

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו פרישת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהכל עוברין שם, והיו רב העוברין שם כשרים, ורב העיר שממנה פרושו אלו העוברין כשרים - שחכמים עשו מעלה ביחוסין, והעריכו שני רבות. אבל אם היו רב העוברים פסולין, כגון גוים וממזרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנו כשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב העוברין שם כשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה; ואם נשאת, לא תצא. טו. ראוה שנבעלה בעיר, או נתעברה בעיר - אפלו לא היה שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם, ו

הָאִמְנָה אוֹתוֹ תוֹרָה אֵלָא לְאִסְרָה מְשוּם אִישׁוּת, שְׁנֶאֱמַר: 49
 "אֵת בְּתִי נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה", אָבֵל לֹא לְפִסְלָה מְשוּם זְנוּת. 50
 כֹּה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שְׁנֶאֱסָרָה עָלָיו מְשוּם שְׂבוּיָה - הוֹאִיל וְהַדְּבָר 51
 סֶפֶק, הָרִי זֶה מִתְּרַת לְדוֹר עֲמוֹ בְּחֶצֶר אַחַת; וּבִלְבָד שִׁיְהִי 52
 עֲמוֹ בְּנִי וּבְנֵי בֵּיתוֹ תָּמִיד לְשִׁמְרוֹ. 53

כּו. עִיר שֶׁבָּאָה בְּמִצּוֹר וּנְכַפְשָׁה - אִם הָיָה הַגּוֹיִים מְקִיפִין 54
 אֶת הָעִיר מִכָּל רִחוּתֶיהָ, כְּדִי שֶׁלֹּא תִמְלֹט אִשָּׁה אַחַת עַד 55
 שִׁירָאוֹ אוֹתָהּ וְתַעֲשֶׂה בְּרִשׁוּתָּהּ - הָרִי כָּל הַנָּשִׁים שֶׁבְּתוֹכָהּ 56
 פְּסוּלוֹת לְכַהֲנָה בְּשְׂבוּיּוֹת, שְׂמָא נִבְעֲלוּ לְגוֹיִים; אֵלָא מִי 57
 שִׁיְהִי מִבֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְלִמְטָה, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ. 58

כז. וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּמְלֹט אִשָּׁה אַחַת וְלֹא יֵרְעוּ בָּהּ, אוֹ 59
 שִׁיְהִי מִבְּעִיר מִחֻבּוּאָה אַחַת, אֶפְלוֹ אֵינָה מְחֻזָּקֶת אֵלָא אִשָּׁה 60
 אַחַת - הָרִי זֶה מִצְלָתָה עַל הַכָּל. 61

כח. כִּיצַד מִצְלָתָה? כָּל אִשָּׁה שֶׁאִמְרָה: 'טְהוֹרָה אֲנִי' - נֶאֱמָנָה, 62
 וְאִף עַל פִּי שְׂאִין לָהּ עַד; מִתּוֹךְ שִׁיְכֻלָּה לּוֹמַר: 'נִמְלֻטְתִּי 63
 כְּשֶׁנִּכְבְּשָׁה הָעִיר', אוֹ 'בְּמִחֻבּוּאָה הֵייתִי וְנִצְלָתִי' - נֶאֱמָנָה 64
 לּוֹמַר: 'לֹא נִמְלֻטְתִּי וְלֹא נִחְבַּאתִי, וְלֹא נִטְמַאתִי'. 65

כט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּגִדּוֹד שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת, שֶׁהֵן 66
 מִתְּיַשְׁבִּין בְּעִיר וְאֵינָן יִרְאִין; לְפִיכָף חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שְׂמָא 67
 בְּעָלוּ. אָבֵל גִּדּוֹד שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת שֶׁפָּשַׁט וְשִׁטַּף וְעָבַר - 68
 לֹא נֶאֱסָרוּ הַנָּשִׁים, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶן פְּנָאֵי לְבַעַל; שֶׁהֵן 69
 עוֹסְקִים בְּשִׁלָּל וּבִוְרִיחִין לָהֶן. וְאִם שָׂבוּ נָשִׁים וְנִעֲשׂוּ בְּרִשׁוּתָּהּ 70
 - אִף עַל פִּי שֶׁרָּכְפוּ אַחֲרֶיהֶן יִשְׂרָאֵל וְהִצִּילוּ אוֹתָן מִיָּד - 71
 הָרִי הֵן אֲסוּרוֹת. 72

ל. הָאִשָּׁה שֶׁנִּחְבְּשָׁה בְּיַד גּוֹיִים עַל יְדֵי מָמוֹן - מִתְּרַת; וְעַל 73
 יְדֵי נִפְשׁוֹת - אֲסוּרָה לְכַהֲנָה. לְפִיכָף, אִם הָיָה בְּעָלָה כֹּהֵן - 74
 נֶאֱסָרָה עָלָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזִמְן שֶׁיֵּד יִשְׂרָאֵל 75
 תִּקְיָפָה עַל הַגּוֹיִים, וְהֵן יִרְאִין מִהֵן; אָבֵל בְּזִמְן שֶׁיֵּד הַגּוֹיִים 76
 תִּקְיָפָה - אֶפְלוֹ עַל יְדֵי מָמוֹן - כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂת בְּרִשׁוֹת גּוֹיִים, 77
 נֶאֱסָרָה; אֵלָא אִם בֵּן הָעִיר לָהּ אֶחָד בְּשְׂבוּיָה, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ. 78

יום שני ח' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פֶּרֶק יט

א. אִיזוֹ הִיא חֲלָלָה? זֶה שֶׁנּוֹלְדָה מֵאִסּוּרִי כַּהֲנָה; וְכֵן אַחַת 81
 מִן הַנָּשִׁים הָאֲסוּרוֹת לְכַהֲנָה שֶׁנִּבְעֲלָה לְכֹהֵן, נִתְחַלְלָה. אָבֵל 82
 הַכֹּהֵן עֲצָמוֹ שֶׁעָבַר הַעֲבָרָה, לֹא נִתְחַלְלָה. 83

ב. וּבֵין שֶׁנִּבְעֲלָה בְּאִנָּס בֵּין שֶׁנִּבְעֲלָה בְּשִׂגְיָה, בֵּין כְּדִרְכָּה 84
 בֵּין שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּה - מִשְׁהֶעֱרָה בָּהּ, נִתְחַלְלָה; וְהוּא שִׁיְהִי 85
 הַכֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד וְנִמְעָלָה, וְתִהְיֶה זֶה הָאִסּוּרָה 86
 לוֹ בֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד וְנִמְעָלָה. 87

ג. כִּיצַד? כֹּהֵן בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד שֶׁבָּא עַל הַגְּרוּשָׁה 88
 אוֹ עַל הַזֹּנָה, וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁבָּא עָלֶיהָ אוֹ עַל הָאֵלְמָנָה, אוֹ 89
 שֶׁנִּשְׂאָ בְּעוֹלָה וְכָא עָלֶיהָ - הָרִי אֵלָּה נִתְחַלְלוּ לְעוֹלָם; וְאִם 90
 הוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן, בֵּין זֶה שֶׁחֲלָלָה בֵּין כֹּהֵן אַחֶר - הוֹלִיד חֲלָל. 91
 אָבֵל כֹּהֵן שֶׁקָּדַשׁ אִשָּׁה מֵאִסּוּרִי כַּהֲנָה, וְנִתְאֲלָמְנָה אוֹ 92
 נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאִרְסִין - לֹא נִתְחַלְלָה. וְאִם נִשְׂאָת - אִף עַל 93
 פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, נִתְחַלְלָה; שֶׁכָּל נִשְׂוָאָה בְּחֻזָּקָה בְּעוֹלָה, אִף 94
 עַל פִּי שֶׁנִּמְצָאת בְּתוֹלָה. 95

הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא לְכַתְחֻלָּה לְכֹהֵן; שֶׁכָּל הַקְּבוּעָה, כְּמִחְצָה 1
 מִחְצָה הוּא. וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא, הוֹאִיל וְהִיא אוֹמְרָת: 2
 'לְכָשֶׁר נִבְעֲלָתִי'. 3

טז. הֵיטָה אֲלֵמָת, אוֹ חֲרָשֶׁת, אוֹ שֶׁאִמְרָה: 'אֲנִי יוֹדַעַת לְמִי 4
 נִבְעֲלָתִי', אוֹ שִׁיְהִי קִטְנָה שֶׁאֵינָה מִכְּרַת בֵּין פֶּשֶׁר לְפִסּוּל - 5
 הָרִי זֶה סֶפֶק זְנוּת; וְאִם נִשְׂאָת לְכֹהֵן - תִּצָּא, אֵלָא אִם בֶּן הָיָה 6
 שְׁנֵי הָרִבִּין הַמִּצְוִיִּין אֶצְלָה בְּשָׂרִים. 7

יז. הַשְּׂבוּיָה שֶׁנִּפְדְּתָה, וְהִיא בֵּית שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיָוִם אֶחָד אוֹ 8
 יָתֵר - אֲסוּרָה לְכַהֲנָה, מִפְּנֵי שִׁיְהִי סֶפֶק זְנוּת; שְׂמָא נִבְעֲלָה 9
 לְגוֹי. וְאִם יֵשׁ לָהּ עַד שֶׁלֹּא נִתְיַחַד הַגּוֹי עִמָּה, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה 10
 לְכַהֲנָה. וְאֶפְלוֹ עָבַד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ קְרוֹב, נֶאֱמָן לְעִדּוֹת זֶה. 11
 וְשִׁתִּי שְׂבוּיּוֹת שֶׁהִעֲדָה כָּל אַחַת מֵהֶן לְחִבְרָתָהּ, הָרִי אֵלָּה 12
 נֶאֱמָנוֹת; הוֹאִיל וְאֲסוּר כָּל הַסְּפָקוֹת כָּלֵן מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, 13
 לְפִיכָף הִקְלוּ בְּשְׂבוּיָה. 14

יח. וְכֵן קִטְן שֶׁהָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוֹ, נֶאֱמָן. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד 15
 שֶׁנִּשְׁבָּה הוּא וְאָמוֹ, וְהָיָה מְסִיחַ לְפִי תָמוֹ וְאָמַר: 'נִשְׁבֵּינוּ לְבֵין 16
 הַגּוֹיִים; יִצְאָתִי לְשֹׂאב מַיִם - וְדַעֲתִי עַל אִמִּי; לְלָקֵט עֵצִים - 17
 וְדַעֲתִי עַל אִמִּי' - וְהִשְׁאִיאוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים לְכַהֵן עַל פִּיו. 18

יט. אֵין הַבַּעַל נֶאֱמָן לְהַעֲדִיד בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׂבוּיָה שֶׁלֹּא נִטְמַאת, 19
 שְׂאִין אָדָם מַעֲדִיד לְעֶצְמוֹ. וְכֵן שִׁפְחָתָהּ לֹא תַעֲדִיד לָהּ; אָבֵל 20
 שִׁפְחָתָהּ בְּעָלָה מַעֲדִידָה לָהּ. וְשִׁפְחָתָהּ שֶׁהִיָּה מְסִיחָה לְפִי 21
 תָּמוֹ, נֶאֱמָנָה. 22

כ. כֹּהֵן שֶׁהִעֲדִיד לְשְׂבוּיָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁאַנָּה, 23
 שְׂמָא עֵינָיו נָתַן בָּהּ; וְאִם פְּדִיָּה וְהִעֲדִיד לָהּ - הָרִי זֶה יִשְׁאַנָּה, 24
 שְׂאֵלוֹ לֹא יָדַע שֶׁהִיא טְהוֹרָה, לֹא הָיָה נֹתֵן מַעוֹתָיו בָּהּ. 25

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאִמְרָה: 'נִשְׁבִּיתִי, וְטְהוֹרָה אֲנִי' - נֶאֱמָנָה, 26
 שֶׁהָפָה שְׂאִסָּר הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר; וְאֶפְלוֹ הָיָה שֵׁם עַד אֶחָד 27
 שֶׁמַּעֲדִיד שֶׁהִיא שְׂבוּיָה. אָבֵל אִם יֵשׁ שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים שֶׁנִּשְׁבִּיתָה 28
 - אֵינָה נֶאֱמָנָה, עַד שִׁיְעִיד לָהּ אֶחָד שֶׁהִיא טְהוֹרָה. הָיָה שֵׁם 29
 שְׁנֵי עֲדִים שֶׁנִּשְׁבִּיתָה, וְעַד אֶחָד מַעֲדִיד שֶׁנִּטְמַאת, וְאֶחָד מְכֻיֵּשׁ 30
 אוֹתוֹ וּמַעֲדִיד לָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, לֹא נִתְיַחַד עִמָּה גּוֹי עַד 31
 שֶׁנִּפְדְּתָה - אֶפְלוֹ זֶה שֶׁמַּעֲדִיד שֶׁהִיא טְהוֹרָה אִשָּׁה אוֹ שִׁפְחָה, 32
 הָרִי זֶה מִתְּרַת. 33

כב. מִי שֶׁאִמְרָה: 'נִשְׁבִּיתִי, וְטְהוֹרָה אֲנִי', וְהִתִּירוּהָ בֵּית דִּין 34
 לְהַנְשָׂא, וְאַחֵר כָּף בָּאוּ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁנִּשְׁבִּיתָה - הָרִי זֶה תִּנְשָׂא 35
 לְכַתְחֻלָּה, וְלֹא תִצָּא מִתְּרָה. וְאֶפְלוֹ נִכְנַס אַחֲרֶיהָ הַשִּׁבְאִי, 36
 וְהָרִי הִיא שְׂבוּיָה לְפָנֵינוּ כִּד אֲדוֹנֶיהָ - הָרִי זֶה לֹא תִצָּא 37
 מִתְּרָה שֶׁהִתִּירוּהָ; וּמִשְׁמִירִין אוֹתָהּ מֵעַתָּה עַד שֶׁתִּפְדֶּה. 38

כג. בָּאוּ לָהּ שְׁנֵי עֲדִים אַחֵר כָּף שֶׁנִּטְמַאת - אֶפְלוֹ נִשְׂאָת, 39
 וְאֶפְלוֹ הָיָה לָהּ בָּנִים - הָרִי זֶה תִּצָּא; וְאִם בָּא עַד אֶחָד, אֵינָה 40
 כָּלוּם. אִמְרָה: 'נִשְׁבִּיתִי, וְטְהוֹרָה אֲנִי, וְיֵשׁ לִי עֲדִים שְׂאִנִּי 41
 טְהוֹרָה' - אֵין אוֹמְרִין: 'נִמְתִּין עַד שִׁיְבֹאוּ עֲדִים', אֵלָא מִתִּירִין 42
 אוֹתָהּ מִיָּד; וְלֹא עוֹד, אֵלָא אֶפְלוֹ יִצָּא עָלֶיהָ קוֹל שִׁישׁ עָלֶיהָ 43
 עַדִּי טְמָאָה - מִתִּירִין אוֹתָהּ עַד שִׁיְבֹאוּ; שֶׁבְּשְׂבוּיָה הִקְלוּ. 44

כד. הָאָב שֶׁאָמַר: 'קִדְשְׁתִּי אֶת בְּתִי וְגִרְשְׁתִּיהָ', וְהָרִי הִיא 45
 קִטְנָה - נֶאֱמָן. 'קִדְשְׁתִּיהָ וְגִרְשְׁתִּיהָ כְּשִׁיְהִיָּה קִטְנָה', וְהָרִי 46
 הִיא גְּדוּלָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַזְוִיָּה גְּרוּשָׁה. 'נִשְׁבִּיתָה וּפְדִיתָהּ', 47
 בֵּין שֶׁהִיא גְּדוּלָה בֵּין שֶׁהִיא קִטְנָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן; שֶׁלֹּא 48

ישראל שִׁנְשָׁא חֲלָלָה, הוֹלֵד כָּשֶׁר; לְפִיכָּךְ אִם הָיְתָה בֵּת, הָרִי
זו תִּנְשָׂא לְפָנֶיהָ.
טו. כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים - מִתְּרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה, וְהוֹלֵד
הוֹלֵד אַחֵר הַזֶּכֶּר; לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים וְחֻלְלִים - מִתְּרִים לְבֹא
זֶה בְּזֶה, וְהוֹלֵד הוֹלֵד אַחֵר הַזֶּכֶר, שְׁנָאָמֶר: "וַיִּתְּלֵדוּ עַל
מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם" - בֵּית אֲבֹיָהּ הִיא מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵין
בֵּית אִמּוֹ מִשְׁפַּחְתּוֹ.
טז. לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים וְחֻלְלִים וְגֵרִים וּמִשְׁחָרְרִים - מִתְּרִים
לְבֹא זֶה בְּזֶה, וְהָגֵר וְהַמִּשְׁחָרֵר שִׁנְשָׁא לְוִיָּה, אוֹ יִשְׂרָאֵלִית,
אוֹ חֲלָלָה - הָרִי הֵבֵן יִשְׂרָאֵל; וְיִשְׂרָאֵלִי אוֹ לְוִי אוֹ חֲלָל
שִׁנְשָׁא גִיּוֹרָת, אוֹ מִשְׁחָרֵרֶת - הוֹלֵד הוֹלֵד אַחֵר הַזֶּכֶר.
יז. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בְּחֻזְקַת בָּשְׂרוֹת, וּמִתְּרִין לִשְׂאֵל מִהֵן
לְכַתְּחֻלָּה. וְאֵף עַל פִּי בֵן, אִם רָאִיתָ שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת שִׁמְתַּגְּרוּת
זו בְּזוֹ תְּמִיד, אוֹ רָאִיתָ מִשְׁפָּחָה שֶׁהִיא בְּעֵלְתָּ מִצָּה וּמִרִיבָה
תְּמִיד, אוֹ רָאִיתָ אִישׁ שֶׁהוּא מִרְבֶּה מִרִיבָה עִם הַכָּל וְעַד פָּנִים
בִּיּוֹתֵר - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, וְרָאוּי לְהִתְרַחֵק מֵהֶן; שְׂאֵלוֹ מִיָּגִי
פְּסָלוֹת הֵן. וְכֵן כָּל הַפּוֹסֵל אֶת אֲחֵרִים תְּמִיד, כְּגוֹן שְׁנוֹתָן
שָׁמַץ בְּמִשְׁפָּחוֹת אוֹ בִּיחִידִים, וְאֹמֵר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן מִמְּזוּרִים -
חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמָא מִמְּזוּר הוּא; וְאִם אָמַר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן עֲבָדִים,
חוֹשְׁשִׁין לוֹ שְׂמָא עֶבֶד הוּא; שֶׁכָּל הַפּוֹסֵל, בְּמוֹמוֹ הוּא פּוֹסֵל.
וְכֵן כָּל מִי שֵׁשׁ בּוֹ עֲזוֹת פָּנִים, וְאֲכֻזְרִיּוֹת, וְשׁוֹנָא אֶת
הַבְּרִיּוֹת, וְאִינוֹ גּוֹמֵל לָהֶן חֶסֶד - חוֹשְׁשִׁין לוֹ בִּיּוֹתֵר, שְׂמָא
גִּבְעוֹנִי הוּא; שְׁסִימָנִי יִשְׂרָאֵל הָאֵמָה הַקְּדוּשָׁה - בִּישָׁנִים,
רַחֲמָנִים, וְגוֹמְלֵי חֶסֶדִים; וּבִגְבָעוֹנִים הוּא אֹמֵר: "וַיִּהְיֶה עֲנִיִּים
לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה" - לְפִי שֶׁהָעֲזוֹת פָּנִיהֶם, וְלֹא נִתְּפָסוּ,
וְלֹא רַחֲמוּ עַל בְּנֵי שְׂאוֹל, וְלֹא זָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד לְמַחֵל
לְבָנֵי מִלְכָּם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֶסֶד וְהָחִיוּ בְּתַחֲלָה.
יח. מִשְׁפָּחָה שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ עֲרֵעַר, וְהוּא שִׁיעִידוֹ שְׁנִים
שְׁנֵתְעָרַב בָּהֶן חֲלָל אוֹ מִמְּזוּר, אוֹ שֵׁשׁ בָּהֶן עֲבָדוֹת - הָרִי זוֹ
סֶפֶק. וְאִם מִשְׁפָּחָה כֹּהֲנִים הִיא - לֹא יִשָּׂא מִמֶּנָּה אִשָּׁה, עַד
שִׁיבְדָּה עֲלֶיהָ אֲרָבַע אֲמָהוֹת שֶׁהֵן שְׁמוֹנֶה: אֲמָה, וְאִם אֲמָה,
וְאִם אֲבִי אֲמָה, וְאִם אֲבִי אֲמָה; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אִם
אֲבִיָּה, וְאִם אִם אֲבִיָּה, וְאִם אֲבִי אֲבִיָּה, וְאִם אִם אֲבִי אֲבִיָּה.
יט. וְאִם הָיְתָה מִשְׁפָּחָה זוֹ שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ עֲרֵעַר יִשְׂרָאֵלִים אוֹ
לְוִיִּם, מוֹסִיף לְבָדֵק זֶה אֶחָד; וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֲשֵׂר אֲמָהוֹת,
שֶׁהָעֲרֹב בְּלוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים יִתֵּר מִן הַכֹּהֲנִים.
כ. וְלָמָּה בּוֹדֵק בְּנִשִּׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים - בְּכָל עַת
שִׁירִיבוּ זֶה אֶת זֶה, וְיִתְּרָף אֶת חֲבֵרוֹ בְּפִסּוֹל שֵׁשׁ בּוֹ בִּיחּוּסוֹ,
וְאֵלוֹ הֵיךְ שֵׁם פְּסוּל, הֵיךְ נִשְׁמַע; אֲכָל הַנָּשִׁים, אֵין
מִתְּרָפוֹת בִּיחּוּסִין.
כא. וְלָמָּה יְבַדֵּק הָאִישׁ כְּשִׁירְצָה לִשְׂאֵל מִמִּשְׁפָּחָה זוֹ שֶׁהוֹרְעָה
חֻזְקָתָהּ, וְלֹא תְּבַדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשָׂא לָהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָזָהָרוּ
בְּשִׁרְיוֹת הַנִּשְׂאָה לְפִסּוּלֵין.
כב. כָּל שְׂקוּרִין לוֹ 'מִמְּזוּר' וְשׁוֹתָק, אוֹ 'נִתִּין' וְשׁוֹתָק, אוֹ
'חֲלָל' וְשׁוֹתָק, אוֹ 'עֶבֶד' וְשׁוֹתָק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְלִמִּשְׁפַּחְתּוֹ,
וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֵן אֵלָּא אִם כֵּן בּוֹדֵקִין אַחֲרֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעָרַב בָּהּ סֶפֶק חֲלָל - כָּל אֲלֻמָּה מֵאֻתָּה
מִשְׁפָּחָה, אֲסוּרָה לְכַתְּחֻלָּה; וְאִם נִשְׂתָּא - לֹא תִצָּא, אֲכָל

ד. כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁנְשָׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מִכַּת עֵץ, לֹא חֲלָלָה; וְכֵן אִם
בְּעַל בְּעִילָה בְּלֹא נִשְׁוֹאִין, לֹא חֲלָלָה.
ה. כֹּהֵן הַבָּא עַל עֲרוּנָה מִן הָעֲרִיּוֹת חוּץ מִנְּדָה, אוֹ עַל אַחַת
מִחִבֵּי לְאוּיֵן הַשּׁוּיִן כָּל - עֲשֵׂה אוֹתָהּ זֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ;
חֲזֹר וּבָא עֲלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה, בֵּין הוּא בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - נִעְשֶׂת
חֲלָלָה, וְזָרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים. לְפִיכָּךְ, כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל זָקוּקָה
לְיִכָּם, וְנִתְעַבְּרָה מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה - הוֹלֵד כָּשֶׁר, לְפִי שֶׁאֵינָהּ
מֵאֲסוּרֵי כֹהֲנָה; וְנִעְשֶׂת זֹנָה. חֲזֹר וּבָא עֲלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה,
וְנִתְעַבְּרָה וְזָלָה - הִיא חֲלָלָה וְזָלָה חֲלָל, לְפִי שֶׁהוּא
מֵאֲסוּרֵי כֹהֲנָה.
ו. וְכֵן כֹּהֵן הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרָת וְהַמִּשְׁחָרֵרֶת - חֲלָלָה, וְזָרְעוֹ
מִמֶּנָּה חֲלָלִים. כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל הַנְּדָה, הוֹלֵד כָּשֶׁר וְאִינוֹ חֲלָל -
שְׂאִין אֲסוּר הַנְּדָה מִיָּחִד בְּכֹהֲנִים, אֵלָּא שֹׁנֵה כָּל.
ז. כֹּהֵן שִׁנְשָׂא גִּירוּשָׁה מִעֲבֵרָת, בֵּין מִמֶּנּוּ בֵּין מֵאַחֵר, וְזָלָה
כִּשְׁהִיא חֲלָלָה - הוֹלֵד כָּשֶׁר, שֶׁהָרִי לֹא בָּא מִטַּפַּת עֲבָרָה.
ח. כָּבֵד בִּאֲרָנוּ, שֶׁתְּחַלּוּצָה אֲסוּרָה לְכַתְּחֻלָּה מִדְּבָרֵיהֶם. לְפִיכָּךְ,
כֹּהֵן שֶׁבְּעַל חֲלוּצָה - הָרִי זוֹ חֲלָלָה, וְזָרְעָה מִכֶּהֱן חֲלָלִים;
וְהַכָּל מִדְּבָרֵיהֶם. אֲכָל כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת - הִיא
כִּשְׁרָה, וְזָרְעוֹ מִמֶּנָּה כָּשֶׁרִים; שְׂאֲסוּר הַשְּׁנִיּוֹת אֲסוּר הַשְּׁנִיָּה
כָּל, וְאִינוֹ מִיָּחִד בְּכֹהֲנִים.
ט. כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל סֶפֶק זֹנָה, כְּגוֹן סֶפֶק גִּיּוֹרָת אוֹ מִשְׁחָרֵרֶת,
אוֹ שֶׁבָּא עַל סֶפֶק גִּירוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל סֶפֶק
אֲלֻמָּה - הָרִי זוֹ סֶפֶק חֲלָלָה, וְזָלָה סֶפֶק חֲלָל.
י. נִמְצָאוּ הַחֲלָלִים שְׁלֹשָׁה - חֲלָל מִן הַתּוֹרָה, וְחֲלָל מִדְּבָרֵיהֶם,
וּסֶפֶק חֲלָל. וְכָל סֶפֶק חֲלָל, נִתְּנִין עֲלֵיו חֲמֵרֵי כֹהֲנִים וְחֲמֵרֵי
יִשְׂרָאֵל: אֵינוֹ אוֹכֵל בְּתֻרֻמָּה כִּישְׂרָאֵל, וְלֹא מִטַּמָּא לְמֵתִים
כֹּהֲנִים, וְנוֹשָׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְכַתְּחֻלָּה; וְאִם אֲכָל, אוֹ נִטְמָא, אוֹ
נִשָּׂא גִירוּשָׁה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת. וְהוּא הַדִּין לְחֲלָל שֶׁל
דְּבָרֵיהֶם. אֲכָל חֲלָל שֶׁל תּוֹרָה הוֹדָא - הָרִי הוּא כָּזֶה, וְנוֹשָׂא
גִירוּשָׁה, וּמִטַּמָּא לְמֵתִים, שְׁנָאָמֶר: "אֲמַר אֵל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי
אֶהֱרֹן" - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי אֶהֱרֹן, עַד שִׁיְהִיו בְּכֹהֲנִים.
יא. כֹּהֵן זָכֹר, הוּא שְׂאֲסוּר לִשְׂאֵל חֲלָלָה וְזֹנָה; וְלִפִּיכָּךְ אֲסוּר
בְּגִיּוֹרָת וּמִשְׁחָרֵרֶת, שֶׁהִיא כֹּזֶנָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֲכָל הַכֹּהֲנִת
- מִתְּרַת לְהִנְשָׂא לְחֲלָל וְלִגֵּר וְלִמִּשְׁחָרֵר, שֶׁלֹּא הָזָהָרוּ בְּשִׁרְיוֹת
לְהִנְשָׂא לְפִסּוּלֵין, שְׁנָאָמֶר: "בְּנֵי אֶהֱרֹן", וְלֹא בְּנוֹת אֶהֱרֹן.
נִמְצָא הָגֵר מִתֵּר לִשְׂאֵל מִמְּזוּרָה, וּמִתֵּר לִשְׂאֵל כֹּהֲנָת.
יב. גֵּרִים וּמִשְׁחָרְרִים שִׁנְשָׁאוּ אֵלוֹ מֵאֵלוֹ וְהוֹלִידוּ בֵּת - אֲפִלוּ
אַחֵר כְּמָה דוֹרוֹת - הוֹאִיל וְלֹא נִתְעָרַב בָּהֶן זֶרַע יִשְׂרָאֵל, הָרִי
אוֹתָהּ הִכַּת אֲסוּרָה לְכַתְּחֻלָּה; וְאִם נִשְׂתָּא - לֹא תִצָּא, הוֹאִיל
וְהוֹרְתָה וְזָלָה בְּקִדְשָׁה. אֲכָל גֵּר אוֹ מִשְׁחָרֵר שִׁנְשָׂא בֵּת
יִשְׂרָאֵל, אוֹ יִשְׂרָאֵל שִׁנְשָׂא גִיּוֹרָת וּמִשְׁחָרֵרֶת - בֵּתוֹ כִּשְׁרָה
לְכַתְּחֻלָּה.
יג. גֵּר עֲמוּנִי שִׁנְשָׂא בֵּת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצְרִי שְׁנֵי שִׁנְשָׂא בֵּת
יִשְׂרָאֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁבִּיאָתָם בְּעֵבְרָה, וְהָרִי נִשְׁוֹתִיהֶן זֹנוֹת
כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - בְּנוֹתֵיהֶם כְּשִׁרְיוֹת לְכַתְּחֻלָּה.
יד. חֲלָל שִׁנְשָׂא כִּשְׁרָה, זָרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים; וְכֵן בֶּן בֶּן בְּנוֹ,
אֲפִלוּ אַחֵר אֶלְף דוֹר - שֶׁכֵּן הַחֲלָל הַזֶּכֶר, חֲלָל הוּא לְעוֹלָם.
וְאִם הָיְתָה בֵּת - אֲסוּרָה לְכַתְּחֻלָּה, שֶׁהָרִי הִיא חֲלָלָה. אֲכָל

וכדין הנה דנין בישראל מיחס וכלוי מיחס; ואחר כך נעיד
על בנו זה שהוא מיחס, כדי שיהיה ראוי לסנהדרין.

ט. אין מעלין משטרות לכהנה. כיצד? הרי שיהיה כתוב
בשטר: 'פלוני כהן לנה מפלוני או הלנוהו כך וכך', והעדים
מלמטה - אין מחזיקין כהן זה שהוא מיחס, שמה לא
העידו אלא על המלוה. במה דברים אמורים? לענין יחוס.
אבל לחזקה שיהיה כהן ככהני זמן זה, ויאלל בתרומה
וחלה של דברי סופרים ובשאר קדשי הגבול - מעלין מן
השטרות, ועל פי עד אחד, ומנשיאות פנים, ומקריאה
בתורה ראשון.

י. וכן כהן שאמר: 'בני זה כהן' - נאמן להאכילו בתרומה
ולקחתו בחזקת כהן; ואינו צריך להביא ראיה, לא על
הבנים ולא על האשה.

יא. שנים שבאו למדינה, זה אומר: 'אני וחברי כהן', וזה
השני אומר: 'אני וחברי כהן' - אף על פי שגראין כגומלין
זה את זה, הרי אלו נאמנין; וישניהן בחזקת כהנים, וכן עד
אחד שאמר: 'ראיתי זה שנשא כפיו', או 'שאכל בתרומה',
או 'שחלק על הגרן', או 'שקרא בתורה ראשון וקרא אחריו
לוי' - מחזיקין אותו לכהנה על פיו. וכן אם העיד שזה קרא
שני בתורה אחר כהן, מחזיקין אותו בלויה.

יב. העיד שראה זה שחלק עם אחריו בבית דין, תרומה
שהניח להן אביהן כהן - אין מעלין אותו לכהנה בעדות
זו; שמה חלל הוא, ולקח חלק ירשתו מתרומה למכרו.

יג. מי שבא בזמן הנה, ואמר: 'כהן אני' - אינו נאמן, ואין
מעלין אותו לכהנה על פי עצמו; ולא יקרא בתורה ראשון,
ולא ישא את כפיו, ולא יאכל בקדשי הגבול - עד שיהיה
לו עד אחד. אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה וחללה, ואינו
מטמא למתים. ואם נשא, או נטמא - לוקה; והנבעלת לו
ספק חללה.

יד. ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן. כיצד? מעשה באחד
שהיה מסיח לפי תמו, ואמר: 'זכור אני כשאני תינוק,
והייתי מרוב על כתפו של אבי שהוציאני מבית הספר,
והפשיטני פתנתי והטבילוני לאכל תרומה לערב, וחברי
בודלין ממני, והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות; והעלהו
רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.

טו. נאמן גדול לומר: 'זכור אני כשהייתי קטן, וראיתי
פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב; ומחזיקין אותו בכהנה,
בעדותו. מי שבא בזמן הנה, ואמר: 'כהן אני', ועד אחד
מעיד לו: 'שאני יודע באביו של זה שהוא כהן' - אין
מעלין אותו לכהנה בעדות זו, שמה חלל הוא; עד שיעיד
שזה כהן הוא. אבל אם החזק אביו כהן, או שבאו שנים
והעידו שאביו של זה כהן - הרי הוא בחזקת אביו.

טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה
או בן חלוצה - חוששין לו, ומורידין אותו; בא עד אחד
אחר כך והעיד שהוא פשר, מעלין אותו לכהנה על פיו.
באו שנים אחר כך והעידו שהוא חלל, מורידין אותו מן
הכהנה; בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא פשר, מעלין

1 מפני שהן שתי ספקות: שמה זו אלמנת אותו חלל, שמה
2 אינה אלמנתו; ואם נאמר שהיא אלמנתו - שמה חלל הוא,
3 שמה אינו חלל. אבל אם נתערב בה חלל ודאי - כל אשה
4 מהן אסורה לכהן עד שיבדק, ואם נשאת תצא. והוא הדין
5 אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי - שאשת ממזר
6 ואשת חלל לכהנה, אסור אחד הוא כמו שבארנו.

יום שלישי ט' אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק כ

9 א. כל הכהנים שבזמן הנה - בחזקה הם כהנים, ואין
10 אוכלין [תרומה] אלא בקדשי הגבול [בגבולי א"י ולא
11 בירושלים]; והוא שתהיה תרומה של דבריהם; אבל תרומה
12 של תורה, וחלה של תורה - אין אוכל אותה אלא כהן מיחס.
13 ב. אינה הוא כהן מיחס? כל שהעידו לו שני עדים שהוא
14 כהן בן פלוני כהן, ופלוני בן פלוני עד איש פלוני שאינו
15 צריך בדיקה, והוא הכהן ששמש על גבי המזבח; שאלו
16 לא בדרקו בית דין הגדול אחריו, לא היו מניחין אותו לעבר.
17 לפיכך אין בודקין מן המזבח ולמעלה, ולא מן הסנהדרין
18 ולמעלה - שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לויים
19 וישראלים מיחסין.

20 ג. חלה בזמן הנה, ואפלו בארץ ישראל - אינה של תורה,
21 שנאמר: "בבאכם אל הארץ" - ביאת כלכם, ולא ביאת
22 מקצתכם; וכשעלו בימי עזרא, לא עלו כלם. וכן תרומה
23 בזמן הנה, של דברי סופרים; ולפיכך אוכלין אותה הכהנים
24 שבזמננו, שהן בחזקה.

25 ד. מי שהעידו לו עדים, שראהו שהיה אוכל תרומה של
26 תורה - הרי זה מיחס; ואין מעלין ליחוסין לא מנשיאות
27 פנים, ולא מקריאה בתורה ראשון, ולא מחלוק תרומה
28 בבית הגרנות, ולא על פי עד אחד.

29 ה. כהן מיחס שאמר: 'בני הוא זה, וכהן הוא' - אין מעלין
30 אותו ליחוסין על פיו, עד שביא עדים שהוא בנו.

31 ו. כהן מיחס שיצא הוא ואשתו שידענו שהיא כשרה,
32 למדינה אחרת, ובא הוא והיא, ובנים ברוכין אחריה, ואמר:
33 'אשה שיצאת עמי היא זו, ואלו בניה' - אינו צריך להביא
34 עדים לא על האשה, ולא על הבנים. 'מתה, ואלו בניה' -
35 צריך להביא עדים שאלו בניה; ואינו צריך להביא עדים
36 על אמן שהיתה כשרה, מפני שכבר החזק שיצא מעמנו
37 באשה כשרה.

38 ז. יצא כהן מיחס למדינה אחרת, ובא הוא ואשתו ובניו,
39 ואמר: 'אשה זו נשאתי, ואלו בניה' - צריך להביא עדים
40 שאשה זו כשרה, ואינו מביא עדים שאלו בניה; והוא
41 שיהיו ברוכין אחריה. ואם בא בשתי נשים, והביא ראיה
42 על האחת - אף על פי שהבנים קטנים וברוכין אחריה,
43 צריך להביא ראיה עליהן; שמה בניו מן האחרת הם,
44 ונכרכו אחר זו המיחסת.

45 ח. בא הוא ובניו, ואמר: 'אשה נשאתי ומתה, ואלו בניה'
46 - מביא עדים שאותה האשה כשרה היתה, ואלו בניה.

ד. ומתן לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי
שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה; הואיל
והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר מכשול. אבל
לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא יגיל לעברה.
ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
שפחה בין משתחררת - שמא יבוא לידי הרהור. באיזה
שמוש אמרו? כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה
בפניו, ומזיגת הכוס - שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא
אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
ידי שליח.
ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו
[חושש] עליהן, או שנשק אחת מהן - כגון אחותו הגדולה,
ובאותו אמו, וכיוצא בהן - אף על פי שאין שם תאוה ולא
הנאה כלל, הרי זה מגנה ביותר. ודבר אסור הוא, ומעשה
טפשים הוא - שאין קרובין לערוה כלל, בין גדולה בין
קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.
ז. ביצד? מתן האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו בקרוב
בשר, וכן האם עם בנה - כל זמן שהן קטנים. הגדילו ונעשה
הבן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים נכנו ושערך צמח"
 - זה ישן בכסותו, וזה ישן בכסותו. ואם היתה הבת בשנה
לעמד בפני אביה ערמה, או שנשאת, וכן אם האם בשנה
לעמד בפני בנה ערמה, אף על פי שהן קטנים - משהגיעו
להכלם מהן, אין לשני עמהן אלא בכסותן.
ח. נשים המסוללות זו בזו - אסור, וממעשה מצרים הוא
שהזהרנו עליו, שנאמר: "במעשה ארץ מצרים וכו' לא
תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושים? איש נושא איש,
ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי
שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו - שאין לו לאו מיוחד,
והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין נאסרות לכהנה משום
זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה - שאין כאן זנות.
וראי להכותן מכת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש
להקפיד על אשתו בדרך זה, ולמנוע הנשים הידועות בכך
מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.
ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם
רוצה לעשות באשתו, עושה - בועל בכל עת שירצה,
ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין בדרבה, בין שלא
בדרבה, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות שלא
יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת תשמיש,
כמו שבארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך העולם
ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר; הרי שהיתה ליל
שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דולק - הרי זה לא
ישמש כלל. ובן אסור לישראל לשמש מטתו ביום, שעזות
פנים היא. ואם היה תלמיד חכם, שאינו בא להמשך בכך
 - הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין נזקקין לדרך זה
אלא מפני צרך גדול. ודרך קדושה, לשמש באמצע הלילה.
יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש
המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד כתרנגול; ופגום הוא

אותו לכהנה - שזה האחרון מצטרף לעד ראשון, והרי
שניהן מעידין שהוא בשר ושנים מעידין שהוא פסול, ידחו
אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים כמאה - וישאר כהן
בחזקת אביו.
יז. אשה שלא שהת שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה,
ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבועה לאחרון,
והיה אחד מהן כהן והשני ישראל - הרי זה ספק כהן; וכן
אם נתערב ולד כהן בולד ישראל, והגדילו התערב - כל
אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל וחמרי
כהנים: נושאים נשים הראויות לכהנה, ואין מטמאין
למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה, מוציאין
ואינן לוקין.
יח. שני כהנים שנחברו ולדוניהם, או אשת כהן שלא
שהת אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת להן אחר, ואין
ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבועה לאחרון - נותנין
על הולד חמרי שניהן: הוא אוגן עליהם, והן אוגנין עליו;
הוא אין מטמא להן, והן אינן מטמאין לו; ועולה במשמרו
של זה ושל זה, ואינו חולק - ואם היו שניהן במשמר אחד
ובית אב אחד, נוטל חלק אחד.
יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מכת נשואין.
אבל בזנות, גזרו חכמים שמשתקין אותו מדין כהנה כלל
 - הואיל ואינו יודע אביו הנדאי, ונאמר: "והיתה לו ולזרעו
אחריו", עד שיהיה זרעו מיהם אחריו.
כ. ביצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי
הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו
שיתחס לו - משתקין אותו מדין כהנה; ואינו עובר, ולא
אוכל תרומה, ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא גרושה
 - לוקה, שאין כאן ספק הטר.
יום רביעי י' אדר ה'תש"ע
הלכות אסורי ביאה פרק כא
א. כל הבא על ערוה [= האסורה מהתורה] מן העריות דרך
אברים [שהם לא אברי ביאה], או שחבק ונשק דרך תאוה
ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה מן התורה, שנאמר:
"לבלתי עשות מחקות התועבות"; ונאמר: "לא תקרבו לגלות
ערוה", כלומר: לא תקרבו לדברים המביאין לידי גלוי ערוה.
ב. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות.
ואסור לאדם לקרן בנדריו וברגליו או לרמוז בעיניו, לאחת
מן העריות, וכן לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להריח
בשמים שעליה או להביט בפינה - אסור; ומפני המתפנן
לדבר זה מכת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של
אשה, ונתפנן להנות - כמי שנסתכל במקום התרף; ואפלו
לשמע קול הערוה או לראות שערה - אסור.
ג. והדברים האלו אסורין בחיבי לאוין. ומתן להסתכל
בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה - כדי שיראה
אם היא נאה בעיניו, ישאנה; ואין בזה צד אסור. ולא עוד,
אלא ראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרך זנות; הרי הוא
אומר: "ברית פרתי לעיני, ומה אתבונן על בתולה".

49 **כב.** מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך אחריה, אלא
50 רץ ומסלקה לצדין או לאחוריו; וכל המהלך בשוק אחורי
51 אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח אשה
52 וזנה, עד שירחיק ארבע אמות, שנאמר: "ואל תקרב אל
53 פתח ביתה".

54 **כג.** ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו [ביציו],
55 שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס
56 אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
57 יאחז באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי,
58 מתר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושיט ידו לאמה
59 כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.

60 **כד.** חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד
61 מהן שמעולם לא נסתכל במילה שלו, ומהן מי שהתפאר
62 שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה
63 מדברי תבאי לדברי האמת שהן אוהזות לבב הקדושים.
64 **כה.** מצות חכמים להשיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן
65 - שאם יניחון, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר:
66 "ופקדת נוף ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שנה
67 כמו זנות היא.

68 **כו.** ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה
69 ויזנה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא
70 לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא
71 זקן ילדה - שדבר זה גורם לזנות.

72 **כז.** וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
73 בחדר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור עמו
74 במבוי [אליו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, גדון כמבוי. היה
75 לה מלון אצלו, עושה שליח לתבעו; וגרושה שבאה עם
76 המקגרש לדין - מנדין אותה, או מפין אותה מכת מרדות. ואם
77 נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין ולדור עמו; ואם
78 היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור. ומי נדחה מפני מי?
79 היא נדחית מפניו; ואם היתה החצר שלה, הוא ידחה מפניה.
80 **כח.** אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר: "אל
81 תחרש על רצך רעה, והוא יושב לבטח אתך". ואם הודיעה
82 בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מתר.

83 **כט.** ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה אחרת
84 - שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחותו, ואחות אמו,
85 ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם היה אדם גדול
86 ששמו ידוע, והרי זרעו מפורסמין וידועין - הרי זה מתר.
87 ל. לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצרעין, ולא
88 ממשפחת נכפין - והוא, שהחזקו שלשה פעמים שיבואו
89 בגיהנם כף.

90 **לא.** אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו - לשלישי לא
91 תנשא; ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יכנס. לא
92 ישא ישראל עם הארץ כהנת, שנה כמו חלול לזרעו של
93 אהרן; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זוגין עולה יפה,
94 אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או קטטה
95 תהיה ביניהן. אבל תלמיד חכמים שנשא כהנת, הרי זה נאה
96 ומשבח - הרי תורה וכהנה פאחד.

1 **עד** מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש,
2 משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא
3 תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד
4 שיטבילו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.

5 **יב.** וכן אסרו חכמים שישימש אדם משתו, ולבו מחשב
6 באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
7 ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל כרחה והיא יראה
8 ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מגדה, ולא יבוא עליה אחר
9 שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הפנים אינן הגונים,
10 אלא מהן עצי פנים, ומהן מורדין ופושעים.

11 **יג.** וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
12 תשמיש בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתכנן
13 לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שהת
14 אחר בעלה שלשה חדשים והרי בהן ספק - כל אלו, הפנים
15 הילודים מהן הן המורדים והפושעים שישונו הגלות
16 בוררין אותן.

17 **יד.** ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות, או
18 בגנות ופרדסין, אלא בבית דינה - שלא יראה פגנות,
19 ויגלילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו,
20 מפין אותו מכת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש
21 בשוק, והמקדש בלא שדוף - מפין אותו מכת מרדות.
22 **טו.** ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיחזר
23 לביתו. וכן אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שזו
24 עזות פנים היא; ולא יפנס עמו למרחץ.

25 **טז.** וכן לא יפנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל
26 אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מתר
27 להפנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יפנסו שני אחים
28 פאחד למרחץ.

29 **יז.** לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה
30 ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק, ובנה אחריה -
31 גזרה שמא יתפסו בנה ותלך אחריה להחזירו, ויתעללו בה
32 הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.

33 **יח.** אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך, לא יהיה
34 אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
35 ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע -
36 לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא יושב;
37 ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו נפש.

38 **יט.** וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו
39 לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי
40 תבאי והשתתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים
41 ויעלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו
42 למעלה, עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.

43 **כ.** ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמוקדקין זכר
44 לנקבה; ומתר למרביעי בהמה להכניס במכחול בשפופרת,
45 מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי הרהור.

46 **כא.** וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות
47 על הכביסה; ואפלו להסתכל בבגדי צבע של אשה שהוא
48 מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.

אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה - אין
חוששין ליחוד. היו האנשים מבחין והנשים מבפנים, או
האנשים מבפנים והנשים מבחין, ופרשה אשה לבין
האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד. אפלו
איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים, אסור לו להתיחד עם
הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או רפנה
למלאכה אחרת.

ט. מתר להתיחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות
[נשואות לאחד], או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת
בעלה, או עם אשה ובת חמותה; מפני ששונאות זו את זו,
אין מחפזות זו על זו. וכן מתר להתיחד עם אשה שיש עמה
תינקת קטנה שיודעת טעם ביאה, ואינה מוסרת עצמה
לביאה - שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את סודה.
י. תינקת מבית שלש ולמטה, ותינוק מכן תשע ולמטה -
מתר להתיחד עמהן; שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה
לביאה, ואיש הראוי לביאה.

יא. אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשים; ואם נתיחד - אין
מפין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתייחד עם
האנדרוגינוס ועם הטמטום.

יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד,
מפני שאימת בעלה עליה; ואם היה זה גס בה [רגיל אליה],
כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובה - לא יתייחד עמה,
ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתייחד עם אשה, והיה
הפתח פתוח לרשות הרבים - אין חוששין משום יחוד.
יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמות
הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים;
וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין בגלל
בניהם, ונמצאו מתייחדים עמה. ואין המלמד צריך שתהיה
אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא
מלמד במקומו.

יד. תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות [משוחחות] זו עם
זו בבית הכסא, כדי שלא יבגש שם איש - משום יחוד.

טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש
שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ - שאין אפטרופוס
[אחריות] לעריות; ואסור לאדם למנות אפטרופוס על
ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה.

טז. אסור לתלמיד חכמים לשכן בחצר שיש בה אלמנה, אף
על פי שאינו מתייחד עמה - מפני החשד; אלא אם כן היתה
אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב, מפני החשד. ולא
תקנה אשה עבדים זכרים, אפלו קטנים - מפני החשד.

יז. אין דורשין בסתרי עריות [האיסורים שאינם מפורשים]
בשלשה - מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים
נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתן פנויה לשמע, ולפי
שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר
ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי
שהיה האחד השומע מפנה לבו ויודע מה שישמע מן הרב.
יח. אין לך דבר בכל התורה פלה שהוא קשה לרב העם, אלא
לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים: בשעה

לב. לא ישא אדם בת עם הארץ - שאם מת או גולה, בניו
עמי הארץ יהיו; שאין אמן יודעת פתח התורה. ולא ישיא
בתו לעם הארץ - שכל הנותן בתו לעם הארץ, כמי שפפתה
ונתנה לפני הארי: מה הארי דורס ואוכל, אף עם הארץ
מכה ובוזעל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם כל מה
שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים - שאם מת או גולה, בניו
תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים - שאין דבר
מגנה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכמים.

יום חמישי י"א אדר ה'תש"ע

הלכות אסורי ביאה פרק כב

א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין ילדה
- שדבר זה גורם לגלות ערוה; חוץ מהאם עם בנה, והאב
עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפרשה אשתו נדה
קדם שייבעל - אסור להתיחד עמה, אלא הוא וזו בין
האנשים, והיא ישנה בין הנשים; ואם בא עליה ביאה
ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתיחד עמה.

ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה; לפיכך
אין אסור להתיחד עמהן. ואם נתרחק אפלו מיחוד זכור
ובהמה, הרי זה משבח. וגדולי החכמים היו מרחיקין
הבהמה, כדי שלא יתחדו עמה. ואסור יחוד עריות - מפי
הקבלה [עד משה רבינו].

ג. כשארע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על יחוד
פנויה, ואף על פי שאינה ערוה, בכלל יחוד עריות. ושמאי
והלל גזרו על יחוד גויים. נמצא, כל המתייחד עם אשה
שאסור להתיחד עמה, בין ישראלית בין גויה - מפין את
שניהן מפת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן; חוץ
מאשת איש - שאף על פי שאסור להתיחד עמה, אם נתייחד
אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שונת, ונמצאו מוציאין
לעז על הבנים שהם ממזרין.

ד. כל אשה שאסור להתיחד עמה - אם היתה אשתו עמו,
הרי זה מתר להתיחד, מפני שאשתו משמרתו; אבל לא
תתייחד ישראלית עם הגוי, אף על פי שאשתו עמו - שאין
אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושה.

ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראלי לגוי ללמדו ספר וללמדו
אמנות, מפני שכלן חשודין על משכב זכור. ואין מצמידין
בהמה בפונדקאות [מלון דוכים] של גויים, ואפלו זכרים
אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה גוי, אפלו זכרים
לזכר ונקבות לנקבה - מפני שכלן חשודין על הרבעת
בהמה. וכבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר:
"ולפני עור לא תתן מכשול".

ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לגויה? מפני שכלן
בחקת נואפין, וכשיבוא הנואף לשכב עם גויה זו, אפשר
שלא ימצאנה, וישכב עם הבהמה; או אפלו ימצאנה, ישכב
עם הבהמה.

ח. לא תתייחד אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה - עד
שתהיה שם אשתו של אחד מהן; וכן לא יתייחד איש אחד

1 שְׁנַצְטוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָעֲרִירוֹת, כִּכּוּ וְקָבְלוּ מַצּוֹה זוֹ בַּתְּרַעֲמַת
2 וּבִבְכִיָּה - שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּכָה לְמִשְׁפַּחְתִּי", עַל עֲסָקֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ.
3 יט. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: גִּזְלָה וְעֲרִירוֹת, נִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם מִתְּאַוָּה לָהֶן
4 וּמִחֲמִדָּתָן. וְאֵין אֶתָּה מוֹצֵא קָהֵל בְּכָל זְמַן וְזֶמֶן, שְׂאִין בִּהְיוֹן
5 פְּרוֹצִין בְּעֲרִירוֹת וּבְכִיאוֹת אֲסוּרוֹת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: ר'ב בְּגִזְלָה,
6 וּמַעֲוֹט בְּעֲרִירוֹת, וְהָלַל בְּאֶבֶק לְשׁוֹן הָרַע'.
7 כ. לְפִיכָף רָאִי לוֹ לְאָדָם לִכְף יִצְרוֹ בְּדָבָר זֶה, וְלִהְרָגִיל
8 עֲצָמוֹ בְּקִדְשָׁה יִתְּרָה וּבְמִחְשָׁבָה טְהוּרָה וּבִדְבָרָה נְכוֹנָה כְּדִי
9 לְהַנְצִיל מֶהֱ; וְיִזְהַר מִן הַיָּחִיד, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל. גְּדוּלֵי
10 הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִין לְתַלְמִידֵיהֶם: ה'הִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי בִתִּי,
11 הַהִזְהָרוּ בִּי מִפְּנֵי כָלִתִּי - כְּדִי לִלְמַד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא
12 יִתְבַּשְּׁשׁוּ מִדְּבָר זֶה, וְיִתְרַחֲקוּ מִן הַיָּחִיד.
13 כא. וְכֵן יִגְהַג לְהִתְרַחֵק מִן הַשְּׂחֹק, וּמִן הַשִּׁכְרוּת, וּמִדְּבָרֵי
14 עֲגִבִּים [תַּאוּהָ] - שְׂאֵלוֹ גּוֹרְמִין גְּדוּלִּים הֵן, וְהֵן מַעֲלֹת שֶׁל
15 עֲרִירוֹת; וְלֹא יֵשֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה, שֶׁמִּגְהַג זֶה גּוֹרֵם לְטְהוּרָה גְּדוּלָּה.
16 יִתְּרָה מִכָּל זֹאת אָמְרוּ: פִּנְהָ עֲצָמוֹ וּמִחְשַׁבְתּוֹ לְדַבְּרֵי תוֹרָה,
17 וְיִרְחִיב דַּעְתּוֹ בְּחֻקָּהּ - שְׂאִין מִחְשַׁבְתּוֹ עֲרִירוֹת מִתְּגַבֵּרֶת אֲלֵא
18 בְּלֵב פְּנוּי מִן הַחֻקָּה; וּבְחֻקָּהּ הוּא אוֹמֵר: "אֲעֲלֶת אֶהָבִים
19 וְיַעֲלֶת חֵן, וְדִידִי יִרְוֶה בְּכָל עֵת, בְּאֶהְבָּתָה תִּשְׁגָּה תְּמִיד".

20 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

21 יום שישי י"ב אדר ה'תש"ע

הלכות מאכלות אסורות

22 יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה,
23 וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
24 (א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמא
25 לטהור; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא
26 לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לטהור;
27 (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטהור; (ה) שלא
28 לאכל בהמה וחייה טמאה; (ו) שלא לאכל עוף טמא;
29 (ז) שלא לאכל דגים טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף;
30 (ט) שלא לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ;
31 (יא) שלא לאכל תולעת הפרות בשחצא הארץ; (יב) שלא
32 לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות
33 בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל
34 אבר מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב
35 בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל
36 בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם
37 תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש; (כד) שלא
38 לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא לאכל ערלה; (כו) שלא
39 לאכל פלאי הכרם; (כז) שלא לאכל טבל; (כח) שלא
40 לשתות יין נסך. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מאכלות אסורות פרק א

41 א. מצוות עשה הן הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה וחייה
42 ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר לאכלן -
43 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוּרָה לַטְּמֵאָה, וּבֵין

44 הָעוֹף הַטָּמֵא לַטְּהוֹר", וּ"בֵין הַחַיָּה הַנְּאֻכָּלֶת, וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר
45 לֹא תֵאָכֵל".
46 ב. סימני בהמה וחייה נתפרשו בתורה, והן שני סימנין:
47 "מִפְּרֶסֶת פְּרֶסָה", ו"מַעֲלַת גֶּרָה" - עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן. וְכָל
48 בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֶּרָה, אֵין לָהּ שְׁנַיִם בְּלַחֵי הָעֲלִיוֹן.
49 וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֶּרָה, הָרִי הִיא מִפְּרֶסֶת פְּרֶסָה - חוץ
50 מִן הַגָּמֵל; וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מִפְּרֶסֶת פְּרֶסָה, הָרִי הִיא מַעֲלַת
51 גֶּרָה - חוץ מִן הַחֲזִיר.
52 ג. לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מפירה, ומצאה
53 חתוכת הפרסות - בודק בפיה: אם אין לה שנים למעלה,
54 בידוע שהיא טהורה - והוא שפיר גמל. מצא בהמה שפיה
55 חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא שסועה, טהורה - והוא
56 שפיר חזיר. מצא פיה חתוף וגלילה חתוכות - בודק בה
57 אחר שישחטנה בכנפי העקץ [בקצה הזנב]: אם מצא בשרה
58 שם מהלך שתי וערב [נקרע לאורך ולרוחב], טהורה - והוא
59 שפיר צרוד [חמור בר]; שכן הוא בשרו, מהלך שתי וערב.
60 ד. בהמה טהורה שילדה כמין בהמה טמאה - אף על פי
61 שאינו מפריס פרסה ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס או
62 חמור לכל דבר - הרי זה מותר באכילה. במה דברים
63 אמורים? בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעוברת
64 בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר ברוך אחריה - אף על פי
65 שהוא יונק ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שמה מן
66 הטמאה נולד, ונכרך אחר הטהורה.
67 ה. בהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה - אף על פי
68 שהיא מפריס פרסה ומעלה גרה, והרי היא כמין שור לכל
69 דבר, או כמין שה - הרי זה אסור באכילה; שהגדל מן
70 הטמא - טמא, והגדל מן הטהור - טהור. לפיכך דג טמא
71 שנמצא במעי דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במעי דג
72 טמא, מותר - לפי שאינו גדוליו, אלא בלעו.
73 ו. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה
74 שני גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה; וזו היא
75 ה"שסועה" שנאמרה בתורה, שנאמר: "את זה לא תאכלו
76 ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה", כלומר בריה
77 שנולדה שסועה לשתי בהמות.
78 ז. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף - אף על פי שהוא עוף
79 טהור, הרי זה אסור באכילה; לא הותר מן הנמצא בבהמה,
80 אלא מה שיש לו פרסה.
81 ח. אין לך בכל בהמה וחייה שבעולם שמותר באכילה, חוץ
82 מעשרת המינין המנויין בתורה: שלשה מיני בהמה - והן
83 שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה - איל, וצבי, ויחמור,
84 ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הן ומיניהן - כגון שור הבר
85 והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינין ומיניהן, מעלי
86 גרה ומפריסי פרסה; לפיכך, מי שהוא מכירן, אינו צריך
87 לבדק לא בפיה ולא ברגליו.
88 ט. אף על פי שכלן מותרין באכילה, צריכין אנו להבדיל
89 בין בהמה טהורה וחייה טהורה; שהחיה - חלפה מותר,
90 ודמה טעון כסוי; והבהמה הטהורה - חלפה בקרית, ואין
91 דמה טעון כסוי.

יט. אמרו הגאונים, שפסחת בידיהן שאין מורין להתיר עוף
הבא בסימן אחד, אלא אם היה אותו סימן שיקלף קרקבנו
ביד; אבל אם אינו נקלף ביד - אף על פי שיש לו זפק או
אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.

כ. כל עוף שחולק את רגליו בשמותחין לו חוט, שמים
לכאן ושמים לכאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר -
הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להן -
הרי זה טמא.

כא. מיני חגבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן:
(א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדובנית; (ג) חרגל; (ד) ומין
חרגל, והוא עציוניא; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה, והיא
צפרת פרמים; (ז) סלעס; (ח) ומין סלעס, והיא יונה
ירושלמית.

כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והצייד נאמן
עליהן, כעוף. ומי שאינו בקי בהן - בודק בסימניו; ושלשה
סימניו יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים
שחופות רב ארך גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני כרעים
לנתר בהן - הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו ארוך
והוא לו זנב - אם היה שמו חגב, טהור.

כג. מי שאין לו עקשו כנפים או כרעים, או שאין לו כנפים
החופות את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר זמן כשיגדיל -
הרי זה מתר מעשה.

כד. ובדגים שני סימניו - סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא
שפורח בו, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש לו
קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עקשו וכשיגדיל יהיו לו, או
שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיצלה ישיר קשקשיו -
הרי זה מתר. ומי שאין קשקשיו חופין את כלו, מתר; אפלו
אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת - הרי זה מתר.

יום שבת קודש י"ג אדר ה'תש"ע

הלכות מאכלות אסורות פרק ב

א. מפלל שנאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה, ושעט שסע
שתי פרסות, מעלת גרה, בבהמה - אתה תאכלו" - שומע
אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה, אסורה; ולאו
הבא מפלל עשה, עשה הוא. ובגמל ובחזיר ובארנבת
ובשפן נאמר: "את זה לא תאכלו מפעלי הגרה וממפריסי
הפרסה" וגו' - הרי למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי
שיש בהן סימן אחד. וכל שכן שאר בהמה טמאה וזיה
טמאה שאין בה סימן כלל - שאסור אכילתה בלא תעשה,
יתר על עשה הבא מפלל "אתה תאכלו".

ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וזיה טמאה, פזית -
לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן החלב;
לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרן לחלבן.

ג. האדם - אף על פי שנאמר בו: "ויהי האדם לנפש חיה",
אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה; לפיכך אינו בלא תעשה.
והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין מן המת
- אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה הכתוב
שבצעת מיני חיה ואמר בהן: "זאת הסדה אשר תאכלו" -

י. וסימני חיה, מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפרס
פרסה ומעלה גרה, ויש לו קרניים מפצלות [אין חלקות] בגוף
האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו מפצלות
- אם היו קרניו פרוכות [עקומות] כקרני השור, וחדוקות
[מפותלות] כקרני העז, ויהיה החדק מכלע בהן, וחדורות
[עגולות] כקרני הצבי - הרי זה חיה טהורה; עד שיהיו
בקרניים שלשה סימניו אלו - פרוכות, וחדוקות, וחדורות.
יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכירו; אבל שבצעת
מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן, אפלו לא
מצא לו קרניים - הרי זה אוכל חלבו, וחיב לכסות דמו.
יב. שור הבר - מין בהמה הוא; והקדש [שם חיה] - אף
על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי [הוא חיה] {זה ספק}.
וכל שישתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו
אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו.

יג. פלאים הבא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא
הנקרא 'כוי' - חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את
דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.

יד. סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה, אלא מנה
מיניו טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מותרין. והמיניו
האסורין - ארבעה וצדדים מין, ואלו הן: (א) גשר;
(ב) פרס; (ג) עזניה; (ד) דאה, והיא "הראה" האמורה
במשנה תורה; (ה) איה, והיא "הדיה" האמורה במשנה
תורה; (ו) מין האיה, שכן כתוב בה "למינה", מפלל שהן
שני מיניו; (ז) עורב; (ח) וזויר, שכן נאמר בעורב
"למינו", להביא את הזויר; (ט) ויענה; (י) ותחמס;
(יא) ושחף; (יב) וגץ; (יג) ושוורניקא, והוא מין הגץ, שכן
כתוב בו "למינהו"; (יד) וכוס; (טו) ושלף; (טז) וגנשוף;
(יז) ותנשמת; (יח) וקאת; (יט) ורחם; (כ) וחסידה;
(כא) והאנפה; (כב) ומין האנפה, שכן נאמר בה "למינה";
(כג) והדוכיפת; (כד) והעטלף.

טו. כל מי שהוא בקי במיניו אלו ובשמותיהן - הרי זה
אוכל כל עוף שאינו מהן, ואין צריך בדיקה; ועוף טהור
נאכל במסרת - והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה
עוף טהור. ונאמן ציד לומר: 'עוף זה התיר לי רבי הציד' -
והוא שהחזק אותו ציד שהוא בקי במיניו אלו ובשמותיהן.
טז. מי שאינו מכירן ואינו יודע שמותיהן - בודק בסימניו
אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל, בידוע
שהוא מאלו המיניו וטמא. ושאנו דורס ואוכל - אם יש
בו אחד משלשה סימניו אלו, הרי זה עוף טהור; ואלו הן:
אצבע יתרה, או זפק [שקיק אגירה] - והיא המראה - או
שהיה קרקבנו [קייבת העוף] נקלף ביד.

יז. לפי שאין בכל אלו המיניו האסורין מין שאינו דורס
ויש בו אחד משלשה סימניו אלו, חוץ מפרס ועזניה; ופרס
ועזניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות איי הים
הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב.

יח. היה הקרקבן נקלף בספין, ואינו נקלף ביד, ואין בו
סימן אחר - אף על פי שאינו דורס, הרי זה ספק; היה חזק
ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד - הרי זה מתר.

1 הא כל שהוא חוץ מהן, לא תאכלו; ולא הבא מפלל עשה,
2 עשה הוא.

3 ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
4 שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו"; והרי
5 עבר על עשה, שנאמר: "כל צפור טהרה תאכלו" - הא
6 טמאה, לא תאכלו. וכן האוכל פזית מדג טמא - לוקה,
7 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו"; ועבר על
8 עשה, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" -
9 מפלל שאין לו סנפיר וקשקשת, לא יאכל. הא למדת, שכל
10 האוכל דג טמא, או בהמה וחסיה טמאה, או עוף טמא -
11 בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה.

12 ה. חגב טמא, הרי הוא בכלל שרץ העוף; והאוכל פזית
13 משרץ העוף - לוקה, שנאמר: "וכל שרץ העוף, טמא הוא
14 לכם, לא יאכלו". ואיזה הוא שרץ העוף? כגון זבוב ויתוש
15 ודבורה וצרעה וכיוצא בהן.

16 ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: "וכל השרץ
17 השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". ואיזה הוא שרץ
18 הארץ? כגון חלד וצב ונחשים ועקרבים וחפושית ונדל
19 [מרבח וגלים] וכיוצא בהן.

20 ז. ושמונה שרצים האמורים בתורה, שהן: "החלד והעקב
21 והצב . . והאנקה והפח והלטאה, והחמט והתנשמת" -
22 האוכל מבשרם כעדרשה, לוקה; שעור אכילתו, כשעור
23 טמאתו. וכלן מצטרפין זה עם זה לבעדרשה.

24 ח. במה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתתו. אבל
25 החיות אבר מן החי מן אחד מהן, ואכלו - אינו לוקה עליו,
26 עד שיהיה בו פזית; וכלן מצטרפין לפזית. אבל אבר שלם מן
27 השרץ אחר שמת - אינו לוקה עליו, עד שיהיה בו כעדרשה.
28 ט. דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לבעדרשה, והוא שיהיה
29 הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו לפזית,
30 ולוקה עליו - לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף על פי שאינו
31 מטמא; וכן כל פיוצא בו משאר שרצים שאינן מטמאין.

32 י. דם שרצים שפרש, וכנסו ואכלו - לוקה עליו בפזית;
33 והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו משום
34 אוכל דם - פטור, שאין חבינין אלא על דם בהמה וחסיה ועוף.
35 יא. וכל השעורין ומחלוקתם [חילוקי רמות] - הלכה למשה
36 מסיני.

37 יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה, שנאמר:
38 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו
39 בהם"; הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ
40 המים. איזה הוא שרץ המים? אלו הבריות הקטנות כמו
41 התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן
42 חיות הים. כללו של דבר - כל שאינו בצורת הדגים לא דג
43 טמא ולא דג טהור, כגון קלב המים והדלפון [צורתו חצי
44 דג וחצי אדם] והצפרדע וכיוצא בהן.

45 יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
46 רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא
47 מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנקראין 'רומש על

48 הארץ; והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: "ולא תטמאו
49 את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ", ואף על פי
50 שאינן פריין ורביין. אבל "השרץ השרץ על הארץ", הוא
51 שפירה ורבה מזכר ונקבה.

52 יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פרשו
53 ויצאו לארץ - אף על פי שחזרו לתוף האכל - מי שאכל
54 מהן פזית, לוקה, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ -
55 לא תאכלום, כי שקץ הם", לאסור אלו שפרשו לארץ. אבל
56 אם לא פרשו, מתר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.

57 טו. במה דברים אמורים? שהתליע האכל אחר שנעקר מן
58 הארץ. אבל אם התליע והוא מחבר - אותה התולעת
59 אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין
60 עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך, כל מיני פרות שדרכן
61 להתליע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו,
62 שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר שנים
63 עשר חדש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו מתקיימת
64 שנים עשר חדש.

65 טז. פרשו לאויר ולא נגעו לארץ, או שפרשו מקצתן לארץ,
66 או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על הגרעין
67 מבפנים, או שיצאו מתוף האכל לתוף אכל אחר - כל אלו
68 אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.

69 יז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה,
70 והנמצאת בבשר - אסורה; אבל דג מליח שהתליע, הרי
71 התולעת שבו מתרת, שהן כפרות שהתליעו אחר שנעקרו
72 מן הארץ, שמתר לאכלן כלן כאחת בתולעת שבתוכן. וכן
73 המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתרין לשמות
74 עם המים, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים,
75 בימים ובנחלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים בימים
76 ובנחלים הוא שאמה אוכל את שיש לו, ואין אמה אוכל
77 את שאין לו; אבל בפלים - בין שיש לו בין שאין לו, מתר.
78 יח. שרץ המים הנברא בפרות בשיחין ובמערות - הואיל
79 ואינן מים נובעין, והרי הן עצורין - הרי הן כמים שבפלים,
80 ומתן; ושוחה ושוחה ואינו נמנע, ואף על פי שבוטל
81 בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.

82 יט. במה דברים אמורים? שלא פרשו ממקום ברייתו. אבל
83 אם פרש השרץ - אף על פי שחזר לתוף הכלי או לתוף
84 הבור, אסור. פרש לרפגי החבית, וחזר ונפל לתוף המים או
85 לתוף השכר - מתר; וכן אם פרש לרפגי הבור או המערה,
86 וחזר למים - מתר.

87 כ. המסנן את היין או את החמץ או את השכר, ואכל מן
88 היבחושין או היתושין והתולעת שסנן - לוקה משום שרץ
89 המים, או שרץ העוף ושרץ המים, ואפילו חזרו לכלי אחר
90 שסננו; שהרי פרשו ממקום ברייתו. אבל אם לא סנן, שוחה
91 ואינו נמנע, כמו שפרשנו.

92 כא. זה שאמרנו בפרק זה, 'האוכל פזית' - בשאכל פזית
93 מבריה גדולה, או שצארף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו
94 שבמינה עד שאכל פזית. אבל האוכל בריה טמאה בפני עצמה

עליה ארבע מלקיות; ואם היתה מן המינין שפרין ורבין, 11
לוקה חמש. ואם היתה מפלל עוף טמא יתר על הויתא 12
משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות: משום עוף טמא, 13
ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום שרץ המים, 14
ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת הפרות; בין 15
שאכלה בלה, בין שאכל ממנה פזית. לפיכך, האוכל נמלה 16
הפורחת הגדלה במים, לוקה חמש מלקיות. 17
כד. רסק נמלות, והביא אחת שלמה וצרכה לאלו שנתרסקו, 18
ונעשה הכל פזית, ואכלן - לוקה שש מלקיות: חמש משום 19
הנמלה האחת, ואחת משום פזית מנבלת הטמאים. 20

בלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה פחותה מכחךדל 1
[כמות זעירה], בין שאכלה מתה, בין שאכלה חיה; ואפלו 2
סרחה הבריה ונשתנית צורתה - הואיל ואכלה בלה, לוקה. 3
כב. נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה, אינו לוקה עליה 4
אלא בפזית. לפיכך, האוכל זבוב שלם או יתוש שלם, בין 5
חי בין מת - לוקה משום שרץ העוף. 6
כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים ומשרץ 7
הארץ, כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר 8
שרצים והיתה רבה במים, ואכלה - לוקה שלש מלקיות; 9
ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו בפרות, לוקה 10

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג אדר ה'תש"ע

יום חמישי י"א אדר ה'תש"ע 43
יום שישי י"ב אדר ה'תש"ע 44
יום שבת קודש י"ג אדר ה'תש"ע 45
מצות עשה רמה. 46
המצוה הרמ"ה — הצווי שנצטוינו בדין מקח 47
וממכר, כלומר: הדרכים שבהן מתקנים המקח 48
והממכר בין המוכרים והקונים, וכבר למדו על 49
אפן (קנין) זה ממה-שאמר יתעלה: "וכי-תמכרו 50
ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא כה, יד), אמרו (בבא 51
מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד, כלומר 52
המשיכה". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות, 53
ואין המשיכה במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן 54
המסירה וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט:): כדרך 55
שתקנו משיכה בלוקחין כך תקנו משיכה בשומרין 56
(שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). 57
הנה נתבאר לך, שזה שהתנו משיכה במקח וממכר 58
— תקנה, כמו שנתבאר במקומו: אבל שאר 59
הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר 60
שטר וחקקה — הסמיכון לפסוקים. וכבר נתבאר 61
משפטי דין זה, כלומר: ידיעת הדרכים שבהן 62
מתקנים המקח בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין 63
ופרק ד' ופרק ח' (בבא) מציצא ופרק ג' ופרק ד' 64
ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז' (בבא) בתרא. 65

יום ראשון ז' אדר ה'תש"ע 22
יום שני ח' אדר ה'תש"ע 23
יום שלישי ט' אדר ה'תש"ע 24
יום רביעי י' אדר ה'תש"ע 25
מצות עשה רלו. 26
המצוה הרל"ו — הצווי שנצטוינו בדין 27
חובל בחברו, והוא אמרו יתעלה: "וכי-יריבן 28
אנשים והכה-איש את-רעהו" (שמות כא, יח). 29
ואלו הם הנקראים: דיני קנסות. ויש פתוב 30
הכולל דיני קנסות כלם, והוא אמרו יתעלה: 31
"כאשר עשה בן יעשה לו" (ויקרא כד, יט). 32
הפונה בזה שלוקחים מממונו (מה שהזיק לו) 33
כדי מה שהזיק, כמו שבא בקבלה: אפלו בישו 34
בלבד — הרי אלו גובים מממונו כדי אותו 35
השעור. ודע שדיני קנסות אלו כלם נזקי אדם 36
באדם. וכן אם הזיקה בהמה את-האדם או 37
את-הבהמה — הרי כל-הדינים האלה לא ידון 38
בהם ולא יפסוק אלא בית דין הסמוכין בארץ 39
(שנסמכו לסמכויות אלה ועוד — מדור לדור). 40
וכבר נתבאריו הלכות דין זה בפרק ח' (בבא) 41
קמא. 42

שמואל-א ז ה"ז

ח וַיֹּאמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־שְׁמוּאֵל אֶל־תַּחֲרַשׁ מִמֶּנּוּ מִזֶּעַק אֶל־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וַיִּשְׁעֵנוּ מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ט וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל טָלָה חֶלֶב אֶחָד (וַיַּעֲלֶה כְּתִיב) (וַיַּעֲלֶהוּ
קרי) עֹלָה כָּלִיל לַיהוָה וַיִּזְעַק שְׁמוּאֵל אֶל־יְהוָה בְּעֵד יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲנֵהוּ יְהוָה:
י וַיְהִי שְׁמוּאֵל מַעֲלָה הָעֹלָה וּפְלִשְׁתִּים נִגְשׁוּ לְמַלְחָמָה בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּרְעַם יְהוָה
בְּקוֹל־גָּדוֹל בַּיּוֹם הַהוּא עַל־פְּלִשְׁתִּים וַיַּהֲרֹם וַיִּגְּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל: יא וַיֵּצְאוּ
אֲנָשֵׁי יִשְׂרָאֵל מִן־הַמִּצְפָּה וַיִּרְדּוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּכּוּם עַד־מִתַּחַת לְבֵית כָּר:
יב וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶבֶן אֶחָת וַיֵּשֶׁם בֵּין־הַמִּצְפָּה וּבֵין הַשָּׁן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ אֶבֶן
הָעֶזֶר וַיֹּאמֶר עַד־הֵנָּה עֲזָרְנוּ יְהוָה: יג וַיִּכְנְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד לָבוֹא
בְּגִבּוֹל יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי יַד־יְהוָה בְּפְלִשְׁתִּים כָּל יְמֵי שְׁמוּאֵל: יד וַתִּשְׁכַּנְהוּ הָעָרִים
אֲשֶׁר לִקְחוּ־פְלִשְׁתִּים מֵאֵת יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל מֵעַקְרוֹן וְעַד־גֹּת וְאֶת־גִּבּוֹלֶן
הַצִּיל יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וַיְהִי שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל וּבֵין הָאֱמֹרִי: טו וַיִּשְׁפֹּט
שְׁמוּאֵל אֶת־יִשְׂרָאֵל כָּל יְמֵי חַיָּו: טז וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית־אֵל
וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפֹט אֶת־יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה: יז וַתִּשְׁכַּתּוּ
הַרְמָתָה כִּי־שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפֹט אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: פ

רש"י

(ט) ויעלה עולה. ויעלה כתיב, נקבה היתה, מכאן למדו רבותינו: עולה נקבה כשרה בבמת יחיד, במסכת עבודה זרה (כד ב): (יא) מתחת לבית כר. מלרע לבית שרון: (יב) ובין השן. שן הסלע:

מצודת דוד

מצודת ציון

(ח) אל תחרש ממנו. אל תשתוק מהדבר אשר היא טובה לנו, והוא מזעזע אל ה' להושיענו: (ט) טלה חלב. רצה לומר: עודו יונק החלב: ויענהו ה'. רצה לומר: ראה שנתקבלה ברצון, כי ירדה האש ושרפה את העולה, והיה בטוח בתשועה: (י) וירעם ה'. הביא עליהם רעם בקול גדול ויהם אותם, ועל ידי זה נגפו לפני בוא ישראל למלחמה: (יא) ויצאו. אחר זה יצאו מן המצפה ורדפו אחריהם: עד מתחת. הכום בכל הדרך אשר רדפום, עד בואם מתחת לבית כר: (יב) בין המצפה וכו'. שם עמדו מערכות פלשתים: עד הנה עזרנו ה'. רצה לומר: עד המקום הזה עזרנו ה', במה שהממם בקול רעם ולא שלטה בהם יד ישראל עדיין, כי משם והלאה רדפו ישראל אחריהם ושלטה בהם ידם: (יג) ולא יספו. בימים שהנהיג שמואל עד לא נזדקק, לא הוסיפו לבוא בגבול ישראל: ותהי יד ה' בפלשתים. כאשר הלכו ישראל ללחום עמו בגבולו: (יד) לישראל. הערים ההם הוחזרו לישראל: ואת גבולן. הצילו גבול עצמן, לבלי תת לפלשתים לבוא לרשת עוד מה מגבולן: ויהי שלום. כי בעוד משלו פלשתים בישראל, נלחמו עמם האמוריים שנשארו בארץ ישראל, אבל כאשר חזקה יד ישראל, היה שלום ביניהם: (טו) כל ימי חייו. מעת שהועמד לשפוט עד שמת, ואף לאחר שמלך שאול, שפט הוא: (טז) והלך. בכל שנה הלך מביתו וסבב לבית אל וכו', ושם שפוטם: (יז) ותשובתו. אחר סבובו, שב לרמה, כי שם היה ביתו: ושם שפט וכו'. הבאים ממרחק:

דברי הימים ב כה כ"ו

כ וְלֹא־שָׁמַע אֲמֻצָּיָהוּ כִּי מֵהָאֱלֹהִים הִיא לְמַעַן תִּתֶּם בְּיַד כִּי דָרְשׁוּ אֶת אֱלֹהֵי אֲדֹם: כא וַיַּעַל יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּרָאוּ פָנִים הוּא וְאֲמֻצָּיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בְּבֵית שֹׁמֶשׁ אֲשֶׁר לַיהוּדָה: כב וַיִּגְנָף יְהוּדָה לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּסוּ אִישׁ לְאֹהֲלָיו: כג וְאֵת אֲמֻצָּיָהוּ מֶלֶךְ־יְהוּדָה בֶּן־יוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז תָּפַשׁ יוֹאָשׁ מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל בְּבֵית שֹׁמֶשׁ וַיְבִיֵּאֵהוּ יְרוּשָׁלַם וַיִּפְרֹץ בַּחוּמַת יְרוּשָׁלַם מִשְׁעַר אֶפְרַיִם עַד־שְׁעַר הַפּוֹנֶה אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה: כד וְכָל־הַזֶּהָב וְהַכֶּסֶף וְאֵת כָּל־הַכֵּלִים הַנִּמְצָאִים בְּבֵית־הָאֱלֹהִים עִם־עֶבֶד אֲדֹם וְאֶת־אֲצֻרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת בְּנֵי הַתַּעֲרֻבוֹת וַיֵּשֶׁב שִׁמְרוֹן: כה וַיְחִי אֲמֻצָּיָהוּ בֶן־יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת יוֹאָשׁ בֶּן־יְהוֹאָחָז מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חֹמֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה: כו וַיֵּתֶר דְּבָרֵי אֲמֻצָּיָהוּ הָרֵאשִׁנִּים וְהָאֲחֵרוֹנִים הֵלֵא הֵנָּה כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי־יְהוּדָה וּיִשְׂרָאֵל:

רש"י

(כ) כי מהאלהים היא למען תתם ביד. ימיהם כדלעיל: ואת בני התערבות. שלא כלומר בידיהם כדלעיל ידעתי כי יעץ אלהים להשחיתך: (כא) בבית שמש. היתה המלחמה והוצרך לומר שלא תאמר כשתפשו אמציה למה הביאו לירושלים ולא לשומרון לפי שהיה בית שמש סמוך לירושלים: (כג) ויפרץ בחומת. שאמר מעתה לא ימרוד בי כי לא גבה לבו כל כך למרוד הואיל ונפרצה החומה: (כד) הנמצאים בבית האלהים עם עובד אדום. כי הוא ובניו נגידיהם על האוצרות כל

מצודת ציון

(כג) שער הפונה. הוא שער הפנה הנאמר במ"ב כי השער העומד בפנה הוא פונה לכאן ולכאן: (כד) התערבות. מל' ערבון ומשכון כמו מה הערבון (בראשית לח):

מצודת דוד

(כ) למען תתם. את אמציה ועמו ביד מלך ישראל: (כא) ויתראו פנים. ר"ל נלחמו פנים בפנים: (כג) משער אפרים. התחיל לפרוץ מן השער הנקרא שער אפרים ופרץ עד השער הנקרא שער הפונה והיה באורך ת' אמה: (כד) וכל הזהב. רוצה לומר ולקח את כל הזהב וכו' ומענינו תבין חסרונו: עם עובד אדום. עם כל הנמצא בבית עובד אדום כי בהיות הארון שם בימי דוד היה בביתו ואוצרות הקדשים ונשארו שמה אף אחר שנלקח הארון משם: בני התערבות. הם בני השרים שהם ביד המלך לערבון שלא ימרדו בו האבות:

1 דְּאִתְּרוּ (ביה) [בְּה] לְמַלְקוֹת – שהתרו בה שאם תזנה תלקה מלכות
2 ארבעים, וְלֹא אִתְּרוּ (ביה) [בְּה] לְמַלְאָ – ולא התרו בה שימיתיה
3 על כך, וללא התראה אינה נהרגת, וסוברת המשנה שבאופן כזה
4 מלקים אותה משום שעברה על הלאו של אשת איש, וְקָמִיפְלִי
5 בְּפִלּוֹנָתָא – וחולקים רבי מאיר וחכמים במחלוקת דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל
6 וְרַבִּנּוּן במשנתנו, דְּתַנּוּ (לעיל ב.) מִכּוֹת – חיוב מלכות נידון בְּשִׁלּוּשָׁה
7 דיינים, מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל אֲמַר שנידון בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.
8 הגמרא מביאה ביאור שישי במחלוקת רבי מאיר וחכמים: רַבִּינָא
9 אֲמַר, משנתנו מדברת בְּגוֹן שְׁהֵבֵא הבעל שלשה עדים שזינתה,
10 וְנִמְצָא אַחֵד מִן הָעֵדִים קָרוֹב אוֹ פְסוּל לעדות, וְקָמִיפְלִי בְּפִלּוֹנָתָא
11 – וחולקים רבי מאיר וחכמים במחלוקת דְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי, החולקים
12 אֲלֵיבָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא – בשיטת רבי עקיבא, כמבואר להלן. דְּתַנּוּ –
13 שנינו במסכת מכות (ה), נאמר (דברים יז) 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה
14 עֵדִים יוֹמֶת הַמּוֹת', ומקשה המשנה אם מתקיימת עדות בשנים מדוע
15 נאמר שלשה, ומשיב תנא קמא שהתורה הקישה אותם ללמד ששנים
16 יכולים להזים שלשה, ורבי שמעון משיב שהתורה מקישה אותם
17 ללמד שכשם ששנים אינם נהרגים עד שיוזמו כולם כך שלשה אינם
18 נהרגים עד שיוזמו שלשתם וְרַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר, לֹא בָּא הַשְּׁלִישִׁי –
19 הפסוק 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים' לא נצרך כדי ללמודנו
20 ששנים מזימים את השלושה, וללמד שלא יענשו עד שיוזמו את
21 כולם, אֲלֹא הִדְיָקָא נאמר כדי לְהַחֲמִיר עָלָיו – על העד השלישי,

22 לְעִשּׂוֹת את דִּינָא בִּיּוֹצֵא בְּאֵלָיו – להענישו כפי שמענישים את
23 הראשונים אם יוזמו. ויש ללמוד מכאן מוסר השכל, אִם בֶּן – אם כך
24 עָנַשׁ הַכֹּתֹב אֶת הַנִּימְפֵל – המצטרף לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה דהיינו לעידי
25 השקר, שהענישו לְעוֹבְרֵי עֲבִירָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שִׁישְׁלֵם שָׂכָר
26 אֶת הַנִּימְפֵל לְעוֹשֶׂה מַצּוֹה, ויתן לו שכר בְּעוֹשֶׂה מַצּוֹה. לימוד נוסף
27 מן ההיקש, וְכֵּן שְׁנַיִם אם נִמְצָא אַחֵד מִהֶן קָרוֹב אוֹ פְסוּל, עֲדוּתָן
28 בְּמִלָּה, שהרי האחד שנותר אינו ראוי להעיד לבדו, אִתָּה כַּת של
29 שְׁלֹשָׁה עֵדִים, אם נִמְצָא אַחֵד מִהֶן קָרוֹב אוֹ פְסוּל, עֲדוּתָן בְּמִלָּה אף
30 שנותרו שני עדים כשרים. מבררת המשנה שם, וּמִנִּין שְׁאֵפִילוּ כַּת
31 של מִאָּה עֵדִים, שגם נפסלת כולה על ידי אחד שהוא קרוב או פסול.
32 תְּלִמּוּד לומֵר 'עֵדִים', אפילו הם מאה.
33 עתה הגמרא מביאה את מחלוקת רבי יוסי ורבי, בדברי רבי עקיבא:
34 אֲמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּמָה דְּרַבִּים אֲמֹרִים – דין זה שכאשר אחד פסול
35 כל העדות בטילה, אמור רק בְּדִינֵי נִפְשׁוֹת, אֲכַל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת,
36 תִּתְקַיֵּם הָעֲדוּת בְּשָׂאָר הָעֵדִים. רַבִּי אִמְרָא, אַחֵד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאַחֵד
37 דִּינֵי נִפְשׁוֹת שְׁנֵיהֶם שוים בדין זה, שכאשר עד אחד פסול כל העדות
38 בטילה, וְאִמְרֵי נפסלת כל העדות מחמת שאחד פסול, בְּזִמְנָא
39 שֶׁהַקְרובִים והפסולים הִתְרוּ בִּהֶן – בעוברי העבירה ושיש בה דיני
40 נפשות, וגילו בכך שדעתם להיות עדים בדבר, אֲכַל בְּזִמְנָא שֶׁהַקְרובִים
41 והפסולים לֹא הִתְרוּ בִּהֶן, אלא שתקו, ורק הכשרים התרו,

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום רביעי עמ' ב

1 ראשון בטוהרה, ואילו הטמאים יידחו לפסח שני. ובענין זה היתה
2 טעותו של חזקיה, מְעַקְרָא – מתחילה סָבַר נָשִׁים בְּרִאשׁוֹן חֹזְקָה –
3 שהנשים חייבות בפסח ראשון מן התורה, ולפיכך יש למנותן בכלל
4 העם, ואם כן נמצא דָּהוּי מִיַּעֲוִן מִמָּאִים – שרק מיעוט העם טמא,
5 וּמִיַּעֲוִן מִיִּדְחוּ לְפִסַּח שְׁנִי – והמיעוט נדחה לפסח שני, ולפיכך
6 הורה לטמאים שלא יעשו פסח ראשון, וּלְכַסּוֹף סָבַר נָשִׁים בְּרִאשׁוֹן
7 רְשׁוּת – שאין הנשים חייבות בפסח מן התורה, ולפיכך אין למנותן
8 בכלל העם, ואם כן נמצא דָּהוּי לָהּ מִמָּאִים רוֹבָא – שרוב העם
9 טמא, וְרוֹבָא לֹא מִיִּדְחוּ לְפִסַּח שְׁנִי – ורוב טמאים אינם נדחים לפסח
10 שני, אלא עושים את הראשון בטומאה, ונמצא שהוראתו לעשות
11 פסח שני שלא כדין היתה, ולפיכך ביקש רחמים על עצמו.
12 הגמרא שבה לבאר את דברי שמואל: גּוֹפָא – נשוב לבאר את גוף
13 הענין. אֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשְּׁנֵה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שֶׁל חודש
14 אֲדָר, הוּאֵל וְיוֹם זה רָאוּי לְקוֹבְעוֹ ראש חודש נִסָּן. מבררת הגמרא,
15 עֲבִירָה מֵאֵי – מה יהא הדין באופן שעשו בית דין שלא כהלכה
16 ועיברו את השנה ביום שלושים של אדר, האם חל עיבור זה. אֲמַר
17 עוֹלָא, בדיעבד חל עיבור זה, אלא שאֵין בית דין מְקַדְשִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ,
18 כלומר, אין להם לומר על חודש זה שהוא מקודש לשם אדר שני,
19 מאחר שכבר היה ראוי להיות נִסָּן, ויש לומר בזה את דרשת חכמים
20 'זה נִסָּן ואֵין אחר נִסָּן', אלא הם שותקים ואינם מקדשים אותו כלל,
21 ולכשיגיע ראש חודש הבא יקדשוהו לשם נִסָּן.
22 שבה הגמרא ומבררת: קִדְשׁוּ מֵאֵי – מה יהא הדין באופן שלא שתקו
23 בית דין, אלא קידשוהו לשם אדר שני, האם גם באופן זה חל עיבור
24 השנה. אֲמַר רַבָּא, בְּמִלָּה הַעִיבּוֹר של השנה, וממילא אף בטל הקידוש
25 של החודש לשם אדר שני, שמאחר וראוי היה לקובעו נִסָּן אי אפשר
26 לקדשו במפורש לשם חודש אחר, שהרי 'זה נִסָּן ואֵין אחר נִסָּן'. רַב
27 נַחֲמָן אֲמַר, מְקוֹבֵר וּמְקוֹדֵשׁ, דהיינו, בדיעבד חל עיבור השנה אף
28 באופן זה, וממילא חל אף קידוש החודש לשם אדר שני.
29 רבא מקשה לרב נחמן על שיטתו שחל העיבור: אֲמַר לִיה רַבָּא לְרַב
30 נַחֲמָן, מְבַדִּי מְפֹרָא לְפִסְחָא תִּלְתִּין יוֹמִין הָיוּ – הרי מפורים ועד
31 פסח יש שלושים יום, וּמְפֹרָא דְּרִישׁוֹן – וממילא יש לדרוש כבר

32 מפורים בהלכות הפסח, דְּתַנּוּא – שהרי כך שנינו בברייתא, שוֹאֲלִין
33 בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח קוֹדֵם לְפִסַּח שְׁלֹשִׁים יוֹם, זו היא שיטת חכמים. רַבִּין
34 שְׁמַעְיָן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמַר, אין מקדימים לדרוש בהלכות הפסח אלא
35 שְׁנֵי שָׁבָתוֹת – שבועיים קודם הפסח. ומעתה, לדברך שסובר אתה
36 שבדיעבד חל העיבור ביום שלושים של אדר, אם כן יש להקשות,
37 שהרי נוקטים אנו להלכה כשיטת חכמים, ונמצא שכבר החלו לדרוש
38 בהלכות הפסח מיום הפורים, שהרי לא ידעו שתתעבר השנה, וְכִי
39 מְטִי רִישׁ יְרֵחָא מְרַחֲקִין לִיה – ועתה כשמגיע ראש חודש נִסָּן
40 מעברים השנה, ומרחיקים את הפסח בחודש נוסף, ויש לחשוש דְּאִתִּי
41 לְלוֹזְלִי בְּתָמָן – שיבואו האנשים לזלזל באיסור חמץ, שמאחר וכבר
42 שמעו הדרשה אינם מאמינים לשלוות בית דין שנתעברה השנה,
43 וסבורים הם שהפסח בזמנו בא, וכשרואים שכל העם אוכלים בו
44 חמץ, יבואו לזלזל באיסור זה.
45 משיבה הגמרא: אֲמַר לִיה רב נחמן לרבא, אין לחשוש לדבר זה,
46 מאחר שמיִדְעָ יִדְעִי דְּשֵׁתָא מְעַבְרָתָא בְּחוֹשְׁבָנָא תִּלְיָא מִלְּתָא –
47 הכל יודעים שקביעת שנה מעוברת תלויה בחשבון ההפרש שבין מנין
48 שנות החמה למנין שנות הלבנה, ולפיכך אֲמַרִי חוֹשְׁבָנָא הוּא דְּלֹא
49 סְלִיק לָהּ לְרַבִּנּוּן עַד הַשָּׁתָא – אומרים הם, שהטעם שלא עיברו
50 חכמים את השנה עד עתה, מחמת שלא עלה בידם החשבון יפה עד
51 עכשיו, וסברו שאין צריך לעבר את השנה, ועתה נתברר להם שצריך
52 לעברה, ועל כן אין לחשוש שילזלו באיסור חמץ.
53 הגמרא מפרשת את הדין שנתבאר לעיל (א) שמעברים את השנה על
54 התקופה: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל, אֵין בית דין מְעַבְרִין אֶת
55 הַשְּׁנָה על התקופה הנפולת שלא בזמנה, אֲלֹא אִם בֶּן הַיָּתֵה הַתְּקוּפָה
56 (–תקופת תמוז) חֲסִידָה מִהִשְׁלַמַת ימיה את רובו שֶׁל חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי,
57 וְכֵּמָּה הוּא רובו שֶׁל חֹדֶשׁ, שְׁשָׁה עָשָׂר יוֹם, דהיינו, אם רואים בית
58 דין בחודש אדר שעתידיה תקופת תמוז להתאחר לתוך חודש תשרי
59 ששה עשר יום, ותיפול תקופת תשרי בִּי"ז בתשרי, אזי יש להם לעבר
60 את השנה על התקופה, אבל אם אין תקופת תמוז מתאחרת אלא
61 חמשה עשר יום, ותקופת תשרי נופלת בִּט"ז תשרי, אין מעברים על
62 כך את השנה. אלו דְּרַבִּי רַבִּי יְהוּדָה.

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" עט רש"י תוספות

דאתרו ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא. דהא ודאי לא מיקטלא אלא לוקה דאין
לך מיתת בית דין שלא נאמר בה לאו וקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין
עליו כי אתרו בה מלקות ולא קטלא: משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה.
טעמא מפרש לקמן (דף י). אחד מן העדים. והיו שם שלשה או ארבעה שיכולה עדות
להתקיים בשאר. הא דרבי עקיבא. במסכת
מכות: לא בא שלישי ב'. דממשע שואמר
(דברים יט) על פי שנים עדים (יקום) כל שכן
שלשה למה נאמר או שלשה עדים אלא
להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר ששלישי
זה אע"פ שלא היה זה נידון על פי מיתת
שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון
אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיוצא באלו
שאם חוזמו יוהר אף השלישי מפני שניטפל
לעוברי עבירה: קל וחומר שישלם שכר וכו'.
דקימא לן מדה טובה מרובה ממדת פורענות
הלכך קל וחומר הוא: כמה דברים אמורים.
דעדות בטלה: בידינו נפשות. דרחמנא אמר
(במדבר לה) והצילו העדה דמהדרין בתר
וזכוא לבטל עדות ולא יוהר לא הוא ולא
הם: רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני
נפשות. שוין בכך דעדותן בטלה: ואימתי.
בידינו נפשות עדותן בטלה: בזמן שהתירו.
הקרבן או הפסול בעוברי עבירה שגילו
דעתם שאף הם נעשים עדים והרי הכתוב
הקיש שלשה לבטל העדות אם יש קרוב או
פסול אבל לא התירו הקרבן והפסול בעוברי
עבירה אלא שתקו והכשרים התירו בהן אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר:
דא"כ

(דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שנים שיש כח בידיהם להרוג בפני עצמם ובקונטרס פירש במכות (שם) לא בא השלישי להקל עליו דלהקל עליו לא צריך קרא דכתיב (שם)
והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיזמנו כולן ולא בא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא בא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג
דר"ש מורה דשלתן נהרגין ה"מ כשאבא בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנעש אע"ג שבא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא הדיקשא
דעד שידו שלשתן וזוממין בבאו בבת אחת בבאו זה אחר זה נמי יקשים להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמזהב
בזמן שהתירו בהן. מפרש בפ"ק דמכות (דף ו. ו) (שם) הכי אמרינן להו לאסאודי אתיותו או למיחוי אתיותו אי אמרי לאסאודי אתינא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי
למיחוי אתינא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא שהולכים ומעידים כולן בבי"ד אבל משום
ראייה לחד שנתכוונו להעיד לא דאי לא יתמא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוונו הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוונו והאי דקאמר מה יעשו ב'
אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ועיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר בבי"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשייך
שפיר לאקושי לתקן מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראייה רואין יחד ומתכוונו להעיד לכך עדותן בטלה אפילו העיד זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן וזוממין לא
הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הומה משעת העדאת עדים קא אתיא ואע"ג דפריך במכות (שם) הרוג יציל אע"פ שאינו הולך להעיד בבי"ד ה"מ מעיקרא דאבתי לא אסיק
ארעתיה יקום דבר במקמי דבר הכתוב מדבר אבל לבסוף דמסיק יקום דבר במקמי דבר לא צריכי לשנוי קמאי דממעטי' הרוג והחורג מיקום דבר דבעינן שילבו לקיים דבר בבי"ד וכן
(לקמן דף לד) לענין אין עד נעשה דין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דין נראה או משום דבעינן עדות שאתה
יכול להזימה וכוין שהעדים בעצמם דנין לא ירצו לקבל הומה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן
שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שידו בעצמן הדיינין והנך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (ב"ב ק"ג: ד"ה ג' שנבנסו בו')
שנתכוון להעיד אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דין דהקדק מדאמרין בפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לד) שלשה שנבנסו לבקר את החולה
כו' משמע דדוקא שנבנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן רצו עושיין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושיין דין ועוד נראה לר"י לדקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דין אלא עד המעיד דאי
לא יתמא הכי קשיא דרב יהודה אדרב יהודה דהא בפ"ק דמכות (דף ו. ו) (שם) פסיק רב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכוין להעד ורב יהודה קאמר (ב"ב
דף ק"ג) גבי ג' שנבנסו לבקר את החולה וכו' רצו עושיין דין ואמאי הא בראייה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראייה לא בעדות החדש
(ר"ה דף קה) (שם) בראויה שלשה וכן ב"ד ולא בסנהדרין באחד שהרג את הנפש שראויה אע"פ שראויה ביום ומידו נראה לרשב"א דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה
שיעשה עד בראייה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים בו כדאמר בסמוך וכמו ששנים אין יכולין להעיד אא"כ התירו בו כך שלשה וכו' אלמא אותן
היו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם חוזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התירו בו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב
או פסול אלא באותן שהתירו והא דקאמר רבי בזמן שהתירו בהן לאו משום דרבי יוסי לא בעי התירו דאבתי טפי מרבי בעינן דלרבי בנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמובח במכות (דף ו.)
ור' יוסי בעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראייה בעלמא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' מוקדאמו וקמפילגי בפלוגתא דרבי ור'
יוסי היינו במה שנחלקו במשנה: זו אבל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דבעי ר' יוסי התראה ושמא רב יהודה פסק לגמרי כו' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר רבי דיני
ממונות תתקיים העדים בשאר גרידא אבל בכונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (שם) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחוי אתינא מה יעשו שני אחים
כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דדוקא דרביני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא בעי אלא שנרע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

דאתרו ביה מלקות. ואיתא במ"ד (מכות יג) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו
ואם היינו יכולין לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה דמשמע
הכא דסבר ר' מאיר מכות בג' אם כן הוה דריש קרא והצריקו לענין עדים וזוממין דלוק'
כדלקמן (דף י). ומה הוה משני מהא דפריך תיפוק ליה מלא תענה דלא מצי לשנוי כדמשני
לקמן משום דהוי לאו שאין בו מעשה מ"מ הוה
לקי דהא ר' מאיר גמר בפ"ק דמכות (דף ד: ושם)
דעדים וזוממין לוקין ומשלמין ממון ממוציא שם
רע וה"ג דגמר לענין דלוקין דאע"ג דהוי לאו
שאין בו מעשה וכו' דהוה משני משום דהוי לאו
שניתן לאזהרת מיתת ב"ד דהא דאית ליה דלוקין
עליו לפי סברת רב אשי ועוד דר"מ אית ליה
אזהרה לעדים וזוממין מקרא אחריתי בפ"ק
דמכות (ג' ו' שם) וי"ל דאע"ג דגמר עדים וזוממין
ממוציא שם רע ה"מ לענין דלא דרשינן כוד
רשעו להכי אלא מוקמינא לה לדרשה אחריתי
באלו נערות (כתובות לב) אבל גבי האי אי לאו
דגלי קרא דלוק לא הוה גמרינן כיון דכתיב
לעשות דדרשינן מינה באלו הן הלוקין (מכות דף
יג) דבעינן לאו שיש בו מעשה אי נמי י"ל
דמוציא שם רע גופיה לא נפקא לן דלוק אלא
מזהה אם כן הכות הרשע כדאמר פרק נערה
(כתובות דף מז.) למדנו יסורו מיוסור ויסור מכן
וכן (מבין) מזהה אם כן הכות הרשע:
לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר
עליו. אדר"ש קאי דקתני בפ"ק דמכות (דף
ה: ושם) לעיל מהך ר"ש ואומר מה שנים
נהרגין עד שיהיו שניהם וזוממין אף שלשה וכו' ומצי למימר דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין
אע"פ שאין שלשתן וזוממין דקסבר דאין להקיש שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב
לא בא השלישי להקל עליו דלהקל עליו לא בא השלישי להקל עליו לא צריך קרא דכתיב (שם)
והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיזמנו כולן ולא בא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא בא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג
דר"ש מורה דשלתן נהרגין ה"מ כשאבא בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנעש אע"ג שבא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא הדיקשא
דעד שידו שלשתן וזוממין בבאו בבת אחת בבאו זה אחר זה נמי יקשים להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמזהב
בזמן שהתירו בהן. מפרש בפ"ק דמכות (דף ו. ו) (שם) הכי אמרינן להו לאסאודי אתיותו או למיחוי אתיותו אי אמרי לאסאודי אתינא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי
למיחוי אתינא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא שהולכים ומעידים כולן בבי"ד אבל משום
ראייה לחד שנתכוונו להעיד לא דאי לא יתמא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוונו הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוונו והאי דקאמר מה יעשו ב'
אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ועיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר בבי"ד אע"פ שהשני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשייך
שפיר לאקושי לתקן מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראייה רואין יחד ומתכוונו להעיד לכך עדותן בטלה אפילו העיד זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן וזוממין לא
הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הומה משעת העדאת עדים קא אתיא ואע"ג דפריך במכות (שם) הרוג יציל אע"פ שאינו הולך להעיד בבי"ד ה"מ מעיקרא דאבתי לא אסיק
ארעתיה יקום דבר במקמי דבר הכתוב מדבר אבל לבסוף דמסיק יקום דבר במקמי דבר לא צריכי לשנוי קמאי דממעטי' הרוג והחורג מיקום דבר דבעינן שילבו לקיים דבר בבי"ד וכן
(לקמן דף לד) לענין אין עד נעשה דין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דין נראה או משום דבעינן עדות שאתה
יכול להזימה וכוין שהעדים בעצמם דנין לא ירצו לקבל הומה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן
שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שידו בעצמן הדיינין והנך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (ב"ב ק"ג: ד"ה ג' שנבנסו בו')
שנתכוון להעיד אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דין דהקדק מדאמרין בפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לד) שלשה שנבנסו לבקר את החולה
כו' משמע דדוקא שנבנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן רצו עושיין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושיין דין ועוד נראה לר"י לדקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דין אלא עד המעיד דאי
לא יתמא הכי קשיא דרב יהודה אדרב יהודה דהא בפ"ק דמכות (דף ו. ו) (שם) פסיק רב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכוין להעד ורב יהודה קאמר (ב"ב
דף ק"ג) גבי ג' שנבנסו לבקר את החולה וכו' רצו עושיין דין ואמאי הא בראייה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראייה לא בעדות החדש
(ר"ה דף קה) (שם) בראויה שלשה וכן ב"ד ולא בסנהדרין באחד שהרג את הנפש שראויה אע"פ שראויה ביום ומידו נראה לרשב"א דהני לא פרכי ניהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה
שיעשה עד בראייה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים בו כדאמר בסמוך וכמו ששנים אין יכולין להעיד אא"כ התירו בו כך שלשה וכו' אלמא אותן
היו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם חוזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התירו בו דלא מהני סהדותיהו בלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב
או פסול אלא באותן שהתירו והא דקאמר רבי בזמן שהתירו בהן לאו משום דרבי יוסי לא בעי התירו דאבתי טפי מרבי בעינן דלרבי בנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמובח במכות (דף ו.)
ור' יוסי בעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראייה בעלמא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' מוקדאמו וקמפילגי בפלוגתא דרבי ור'
יוסי היינו במה שנחלקו במשנה: זו אבל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דבעי ר' יוסי התראה ושמא רב יהודה פסק לגמרי כו' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר רבי דיני
ממונות תתקיים העדים בשאר גרידא אבל בכונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (שם) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחוי אתינא מה יעשו שני אחים
כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דדוקא דרביני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא בעי אלא שנרע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

רבי

פ סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהיו פי שני עדים מתירין בו. וא"ת והא תנן באלו
הן הגולין (מכות דף ט:) רבי יוסי אומר השותא נהרג מפני שהוא כמועד ומותרת בפרק
קמא דמכות (דף ו) פריך לה ומשני דההוא היינו כרבי יוסי בר יהודה.
בפלוגתא דבן זכאי. תימא דמשמע דקאי אאבי דאמר דכ"ע חוששין ללעז א"כ לרבי
מאיר יהא נמי בכ"ג אע"ג

דאיתכחיש בבדיקות דאן חיישנן שבא יבואו
עדים אחרים שזינתה בין לפ"ה בין לפ"ת וי"ל
דמיייר כגון דאמרי הך סהדי לא היה שם עד
אחר וטעמא דרבנן בעשרים ושלשה לפ"ת
דאיירי כשהבחישה עדי האב הבחשה גמורה
אע"ג דליכא למיחש לסהדי אחרני מ"מ איכא
למיחש שמא יום את עדי האב כגון דלא
הוכחשו ויצטרך נמי כ"ג אי נמי איירי דיש לבעל
שני כתי עדים המוכחשים או את זו בבדיקות דתו
ליכא למיחש לר' מאיר לעדים אחרים דאפילו
יבאו יהיו מוכחשים מאלו בבדיקות ולרבנן איכא
למיחש לעדים אחרים דהבחשה בבדיקות לאו
כלום אי נמי דעדי האב הוימו לעדי הבעל
לדבולי עלמא ליכא למיחש לאחריני וטעמא
דרבנן דבכ"ג משום כבוד ראשונים אפילו הוימו
קדם גמר דין כל שכן לאחר גמר דין דאני טפי
שפיר דהוי בכ"ג ולרבי מאיר לא שייך כבוד
ראשונים דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו
בבדיקות: **עדי** האב נהרגין ומשלמין ממון.
תימא דאמאי נהרגין דמצא אמרי לא לחייב עדי
הבעל באנו אלא לחייב הבעל ממון קאתינן כיון שלא התרו בהן דעדים וזוממין לא בעו
התראה וכה"ג אמרינן לקמן בפרק היו בודקין (דף מא:) למאן דאמר חבר א"צ התראה עדי
נערה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל דהכא שאני
כיון שיועדים דבאים להרוג את האשה וידעיים שיהרגו אותן אם יזומו דאי אפשר להיות
זה בלא זה אבל התם לא ידעי שהיתה חבירה אי נמי לא ידעי דחבר א"צ התראה והא
דפריך התם אלא אשה חבירה דקיימא לן (בר') יוסי בר' יהודה דמיקטלא היכי משכחת לה
הוה מצי לשנויי כגון ידיעי שהיא חבירה וידעי שחבר א"צ התראה: **ממון** לזה הנפשות
לזה. הא דמקשה בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כב. ד"ה בגדי) דפטר התם אפילו בגדי דוד
ועבדא דחד מפרש במקום אחר: **לרצונו** רשע הוא. ואע"ג דרבא בעי רשע דחמס בפרק
זה בורר (לקמן דף כו.) האי כמו רשע דחמס הוא דומיא דאובל נבילות לתיאבון כיון שערב
להנאותו על דעת קונו כמו כן היה עושה בשביל הנאת ממון ומעיד שקר והא דאמר התם
(דף כו.) החשוד על העריות כשר לעדות פורש בקונטרס לאו דאיכא סהדי שבא על הערה
אלא שהוא סו בעריות ומתייחד עמוהן והאי דקאמר ארבעים בכתפיה וכשר היינו משום
במלקין על יסוד כל העריות חוץ מאשה חוץ מאשה דמלקין על לא טעמא השמועה אי נמי התם
כשר משום דיצרו תוקפו כיכ וחשוב כאנוס אבל ארביעה אין יצרו תוקפו כ"כ א"צ ה"נ יצרו
תוקפו וכשר לעדות אחרת ולא ארביעה דחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו והא דפריך
בפ"ק דמכות (דף ו.) ושם נרבע יציל אין לפרש יציל לפי שהוא פסול מחמת ששונא הרובע שרבעו לאנוס שכן היה נראה לפרש דומיא דהורג יציל דהכי מוכח דלאנוס כשר ואין שונא
כמו הרוג ועוד דהורג גופיה מצינא לפרש דלא מיפסל מחמת שנאה אלא מחמת ששונא הרובע שרבעו לאנוס שכן היה נראה לפרש דומיא דהורג יציל דהכי מוכח דלאנוס כשר ואין שונא
שיש עדים שנרבע לרצונו דאן אינו ראוי להעיד והוי נמצא עד אחד מהן פסול ועדותן בטלה וק"ק כיון דנרבע לרצונו איירי בחנם נקט לבסוף הורג ורובע יציל פירוש יציל על עצמם
דנרבע לרצונו דמיייר ביה הוי מצי למיפך אבתי שיעיל את עצמו וי"מ דמהורג נרבע כשהם קרובים פריך דיציל וכ"ת ה"נ הא כתיב ביה (שמות כא) מכה אביו ואמו וגו' אף על פי
שהוא קרוב ונרבע נמי כתיב ערות אביו ואיכא למאן דרדיש לקמן (דף נד.) ערות אביו ממש:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נאנמים
ואמר רמי בר חמא בגמרא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים מחמת ממון אין נאנמים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דמסיק התם הכי
והשתא אמאי לא פלגין דיבורא ונהימנינו במאי דקאמרי שהיו אנוסין אבל לא מחמת ממון ונראה דההיא דכתובות אתיא כמאן דאמר ביש נוחלין (ב"ב דף קלא: ושם) דלא פלגין
דיבורא בחד גופא פי' בחד גופא כמו גירשתיה את אשתי דלא פלגין דיבורא בחד גופא לומר דלא מהימן לשעבר ומהימן להבא וכן אנוסין היינו מחמת ממון שעל עצמו הוא מעיד כן דאי
מהימנת ליה שהוא אנוס ניהמניה שהוא מחמת ממון נאנס וכן פלוני רבעו לרצונו אף לא מהימן במאי דקאמר לרצונו אלא פלגין דיבורא לומר שרבעו לאנוס דא"כ הוה פלגין
דיבורא בחד גופא ובמקצת מדמינן אחאי גופא ובמקצת לא מהימן אלא פלגין לומר שרבעו אבל לא שרבעו וכן מוכח מפלוני רבע שורי דאי הוה אמרי" אדם קרוב אצל ממון ה"ה מהימנא
לומר שרבע שור אחר אבל לא שורו דבשורו אין שייך לחלק בין אנוס לרצון וכן מוכח ההוא דזה בורר (לקמן דף כה.) דחד אמר לידיי אוחפן ברבייתא דמהימן שהלזה ברבייתא אבל לא
לידייה ותרע דאם היה כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוגי בא עליה סברא היא לרבא דמצטרפין להורגו אבל לא להרגה אפילו לאוסרה על בעלה אע"פ שנסארת באנוס ואע"ג
בההיא דכתובות (דף יח: ושם) פלגין דמהימנינן להו במאי דאמרי כתב ידינו הוא זה היינו אפי' בלא טעמא דפלגין ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיום שטרות דרבנן דעדים
שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פלגין דיבורא לומר שאנוסין היו מחמת נפשות ואע"ג דאשכחן (גיטין דף ת.) פלגין דיבורא גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמן
ונכסי קניין לך דאמר רבא עצמו קנה ונכסי לא קנה לא דמי דהתם כך הוא נהוג בכל שטרות דעלמא דבגט אשה ובגט שחרור הימנחו רבנן על ידי בפני נכתב ובפני נחתם ובשאר
שטרות הצריכו קיום:

דא"כ מה יעשו שני אחין ואחד. כשר עמהם: **שראו** באחד שהרג את הנפש.
ופלוגתא דר' מאיר ורבנן נמי כגון שנמצא אחד מן השלשה קרוב או פסול וראה
שתק ולא התרה ר' מאיר סבר לה בר' יוסי דאמר בדיני נפשות לא שגא התרה ולא
שגא שתק עדותן בטלה ורבנן סברי כרבי דהיכא דשתק תתקיים העדות בשאר
ומיקטלא: **בבדיקות**. זה אומר כליו של בועל
שחורים וזה אומר לבנים: **חקירות**. איזה יום
ואיזו שעה וכיצא בהם שהעדים באים על
ידיהם לידי הומה ורבי מאיר סבר הכחשת
בדיקות שמה הכחשה ולא מיקטלא ורבנן
סברי כיון דבחקירה נמצאו מכוונים הכחשה
דבדיקות לאו הכחשה היא דלא רמו סהדי
אדעתיהו למיבדק כולי האי: **בעוקצי תאנים**.
שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה
אמר לו תאנה זו עוקציה דקין או עוקציה
גסין עוקצין ונבות תאנים כמו (סוכה דף לד:)
ניטל עוקצה: **עדי הבעל** נהרגין. שבאו
להורגה: ואין משלמין ממון. אע"פ שהיו
מפסידין אותה כתובה אין משלמין טובת
הנאת כתובתה כדן שאר זוממין כתובה
במסכת מכות (דף ג:) דכיון דבשביליה הן
נהרגין אין משלמין לה ממון דמתחייב בנפשו
פטור מן התשלומין דכתיב (שמות כא) לא
ידיה אסון עונש יענש ואי משום מאה סלע
דהוו בעו לאתפוסיה לאב והוה ליה מיתה
לזה לאשה ותשלומין לזה לאב לאו עליהו

רמו לשלומי אלא על ידי הבעל שהרי על ידי הבעל לאב דכל זמן שלא
הבעל עדים שזינתה תחתיו אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרין
בכתובות (דף מו.) דלא קרינא ביה ואם אמת היה וגו' דבלאו עדים לא מיקטלא הלכך
איהו נמי לא מחייב אלא אם כן הביא עדים שזינתה והחזמו: **והזימום לערי האב**.
היאך אתם מזימים את אלו לומר שעמכם היו במקום פלוני והלא אתם עמנו הייתם
במקום פלוני: **עדי האב** נהרגין. שרצו להרוג עדי הבעל: **ומשלמין ממון**. מאה כסף
לבעל שבאו לחייבו כשהזימו את עדי: **ממון לזה**. לבעל: **ונפשות לזה**. ונהרגין בשביל
העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב בנפשו מן התשלומין היכא דמיתה
וממון משום חד קאתו עליה: **פלוני רבעו**. במשכב זכור: **לאנוס**. על כרחו: **הוא ואחר**.
הנרבע הוזה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: **אל תשת**
רשע עדי. דכתיב (שמות כג) אל תשת ירך וגו': **רבא אמר**. אין אדם נפסל לעדות
בהוראת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר
על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע
דפלגין דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבירה ולא מהימנינן ליה לגבי ידיה לפסול
לעדות:

פלוני
רמו לשלומי אלא על ידי הבעל שהרי על ידי הבעל לאב דכל זמן שלא
הבעל עדים שזינתה תחתיו אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרין
בכתובות (דף מו.) דלא קרינא ביה ואם אמת היה וגו' דבלאו עדים לא מיקטלא הלכך
איהו נמי לא מחייב אלא אם כן הביא עדים שזינתה והחזמו: **והזימום לערי האב**.
היאך אתם מזימים את אלו לומר שעמכם היו במקום פלוני והלא אתם עמנו הייתם
במקום פלוני: **עדי האב** נהרגין. שרצו להרוג עדי הבעל: **ומשלמין ממון**. מאה כסף
לבעל שבאו לחייבו כשהזימו את עדי: **ממון לזה**. לבעל: **ונפשות לזה**. ונהרגין בשביל
העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב בנפשו מן התשלומין היכא דמיתה
וממון משום חד קאתו עליה: **פלוני רבעו**. במשכב זכור: **לאנוס**. על כרחו: **הוא ואחר**.
הנרבע הוזה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: **אל תשת**
רשע עדי. דכתיב (שמות כג) אל תשת ירך וגו': **רבא אמר**. אין אדם נפסל לעדות
בהוראת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר
על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע
דפלגין דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבירה ולא מהימנינן ליה לגבי ידיה לפסול
לעדות:

פלוני
רמו לשלומי אלא על ידי הבעל שהרי על ידי הבעל לאב דכל זמן שלא
הבעל עדים שזינתה תחתיו אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו כדאמרין
בכתובות (דף מו.) דלא קרינא ביה ואם אמת היה וגו' דבלאו עדים לא מיקטלא הלכך
איהו נמי לא מחייב אלא אם כן הביא עדים שזינתה והחזמו: **והזימום לערי האב**.
היאך אתם מזימים את אלו לומר שעמכם היו במקום פלוני והלא אתם עמנו הייתם
במקום פלוני: **עדי האב** נהרגין. שרצו להרוג עדי הבעל: **ומשלמין ממון**. מאה כסף
לבעל שבאו לחייבו כשהזימו את עדי: **ממון לזה**. לבעל: **ונפשות לזה**. ונהרגין בשביל
העדים דקסבר רב יוסף כי פטר רחמנא מתחייב בנפשו מן התשלומין היכא דמיתה
וממון משום חד קאתו עליה: **פלוני רבעו**. במשכב זכור: **לאנוס**. על כרחו: **הוא ואחר**.
הנרבע הוזה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם: **אל תשת**
רשע עדי. דכתיב (שמות כג) אל תשת ירך וגו': **רבא אמר**. אין אדם נפסל לעדות
בהוראת פיו דאדם קרוב אצל עצמו הלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר
על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע
דפלגין דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבירה ולא מהימנינן ליה לגבי ידיה לפסול
לעדות:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נאנמים
ואמר רמי בר חמא בגמרא לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים מחמת ממון אין נאנמים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דמסיק התם הכי
והשתא אמאי לא פלגין דיבורא ונהימנינו במאי דקאמרי שהיו אנוסין אבל לא מחמת ממון ונראה דההיא דכתובות אתיא כמאן דאמר ביש נוחלין (ב"ב דף קלא: ושם) דלא פלגין
דיבורא בחד גופא פי' בחד גופא כמו גירשתיה את אשתי דלא פלגין דיבורא בחד גופא לומר דלא מהימן לשעבר ומהימן להבא וכן אנוסין היינו מחמת ממון שעל עצמו הוא מעיד כן דאי
מהימנת ליה שהוא אנוס ניהמניה שהוא מחמת ממון נאנס וכן פלוני רבעו לרצונו אף לא מהימן במאי דקאמר לרצונו אלא פלגין דיבורא לומר שרבעו לאנוס דא"כ הוה פלגין
דיבורא בחד גופא ובמקצת מדמינן אחאי גופא ובמקצת לא מהימן אלא פלגין לומר שרבעו אבל לא שרבעו וכן מוכח מפלוני רבע שורי דאי הוה אמרי" אדם קרוב אצל ממון ה"ה מהימנא
לומר שרבע שור אחר אבל לא שורו דבשורו אין שייך לחלק בין אנוס לרצון וכן מוכח ההוא דזה בורר (לקמן דף כה.) דחד אמר לידיי אוחפן ברבייתא דמהימן שהלזה ברבייתא אבל לא
לידייה ותרע דאם היה כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוגי בא עליה סברא היא לרבא דמצטרפין להורגו אבל לא להרגה אפילו לאוסרה על בעלה אע"פ שנסארת באנוס ואע"ג
בההיא דכתובות (דף יח: ושם) פלגין דמהימנינן להו במאי דאמרי כתב ידינו הוא זה היינו אפי' בלא טעמא דפלגין ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיום שטרות דרבנן דעדים
שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פלגין דיבורא לומר שאנוסין היו מחמת נפשות ואע"ג דאשכחן (גיטין דף ת.) פלגין דיבורא גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עצמן
ונכסי קניין לך דאמר רבא עצמו קנה ונכסי לא קנה לא דמי דהתם כך הוא נהוג בכל שטרות דעלמא דבגט אשה ובגט שחרור הימנחו רבנן על ידי בפני נכתב ובפני נחתם ובשאר
שטרות הצריכו קיום:

אצל

עדותם מכונות, עדותם כשירה, וכמו כן נחלקו במשנתנו, רבי מאיר
סובר שכיון שהעדים הכחישו בבדיקות, אין כאן דיני נפשות, ודי
בשלשה כדי לדון דיני ממונות של הפסד הכתובה, ורבנן סוברים
שאין זו הכחשה, ונידונית על פי עדותם למיתה בבית דין של עשרים
ושלשה.
הגמרא מביאה דין נוסף השייך למוציא שם רע: **אמר רב יוסף, הביא
הבעל עדים שאשתו וינתה בעודה ארוסה, והביא האב עדים
והוימום לעדי הבעל, עדי הבעל נהרגין שהרי זממו לחייב את
האשה מיתה בעדותם, ואין משלמין לאשה מומן כנגד הכתובה
שבאו להפסידה. שכיון שנהרגים, אין לחייבם גם ממון, כיון שהדין
הוא שאין מענישים אדם בשתי עונשים על מעשה אחד, אלא נידון
בעונש החמור בלבד [קם ליה בדבריה מנייה].**
דין נוסף: **חור והביא הבעל עדים, והוימום לעדי האב, ונמצא
שחזרת עדות הראשונים למקומה, ועדי האב צריכים להיענש
כאשר זממו לעשות לעדי הבעל, אם כן עדי האב נהרגין, משום
שזממו לחייב מיתה את עדי הבעל, ומשלמין לבעל [ממון] מאה
סלעים, כנגד הקנס שהתחייב לשלם לאביה על פיהם, והטעם
שבמקרה הזה מחייבים אותם גם מיתה וגם תשלומים, הוא משום
שיש כאן חיוב ממון לזה – לבעל [חיוב נפשות לזה – לעדי הבעל,
ובאופן שהחיוב מגיע מחמת שני אנשים סובר רבי יוסף שמענישים
בשני עונשים.**
הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רבי יוסף: **ואמר רב יוסף, אדם הבא
לבית הדין ואומר שאיש פלוני רבוע במשכב זכור לאונס – בעל
כרחו, הדין בזה, שהוא – [הנרבע] ואדם אחר שבא להעיד עמו על
רביעה זו, מצטרפין בעדותם על מנת להרגו לרובע בבית דין, כדין
הבא על הזכר. אבל אם הנרבע אומר שאיש פלוני רבע אותו לרצונו,
אין הוא כשר להעיד עליו, שהרי רשע הוא, שהסכים מרצונו
להרבע, והתורה אמרה (שמות כג א) 'אל תשע ירך עם רשע להיות
עד חמס', דהיינו, שרשע פסול לעדות, ולפיכך אין להאמינו על כך
שפלוני רבע.**
**רבא אמר, אין לפסול אדם לעדות על פי הודאת עצמו, שהרי אדם
קרוב הוא אצל עצמו, וקרוב פסול לעדות, ולפיכך אין אדם משים
עצמו רשע בהודאתו, שהרי אינו נאמן להעיד על עצמו לא לזכות
ולא לחובה.**
וסובר רבא, שמאחר ואין הנרבע נאמן להעיד על עצמו יש לחלק את
עדותו לשני חלקים, על החלק האחד שבו הוא מעיד שאיש פלוני
רבע אדם יש להאמינו, ולפיכך מצטרף הוא לעדות עם אדם אחר
להרוג את הרובע בעדותם, אבל על החלק השני שבו הוא מעיד
שהוא עצמו נרבע לרצונו אינו נאמן, ועל כן אינו נפסל לעדות. ודין
זה נקרא בשם 'פלגין דיבורא', דהיינו שמחלקים את דיבורו לשני
חלקים.
הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבא בענין זה: **אמר רבא,**

אין העדות בטילה, שהרי אם תאמר שבטילה, מה יעשו שני אחים
ואחד כשר הנמצא עמם, שראו באחד שהרג את הנפש, וכי יפסלו
כולם וינצל הרוצח ממיתה משום ששני האחים שפטולים להעיד זה
עם זה, ראוהו ביחד. אכן רבי יוסי חולק על כך, וסובר שכיון שהאחים
ראו ביחד, נפסלו כולם לעדות.
נמצא, שרבינא מעמיד את משנתנו באופן זה שהשלישי שנמצא
קרוב או פסול, ראה שזינתה, ולא התרה, וסובר רבי מאיר, שהוא
מצטרף לפסול את האחרים, ואין כאן דיני נפשות, ולכן די בשלשה
לדון את דיני הממונות של הפסד הכתובה, ורבנן סוברים שאינו
מצטרף לפוטלם, ונידונית על פי עדותם למיתה בבית דין של עשרים
ושלשה.
הגמרא מביאה ביאור שביעי במחלוקת רבי מאיר וחכמים: **ואיבעית
אימא, כגון שהתרו בה אנשים אחרים, ולא התרו בה העדים
עצמם, וקמיפלגי בפלוגתא – וחולקים רבי מאיר וחכמים במחלוקת
דרבי יוסי ורבנן, דתנן – ששנינו במשנה (מכות ה) רבי יוסי אומר,
לעולם הנידון אינו נהרג, עד שיהו פי שני עדים מתירין בו –
שהעדים המעידים על המעשה, הם עצמם התרו בו שאם יעבור
יהרג, שנאמר (דברים יז) 'על פי שנים עדים וגו' יומת המות, ומשמע
שכל הנצרך להריגתו יהא על פי העדים, ורק אז יומת המות. וחכמים
חולקים וסוברים שאין הקפדה מי יתרה בו, והעיקר שיתרו בו כדין.
ובמו כן נחלקו במשנתנו, רבי מאיר סובר, שכיון שהעדים לא התרו
בה, אין כאן דיני נפשות, ודי בשלשה כדי לדון דיני ממונות של הפסד
הכתובה, ורבנן סוברים שהעיקר שהיתה התראה, ונידונית על פי
עדותם למיתה בבית דין של עשרים ושלשה.
הגמרא מביאה ביאור שמיני במחלוקת רבי מאיר וחכמים: להלן
מובאת מחלוקת תנאים בדין עדים המכחישים זה את זה בבדיקות,
ולהבנת הענין נקדים: נאמר בתורה לדיינים (דברים יג טו) 'ודרשת
ותקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר' וגו' ולמדו מכאן (להלן מ.)
שהדיינים מצווים לחקור את העדים שבע חקירות, ומלבד זאת
מצווים עוד לבדוק את העדים בשאלות שונות, ואם העדים הכחישו
זה את זה בחקירות, או שאמרו שאינם יודעים, בטלה עדותם,
ובבדיקות אם אמרו שאינם יודעים, עדותם קיימת, ואם הכחישו זה
את זה, נחלקו בכך תנאים, כדלהלן.
**ואיבעית אימא – ואם תרצה תוכל לבאר כך, שמשנתנו מדברת
כגון דאיתכחוש בבדיקות – שהעדים שהביא הבעל שזינתה,
הכחישו זה את זה בבדיקות, ולא איתכחוש בבדיקות – ולא
הוכחשו בחקירות, וקמיפלגי בפלוגתא – וחולקים רבי מאיר וחכמים
במחלוקת דרבן זבאי ורבנן, דתנן – ששנינו במשנה (להלן מ.) שהיה
מעשה והעידו באחד שהרג אדם תחת עץ תאנה, ורבך בן זבאי את
העדים בעוקצי תאנים, דהיינו ששאל אותם האם מקום חיבור הפרי
לאילן, היה עבה או דק, והכחישו בזה אחד את השני, ופסל את
עדותם. וחכמים חולקים עליו, וסוברים שכיון שבחקירות נמצאה****

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שני עמ' א

שב רב אחא ושאל לרב אשי: **אלא הא דתניא בברייתא, אמרוהו
לקבל עשרים – אם שיערו הבודקים שיכול הנידון לקבל רק עשרים
מלקות, ואם יקבל מכה אחת נוספת ימות בה, אין מפין אותו בית דין
אלא מכות הראויות להשתלש – להתחלק לשלשה חלקים, מאחר
שצריך להכותו שני שליש מהמלקות מאחוריו, ושלש אחד מלפניו,
ובמה הן תמני כרי – ולפיכך לא ילקוהו אלא שמונה עשרה מלקות,
כדי שיוכלו לחלקם, שנים עשרה מאחוריו ושש מלפניו. ואם מלקות
במקום מיתה עומדת,**

ולשער כמה מלקות יכול הוא לקבל שלא ימות, למחיה ואי מאית
לימות – יש להכותו, ואם ימות מחמת כן ימות, שהרי מעיקר הדין
חייב הוא מיתה.
**אמר ליה רב אשי לרב אחא בריה דרבא, אמר קרא (דברים כה א)
ונקלה אחיד לעיניך, ויש ללמוד מתיבת 'אחיד' דפי מחית אנפא
דחיי מחית – שכשנמכה אתה את הנידון הכה על גב אדם חי, שיהא
עליו שם 'אחיד', ולפיכך יש לבדוק קודם לכן כמה מלקות יוכל לקבל
ולהשאר בחיים.**

אדם הבא לבית דין ואומר, איש פלוני בא על אשתי מרצונה, הוא
 [והבעל] ואדם אחר שבא להעיד עמו על מעשה זה, מוצטרפין
 בעדותם להורגו לבעול בבית דין, כדן הבא על אשת איש, אבל לא
 מצטרפים בעדותם להורגה לאשה, מאחר שבעלה קרוב שלה ואינו
 נאמן להעיד עליה.

דהיינו, שגם בענין זה יש לומר 'פליגין דיבורא', ומאמינים את בעל
 האשה על החלק הראשון של דבריו שאיש פלוני בא על אשת איש,
 אך אין מאמינים לו על החלק השני, שאותה אשת איש היתה אשתו.
 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רבא בדין זה, דמפלגין פריבורא
 – שמחלקים את דיבורו, היינו הך – הרי זה ממש כמו הדין שאמר
 לעיל לגבי 'פלוני רבעני לרצוני', ומדוע הוצרך להשמיע זאת גם
 באופן כזה. משיבה הגמרא: מהו דתימא – שמא תאמר, שאדם קרוב
 אצל עצמו אמרינן, ולפיכך יש לחלק את דיבורו ולהאמינו על
 הרובע ולא על עצמו, אבל אדם קרוב אצל אשתו לא אמרינן לענין
 זה של 'פליגין דיבורא', ועל כן מאחר שהוא נאמן על הבעול יש
 להאמינו גם לגבי אשתו, קא משמע לן רבא שאין הדין כן, אלא
 כשם שאינו נאמן על עצמו כך אינו נאמן על אשתו, ועל כן בהכרח
 יש לחלק את דבריו ולהאמינו רק על הבעול.

הגמרא מביאה דינים נוספים שאמר רבא: ואמר רבא, עדים שאמרו
 איש פלוני בא על נערה המאורסה, ולא העידו מי הנערה, ולאחר
 מכן הוזהרו העדים, הדין הוא שהם נהרגין על מה שרצו לחייב מיתה
 לאותו פלוני, ואין משלמין ממונו לאיש, שהרי לא רצו להפסיד ממון
 לאבי הנערה, מאחר שלא העידו מי היא. אבל אם אמרו העדים
 שפלוני בא על בתו של פלוני שהיא נערה המאורסה, ולאחר מכן
 הוזהרו העדים, כזה הדין הוא שהם גם נהרגין על כך שרצו להרוג את
 אותו אדם ואת הנערה, וגם משלמין ממונו על כך שרצו להפסיד
 לאבי הנערה את שוויה של כתובת בתו, שהרי אשה שזינתה אין לה
 כתובה. ואין לתמוה כיצד העדים נהרגים ומשלמים, הרי כלל הוא
 בידינו שאדם שנתחייב בשני עונשים אינו מקבל אלא את החמור
 שבהם ונפטר מן הקל, מאחר שכאן יש חיוב ממונו לזה – על כך שרצו
 להפסיד את אבי הנערה, וחיוב נפשות לזה – על כך שרצו להרוג
 לאותו פלוני ולנערה, וכשהחייבים לאנשים שונים, אין העדים
 נפטרים מעונש הקל.

ואמר רבא, עדים שבאו לבית הדין ואמרו, איש פלוני רבע את
 השור, ולא פירשו איזה שור, ולאחר מכן הוזהרו העדים, הרי הם
 נהרגין על כך שרצו לחייב מיתה לאותו פלוני, ואין משלמין ממונו,
 שהרי לא רצו להפסיד ממון לאיש, מאחר שלא העידו מי הוא השור
 הנרבע. אבל אם אמרו שאיש פלוני רבע את שורו של פלוני, ולאחר
 מכן הוזהרו, הרי הם נהרגין וגם משלמין ממונו, מאחר שיש כאן חיוב
 ממונו לזה – לבעל השור שרצו לחייב את שורו סקילה, וחיוב נפשות
 לזה – לאותו פלוני שהעידו עליו שרבע את השור ורצו לחייבו מיתה
 בית דין, ומאחר שיש כאן שני חיובים לשני אנשים אין פוטרים אותם
 מהעונש הקל. שואלת הגמרא: הא תו למה לי – מדוע הוצרך רבא
 להוסיף ולומר דין זה, היינו הך – הרי זה ממש כמו הדין הראשון.
 משיבה הגמרא: משום שרצה להוסיף ספק לגבי דין זה. דבכעין רבא, מה יהא
 הדין באדם שבא עם עד נוסף לבית הדין, ואומר איש פלוני רבע את
 שורי, מהו – מה דין השור, האם ניתן לקבל את עדות בעל השור על
 שורו או לא. וצדדי הספק כך הם, מי אמרינן לענין 'פליגין דיבורא'
 שאדם קרוב רק אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל ממונו, ולפיכך
 מתוך שמקבלים אנו את עדותו על פלוני שרבע מקבלים אנו את
 עדותו גם על שורו שנרבע, ואין מחלקים את דיבורו, או דילמא
 אמרינן שאדם קרוב אצל ממונו, ולפיכך אין מקבלים את עדותו על
 שורו, אלא אומרים כזה 'פליגין דיבורא', ומקבלים רק את עדותו על
 איש פלוני שרבע, ולא את עדותו על השור שנרבע.

בתר דכעיא הדר פשטה – לאחר שנסתפק רבא, הוא פשט את
 הספק, ואמר שאדם קרוב רק אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל
 ממונו לענין 'פליגין דיבורא', ולפיכך, מתוך שנאמן על הרובע נאמן
 גם על שורו, והשור יסקל.

שנינו במשנה: מכות בשלשה כו'.

מבררת הגמרא: מנהגי מילי – מנין לומדים דין זה. אמר רב הונא,
 אמר רבא (דברים כה א) 'כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט
 וישפטום והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע', ובפסוק שלאחריו
 נאמר 'והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו', דהיינו,
 שמשפט זה עוסק בחיוב מלקות, ומאחר ונקט הכתוב 'ושפטום' לשון
 רבים, הרי מיעוט רבים שנים, ומכיון שאין עושים כן, דין שמספר
 הדיינים שבו שקול – דהיינו מספר שיכול להתחלק לשנים, לכן
 מוסיפין עליהם עוד דין אחד, הרי כן שלשה דיינים לענין חיוב
 מלקות.

שואלת הגמרא: אלא מעתה – מאחר ויש לדרוש את תיבת 'ושפטום'
 לענין מספר הדיינים, אם כן יש להוסיף ולדרוש מתיבת 'והצדיקו את
 הצדיק' שנאמר באותו הפסוק, להוסיף עוד שנים – שני דיינים, שהרי
 אף תיבה זו נאמרה בלשון רבים, וכן מתיבת 'והרשיעו את הרשע'
 להוסיף עוד שנים, ובסך הכל הרי כן שלשה דיינים.

משיבה הגמרא: והוא – תיבות אלו, מיכעני ליה פדעולא – נצרכות
 הן לדרשתו של עולא. דאמר עולא, רמו לדין עדים וזממין מן
 התורה מניין, שואלת הגמרא: האם יש רק רמו בתורה לדין עדים
 וזממין, והא בתיב במפורש (שם טו) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות
 לאחיו'. אלא כוונת עולא כך היא, רמו לדין עדים וזממין שלוקין מן
 התורה מניין, כלומר, ישנם אופנים שבהם אא אפשר לקיים בעדים
 וזממים את מצות התורה 'ועשיתם לו כאשר זמם', ובאופנים אלו יש
 להלקותם מלקות ארבעים, ועל כך תמה עולא היכן יש רמו בתורה
 לדין זה. והוא משיב, בתיב (שם כה) 'והצדיקו את הצדיק והרשיעו
 את הרשע והיה אם בן הכות הרשע' וגו'. ולכאורה יש לתמוה, האם
 משום דבית דין הצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע לפיכך
 והיה אם בן הכות הרשע, הרי אין הרשע לוקה אלא משום רשעתו,
 ולא משום צדקת הצדיק, ואם כן מדוע הוזכרה במקרא זה גם צדקתו
 של הצדיק. אלא המקרא עוסק באופן שבאו עדים וזממים שהרשיעו
 את הצדיק בשקר, ולאחר מכן אתו עדי אחרים – באו עדים אחרים
 והצדיקו את הצדיק דמיעקרא – הצדיקו את אותו אדם שהיה
 באמת צדיק מתחילתו, ושיניהו להנהיג רשעים – ועשו את אותו
 עדים הראשונים לרשעים, כזה הדין הוא שבאופן שאי אפשר לקיים
 בהם 'כאשר זמם', אזי 'והיה אם בן הכות הרשע' – יש להלקותם.
 שואלת הגמרא: מדוע הוצרך עולא ללמוד משם שלעיתים יש
 מלקות בעדים וזממים, ותיפוק ליה – הרי יכול היה להוציא דין זה
 ממה שעברו על לאו שבתורה (שמות כב) 'לא תענה ברעך עד שקר',
 וכל אזהרת לאו יש עמה עונש מלקות. משיבה הגמרא: משום דהיה
 ליה לאו שאין בו מעשה – לאו זה של 'לא תענה' אין בו עשיית
 מעשה, מאחר שדיבור אינו נחשב כמעשה, וכלל הוא בדינו שכל
 לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולפיכך הוצרך עולא ללמדנו
 שכל מקום לוקים משום שנאמר 'והיה אם בן הכות הרשע'.

שנינו במשנה: משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה.
 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי ישמעאל הסובר שאין מחייבים
 מלקות אלא בבית דין של עשרים ושלשה. אמר אבין, אתיא בגזירה
 שזה של התיבות 'רשע רשע' מחייבי מיתות בית דין. בתיב הכא
 לענין חיוב מלקות 'והיה אם בן הכות הרשע', ובתיב התם לגבי
 חייבי מיתות בית דין (במבוא לה לא) 'אשר הוא רשע למות', מה להלן
 לגבי חייבי מיתות צריך לדון בבית דין של עשרים ושלשה, אה כן
 לגבי חייבי מלקות צריך לדון בעשרים ושלשה. רבא אמר,
 מלקות במקום מיתה עומדת. דהיינו, מסברא יש להצריך עשרים
 ושלשה דיינים לגבי חיוב מלקות, מאחר שנתנית המלקות היא
 במקום מיתת בית דין, שהרי אדם זה שעבר על אזהרת הבורא ראי
 היה למות במיתת בית דין, אלא שחסה עליו ופטרה אותו
 בעונש מלקות בלבד, ולפיכך יש לדון מלקות אלו כאחת ממיתות
 בית דין, ואין לחייבם אלא על פי בית דין של עשרים ושלשה.
 הגמרא מקשה על דברי רבא: אמר ליה רב אחא פריה דרבא לרב
 אשי, אי הכי שחייב מלקות הוא במקום מיתה, אומרינא למה לי –
 מדוע הדין הוא שצריך בדיקת את הלוקה קודם שמלקים אותו

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" פלג רש"י תוספות

1 פלוני בא על אשתי אבל לא להורגה. לפי שקרוב הוא אצלה ואע"ג דמדימנין ליה
2 בהאי סהדותא לגבי חברה לא מדימנין ליה לגבי אשתו והיינו פלגין דיבורא דהא
3 חד דיבורא הוא ולגבי האי מדימן ולא מדימן לגבי האי: אצל אשתי לא אמרין.
4 אדם קרוב לענין פלגין דיבורא והואיל ומדימן אהורא דיבורא למיקטליה לחבריה
5 ליקטלוה נמי לדידה קמיל: נהרגין. משום
6 פלוני: ואין משלמין ממון. טובת הנאת
7 כתובתה שרצו להפסידה מאי טעמא שחר
8 לא הזכירו שם האשה ולמאן מפסדי: בא על
9 בתו של פלוני נהרגין. משום שניהם שבאו
10 להרוג אותו ואותה: ומשלמין ממון. שבאו
11 להפסידה כתובתה מן האירוסין ומשלמין
12 טובת הנאת כתובה כדן כל זוממי כתובה
13 ולא פליגא דרבא אדרב יוסף דאמר לעיל עדי
14 הבעל נהרגין ואין משלמין ממון דחתם כיון
15 דניסת חנך תשלומין דכתובה ידידה בעו מיהו
16 וכיון דעלה מקטלי לא משלמי לה ממון אבל
17 היכא דלא ניסת חנך תשלומין דהזמה דאב
18 יניחו דכל שבח נעוריה לאביה והיה ליה
19 ממון וזה לאב ובפשות לזו משום דבועל
20 ונערה מיקטלי: רבע השור. ולא הזכירו שור
21 של מי: ואין משלמין. דמי השור דלא ידעינן
22 מנו: ממון לזה. לבעל השור: ונפשות. בשביל
23 פלוני הרובע. פלוני רבע שורי. הוא ואחר
24 מצטרף עמו: מהו. פלוני דאי מיקטיל אלא
25 שור מי מיקטיל: מי אמרינן אדם קרוב אצל
26 ממונו. ופלגין דבורא להדימוי אחרתה ולא
27 אשור או דילמא לא אמרינן לענין פלגי
28 דיבורא אדם קרוב אצל ממונו אע"פ דפלגין
29 ליה לעיל אצל עצמה: הדר פשטה. לא
30 אמרינן אדם קרוב אצל ממונו לענין פלגי
31 דיבורא והשור יסקל וכי אמרינן בתמורה (דף
32 כה). רובע או נרבע על פי הבעלים אסור
33 לגבוה ומותר להדיט דאינו נסקל הני מילי
34 היכא דלא העידו הבעלים על הרובע מי הוא
35 או העידו ולא היה עד שני עממה אבל הכא
36 דגברא מיקטיל על פי בעל השור לא פלגין
37 דיבורא משום ממון: ושפסום. גבי מלקות
38 כתיב: רמו לעדים וזוממין שלוקין. היכא דאין
39 חומה יכולה להצדיקם בהם בגון מעידין אנו
40 באיש פלוני שהוא בן גרושה ונמצאו זוממין
41 והרי הם כהנים אין אומרים יעשה זה בן
42 גרושה תחתיו אלא סופג את הארבעים מנלן:
43 משום. דב"ד הצדיק את הצדיק והרשעו את
44 הרשע והיה אם בן הכות את הרשע צדקת
45 צדיק למזה הוזכרה כבא וכי משום צדקת צדיק
46 מתחייב רשע מלקות אלא דאי עדים
47 (זוממין) רמזי הכא דאעדים קאי האי והיה
48 אם בן הכות והכי קאמר עדים שהרשעו
49 צדיק והוזמו והצדיק עדים אחרונים את
50 הצדיק והרי נעשו רשעים אלו העדים
51 הראשונים וילקו ואם אינו ענין לעדות ממון
52 דהא אין לוקין ומשלמין תניהו ענין לבן גרושה וכיצא בו: לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליה. מאם לא תשמור לעשות וגו' והפלא ה' את מכותך וגו' באלו הן הלוקין (מכות
53 דף יג): מלקות במקום מיתה עומדת. דכיון דעבר על אזהרת בורא ראויה למות ומיתה זו קנס עליו הכתוב והרי הוא כאחת מן המיתות וכי היכי דסקילה בפני עצמה
54 ושריפה בפני עצמה והרג בפני עצמה הוי נמי מלקות כאחת מן המיתות: אי הכי. דהוא גופיה מיתה הוא: אומדנא למה לי. דקתני באלו הן הלוקין (שם דף כב). דאומדן אותו
55 אם אינו יכול לקבל ארבעים מלקין אותו לפי מה שיכול לקבל: ונקלה. בשעת שלוקה יחא אחיך שיכח את החי ולא את המת וכיון דמית ליה בפלגא כי מתי על אידיך פלגא
56 לא על החי הוא: אומדוהו לקבל עשרים. וראו שאין יכול לקבל עשרים ואחת ואם יכירו עשרים ואחת ימות בה: אין מכין אותו אלא. שמונה עשרה דמכות הראויות להשתלש
57 לשלשה חלקים בעינן שמכה שתי ידות מאחוריו ושליש מלפניו ומקרא נפקא לן באלו הן הלוקין (שם דף כג).

1 אצל אשתי לא אמרינן. אע"ג דמתי' היא בזה בורר (דף כו) דבעל כאשתו לענין עדות
2 ס"ד הכא דמחמת מגו דמדימן להורגו מדימן להורגה:
3 משום דהוי לאו שאין בו מעשה. וה"ה דה"מ למימר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת
4 מיתת ב"ד ואפ"ה גלי לן הדין אם בן הכות הרשע דלך ובלבד שלא יוכל לבא
5 לידי חיוב מיתה אבל אם אפשר לו לבא לידי
6 חיוב מיתה לא לקי כדאמר במורה (בבא קמא
7 דף עז: ושם) תסתיים דרבי אלעזר דאמר
8 הוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו אין נהרגין דא"ר
9 אלעזר עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד
10 הוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין והה ליה לאו
11 שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואם תאמר דהכא
12 משמע דלוקין אלא דלא תענה משום דגלי לן
13 קרא דוהיה אם בן הכות וכן בפ"ק דמכות (דף ב'
14 ושם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שהוא בן
15 גרושה משמע דלכ"ע לקי ובמעידין אנו באיש
16 פלוני שחייב לחבירו מאתים וזו (שם ד'). והה נמי
17 לקי לכ"ע אי לאו משום כדי רשעתו ובפ"ק
18 דמכות (שם) גבי מעידים אנו באיש פלוני שחייב
19 מלקות מי ונמצאו זוממין קאמרי רבנן דאין לוקין
20 אלא מי אמרינן בגמרא (שם) האי לא תענה
21 רבנן מאי עברי ליה מיבעי ליה לאזהרת עדים
22 זוממין וי"ל דהתם ודאי כיון דלקי מי מכאשר
23 זמם ואי אפשר להלקותם בלא אזהרה דלא ענש
24 הכתוב אא"כ הוזיז והיינו מלא תענה ונמצא דך
25 דלקי מכאשר זמם הוי משום אזהרה דלא תענה
26 ולכך אי אפשר להלקותו פ' על לאו אחד אבן
27 בבן גרושה או בן חלוצה שפיר לקי מלא תענה
28 וכן גבי מאתים וזי לאו כדי רשעתו הוי לקי
29 מלא תענה דממון לא בעי אזהרה:
30 וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. אפי'
31 לרבי יהודה דאית ליה בכל דוכתא לוקין
32 עליו אתי האי שניא דהא מעדים זוממין יליף
33 לה לר' יהודה בפ"ק דמכות (דף ד') ואי לאו והיה
34 אם בן הכות הרשע דגלי לן בעדים זוממין היא
35 בכל דוכתא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליה
36 רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת. משמע
37 דלית ליה ג"ש דרשע רשע ובמקום אחר
38 מפורש (לקמן דף לז: ושם ד"ה אתיא).
39 מלקות תחת מיתה עומדת. י"מ משום דבני
40 נח אזהרתן זו היא מיתתן וניתנת
41 לישראל מלקות על אזהרתן תחת מיתה דבני נח
42 ועוד י"ל משום דזוממין מתים ע"י מלקות כדתנן
43 באלו הן הגולין (מכות דף ח') ומת זה תחת ידו
44 ופטור וקשה לשני הפירושים הללו דמאי פריך
45 אי הכי אומדנא למה לי ופ"י הקונטרס עייך:
למחיה

למחיה

שכבר

קידשוהו בשמים. י"מ דב"ד של מעלה מקדישין אותו לעולם בשעת המולד ואין נראה דאם כן בזמנו נמי כבר קדשו בשמים אלא נראה כפירוש הקונטרס בפ"ב דר"ה דביום שלשים ממתניין ב"ד של מעלה לב"ד של מטה שמא יעברו אבל יום שלשים ואחד שאי אפשר שלא קדשו היום מקדישין אותו בשמים מן השחר והא דאמר בירושלמי צדק בר זבדא בשם רב טעמא דר' אלעזר בר'

צדוק בשעת שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדישין אותו מקדישין יו של ליישוב כפירוש הקונטרס דהכי פירש בשעה שב"ד שלמעלה רואין שאין מקדישין אותו מלמטה ביום ל' מקדישין אותו וכן מן הבוקר ביום ל"א דאין כאן ספק דרואי יקבע היום.

ואידי דתנא עיבור שנה. פירש בקונטרס דהתם לא סגי דלא תני עיבור דאמירה בעי שיקדשו אדר השני לשם אדר דאי שחקי ממילא מיקבע לשם ניסן מה שפירש שיקדשו אדר השני לשם אדר לא דק דלשון קידוש אין להוכיח להאי תנא דלא בעי קידוש לא מלא ולא חסר ואין אומר בו מקדוש מקדוש והיה לו לומר שקבעין אותו לשם אדר ומה שמשמע מתוך פ' דביום שלשים קובעין אותו לשם אדר שני אין נראה דאמרין לקמן (דף יב.) אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל ורואי לקבעו ניסן אלא צריך לומר דאמירה של עיבור היינו בשעה שגומרין השבעה שתוא השנה מעוברת קודם שלשים של אדר ובשעה שבאו עדים שראו את החדש אפילו יקבעו אותו סתם לית לן בה וממילא הוי אדר השני: **חשוב** חדש אין קידוש חדש לא מני ר"א. תימא איכ' תיקשי דר' מאיר אדר' מאיר דבמתני' קתני עיבור החדש בשלשה ועיבור השנה בג' דברי ר"מ ולעיל קתני בברייתא קידוש החדש ועיבור השנה בג' דברי ר"מ ואין לומר דברי ר"מ דמתניתין אע"ב שנה קאי ולא אע"ב החדש מדקאמר דאידי דבעי למיתני עיבור שנה תנא נמי עיבור חדש משמע דחד תנא תני תרתייהו

שבעה

רואי פני מלך. פירש בקונטרס דאנאחשורוש קאי ואין נראה שחקני כנגד שרי הגוים ומפשי ר"ת דהם שרי ישראל דאשכחן בסוף מלכים (ב דה) הדגלה נבחראדן ג' שומרי הסף וה' רואי פני המלך ובסוף ירמיה (גב) כתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך וכן מוכח בירושלמי ומונה אותן גבי סנהדרין גדולה והכי איתא התם אית תנא תני ע"א שנאמר ויקח רב הטבחים את שלשה שומרי הסף הרי שלשה ושבעה אנשים מרואי פני המלך הרי עשר וששים איש מעם הארץ הרי שבעים ומן העיר לקח סרים אחד אשר הוא פקיד על אנשי המלחמה הרי שבעים ואחד ולמה קרא אותו סרים שישב ומסרס בהלכה כתוב אחד אומר ה' וכתוב אחד אומר שבעה להביא שני סופרי הדיינין:

בת

למחיה עשרים וחדא, וכי מית בהך תדא לימות, דהא פי מחיה, אנא דחיהא קא מחיה. אמר ליה, אמר קרא 'ונקלה אחיד לעיניך, אחר שלקה, אחיד בעינא וליפא: עיבור החדש בשלשה: חישבו לא קתני, קידוש לא קתני, אלא עיבור. לא ליכדשא וממילא לעבר. אמר אביי, תני קידוש החדש. תנאי נמי הכי, קידוש החדש ועיבור השנה בשלשה, דברי רבי מאיר. אמר רבא, והא עיבור קתני. אלא אמר רבא, קידוש ביום עיבור בשלשה, אחר עיבור ליכא קידוש. ומני, רבי אלעזר [גרבי] צדוק היא, דתנן רבי אלעזר [גרבי] צדוק אומר, אם לא נראה בזמנו אין מקדישין אותו, שפכר קידשוהו בשמים. רב נחמן אמר, קידוש אחר עיבור, בשלשה. ביום עיבור ליכא קידוש. ומני פלימו היא, דתנאי פלימו אומר, בזמנו אין מקדישין אותו, שלא בזמנו מקדישין אותו. רב אשי אמר, לעולם חישבו קתני, ומאי עיבור, חישבו דעיבור. ואידי דקבעי למיתני עיבור שנה, תנא נמי עיבור חדש. חישבו החדש אין, קידוש החדש לא, מני, רבי אלעזר היא, דתנאי רבי אלעזר אומר, בין בזמנו בין שלא בזמנו אין מקדישין אותו, שנאמר 'וקדישתם את שנת החמשים שנה', שנים אתה מקדש ואי אתה מקדש חדשים: רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה כו': תנאי, ביצה, אמר רבן שמעון בן גמליאל בשלשה מתחילין ובחמשה נושאים ונותנים וגומרין בשבעה, אחד אומר לישב ושנים אומרים שלא לישב, בטל יחיד במיעוטו. שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב, מוסיפין עליהם עוד שנים, ונושאים ונותנים בדבר. שנים אומרים צריכה ושלשה אומרים אינה צריכה, בטלו שנים במיעוטן. שלשה אומרים צריכה ושנים אומרים אינה צריכה, מוסיפין עליהם עוד שנים, שאין המנין פחות משבעה. הני שלשה חמשה ושבעה, כנגד מי. פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה, ומנו רבי שמעון בן פזי. ואמרי לה רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה, ומנו רבי יצחק בר נחמני. חד אמר, כנגד ברפת בהנים. וחד אמר, שלשה כנגד שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך. תני רב יוסף, הני שלשה וחמשה ושבעה, שלשה כנגד שומרי הסף, חמשה מרואי פני המלך, שבעה רואי פני המלך. אמר ליה אביי לרב יוסף, עד האידנא, מאי מעמא לא פריש לן מר הכי. אמר להו, לא הוה ידענא דצריכותו. מי בעיתו

מנאי מילתא ולא אמרי לכו: זמן, נשיא, צריר, גדי, סימן: תנו רבנן, אין מעברין את השנה אלא בזמנו

למחיה עשרים וחדא. דהא אכתי חי הוא ואגבא דחי מחי: חישבו לא קתני. דנימא שצריך שלשה לחשב אם יעברו את החדש דבושבנא תליא אע"פ שצריך לעברו כגון משום ירקיא ומשום מתאי אפילו הכי חושבנא בעי כדתנן במסכת ערכין (דף ה:) אין פותחין מארבעה חדשים המעוברין בשנה ולא נראה לעבר יותר על שמנה אבל תשעה מעוברין לא עברין דאם כן קדים ואחי סתירה תלחא יומי ומחוי שיקרא הלכך צריך לחשב תולדות הלכנה אם תקדום שלשה ימים או שנים לקביעות החדש לא מעברין ליה דתמזיה בה אינשי: קידוש לא קתני. דנימא דצריך ג' לקבל עדות החדש מפי העדים ולומר מקדוש החדש: אלא עיבור החדש. משמע שצריך שלשה לומר מעובר החדש אמירה זו למד: לא ליקדשה ביום שלשים. וממילא כי מקדישין ליה למחר מייעבר החדש שעבר דיום שלשים בתריה שדית ליה: תני קידוש. ועל כל חדש השנה קאי: והא עיבור קתני. דרך תנא טועה בגימטא לחסר תיבה על ידי שכחה אבל אין נחלף לתנא בין גימטא קידוש לגימטא עיבור: ביום עיבור. יום עיבור הוא יום שלשים שממנו נעשה החדש מעובר כשורצין לעברו: קידוש ביום עיבור. כגון בחדש חסר שעבר צריך שלשה לקדש ראש חדש הבא ביום ל' לחדש שעבר: לאחר עיבור. אם עשו חודש שעבר מלא וקבעו ר"ח ביום ל' ואחד אין אומרין בו מקדוש מקדוש: בזמנו. ביום ל' דתולדותיו ביום ל' הוא דאין חדש לבנה פחות מכ"ט יום ומחצה ותשצ"ג חלקים: שכבר קידשוהו בשמים. ב"ד שלמעלה מתאמול: פלימו אומר בזמנו אין מקדישין אותו. שא"צ לעשות חיזוק דלבר שהרי בזמנו בא: חישבו דעבור. לחשב אם יעברוהו דאילו קידוש סבר תנא דידן דלא צריך לקדוש לא מלא ולא חסר וכר"א בר' שמעון לקמן ואידי דתני עיבור השנה דהוי נמי חישבו דעיבור השנה והתם לא סגי דלא תני עיבור דאמירה בעי שיקדשו אדר השני לשם אדר דאי שחקי ממילא לשם ניסן מיקבע תנא נמי חדש עיבור החדש וקריה נמי לחשוב עיבור ואשמעין דחשוב בעינן אבל קידוש לא בעינן לא למלא ולא לחסר כר"א: שנים אתה מקדש. שנת של כל יובל יובל מקדישין ב"ד לשם יובל: א' אומר לישב. א' מן השלשה אומר צריך לישב ולעין אם צריכה לעבר שנה זו מפני האביב או התקופות או פירות האילנות כדללקמן (דף יא:) ושנים אומרים. אינו צריך להושיב ב"ד על כך שאין כאן ספק דודאי אינה צריכה לעבר: בטל יחיד במיעוטו. ולא ישוב החמשה עוד לעין בדבר: שנים אומרים לישב ואחד אומר שלא לישב. הולכין אחר השנים ויושבין לישא וליתן אם צריכה לעבר אם לאו ומשא ומתן של עיבור צריך חמשה לפיכך מוסיפין עוד שנים ולקמן מפרש שלשה וחמשה ושבעה כנגד מי: שנים אומרים צריכה. לעבר ושלשה אומרים אין צריכה בטלו שנים במיעוטן ועומדין והולכין

להם: שנים אומרים אינה צריכה ושלשה אומרים צריכה. הולכין אחר הרוב ומוסיפין עוד שנים להשלמת המנין ומעברין: כנגד ברפת בהנים. בפסוק ראשון ג' תיבות והשני ה' ושליש ו' תיבות: שלשה כנגד שומרי הסף כו'. כלומר אשכנא דמלכותא דארעא שלשה ממונין וחמשה ממונין ושבעה ממונין ג' כנגד שומרי הסף בצדקתו (מלכים ב) גבי גלות נבחראדן והתם נמי משכחת חמשה מרואי פני המלך ובאחשורוש (אסתר א) אשכחן שבעה שרי פרס ומדי ועיבור שנה מטכסיסי מלכות שמים הוא ליישב סדר השנים על מכוון:

למחיה עשרים וחדא – שיכוהו עשרים ואחת מלקות, ארבע עשרה
מאחוריו ושבע מלפניו, ובי מית ביה הך קרא לימות – ואם ימות
במכה העשרים ואחת אין בכך כלום, דהא כי מחית אנפא דחייא
קא מחית – שהרי מכל מקום המכות כולן ניתנו על גבו של אדם חי,
ונתקיים המקרא 'ונקלה אחיך', ואף שמת לאחר מכן ראוי הוא לכך,
שהרי מעיקר הדין חייב הוא מיתה.
אמר ליה רב אשי לרב אחא, אי אפשר לעשות כן, משום דאמר קרא
(שם) 'ונקלה אחיך לעיניך', ויש ללמוד מן המקרא שאחר שלקה
אחיך בעינא וליכא – שאף לאחר שגמר ללקות יהא עליו שם
'אחיך', כלומר, שישאר בחיים, ואם ימות במכה העשרים ואחת לא
יתקיים מקרא זה. ולפיכך אדם שיכול לקבל רק עשרים מלקות, אין
מלקים אותו אלא שמונה עשרה.
שנינו במשנה: עיבור החדש בשלשה.
מדייקת הגמרא: חישוב החדש לא קתני – לא שנה התנא שצריך
שלשה כדי לחשב האם צריך לעבר את החדש, וכמו כן קידוש
החדש לא קתני – לא שנה התנא שצריך שלשה כדי לקבל את
עדות החדש ולומר 'מקודש', אלא שנה התנא עיבור החדש,
דהיינו, שצריך שלשה כדי לומר 'מעובר החדש', ועל כך יש לתמוה,
מה צורך יש בדבר זה, לא ליקדשא וממילא לעבר – הרי אם בית
הדין לא יקדשו את החדש ביום שלשים לחדש שעבר, אלא ביום
השלשים ואחת, ממילא יהיה החדש הקודם מעובר, מאחר שיום
השלשים יהיה המשכו של החדש הקודם.
משיבה הגמרא: אמר אביי, תני – אכן יש לשנות בדברי המשנה
קידוש החדש, וכוונת התנא היא, שצריך בכל חודש מחדשי השנה
שישבו שלשה דיינים שיקבלו את עדות החדש ויאמרו 'מקודש'.
תניא נמי הכי, קידוש החדש ועיבור השנה בשלשה, דברי רבי
מאיר.
רבא מקשה על דברי אביי: אמר רבא, והא עיבור קתני – הרי
במשנה שנינו 'עיבור החדש בשלשה' ולא 'קידוש החדש בשלשה',
ואין דרך התנא לטעות באופן כזה, ולשנות 'עיבור' במקום 'קידוש'.
אלא אמר רבא, כוונת התנא כך היא, קידוש החדש החל ביום
עיבור החדש, בשלשה, כלומר, אם חל ראש חודש ביום השלושים
לחודש שעבר, ונעשה החדש שעבר חסר, צריכים בית דין לקדש את
החודש בשלשה, אבל אחר עיבור ליכא קידוש – אם חל ראש חודש
ביום השלושים ואחד, שהוא לאחר יום העיבור, ונעשה החדש
שעבר מלא, בזה אין בית דין מקדשים את החדש כלל, ומני –
וכשיטת מי סובר התנא של המשנה, כשיטת רבי אלעזר (בן) [רבי]
צדוק היא, דתני (ר"ה בד.), רבי אלעזר (בן) [רבי] צדוק אומר, אם
לא נראה החדש בזמנו – ביום השלושים, אין בית דין מקדשין אותו
ביום השלושים ואחד, שפיר קידשוהו בשמים מאתמול.
הגמרא מביאה דעה נוספת בביתא דברי המשנה: רב נחמן אמר,
כוונת התנא כך היא, קידוש החדש החל אחר יום העיבור, בשלשה,
כלומר, אם חל ראש חודש ביום שלשים ואחד לחודש שעבר,
ונעשה החדש שעבר מלא, בזה צריך לקדש בפני שלשה, אבל ביום
עיבור ליכא קידוש – אם חל ראש חודש ביום עיבורו, דהיינו ביום
השלשים לחודש הקודם, ונעשה החדש שעבר חסר, בזה אין
מקדשים את החדש כלל. ומני – וכשיטת מי סובר התנא של
המשנה, כשיטת פלימו היא, דתניא – שכן שנינו בבביתא. פלימו
אומר, החדש שנראה בזמנו – ביום השלושים, אין בית דין מקדשין
אותו, שאין צריך לעשות חיזוק לדבר, שהרי בזמנו הוא בא, ואם
נראה שלא בזמנו אלא ביום השלושים ואחד, בית דין מקדשין אותו.
הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה: רב אשי אמר, לעולם
חישוב קתני, ומאי עיבור חישוב דעיבור – כוונת התנא באומר
'עיבור החדש בשלשה' היינו שצריך שלשה כדי לחשב אם צריך
לעבר את החדש, ואידי דקבעי למיתני – ואגב שרצה התנא
לשנות בהמשך המשנה עיבור השנה בשלשה, שבוה צריך בנוסף
לחישוב גם אמירה בפה, לפיכך תנא נמי – שנה גם כן לגבי חודש
בלשון זה עיבור חודש, אף ששם די בחישוב בלא אמירה בפה.
וממשיך רב אשי ומבאר את החידוש בדברי המשנה: חישוב חודש

אין – התנא סובר שצריך שלשה רק כדי לחשב אם לעבר את
החודש, אבל קידוש חודש לא – התנא סובר שאין צריך לקדש את
החודש כלל, לא בחודש חסר ולא בחודש מלא, מני – כשיטת מי הוא
סובר כן, כשיטת רבי אלעזר היא, דתניא, רבי אלעזר אומר, בין
אם נראה החדש בזמנו ביום השלושים, ובין אם נראה שלא בזמנו
אלא ביום השלושים ואחד, אין בית דין מקדשין אותו, שנאמר (ויקרא
כה) במקרא העוסק לגבי קידוש שנת היובל בבית דין, 'וקדשתם את
שנת החמשים שנה', ויש לדרוש המקרא כך, שנים אתה מקדש –
את שני היובל צריך לקדש בבית דין לשם יובל, ואי אתה מקדש
חדשים – אך אין בית דין צריכים לקדש כל חודש וחודש.
שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר בשלשה בו' מתחילין
ובחמשה נושאין ונותנין וגומרין בשבעה.
תניא, ביצד – באיזה אופן אמר רבן שמעון בן גמליאל שבשלשה
דיינים מתחילין את עיבור השנה, ובחמשה דיינים נושאין ונותנין
בענין זה, וגומרין בשבעה, כך הוא סדר הדברים, מתחילה היו
יושבים שלשה דיינים כדי לדון האם בכלל יש צורך לישב ולעין אם
לעבר את השנה, או שפשוט הדבר שאין צריך לעברה. אם היה אחד
מן הדיינים אומר שצריך לישב ולעין בדבר, ושנים אומרים שלא
לישב – שאין צריך לעין בזה כלל, שודאי אין השנה צריכה
להתעבר, פלי יחיד פמיעומן ואין דנים יותר בענין זה. אבל אם
שנים אומרים שצריך לישב ולעין, ואחד אומר שלא לישב, יש
לילך אחר הכרעת הרוב, ומאחר שצריך חמשה דיינים למשא ומתן
של עיבור שנה, לפיכך מוסיפין עליהם – על שלושת הדיינים עוד
שנים, עד שיהיו חמשה דיינים, ונושאין ונותנין בדבר האם צריכה
השנה להתעבר. אם שנים מהם אומרים שהשנה צריכה להתעבר
ושלשה אומרים שאינה צריכה, פמלו השנים פמיעומן ואין
מעברים השנה, ואם שלשה אומרים שהשנה צריכה להתעבר,
ושנים אומרים שאינה צריכה, אזי מוסיפין עליהם עוד שנים, עד
שיהיו שבעה דיינים, ומעברים את השנה, שאין פמנן של עיבור
השנה פחות משבעה דיינים.
הגמרא מבררת מדוע צריך בדיוקא שלשה חמשה ושבעה: תני – אלו
שלשה המתחילים לדון, והחמשה הנושאים ונותנים, והשבעה
הגומרים את עיבור השנה, כנגד מי הם. פליגי בה – נחלקו בענין זה
רבי יצחק בר נחמני וחד דעימיה – ואחד שהיה עמו, וזמנו – ומי
הוא שנחלק עמו, רבי שמעון בן פזי, ואמרי לה – ויש השונים זאת
לדיפך, שנחלקו בזה רבי שמעון בן פזי וחד דעימיה – ואדם אחד
שהיה עמו, וזמנו – ומי הוא, רבי יצחק בר נחמני. חד אמר – אחד
מהם סובר, ששלשה חמשה ושבעה הם כנגד התיבות שבבביתא
בהנים, הנחלקת לשלשה פסוקים, האחד יש בו שלש תיבות, השני
חמש, והשלישי שבע. וחד אמר – ואחד מהם סובר, שהשלשה
המתחילים הם כנגד שלשה שומרי הפס שמצינו לגבי מלכות
צדקיהו (מלכים ב' כה יח). חמשה שנושאים ונותנים הם כנגד חמשה מרואי פני
המלך הנזכרים שם (פסוק יט), והשבעה המסיימים הם כנגד שבעה
רואי פני המלך שמצינו במלכות אחשורוש (אסתר א יד). דהיינו, מאחר
ועיבור שנה הוא מטכסיסי מלכות שמים, לפיכך יש לנהוג בזה כפי
הנהוג במלכות הארץ, ומאחר שבמלכות הארץ מצינו שלשה
ממונים וכן חמשה ושבעה, לפיכך גם לגבי עיבור השנה יש לנהוג
באופן זה.
הגמרא מביאה ברייתא כשיטה זו: תני רב יוסף – שנה רב יוסף
ברייתא, תני שלשה וחמשה ושבעה שבעיבור השנה, שלשה כנגד
שומרי הפס חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך. אמר
ליה אביי רב יוסף, עד האידנא מאי מעמא לא פריש לן מן הכי
– עד עתה מדוע לא פירש לנו רבינו זאת. אמר להו רב יוסף, לא הוה
ידענא דצריכותו – לא ידעתי שצריכים אתם לפירוש זה ואינכם
יודעים אותו, מי בעיתו מנאי מילתא ולא אמרי לבו – וכי שאלתם
ממני פעם איזה דבר ולא אמרתי לכם.
ומן, נשיא, צריך, גדי, סימן.
תנו רבנן, אין מעבדין את השנה אלא

במזמנא ליה – בדיינים שהזמנו לכך על ידי הנשיא מאתמול, ומעשה היה ברבן גמליאל שאמר השכימו לי מחר בבוקר שבעה דינים לעלייה – עליית גג המיוחדת למושב בית הדין, כדי לעבר את השנה, השבים רבן גמליאל לעלייה ומצא בה שמונה, אמר, מי הוא שעלה לעלייה שלא ברשות, שדר. עמד שמואל הקטן ואמר, אני הוא שעליתי שלא ברשות, ולא על מנת להצטרף ולעבר את השנה עמכם עליתי, אלא כדי ללמוד מכם הלכה למעשה כיצד מעברים את השנה הוצרכתי. אמר לו רבן גמליאל, שב בני שב, ראויות הן כל השנים פולין להתעבר על ידך, אלא שכך אמרו חכמים, שאין מעברין את השנה אלא בדיינים המזמנין לה מאתמול. מוסיפה הגמרא: ולא שמואל הקטן היה זה שעלה שלא ברשות, אלא איניש אחרת – אדם אחר היה, ומחמת ביסופא הוא דעבר – ושמואל הקטן עשה כן כדי שלא יכירו מי הוא שעלה שלא ברשות, ויתלבנו פניו.

הגמרא מביאה מעשה נוסף כענין זה: בי הא – כמו המעשה שהיה דתיב רבי וקא דריש – שישב רבי ודרש בבית המדרש, והריח ריח של שום, והפריע לו ריח זה באמירת השיעור, אמר רבי, מי שאכל שום שיצא מבית המדרש. עמד רבי חיאי ממקומו ויצא לחוץ, אף שלא אכל שום, כדי שלא לבייש את האוכל, עמדו פולין – כל התלמידים, ויצאו אף הם אחר רבי חיאי. פשחור – למחרת, מצאו רבי שמעון ברבי – בנו של רבי לרבי חיאי, אמר ליה אתה הוא שציערת לקא בכך שאכלת את השום וגדף הריח. אמר לו רבי חיאי, חס ושלום שאוכל שום בבואי לבית המדרש, אלא לא תהא בואת בישראל, להלבין את פניו של אוכל השום, ועל כן יצאתי כדי שיצאו הכל עמי, ולא יכירו מי הוא האוכל.

מבררת הגמרא: ורבי חיאי מהיכא גמיר לה – מנין למד לעשות כן, לתלות את האשם בו ובלבד שלא יתביישו אחרים. מבארת הגמרא: שלמד כן מרבי מאיר, דתניא, מעשה היה באשה אחת שקבאתה לבית מדרשו של רבי מאיר ואמרה לו, רבי, אחד מכם – מן היושבים כאן בבית המדרש, קדשני בביאה, וחפצה אני שיכנס אותי לו לאשה, או שיפטרני בגט. וקידושי ביאה מעשה של פריצות הוא. עמד רבי מאיר וכתב לה לאותה אשה גט פריצות ונתן לה, אף שלא היה זה הוא שקידשה בביאה, כדי שלא לבייש את המקדש, ועל ידי כן עמדו וקתבו פולס גט ונתנו לה.

שבה הגמרא ומבררת: ורבי מאיר מהיכא גמיר לה – מנין למד לנהוג כן. ומבארת הגמרא: שלמד כן משמואל הקטן, שתלה האשם בעצמו, כמו שנתבאר לעיל. ושמואל הקטן מהיכא גמיר לה, משכניה בן יחיאל שהיה בימי עזרא, דכתיב (עזרא יב) וינען שכניה בן יחיאל מפני עולם ויאמר לעזרא, אנחנו מעלנו באלהינו ונושב נשים נכריות מעמי הארץ, ועתה יש מקנה לישראל על זאת. כלומר, שכניה בן יחיאל התוודה בפני עזרא על אשר נשאו בני ישראל נשים נכריות, ואמר לו שיש תקוה ותשובה על כך שיוציאו הנשים והבנים הגדולים מהן, וכלל שכניה את עצמו בתוך החוטאים באומרו 'אנחנו מעלנו', על אף שהוא עצמו צדיק היה ולא נשא נכרית מעולם, כדי שלא להלבין את פניהם של אלו שנשאו נכריות. שבה הגמרא ומבררת: ושכניה בן יחיאל מהיכא גמיר לה. ומבארת הגמרא: שלמד כן מדבריו של הקדוש ברוך ליהושע, דכתיב (יהושע ז) ויאמר ה' אל יהושע קום לה למח זה אתה נופל על פניך, קמא ישראל. דהיינו, בשעה שניגפו בני ישראל במלחמתם לפני אנשי העי, נפל יהושע על פניו והתפלל, ואמר לו הקדוש ברוך שסיבת הדבר היא שחטאו ישראל ומעלו בחרם יריחו. אמר לפניו יהושע, רבנו של עולם, מי מבני ישראל חטא ומעל בחרם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, ובי דילמור – הולך רכיל – אני, לה חטא גורלות ועל ידי כן תמצא את החטא. ויש ללמוד מכאן, שלא רצה הקדוש ברוך הוא לגלות מי החוטא ולביישו, אלא כלל את כל ישראל כחוטאים, באומרו 'חטא ישראל', ומשם למד שכניה בן יחיאל לכלול עצמו עם החוטאים.

ואיבעית אימא, הוא למד זאת מדבריו של הקדוש ברוך הוא למשה, דכתיב (שמות טז ב) 'ע'ר אנה מאנחם', דהיינו, שצויה הקדוש ברוך

את משה לומר לבני ישראל שילקטו מן ביום הששי ליומיים, מכיון שלא ירד המן ביום השבת, ואף על פי כן היו מעטים מבני ישראל שיצאו ללקט מן ביום השבת, ועל כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה 'עד אנה מאנחם בי', וכלל את כל בני ישראל עם מיעוט החוטאים. הגמרא מביאה מעשה נוסף שהיה עם שמואל הקטן: תנו רבנן, משמתו נביאים האחרונים שהם חגי וזכריה ומלאכי נסתלקה רוח הקודש – רוח נבואה מישראל, ואף על פי כן עדיין היו משתמשין בבת קול, דהיינו, שהיו שומעים קול מן השמים. פעם אחת היו החכמים מסובין בצלילת בית גוריה – שם אדם ביריחו, ונתנה עליהם בת קול מן השמים ואמרה, יש כאן אדם אחד שראוי שתשרה עליו שכינה (במשך רבינו), אלא שאין דורו זכאי לה, ונתנו חכמים את עיניהם בחלל הזקן והסכימו שהוא אותו אדם הראוי שתשרה עליו שכינה, ובשמת הלל הזקן, אמרו עליו בהספדו הי חסיד הי עניו, תלמידו של עזרא.

שוב פעם אחת היו מסובין בצלילת ביבנה, ונתנה עליהם בת קול מן השמים ואמרה יש כאן אדם אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לה, ונתנו חכמים את עיניהם בשמואל הקטן, שהוא הראוי להשראת השכינה, ובשמת אמרו עליו בהספדו הי חסיד הי עניו תלמידו של הלל. אף הוא – שמואל הקטן – אמר בשעת מיתו דברי נבואה, והוכיח סופו על תחילתו ששרתה עליו שכינה, וכך אמר, רבן שמעון בן גמליאל הנשיא. ורבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, לחרבא – יומתו על ידי המלכות בחרב, וחרבתי לקטלא – וחבריהם יומתו בשאר מיתות משונות, ושאר עמא לביוא – ושאר העם יהיו לביוא, ועקן סניאן עתידין למיתי על עולמא – וצרות מרובות עתידות לבוא על העולם. ואף על רבי יהודה בן בבא בקשו לומר בן – הספד זה, הי חסיד הי עניו, אלא שנמסרפה – ונתערבבה השעה, ולא היו יכולים לעשות כן, לפי שאין מספידין על הרוני מלכות מפני יראת המלך.

הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדיני עיבור השנה: תנו רבנן, אין מעברין את השנה אלא אם בן רוצה הנשיא בכך, ומעשה היה ברבן גמליאל שהלך לישול רשות – לעסוק בצרכי ציבור, אצל שלמון – שר – אחד שבסווייא, ושהה – נתעכב מלכא, וישבו בית הדין ועיברו את השנה על מנת שירצה בכך רבן גמליאל, ובשכא רבן גמליאל מסוריא ואמר רוצה אני בעיבור זה, נמצאת השנה מעופרת למפרע.

תנו רבנן, אין מעברין את השנה אלא אם בן היתה צריכה לכך מפני הדרכים ומפני הגשמים – שנתקלקלו בימות החורף, ואין הזמן מספיק לתקנם עד הרגל, וכן מעברים את השנה מפני תגורי פסחים – אם נתרטבו התגורים שבהם צולים את קרבנות הפסח, ואין סיפק בידם להתייבש עד הפסח, וכן מעברים השנה מפני גליות ישראל המתגוררים בחוץ לארץ, שנשמע הקול בבית דין שזכר עקרו ממקומן כדי לעלות לרגל בחג הפסח, ועדיין לא הגיעו, ואף אין סיפק בידם להגיע אם לא יעברו את השנה. אבל אם מעברים את השנה לא מפני השלג היורד, ולא מפני הצניח – הקור, שאין אנשים נמנעים לעלות לרגל משום כך, ולא מפני גליות ישראל שעדיין לא עקרו ממקומן לעלות לרגל.

תנו רבנן, אין מעברין את השנה לא מפני הגדלים ולא מפני הפלאים שעדיין לא גדלו כל צרכם, מאחר שאף כשהם קטנים ראויים הם לקרבן פסח, ולא מפני הגזלות שלא פירחו – שעדיין אינם גדולים ויודעים לפרוח, אף שצריכים לעופות בשביל קניי זבים חיות ויולדות, מאחר שיכולים להביא קניין מן בני יונה הכשרים כשהם קטנים, אבל עושין אותן סעד לשנה – ומכל מקום יש לצרפם בתור סיעו כאשר נצרכים לעבר את השנה מסיבות אחרות, ביצר, רבי ינאי אומר משום רבן שמעון בן גמליאל, כך היה הנשיא שולח להודיע על העיבור, מהודיעין אנחנא לבון – מודיעים אנו לכם, דגוליא רביבין – שהגזולים רבים, ואמרין דערקין – והטלאים דקים, ובנוסף לכך זימנא דאביבא לא מטא – עדיין לא הגיע זמן האביב, כלומר, שלא נתבשלה התבואה כל צרכה, ושפרת מילתא באנפא – והוטב הדבר בעיני, ואוספית על שתא דא תלתין יומין

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף יא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" פז
רש"י תוספות

במומנין לה. שהומינן הנשיא מבשר: השכימו לי. מחר ד' לעליה המיוחדת לישב
בה בית דין: ולא לעבר שנה עליתי. להצטרף עמכם עכשיו: אלא ללמוד. תורה מכם
היאך תעשו: מחמת כיסופא הוא דעבר. שלא יכירו מי היה העולה שלא ברשות
וילבינו פניו שציערת לאבא. שאבלת השום ונדף הריה: חס ושלום. שאוכל השום
בבואו לבית מדרשו אלא כדי שלא להלבין
פניו של אוכל השום יצאתי כדי שיצאו כולם
ולא יבינו מי הוא: משמואל הקטן. כדאמר: **אנחנו מעלנו**. והוא לא נשא גויה והכניס
עצמו בכלל שלא להלבין פניהם: מיהושע.
ממעשה דיהושע שלא רצה הקדוש ברוך
הוא לגלות לו מי הוא החוטא והכניס את
כולו בכלל שנאמר חטא ישראל במעשה
דעבן: דילפור. רביל: מאנתם. כולו בכלל והרי
כולו לא יצאו ללקוט אלא מקצת דכתיב
(שמות טז) יצאו מן העם ללקוט וגו': משמתי
נביאים כו'. משום שמואל הקטן נקט לה
הכא: אף הוא. הוכיח סופו ששרתה עליו
שכינה שנתנבא בשעת מיתתו: שמעון
וישמעאל להרבא. רשב"ג הנשיא ורבי
ישמעאל בן אלישע כ"ג יחרגו בחרב:
וחביריו. כגון ר"ע ורבי חנניא בן תרדיון:
לקמלא. לשאר מיתות ר"ע במסורות של
ברזל בפרק הוראה (ברכות דף סא:) ר' חנניא
בשריפה במסכת ע"ז (דף יח.) לומר כן. אותו
הספד: אלא שאין מספידים על הרוגי מלכות.
מפני יראת המלך מיהויר לקוברו: ליטול
רשות. לדבר על עסקי ציבור: מפני הדרכים.
שנתקלקלו בימות החורף ומפני הגשמים
ועדיין לא נתקנו ולא יוכלו עולי רגל לבא:
תנורי פסחים. שצולין בהם פסחידים ונמוקין
בגשמי החורף וצריכין חמה להתייבש: ומפני
גלויות ישראל. בני הגולה הרחוקים ושומעו
לבית דין שנעקרו ממקומן לעלות לרגל
לעשות פסחידים ועדיין לא הגיעו שאם לא
יעברו לא ירגילו לבא בפסח: לא מפני
חשש. שלא יחדלו בכך מלבוא: גריים
וטלאין. שהן דקין אין מעברין עליהן כדי
שיגדלו ויעשו מהם פסחים שהרי יכול
להקריב קטנים: גזולות. שצריכין לקני
יולדות שבכל א"י וכן זבין חבות שכולן
משהין קניהם עד עלותן לרגל אעפ"כ אין
מעברין על כך שיכולין להביא בני יונה
שכשרים כשהם קטנים: אבל עושין אותן
סעד. סייג וסמך לדבריהם לעבר את השנה
אם צריכה לעבר מפני א' מן הדברים
שמעברין עליהן כגון על האביב ועל פירות
האילן ואמרו' לקמן על שתיים מהן מעברין
ועל א' מהן אין מעברין הללו גדיים וטלאים
וגזולות נעשו סעד ומצטרפין לאחד מהן
ומעברין: וזימנא דאביבא לא מפא. הוא אחד
מן הסימנים שמעברין עליהם כדלקמן: חדש.
כ"ט ימים:

תקפי'

בת קול יש ואמרים שלא היו שומעין קול היצא מן השמים אלא מתוך קול יוצא
קול אחר כמו פעמים שאדם מכה בכח ושומע קול אחר היצא ממנו למרוחק ואותו
קול היו שומעין לכך קורין אותו בת קול: **מפני'** הדרכים והגשמים. והאי דלא חשיב ג'
סימנן דלקמן משום דעל שנים מהן מעברין אבל הני אפילו אחד מהני מעברין וברבייתא
דבסמוך גבי גדיים וטלאים וגזולות שלא פרחו
נמי לא חשיב להו משום דאחור דבסמוך אפי'
אשנים מהם אין מעברין עליו שלא עושין אותו
סעד עם אחד מה' סימנים: **ומפני'** גלויות
ישראל שנעקרו ממקומן. משום דהנך דיתבי
באי' אין צריך לעבר דאפי' האחרון יכול להגיע
מ"רח ניסן עד פסח כדנתיא פ"ק דתענית (דף י.)
גבי שאלת גשמים ט"ו יום אחר החג כדי שיגיע
רשב"ג אומר חדש. הכא משמע דחדש סתם
הוא חדש חסר וכן בפרק המדיר
(כתובות דף עא.) גבי חדש מלא וחדש חסר
איכא בנייתו וקשה דבסוף החולץ (יבמות דף
מז: ושם) אמרין ירח שלשים ימים שלשים וכן
בפרק קמא דנזיר (ה.) ושם) פריך ואימא שלשים
כדכתיב עד חדש ימים וי"ל דלשון תורה לחוד
ולשון חכמים לחוד א"נ הכא ובהמדר דקאמר
תיק שלשים מוכחא מילתא דאידך תנא חדש
חסר: (וע'ע' תוס' כתובות עא. ד"ה רבי):
ממעטני

בביאה, עמד רבי מאיר וכתב לה גט פרייתו ונתן לה, עמדו פתבו פולם ונתנו לה. ורבי מאיר
מהיכא גמיר לה, משמואל הקטן. וישמואל הקטן מהיכא גמיר לה, מושכניה בן יחיאל, דכתיב
'וענן שכינה בן יחיאל מבני עולם ויאמר לעזרא, אנחנו מעלנו באלהינו ונאשכב נשים נכריות
מעמי הארץ, ועתה יש מקנה לישראל על זאת'. ושכניה בן יחיאל מהיכא גמיר לה, מיהושע,
דכתיב 'ויאמר אל יהושע קום לד למזה זה אתה נופל על פניך, חטא ישראל'. אמר לפניו, רבנו
של עולם, מי חטא. אמר לו, וכי דילטור אני, לד המל גזולות. ואיפשיית אימא, ממשעה, דכתיב
'עד אנה מאנתם'. תנו רבנן, משמתי נביאים האחרונים, חגי וזכריה ומלאכי, גסתלקה רוח
הקדוש מישראל, ואף על פי כן היו משתמשין בבת קול. פעם אחת, היו מסובין בעליית בית
גוריה ביריחו, ונתנה עליהם בת קול מן השמים, יש פאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה
(כמושה רבינו), אלא שאין דורו זכאי לכך, נתנו חכמים את עניהם בהלל הזקן. וכשמות, אמרו
עליהם כי חסיד הי עניו, תלמידו של עזרא. שוב פעם אחת, היו מסובין בעליית ביבנה, ונתנה
עליהם בת קול מן השמים, יש פאן אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי
לכך, נתנו חכמים את עניהם בשמואל הקטן. וכשמות, אמרו עליו כי חסיד הי עניו, תלמידו
של הלל. אף הוא אמר בשעת מיתתו, שמעון וישמעאל לחרבא ותברוהי לקמלא, ושאר עמא
לבינא, ועקן סגיאן עתידין למיתי על עמא, ועל יהודה בן בבא בקשו לומר בן אלא שנמסרפה
שעה, שאין מספידין על הרוגי מלכות. תנו רבנן, אין מעברין את השנה אלא אם בן ירצה
נשיא. ומעשה ברבן גמליאל שהלך ליטול רשות אצל שלטון אחד שבסוריא, ושהה לבא, ועיברו
את השנה על מנת שירצה רבן גמליאל, וכשבא רבן גמליאל ואמר רוצה אני, נמצאת שנה
מעוברת. תנו רבנן, אין מעברין את השנה אלא אם בן היתה צריכה מפני הדרכים ומפני
הגשמים, ומפני תנורי פסחים ומפני גלויות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו. אבל לא
מפני השלג ולא מפני הצינה, ולא מפני גלויות ישראל שלא עקרו ממקומן. תנו רבנן, אין מעברין
את השנה לא מפני הגדדים ולא מפני הטלאים, ולא מפני הגזולות שלא פרחו, אבל עושין אותן
סעד לשנה. ביצד, רבי יצאי אומר משום רבן שמעון בן גמליאל, מהודעין אנחנו לבין דגזולא
רפיקין, ואיפריא דערקון, וזימנא דאביבא לא מפא, ושפרת מילתא באנפאי ואופיית על שתא דא תלתין יומין. מיתבי, כפה עיבור
השנה, שלשים יום. רבן שמעון בן גמליאל אומר, חדש. אמר רב פפא, רצו, חדש. רצו, שלשים יום. תא חוי, מאי איבא בין
תקפאי

פח סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף יא עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

ממעמני דזיתא. מה שהקשתי על פירוש הקונטרס בסוף כירה (שבת מז. ד"ה בגלילא) והמוציא יין (שם עה). מפורש שם: **מן** עומרי שיבליא. והא דתניא בפרק בתרא דמעשר שני (מ"ח) אמר ר' יהודה בראשונה היו שולחין אצל בעלי הבתים שבמדינות מהרו והתקינו פירותיהם עד שלא הגיע שעת ביעור עד שבא ר' עקיבא ולימד כל פירות שלא באו לעונות מעשרות פטורים מן הביעור

הבא ר"ג קודם לרבי עקיבא היה: **בתר** דעבריהו. פירוש וזהו לו חבר ר' אלעזר בן עזריה שהיה נשיא עמו לכך אמר באנפי חבראה: **או** דילמא מעברין. פירש בקונטרס משום דתקופה דאורייתא כדכתיב (שמות לד) חג האסיף תקופת השנה וקשה דאביב נמי דאורייתא כדכתיב (דברים טז) שמור את חרש האביב וכן פירות האילן (שמות כג) וחרג הקציר בכורי מעשיך ונראה דהיינו טעמא דתקופה משום דאי אפשר לטעות בה אבל בפירות האילן ובאביב עיבדי דטעו בה: **אין** מעברין השנה אלא ביהודה. והא דר' עקיבא עיבר השנה בנהרדעא ברש פרק האשה שלום (יבמות דף קטו. ושם) ונהרדעא מחוצה לארץ שאני רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל כדאמרין בסוף ברכות (דף סג.) וא"ת והא אמרין כזה בורר (לקמן דף כו. ושם) ר' חייא בר רונקי ר"ש בן יהוצק הו' קאולי לעבר השנה בעסאי ועסאי חוצה לארץ כדמובח בחוקת הבתים (כ"ב דף מז. שם) דאמר כל שהראה הקב"ה למשה חייב במעשר למעוטי עדרסקים עסאי ואספמאי ואין לומר דלא הניחו כמותם דהא ר"ל קרי ליה רועי בקר ויש לומר דעבורא דהתם היינו חישוב בעלמא כמו ועיבר ג' שנים זו אחר זו דרבי עקיבא לקמן (דף י"ב.) דחזרו ב"ד וישבו וקבעו בארץ ישראל תדע דהתם שנה שבועית הייתה ותניא לקמן דאין מעברין בשביעית וא"ל דר' עקיבא חושבנא בעלמא עבד בנהרדעא אלא דאדריב עקיבא שלא הניח כמותו סמכו ואדר"ש בן יהוצק לא סמכו והדור עבד חושבנא דבברכות (דף סג.) משמע מעובדא דהנחיה דקביעות ממש עבד ובירושלמי אמרין בהדיא דכשאין יכולין לעבר אותה בארץ ישראל מעברין אותה בחוצה לארץ ירמיה יחזקאל ברוך בן נריה עיבר בחוץ לארץ והדר מייתי עובד' דהנחיה וקשה קצת דבברכות (שם) נפקא לן מדכתיב כי מציון תצא תורה וגו' והבא מייתי מלשכנו תדרשו:

ראויה

קידשוהו בלילה, אינו מקודש'. אמר רבי אבא, מאי קרא 'תקעו בחדש שופר בכנסת ליום חגגו', ו'איהו חג שהחדש מתכנסה בו, הוי' אומר זה ראש השנה, וכתיב 'כי חזק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', מה משפט ביום, אף קידוש החדש ביום. תנו רבנן, אין מעברין את השנה

שהעיתים הולכין אחרי תקופת החמה לפיכך כשהיא צריכה לעבר על פירות האילן וזה מצטרף עמו היו שמוחין או דילמא על התקופה לחודה מעברין ומפני שעבורה מן התורה אתא רשב"י למיפלג: על שלש אצות. שלא הגיע אביב שלהן או שרואין ב"ד שמתאחר בהן זמן ביטול פירות האילן מעברין פירות מא"י הם: על שתיים מהן, אפילו על עבר הירדן והגליל מהדואיל וברובא דא"י לא מטא אביב לא קרינן ביה חדש האביב ועל אחת מהן אין מעברין אפילו לא הגיע ביהודה והגיע בעבר הירדן והגליל אין מעברין מהדואיל ומביאין עומר מעבר הירדן או מגליל דתנן במנחות (דף סד:) כרמל רך ומלא בעינן מיכן אמרו אין מביאין עומר אלא מן הקרוב לירושלים דהיינו יהודה לא ביכר הקרוב לירושלים מביאין אותו ממקום רחוק ומעשה שבא עומר מגנות צריפין כו' ושתי הלחם מבקעת עין סוכר: וכוונן שיהודה אחד. מן המאוחרות הכל שמוחין לפי שאין עומר בא להיות מצוה מן המובחר אלא מיהודה הלכך אם ביטל ביהודה ועיברה בשביל השתיים כשנגיע זמן העומר כבר יבשו תבואות שביהודה ואנו רך ומלא בעינן וצריך להביאו משאר ארצות ועוד שאם ביכר יהודה ורואין ציבור שראוי להביא העומר וב"ד מעברין בשביל השתיים מאריכין עליהם זמן איסור חדש קשה להם הדבר אבל בשלא ביכר יהודה ובאחת מהשתיים אין קשה להם אע"פ שראוי להביא מהג' לפי שמצותו להביא מיהודה: אין מעברין את השנה אלא. בב"ד הקבוע ביהודה: שכנו של מקום. ירושלים והוא ביהודה: שחרש מתכנסה בו. שהלכנה יהודה נראית בעליל לכל העולם דכתיב חדש בכסה: הוי' אומר זה ראש השנה. שחנה בראש חדש הוא אבדל שאר חגים באמצע החדש הם וכתיב כי חזק כלומר חק שישראל עושין באותו חג דהיינו קידוש החדש הרי הוא כמשפט ומשפט ביום דכתיב ביום הנחיל את בניו כדדרשין

באחד דיני ממונות (לקמן דף לד):

תקיפי קמאי. רבן גמליאל שהיה נוהג שררה חזק מורא בתלמידים כדאשכחן בבבורות (דף לו.) ובברכות (דף כז.) ובראש השנה (דף כה.) דרעריה לר' יהושע ואפ"ה קתני ביה ושפרא מילתא באנפאי ובאנפי חבראי ורבן שמעון בריה דהיה מעינוותני בתראי כדאמרין בהשוכר את הפועלים (כ"מ דף פה.) לא אמר באנפי חבראי: דזמן ביעורא מטא. שנה שלישית או ששית לשמטתה כל מה ששיהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושמיה חייב לבערן עכשיו תרומה ניתן לכהן ומעשר ראשון ללוי ומעשר עני לעני ומעשר שני מתבער בכ"מ שהוא שאם לא העלתו לירושלים קודם פסח היה מבעור ערב פסח ומתודה בערתי הקודש: ממעמני יתא. מקום קיבוץ הזיתים להתחמם זה על זה בגליל היו זיתים מרובין וברבן חטים מרובין גליל ודרום מא"י הן ואין צריך להודיען על העיבור שקרובים הן לב"ד אבל לבני גולה שרחוקים מא"י צריך להודיעם על העיבור שלא יאכלו חמץ בפסח: דילמא בתר דעבריהו. לרבן גמליאל מנשיאותו נעשה עני: על האביב. אם לא ביטלה התבואה מעברין דקרא כתיב (שמות יג) בחדש האביב ואית דמפרשים לפי שאין להם מהיכן להקריב העומר וקשה לי דאמרין לקמן על שלש ארצות מעברין את השנה על שתיים מהן מעברין ואם ביטלה תבואה ביהודה ולא ביטלה בעבר הירדן ובגליל מעברין השנה ואי טעמא משום עומר הוא הרי ביטלה התבואה ביהודה: ועל פירות האילן, אם מתאחר ביטולם יותר מזמן העצרת מעברין שעצרת זמן הבאת ביכורים דכתיב (במדבר כח) וביום הביכורים ואם לא יביאם בבואו לרגל צריך לטרוח ולעלות פעם אחרת: ועל התקופה. בין על תקופת תמוז שמתעכבת ונמשכת שאין תקופת תשרי נופלת עד עבור חגג מעברין דנפקא לן לקמן מקרא בין על תקופת טבת שנמשך זמנה עד ט"ו בניסן שהבאת העומר דילה בתוך תקופת טבת מעברין לדחות את המועדות כדלקמן (דף יג.) וכוונן שאביב אחד. מה השנים שמתעברת שנה עליהן הכל שמוחין שאין חוששין בדחית הפסח לפי שאין התבואה ראויה ואין איסור חדש נארך עליהם אבל כשאביב ראוי ליקצר והשנה מתעברת על הפירות והתקופות עצמין שומן איסור חדש נארך עליהן: ה"ג רשב"י אומר על התקופה ול"ג אף: איבעיא להו על התקופה שמוחין, שאם התקופה נופלת כתיקונה בתחלת תשרי והם מעברין השנה בשביל דברים אחרים דוחין את החג בתוך ימות התורף חדש נמצא עולי רגלים מצטערין בגשמים לפי

בשני

1 **תְּקִיפֵי קָרְמָא** – את ההבדל שיש בין דברי רבן גמליאל הזקן שהיה
2 מן הנשיאים הראשונים, שאף שהיה תקיף בהנהגת הנשיאות, מכל
3 מקום דיבר בעניויות, **לְעִינֵינֵי בְּרַחֲמֵי** – לדברי בנו רבן שמעון בן
4 גמליאל, שהיה נשיא בתקופה מאוחרת יותר, והיה עניו ביותר ומכל
5 מקום לא דיבר בעניויות כאביו. **דְּתֵנִיָּא בְּרִייתָא, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּין**
6 **גְּמִלְיָאֵל הֶזְקֵן יוֹשֵׁב עַל גַּב מַעְלָה וְ–מִדְרִיגָה בְּהַר הַבֵּית, וְהָיָה**
7 **יוֹחֵן סוֹפֵר תְּלֹז וְ–הִזָּה עוֹמֵד לִפְנֵי, וְשֵׁלֵשׁ אֲיָוֹת תְּתוּכוֹת –**
8 גליונות נייר חתוכים, המוכנים לכתיבת איגרת, לִפְנֵי מוֹנְחוֹת. **אִמֵּר**
9 **לֹא רַבִּין גְּמִלְיָאֵל לִיּוֹחֵן הַסּוֹפֵר, מוֹל אֲיָוִתָּא קָדָא – טול איגרת אחת**
10 **מֵאלוֹ, וּכְתוּב בָּהּ כִּךְ, לְאַחֲנָא בְּנֵי גְלִילָאָה עִילָאָה – לאחינו בני**
11 **הגליל העליון, וְלְאַחֲנָא בְּנֵי גְלִילָאָה תְּתָאָה – ולאחינו בני הגליל**
12 **התחתון, שְׁלוּמְכוֹן יִסְנָא – יתרבה שלומכם, מְהֻדְעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן**
13 **דְּכוֹן בְּעִיּוֹרָא מָטָא – מודיעים אנחנו לכם שזמן ביעור מעשרות**
14 **הגיע, וצריכים אתם לְאַפְרוּשֵׁי מַעֲשֶׂרָא מְעַמְנָא דְיוֹתָא – להפריש**
15 **את כל המעשרות שנתעבבו עד עתה, מן המקום שבו היותם**
16 **מקובצים. והמשיך רבן גמליאל לומר ליוחנן הסופר, וְמוֹל אֲיָוִתָּא**
17 **קָדָא – טול איגרת נוספת, וּכְתוּב בָּהּ כִּךְ, לְאַחֲנָא בְּנֵי דְרוּמָא –**
18 **לאחינו יושבי הדרום, שְׁלוּמְכוֹן יִסְנָא – יתרבה שלומכם, מְהֻדְעִין**
19 **אֲנַחְנָא לְכוֹן דְּכוֹן בְּעִיּוֹרָא מָטָא – מודיעים אנחנו לכם שזמן ביעור**
20 **מעשרות הגיע, ועליכם לְאַפְרוּשֵׁי מַעֲשֶׂרָא מְעוּמְרֵי שִׁיפְלָא –**
21 **להפריש מעשרות מן עומרי השיבולים. עוד המשיך רבן גמליאל**
22 **לומר לסופר, וְמוֹל אֲיָוִתָּא קָדָא – טול את האיגרת השלישית,**
23 **וּכְתוּב בָּהּ כִּךְ, לְאַחֲנָא בְּנֵי גְלוּוֹתָא בְּבָבֶל – לאחינו יושבי גלות בבל,**
24 **וְלְאַחֲנָא דְבִמְדֵי – ולאחינו יושבי מדי, וְלִשְׂאָר כָּל גְּלוּוֹתָא דִּישְׂרָאֵל**
25 **– ולשאר כל גלויות ישראל, שְׁלוּמְכוֹן יִסְנָא לְעֵלָם – יתרבה שלומכם**
26 **לעולם, מְהֻדְעִין אֲנַחְנָא לְכוֹן – מודיעים אנו לכם, דְּגוּזְלֵי רַבִּיכִין**
27 **– שהגוזלים רבים, וְאִימְרֵי דְעֻדְקִין – והכבשים הקטנים עדיין דקים,**
28 **וּבְנוֹסְף לְכוֹן יִסְנָא דְאֲבִיכָא לֹא מָטָא – לא הגיע זמן האביב, דְּהִינּוּ**
29 **עדיין לא נתבשלה התבואה כל צרכה, וְשִׁפְרָא מִלִּילָא בְּאַנְפֵּי**
30 **וּבְאַנְפֵי חֲבִירֵי – והוטב הדבר בעיני ובעיני חבירי לעבר השנה,**
31 **וְאִסְיִפִּית עַל שְׂתָא דֹא יוֹמִין תְּלָתִין – והוספתי על שנה זו שלוש**
32 **ימים.**

33 **ומבואר מדברי הברייתא, שרבן גמליאל הזקן על אף תקיפותו כתב**
34 **שהוטב הדבר בעיניו ובעיני חביריו, ואילו רבן שמעון בן גמליאל על**
35 **אף ענוותנותו לא כתב אלא שהוטב הדבר בעיניו.**
36 **דוחה הגמרא: דִּילְמָא בְּתֵר דְעִבְרֵיהוּ – שמא לא כתב רבן גמליאל**
37 **הזקן כן אלא לאחר שהעבירוהו מנשיאותו, שאז נעשה עניו ביותר**
38 **והוסיף לכתוב 'בפני חבירי'.**
39 **הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדיני עיבור השנה: תִּנּוּ**
40 **רַבִּנָּן, עַל שְׁלֹשָׁה דְּכָרִים בֵּית דִּין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה, עַל הָאֵבִיב –**
41 **אם לא הגיע האביב, כלומר, שלא נתבשלה התבואה עדיין כל**
42 **צרכה, וְעַל פִּירוֹת הָאֵילָן שלא יתבשלו עד חג העצרת, וְעַל**
43 **הַתְּקוּפָה של החמה שאינה נופלת בזמנה כפי חודשי הלבנה.**
44 **עַל שְׁנַיִם מִהֶן – אם יש שני דברים מתוך השלושה, מַעֲבְרִין את**
45 **השנה, וְעַל אֶחָד מִהֶן אֵין מַעֲבְרִין, שאם רק אחד מן השלושה אינו**
46 **בא כתיקונו, אֵין מעברים על כך את השנה. וּבְזִמְנֵי שֶׁהָאֵבִיב הוּא אֶחָד**
47 **מִהֶן – מן שני הדברים שמעברים עליהם את השנה, הַכֹּל שְׂמִיחִין,**
48 **שמאחר ועדיין לא נתבשלה התבואה כל צרכה אין הם נפטרים מן**
49 **עיבור השנה, אך אם התבואה כבר ראויה להיקצר ומעברים את**
50 **השנה בשביל הפירות והתקופה הכל עצבים, שמתארך עליהם זמן**
51 **איסור אכילת התבואה החדשה, עד להבאת קרבן העומר.**
52 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל אָמַר, עַל הַתְּקוּפָה, ולא פירש דבריו. ועל**

53 **כן אֲיָבִיעָא לָהּ – נסתפקו בני הישיבה בבאיור כוונתו, האם נתכוין**
54 **לומר שאף על התקופה שְׂמִיחִין, דְּהִינּוּ, שאף באופן שהתקופה היא**
55 **אחת משתי הסיבות שמעברים עליהם את השנה היו הכל שמחים,**
56 **מאחר שאם התקופה נופלת כתיקונה ומעברים את השנה בשביל**
57 **התבואה והפירות, נדחה חג הסוכות בתוך ימי החורף, ויהיו עולי**
58 **הרגל מצטערים בגשמים, שהרי עונות השנה הולכות כפי תקופת**
59 **החמה, אך אם מעברים בשביל התקופה שנופלת שלא בזמנה, נמצא**
60 **שאף לאחר העיבור לא ידחה חג הסוכות מזמנו הרגיל, ולא ירדו בו**
61 **גשמים. אִין שְׂמָא כוונת רבי שמעון בן גמליאל לומר שְׁעַל הַתְּקוּפָה**
62 **לבדה מַעֲבְרִין, ואין צריך טעם נוסף שיצטרף עמה, מאחר שמן**
63 **התורה יש לעבר את השנה על התקופה, בעוד שעל האביב ופירות**
64 **האילן אין מעברים אלא מדברי סופרים. תִּיקוּ – תעמוד שאלה זו**
65 **בספק, שלא נתבאר לבני הישיבה מה היתה כוונתו של רבי שמעון בן**
66 **גמליאל.**
67 **תִּנּוּ רַבִּנָּן, עַל שְׁלֹשׁ אֲרָצוֹת – מחוזות שבתוך ארץ ישראל, שלא**
68 **נתבשלה תבואתם או פירות אילנותיהם, היו בית דין מַעֲבְרִין אֶת**
69 **הַשָּׁנָה, ואלו הן הארצות, יְהוּדָה, וְעַבְרָה הַיַּרְדֵּן, וְהַגְּלִיל. עַל שְׁתֵּים**
70 **מִהֶן מַעֲבְרִין, וְעַל אֶחָת מִהֶן אֵין מַעֲבְרִין, כגון, אם לא נתבשלו**
71 **התבואה והאילנות בארץ יהודה, אבל נתבשלו בגליל ובעבר הירדן**
72 **לא היו מעברים, אבל אם לא נתבשלו בגליל ובעבר הירדן ונתבשלו**
73 **ביהודה, היו מעברים. וּבְזִמְנֵי שֶׁאַרְץ יְהוּדָה הִיְתָה אֶחָת מִהֶן – מן שתי**
74 **הארצות שלא נתבשלו בהן התבואה והפירות, היו הַכֹּל שְׂמִיחִין,**
75 **משום שְׂאֵין מנחת העומר בָּא לכתחילה אֶלָּא מִיהוּדָה, ולפיכך, אם**
76 **עיברו בית דין את השנה על שלא נתבשלה התבואה ביהודה, יכולים**
77 **היו להביא משם את מנחת העומר לאחר שתתבשל התבואה, אבל**
78 **אם נתבשלה התבואה ביהודה כל צרכה, ועיברו השנה על שלא**
79 **נתבשלה בעבר הירדן והגליל, לא היו יכולים להביא את העומר**
80 **מיהודה, מאחר שעד שעת הבאת העומר כבר נתייבשו התבואות**
81 **שבארץ יהודה, ואינן ראויות למנחת העומר, וצריכים היו להביא מן**
82 **הגליל או מעבר הירדן.**
83 **תִּנּוּ רַבִּנָּן, אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בבית הדין הקבוע שביהודה,**
84 **וְאִם עִיבְרִיהָ בְּגִלְלִי הִרִי היא מַעֲוִפֶּרֶת בדיעבד. זו היא דעת חכמים.**
85 **אבל הַעִיד הַנִּנְיָה אִישׁ אוֹנוֹ, שאם עִיבְרִיהָ בְּגִלְלִי אִינָה מַעֲוִפֶּרֶת**
86 **אפילו בדיעבד. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרִיה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן פִּי, מֵאִי**
87 **מַעֲמָא – מה הטעם דְּהַנִּנְיָה אִישׁ אוֹנוֹ, משום דְּאָמַר קָרָא (דברים יב ה')**
88 **'לִשְׁכְּנֵי תִדְרֹשׁוּ וּבֹאֶת שְׂמֹחַ, ויש לדרוש המקרא כך, כָּל דְּרִישָׁה**
89 **שְׂאִתָּה דֹרֵשׁ, כלומר, כל אסיפות בית הדין בעיבור השנה, לֹא יִהְיוּ**
90 **אֶלָּא בְּשִׁכְנֵי שֵׁל מְקוֹם – בשכנות לבית המקדש, דְּהִינּוּ בירושלים**
91 **שבארץ יהודה.**
92 **תִּנּוּ רַבִּנָּן, אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה אֶלָּא בַּיּוֹם, וְאִם עִיבְרִיהָ בְּלִילָה**
93 **אִינָה מַעֲוִפֶּרֶת, וְכֵן אֵין מַקְדִּישִׁין אֶת הַחֹדֶשׁ אֶלָּא בַּיּוֹם, וְאִם**
94 **קִידְשׁוּהָ בְּלִילָה אִינֹן מַקְדִּישׁ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, מֵאִי קָרָא – מאיזה**
95 **מקרא יש ללמוד דינים אלו, מִמִּקְרָא זֶה (תהלים פא ד') 'תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ**
96 **שׁוֹפָר בְּכֶסֶף לַיּוֹם תִּנּוּ, דְּהִינּוּ, שיש לתקוע בשופר בחג שחל בזמן**
97 **שהלבנה מתכסה, וְאִיזֵהוּ חַג שֶׁהַחֹדֶשׁ מִתְכַּסֵּה בּוֹ, הוּא אוֹמֵר זֶה**
98 **רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שהוא המועד היחיד החל בתחילת החודש בזמן**
99 **שהלבנה מתכסת, וּבְתַיִב (שם) 'כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי**
100 **יַעֲקֹב', דְּהִינּוּ, החוק שבני ישראל עושים באותו חג, שהוא קידוש**
101 **החודש, דינו כמשפט, מֵה מִשְׁפָּט אין דנים אלא בַּיּוֹם, אָף קִידוּשׁ**
102 **הַחֹדֶשׁ אין מקדשים אלא בַּיּוֹם.**
103 **תִּנּוּ רַבִּנָּן, אֵין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה**

בשני העבון – בשנים בהם יש רעב בעולם, מאחר שכלתה התבואה
הישנה וצריכים לאכול מיבול השנה החדשה, ואם יעברו את השנה
תיאסר אכילת התבואה החדשה משום איסור 'חדש' למשך חודש
נוסף.

הגמרא מביאה ברייתא שבה מפורש מניין למדים דין זה: **תנאי, רבי**
אומר, נאמר בכתוב (מלכים ב' ד נב) 'ואיש בא מפעל שלשה, ויבא
לאיש האלהים לחם בפגורים עשירים לחם שעורים' וגו'. דהיינו,
הגיע אדם ממקום ששמו בעל שלשה, והביא לאלישע ותלמידיו
עשרים ככרות לחם, והעשוי מן השעורים שביכרו באותו הזמן. ואין
לך קלה בכל ארץ ישראל לבשל פירותיה – אין בכל ארץ ישראל
מקום שבו מתבשלים הפירות מהר יותר מן המקום ששמו בעל
שלשה, ואף על פי כן לא בכרה – לא נתבשל בה באותה השעה
אלא מין אחד של תבואה. שמה תאמר שמין זה חטים היה, שהן
מאחרות להבשיל, תלמוד לומר לחם שעורים, שהן ממהרות
להבשיל מן החטים, ושמה תאמר שאותו הזמן לפני הקרבת העומר
היה, ולפיכך לא בישלו השעורים עד עתה, תלמוד לומר (שם) 'ותן
לעם ויאכלו', שאמר אלישע למשרתו שיתן מן השעורים לתלמידים
שהיו לפניו, ובהכרח שאחר הקרבת העומר היה, ולפיכך הותרו
השעורים באכילה, ואף על פי שהיה לאחר העומר עדיין לא הבשילו
החטים. אמור מעתה, ראיה היתה אותה שנה שנתתעבר על
האביב, שהרי רוב התבואה לא נתבשלה עד לחודש ניסן, ומפני מה
לא עיברה אלישע, מאחר ששנת בצורת היתה אותה השנה, והיו
הכל רצין לבית הקרנות כדי לאכול מן התבואה החדשה, ולפיכך
לא רצה לעבר את השנה ולהאריך עליהם את איסור אכילת 'חדש'.
הגמרא מביאה כמה ברייתות העוסקות בדיני עיבור השנה: תנו
רבנן, אין מעברין את השנה לפני ראש השנה, כלומר, אין בית דין
יושבים לפני ראש השנה לעיין ולקבוע שהשנה הקרובה תהא
מעוברת, מאחר שיש לחשוש שיתכח הדבר עד לחודש אדר,
ויבואו לזולז באיסור חמץ בפסח, ואף אם כבר עיברה אינה
מעוברת, אבל מפני הדחק כשיש לחשוש שמא לא יוכלו בית דין
לדון בעיבור השנה סמוך לחודש אדר, מעברין אותה לאחר ראש
השנה מיד, ואף על פי כן – אף בשעת הדחק כיו, אין בית דין
מעברין אלא את חודש אדר, לעשות שני אדרים, אך אין מעברים
אותה בשני חודשים אחרים.

הגמרא מקשה על הדין שנתבאר בברייתא: איני – וכי כך הוא הדין
שאין מעברין את השנה קודם ראש השנה, והא שאלו לחם חכמים
איגרת לרבא, וכתבו בה ברמזים כדי שלא יבינו אנשים רשעים את
תוכן הדברים וילשינו למלכות, וכך כתבו בה, וזו – שני תלמידי
חכמים, בא מרקת – מטבריה, ותפשו נשר – ותפשם חיל הפרסיים,
ונידם של התלמידי חכמים היו דברים (הנעשה) [הנעשים] במקום
ששמו לזו, ומבאר הגמרא, ומאי ניהו – ומה הם דברים אלו,
תבילת לציצית, בזכות בעל הרהמים וזבובותם של אותם תלמידי
חכמים, יצאו בשלום מידם של חיילי המלכות, ועוד כתבו חכמים
לרבא ענין אחר, ועמוסי ירבי נחשון – הנשיא שבארץ ישראל,
שהוא מזרע נחשון בן עמינדב שהיה ראשון לנשיאים, בקשו לקבוע
נציב אחד – בקש להוסיף חודש על השנה, דהיינו לעבר את השנה,
ולא הניחן אדומי הלז – ולא הניחתם מלכות אדום הרשעה לעשות
כן, מאחר שגורה שמד עליהם, אבל אף על פי כן בעלי הספות –
תלמידי חכמים, נאספו וקבעו לו נציב אחד – קבעו להוסיף חודש
אחד על השנה, ואסיפתם היתה בפרך (בחדוש) שמת בו אהרן
הכהן, שהוא חודש אב. ויש להוכיח מאיגרת זאת, שבשעת הדחק
רשאים בית דין לעבר את השנה אפילו קודם ראש השנה, שהרי
במעשה זה עיברה כבר בחודש אב.

מתרצת הגמרא: תשובי מחשבי – רשאים בית דין לחשב בענין עיבור
השנה קודם ראש השנה, אבל גלוזי לא מגלוז – אין להם לגלות לציבור
אלא לאחר ראש השנה, כדי שלא ישתכח הדבר ויבואו לידי מכשול.
מבררת הגמרא: מאי משמע דהאי נציב לישנא דירחא הוא – כיצד
משתמע מלשון 'נציב' שהכוונה היא 'חדש', שכך רמזו לו חכמים
לרבא באיגרתם, ומבאר הגמרא, דכתיב (מלכים א' ד ו) 'ולשלמה שנים
עשר נציבים על כל ישראל, וכלבלו את המלך ואת (אנשיו) [ביתו]

חדש בשנה'. דהיינו, שהיו למלך שלמה שנים עשר ממונים על שנים
עשר מחוזות, אשר כל אחד מהם היה ממונה לגבות מבני אותו המחוז
את הסכום הדרוש לצורך כלכלת המלך וביתו חודש אחד בשנה.
ומאחר ונציבים' אלו היו ממונים כל אחד על חודש אחד, לפיכך
כשהוצרכו חכמים לשלוח דבריהם ברמזיה, כינו ל'חודש' בשם 'נציב'.
שואלת הגמרא: והכתיב (שם ד ט) 'ונציב אחד [אשר] בארץ'. ומאחר
והיו שנים עשר נציבים הממונים על שנים עשר החודשים, מה היה
תפקידו של נציב נוסף זה. משיבה הגמרא: שנחלקו בענין זה רב
יהודה ורב נחמן, חד אמר שנציב אחד זה היה ממונה על פולם –
על כל הנציבים. וחד אמר, שנציב זה היה פגור חדש העיבור,
דהיינו, בשנה מעוברת היה הוא ממונה לכלכל את בית המלך
בחודש העיבור.

תנו רבנן, אין מעברין את השנה לא משנה להכרתה, כלומר, אם
יודעים בית דין שיוצרכו לעבר את השנה הבאה, אין להם לעבר שנה
זו במקומה, אלא יעברו את השנה הצריכה לכך. ולא שלש שנים זו
אחר זו – אין עושים שלש שנים מעוברות ברציפות, מאחר שעל ידי
כן משתנות השנים מתקונן, ויגיע ניסן של השנה השלישית באמצע
הקיץ. אמר רבי שמעון, מעשה היה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית
האסורים, ועיבר שלש שנים זו אחר זו. ואם כן, יש להוכיח מכך
שהוא מתיר לעשות שלש שנים מעוברות ברציפות. אמרו לו חכמים
לרבי שמעון, האם משם חפץ אתה להביא ראיה, הרי אין להוכיח
משם כלל, מאחר שבית דין יושבו וקבעו אחת אחת בזמנה, דהיינו,
שלא קבעו שלש שנים מעוברות בזו אחר זו, אלא מאחר והיה רבי
עקיבא חכם גדול ובקי בעיבור השנה, ועמדה מלכות הרשעה להורגו,
באו בית דין וישבו עמו לעיין איזו מן השנים הבאות צריכות להתעבר,
וקבעו את עיבוריהם של שלש שנים, אך לא שנים רצופות היו.

תנו רבנן, אין מעברין את השנה לא בשנה השביעית, מאחר
שמאריכים בכך את איסור עבודת הקרקע בחודש נוסף, ולא במוצאי
שביעית – בשנה השמינית, מאחר שכבר כלתה התבואה הישנה
משמנת השישית, וצריכים לאכול מתבואת השמינית, ואם יעברו
בית דין את השנה יאריכו עליהם את איסור אכילת 'חדש'. אימתי –
באיו שנה היה בית דין רגילין לעבר, בערב שביעית – בשנה
השישית, כדי להוסיף עוד חודש של עבודת קרקע כהכנה לשנה
השביעית. אמנם התלמידים של בית רבן גמליאל היו מעברין את
השנה אף במוצאי שביעית, ולא היו חוששים מכך שמאריכים את
איסור החדש, מאחר שסברו שמותר להביא לארץ ישראל ירקות
ותבואה מחוץ לארץ, מיבול השנה השביעית, שהותר באכילה על
ידי הבאת העומר של שנת השביעית, ואם כן יכולים הם לאכול
מירקות אלו. ואילו החכמים האוסרים לעבר את השנה בשמינית,
סוברים שאסור להביא ירקות ותבואה מחוץ לארץ, ולפיכך אין
לעבר שנה זו כדי לא להאריך עליהם את איסור 'חדש'.

ובפסולות דתני – ובמחלוקת זו נחלקו גם תנאים אחרים,
דתנאי ברייתא, אין מבאיין ירק מחוצה לארץ, ורבותינו התיירו
להביא. מאי בינייהו – במה נחלקו. אמר רבי ירמיה, חוששין
לגושיהן איכא בינייהו – נחלקו האם יש לחשוש שיביא יחד עם
הירק גם גושי עפר מחוץ לארץ, שגורו עליו חכמים טומאה משום
ספק קברים, ועל ידי כן יטמא טהרות של ארץ ישראל, תנא קמא
סובר שיש לחשוש לכך, ועל כן אוסר הוא להביא ירק מחוץ לארץ,
ורבותינו אינם חוששים לזה.

תנו רבנן, אין מעברין את השנה מפני הפומא, כלומר, אם רואים
בית דין שרוב הציבור יהיו טמאים בשעת הקרבת קרבן פסח, ולא
יחא ספק בידם להטहर, אין להם לעבר את השנה כדי שיוכלו לטהר
עצמם, אלא יעשו את הפסח בטומאה. אלו דברי תנא קמא. רבי
יהודה אומר, מעברין את השנה מפני הטומאה, כדי שיוכלו לעשות
הפסח בטהרה. אמר רבי יהודה, מעשה בחזקתה מלך יהודה שעיבר
את השנה מפני הפומא, שנטמאו ישראל בימי אחז אביו, ועיבר
השנה כדי שיוכלו לעשות הפסח בטהרה, ולאחר מכן נוכח שטעה
בזה ועיבר השנה שלא כדין, ובקש רחמים על עצמו שימחלו לו
העון. דכתיב (דברי הימים ב' ל יח) 'כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה
יששכר וזבולון לא הטהרו,

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף יב עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) צא רש"י תוספות

בשני רעבון. לפי שכלה התבואה וצריכין לאכול מן החדש: לחם ביכורים. לחם אביב משמע שעכשיו היה מבכר: ושמה תאמר חיטין היו. שהן אפילות לכך נתאחרו לבשל עד אחר הפסח תלמוד לומר לחם שעורים: ושמה תאמר לפני העומר היה. ובזמן ביכר תלמוד לומר תן לעם ויאכלו מלמד שקרב העומר והותר החדש: אמור מעתה ראוייה היתה אותה שנה להתעבר. על

האביב שבשהוגיע ניסן עדיין לא היה רוב אביב דהא לאחר ששה עשר בניסן לא ביכרו אלא שעורין ולא קרינא ביה חדש האביב: ששנת בצורת היתה. בקראי משכחת לה: אין מעברין. אין יושבין ב"ד קודם ראש השנה לעיין ולומר תתעבר שנה זו בשני אדרים מפני שיש שבחה בדבר קודם שיגיע ומזוללי בחמוץ: אבל מפני הרוק, שמא לא יהא שם ב"ד מופלא סמוך לאדר או שמא יבא המלך אדומי ועיכב על ידן מעברין אותה ומודיעין לגולה אחר ר"ה מיד שעברנה: ואעפ"כ אין מעברין. אותה בשני חדשים אחרים אלא ששיגיע אדר יעשו שני אדרים: זוג שני תלמידי חכמים: בא מרקה. טבריא: ותפשו נשר. חיל פרסיים: דברים הנעשים בלזו. תכלת בלזו עושין אותה כדאמרין בסוטה (דף מז:) היא לזו שצובעין בה תכלת: עמוסי יריבי נחשון, נשיא שבארץ ישראל שהוא מזרע נחשון בן עמינדב ראשון לנשיאים: בקשו לקבוע נציב אחד. בקשו להוסיף חדש אחד על השנה לעברה: ולא תהיו אדומי חלו. מלכות הרשעה גזרה גזירה עליהן: בירח שמת בו אהרן. באב אלמא מפני הדיק מעיינין בעיבור שנה לפני ראש השנה: גלוי לא מגלו. עד לאחר ראש השנה שלא ישכחו בני הגולה: נציבים. ממונים: חדש בשנה. יהיה על כל אחד לכלכל: כנגד חדש העיבור. בשנה מעוברת היה אותו נציב מכלכל באדר השני: משנה לחברתה. אם שנה הבאה צריכה לעבר אין מעברין שנה זו מפני צורכי שנה הבאה אלא הצריכה תתעבר: ולא שלש שנים זו אחר זו. שא"כ משתנות השנים מתיקונם ובא לו ניסן להשליש באמצע הקיץ: ב"ד ישבו וקבעו כל אחת ואחת בזמנה. ולא עיברו ג' שנים רצופות ולא זו אחר זו היו אלא מפני שר"ע חכם גדול היה ובקי בעיבור השנה והוא עומד ליהרג באו ב"ד וישבו עמו ועיינו בעיבור ג' שנים ולא רצופות אלא כל אחת בזמנה דהא אמרינן מפני הדיק חשובי מחשבתינן גלוי לא מגלינן לישנא אחרינא ולא ג' שנים זו אחר זו תנא קמא נמי בהא קאסר שלא יעיינו בעיבור שלש שנים זו אחר זו בישיבה אחת ואפילו לעברן בזמנן: משם ראה בית דין ישבו. אחרי כן בכל שנת עיבור ועיבור וקבעוה ולא סמכו על אותו מנין אלא לפי שהיה רבי אחא אבוי מעברה: זרה שלא חששו לתורה והיה חזקיהו מחזירן למוטב וידע שלא יסיקו כולן לבא ולטרה עד הפסח ועיבר השנה: בשלשתם בימיו: לא בשביעית. לפי שמאריכין עליהן איסור עבודת קרקע: ולא

במוצאי שביעית. בשמינית לפי שכלה הישן מאריכין עליהן איסור החדש: בערב שביעית. להוסיף להם חדש לעבודת קרקע: של בית רבן (שמעון) מעברין במוצאי שביעית. ואין חוששין אם כילה הישן וקסבר מביאין ירק ותבואה מחוצה לארץ לארץ ישראל מאותה שחרשו וחרעו בשביעית והתירם עומר של שביעית: מאי בינייהו. במאי פליגי: חוששין לגושיהו. שמא יביא עמה מגוש ארץ העמים שמטמא באהל ויטמא טהרות של ארץ ישראל: מפני הטומאה. כגון שהיה נשיא חולה ואמדרוהו למות ערב הפסח או (שני) ימים קודם והיו טמאים או שהיה רובן טמאים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין לצמוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך אלא יעשו בטומאה: שעובר את השנה מפני הטומאה. שנטמאו בימי אחא אבוי מעברה: זרה שלא חששו לתורה והיה חזקיהו מחזירן למוטב וידע שלא יסיקו כולן לבא ולטרה עד הפסח ועיבר השנה: ובקש רחמים על עצמו. שימחל לו העון ולקמן פריך הואיל ואמר רבי יהודה מעברין למה ביקש רחמים על עצמו:

בשני רעבון. תניא, רבי אומר, 'ואיש פא מפעל שלישה, ויבא לאיש האלהים לחם בפגורים עשירים לחם שעורים' וגו'. ואין לד קלה ככל ארץ ישראל לבשל פירותיה יותר מפעל שלישה, ואף על פי כן לא בכרה אלא מין אחד. שמה תאמר חפיים, תלמוד לומר 'שעורים', שמה תאמר לפני העומר, תלמוד לומר 'תן לעם ויאכלו', אחר העומר היה. אמור מעתה, ראוייה היתה אותה שנה שתתעבר, ומפני מה לא עיברה אלישע, ששנת בצורת היתה, והיו הכל רצין לבית הגרנות. תנו רבנן, אין מעברין את השנה לפני ראש השנה, ואם עיברה, אינה מעוברת. אבל מפני הדיק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד, ואף על פי כן אין מעברין אלא אדר. איני, והא שלחו ליה לרבא, זוג פא מרקה ותפשו נשר ויכרם דברים [הנעשים] בלזו, ומאי ניהו, תכלת. בזכות הרחמים ויבוכותם יצאו בשלום. ועמוסי יריבי נחשון, בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחון אדומי חלו, אבל בעלי אסופות נאספו וקבעו לו נציב אחד, בירח שמת בו אהרן הכהן. חשוכי מחשב, גלוי לא מגלו. מאי משמע דהאי נציב לישנא דירחא הוא, דכתיב 'ולשלמה שנים עשר נציבים על כל ישראל, וכלכלו את המלך ואת [ביתו] החדש בשנה'. והפתיח 'ונציב אחד [אשר] פאריץ', רב יהודה ורב נחמן, חד אמר אחד ממונה על פולס. וחד אמר, כנגד חדש העיבור. תנו רבנן, אין מעברין את השנה לא משנה לחברתה, ולא שלש שנים זו אחר זו. אמר רבי שמעון, מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים, ועיבר שלש שנים זו אחר זו. אמרו לו, משם ראיה, בית דין ישבו וקבעו אחת אחת בזמנה. תנו רבנן, אין מעברין את השנה לא בשביעית, ולא במוצאי שביעית. אימתי רגילין לעבר, ערב שביעית. של בית רבן גמליאל היו מעברין במוצאי שביעית, ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא, אין מביאין ירק מחוצה לארץ, ורבותינו התירו. מאי בינייהו, אמר רבי ירמיה, חוששין לגושיהו, איכא בינייהו. תנו רבנן, אין מעברין את השנה מפני הטומאה. רבי יהודה אומר, מעברין. אמר רבי יהודה, מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה, ובקש רחמים על עצמו, דכתיב 'כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הפתירו, כי

ראוייה היתה אותה שנה שתתעבר. וא"ת מנ"ל דילמא אביב הוא דלא הוא אבל פירות האילן ותקופה הוּו כתיקונן ואמרין דעל אחד מהן אין מעברין וי"ל דמסתמא כיון דבעל שלישה הקלה שבארץ ישראל לא ביכרה אלא מין אחד ש"ו דפירות האילן נמי לא הוּו וא"ת ודילמא ביהודה הוא דלא הוּו אבל בעבר הירדן ובגליל הוּו וי"ל דהא נמי שמעינן מבעל שלישה שהיא הקלה שלא ביכרה, ומפני מה לא עיברה אלישע, וא"ת ומנא לן דלא עיברה וי"ל דאם איתא דעיברה אי אפשר שלא היו מוציאין בכמה מינין אחר העומר: אין מעברין אלא אדר. וכל שאר החודשים אין מעברין דכתיב (סאטר ג) לחדש שנים עשר הוא חדש אדר ואי מעברין אחת משאר החודשים לא הוי אדר שנים עשר: לא משנה לחברתה. פי' בקונטרס שנה זו שאינה צריכה להתעבר אין מעברין כדי לתקן שנה הבאה ואין הלשון משמע כן אלא נראה דמיידי לחשב דאין מחשבין בשנה זו על שנה שלאחריה ואע"ג דלא מגלין מי"מ אין מחשבין לסמוך דא אותו חשבון שלא לעשות חשבון אחר: ולא שלש שנים זו אחר זו. פירוש רצופות שלא יבא ניסן ופסח באמצע הקיץ כדפי' בקונטרס וק"ק דמאי אריא שלש אפי' שותים נמי ועוד דקאמר ר' שמעון מעשה בר' עקיבא שעיבר ג' שנים רצופות ורבנן מהדרו ליה ב"ד ישבו וקבעו כל אחת בזמנה פי' ולא רצופות היו ואין הלשון משמע כן ונראה כלשון אחר שפי' בקונטרס דאין מעברין ג' שנים היינו שאין קובעין בפעם אחת להיות שלש שנים מעוברות כל אחת בזמנה ולפי' זה לא יתכן מה שפירש משנה לחברתה דמשמע דמודה ר"ש ברישא:

חוששין לגושיהו. פי' הקונטרס דמסתמא באהל חושש דתניא במסכת אהלות (פ"ב משנה ג) דגוש הבא מארץ העמים מטמא במגע ומשא אבל לא באהל והא דמשמע בפ"ק דשבט (דף טו: ושם) ובבביר (דף נה: ושם) דמטמא באהל היינו דווקא בארץ העמים אבל אם הביא מעפרה לארץ ישראל לא מטמא באהל לכן צריך לומר דהבא דחוששין לגושיהו דבא שטמא במגע ומשא: שעובר השנה מפני הטומאה. פי' בקונטרס שנטמאו בע"ז דע"ז מטמא בפרק ר' עקיבא (דף פב.) כמת אע"ג דטומאת ע"ז מדרבנן מאותה שעה שמא גזרו עליה דהא דריש ליה התם מקראי דרברי הקבלה וביירושלמי אמר דגולגלתו של ארונה היבסי מצינו אחת המזבח ותימה שהרי (בט"ז) היו יכולין לטוהר ולמה עיברהו והא סגי בהזאת שליש ושביעי ואפר פרה לא היו חסרים דכל בית ראשון עמד להם אפר פרה דמשה כדאמר (פרה פרק ג משנה ה) דשני' עשה עזרא ושמה לא היה להם הדבר מזומן לטוהר:

כהן

במוצאי שביעית. בשמינית לפי שכלה הישן מאריכין עליהן איסור החדש: בערב שביעית. להוסיף להם חדש לעבודת קרקע: של בית רבן (שמעון) מעברין במוצאי שביעית. ואין חוששין אם כילה הישן וקסבר מביאין ירק ותבואה מחוצה לארץ לארץ ישראל מאותה שחרשו וחרעו בשביעית והתירם עומר של שביעית: מאי בינייהו. במאי פליגי: חוששין לגושיהו. שמא יביא עמה מגוש ארץ העמים שמטמא באהל ויטמא טהרות של ארץ ישראל: מפני הטומאה. כגון שהיה נשיא חולה ואמדרוהו למות ערב הפסח או (שני) ימים קודם והיו טמאים או שהיה רובן טמאים בסוף אדר וכלתה אפר הפרה ואינן יכולין לצמוא עכשיו פרה אדומה אין מעברין בכך אלא יעשו בטומאה: שעובר את השנה מפני הטומאה. שנטמאו בימי אחא אבוי מעברה: זרה שלא חששו לתורה והיה חזקיהו מחזירן למוטב וידע שלא יסיקו כולן לבא ולטרה עד הפסח ועיבר השנה: ובקש רחמים על עצמו. שימחל לו העון ולקמן פריך הואיל ואמר רבי יהודה מעברין למה ביקש רחמים על עצמו:

בהן

1 גדול ביום הכפרים יוכיח. משאר קרבנות לא מצי למידך דתמיד היה על מצחו
2 כדמשמע בפ' האומר (קדושין סו). הקם להם ציץ שבין עיניך משמע שהיה על מצחו
3 אפי' שלא בשעת העבודה:

6	גדול ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחין שבת וטומאה
7	ופ' העלם דבר של ציבור ושערי ע"ז וחגיגה
8	דקרבן ציבורה וקאן דוחין אלא נקט האי כללא
9	ביד כל שזמנן קבוע ודוחה ואפילו יחיד וכל
10	שאן זמנו קבוע אמר דוחה ואפילו דריבנה:

6 עט. ושם) פלגיו כשהיו ישראל מחצה סהררים
 7 ומחצה טמאין דרב אמר הללו ערשין לעצמן
 8 והללו ערשין לעצמן דרב כהנא אמר סהררים
 9 ערשין את הראשון וטמאין ערשין את השני
 10 ואיבא דאמר דרב כהנא אמר סהררים ערשין את

20 כלישנא בתרא דרב כהנא למה לי משלימות
21 בעדיפות גזי ואי כלישנא קמא דרב כהנא למה
22 לי עדיפות במשלימות סגי ו"ל דגס משלימות
23 ועדיפות בהשתא ככולו לשינוי עשה שלא
24 בתרוה ולכך דקס רמיהו על עצמו וד"מ לשינוי

27 אלא אליבא דר"ש קיימין דאית ליה ב'פ' האשה
28 (שם צא) דנשים בראשון רשות
29 **מכדי** מפוראי לפסחא כו. אמתני' עדיות
30 (פ"ו ב') דמדיית פירק התנשקין (לשמן
31 דף פו. רש"י) הם העידו שמעברין את השנה כל

23 רַבִּי שְׁמוּעוֹן אוֹמֵר מֵעֶבְרִין, אֵלָּא מִפְּנֵי מָה בִּקְשׁוּ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹן,
24 עִיבַר גִּיסָן בְּגִיסָן. אָמַר מַר, שְׂאִין מֵעֶבְרִין אֵלָּא אֲדָר, וְהוּא עִיבַר
25 ה'חֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם', זֶה גִּיסָן וְזֶאֱחָר גִּיסָן, מַעַה בְּשִׁמּוּאֵל. דְּאָמַר שֶׁ
26 בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אֲדָר, הוֹאִיל וְרָאוי לְקוֹבְעוֹ גִּיסָן. וְאִיהוּ סִבָּר, ה'

[illegible]

34 מעובר ומקודש. אָמַר לִיה רָבָא לְרַב נַחֲמָן, מִפְּדֵי מִפּוּרְיָא לְפִסְחָא
35 דְּרִישִׁינָן בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח, דְּתַנְיָא, שׁוֹאֲלִין בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח קוּדְמֵי לֵל
36 בֶּן גְּמְלִיאֵל אֹמֵר, שְׁתֵּי שְׁבֻתוֹת. וְכִי מִטִּי רִישׁ יִרְחָא מִרְחֻקִּין לִיה, אֶזְרָא
37 מִדְּעַד דִּיעֵי דְשַׁמָּא מַעֲבֵרְתָּא בַּחוּשְׁבָּנָא תִּלְיָא מִלֵּילָא. אִמְרִי, חוּשְׁבָּנָא

[illegible]

כִּי אֲבָלוּ אֶת הַפֶּסַח בְּלֹא כִּתְבוֹתָיו. שְׂעִיר אֶת הַשֵּׁנָה מִפְּנֵי הַטּוֹמָאָה שֶׁלֹּא כִּדְרָתָא: נִסָּן
בְּנִסָּן. אַחֲרֵי שֶׁקִּדְּשׁוּ לַשֵּׁם נִסָּן חֹר וּנְמָלָךְ וּשְׂאֵאוֹ אֲדָר הַשֵּׁנִי ר"ש בֶּן יְהוֹדָה אָמַר.
לֹא יַעֲיֹבֵד אֶלֶּא הִשְׁיִאן לַפֶּסַח שְׁנֵי שָׁלָל כִּדְּוִן לְפִיכָּךְ בִּיקֻשׁ רַחֲמִים עַל עַצְמוֹ: הַחֲוִיָּה
בְּצִיּוּרָה. כְּלוֹמֵר מִקֻּשׁ הַחֲוִירָה טוֹמָאָה בְּצִיּוּרָה כִּי כִּמָּה דֹּאפֶּשֶׁר לְהַדִּיר שִׁיעֻתוֹ
בְּטַהֲרָה מִכֻּלָּה וּלְכַן מַעֲבִירִין כִּדְרֵי שִׁיעֻתוֹ

טומאה בין שאינו על מצחו מרצה: כהן גדול.
בבואו לפני לפני ביום הכיפורים יוכיח
שאינו לזבח בגדי זהב ואם איער' טומאה
בקרשים מרצה הציץ: אמר לו. הנח ליום
הכיפורים שכולו עבודת ציבור הוא וטומאה

15 יְהוּדָה אוֹמֵר אֵינָהּ מַעֲבֹרֶת. לִפִּי שְׁחַטְמוּמָהּ
 16 הִתֵּרָהּ הִיא בַּעֲיֹבֹר וּשְׁלֵל לְצוֹרֵךְ עֵיבֹרָהּ
 17 לְכַתְּחִילָהּ א"כ. דַּת'ק קָאָמֵר אִין מַעֲבָרִין
 18 לְכַתְּחִילָהּ וּלְרַבִּי שְׁמַעוֹן מַעֲבֹרֶת לְכַתְּחִילָהּ
 19 וְאִידִי דַקָּאָמֵר רַבִּי יְהוּדָה אֵינָהּ מַעֲבֹרֶת אָמַר

לעשות זה אדר והאדר ניט; ביום שלשים של
אדר. אם לא ישבו עד הנה בעיבור שנה לא
עברוה עוד הוואיל הויזם ראוי לקבוע סבר
אם היה אדר חסר; ואילו, מעיקרם סבר
הואיל הראוי לא אמרנין ועיברה ולבסוף

לאו דווקא אלא כדמפרש ואזיל שהזכרים
היו טמאים יותר מן הטהורים וגם היו רובן
הטהורות צד שהגנים טהורות משלימות את
מחצה הטהורים ועודפות עליהן כשנאמרה
מונה אנשים וגם באחת בטמאים ובטהורים

36 חובה בהבאת הפסח ראשון ואיכא למאן
37 דאמרי נשים רשות וחזקה מניקרא סבר נשים
38 בפסח ראשון חובה ומיצטרפו הלכך הו
39 טמאים מיעוטא ומידדו ולבסוף סבר נשים
40 בפסח ראשון רשות ולא מיטסרי והוו לזו

מקדש הוא לאדר השני דכין דראוי לקבוע
ניסן קרינא ביה זה ניסן ואין אחר ניסן אלא
שחקי בעי מיט ריש דרחא אחרינא מקדשי ליה
לניסן: ומפריה דרשינן עהובור הפסח. וזכין
דלא עיבורא קודם הפורים ושמעו דרשה של

וּמִלֹּלִי בַחֲמִין: בַּחוּשְׁבָּא תִּלְיָא מִלְתָּא. 50
שְׁתִּיקִין הַדּוּחִין לִפְּי חֲשׁוֹן תְּקוּפַת הַחֲמָה הֵם 51
מִתְגַּלְגֵּלִין וְכוּבְרִין כִּי שְׁנַת הַחֲמָה עַל שְׁנַת 52
הַלְבָּנָה יוֹתֵר מִדְּמַאי מִתְאַרֵךְ אַחֲרֵי אֶרֶץ 53
הַפֶּסֶס שֶׁהַמוֹעֲדוֹת אֵנוּ קוֹבְעִין אַחֲרֵי תוֹלְדוֹת 54

פֶּלֶת בִּי"ז אַבְלֵ אִם הִיְתָה תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי נּוֹפֶלֶת בִּשְׁשָׁה עָשָׂר אֵין מַעֲבְרִין וְלִקְמִיָּה יִלְיָף
 58 א:

המעשה שהיה בחזקיה המלך, שעיבר את השנה מפני הטומאה, ולאחר מכן ביקש רחמים על עצמו, מאחר שנתברר לו שעשה שלא כדין.

שואלת הגמרא: אי הכי, כיצד יתבאר המשך דברי הברייתא, רבי שמעון אומר, אם מפני הטומאה עיברה הרי היא מעוברת, דהיינו, שלכתחילה אין מעברין מפני הטומאה, אך בדיעבד חל העיבור, ולפי המתבאר בתירוץ הגמרא היינו תנא קמא – הרי זה ממש כשיטת תנא קמא, הסובר שאין מעברין את השנה לכתחילה מפני הטומאה, ואם עיברה הרי היא מעוברת.

משיבה הגמרא: אמר רבא, לכתחילה איכא בינייהו – נחלקו תנא קמא ורבי שמעון האם מותר לעבר השנה לכתחילה מפני הטומאה, לדעת תנא קמא אין מעברין לכתחילה, ואילו לדעת רבי שמעון מעברים, ואף שנקט בדבריו בלשון דיעבד 'אם מפני הטומאה עיברה מעוברת', נקט כן אגב דברי רבי יהודה שאמר 'אינה מעוברת' ולפיכך אמר הוא 'מעוברת', אך מתיר הוא לעברה אף לכתחילה.

הגמרא מביאה ראייה מברייתא שאכן בזה נחלקו תנא קמא ורבי שמעון: תנא נמי הכי – אכן שנינו כך בברייתא, אין מעברין את השנה מפני הטומאה לכתחילה, אלו דברי תנא קמא. רבי שמעון אומר מעברין אפילו לכתחילה, ואלא מפני מה בקש חזקיהו רחמים על עצמו, הרי רשאי היה לעבר השנה, לא משום שעברה מפני הטומאה, אלא מפני שאין מעברין אלא את חודש אדר, והוא עיבר את חודש ניסן בניסן, דהיינו, שעברו לאחר שכבר החל חודש ניסן.

עתה מבאר הגמרא את דברי רבי שמעון: אמר רב – שנינו לעיל בברייתא, שסובר רבי שמעון שהטעם שביקש חזקיהו רחמים על עצמו, הוא משום שאין מעברין אלא את חודש אדר, והוא עיבר ניסן בניסן – לאחר שכבר נכנס חודש ניסן. מקשה הגמרא: וכי לית ליה לחזקה – האם אין הוא סובר את דרשת חכמים על המקרא (שמות יב ב) 'החודש הזה לכם', זה ניסן ואין אחר ניסן, כלומר, אחר שקבעתם את החודש לניסן, אין אתם רשאים לעבר השנה ולקרוא חודש זה אדר, ולאחר מכן לקרוא לחודש שלאחריו ניסן, ואם כן, כיצד טעה חזקיהו בדבר כזה.

מתרצת הגמרא: לא טעה חזקיהו בדין זה, אלא טעה ברשומאל – בדינו של שמואל, דאמר שמואל, אין מעברין את השנה ביום השלישי של חודש אדר, הואיל והיה יום זה ראוי כבר לקבועו לחודש ניסן, אם היה חודש אדר חסר, ואיהו – חזקיהו סבר מתחילה שהואיל וראוי לקבועו ניסן לא אמרינן – אין אומרים דין זה, אלא כל זמן שלא נכנס חודש ניסן רשאים עדיין לעבר השנה, ולפיכך עיברה ביום שלוששים של אדר, ולבסוף חזר בו והודה לדינו של שמואל, ונתברר לו שעשה שלא כהוגן, וביקש רחמים על עצמו.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי שמואל: תנא נמי הכי – אכן כך שנינו בברייתא, אין מעברין את השנה ביום השלישי של אדר הואיל ויום זה ראוי כבר לקבועו ניסן.

הגמרא ממשיכה לבאר את מחלוקת התנאים בברייתא לעיל לגבי חטאו של חזקיהו: שנינו לעיל, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, לא עיבר חזקיהו את השנה כלל, אלא מפני מה ביקש רחמים על עצמו מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני שלא כדין, שהיה עליהם לעשות פסח ראשון, וטעה חזקיהו בהוראתו זו.

מבררת הגמרא: היכי דמי – באיזה אופן היתה טעותו של חזקיהו, שמתחילה השיאם לעשות פסח שני ולבסוף חזר בו. מבאר הגמרא, אמר רב אשי, כגון שהיו ישראל באותה השנה מזהים ממים ומחצה מהזרים, ונשים היו משלימות לפהזרים ועודפות עליהם. כלומר, הגברים היו רובם טמאים, ואילו הנשים היו רובן טהורות, כך שהשלימו הנשים את הגברים למנין מחצה טהורים, ועוד היו עודפות עליהם עד שנעשו הטהורים יתירים על הטמאים, ונמצא שאם מונים את הגברים לבדם, יש להם לעשות פסח ראשון בטומאה ולא להידחות לפסח שני, מאחר שרובם טמאים, וכלל הוא בדינו 'איש נדחה לפסח שני ולא ציבור', שאם רוב הציבור טמאים יש להם לעשות פסח ראשון בטומאה, אך אם מונים את הנשים יחד עמם, נמצא שרוב העם טהור ומיעוט טמא, ויש על הטהורים לעשות פסח

כי אכלו את הפסח בלא כבוד, כי התפלל [י]חזקיהו עליהם לאמר ה' השוב לבשר בעד'. דהיינו, מאחר והיו רוב העם טמאים עיבר חזקיהו את השנה, אך לאחר מכן נוכח שהיה עיבור זה שלא כהלכה, ונמצא שאכלו את הפסח שלא בזמנו, ועל כן ביקש רחמים שיתכפר לו העון.

רבי שמעון אומר, אם מפני הטומאה עיברה, הרי היא מעוברת, ולא היה בכך עון, אלא מפני מה בקש חזקיהו רחמים על עצמו, מפני שאין מעברין אלא את חודש אדר, והוא עיבר ניסן בניסן, דהיינו, לאחר שכבר קידש את החודש לשם ניסן חזר בו ועשאו אדר שני, ובאופן כזה אין עיבור השנה חל, ונמצא שעשו הפסח שלא בזמנו, ועל כך ביקש רחמים שיתכפר לו העון.

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, לא עיבר חזקיהו את השנה כלל, ומפני מה ביקש רחמים על עצמו, מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני, ובוזה עשה שלא כדין, שמאחר ורוב הציבור טמאים היו היה עליהם לעשות פסח ראשון בטומאה ולא להידחות לפסח שני, ועל כן ביקש רחמים שיתכפר לו העון.

עתה מבאר הגמרא את כל דברי הברייתא: אמר רב, רבי יהודה אומר מעברין את השנה מפני הטומאה. אלא תנא – יש להוכיח מכך, ראית ליה לרבי יהודה – שרבי יהודה סובר שטומאה דחיה היא בציבור, דהיינו, אף שהותר לציבור להקריב בטומאה אין לעשות כן לכתחילה, אלא יש לחזר בכל האפשר להקריב בטהרה, ולפיכך סובר רבי יהודה שצריך לעבר את השנה כדי שיוכלו לעשות הפסח בטהרה. ולכאורה יש להקשות בזה סתירה בדברי רבי יהודה, והא תנא בברייתא, שהציץ של הכהן הגדול, המכפר על קרבנות שנטמאו שיעלו לרצון, בין שישנו על מצחו של הכהן הגדול, ובין שאינו על מצחו הרי הוא מרצה. אלו דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר, עוד – כל עוד שהוא מונח על מצחו של הכהן הגדול, הרי הוא מרצה, אך אם אין עוד מונח על מצחו אינו מרצה. אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, כיצד סבור אתה שאם אין הציץ מונח על מצחו של הכהן אינו מרצה, והרי בהן גדול בשעת כניסתו לקודש הקדשים ביום הכיפורים יוכיח, שאינו על מצחו – שאין הציץ על מצחו, מאחר שלבוש היה בבגדי לבן, ואף על פי כן הרי הוא מרצה אם אירעה טומאה באחד הקרבנות. אמר לו רבי יהודה, הנח ליום הכיפורים שכל הקרבנות הקרבים בו קרבנות ציבור הם, והדין הוא שטומאה הותרה בקרבנות לגמרי, ונמצא שאין צריך כלל לכפרת הציץ, אבל בקרבן יחיד שצריך לכפרה, אכן אין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצח הכהן הגדול.

ויש ללמוד מדברי רבי יהודה בברייתא, שהוא סובר שטומאה הותרה בציבור, כלומר, שאין צריך לחזר אחר עשייתה בטהרה, שאם כן עדיין היה צריך ביום הכיפורים לריצוי הציץ, אלא ודאי סובר הוא שהטומאה הותרה לגמרי בציבור, והרי זה סותר לדבריו בברייתא לעיל, שיש לעבר את השנה כדי לעשות את קרבן הפסח בטהרה.

שבה הגמרא ומקשה על דברי המקשן עצמו: ולימצינן – ולשיטתך, שסובר אתה שאמר רבי יהודה שיש לעבר את השנה מפני הטומאה, ולפיכך מקשה אתה סתירה מדבריו לגבי ציץ, אם כן תיקשי לך היא גופה – היה לך להקשות סתירה בברייתא עצמה, שהרי נאמר שם שרבי יהודה אומר שמעברין את השנה מפני הטומאה, ולאחר מכן ממשיכה הברייתא ואומרת, אמר רבי יהודה, מעשה בחזקיהו מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה, וביקש רחמים על עצמו על שעשה שלא כהוגן, ומדוע היה לו לבקש רחמים, הרי לשיטת רבי יהודה אכן מעברים את השנה מפני הטומאה, ונמצא שעשה חזקיהו כדין. אלא בהכרח צריך לומר דחפזי חספא – שיש חסרון בלשון הברייתא, והכי קתני – וכך יש לשנות דברי הברייתא, אין מעברין את השנה מפני הטומאה, ואם עיברה הרי היא מעוברת בדיעבד, אלו דברי תנא קמא. רבי יהודה אומר, אף אם עיברה אינה מעוברת, מאחר שהטומאה הותרה לגמרי בציבור, ונמצא שעברה שלא לצורך כלל, ולא חל העיבור. ואמר רבי יהודה מעשה בחזקיהו וכו', כלומר, ועל כך המשך רבי יהודה והביא הוכחה לשיטתו, מן

רבי יוסי אומר, אין מעברים את השנה על התקופה, אלא אם כן
היתה תקופת תמוז חסירה אחר וְעֶשְׂרִים יום מחודש תשרי, ונופלת
תקופת תשרי בכ"ב תשרי, אבל אם אינה חסירה אלא עשרים יום,
ונופלת התקופה החדשה בכ"א תשרי, אין מעברים על כך את השנה.
הגמרא מבארת את סברות המחלוקת: וְיִשְׁנִיהֶם – בין רבי יהודה ובין
רבי יוסי, מְקַרְא אַחֵד דְּרִשּׁוּ – נחלקו בדרשת אותו הפסוק, שנאמר
לגבי חג הסוכות (שמות לד כב) חֹג הָאֵסִיף תִּקְוֶת הַשָּׁנָה. דהיינו,
שצריך שיחול חג הסוכות שהוא זמן איסוף התבואה בתקופת השנה
החדשה, כלומר, בתקופת תשרי, ולא בתקופת תמוז שהיא מן השנה
שעברה. אמנם אין כוונת הכתוב ליום החג עצמו, שהרי אסור לאסוף
בו את התבואה, אלא הכוונה לימי חול המועד שהותר בהם האיסוף
לצורך מלאכת דבר האבד. ונחלקו התנאים, כמה ימים מחול המועד
צריכים לחול בתקופה החדשה. מ"ר – רבי יהודה סָבַר, כּוֹלֵה חֹג
כְּעִינֵי בְּתִקְוַת הַחֹשֶׁה – צריך שכל החג, דהיינו כל ימי חול המועד,
יחולו בתוך תקופת תשרי, ולפיכך אם רואים בית דין שעתידיה תקופת
תמוז להימשך עד ט"ז תשרי, ותקופת תשרי תתחיל רק ב"ז בתשרי,
צריכים הם לעבר על כך את השנה, שהרי יום אחד מחול המועד
יחול בתקופה הישנה, אבל אם אין תקופת תמוז עתידה להימשך
אלא עד ט"ו בתשרי, והתקופה החדשה תתחיל בט"ז בתשרי, אין
מעברים על כך את השנה, שהרי כל ימי חול המועד יחולו בתקופת
תשרי. וּמ"ר – רבי יוסי סָבַר, מְקַצֵּת חֹג כְּעִינֵי בְּתִקְוַת הַחֹשֶׁה – די
בכך שיהיו מקצת מימי חול המועד חלים בתקופה החדשה, ולפיכך
אם תימשך תקופת תמוז עד כ"א תשרי, ותקופת תשרי תתחיל בכ"ב
תשרי, יש לעבר על כך את השנה, שהרי אין אפילו יום אחד מחול
המועד בתקופה החדשה, אבל אם תקופת תשרי תתחיל בכ"א
בתשרי אין מעברים את השנה, מאחר שמקצת מימי חול המועד
יחולו בתקופה החדשה.

מבררת הגמרא: מ"א ק"א סָבַר רבי יהודה ורבי יוסי, כיצד יש לדון
את היום שבו נופלת התקופה, א' קִסְבָּרִי יום תְּקִיפָה גִּזְמֵר – שהיום
שבו נופלת התקופה נידון עדיין כגמר התקופה הישנה, ואינו מן
התקופה החדשה, אם כן בְּלֹא הָכֵי נָמִי – אף אם אין תקופת תמוז
חסירה כל כך יש לעבר את השנה, שהרי לֹא לְמֵאֵן דְּאִמְרֵי כּוֹלֵה חֹג
אִיכָא – לדעת רבי יהודה הסובר שצריך שכל ימי חול המועד יחולו
בתקופה חדשה, אזי אפילו אם תקופת תשרי נופלת בט"ז לחודש,
עדיין אין חלים כל ימי החג בתקופה החדשה, מאחר שהיום שבו
נופלת התקופה נידון כגמר התקופה הישנה, וְלֹא לְמֵאֵן דְּאִמְרֵי
מְקַצֵּת חֹג אִיכָא – וכן לדעת רבי יוסי הסובר שדי בכך שיחולו מקצת
מימי חול המועד בתקופה החדשה, אזי אפילו אם תקופת תשרי תחול
בכ"א לחודש אין כאן מקצת חג בתקופת תשרי, מאחר שהיום שבו
נופלת התקופה הוא גמר תקופת תמוז.

מבארת הגמרא: אֵלֶּא בהכרח צריך לומר, דְּקִסְבָּרִי יום תְּקִיפָה
מִתְחִיל – ששניהם סוברים שהיום שבו נופלת התקופה נידון בתחילת
התקופה החדשה, ולפיכך לדעת רבי יהודה אם נופלת התקופה בט"ז
לחודש תשרי, נמצא שכל ימי חול המועד הינם בתקופה החדשה, וכן
לרבי יוסי אם נופלת התקופה בכ"א לחודש תשרי, נמצא שישנו יום
אחד מחול המועד בתקופה החדשה, ועל כן אין מעברים על כך את
השנה.

הגמרא מקשה על דברי שמואל: מִיִּתְיָבִי, שנינו בברייתא, יום שבו
חלה הַתְּקִיפָה הרי הוא גִּזְמֵר את התקופה הישנה, אלו דְּבָרֵי רַבִּי
יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, יום שבו חלה הַתְּקִיפָה הרי הוא מִתְחִיל את
התקופה החדשה. מבואר מדברי הברייתא שרבי יהודה סובר שהיום
שבו חלה התקופה נידון כסיום התקופה הישנה, ושלא כדברי שמואל
שביאר שלדעת הכל יום תקופה מתחיל.

הגמרא מוסיפה להקשות על שמואל מברייתא אחרת: וְעוֹד תִּנְיָא –
עוד שנינו בברייתא המונה כמה שיטות תנאים בענין עיבור החודש
על התקופה. אֵין מְעַבְרִין אֶת הַשָּׁנָה עַל הַתְּקִיפָה, אֵלֶּא אִם בֵּן הַיְּהוּדָה
תְּקִיפָה – (תקופת תמוז) חֲסִירָה רֹבּוֹ שֶׁל חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, וְכִמָּה הוּא
רֹבּוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ, שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם, דהיינו, שאם חלה התקופה החדשה
ב"ז לחודש תשרי יש לעבר על כך את השנה. אלו דברי תנא קמא.
רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אין מעברים את השנה על התקופה, אלא אם כן

היתה תקופת תמוז חסירה שְׁתֵּי יָדוֹת – שני חלקים, דהיינו שני
שליש בְּחוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, וְכִמָּה חֹן שְׁתֵּי יָדוֹת בְּחוֹדֶשׁ, עָשְׂרִים יוֹם, שאם
נופלת התקופה בכ"א לחודש תשרי יש לעבר על כך את השנה. רַבִּי
יוֹסִי אֹמֵר, מְחַשְׁבִּין – יש לחשב איזו מן התקופות מתאחרת, שִׁשָּׁה
עָשָׂר לְפָנֵי הַפֶּסַח מְעַבְרִין – אם תקופת טבת מתאחרת ששה עשר
יום לתוך חודש ניסן, ותקופת ניסן מתחילה ב"ז לחודש, אזי יש לעבר
על כך את השנה, מאחר שלפי חשבון זה עתידה תקופת תשרי לחול
בכ"ב לחודש תשרי, ונמצא שלא יהיו אפילו מקצת מימי חול המועד
בתקופה החדשה. שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַחֹג אֵין מְעַבְרִין – אבל אם
תקופת תמוז מתאחרת ששה עשר יום לתוך תשרי, ונופלת תקופת
תשרי ב"ז לחודש, אין מעברים על כך את השנה, מאחר שדי בכך
שיחולו מקצת מימי חול המועד בתקופת תשרי. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר,
אֵף שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַחֹג מְעַבְרִין – אף אם תקופת תמוז מתאחרת
ששה עשר יום ותקופת תשרי חלה ב"ז לחודש יש לעבר את השנה,
מאחר שהוא סובר שצריך שיהיו כל ימי חול המועד בתקופה
החדשה. אֲחֵרִים אֹמְרִים, אפילו אם אין התקופה חסירה אלא
מֵיעוּזוֹ שֶׁל חוֹדֶשׁ, מעברים עליה את השנה, וְכִמָּה הוּא מֵיעוּזוֹ שֶׁל
חוֹדֶשׁ, אֲרַבְעָה עָשָׂר יוֹם, דהיינו, שאם התקופה החדשה נופלת בט"ו
לחודש, מעברים את השנה.

מבואר מדברי הברייתא, שלשיטת רבי יהודה די בכך שיהיו מקצת
מימי חול המועד בתקופה החדשה, ושלא כדברי שמואל הסובר
שלדברי רבי יהודה צריך שיהיו כל ימי חול המועד בתקופת תשרי.
מסקנת הגמרא: קְשִׁיָּא – אכן דברי שמואל מוקשים הם.

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אִמְרֵי מ"ר, רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר,
שאין מעברים השנה אלא אם כן היתה תקופת תמוז חסירה שְׁתֵּי
יָדוֹת בְּחוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי, שהם עָשְׂרִים יוֹם. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, מְחַשְׁבִּין, אם
מתאחרת תקופת טבת שִׁשָּׁה עָשָׂר יוֹם לְפָנֵי הַפֶּסַח, מְעַבְרִין עַל כֵּךְ
את השנה, מאחר שעתידיה תקופת תמוז להימשך עד כ"א תשרי.
שואלת הגמרא: תִּיֵּינוּ רַבִּי יְהוּדָה – לכאורה דברי רבי יהודה ורבי
יוסי שוים הם, שלדעת שניהם די שיחולו מקצת מימי חול המועד
בתקופה החדשה.

משיבה הגמרא: יוֹם תְּקִיפָה גִּזְמֵר וְיוֹם תְּקִיפָה מִתְחִיל אִיכָא
בְּיָנֵיהֶם – נחלקו האם היום שבו חלה התקופה נידון כגמר התקופה
הישנה או כתחילת התקופה החדשה. לדעת רבי יהודה הוא נידון
כסיום התקופה הישנה, ולפיכך אם נופלת התקופה ביום כ"א לחודש
תשרי מעברים את השנה, מאחר שאין אפילו יום אחד מחול המועד
בתקופה החדשה, אך לדעת רבי יוסי הוא נידון כתחילת התקופה
החדשה, ולפיכך אם נופלת התקופה בכ"א לחודש נמצא שחל יום
אחד מן החג בתקופה החדשה ואין מעברים את השנה.

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי בברייתא: אִמְרֵי מ"ר – שנינו לעיל
בברייתא, שלדברי רבי יוסי אם נמשכת תקופת תמוז עד שִׁשָּׁה עָשָׂר
לְפָנֵי הַחֹג, אֵין מְעַבְרִין עַל כֵּךְ את השנה. מקשה הגמרא: אֵלֶּא
לְדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַחֹג הוּא דִּלָּא – רק באופן
שנמשכת התקופה עד ט"ז תשרי אין מעברים השנה, הֲאִי שִׁיבָסָר
וְתַמְנִיָּסָר מְעַבְרִין – אבל אם היא נמשכת עד י"ז או י"ח מעברים,
וְהָאִמְרֵי שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַפֶּסַח אֵין בְּצִיר לָא – והרי הוא אמר שרק
באופן שנמשכת תקופת טבת עד ט"ז בניסן מעברים, מאחר שעתידיה
תקופת תשרי לחול בכ"ב לחודש, אבל בפחות מכך אין מעברים,
דהיינו, שאם תימשך תקופת תמוז עד עשרים לחודש אין מעברים על
כך את השנה, ומדוע נקט בדבריו רק 'ששה עשר לפני החג'.

מתרצת הגמרא: לָא, אִידִי וְאִידִי – (בוז ובוז) אֵין מְעַבְרִין, שאף אם
נמשכת תקופת תשרי עד י"ז וי"ח לחודש אין מעברים את השנה,
וְאִידִי – ואגב דתנא ברישָׁא שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַפֶּסַח – מעברים, תִּנְיָא
נָמִי בסיפא שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַחֹג אין מעברים, אך כן הוא הדין אף
בעשרים לפני החג שאין מעברים השנה.

הגמרא ממשיכה לברר את דברי הברייתא: שנינו בברייתא, רַבִּי
שְׁמַעוֹן אֹמֵר אֵף אם נמשכת תקופת תמוז עד שִׁשָּׁה עָשָׂר לְפָנֵי הַחֹג
מְעַבְרִין עַל כֵּךְ את השנה. מקשה הגמרא: תִּיֵּינוּ תִנְיָא קָמָא –
לכאורה הרי זה כשיטת תנא קמא. שאף הוא סובר שאם חסירה
התקופה ששה עשר יום מעברים על כך את השנה.

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף יג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צה רש"י תוספות

רבי יוסי אומר אחד ועשרים יום. אם צריך להשלים כ"א יום מחודש תשרי על תקופת תמוז שתקופת תשרי נופלת בכ"ב מעברין ומוסיפין חודש אחד ודוחין את המועדות כדי שתקופת תשרי לחג אבל אם היתה תקופת תשרי נופלת בכ"א דחינו יום אחד בתוך חולו של מועד אין מעברין. חג האסיף. זמן האסיף שבחג דחינו חולו של חג שיכול לאסוף בו דבר האבד השמר ושיהא בתקופת שנה הנכנסת ולא בתוך תקופת תמוז שהוא משנה שעברה ר' יהודה סבר כולו חג בעיני כלומר כל חולו של מועד בעיני בתקופה חדשה הלכך כשתקופת תמוז חסירה ששה עשר הרי יום אחד מחולו של מועד נמשך לתוכה דחמשה עשר יום טוב ויום ששה עשר חולו של מועד אבל אם היתה תקופת תשרי נופלת ביום ט"ז הרי כל חולו של מועד בתקופה חדשה ואין מעברין ר' יוסי אומר מקצת חולו של מועד בעיני בתקופה חדשה הלכך כשתקופת תשרי נופלת ביום כ"ב שהוא יום טוב האחרון מעברין את השנה ודוחין את המועדות כדי להקדים תקופה לחג אבל אם רואין בית דין בארץ שתפול תקופת תשרי ביום כ"א שהוא שביעי של ערבה דאיכא מקצת חולו של מועד בתקופה חדשה אין מעברין ולמעבריה לאכול ולדחיה למועד חד יומא ואיכא לר' יהודה כוליה חג ולרבי יוסי מקצת חג בדרכינן לקמן גבי תקופת ניסן ליעברה לארץ לא אפשר משום דלא מיקלע לן תשרי ביומא דחזיא אי מיעברין לאכול דהא מעיקרא מסדרין לירחא דסיתוא כי היכי דלא ליקלע תשרי באד"ו משום דאתו תרי שבי בהדיא ומשום שביעי של ערבה דלא ליקלע בשבת וכדאמרין דהם (ר"ה דף יט) מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר דלא איצטרך דמעיקרא סדרין לירחי דלא ליקלע באד"ו ואי ניצטרך לעבורי מיקלקלא ראש השנה כדאמרין בראש השנה (שם) ובמסכת סוכה (דף מג) גבי שביעי של ערבה אמרין לא מיקלע אלול בשבת אלמא אפ' הוא דמעיינינן במילתא מעיקרא ומסדרין לירחי כי היכי דלא מיקלע באד"ו

רבי יוסי אומר, אחד ועשרים יום. ושניהם מקרא אחד דרשו 'חג האסיף תקופת השנה'. מר סבר, פוליה חג בעיני בתקופה חדשה. ומר סבר, מקצת חג בעיני בתקופה חדשה. מאי קא סברי, אי קסברי יום תקופה גומר, בלאו הכי נמי, לא למאן דאמר פוליה חג איכא, ולא למאן דאמר מקצת חג איכא. אלא, קסברי יום תקופה מתחיל. מיתניב, יום תקופה גומר, דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר, יום תקופה מתחיל. ועוד תנא, אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה תקופה חסירה רובו של חודש. וכמה רובו של חודש, ששה עשר יום. רבי יהודה אומר, שתי ידות בחודש. וכמה שתי ידות בחודש, עשרים יום. רבי יוסי אומר, מחשבין, ששה עשר לפני הפסח, מעברין. ששה עשר לפני החג, אין מעברין. רבי שמעון אומר, אף ששה עשר לפני החג, מעברין. אחרים אומרים, מיעוטא. וכמה מיעוטא, ארבעה עשר יום. קשיא. אמר מר, רבי יהודה אומר, שתי ידות בחודש, עשרים יום. רבי יוסי אומר, מחשבין, ששה עשר יום לפני הפסח, מעברין. היינו רבי יהודה? יום תקופה גומר ויום תקופה מתחיל, איכא ביניהו. אמר מר, ששה עשר לפני החג, אין מעברין. אלא לרבי יוסי, ששה עשר לפני החג, הוא דלא. הא שיכסר ותמניסר, מעברין. והאמר ששה עשר לפני הפסח, אין, בציר, לא. לא, אידי ואידי אין מעברין, ואידי דתנא רישא ששה עשר לפני הפסח, תנא נמי ששה עשר לפני החג. רבי שמעון אומר, אף ששה עשר לפני החג, מעברין. היינו תנא קמא?

איכא

ורבי יוסי סבר מקצת חג בעיני. פי' בקונטרס דליכא למיפרך וליעברה לאכול דאיכ' מיקלע תשרי באד"ו ודוקא לאחרים דקימי בתקופת ניסן הוא דפריך לקמן וליעברה לארץ משום דמצינן בקייטא לחסר חד ירחא טפי מכסדרן ויחזור תשרי לדוכתיה ביום הגזן ור"ת מפרש דלקמן פריך לכולהו תנאי דאשכחנא כמה תנאי דלא חיישי לאד"ו כי דהיא דס"פ אלו קשרים (שבת דף קג) דחלבי שבת קריבים ביום הכפורים ופליגי בה רבי (שמעון) ור"ע ובי משני מלמעלה למטה קא חשיב דה' נמי לכולהו תנאי ת"ק ורבי יהודה ור' יוסי ור"ש וקשה דלא יתכן לפרש כן מילתא דר' יוסי דקתני ט"ז לפני הפסח מעברין ט"ז לפני החג אין מעברין ועוד דבס"פ החליל (סוכה דף נד) לא אשכח תנא דאתאי כוחיה מתניתין דחלבי שבת קריבים ביום הכפורים אלא אחרים ועוד דרבינא דמשני לעולם אחרים בתשרי קיימי משמע דאתא לשנויי דלא תיקשי וליעברו לארץ ולא צריכתו למימר מלמעלה למטה קחשיב ומיהו גם לפירוש הקונטרס צ"ל ע"כ דרבינא לא תירץ כלום מוקשיא דליעבריה לארץ דהא אליבא דאחרים קיימא דלא חיישי לאד"ו וצריך נמי למגר לדרידה דמלמעלה למטה קחשיב ומיהא טעמא נמי בחגם דחק בקונטרס לפרש דמעברין לארץ שפיר משום דאפשר לתקוני תשרי בחד מירחי קייטא דלא צריך לטעמ' זה כיון דאליבא דאחרים קיימי ואין להקשות דהשתא נמי כי נעבר חודש שלם מיקלע תשרי באד"ו למאן דאמר דחודש העיבור כ"ט יום דהא אפשר לתקוני מחד ירחי קייטא למילואי ביום טפי מכסדרן וכן למאן דאמר ל' יום לחסר חד מירחי קייטא:

מ"ז לפני הפסח מעברין. פירוש ט"ז ונופלת בי"ז משום תשרי דתקופה נופלת בכ"ב וליכא אפילו מקצת חג ואפילו נופלת תקופת ניסן בט"ז בניסן או בתחילת היום או בשש שעות ביום מיקלע נמי תקופת תשרי בכ"ב שהרי יש בין תקופה לתקופה צ"א יום ו' שעות ומחצה אלא דכי נפלה תקופת ניסן בי"ז פסיקא ליה דלעולם מעברין אבל בט"ז אם בתחילת הלילה נופלת או בחצי הלילה אין מעברין ומשם ואילך מעברין. איכא

הלכך כיון דיום שלשים של אלול מיקלע בשלשה או בה' או בו' אי דחית ליה חד יומא בין על ידי עיבור אלול בין על ידי עיבור חדש אחר מיקלע ראש השנה באד"ו ואי מיקלע בשני בשבת דאפשר למידידיה למחר הואיל וברוב השנים לא שכיח לא פרכינן ליה ולעבורי תרי ירחי ולדחיה תרי יומי לא אפשר דקיימא לן במס' ערכין (דף ח) דלא נראה לחכמים לעבר שמנה חדשים בשנה אלא אם כן היתה שנה שלפניה מעוברת וכיון דבסדר החדשים אחד מלא ואחד חסר מיקלע לן תקופה ביום י"ז לרבי יהודה או בכ"ב לרבי יוסי אי מעברין הלכך מעברין את השנה: אי קסברי יום תקופה גומר. יום שהתקופה נופלת בו הוא גמר תקופה שעברה ואינה מתקופה חדשה למה לי לרבי יהודה ששה עשר חסירה לא אפילו לא חסרה אלא חמשה עשר לר' יהודה ותפול חדשה בששה עשר או עשרים לרבי יוסי ותפול באחד ועשרים לא לר' יהודה איכא כוליה חג ולא לר' יוסי איכא מקצת חג דהא יום שביעי של ערבה שנופלת בו תקופה מאותה שעברה הוא ולר' יהודה נמי יום ט"ז מתקופה שעברה וליכא כוליה חג: מתחיל. הוא ראשון לימי תקופה הבאה הלכך לר' יהודה אם תפול בששה עשר שהוא ראשון לחולו של מועד איכא כוליה חג ולר' יוסי אם תפול בשביעי של ערבה איכא מקצת: מיתניב. יום תקופה גומר דברי רבי יהודה. וכיון דיום תקופה גומר למה לי חסירה ששה עשר: ועוד תנא. לר' יהודה עשרים דשמעין מינה דר' יהודה מקצת חג הוא דבעי וקשיא לשמואל בתרת: ששה עשר. ונופלת בשבעה עשר: עשרים. ונופלת בכ"א ואע"ג דהוא יום אחרון לחולו של מועד ליכא מקצת חג דלר' יהודה יום תקופה גומר ואינו מן החדשה: ששה עשר לפני הפסח מעברין. אם תקופה שלפני הפסח דחינו תקופת טבת חסירה ששה עשר בניסן תקופה נופלת בשבעה עשר מעברין את השנה שכשאתה מונה משבעה עשר בניסן צ"א יום לתקופת ניסן וצ"א יום לשל תמוז הרי הם כלים בכ"א בתשרי תקופה נופלת בכ"ב ואד"ו דלרבי יוסי עשר תקופה מתחיל ליכא מקצת חג בתקופה חדשה כיצד טול י"ד דניסן שהוא מלא ואייר וסיון ג"ט ותמוז הרי ג"ט חזי קל"ב אלול כיט שהוא חסר הרי קס"א וכ"א דתשרי הרי קפ"ב ימי שתי תקופות ושל תשרי נופלת בכ"ב משום הכי מעברין אבל נפלה תקופת תשרי ביום כ"א אין מעברין דיום תקופה מתחיל ואיכא חסר אחד מחולו של מועד בתקופה חדשה: ששה עשר לפני החג. אם חסרה תקופת תמוז שהוא לפני החג ששה עשר מימי תשרי ונפלה של תשרי בי"ז אין מעברין דאיכא מחולו של מועד בתקופה חדשה טובא ולקמן פריך אמאי אמר שיתסר אפילו חסרה שיכסר ותמניסר ור"ת ועשרים קאמו נמי ר' יוסי דאין מעברין דהא ששה עשר לפני הפסח הוא דמעברין דחינו משום דמטיית תקופת תשרי בכ"ב: אף ששה עשר לפני החג מעברין. דקסבר כוליה חג בעינן ולקמן פריך היינו תנא קמא: אחרים. מפרש טעמיהו לקמן: היינו ר' יהודה. דתרווייהו מקצת חג בעי:

איכא

מבארת הגמרא: **אִיבָא בְּנִינְיָהּ יוֹם תְּקוּפָה מִתְחִיל יוֹם תְּקוּפָה**
גִּזְמָר – תנא קמא ורבי שמעון נחלקו אם יום התקופה מתחיל את
התקופה החדשה או גומר את הישנה, שאם היום שבו נופלת
התקופה הוא מן התקופה החדשה, אין מעברים את השנה אם נופלת
תקופת תשרי בט"ו לחודש, שהרי כל ימי חול המועד חלים בתקופה
החדשה, ואם היום שבו נופלת התקופה הוא מהתקופה הישנה,
נמצא שאם נופלת תקופת תשרי בט"ו לחודש אין כל ימי חול המועד
חלים בתקופה החדשה, ויש לעבר את השנה. ומוסיפה הגמרא: **וְלֹא**
מִסִּימֵי – אין סימן איהו מן התנאים סובר כך ואיהו כך, שהרי שניהם
נקטו 'ששה עשר יום', ואין אנו יודעים מי נתכוין לומר לשון זה על
'חסרון התקופה', ומי על 'נפילת התקופה'.
הגמרא מבררת את שיטת אחרים שהובאה לעיל: שנינו בברייתא,
אַחֲרֵים אוֹמְרִים שיש לעבר את השנה אפילו כשתקופת תמוז
נמשכת רק **לְמִיעוּטוֹ** של חודש תשרי, **וְכִמְהָ** הוא **מִיעוּטוֹ**, **אַרְבַּעַה**
עָשָׂר יוֹם. דהיינו, שאף אם נופלת התקופה החדשה בט"ו לחודש יש
לעבר את השנה.
מקשה הגמרא: **מָאִי קִסְקְרִי אַחֲרֵים**, הרי אפילו **אִי קִסְקְרִי יוֹם**
תְּקוּפָה גִזְמָר, וכמו כן הם סוברים **דְּכּוּלִּיהּ חַג פְּעִינָן** בתקופה
החדשה, **הָאִיבָא** – הרי כל ימי חול המועד הינם בתקופה החדשה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַב יִצְחָק**, **אַחֲרֵים בְּתִקּוּפַת**
נִסָּן קְרִימִי – בתקופת ניסן המתאחרת לבוא הם עוסקים, ולא
בתקופת תמוז הנמשכת לתוך תשרי. **דְּכִתְיִב** (דברים טז א) **'שְׁמֹר אֶת**
חֹדֶשׁ הָאָבִיב', ודרשו חכמים, **'שְׁמֹר אָבִיב שֶׁל תְּקוּפָה** – תשמור את
האביב שהוא תקופת ניסן של שנת החמה, **שִׁנְיָהּ בְּחֹדֶשׁ נִסָּן** של
לבנה, דהיינו, שתחול תקופת ניסן עוד בזמן חידושה של לבנה,
והידוש הלבנה הוא עד י"ד לחודש, נמצא, שאם חל יום התקופה
בט"ו לחודש ניסן אין מתקיים המקרא **'שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב'**,
מאחר שאין האביב חל בזמן חידוש הלבנה, ויש לעבר את השנה.
שואלת הגמרא: **וְלִיעוּפָרְיָהּ לְאַדָּר** – הרי ניתן לעבר את חודש אדר,
שיהיה מלא וכך תחול התקופה החדשה בי"ד לחודש, ויתקיים
המקרא **'שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב'**.
משיבה הגמרא: **אָמַר רַב אֱחָא בְּרַב יַעֲקֹב**, אכן כאשר חלה התקופה
בט"ו לחודש מעברים את חודש אדר ולא את השנה, ורק כאשר חלה
התקופה בט"ו לחודש אז הכרח הוא לעבר השנה, ו**תָּנָא** דאחרים
שנקט בדבריו 'ארבעה עשר יום' **מִלְמַעְלָה לְמַקְּחָה קְהָשִׁיב** – הוא מונה
מן המנין הגבוה לנמוך, **וְהָיָה קְהָמָר**, אם יחסרו מתקופת טבת שבעה
עשר יום, או ששה עשר או חמשה עשר, **עַד מִיעוּטוֹ** של החודש,
מִעַבְרִין את השנה, **וְכִמְהָ** הוא **מִיעוּטוֹ** של חודש **אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם**.
דהיינו, אם נופלת התקופה בט"ו לחודש, אזי בהכרח צריך לעבר על
כך את השנה, אבל אם חסר מן התקופה רק ארבעה עשר יום ונופלת
התקופה בט"ו לחודש, מעברים את חודש אדר, ונמצא שהתקופה
החדשה חלה בי"ד לחודש, שהוא עדיין בזמן חידוש הלבנה.
שיטה אחרת בביאור דברי אחרים: **רַבִּינָא אָמַר**, **לְעוֹלָם אַחֲרֵים**
בְּתִקּוּפַת תַּשְׁרִי קְרִימִי ולא בניסן, ואף על פי כן סוברים הם שאם
חסרה תקופת תמוז ארבעה עשר יום ונופלת התקופה החדשה בט"ו
לחודש, מעברים את השנה, **וְקִסְקְרִי אַחֲרֵים כּוּלִּיהּ חַג פְּעִינָן יוֹם**
טוֹב רֵאשׁוֹן – צריך שיהא כל חג הסוכות בתקופה החדשה, אף יום
טוב הראשון, ומאחר וסוברים הם שיום התקופה הוא גמר התקופה
הישנה, נמצא שאם נופלת התקופה בט"ו לחודש, אין יום טוב
הראשון חל בתקופה החדשה, וצריך לעבר את השנה.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שצריך שיהא יום **טוֹב רֵאשׁוֹן**
בתקופה החדשה, הרי במקרא **בְּחֹג הָאֶסְפָּרָה בְּתִיב**, דהיינו, הומן שבו
מותר לאסוף תבואה ופירות בכל חג, שהוא חול המועד שהותרה
בו מלאכה לצורך דבר האבד, אבל ביום טוב אסור לאסוף. מתרצת
הגמרא: אחרים סוברים שאין הכוונה לאיסוף ממש, אלא **לְחַג הַכָּא**
בְּיָמֵינוּ אֶסְפִּיפָה, דהיינו, חג הסוכות, שהוא בא בזמן איסוף התבואה,
ואף יום טוב ראשון בכלל.
שנינו במשנה: **סְמִיכַת וְקִנְיִם** בשלשה דברי רבי שמעון, רבי יהודה
אומר בחמשה. **תָּנִי רַבְּנָן**, נאמר (ויקרא ד טז), **וְסִמְכוּ וְקִנְיִ הָעֵדָה אֶת**

יְדִיהֶם על ראש הפר', ומבארת הברייתא, **וְסִמְכוּ וְקִנְיִ**, **יָכוֹל וְקִנְיִ**
הַשּׁוֹק – שמוא כוונת הכתוב שיסמכו על הפר זקנים מן השוק, כלומר,
תלמידי חכמים שאינם יושבים בסנהדרין, **תְּלִמּוּד לִזְמַר עֵדָה**, ואין
עדה אלא סנהדרין. ועדיין יש לומר, **אִי עֵדָה יָכוֹל קִמְנִי עֵדָה** – שמוא
די לזה בוקנים מן סנהדרין קטנה, **תְּלִמּוּד לִזְמַר הָעֵדָה** בה"א
הידיעה, כלומר, **הַיְיִוְהָדִין שְׂבָעָה**, שהם סנהדרין גדולה. **וְכִמְהָ** הֵן
הזקנים הצריכים לסמוך, יש ללמוד זאת ממה שנאמר **וְסִמְכוּ** לשון
רבים, ומיעוט רבים **שְׁנַיִם**, וכמו כן נאמר **וְקִנְיִ** בלשון רבים ומיעוטם
שְׁנַיִם, נמצא שצריך ארבעה זקנים, ומאחר שאין עושים **בֵּית דִּין**
שְׂקוּל (ו-זוגות), כדי שאם יחלקו יוכלו להכריע אחר הרוב, לפיכך
מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם – על ארבעת הזקנים **עוֹד אֶחָד, וְהָיָה כָּאֵן מוֹסִיפִין**
זקנים. אלו **דְּכָרִי רַבִּי יְהוּדָה**. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר**, נאמר בכתוב **וְקִנְיִ**,
ומיעוט רבים **שְׁנַיִם**, ומאחר שאין עושים **בֵּית דִּין שְׂקוּל מוֹסִיפִין**
עֲלֵיהֶן עוֹד אֶחָד, הָרִי כָּאֵן שְׁלֹשָׁה זקנים לסמיכת הפר.
שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן הִתְיַבֵּי וְסִמְכוּ** – מה דרש רבי שמעון
מתיבת 'וסמכו'. ומשיבה: **הָהוּא מִיבְעִי לִיָּה לְנִפְיָה** – תיבה זו לגופה
היא נצרכת, ללמוד שהזקנים סומכים את ידיהם על הפר, ואין היא
מיותרת לדרשה, ולפיכך אין ללמוד ממנה להוסיף על מספר הזקנים.
שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** – מה יענה על טענת רבי שמעון שתיבה
זו נצרכת לגופה. ומשיבה: **לְנִפְיָה לֹא צִירָךְ קֵרָא, דָּאֵם כֵּן לֹלָא אֲתִי**
וְסִמְכוּ **לְרִישָׁה** – שאם אין תיבה זו באה לדרוש הימנה, **לִיכְתִּיבָהּ**
בפסוק **וְקִנְיִ הָעֵדָה יְדִיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּר**, ללא תיבת 'וסמכו',
ונמצא, שבהכרח היא באה להוסיף על מספר הזקנים.
ומבארת הגמרא: **וְרַבִּי שְׁמַעוֹן** סובר שלא היה ניתן לכתוב המקרא
ללא תיבה זו, משום **דָּאִי בְּתִיבָה הָכִי** 'זקני העדה ידיהם על ראש
הפר', **הָהוּא אֲמִינָא מָאִי עַל בְּסִמּוֹךְ** – היה מקום לומר שפירוש תיבת
'על' הוא 'בסמוך', דהיינו, שידיהם יהיו בסמוך לפר, ואינם צריכים
להניחם על ראשו ממש, ולפיכך הוצרך הכתוב לומר 'וסמכו',
ללמדנו שיש להם לסמוך את ידיהם ממש על ראש הפר, ונמצא,
שאין תיבה זו מיותרת לדרשה.
תשובת רבי יהודה: **וְרַבִּי יְהוּדָה** – סובר שאי אפשר היה לומר
שכוונת התורה שיניחו את ידיהם בסמוך לראש הפר, משום **דְּכָמַר**
רֹאשׁ רֹאשׁ מַעוֹלָה – הוא לומד גזירה שוה 'ראש ראש' מקרבן עולה,
שלגבי קרבן עולה נאמר (ויקרא ד טז) **וְסִמְכוּ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה**, ובפר
העלם דבר של ציבור נאמר (שם טז) **וְסִמְכוּ וְקִנְיִ הָעֵדָה אֶת יְדִיהֶם עַל**
רֹאשׁ הַפָּר, ולומדים את דין פר העלם דבר של ציבור בגזירה שוה
מדין קרבן עולה, שכשם ששם יש לסמוך על ראש הקרבן ממש, כמו
כן בפר העלם דבר של ציבור, ולפיכך לא נצרכה כאן תיבת 'וסמכו',
ואפשר לדורשה לענין מנין הזקנים.
וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא גִזְמָר רֹאשׁ רֹאשׁ מַעוֹלָה – אמנם רבי שמעון לא
קיבל מרבו גזירה שוה זו, ולפיכך הוא סובר שאין לדרוש תיבת
'וסמכו' לענין מנין הסומכים, מאחר שצריכה היא ללמד שסומכים
את ידיהם על ראש הפר ממש.
הגמרא מבארת כמה דינים בעניני סמיכת חכמים: **תָּנָא, סְמִיכָה**
וְסְמִיכַת וְקִנְיִם יש לעשותם **בְּשְׁלֹשָׁה** אנשים. מבררת הגמרא: **מָאִי**
סְמִיכָה וְמָאִי סְמִיכַת וְקִנְיִם, כלומר, במשנה שנינו דין סמיכת זקנים
על ראש פר העלם דבר של ציבור, אך מה היא ה'סמיכה' הנוכרת
בברייתא. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן**, סמיכה זו היא **מִסְמַךְ סְבִי** – סמיכת
החכמים, שיקראו מעתה בשם 'רבי'. וסמיכה זו בשלשה תלמידי
חכמים היא נעשית.
אָמַר לִיָּה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, **מִסְמַךְ סְבִי בְּשְׁלֹשָׁה מְנָלִין** – מנין לומדים
שסמיכת החכמים היא בשלשה, **אִילִימָא מְדַבְּרִיבִי** לגבי סמיכת משה
ליהושע (במדבר כו ב) **וְיִסְמְכוּ אֶת יָדָיו עָלָיו, אִי הָיָה תִּסְבֵּי בְּחָד** –
אם כן יש ללמוד משם שדי באחד הסומך, שהרי משה רבינו יחיד היה
בשעה שסמך ליהושע, **וְכִי תִימָא מִשָּׁה בְּמִקּוֹם שְׂבָעִים וְחָד קָאִי** –
ואם תאמר שמשה היה שקול כנגד שבעים ואחד דייני הסנהדרין, **אִי**
הָכִי לִיבְעִי שְׂבָעִים וְחָד – אם כן יש ללמוד משם שאין סומכים את
החכמים אלא בבית דין של שבעים ואחד. **קִשְׁיָא** – אכן קושיא זו
בעינה עומדת.

בְּמִלּוֹ דִּינִי קְנִסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, מאחר שלא היו בנמצא חכמים
שנסמכו, וחכם שאינו סומך אינו רשאי לדון דיני קנסות.
ומספרת הגמרא את המעשה שהיה בענין זה: שְׁפַעַם אֶתְּ הַזֶּה
מִלְכוּת רומי הִרְשָׁעָה נִזְרָה עַל יִשְׂרָאֵל, שָׁבַל חֶכֶם הַסּוֹמֵךְ אַחֲרֵים
יִהְיֶה, וְכֵן כָּל הַנִּסְמָךְ מִפִּי חֶכֶם יִהְיֶה, וְכֵן עֵיר שְׁפוּמִכִּין בָּהּ יִתְחַרֵּב,
וְכֵן תַּחֲמוּמֵי שְׁפוּמִכִּין בָּהּ יִצְקֶרְוּ, כלומר, אם תהא הסמיכה מחוץ
לעיר, ייעקרו כל הערים הסמוכות, אשר מקום הסמיכה יהא בתוך
אלפיים אמה שלהן. מִה עָשָׂה רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא, הִלָּךְ וַיֵּשֶׁב לוֹ בֵּין
שְׁנֵי הָרִים גְּדוּלִים כְּדֵי שִׁיכּוֹל לְהַסְתֵּת בֵּינֵיהֶם, וּבֵין שְׁתֵּי עֵינֵי הָרִים
גְּדוּלוֹת וְלֹא בֵּתוֹךְ הָעִיר, כְּדֵי שֶׁאִם יוֹדַע הַדֵּבֵר לֹא יַחֲרִיבוּ אֶת הָעִיר,
וּבֵין שְׁנֵי תַּחֲמוּמֵי שָׁבֶת – כְּדֵי שֶׁאִם יוֹדַע הַדֵּבֵר לֹא יַעֲקֹר אֶת הָעִיר
הַסְּמוּכָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם, מאחר שמחוץ לתחום העיר אינו נידון כבתוך
העיר. וְהִיכֵן הָיָה אוֹתוֹ הַמְּקוֹם, בֵּין אוֹשָׁא לְשַׁפְרָעַם, וְסִמָּךְ שָׁם
חֲמִשָּׁה זָמָנִים, וְאֵלּוּ הָיוּ, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי
יוֹסִי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ, וְרַב אוֹרִי מוֹסִיף שָׁמָּה סִמָּךְ לְרַבִּי
נַחֲמִיָּה, בֵּין שְׁהַכִּירוּ אוֹיְבֵיהֶם בָּהֶן – מאחר שהבחינו חיילי המלכות
שעוסקים הם בסמיכה ורצו לתפוסם ולהורגם, אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה
בֶּן בְּבָא לְתַלְמִידָיו, בְּנֵי רֹצְחוֹ וְהַמְּלִטוּ מֵהֶם. אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו, רַבִּי,
מִה תִּהְיֶה עֲלֵיךְ, שֶׁאַתָּה זָקֵן וְאֵינְךָ יוֹכֵל לְבַרּוֹחַ, אָמַר לָהֶן, תִּרְיֵנִי מִשְׁכָּל
לְפָנֵיהֶם בְּאֶמֶן שְׁאֵין לָהֶם הוֹפְכִים – שֶׁלֹּא אֶחָף עוֹרָף לְבַרּוֹחַ מֵהֶם.
אָמַר, לֹא זֶה הָאוֹיֵבִים שֶׁשָּׁם עַד שֶׁנִּשְׁעָצוּ בּוֹ – בְּגוֹפּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה
בֶּן בְּבָא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת לִוְנִיבִיאוֹת – וְהַנִּיתוֹת שֶׁל בְּרוֹל, וְעֲשֵׂאוֹתָיו
מְנוּבָּק בְּכָכָה – מִסְּנַתָּה. וּמִתְבָּאֵר מִמַּעֲשֵׂה זֶה, שֶׁרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא
סִמָּךְ אֶת תַּלְמִידָיו לְבַדּוֹ, וְלֹא הָיוּ אַחֲרֵים עִמּוֹ, וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאֵן שֶׁאֵין
צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה כְּדֵי לְסוֹמֵךְ הַתַּלְמִידִים.

מתרצת הגמרא: רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא אֶחָרֵינִי הָיוּ בְּהִרְדֵּי – הָיוּ עִמּוֹ
שְׁנֵי חֲכָמִים נוספים שהשתתפו בסמיכת התלמידים, וְהָיוּ דָּלָא חָשִׁיב
לָהֶן – והטעם שלא נזכרו בגמרא, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן
בְּבָא, שְׁהוּא הָיָה הַגְּדוֹל שִׁבְחָם, וּלְפִיכָךְ נִקְרָא הַדֵּבֵר עַל שְׁמוֹ.

הגמרא שואלת על הנוכח במעשה זה שרבי מאיר נסמך על ידי רבי
יהודה בן בבא: שואלת הגמרא: וְרַבִּי מֵאִיר, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא
סְמִיכָה – וכי רבי יהודה בן בבא הוא זה שסמך את רבי מאיר, וְהָיוּ
אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל הָאוֹמֵר שְׂרָבִי מֵאִיר לֹא
סְמִיכוֹ רַבִּי עֲקִיבָא אֵינוֹ אֵלָּא מוֹעֵזָה, נמצא, שרבי מאיר נסמך על ידי
רבי עקיבא ולא על ידי רבי יהודה בן בבא.

מתרצת הגמרא: סְמִיכָה רַבִּי עֲקִיבָא וְלֹא קִיפְלוֹ – מתחילה סמכו
רבי עקיבא, אך לא נתקבל הדבר, מאחר שרבי מאיר היה צעיר
באותה שעה, ולאחר זמן סְמִיכָה רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא וְקִיפְלוֹ – סמכו
רבי יהודה בן בבא, ואז נתקבלה סמיכתו.

הגמרא מבארת האם יש סמיכה בחוץ לארץ: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לֵוִי, אֵין סְמִיכָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. מְבַרֵּר תַּרְגּוּם: מֵאִיר אֵין סְמִיכָה –
מִה הָיָה כּוֹנֵן דְּבָרָיו שֶׁאֵין סְמִיכָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אֵילִימָא דָּלָא דִּינֵי
דִּינֵי קְנִסוֹת בְּלָל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ – אם נאמר שכונתו שאין דנים כלל
דיני קנסות בחוץ לארץ, ואפילו אם הדיין נסמך בארץ ישראל אין
הסמיכה מועילה לו לדון דיני קנסות בחוץ לארץ, כיצד יתכן לומר
כן, וְהָיוּ תַנֵּן – והרי שנינו במשנה (מכות ז): שֶׁסְּנֵהֲדִין נִזְהָנִת בֵּין פְּאָרְץ
וּבֵין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, דְּהֵינּוּ, שֶׁבְּכָל מְקוֹם בּו נמצאים הסנהדרין,
יכולים הם לדון את כל סוגי הדינים. אֵלָּא בְּהַכֵּרַח יֵשׁ לומר שכונת
דבריו היא, דָּלָא סְמִיכִין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ – שאין סומכים בחוץ לארץ
אלא בארץ ישראל, אך לאחר שנסמך אדם בארץ ישראל רשאי הוא
מעתה לדון דיני קנסות אף בחוץ לארץ.

הגמרא מבררת פרי דנינים בזה: פְּשִׁטָּא – פשוט הדבר, שאם
הסומך נמצא במחיצה לְאֶרֶץ וְהַנִּסְמָךְ שֶׁהוּא בְּאֶרֶץ, וְדָא שֶׁאֵין
הם יכולים לסומכם, דְּהָא אֶמְרִינָן דָּלָא – שהרי נתבאר שאי אפשר
לסמך בחוץ לארץ. אֵלָּא יֵשׁ לְבַרֵּר מִה הָיָה הַדֵּין בְּאוֹפֵן שֶׁהַסּוֹמֵךְ
נמצאים בְּאֶרֶץ, וְאֵילוּ הַנִּסְמָכִין שֶׁהֵם בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, מֵאִיר – מִה
הַדֵּין, הָאֵם מוֹעִילָה סְמִיכָה זֶה מֵאַחַר שֶׁהַסּוֹמֵךְ עוֹמֵד בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
או שֶׁאֵין הַסְּמִיכָה מוֹעִילָה עַד שֶׁהָיָה הַנִּסְמָךְ עוֹמֵד עַל יַד הַסּוֹמֵךְ, אֵךְ
בְּאוֹפֵן כּוֹה שְׁהוּא רוֹחוֹק מֵהֵנּוּ, אֵין הַסְּמִיכָה מוֹעִילָה.

הגמרא פושטת ספק זה: תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי יוֹחָנָן הָיוּ מַצְטַעֵר עָלֵיהּ
דְּרַבִּי שְׁמֹן בַּר אֲבָא – רבי יוחנן היה מצטער על כך שאין יכול
לסמך את רב שמן בר אבא, והטעם שלא יכול היה לסומכו, משום
דָּלָא הָיוּ גְּפִייהו דְּלִיסְמָכִיָּה – לא היה אצלו שיוכל לסומכו. ויש
להוכיח מכך שאי אפשר לסמך אם אין הנסמך על יד הסומך.
ומביאה הגמרא מעשה נוסף בעין זה: רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן זִירְדָּה וְחַד
דְּעִימָיָה – וחכם נוסף שהיה עמו, וּמִי הוּא, רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן
עֲבָטָא, וְאָמַר לָהּ – ויש אומרים שמעשה זה היה עם רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן
עֲבָטָא וְחַד דְּעִימָיָה – וחכם שעמו, וּמִי הוּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן זִירְדָּה, חַד
דְּהוּהָ גְּפִייהו סְמִיכָהוּ – אדם אחד שהיה מצוי אצלו סמכוהו, וְחַד
דָּלָא הָיוּ גְּפִייהו לֹא סְמִיכָהוּ – ואדם אחר שלא היה מצוי לפניו
לא סמכוהו. ומוכח ממעשה זה, שאין סומכים אלא אם כן הנסמך
עומד בפני הסומך.

הגמרא מביאה מעשים נוספים בענייני סמיכה: רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי
הוֹשִׁעִיא, הָיוּ קָא מְשַׁתְּקִיד רַבִּי יוֹחָנָן לְמִיסְמָכִיָּהוּ – רבי יוחנן היה
שוקד ומצפה לסמך את רבי חנינא ורבי הושעיא, לֹא הָיוּ מְסַתְּיָעָא
מִיָּלְתָא – אך לא הסתייע הדבר בידו. הָיוּ קָא מַצְטַעֵר מִיָּבָא – והיה
מצטער על כך הרבה. אָמְרוּ לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי הוֹשִׁעִיא לְרַבִּי יוֹחָנָן,
לֹא נִצְטַעֵר מִיָּבָא – אל לך להצטער על כך שאין עולה בידך לסומכנו,
דְּאֵינָן מְדִבִּית עָלֵי קְאָתֵינָן – מאחר שאנו ממשפחתו של עלי הכהן,
ולפיכך אין אנו זוכים להיסמך, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָן אָמַר
רַבִּי יוֹנָתָן, מִנֵּיין שְׁאֵין נִסְמָכִין לְבֵית עָלִי – שאין צאצאי עלי הכהן
זוכים להיסמך, שְׁנֵאמַר לְעָלִי הַכֹּהֵן (שמואל א' ב לב) לֹא יִהְיֶה יָקָן
בְּבֵיתְךָ כָּל תַּמִּים, ויש לברר מֵאִיר יָקָן – מִה הָיָה כּוֹנֵן הַכְּתוּב שֶׁלֹּא
יֵהָא זָקֵן בְּצִאצְאוֹ שֶׁל עָלִי הַכֹּהֵן, אֵילִימָא יָקָן מְשִׁשׁ – אם הכוונה
בוה שלא יגיעו צאצאיו לגיל זקנה, וְהַכְּתִיב – הָרִי נֶאֱמַר בַּפְּסוּק
שֶׁלֹּאֲחִירוֹ (שם לב) כָּל מְדִבִּית בֵּיתְךָ יָמוּתוּ אֲנָשִׁים, דְּהֵינּוּ, צִאצְאִיךְ
יָמוּתוּ בְּגִיל צַעִיר, ואם כן מדוע הוצרך הכתוב לומר 'לא יהיה זקן
בביתך', אֵלָּא בְּהַכֵּרַח הַכּוֹנֵן בּוֹה הָיָה שֶׁאֵין צִאצְאָיו זוכים לבוא לידי
סְמִיכָה, וְזָקֵן בְּבֵיתְךָ דְּהֵינּוּ חֶכֶם הַנִּסְמָךְ, כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ חֲכָמִים (קידושין
לב) 'אין זקן אלא מי שקנה כבודו'.

רַבִּי יוֹרְאָה הָיוּ מִיִּסְמָכִיָּה – רבי יורא היה מסתתר מרבו
כדי שלא יסמכו, והטעם שמעשה כן הוא משום דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר
לְעוֹלָם הָיוּ קָבַל זָקָנִים – תמיד תהיה באפילה ותחיה, דְּהֵינּוּ, הַתַּרְחֹק
מִן הָרַבָּנוּת שֶׁמִּקְבַּרְתָּ אֶת בְּעִלְיָה, בֵּין דְּשִׁמְעָה לְהָא דְּאָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר – אך לאחר ששמע את המימרא של רבי אלעזר שֶׁאֵין אָדָם
עוֹלָה לְגִדּוּלָה אֵלָּא אֵם בֶּן מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, אֲמַצִּי לֵיהּ
אֲנַפְשִׁיָּה – המציא – (מסר) את עצמו לידי רבו כדי שיסמכו.

כִּי סְמִיכָה לְרַבִּי יוֹרְאָה שָׂרוּ לֵיהּ הָכִי – בשעת סמיכתו של רבי יורא
שרו לו בדרך משל שיר ששרים לכלה, לֹא כָּחַל – (צבע שצובעות בו
הנשים את עיניהן) וְלֹא שָׂרָן – (צבע המאדים את הפנים) וְלֹא
פִּירְבוֹם – (קליעת שיער) וְיָצַלְתָּ חָן, כלומר, כלה זו נאה היא, שֶׁאֵין
כֹּאשֶׁר אֵינָה כּוֹחֶלֶת אֶת עֵינֶיהָ, ואינה מאדימה את פניה, ואינה
קולעת את שיערה, מכל מקום היא מעלת חן.

כִּי סְמִיכָה לְרַבִּי אֲמִי וְלְרַבִּי אֲסִי שָׂרוּ לָהֶן הָכִי – בשעת סמיכתם
של רבי אמי ורבי אסי שרו להם כך, כָּל מִן דִּין כָּל מִן דִּין סְמוּכּוֹ
לָנָא – כל האנשים שהם כמו אלו הראויים לסמיכה תסמכו לנו, לֹא
תִסְמָכוּ לָנָא – אך אל תסמכו לנו לֹא מְסַרְמִיטִין – אנשים שאינם
נותנים טעם לדבריהם, וְלֹא מְסַרְמִיטִין – אלו שמהפכים את טעמי
התורה, וְאָמַר לָהּ – ויש הסוברים שכך אמרו, אל תסמכו לנו לֹא
מְסַרְמִיטִין – אלו שמונעים מלומר את טעמי התורה, וְלֹא מְסַרְמִיטִין
– אנשים ריקנים.

רַבִּי אֲבָהוּ הָיָה פִּרְסַהּ הַמְּקוֹרֵב לְמַלְכוּת, כִּי הָיוּ אֵתִי מְמַתִּיבָתָא לְבִי
קִיֶּסֶר – כאשר היה בא מן הישיבה לבית הקיסר, נִפְקִי מְטִירוֹנִיתָא
דְּבִי קִיֶּסֶר – היו יוצאות שורות מבית הקיסר, וּמִשְׁרִינָן לֵיהּ – והיו
שורות לו כך, רַבָּה דְּעִמָּיָה – נשיא בעמיו, מְדַבְּרָנָא דְּאוֹמְתִיָּה – מנהיג
אומתו, פּוֹצִיעָנָא דְּהַחֲזָרָא – נר המאיר, בְּרִיךְ מְתִיב לְשִׁלָּם – ברוך
בואך לשלום.

שנינו במשנה: עֲרִיפַת עֲגִלָּה בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, רַבִּי יְהוּדָה

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צט רש"י

במלו דיני קנסות. דכין דליכא סמיכה בטלו: בין שתי עיירות גדולות. ולא בתוך העיר שאם יודע שלא יחריבו את העיר: לונביאות. חניתות: ולא קבלו. לפי שעדיין היה בחור: אלימא דלא דיינינן דיני קנסות בחוצה לארץ. והכי קאמר אין סמיכה מועלת בחוצה לארץ ואפילו סמכוהו בארץ: פשיטא סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ. אם בני בבל נותנין רשות לאחד

שכא"ל לזון קנסות: הא אמרן דלא דאין סמיכה בחוצה לארץ וכיון דאי הוה גבא הכא לא מצינו למסמיכה כל שכן היכא דליתיה גבן: סומכין בארץ ונסמכין בחוצה לארץ מא. אם הסומך עומד בארץ והסומך עומד בבבל וליתיה גבי סומך מי מהני כאילו איתיה גביה בשעת סמיכה ומצי למידן בחוצה לארץ כדתנן סנהדרין נהגין בחוצה לארץ או דילמא כיון דליתיה גבייהו בשעת סמיכה לא מהניא ליה: לא הוה מסתייע מילתא. כשהיו אצלו לא היה מוצא שנים שיצטרפו עמו לסומכו ואנן תלתא בעינן: משתקדי. מחור ומצפה לסומכו כמו (ירמיה א) כי שוקד אני: מנין שאין נסמכין לבית עלי. שאינן זוכין להיות נסמכין: זקן ממש. בא בימים: הכתיב כל מרבית ביתך ימותו אנשים. כשבאין לכלל אנשים בן שמנה עשרה שנה למה לי למיחד ומכתיבי: אלא סמיכה. שאפילו חכמים הבאים לכלל זקנה כגון על ידי תורה וגמילות חסדים כדאמרין בראש השנה (דף יח.) בובא ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בתורה ובגמילות חסדים מכל מקום לא תהא תורת זקנה עליהם להיות ראויים לסנהדרין: הוי קבל. אפלו וקיים. ותתיה כלומר הרחק מן הרבנות שמקבצת את בעליה אפילו מתורגם קבלה (שמות י): כחל. לעינים: שריק. לפני: פירכום. לשער שור הוא לכלה נאה שמעלת חן בלא קישוט: כל מן דין. כל כמו אלו וכיוצא בהן היו סומכין לנו שראויים הם לסמיכה: סרימסין. לשון הפגנים כמו סרס את המקרא מסופו לראשו (ב"ב דף קטז) שמהפכין את טעמי תורה: סרימסין. לשון סמרטוט כלומר שאין נותנים טעם הגון לדבריהם: חסין. חסומין שמונעין מלומר טעמי תורה: סורמסין. לא איתפרש: רבה דעמיה. נשיא בעמיו: מדרבנא. מנהיג על שם שהיה פרנס וקרוי למלכות: בוצינא דנהורא. על שם שהיה גדול בניו כדאמרין בהשוכר את הפועלים (ב"מ ד' פד) שופריה דר' אבהו מענן שופריה (דר' יוחנן) כריך מתיך. ברוך בואך: מיוחדים שכשופטיך. שיהו מוקני סנהדרין גדולה: מה לחלן מיוחדין שבעדה. כדפרישית לעיל (דף יג:) ליגמרה לבולה מילתא. ואפילו מניינא דחמשה מהתם תיפוק דהא תניא לעיל (שם) וסמכו שנים זקני שנים: אלא. לעולם לא גמר גזירה שוה ושופטיך למיוחדין מיוחדין ומניינא מרבויא דויה: ה"ג אלא וי"ו דושופטיך למניינא ורבי שמעון וי"ו לא דריש: בעליל

ועריפת עגלה בגי. עריפה לאו דוקא דמידה הוא דהויא בגי כדתנן בפ' עגלה ערופה (סוטה דף מר) ג' מב"ד הגדול שבירושלים היו יוצאין וכו' והדר קתני נפטר זקני ירושלים והלכו זקני אותה העיר ומביאין עגלה ערופה והתם לא קתני ג' וקראי נמי דמיתתי בגמרא במדירה כתיבי: יבול

במלו דיני קנסות מישוראל, שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזירה על ישראל, שכל הסומך יהיה, וכל הנסמך יהיה, ועיר שסומכין בה תיחרב, ותחומין שסומכין בהן יעקרו, מה עשה יהודה בן בבא, הלך וישב לו בין שני הרים גדולים, ובין שתי עיירות גדולות, ובין שני תחומי שפת, בין אושא לשפרעם, וסמך שם חמשה זקנים. ואלו הן, רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון ורבי יוסי ורבי אלעזר בן שמוע, רב אויא מוסיף אף רבי נחמיה. כיון שהפירו אויביהם בהן, אמר להן, בני רוצו. אמרו לו רבי, מה תהא עליך. אמר להן, הריני מוטל לפניכם כאבן שאין לה הופכים. אמרו, לא זזו משם עד ששעצו בו שלש מאות לונביאות של פרזל, ועשאוהו ככברה. רבי יהודה בן בבא אחריני הווי כהדיה, והאי דלא חשיב להו, משום כבודו דרבי יהודה בן בבא. ורבי מאיר, רבי יהודה בן בבא סמיכה? והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כל האומר רבי מאיר לא סמכו רבי עקיבא אינו אלא מועה. סמיכה רבי עקיבא ולא קיבלו, סמיכה רבי יהודה בן בבא וקיבלו. אמר רבי יהושע בן לוי, אין סמיכה בחוצה לארץ. מאי אין סמיכה, אלימא דלא דייני דיני קנסות כלל בחוצה לארץ. והא תנן סנהדרין נהגין בן בארץ ובין בחוצה לארץ. אלא, דלא סומכין בחוצה לארץ, פשיטא. סומכין בחוצה לארץ ונסמכין בארץ, הא אמרין דלא. אלא סומכין בארץ, ונסמכין בחוצה לארץ, מאי. תא שמע, דרבי יוחנן הוה מצטרף עליה דרב שמן בר אבא דלא הוה גבייהו דליסמיכה רבי שמעון בן יורוד וחד דעמימה, ומנא, רבי יוחנן בן עכמאי. ואמרי לה, רבי יוחנן בן עכמאי וחד דעמימה, ומנא, רבי שמעון בן יורוד, חד דהוה גבייהו, סמכוהו. וחד דלא הוה גבייהו, לא סמכוהו. רבי חנינא ורבי הושעיא, הוה קא משתקיד רבי יוחנן למיסמיכהו, לא הוה מסתייעא מילתא, הוה קא מצטרף סובא. אמרו ליה, לא נצטרף מר, דאנן מדבית עלי קאתינו, דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן, מניין שאין נסמכין לבית עלי, שאמר 'לא יהיה זקן בביתך כל תימים'. מאי זקן, אלימא זקן ממש, והכתיב 'כל מרבית ביתך ימותו אנשים', אלא סמיכה. רבי יורא, הוה מיטפר למיסמיכה, דאמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקנים. כיון דשמעה להא דאמר רבי אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא אם בן מוחלין לו על כל עונותיו, אמצוי ליה אנפשיה. פי סמיכה לרבי יורא, שרו ליה הכי, לא פחל ולא שרק ולא פירכום ויעלת חן. פי סמיכה לרבי אמי ולרבי אפי, שרו להו הכי. כל מן דין סמכו לנא לא חסמכו לנא לא מסרמיטין ולא מסרמיטין. ואמרי לה, לא מסרמיטין ולא מסרמיטין. רבי אבהו, פי הוה אחי ממתכתא לבי קיסר, נפקי מטרוניתא דבי קיסר ומשרין ליה, רבה דעמיה, מדברנא דאומתיה, בוצינא דנורא, בריך מתיך לשלם: עריפת עגלה בשלשה: תנו רבנן 'וצאו זקני וזקני וזקני', 'זקני' שנים, 'שופטי' שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד, הרי פאן חמשה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, 'זקני' שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי פאן שלשה. ורבי שמעון, האי 'שופטי' מאי עביד ליה. ההוא מיפעי ליה למיוחדין שבשופטיך. ורבי יהודה, מ'זקני' 'זקני' נפקא. ורבי שמעון, אי מ'זקני' הוה

אמינא זקני השוק, כתב רחמנא 'זקני'. ואי כתיב 'זקני', הוה אמנא מ'זקני' וזקני העדה את ידיהם, מה לחלן מיוחדין שבבעדה, אף פאן מיוחדין שבזקניך. אי יליף, לילף פולה מהתם, 'זקני' ו'שופטי' למה לי. אלא, וי"ו 'שופטי' למניינא. ורבי שמעון, וי"ו לא דריש. אלא מעשה, ו'וצאו' שנים, 'ומדר' שנים, לרבי יהודה, הרי תשעה, לרבי שמעון שבעה. ההוא, מיפעי ליה לכדתנא ו'וצאו' הן ולא שלוחן, ו'ומדר' שאפילו נמצא בעליל

אמרין דלא. אלא סומכין בארץ, ונסמכין בחוצה לארץ, מאי. תא שמע, דרבי יוחנן הוה מצטרף עליה דרב שמן בר אבא דלא הוה גבייהו דליסמיכה רבי שמעון בן יורוד וחד דעמימה, ומנא, רבי יוחנן בן עכמאי. ואמרי לה, רבי יוחנן בן עכמאי וחד דעמימה, ומנא, רבי שמעון בן יורוד, חד דהוה גבייהו, סמכוהו. וחד דלא הוה גבייהו, לא סמכוהו. רבי חנינא ורבי הושעיא, הוה קא משתקיד רבי יוחנן למיסמיכהו, לא הוה מסתייעא מילתא, הוה קא מצטרף סובא. אמרו ליה, לא נצטרף מר, דאנן מדבית עלי קאתינו, דאמר רבי שמואל בר נחמן אמר רבי יוחנן, מניין שאין נסמכין לבית עלי, שאמר 'לא יהיה זקן בביתך כל תימים'. מאי זקן, אלימא זקן ממש, והכתיב 'כל מרבית ביתך ימותו אנשים', אלא סמיכה. רבי יורא, הוה מיטפר למיסמיכה, דאמר רבי אלעזר לעולם הוי קבל וקנים. כיון דשמעה להא דאמר רבי אלעזר אין אדם עולה לגדולה אלא אם בן מוחלין לו על כל עונותיו, אמצוי ליה אנפשיה. פי סמיכה לרבי יורא, שרו ליה הכי, לא פחל ולא שרק ולא פירכום ויעלת חן. פי סמיכה לרבי אמי ולרבי אפי, שרו להו הכי. כל מן דין סמכו לנא לא חסמכו לנא לא מסרמיטין ולא מסרמיטין. ואמרי לה, לא מסרמיטין ולא מסרמיטין. רבי אבהו, פי הוה אחי ממתכתא לבי קיסר, נפקי מטרוניתא דבי קיסר ומשרין ליה, רבה דעמיה, מדברנא דאומתיה, בוצינא דנורא, בריך מתיך לשלם: עריפת עגלה בשלשה: תנו רבנן 'וצאו זקני וזקני וזקני', 'זקני' שנים, 'שופטי' שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהן עוד אחד, הרי פאן חמשה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, 'זקני' שנים, ואין בית דין שקול, מוספין עליהם עוד אחד, הרי פאן שלשה. ורבי שמעון, האי 'שופטי' מאי עביד ליה. ההוא מיפעי ליה למיוחדין שבשופטיך. ורבי יהודה, מ'זקני' 'זקני' נפקא. ורבי שמעון, אי מ'זקני' הוה אמנא זקני השוק, כתב רחמנא 'זקני'. ואי כתיב 'זקני', הוה אמנא מ'זקני' וזקני העדה את ידיהם, מה לחלן מיוחדין שבבעדה, אף פאן מיוחדין שבזקניך. אי יליף, לילף פולה מהתם, 'זקני' ו'שופטי' למה לי. אלא, וי"ו 'שופטי' למניינא. ורבי שמעון, וי"ו לא דריש. אלא מעשה, ו'וצאו' שנים, 'ומדר' שנים, לרבי יהודה, הרי תשעה, לרבי שמעון שבעה. ההוא, מיפעי ליה לכדתנא ו'וצאו' הן ולא שלוחן, ו'ומדר' שאפילו נמצא בעליל

מתני' דלא כי האי תנא. תימא אי משום דמתני' לא חשיבא מלך וכוון גדול הי' אשכחן גבי אין מוסיפין על העיר דבעינן מלך ונשיא ואורים ותומים וב' תודות ושיר כדתנן בפ"ב דשבועות (דף יד.) וכן גבי מוציאין למלחמת הרשות דבעינן מלך ומשוח מלחמה כדאמר בגמ' (דף טז.) וי"ל דבכל הנהו לא חשיב בולחו מילי אלא שבעים וא' לחודיהו אבל הכא דסגי בג' אב' אב' איתא דצריך מלך

וכון גדול הוה ליה למיתני בהדיא
מלמד שהמקום גורם. ואע"ג דבמעשר שני כתיב נמי מקום ומעשר שני נאכל בכל העיר הכא גבי סנהדרין לא מקרי מקום אלא לשכת הגזית סמוך למחנה שכינה כדאמר באיזהו מקומן (זבחים דף נד.) גמרי דסנהדרין בחלקו של יהודה ושכינה בחלק בנימין אבל בית פני אע"ג דדינו כירושלי' כדאמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף צ.) והא בעי חומה כגון דדשו לפנים מחומת בית פני ובפרק התורה (מנחות דף עה.) אמרינן השוחט את התורה ולחמה חוץ לבית פני לא קדש את הלחם ולא דווקא אבית פני אלא אפי' בירושלים אין שם מקומו וכדאמר בפ"ק דשבת (דף טז.) מ' שנה קודם שחורב הבית גלתה סנהדרין וישבה לה בחנות ומפרש ההם שלא דנו דיני נפשות ואמרין בפרק בתרא דראש השנה (דף לא.) עשר גליות גלתה סנהדרין מלשכת הגזית לחנות ומחנות לירושלים:

אילימא לדבר הרשות מי נפקי. ואחר תמיד של בין הערבים שהיו חולכין לביתם כדאמרי' בזבוחין (לקמן פס') היה חולך כל אחד ואחד לבדו ולא מתרמי שימצאו כולן ביחד: **אל** יחסר המזג. כדאמר שאם הוצרך אחד מן לוצאת אם יש בה כ"ג יוצא ואם לאו אינו יוצא והיינו כמזיגה דעל חד תרי ואע"ג דסתם מזיגה על חד תלת כדאמרין בריש המוציא יין (שבת דף עז.) ושם) היינו דווקא רבא שהיה רגיל למזוג כן שהוא כמשפט המזיגה על חד תלת אבל שאר בני אדם האוהבין יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרי כדמשמע בשילוח הזהב (כ"מ דף ס.) ושם) שהיתה מדינתו משובה דאמר רבא מזיגה ידיד מידע ידיע ואמר נמי כביצר מעברין (עירובין דף נד.) דמיא האי מזיגה למזיגה דרבא בריה דר' יוסף ר' חסדא וי"מ אל יחסר המזג שלא יחסר בגימטריא מדי' שהוא חמישים אבל אי חסר מ"ט אין לחוש דמשתיירי כ"ב ואין ב"ד שקול ומוסיפין עליהם אחד הרי כאן כ"ג:

נשע רבעי ומעשר שני כו' שאין דמיו ידועין כו'. לא קאי אנטע רבעי וכן מוכח בגמרא דקתני בברייתא איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין אבל רבעי לא קתני והיינו טעמא מתוך שאדם להוט לאכול פירות נטיעה זו חיששין אפי' בדמיו ידועין ומיהו בזמן הזה שאין מחללין בשוין לא בעי שלשה:

בשלשה לקוחות. יש מפרשים שרוצין לקנותו ויקח מי שיתן יותר ופי' הקונטרס

עיקר דאיש ושתי נשיו דמי ודחוק לומר דנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בה: **צינורא** של הקדש. פירש בקונטרס שטוין בה זהב והוה כי ההיא דכלים (פ"ט מ"ז) דתנן כוש שבלע את הצינורא ומלמד שבלע את החרבן כוש הוא הפלך שהנשים טוות בו ועוד איכא צינורא אחר דאמרין שיליה ר' עקיבא (שבת צ.) ובפ' בתרא (דמנחות) (דף קו.) דמחטטין בה את הפתילות ומקנחין בה את חזרות ועוד יש צינורא אחר דאמר בפ"ק דיומא (דף יב.) כהן גדול לובש ומתקן בצנינא משמע שהיינו מולג שמתקן בו איברי תמיד ורבינו חננאל פירש צינורא עצי נורא:

בעליל לעיר. במפורסם לכל שקרוב הוא לעיר זו מכל עיירות: בית פני. מקום לפנים מן חומת העיר ונרדן כירושלים לכל דבריו: **מצאן**. זקן ממרא לסנהדרין חוץ ללשכת הגזית שהיתה בהר הבית: יכול תהא המראתו המראתה. לידון בתנן: **אילימא**. דנפוק מקצתן והורו אותן שבוחר והמרה על דבריהם מאי איירא מקום גורם תיפוק לי

דפטור משום דילמא הנך דבלישכה כותיה סבירא להו: שורדן **אנן** הסהר. כתיב ודרשנין באחד דיני ממונות (ר' לז.) אל יחסר המזג אם נצרך אחד מן לוצאת אם יש שם עשרים ושלשה כנגד סנהדרין קטנה יוצא ואם לאו אינו יוצא: על העיר. על ירושלים וצריך לקדש התוספת בשתי תודות ובשיר כדאמרין בשבועות (ר' יד.) הקרים. החמין. החלילו. דריויל"א בלע"ז: לקוחות. סוחרים בקאים בשומא: **בת אבא סוראה**. אשת רב פפא כדאמר בכתובות פ' אלו נערות (ר' לט.) אמר רב פפא אמרה לי בת אבא סוראה כו' וזיתה עושה לעצמה: **צינורא**. מולג קטן שטוין בו זהב: **כשמואל**. לקמן בשמעתין: עשרה כהנים כתובין. בפדיון הקדישות שלשה בפרשת ערכין שהיא ראשונה ושלשה בפדיון בהמה וארבעה בקרקעות: **אילימא** משום דכתיב כהן. שלשה כהנים בפדיון בהמה דהיינו פדיון הקדש והוא הדין לשאר הקדשות: **תסגי בארבע אלמה תנן** הקרקעות תשעה וכוון. אלא משום הכי בעי קרקעות עשרה משום דפרשה אחרונה היא וכדשלים פרשת הקרקעות כבר נשלמו י' כהנים ותלמוד תחתונה מעלינהו לכהן תדיה אחותו לא ממנינן דלאו בשומא כתב אלא והעריכו הכהן כערכך הכהן וחשב לו הכהן וכיוצא בהן: הקדשות. דהיינו פדיון בהמה טמאה שהיא אמצעות ומשלמי בה שיתא כהנים דהא איכתיבא לה פרשת ערכין גבה ניבעי שיתא: ערד. לא שייך גבי כלים אלא באדם ונתון לפי שניו כמו שכתוב בפרשה:

האומר
תנו רבנן, איזהו מעשר שני שאין דמיו ידועין, פירות שהקריבו, ויין שהקריבו ומעות שהחלילו. תנו רבנן, מעשר שני שאין דמיו ידועין, פודין אותו בשלשה לקוחות, אבל לא בשלשה שאין לקוחות, אפילו נכרי אחד מהן, אפילו אחד מהם בעלים. בעי רבי ירמיה, שלשה ומפולין לתוך כים אחד, מהו. תא שמע, איש ושתי נשיו פודין מעשר שני שאין דמיו ידועין. דילמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה: ההקדשות בשלשה: מתניתין דלא כי האי תנא, דתנא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אפילו צינורא של הקדש, צריכה עשרה בני אדם לפדותה. אומר ליה רב פפא לאביי, בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, דאמר בשמואל, דאמר בשמואל עשרה כהנים פתובין בפרישה, אלא לרבנן, שלשה מנא להו. וכי תימא, דכתיב בהו שלשה. קרקעות, דכתיב בהו ארבעה, תיסקי בארבעה. וכי תימא הכי נמי, אלמה תנן, הקרקעות תשעה וכוון. אלא מאי דמשלמי בהו עשרה. הקדשות, דמשלמי בהו שיתא, ליבעו שיתא. קשיא: הערכין כו': מאי ערכין המפולטין, אומר רב גידל אומר רב, באומר ערד בלי זה עלי', דאמר רב גידל אומר רב, האומר

ההורג בעליל לעיר – סמוך בבירור לעיר, צריך לעסוק במדידה של המרחק אל הערים שסביבות החלל.
הגמרא מבארת שהמשנה אינה כשיטת רבי אליעזר בן יעקב: מתניתין הסוברת שהמדידה נעשית על ידי זקני הסנהדרין בלבד, ואין צורך לזה אנשים נוספים, דלא כי האי תנא, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, שיש לדרוש את התיבות 'ויצאו' ו'תקנו' ו'שופטיה' שנאמרו לגבי עגלה ערופה כן, ו'תקנו' זו סנהדרין, ו'שופטיה' זה מלך וכהן גדול, ומניין שהמלך והכהן גדול נקראים 'שופטיה', מאחר שנאמר בהם לשון 'משפט', במלך ודבתיב (משלי כט ד) 'מלך במשפט יעמיד ארץ', ובהן גדול דבתיב (דברים יז ט) 'ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט'. נמצא, שלדבריו צריכים להשתתף במדידה גם מלך וכהן גדול, ואילו משנתינו סוברת שרק זקני הסנהדרין משתתפים בה.
הגמרא מסתפקת בכמה עניינים נחלק רבי אליעזר בן יעקב על המשנה: איבעיא להו, רבי אליעזר בן יעקב בחדא פליג או בתרתי פליג – האם הוא נחלק על המשנה בענין אחד או בשנים. ומבארת הגמרא את צדדי הספק, במלך ובהן גדול פליג – האם נחלק רק בזה שהוא מוסיף מלך וכהן גדול, אבל בסנהדרין – לענין מספר זקני הסנהדרין אינו נחלק על דברי המשנה, אלא אי ברבי יהודה אי ברבי שמעון – הוא סובר או כשיטת רבי יהודה שצריך חמשה זקנים, או כשיטת רבי שמעון שדי בשלושה זקנים, או דילמא בסנהדרין נמי פליג – שגם בענין מספר זקני הסנהדרין הוא חולק, דאמר בוגלה סנהדרין בעינן – וסובר שצריך שכל שבעים ואחד זקני הסנהדרין ייצאו למדידת עגלה ערופה.
רב יוסף מנסה לפשוט ספק זה מברייאת: אמר רב יוסף, תא שמע, מצאן זקן ממרא לזקני סנהדרין גדולה אבית פני – במקום בירושלים ששמו 'בית פני', ושאל מהם דבר הלכה שנחלק בה עם זקני עיר, ולאחר שפסקו שלא כדעתו חזר לעירו והמרה עליהן – נחלק על הוראתם והמשיך להורות כפי שהיה מורה מתחילה, יכול תהא המראתו המראה וחייב מיתה, תלמוד לומר (דברים יז ח) 'תקמו ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו', והיינו לשכת הגזית, שהיא מקום המיוחד למשפט, ולאחר מכן (שם יז יב) נתפרש דינו של זקן ממרא, ומקרא זה מלמד, שהמקום שבו שרויים זקני הסנהדרין בשעת הוראתם הוא הגזית, הממרה עליהם חייב מיתה, ואם לא היו במקומם בשעת ההוראה, פטור.
ענה מבאר רב יוסף כיצד ניתן לפשוט את הספק מדברי הברייאת. ותחילה הוא מברר את הדין הנאמר בברייאת שאם יצאו לחוץ והמרה עליהם אין לו דין זקן ממרא: דנפיק במה – כמה מזקני הסנהדרין יצאו לחוץ, אלימא – אם תאמר שרק מקצתן, אם כן מדוע צריך לומר 'שהמקום גורם', הרי אף בלא טעם זה אי אפשר לחייבו, דבלימא הנה דאביב גואי קיימי בנותיה – שהרי יתכן שאלו שנותרו בפנים סוברים כדעתו של הזקן. אמא פשיטא דנפיק בולחו – שיצאו כל זקני הסנהדרין לחוץ, ושם המרה הזקן על כולם. וענה יש לברר, למאי יצאו, אלימא לדבר הרשות, מי מצו נפקי – האם רשאים הם לצאת, והבתיב (שיר השירים א) 'שדרה אנן הסרה אל יחסר המון', ודרשו חכמים (הלח לו), שאין זקני הסנהדרין רשאים לצאת לדבר הרשות, אלא אם כן נותרו שם עשרים ושלושה זקנים, כמנין סנהדרין קטנה. אמא פשיטא שיצאו לברר מצוה, היכי דמי – באיזו מצוה מדובר, לאו – האם לא למדידת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא, דאמר בולי סנהדרין בעינן – שצריך לזה את כל זקני הסנהדרין, ואם כן יש לפשוט מכאן שרבי אליעזר בן יעקב נחלק על דברי המשנה בשני עניינים, האחד, שמוסיף מלך וכהן גדול, והשני, שסובר שצריך את כל שבעים ואחד זקני הסנהדרין.
אמר ליה אביי לרב יוסף, לא – אין להעמיד שיצאו למדידת עגלה ערופה, אלא כגון שיצאו הסנהדרין להוסיף על שטחה של העיר ירושלים, ועל העירות של המקדש, ברתן (לעיל ב), אין מוסיפין על העיר ועל העירות אלא בבית דין של שבעים ואחד.
הגמרא מביאה ברייתא שבה מפורש כדברי רב יוסף: תניא בנותיה

דבר יוסף, מצאן זקן ממרא לסנהדרין גדולה אבית פני והמרה עליה, וכיצד היה שיצאו כולם, כגון שיצאו למדידת עגלה ולהוסיף על העיר ועל העירות, יכול שתהא המראתו המראה ויתחייב מיתה, תלמוד לומר 'תקמו ועלית אל המקום', מלמד שהמקום המיוחד לישיבת הסנהדרין, שהוא לשכת הגזית, הוא הגזית חייב מיתה לזקן הממרה על דבריהם, אך אם המרה עליהם שלא במקומם פטור. ומבואר שגם למדידת עגלה צריך את כל שבעים ואחד הזקנים, ובהכרח שזו היא שיטת רבי אליעזר בן יעקב, שנחלק על דברי המשנה בשני עניינים, הן לענין מלך וכהן גדול, והן לענין מספר הזקנים המשתתפים במדידת העגלה.
שנינו במשנה: שפדיון נמסר רבעי ומעשר שני שאין דמיו ידועין בשלשה.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מהו מעשר שני שאין דמיו ידועים: תנו רבנן, איהו מעשר שני שאין דמיו ידועין, הרי סתם פירות דמיהם ידועים בשוק, כגון פירות שהרקבו, וזו שהקרים (ו-החמין), ומעות שהחלידו, שבכל אופנים אלו שנתקלקל הדבר מכמות שהיה אין להם שער קצוב בשוק, ולפיכך צריך שלשה כדי לשום את ערכם עתה.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין פדיון מעשר שני שאין דמיו ידועים: תנו רבנן, מעשר שני שאין דמיו ידועין פורין אותה בשלשה לקוחות, כלומר, מותר לפדותו רק לאחר שיתברר מחזרו על ידי שלשה סוחרים הבקאים בשומא, אבל לא בשלשה אנשים שאין לקוחות – שאינם סוחרים בקיאים. וכשפודה על ידי שלשה סוחרים בקיאים, מותר אפילו אם נכרי הוא אחד מהן, ואפילו אם אחד מהם הוא הפעלים של הפירות.
הגמרא מביאה ספק בענין זה של שומת הסוחרים: בעי רבי ירמיה, שלשה לקוחות, ומטילין לתוף בים אחד, מהו, דהיינו, אם שלשת הסוחרים הבקאים בשומא הם שותפים יחדיו, האם גם בזה ניתן להכריע על פי שומתם, או שאינם נחשבים אלא כאחד, שמאחר והם עוסקים במסחר אחד דעותיהם שוות, ויש לשאול שני סוחרים נוספים לשומת הפירות.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייאת: תא שמע, איש ושתי נשיו פורין מעשר שני שאין דמיו ידועין. כלומר, אדם ושתי נשיו שהם סוחרים בקיאים, יכולים לשום פירות מעשר שני שאין דמיו ידועים. ומאחר שדרך העולם היא שהאשה שותפה במסחרה עם בעלה, ניתן להוכיח מדברי הברייאת ששלשה סוחרים השותפים יחדיו יכולים לשום פירות מעשר שני. ודחה הגמרא: דילמא כגון רב פפא ובת אמא סורא – יתכן שהברייאת עוסקת באיש ואשה כמו רב פפא ואשתו הנקראת 'בת אבא סורא', שלא היו שותפים בסחרותם אלא היתה האשה עושה לעצמה, ובאופן כזה יכולים הם להצטרף לשומת מעשר שני, אך אם שותפים הם יתכן שאינם מוטרים אלא כאדם אחד בלבד.
שנינו במשנה: פדיון הקדשות בשלשה.
הגמרא מבארת שמשנתינו אינה כשיטת רבי אליעזר בן יעקב: מתניתין הסוברת שפדיון הקדשות הוא בשלשה, דלא כי האי תנא, דתניא, רבי אליעזר בן יעקב אומר, אפילו צינורא (כלי קטן כעין מזלג, שטווים בו זהב) של הקדש צריכה עשרה בני אדם לפדותה. ולשיטתו, כל דבר של הקדש אינו נפדה בפחות מעשרה בני אדם, אך לשיטת המשנה די בשלשה.
הגמרא מבררת את טעמו של התנא במשנתינו: אמר ליה רב פפא לאביי, בשלמא לרבי אליעזר בן יעקב, דאמר בשמואל, דאמר שמואל עשרה בנים בתובין בפדושה, דהיינו, עשר פעמים נכתבה תיבת 'כהן' לגבי פדיון הקדשות, שלש בפדיון ערכין, שלש בפדיון בהמה טמאה, וארבע בפדיון קרקעות, ולפיכך הוא סובר שיש לצרפם יחד ולהצריך שומת עשרה בני אדם בכל פדיון הקדש. אמא לרבנן במשנתינו הסוברים שאין לצרף את הפרשיות יחדיו, ולפיכך אין הם מצריכים עשרה, אם כן שלשה מנא להו – מניין להם שצריך שלשה אנשים שישומו את שווי של הדבר שהוקדש. ובי תימא דבתיב בהו שלשה – ואם תאמר שלומדים זאת ממה שנאמרה בפרשת פדיון

האומר 'עריך בלי זה עלי' נותן להקדש את דמיו של הכלי, מאי
 טעמא, הרי לא נאמר דין ערכין בכלים, מאחר ואדם יודע שאין דין
 'עריך' לבלי, שלא נאמרה פרשת ערכין אלא בבני אדם, והרי אין
 אדם מוציא דבריו לבטלה, ולפיכך יש לומר דנמר ואמר לשום
 דמים – שגמר בדעתו להתחייב להקדש את דמי הכלי, ומשום הכי
 נותן להקדש את דמיו, וצריך שלשה בני אדם שיעריכו את שווי של
 הכלי, כדי לידע כמה עליו לשלם להקדש.
 מקשה הגמרא: האי – האם זו כוונת המשנה באומרה 'ערכין
 המטלטלין', הרי לפי פירוש זה 'ערכין' של מטלטלין מופיע ליה
 – היה למשנה לומר 'ערכין של מטלטלין בשלשה', דהיינו, שאם
 התחייב אדם ליתן להקדש את ערכם של מטלטלין צריך שלשה בני
 אדם לשומם, אבל מאחר שנקטה המשנה בלשון 'ערכין המטלטלין',
 משמע שהערכין עצמם הם מיטלטלים.
 מתרצת הגמרא: תני – אכן לפירוש זה יש לשנות במשנה 'ערכין של
 מטלטלין'.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה 'ערכין המטלטלין': רב
 חסדא אמר בשם אבימי, שהמשנה עוסקת באדם המתפס
 המטלטלין 'ערכין'. דהיינו, שמתחילה אמר 'ערכי עלי', ונתחייב
 לשלם את דמיו כפי הסך הקצוב בתורה, כל אדם לפי מנין שנותיו,
 ונטל מטלטלין ואמר 'הרי אלו לערכי', ומעתה חלה עליהם קדושת
 דמים מחמת שחייב להקדש את תשלום דמי ערכו, ולאחר מכן בא
 לפדותם מידי הגזבר, וצריך לזה שלשה בני אדם שישומו את שווי
 המטלטלין, כדי לידע כמה עליו ליתן בפדיונם.
 מקשה הגמרא: האי – האם זו כוונת המשנה באומרה 'ערכין
 המטלטלין', הרי מטלטלין של ערכין מופיע ליה – היה למשנה
 לומר 'מטלטלין של ערכין בשלשה', דהיינו, שאם התפס אדם
 קדושת דמים במטלטלין לצורך תשלום דמי ערכו, יש לשום אותם
 בשלשה בני אדם, אבל מאחר ונקטה המשנה בלשון 'ערכין
 המטלטלין' אין משמע לפרש כן.
 מתרצת הגמרא: תני – אכן לפירוש זה יש לשנות במשנה 'מטלטלין
 של ערכין'.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי המשנה 'ערכין המטלטלין': רבי
 אבהו אמר, שהמשנה עוסקת באדם האומר 'ערכי עלי', ונתחייב
 ליתן את דמיו כפי הסך הקצוב בתורה לכל אדם כפי מנין שנותיו, אך
 הוא לא פרע את חובו להקדש, ולפיכך בא הכהן לגבות ממנו נכסים
 בשווי הדמים, וצריך לשום נכסים אלו כדי לידע אם שווים הם כפי
 דמי החוב, ועל כך אומרת המשנה שאם בא הכהן לגבות ממנו
 מטלטלין, אזי שמים אותם בשלשה בני אדם, אך אם בא לגבות ממנו
 קרקעות, צריך לשום אותם בפעשרה בני אדם.
 ונמצא לפי פירוש זה שביאור דברי המשנה כך הוא, 'ערכין', דהיינו
 אדם שנתחייב דמי ערכו, 'המטלטלין בשלשה', אם גובים הימנו
 מטלטלין צריך לשום על ידי שלשה בני אדם, 'והקרקעות תשעה
 ובהן', ואם באלים ליטול הימנו קרקע, יש לשום אותה על ידי עשרה
 בני אדם.
 הגמרא מקשה על פירושו של רבי אבהו: אמר ליה רב אחא מדיפתי
 לרבינא, בשלמא לאפוקי מהקדש בעינן שלשה – לפי שני
 התירושים הראשונים, הסוברים שהמשנה עוסקת באופן שחפץ
 הבעלים עתה להוציא את נכסיו מרשות ההקדש, מבואר הדבר
 מדוע צריך לזה שומא של שלשה בני אדם, שמאחר וכבר חל
 ההקדש על הנכסים אי אפשר לפדותם בלא שומא, אלא לעזיל
 להקדש שלשה למה לי – אך לדעת רבי אבהו הסובר שהמשנה
 עוסקת באופן שמכניסים עתה את נכסיו לרשות ההקדש, אם כן
 מדוע צריך לזה שומא של שלשה בני אדם.
 אמר ליה רבינא לרב אחא מדיפתי, ככרא הוא, מה לי עזיל מה לי
 אפוקי – מה חילוק יש בין הכנסה לרשות הקדש להוצאה מרשותו,
 אפוקי מאי טעמא – הרי מה הוא הטעם שבהוצאה מרשות הקדש
 צריך שומת שלשה בני אדם, משום שיש לחשוש דילמא טעי – שמא
 יטעה הפודה ויעריך את הנכסים בפחות משווים, ונמצא ההקדש
 נפסד, ואם כן מטעם זה צריך שומא גם בהכנסה לרשות הקדש,

דעזיל נמי דילמא טעי – שהרי אף כשמכניס לרשות הקדש נכסים
 תמורת חוב ממון יש לחוש שמא יעריך את הנכסים ביותר משווים,
 ונמצא ההקדש נפסד, ולפיכך בין בזה ובין בזה צריך שומא של
 שלשה בני אדם.
 שנינו במשנה: רבי יהודה אומר בו' אחד מהם כהן. אמר ליה רב
 פפא לאביו, בשלמא לרבי יהודה היינו דקתיב בהן – לדברי רבי
 יהודה מבואר מדוע נקט הכתוב תיבת 'כהן' לגבי האנשים המעריכים
 את שווים של הנכסים, מאחר שצריך שאחד משלשת המעריכים
 יהיה כהן, אלא לרבנן הסוברים שניתן להעריך על ידי שלשה
 ישראלים, אם כן, בהן למה להו – מדוע נקט הכתוב 'כהן'. קשיא –
 אכן קשה הדבר.
 שנינו במשנה: הקרקעות תשעה ובהן.
 מבררת הגמרא: מנהגי מילי – מנין לומדים דין זה, ששומת קרקעות
 נעשית על ידי תשעה ישראלים וכהן אחד. אמר שמואל, עשרה
 כהנים בתוכן בפרשה – בפרשת פדיון הקדשות נאמרה תיבת 'כהן'
 עשר פעמים, חד לגופיה – פעם אחת נצרכת תיבה זו לגופה, ללמד
 על כך שהשומא נעשית על ידי כהן, הנהך – כל תשע הפעמים
 הנוספות, הני מיעוט אחר מיעוט, שהרי כבר נתמעט בתחילה
 שהשומא נעשית על ידי כהן ולא על ידי ישראל, ונמצא שכל פעם
 שנכתבה שוב תיבת 'כהן' יש בה מיעוט נוסף, וכלל הוא בדינו שאין
 מיעוט בא לאחר מיעוט אלא כדי לרבות, דהיינו, שלאחר שנתמעט
 בתחילה שהשומא נעשית רק על ידי כהן, באים המיעוטים הנוספים
 לרבות שאפשר לשום אף על ידי ישראל, נמצא דהשומא נעשית
 אפילו על ידי תשעה ישראל ואחד כהן, מאחר שיש מיעוט אחד
 ותשעה ריבויים.
 הגמרא מקשה על פירוש זה: מתקף לה רב הונא בריה דרב נתן,
 מדוע סובר שמואל שיש כאן מיעוט אחד ותשעה ריבויים, ולפיכך די
 בשומא של כהן אחד עם תשעה ישראלים, אימא – הרי יש לומר,
 שצריך לשום על ידי המשה כהנים ותמשה ישראלים, שהרי תיבת
 'כהן' הראשונה באה למעט שרק כהן שם ולא ישראל, ותיבת 'כהן'
 השנייה היא 'מיעוט אחר מיעוט', ונמצא שבאה לרבות שאף ישראל
 יכול לשום, אמנם תיבת 'כהן' השלישית אינה 'מיעוט אחר מיעוט',
 שהרי התיבה השניה לא באה למעט אלא לרבות ישראל, ולפיכך
 צריך עתה את התיבה השלישית כדי למעט שרק כהן ישום ולא
 ישראל, ורק התיבה הרביעית באה שוב לרבות ישראל, משום 'אין
 מיעוט אחר מיעוט', וכן הלאה. נמצא, שחמש תיבות באות למעט
 וחמש לרבות, ולפיכך יש להצריך שישומו חמשה כהנים וחמשה
 ישראלים, ולא כהן אחד עם תשעה ישראלים. קשיא – אכן קשה
 הדבר.
 שנינו במשנה: ואדם פיוצא כהן, דהיינו, שדין שומת אדם כדין
 שומת הקרקעות, וצריך לזה תשעה ישראלים וכהן.
 מקשה הגמרא: אדם מי קדוש – האם ניתן להקדיש אדם, שהוצרכה
 המשנה לומר שצריך עשרה בני אדם לשום את דמי פדיונו. מתרצת
 הגמרא: אמר רבי אבהו, המשנה עוסקת באדם האומר 'דמי עלי',
 ונתחייב בכך ליתן להקדש דמים כפי שוויו. דתניא, האומר 'דמי עלי'
 שמין אותו באילו היה עבד הנמכר בשוק, ונותן את שווי הדמים
 להקדש, ומאחר ועבד אתקש – [הוקש] לקרקעות, לפיכך יש
 להצריך עשרה בני אדם שישומו אותו, כפי שמצינו לגבי שומת
 הקרקעות.
 הגמרא מביאה ספק בענין שומא של שיער אדם: בעי רבי אבהו, אם
 קדיש אדם שער העומד ליגוזו – שיער שכבר גדל פרע ועומד הוא
 להיגוז, ועתה חפץ הוא לפדותו, פסקה אנשים צריך לשום את שווי.
 ויסוד הספק הוא, האם פגזו דמי ובשלשה – האם שיער זה נידון
 כבר כגזו, ולפיכך אין צריך לשומם אלא בשלשה בני אדם
 כבמטלטלין, או במחובר דמי ובפעשרה – או שעדיין נידון הוא
 כמחובר, ולפיכך צריך שומא של עשרה בני אדם, כבקרקעות.
 הגמרא תולה ספק זה במחלוקת תנאים: תא שמע – בוא ושמע רביה
 לפשוט הספק. שנינו בברייתא, המקדיש את עבדו, אין מועילין בו –
 המשתמש בעבד זה אינו חייב משום מעילה, מאחר שעבד הקדש

סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קג רש"י תוספות

האומר ערך בלי זה עלי נותן דמיו. כמו שהוא שוה דיועה הוא שאין לומר לשון ערך לכלי ואין ערכו קצוב וגמר ואמר לשם דמים דאין אדם מוציא דבריו לבטלה: **ערכין המטלטלין.** משמע שהערכין מטלטלין: **במתפס** מטלטלין לערכו. שאומר ערכי עלי ונתחייב ערך הקצוב לפי שנוי והיה לו מטלטלין ואמר הרי אלו לערכי וחלה עליהן קדושה ובא לפדותן צריך ג'

להוציאן מיד הקדש ר' אבהו **אומר באומר** **ערכי עלי.** ואינו פורע ובא כהן למשכנו ומצא לו מטלטלין והבי קאמר הערכין הדיינו ערך אדם ובא ליתן מטלטלין נגבין בשלשה שמאין: **בשלמא לאפוקי מהקדש.** כגון דרב גידל ורב חסדא הוא דבעי שלשה דכין דחל עליו הקדש לא ניפוק עד שיפדנו בשויה: **אלא לעיולי.** כגון דר' אבהו: **עיולי** נמי דילמא טעו. ויקחנו להקדש ביותר משווה: **חד לגופיה.** דניבעי כהן: **מיעוט אחר מיעוט.** דכולהו ממעטי ישראל דמשמע כהן ולא ישראל: **ואימא חמשה כהנים** וחמשה ישראל. בעינן קדמא לגופיה ושני לו הוי מיעוט אחר מיעוט ושלישי הדר אינטריך לגופיה דנחיה כהן דכין דאיתרבי ליה ממיעוט אחר מיעוט דאפילו ישראל כי הדר כתב כהן דוקא כתביה דלאו מיעוט אחר מיעוט הוא דהא שני לאו מיעוט הוא אלא ריבוי וכן כולם חד דווקא וחד הוי מיעוט אחר מיעוט: **ואדם כיוצא כהן.** בקרקעות דבעי נמי תשע וכוון לשומו: **ועבד איתקש לקרקעות.** והתנחלותם אותם (ויקרא כה): **שער העומד** ליעונו. והקדישו ובא לפדותו בשויו שעושין משער אדם נפה וקילקלי חובק: **כגוון דמי.** והווי להו מטלטלין ובשלשה: **אין מועלין בו.** דעבד הרי הוא כקרקע ואין מעילה בקרקע ובמטבח מעילה (דף יח) גמר חטא חטא מתרומה בפרק הנהגה: **מועלים בשערו.** דשערו לאו כגופו והוה ליה כשאר מטלטלין: **העומד ליעונו.** שכבר שילח פרע וראוי להסתפר: **ש"מ.** פלוגתא דתנאי הוא לתנא קמא דאמר לית בהו מעילה סבר כמחובר דמי ולענין פדייה נמי בעי עשרה ולרבן שמעון כגוון דמי: **דברים שהן בקרקע.** מחוברין לקרקע: **ואינן בקרקע.** אלא כמטלטלין: **ר"מ מחייב.** לישבע על השאר שהודה מקצת הטענה אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות כדילפינן בשבועת הידיינים (שבועות דף מב). הכא כיון דאין צריכין לקרקע דעומדות ליבצר הן כדמוקי ר' יוסי בר חנינא לפלוגתיה כבצורו דמיין ונשבעין: **לא.** התם בענבים כל כמה דשבתת להו מיכחש כחשי אבל שערו אשבוזי משבח הלכך אפי' ר' מאיר בשער כרבנן סבירא ליה: **קא פסיק ותני.** מתני' רובע סתמא בכ"ג: **לא שגא.** שור שרבע אדם וכו' ולא שגא שור שרבע אשה נקבה דנפקא לן תרייהו מקראי בפרק ארבע מיתות (לקמן נד) שהן בסקילה ותנא דמתני' מרבי להו לכ"ג: **בשלמא רובע נקבה.** כתיב ביה כ"ג כתיב והרנת את האשה ואת הבהמה איתקש בהמה לאשה ודיני נפשות נפקין לקמן בעשרים ושלשה: **אלא רובע וכו'.** מנלן דבעי כ"ג דכתיב כל שוכב וגו' ומחא נפקא לן בארבע מיתות לרובע וכו': **דאם אינו ענין.** לאדם הבא על הבהמה דהא קרא אחרינא כתיב (ויקרא כ) איש אשר יתן שכבתו וגו': תנינו ענין לנשכב. למביא בהמה עליו ומדאפקיה בלשון שוכב לידון כשוכב מה בא על הבהמה הוא והיא בכ"ג כדילפינן מואת הבהמה תהרוגו (שם) דאיתקש בהמה לאדם אף מביא בהמה עליו שניהם בכ"ג:

האומר ערך בלי זה עלי נותן דמיו. בפ' דערכין (דף ה.) מוקי לה בר' מאיר דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ותימה דבפרק השולח (גיטין דף לז ושם) אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מאי טעמא גופיה לא קדיש בר' משמע התם והדינו דלא בר"מ לדליד' קדוש לדמיו ונראה דההיא דערכין אליבא דר' מאיר קאמר רב וליה לא סבירא ליה וכן משמע התם (ערכין דף ה.) דפרין לר"מ פשיטא ואי אטא למימר דסבר בר' מאיר כמי פריך פשיטא אלא משמע דלא סבר כרבי מאיר אלא קאמר דלר"מ נותן דמיו אי"נ איכא ב' לישני דרב בגיטין (דף לח) חד במקדיש וחד במפקדי: **אדם** מי קדוש. וא"ת ולקמא בעבד דקדוש כדאמרינן בסמוך דמועלין בשערו ואמר בהשולח (שם) המקדיש נכסיו והוי בהם עבדים אין הגוברים רשאין להוציאם לחירות וי"ל דאדם לא משמע ליה דקאי אעבד אי נמי הכא פריך אליבא דרב דאמר (שם) המקדיש עבדו יצא לחירות:

שער העומד ליעונו. אף על גב דמעילה ילפינן מתרומה ולענין תרומה לא אמרינן כל העומד לקצור חקצור דמי ולענין האי לא ילפינן מתרומה דחמולע מעל ריבה כדרדשין במעילה (דף יח) לגבי כמה דברים: **אין** מועלין. כאן משמע דאין מעילה במחובר ובהדיא אמר' הני במטבח מעילה (דף יד): וקשה לפי רשב"ם דבפ' המוכר את הספינה (כ"ב) דף עט. ושם) גבי מקדיש דקתני מועלין בבור ופי' כגון שהצניע חפציו בבור ולא יתכן להדיין מחובר אלא שעקר חוליא מן הבור ונהנה ממנה: **בענבים** העומדים ליבצר. תימה דבפרק נערה (כתובות דף נא: ושם) פריך גבי זול הב ליה מתמרי דעל בודיא סוף סוף כל העומד לגוזל כגוון דמי דצריכי לדיקא קאמינא ומאי פריך הוא רבנן דהכא לית ליה חק סבירא וי"ל דגבי בעל חוב מודה דלא גבי מדר העומד לגוזל דלא סמכא דעתיה ועוד פ"ח דהתם פריך משום דבפרק הכונס (ב"ק דף נט:) פסיק רב כרבי שמעון דאמר אבלה פירות גמורים משלמת פירות גמורים ואין שמין אותן אגב שדה משמע דבבצורות דמיין:

אם אינו ענין לשוכב כו'. ומהכא נמי בפ' ד' מיתות (לקמן דף נד) ילפינן אזהרה לנשכב מה שוכב ענש ההזיהי בר' ותימה ר' אבהו דפליג עלה התם כ"ג מנא לן וכן רבי שמעון דדריש מיניה התם (ד' ס.) דבני נח מוזהרים על כישוף מדאיתקש לשוכב עם בהמה וכן לבן עזאי דגמר מיניה דמכשף בסקילה בהזוהא פירקא (דף סז:) וי"ל דאי משום הקיש הל"ל קרא דאיש כי יתן את שכבתו בבהמה גבי מכשפה הלכך קרא דכל שוכב מיותר לנשכב כדרדשינן: אימא

בפשי. אבל שער, כל כמה דשבתת להו אשבוזי מושבח: **דיני נפשות כו'.** קא פסיק ותני, **לא שגא רובע וכו' ולא שגא רובע נקבה.** בשלמא רובע נקבה, דכתיב **והרנת את האשה ואת הבהמה,** אלא רובע וכו', מנא לן, דכתיב **כל שוכב עם בהמה מות יומת,** אם אינו ענין לשוכב, תניהו ענין לנשכב. ואפקדיה רחמנא בלשון שוכב, לאקושי נשכב לשוכב. מה שוכב, הוא ובהמתו בעשרים ושלשה. אף נשכב, הוא ובהמתו בעשרים ושלשה: **שור הנסקל בעשרים ושלשה: שנאמר 'השור יסקל וגם בעליו יומת,'** כמיתת הפעלים קד מיתת השור: **אמר ליה אביי לרבא, ממואי דהאי וגם בעליו יומת,** לכמיתת פעלים קד מיתת השור, הוא דאמא. אימא

למביא בהמה עליו ומדאפקיה בלשון שוכב לידון כשוכב מה בא על הבהמה הוא והיא בכ"ג כדילפינן מואת הבהמה תהרוגו (שם) דאיתקש בהמה לאדם אף מביא בהמה עליו שניהם בכ"ג:

קד סנהדרין. פרק ראשון – דיני ממונות בשלשה דף טו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

אימא לקטלא הוא דאחא. תימא דמשמע דאי לקטלא אתא תו לא דרשין מנייה כמיתא בעלים כן מיתא השור ותימא הא גבי רובע דרדיש לעיל מדאיתקיש וכו' משום דחדא מיתה כתיב אתרווייהו דכתיב ודרגת את אדשה ואת הדבמה הא גבי שוכב דרשין מדאיתקיש א"ע דכתיב מיתה בכל חד באפי נפשיה ואיש כי יתן שכבתו בבמה מות יומת וגו' וייל דהתם בהמה כתיב בתריה לאקשוי

בהמה לאיש אבל הכא כתיב שור ברישא והור בעלים לאקשוי בעלים לשור ולא שור לבעלים אי לאו משום דמיתר דלא איצטריך לגופיה וא"ת והא אבתי אצטריך יומת למיתה בידי שמים כדרשין באלו נערוה (תכובות לו: ושם) לפי שמצונו מותחין בידי שמים ונתחין ממונ ומתכפר להם שגומרם ואם כופר יושת עליו וייל דאי למיתה בידי שמים לזרז אתא הל"ל ימות אבל יומת משמע בב"ד לכך מוקמי ליה למיתה ממש או לכמיתא בעלים כן מיתא השור ומי' כי מוקמינן ליה לכמיתא בעלים כו' דרשין נמי מיתה בידי שמים דאין מקרא יוצא מידי פשוט דמשמע דבעלים חייבין מיתה וע"ל דה"פ ואימא לקטלא נמי הוא דאחא ולא למעטי דרשה דכמיתא בעלים כן מיתא השור קא אתי דקדרשין ליה נמי מדאיתקיש: **שור** סיני בכמה איש סיני לא קמביעיא ליה כדמוכח בסמוך דרדיש אם בהמה אם איש מה איש בכ"ג משמע דאיש פשיטא ליה א"ע דאכתי לא מכתב קרא דרשפטו הערה והצילו הערה (במודר לה) מי' כיון דתקין יתרו סנהדראות סתמא דמילתא סנהדרי קטנה נמי לדיני נפשות תקון וא"ת ומאי קמביעיא ליה משור סיני דמי' מניה מאי דהוה היה וכן קשה בפ"ב דמסכת ע"ז (דף דל) במה שימש משא כל ד' ימי המילואים ושמן מיבעי ליה למיסבר קראי כדאשכחן פ"ק דיומא (ד' ה. ושם) גבי כיצד הלביש: **מי'** נגזר' שעה מדורות או לא. תימא הא אפילו דורות מדורות לא ילפינן לעיל דמביע לן קרא לרובע ורובע ושור הנסקל וייל דהכא אית לן למילק טפי משום דכל דיני סקילה ילפינן לקמן מסיני בפרק נגמר הדין (דף מה) מניין שבדחיה הוא ת"ל ירה מניין שבסקילה ת"ל סקול:

והברדלס פ"ה פוטריש ולא משמע כן דארתו אינו עו כל כך וכאן משמע שהוא עו ביותר ודרכו להמית את האדם וכן בפרק אלו מציאות (כ"מ דף כד.) אמר' המוציל מן הארץ ומן הדוב כו' ובפ"ק דב"ק (טו: ושם) תנן הרי אלו מועדים ואפשר שהוא מין נחש דהא מפרש התם בגמ' (טו: ושם) דברדלס היינו ארבע וזו אפא ורובע זהו אפעה שדרי גיא הצבועים מתרגמינן מישר אפעיא (שמואל א יג) וכתיב אפעה ושרף מעופף (ישעיה ל) ומיהו יש עדיין ברדלס אחר דהא בפ"ק דבכורות (דף ח) חשיב אפעה לע' שנה ברדלס לג' שנים ואע"ג דחשיב לה התם בהדיא זב ואר ע"כ לאו היינו דהוא דהכא דב"ק דאפשר דהא דייני אפא דהוא אפעה ויתכן דההוא דבכורות הוא פוטריש שפ"ה בכאן וכן דהוא דפ"ק דפסחים (דף טו.) אם חולד וברדלס מצויין שם משמע שהיא חיה קטנה בעין חולדה

ור' יוחנן אמר אע"פ שלא המיתו. אדר"א דמתני' קאי דקסבר (אית) להם תרבות ואין להם בעלים ותימא דבפ"ק דב"ק (דף טו:) תנן ר"א אמר בזמן שהם בני תרבות אינן מועדים ואומר ר"ת דהתם גרס ר' אלעזר שמזכירו אחר ר"מ התם בגמרא והכא ר' אלעזר שהוא קודם ר"ע ומיהו אבתי קשה דהתם תנן והנחש מועד לעולם אליבא דכ"ע והכא קאמר ריש לקיש והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא דיש להם תרבות ויש להם בעלים אפי' נחש ושמן יש לחלק דלענין דאין להורגן כל הקודם קאמר הכא דיש להם תרבות אפי' נחש אבל לא לענין נזק שלם ועוד אר"ת תרבות דהתם הוא שגידלם בביתו ותרבות דהכא היינו בקשוריהם בשלשלות כגון ארי בגודריק שלו דאין להורגם אלא כשהמיתו אפי' נחש: **מא'** זכה וזה לעורן. במדבר (ב"ק דף פו: ושם) גבי חתול כולוהו מדוד דוכה לעורה: **תניא** כותיה דר"ל. הא דלא חשיב דף בריש החולץ (יבמות דף לו.) ושם) בהדי תלת דהלכה כר"ל משום דהכא אליבא דר"א פליגי **מעשרה** ע' ק'. הא דלמר חשיב עיר בק' ולמר בעשרה נראה דפליגי בקרא דעמוס ה' דכתיב העיר היוצאת אלף תשאר מאה והיוצאת מאה תשאר עשרה:

אימא לקטלא. לחייב מיתה לבעליו וניחוייה מיתה והיכי מפקין לן מפשטיה לגמרי: **אי כתב כזי.** קושיא היא כלומר איצטריך יומת לדנו במיתה האמורה בתורה סתם דאינו אלא חנק דלא תימא גם בעליו יסקל: **קטל איהו כסיף.** דק"ל לקמן (ד' נב:) רוצח בסיף: **קטל שורו נימא** בסקילה. דחמירה מכולן בתמיא: **הניחא.** הא דעקרת ליה לקרא מפשטיה ולא מוקמינן ליה למיתא חנק ממש: **למ"ד חנק חמור.** מסיף בפ' ד' מיתות (לקמן נ) הלכך איכא למיפך קטל איהו בסיף קטל שורו בחנק: **אלא למ"ד חנק קל.** אימא למיתא חנק אתא: **משום** **היא גופה.** משום דך קשיא גופא דלא תימא לא תקוה כופר כתב רחמנא וליקטול כתב רחמנא ונתן פדיון נפשו למימר דהכא דקטל איהו לא תסגי ליה בממונא כו' אבל קטל שורו סגי ליה בממונא וזא לא יחיד כופר חייב חנק: **שור סיני.** בהמה שקרבה לזר בעוד שהשכינה שם דכתיב אם בהמה אם איש לא יחיה: **בכמה.** דיינין נידון: **מה איש בכ"ג.** דאיש פשיטא לן דכבר הוקבעו לישראל סנהדראות ומתרו ואילך: **ברדלס.** חיה היא ובלע"ז קורין אות' פוטריש: **אמר ריש לקיש.** הא דאמר ר' אלעזר כל הקודם להורגן זכה והוא שהמיתו נפש ואמילתא דתיק דאיירי כשהמיתו קאי ר' אלעזר: **יש להם תרבות.** מותר לגדלן לפי שאדם יכול ללמדן שלא יזיקו הלכך שם בעלים נקרא עליהן ולא היו כהפקר ואסור להורגן אם לא המיתו אבל אם המיתו סופן מוכיח על תחילתן שלא אלו בני תרבות ואין צריכין לדונן: **ר' יוחנן אמר אע"ג שלא המיתו.** א"ר אלעזר כל הקודם להורגן זכה וח"ק ליה לת"ק דקאמרת כשהמיתו צריכי כ"ג דיינין אני אמר אפילו לא המיתו מותר להורגן כל הקודם וכ"ש אם המיתו: **ואין להם בעלים.** כלומר אין שם הבעלים חל עליהם ולא הוו אלא כהפקר לפי שלא היה לו לגדלן: **זכה.** משמע נשכח: **זכה בעורן.** העור שלו כיון דאין להם בעלים: **כיון דהמיתו.** ואומר רבנן דאין צריך לדונן בב"ד הוו להו כמאן דגמר דיניהו ואסרי בדיק' לא שום שחט לאחר שגמרו דינו אסור בפרק שור שנגח (ב"ק מא.) **זכה לשמים.** צדקה עשה: **איכא ביניהו חש.** דתיק חשיב ליה בהדי הנך ובעי כ"ג ור"ע באינן סבירא ליה כותיה בר מנחש כדאמרין בארבעה אבות נזיקין (שם דף טו:) נחש מועד לעולם דברי הכל: **לענין ע"ז.** חלק בין יחידים למרובים דעיר הנודת בעי סנהדרי גדולה כדיליף לקמן (דף טז.) ויחיד נידון בכ"ג דכתיב (דברים יז) והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שערך ב"ד שבשעריך: **למימרא.** דשבת שלם שהודח בדינא דרבים דיינינן ליה חנונת דעיר המישר: **מירובין** דיינינן ליה בסיף ובסנהדרי גדולה: **מעשרה ועד מאה.** בציצ מעשרה לא מקרי

אימא, **לקטלא** הוא **דאחא**. **אם כן,** **ליכתוב וגם בעליו,** **ולישתוק.** **אי כתב רחמנא הכי,** **הוה אמינא בסקילה.** **בסקילה,** **סקלא דעתיד?** **קטל איהו,** **בסיף.** **מומו,** **בסקילה?** **ודילמא האי דכתב רחמנא יומת,** **לאקולי עילוייה,** **לאפוקי מסיף לחנק.** **הניחא למאן דאמר,** **חנק חמור.** **אלא למאן דאמר,** **חנק קיל,** **מאי איכא למימר.** **לא סקלא דעתיד,** **דכתיב 'אם כפר וישת ע'לו' ואי סקלא דעתיד בר קטלא הוא,** **והכתיב 'לא תקחו כפר לנפש רוצח'.** **אדרבה,** **משום** **היא גופה,** **קטל איהו,** **לא תיסקי ליה בממונא,** **אלא בקטלא.** **קטל שורו,** **ליפרוק נפשיה בממונא.** **אלא אמר חזקיה,** **וכן תנא דבי חזקיה,** **אמר קרא 'מות יומת המכה רצח הוא',** **על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו.** **איבעיא להו,** **שור סיני,** **בכמה.** **מי גמר שעה מדורות,** **או לא.** **תא שמע,** **דתיני רמי בר יחזקאל 'אם בהמה אם איש לא יחיה,'** **מה איש בעשרים ושלשה,** **אף בהמה בעשרים ושלשה:** **הארי והזאב כו'.** **אמר ריש לקיש,** **והוא שהמיתו.** **אכל לא המיתו,** **לא.** **אלמא קסבר,** **יש להן תרבות ויש להן בעלים.** **רבי יוחנן אמר,** **אף על פי שלא המיתו.** **אלמא קסבר,** **אין להם תרבות ואין להם בעלים.** **תנן רבי אלעזר אומר,** **כל הקודם להורגן זכה.** **בשלמא לרבי יוחנן,** **למאי זכה,** **זכה לעורן.** **אלא לריש לקיש,** **למאי זכה,** **בין שהמיתו,** **שוניהו רבנן כמאן דגמר דיניהו,** **ואיסורי הנאה נינהו.** **מאי זכה,** **זכה לשמים.** **תניא בנזחיה דריש לקיש,** **אחד שור שהמית ואחד בהמה וזהו שהמיתו,** **בעשרים ושלשה.** **רבי אלעזר אומר,** **שור שהמית בעשרים ושלשה,** **ושאר בהמה וזהו שהמיתו כל הקודם להורגן זכה בהן לשמים:** **רבי עקיבא אומר כו'.** **רבי עקיבא תיניו תנא קמא?** **איכא ביניהו,** **נחש:** **אין דנין כו'.** **הא שקב דקטא,** **כמאי.** **אילמא שקב שחלל את השבת,** **אימר, דפליג רחמנא בין יחידים למרובין לענין עבודת פוככים,** **בשאר מצות מי פליג.** **אלא,** **בשקב שהודח.** **למימרא דבריא דרבים דיינינן ליה,** **כמאן,** **לא פרבי יאשיה ולא פרבי יונתן.** **דתינא,** **עד כמה עושין עיר הנדחת,** **מעשרה ועד מאה,** **דברי רבי יאשיה.** **רבי יונתן אומר,** **ממאן ועד רובו של שקב.** **ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו,** **אכל פולו לא.** **אמר רב מתנה,** **הכא**

עיר וטפי ממאה נפקא מתורת עיר והוה להו ציבור ובציבור לא כתיב סוף הלכך כל א' נידון בפני עצמו ובסקילה:

בנשיא

האיש, מה איש העולה להר סיני נידון למיתה בעשרים ושלשה
דיינים, אף בהמה העולה להר סיני נידונית בעשרים ושלשה.
שנינו במשנה: הארי והואב בו הדוב והנמר והברדלס מיתתן
בעשרים ושלשה, רבי אליעזר אומר כל הקודם להורגן זכה.
הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת רבי אליעזר: אמר ריש
ל'קיש, והוא שהמיתו – דברי רבי אליעזר שכל הקודם להרוג את
הארי והואב וכו' זכה, נאמרו באופן שהמיתו אדם, אבל אם לא
המיתו, לא – אין אדם רשאי להורגן. אלמא – יש ללמוד מדבריו,
דקסבר יש להן תרפות ויש להן פ'עלים – שהוא סובר שחיות אלו
רשאי אדם לגדלן, משום שיכול ללמדן שלא יזיקו, ולפיכך נקרא שם
בעליהן עליהן ואין אדם רשאי להורגן, כל זמן שלא המיתו.
רבי יוחנן אמר, אף על פי שלא המיתו – דברי רבי אליעזר שכל
הקודם להורגן זכה, נאמרו אף באופן שלא המיתו אדם. אלמא
קסבר אין להם תרפות ואין להם פ'עלים – שהוא סובר שאין אדם
רשאי לגדל חיות אלו ברשותו, מאחר שאי אפשר ללמדן שלא יזיקו,
ולפיכך אם גידלם אדם ברשותו שלא כדין, אין שמו נקרא עליהן,
והפקר הן, ורשאי כל אדם להורגן.
הגמרא מקשה על דברי ריש לקיש מהמשנה: תנן (לעיל ב), רבי
אליעזר אומר, כל הקודם להורגן זכה. בשלמא לרבי יוחנן הסובר
שרשאי אדם להרוג חיות אלו אפילו אם לא המיתו, מבוארים דברי
המשנה זכה, שמשמע מכך שנשחבר באיזה דבר, דלמא זכה וזכה
לעורן – שבמה נשחבר ההורגן, בעורן, שרשאי הוא ליטול את העור
לעצמו, בין שאין בהן דין בעלים, אלמא לשיטת ריש לקיש הסובר
שאין אדם רשאי להורגן אלא אם כן המיתו, אם כן למא זכה – במה
נשחבר ההורגן, הרי בינו שהמיתו אדם שוינהו רבנן במא דנמר
דינייהו – עשאו רבי אליעזר כאילו נגמר דינם למיתה, שהרי אינו
מצריך לדון אותם בבית דין, ואיסורי הנאה נינהו – ואם כן נאסרו
בהנאה, כדין שור הנסקל שנגמר דינו למיתה, ואין אדם רשאי
ליהנות מעורן, ובמה זכה.
מתרצת הגמרא: מאי זכה וזכה לשמים – יש לו זכות בשמים, שקיים
מצות הבורא לבערן מן העולם.
הגמרא מביאה ברייתא כשיטת ריש לקיש: תנאי בנותיה דריש
ל'קיש, אחר ו-בין שור שהמיתו אדם, ואחר ו-בין שאר בהמה וחיה
שהמיתו אדם, מיתתם היא בעשרים ושלשה דיינים, אלו דברי
חכמים. רבי אליעזר אומר, שור שהמיתו אדם מיתתו בעשרים
ושלשה דיינים, ושאר בהמה וחיה שהמיתו אדם אין צריך לדונם
כלל, אלא כל הקודם להורגן זכה בהן לשמים – מצוה עשה. ומוכח
מן הברייתא כריש לקיש, שאף לרבי אליעזר אין אדם רשאי להורגן
אלא אם כן המיתו, והממיתין זכה בהן לשמים ולא בעורן.
שנינו במשנה: רבי עקיבא אומר בו מיתתן בעשרים ושלשה.
שואלת הגמרא: רבי עקיבא היינו תנא קמא? שיטתו של רבי
עקיבא היא כשיטתו של תנא קמא, שלשניהם אין אדם רשאי להרוג
ארי וזאב שהמיתו, אלא יש לדון אותם בבית דין של עשרים ושלשה.
משיבה הגמרא: איכא בינייהו נחש – החילוק שיש בין שיטת תנא
קמא לשיטת רבי עקיבא הוא לגבי נחש, שלדעת תנא קמא דין הנחש
כדין ארי וזאב שמיתתן בעשרים ושלשה, ואילו רבי עקיבא סובר
שדין הנחש שונה משאר חיות ובהמות, שהרי 'הנחש מועד לעולם'
(ב"ק טז), ולפיכך 'כל הקודם להורגו זכה'.
שנינו במשנה: אין דנין בו לא את השבט אלא על פי בית דין של
שבעים ואחד.
הגמרא מבררת את כוונת דברי המשנה: האי שבט דחטא במאי –
במה חטא שבט זה שיש לדון בבית דין של שבעים ואחד, איילמא –
אם נאמר שהמשנה עוסקת בשבט שחלל את השבת, ומאחר שהוא
חטא של רבים יש לדון אותם בבית דין של שבעים ואחד, אי אפשר
לומר כן, אימר דפליג רחמנא – היכן יש לומר שחילקה התורה בין
דינם של יחידים החוטאים לדין מרובין החוטאים, לענין עבודת
בזבחים, שיחיד העובד עבודה זרה נידון למיתה בבית דין של עשרים
ושלשה, ואילו רבים העובדים עבודה זרה נעשית עירם 'עיר
הנידחת', ונידונים בבית דין של שבעים ואחד, אבל בשאר מצות מי

אימא לקמלא הוא דאמא – יתכן שבא הכתוב ללמד שיש להמית
גם את בעל השור, ומניין להוציא את הפסוק מפשוטו, ולפוטרו
ממיתה.
משיבה הגמרא: אם כן, ליכתוב 'השור יסקל וגם בעליו', ולישתוק,
ויהא מובן ממשמעות הכתוב שיש להמית גם את השור וגם את
בעליו, ומאחר שהוסיף הכתוב 'יומת', יש ללמוד להקיש מיתת השור
לבעליו, ולא לחייב הבעלים מיתה.
שבה הגמרא ושואלת: אי כתב רחמנא הכי – 'השור יסקל וגם
בעליו', הנה אמרנו בסקילה – היינו אומרים שבעל השור מיתתו
בסקילה כמו השור, ולפיכך הוצרך הכתוב להוסיף 'יומת', ללמד
שמיתתו בחנק, ומניין לפטור את בעל השור ממיתה.
משיבה הגמרא: בסקילה סלקא דעתך – היעלה על הדעת להמיתו
בסקילה, הרי קמל איהו, בסניף – אם האדם עצמו הורג נפש אינו
חייב סקילה אלא סייף, וכיצד יתכן שכאשר ממונו הרג יומת הבעלים
בסקילה, שהיא המיתה החמורה שבכולן. ונמצא, שאין צריכים
לתיבת 'יומת' כדי ללמד שאין הבעלים בסקילה, ולפיכך יש ללמוד
הימנה לפטור הבעלים ממיתה לגמרי.
שבה הגמרא ושואלת: ודילמא האי דכתב רחמנא יומת לאקולי
עליוהי – שמא כתבה התורה 'יומת' כדי להקל על בעל השור,
לאפוקי מסיף להנק – להוציא ממיתת סייף למיתת חנק, שאם הוא
הרג נפש היה במיתת סייף, ואם שורו הוא שדהג, אינו אלא בחנק,
ומניין לפטור ממיתה לגמרי. הניחא – קושיא זו מיושבת, למאן
דאמר שמיתת חנק חמור ממיתת סייף, שלשיטתו אי אפשר לומר
שאם האדם עצמו הורג מיתתו בסיף, ואם שורו הרג יתחייב בחנק,
שהרי החנק חמור יותר, ובהכרח כוונת הכתוב 'יומת' לפטור לגמרי,
אלא למא דאמר שמיתת חנק קיל ממיתת סייף, מאי איכא למימר,
הרי יתכן שכוונת הכתוב להקל על מיתת הבעלים ולא לפטור
לגמרי.
משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך – אי אפשר להעלות על הדעת
שיהא בעל השור חייב מיתה, דכתבי (שמות כא ז) 'אם כפר וישת עליו
ונתן פדיו נפשו', דהיינו, שבעל השור נתן כופר ממון כפי שוויו של
הנהרג ופודה בכך את נפשו, ואי סלקא דעתך בר קמלא הוא – ואם
תעלה על דעתך לומר שחייב מיתה, כיצד ניתן ליטול הימנו
כופר ולפוטרו, והכתוב (במדבר לה ז) 'לא תקחו כפר לנפש רוצח
אשר הוא רשע למות כי מות יומת', דהיינו, שאין בית דין רשאים
ליטול כופר במקום מיתה. אלא בהכרח צריך לומר שאינו חייב
מיתה, ולפיכך יש לו ליתן כופר עבור פדיון נפשו.
דוחה הגמרא: אדרבה, משום היא גופה – משום קושיא זו עצמה,
כיצד יתכן ליטול כופר במקום מיתה, הוצרך הכתוב לומר 'ונתן פדיון
נפשו', ללמדנו, שאם קמל איהו – אם היה הוא הורג נפש, לא תסגי
ליה בממונא אלא פקמלא – לא די לו בעונש ממון, אלא צריך
להורגו, כמאמר הכתוב 'לא תקחו כופר לנפש רוצח', אבל קמל
שורו ליפדוק נפשיה בממונא – אך אם שורו הוא שדהג, רשאי
בעליו לפדות נפשו בממון, אמנם כל זמן שאינו פודה את עצמו חייב
מיתת חנק.
מסקנת הגמרא: אלמא אמר חזקיה, וכן תנא רבי חזקיה, אמר קרא
(שם לה כא) לגבי אדם ההורג את חברו 'מות יומת המכה רוצח הוא',
ויש לדייק מדברי הכתוב שעל רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו
על רציחת שורו, דהיינו, שאין אדם חייב מיתה אלא אם הרג הוא
את הנפש, אך על הריגת שורו אינו חייב אלא ממון.
הגמרא מביאה ספק לגבי דינו של שור שעלה להר סיני: איבעיא
להן, שור שעלה להר סיני בזמן מתן תורה בעוד השכינה עליו,
ונתחייב מיתה, כמאמר הכתוב (שמות יט ז) 'אם בהמה אם איש לא
יחיה, בהמה דינייה היה נידון, מי נמר שעה מדורות – האם יש
ללמוד את דינו של שור זה שלא היה אלא לשעה ו-לזמן, מדינו של
שור הנסקל שנוהג לדורות, ולפיכך דנו אותו בבית דין של עשרים
ושלשה, או לא.
תא שמע, דתני רמי בר יחזקאל ברייתא הדורשת את דברי הכתוב
(שם) 'אם בהמה אם איש לא יחיה', ומקשה את דין הבהמה לדין

1 – והוספתי על שנה זו שלשים יום. ומבואר, שאף שאין מעברים את
2 השנה על הטלאים והגזולים, מכל מקום מצרפים אותם בתור סיוע.
3 הגמרא מקשה על הנוכח בברייתא שחודש העיבור הוא שלשים יום:
4 מִיתֵיבֵי, שנינו בברייתא פָּמָה הוא עִיבּוֹר הַשָּׁנָה, כלומר, מה אורכו
5 של חודש העיבור, שְׁלִשִּׁים יום, זו היא דעת חכמים. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
6 גַּמְלִיאֵל אָמַר, חֲדָשׁ – עשרים ותשעה יום. ויש להקשות, כיצד אמר
7 רבן שמעון בן גמליאל בברייתא שהוסיף שלשים יום.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

1 הגמרא מבררת כיצד נעשית סמיכה זו: אָמַר לִיה רַב אַחָא בְרִיה
2 דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, בִּידָא מִמֶּשׁ סָמְכִין לִיה – האם מניחים הסומכים
3 את ידיהם ממש על ראשו של הנסמך, אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, אינם
4 מניחים עליו את ידיהם, אלא סָמְכִין לִיה בְּשֵׁמָא – בקריאת שם,
5 דהיינו, קָרִי לִיה רַבִּי – קוראים לו בשם 'רבי', וְהִכֵּי לִיה רְשׁוּתָא
6 לְמִידֵּן דִּינֵי קְנָסוֹת – וכמו כן נותנים לו רשות לדון מעתה דיני קנסות.
7 הגמרא מקשה על מה שנתבאר בברייתא שסמיכת חכמים בשלשה:

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שלישי עמ' א

1 אומר בחמשה.
2 תִּנּוּ רַבָּנִן – שנו חכמים בברייתא, נאמר לגבי עגלה ערופה (דברים כא
3 א) וְיִצְאֻ זָקְנֵיהּ וְשׁוֹפְטֵיהּ וּמִדְּרוּ אֶל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבַת הַחֵלֶל, ויש
4 ללמוד מן המקרא את מספר הזקנים היוצאים מסנהדרין גדולה
5 למדידת עגלה ערופה. 'זָקְנֵיהּ' הוא לשון רבים, ומיעוט רבים שָׁנִים,
6 ואף 'שׁוֹפְטֵיהּ' הוא לשון רבים ומיעוטם שָׁנִים, נמצא שצריך ארבעה
7 זקנים, ומאחר שכלל הוא בידינו שאֵין עושים בֵּית דִּין שמשפר חביריו
8 שְׁקוּל, דהיינו, שאין עושים בית דין של זוגות, כדי שאם ייחלקו
9 ביניהם יוכלו להכריע אחד הרוב, לפיכך מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן – על
10 ארבעת הזקנים עוֹד אֶחָד, הֲרִי בָּאן חֲמִשָּׁה זָקְנִים. אלו דְּבָרֵי רַבִּי
11 יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, 'זָקְנֵיהּ' הוא לשון רבים ומיעוטם שָׁנִים,
12 ומאחר שאֵין עושים בֵּית דִּין שְׁקוּל מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶם עוֹד אֶחָד, הֲרִי
13 בָּאן שְׁלֹשָׁה זָקְנִים למדידת עגלה ערופה.
14 שואלת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הֲאִי שׁוֹפְטֵיהּ מֵאִי עָבִיד לִיה – מה
15 ילמד רבי שמעון מתיבת 'שופטין'. ומשיבה: תְּהוּא מִיבְּעֵי לִיה
16 לְמִיּוּחְדֵּין שְׁבַשְׁוּפְטֵיהּ – הוא לומד מתיבה זו שאין די בזקנים
17 מסנהדרין קטנה, אלא צריך שיהיו מן המיוחדים שבשופטים, דהיינו,
18 מסנהדרין גדולה.

19 מבררת הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה, הדורש את תיבת 'שופטין' להוסיף על
20 מנין הזקנים, מנין ילמד שהם מסנהדרין גדולה. ומבארת: מִזָּקְנֵי זָקְנֵיהּ
21 גַּפְתָּא – הוא לומד זאת מיתור אות אחת, שהרי יכול היה הכתוב
22 לומר וְיִצְאֻ זָקְנֵי שׁוֹפְטֵיהּ, ומאחר נוקט 'זָקְנֵיהּ' יש ללמוד מכך שהם
23 מן המיוחדים שבזקנים, דהיינו, מסנהדרין גדולה.

24 שבה הגמרא ומבחרת: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, מדוע הוצרך ללמוד ענין זה
25 מתיבת 'שופטין', הרי יכול היה ללמוד זאת כרבי יהודה, ממה
26 שנכתב 'זָקְנֵיהּ' ולא 'זָקְנֵי'. ומבארת: אִי מִזָּקְנֵי – אילו היה נאמר
27 בכתוב וְיִצְאֻ זָקְנֵי, הָיָה אֲמִינָא זָקְנֵי הַשּׁוֹק – היינו אומרים שדי
28 בזקנים מן השוק, דהיינו, מאלו שאינם יושבים בסנהדרין כלל, לפיכך
29 בָּתֵּב רַחֲמָנָא זָקְנֵיהּ, וְאִי הוּא פְתִיב רַק וְיִצְאֻ זָקְנֵיהּ' בלא תיבת
30 'שופטין', הָיָה אֲמִינָא – היינו אומרים שדי בזקנים מן סְנִהֲדְרֵי
31 קְטָנָה, ולפיכך בָּתֵּב רַחֲמָנָא וְשׁוֹפְטֵיהּ, ללמד שעל הזקנים להיות
32 מְיֻחָדִין שְׁבַשְׁוּפְטֵיהּ, דהיינו, מסנהדרין גדולה, ונמצא שתיבת
33 'שופטין' נצרכת היא, ואי אפשר לדורשה לענין מספר הזקנים, ועל
34 כן אין מנינים אלא שלשה.

35 שבה הגמרא ומבחרת: וְרַבִּי יְהוּדָה, כיצד דורש הוא את תיבת
36 'שופטין' לענין מספר הזקנים, הרי תיבה זו נצרכת ללמוד שיהיו

8 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פֶּפְסָא, דבר זה ברצון בית הדין הוא תלוי,
9 אם רָצוּ מוֹסִיפִים רַק חֲדָשׁ – עשרים ותשעה יום, ואם רָצוּ מוֹסִיפִים
10 שְׁלִשִּׁים יום.

11 הגמרא תמהה על ההבדל שיש בין דברי רבן שמעון בן גמליאל
12 שהוזכרו לעיל, לדברי רבן גמליאל הזקן המובאים להלן בברייתא:
13 תָּא חֲזִי – בוא וראה, מֵאִי אִיכָא בֵּין

8 וְחַד לֹא סָמִיךְ – האם אדם אחד אינו רשאי לסמוך, וְהָא אָמַר רַב
9 יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּרַם (אבל) זָכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לטוב, וְרַבִּי יְהוּדָה
10 בֶּן בָּבָא שָׁמוּ, שְׁאִילָמְלָא (שלא) הוּא נִשְׁתַּבְּחוּ (היו משתבחים)
11 דִּינֵי קְנָסוֹת מִיִּשְׂרָאֵל.
12 שואלת הגמרא: נִשְׁתַּבְּחוּ, נְגִרְוִינְהוּ. כלומר, מדוע היו משתבחים,
13 הרי ניתן לחזור ולשננם. אֶלָּא כוונת הדברים היא, שאילולי רבי
14 יהודה בן בבא

37 הזקנים מסנהדרין גדולה, וכדברי רבי שמעון. ומבארת הגמרא: גַּמָּר
38 – הוא לומד גזירה שוה 'זָקְנֵי זָקְנֵי' מן המקרא שנאמר לגבי סמיכת
39 זקנים על פר העלם דבר של ציבור (ויקרא ד טו) וְסָמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה אֶת
40 יְדֵיהֶם, שמאחר ונאמרה תיבת 'זָקְנֵי' בין בעגלה ערופה ובין בפר
41 העלם דבר יש ללמודם זה מזה, מֶה לְחֵלֶן – בשם שלגבי סמיכת
42 הזקנים על הפר צריך את הַמִּיּוּחְדֵּין שְׁבַשְׁוּפְטֵיהּ – סנהדרין גדולה, אֶפֶּ
43 בָּאן לענין עגלה ערופה צריך את הַמִּיּוּחְדֵּין שְׁבַשְׁוּפְטֵיהּ, ונמצא שתיבת
44 'שופטין' מיותרת לדורשה, להוסיף על מספר הזקנים.

45 מקשה הגמרא: אִי יִלְיָף – אם רבי יהודה לומד את הדין שצריך
46 סנהדרין גדולה בעגלה ערופה מסמיכת זקנים, לִילָף בּוֹיָלָה מִקְהָתָם –
47 יכול הוא ללמוד את כל הדינים משם, ואף את מנין הזקנים, ואם כן
48 'זָקְנֵיהּ וְשׁוֹפְטֵיהּ' לָמָּה לִי – מדוע הוצרך התנא ללמוד מתיבות אלו
49 את מנין הזקנים. אֶלָּא, בהכרח צריך לומר שרבי יהודה אינו לומד
50 גזירה שוה מסמיכת זקנים, אלא סובר כרבי שמעון שיש ללמוד
51 מתיבת 'שופטין' שיהיו הזקנים מסנהדרין גדולה, ומכל מקום ניתן
52 ללמוד משם אף לענין מנין הזקנים, משום שהוא סובר שיכול היה
53 הכתוב לומר וְיִצְאֻ זָקְנֵי שׁוֹפְטֵיהּ, ונמצא שהי"ו של תיבת
54 'שופטין' שהיא מיותרת לכאורה באה לְמַנְיָנָא – לענין מנין
55 הזקנים, ללמד שיש להוסיף עוד שנים, ולפיכך צריך חמשה זקנים,
56 מבררת הגמרא: וְרַבִּי שְׁמַעוֹן – מדוע אינו לומד להוסיף על מנין
57 הזקנים מן האות וי"ו. ומבארת: וי"ו לֹא חֲרִישׁ – הוא סובר שאין
58 לדרוש את האות וי"ו, ולפיכך סובר שדי בשלשה זקנים.

59 מקשה הגמרא: אֶלָּא מַעֲתָה – לאחר שנתבאר שלדעת הכל יש
60 ללמוד מתיבת 'זָקְנֵיהּ' לרבות שני זקנים, אם כן יש להוסיף עוד על
61 מנינם, שהרי נאמר במקרא (דברים כא א) וְיִצְאֻ זָקְנֵי וְשׁוֹפְטֵיהּ וּמִדְּרוּ,
62 ויש לדרוש מתיבת 'וְיִצְאֻ' לרבות עוד שָׁנִים, וכן מתיבת 'וּמִדְּרוּ'
63 לרבות עוד שָׁנִים, ונמצא שְׁלֹשֶׁי יְהוּדָה הסובר שצריך חמשה זקנים,
64 יש להוסיף עליהם עוד ארבעה והֲרִי כֵּן תִּשְׁעָה, ואילו לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
65 הסובר שצריך שלשה זקנים, יש להוסיף עליהם עוד ארבעה והרי
66 כֵּן שְׁבַעָה.

67 מתרצת הגמרא: תְּהוּא מִיבְּעֵי לִיה – תיבות אלו נצרכות הן לדורשה,
68 לְבִרְתֵּינָא – כמו ששינונו בברייתא, 'וְיִצְאֻ' הֵן וְלֹא שְׁלוּחַן – מתיבת
69 וְיִצְאֻ יש ללמוד, שעל הזקנים לצאת בעצמם למדידת העגלה, ואין
70 הם יכולים לשלוח שליחים לשם כך, ומתיבת 'וּמִדְּרוּ' יש ללמוד,
71 שְׁאֵפִילוּ נִמְצָא

1 בהמה טמאה שלש פעמים תיבת 'בחה', אם כן, קְרָקְעוֹת דְּכָתִיב בָּהּ
2 אֲרַבְעָה כְּהֵנִים תִּסְגִּי בְּאַרְבָּעָה – יהא די לפדותם בארבעה אנשים,
3 וְכִי תִימָא הָכִי נָמִי – ואם תאמר שאכן כך הוא הדין לשיטת חכמים,
4 אם כן אֲלֵמָה הֵנָּה – מדוע שנינו במשנה שפדיון הַקְרָקְעוֹת הוא על
5 ידי שומת תְּשֻׁעָה ישראלים וְכָתִיב.
6 אֲלֵא מֵאִי צָרִיךְ לומר, שהטעם שמצריכים חכמים עשרה אנשים
7 בפדיון קרקע של הקדש, משום דְּמִשְׁלָמִי בָּהּ עֲשָׂרָה – שבפרשת
8 פדיון קרקע נשלמו במקרא עשר פעמים תיבת 'בחה', מאחר שהיא
9 הפרשה המאוחרת שבכולם, וכבר נאמרו לפניה שלשה כהנים
10 בפדיון ערכין, ושלשה כהנים בפדיון בהמה טמאה, ויחד עם ארבעת
11 הכהנים שנאמרו בפדיון קרקע הרי כאן עשרה, ואם כן, אזי הַקְרָשׁוֹת
12 דְּמִשְׁלָמִי בָּהּ שִׁיתָא לִיבְעוּ שִׁיתָא – פדיון מטלטלין של הקדש יש

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

1 לקרקע, ואין דין מעילה בקרקעות. זו היא דעת חכמים. רַבִּי שְׁמַעוֹן
2 בֶּן גַּמְלִיאֵל אומר, מוֹעֲלִין בְּשַׁעְרָו – יש דין מעילה בשערותיו של
3 עבד זה, מאחר שהשיער אינו נידון כגוף העבד אלא כמטלטלין.
4 וְכִימָא לֹן – ומקובל בדינו, דְּבִשְׁעָרוֹ הַעוֹמֵד לִיגְזוּ פְּלִיגִי – שנחלקו
5 התנאים באופן ששערו של העבד עומד להיגזז, ולפיכך סובר רבן
6 שמעון בן גמליאל שיש לדון כאילו כבר נגזז, ויש בו דין מעילה
7 כבמטלטלין. אמנם דעת חכמים היא, ששער העומד להיגזז אינו נידון
8 כגזז, ולפיכך יש לדון כגוף העבד כקרקע שאין בה מעילה.
9 ונמצא, שספיקו של רבי אבין לגבי שומת שיער העומד להיגזז,
10 במחלוקת תנאים הוא תלוי, לדעת חכמים אין הוא נידון כגזז ולפיכך
11 צריך עשרה בני אדם לשומו, כדין שומת הקרקעות, ואילו לדעת רבן
12 שמעון בן גמליאל נידון הוא כגזז, ודי בשומת שלשה בני אדם
13 כבמטלטלין. שְׁמַע מִינָהּ – אכן כך הוא הדבר.
14 הגמרא מנסה לתלות מחלוקת תנאים נוספת בענין זה: נִימָא הֵנִי
15 תִּנְיָא בְּהֵנִי תִנְיָא – לכאורה יש לתלות מחלוקת תנאים נוספת,
16 במחלוקת זו של חכמים ורבן שמעון בן גמליאל לגבי שיער העומד
17 להיגזז. דִּתְנִין (שבועות מב'), רַבִּי מֵאִיר אומר, יֵשׁ דְּכָרִים שֶׁהֵן בְּקָרְקַע,
18 כלומר, מחוברים לקרקע, וְאִינִן בְּקָרְקַע – ומכל מקום אין דינם
19 כקרקעות שאין נשבעים עליהן, אלא כמטלטלין, וְאִין חֲכָמִים מוֹדִים
20 לוֹ לרבי מאיר בזה. ועתה מפרשת המשנה באיזה אופן נחלקו רבי
21 מאיר וחכמים. בְּצִידָא, אדם האומר לחבירו עֲשֵׂר פְּנִינִים מְעוֹנוֹת
22 בענבים מִפְּרִיתִי לָךְ לשמור בקרקעותי, וְהִלָּה (השני) אומר, אִינִן
23 אֲלֵא חֲמִשָּׁ – לא מסתיר לא אלא חמש גפנים, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב אֶת
24 השומר שבועות מודה במקצת, וְחֲכָמִים אומרים, כֹּל דְּבֵר הַמְּחַוֵּב
25 לְקָרְקַע הָרִי הוא בְּקָרְקַע, ואין נשבעים על הקרקעות. וְאֵמֵר רַבִּי
26 יוֹסִי בֶר הִנְיָא בביאור מחלוקתם, פְּנִינִים הַעוֹמְדוֹת לִיבְצֵר עֲסָקִין
27 – משנה זו עוסקת בענבים שכבר הבשילו כל צרכן ועומדות להיבצר,
28 מִר כֶּבֶר – רבי מאיר סובר, שענבים העומדות להיבצר בְּבַצּוּרוֹת
29 דְּמִיָּין – יש לדון אותן כאילו כבר נבצרו, ולפיכך דינן כמטלטלין
30 ונשבעים עליהן, וְמִר כֶּבֶר – ודעת חכמים היא, שענבים העומדות
31 להיבצר לֹא בְּבַצּוּרוֹת דְּמִיָּין – אינן נידונות כבצורות, אלא עדיין
32 דינן כקרקע, ולפיכך אין נשבעים עליהן.
33 נמצא, שיש לתלות לכאורה את מחלוקת רבי מאיר וחכמים לגבי
34 ענבים העומדות להיבצר, במחלוקתם של רבן שמעון בן גמליאל
35 וחכמים לגבי שיער העומד להיגזז.
36 דוחה הגמרא: לֹא – אין הכרח לתלות את המחלוקת זה בזה,
37 דְּאִפְּלִי תִימָא רַבִּי מֵאִיר – שאפילו אם תאמר שרבי מאיר מודה
38 ששיער העומד להיגזז אינו נידון כגזז, אין בכך סתירה לדבריו לגבי
39 ענבים העומדות להיבצר שדינן כבצורות. דַּעַר כָּאֵן לֹא קָאָמֵר רַבִּי
40 מֵאִיר הָתֵם – שלא אמר רבי מאיר שם שדין הענבים כבצורות, אלא

1 להצריך בו ששה בני אדם, שהרי בפרשה שניה העוסקת בפדיון
2 בהמה טמאה וכל מטלטלין נשלמו במקרא שש פעמים תיבת 'בחה',
3 שלש לגבי פדיון ערכין, ושלש לגבי פדיון בהמה טמאה, ומדוע
4 סוברים חכמים שדי בשלשה אנשים לפדיון מטלטלין. מסיקה
5 הגמרא, קְשִׁיָּא.
6 שנינו במשנה: שפדיון הַקְרָכִין בֹּו' המטלטלין בשלשה. מבררת
7 הגמרא: מֵאִי – מה הם הַקְרָכִין הַמְּטַלְטְלִין, הרי כל ענין ערכין אינו
8 נוהג אלא באדם שאומר 'ערכי עלי', ונותן את דמיו לפי גילו כמבואר
9 בכתוב, ומה שייך ענין זה במטלטלין. מבארת הגמרא, אֵמֵר רַב גִּידֵל
10 אֵמֵר רַב, המשנה עוסקת פֶּאֶדֶם הַאֲוִמֵר 'עָרַף כְּלִי זֶה עָלַי', דְּאֵמֵר
11 רַב גִּידֵל אֵמֵר רַב,

1 משום דְּכֹל כְּמָה דְּשִׁבְקָה לְהוּ מִיבְחָשׁ בְּחָשִׁי – כל זמן שיעזוב בעל
2 הענבים אותן ולא יבצרן הן תבכשנה יותר ויותר, מאחר שכבר
3 הבשילו כל צרכן, ולפיכך יש לדון אותן כאילו כבר נבצרו, אֵמֵר רַב
4 שְׁעָרֵי של עבד מודה רבי מאיר שאפילו כשהוא גדל ועומד להיגזז
5 אינו נידון עדיין כגזז, שהרי כֹּל כְּמָה דְּשִׁבְקָה לְהוּ אֲשֶׁבוּחֵי מִשְׁבַּח
6 – כל זמן שיעזוב אותו ולא יגזזו הוא משביח והולך, ונמצא שעדיין
7 צריך הוא לחיבורו, ועל כן אינו נידון כגזז.
8 שנינו במשנה: דִּינִי נְפִשׁוֹת בֹּו' הרובע והנרבע בעשרים ושלשה.
9 מבררת הגמרא: קָא פְּסִיק וְתִנִּי – התנא פסק את הדברים, ששור
10 הרובע אדם נידון למיתה בבית דין של עשרים ושלשה דיינים, לֹא
11 שְׁנָא רֹבֵעַ וְכֵר וְלֹא שְׁנָא רֹבֵעַ נִקְבָּה – ולא חילק בזה בין שור
12 הרובע איש, לשור הרובע אשה, ולכאורה יש להקשות מנין למד
13 התנא דין זה, בְּשִׁלְמָא רֹבֵעַ נִקְבָּה – לגבי שור הרובע אשה, מבואר
14 הדבר שנידון בבית דין של עשרים ושלשה, דְּכָתִיב (ויקרא כ טז) וְהָרַגְתָּ
15 אֶת הָאִשָּׁה וְאֶת הַבְּהֵמָה, והוקשה הבהמה לאשה במקרא זה, כשם
16 שהאשה נהרגת בבית דין של עשרים ושלשה, כך הוא גם דינה של
17 הבהמה, אֲלֵא רֹבֵעַ וְכֵר מֵנָּה לֹן – אך לגבי שור הרובע איש, מנין
18 יש ללמוד שנידון בבית דין של עשרים ושלשה.
19 מבארת הגמרא: מקור הדברים הוא מִדְּכָתִיב (שמות כב יח) 'כֹּל שׁוֹכֵב
20 עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת', ומקרא זה אף שעוסק הוא לכאורה באיש
21 הרובע בהמה, מכל מקום למדו מכאן חכמים שבהמה הרובעת איש
22 חייבת מיתה, שהרי כלל הוא בדינו שמקרא שאינו נצרך לענין
23 שהוא עוסק בו ניתן ללמוד ממנו ענין אחר, ולפיכך אִם מקרא זה אִינִן
24 עֲנִין לְשׁוֹכֵב – אין צריך ללמוד ממנו דין איש הרובע בהמה, שהרי
25 כבר נאמר (ויקרא כ טז) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שִׁכְבָּתוֹ בְּבֵהֵמָה מוֹת יוּמָת, וְאֵת
26 הַבְּהֵמָה תִּהְרֹגוּ, תִּנְיָהוּ עֲנִין לְנִשְׁכָּב – יש ללמוד ממנו דין איש
27 הנרבע לבהמה, וְאִפְּקִיָּה רַחֲמֵנָא פְּלִשׁוֹן שׁוֹכֵב – ולפיכך הוציא
28 הכתוב דין זה של אדם הנשכב לבהמה בלשון אדם השוכב עם
29 בהמה, כִּדִּי לְאִפְּקִישִׁי נִשְׁכָּב לְשׁוֹכֵב – להקיש את דינו של הנשכב
30 לבהמה לדין השוכב עם בהמה, מֵה שׁוֹכֵב הוא וְבִהֶמָּתוֹ בְּעֶשְׂרִים
31 וּשְׁלֹשָׁה – כמו שמצינו לגבי שוכב עם בהמה שגם הוא וגם הבהמה
32 נידונים למיתה בבית דין של עשרים ושלשה, כמו שנתבאר לעיל
33 במשנה (ב). אֵת אדם הנשכב לבהמה נידונים הוא וְבִהֶמָּתוֹ למיתה
34 בְּבֵית דִּין של עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה דיינים.
35 שנינו במשנה: שׁוֹר הַנִּסְקָל בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה, שְׁנָאָמֵר (שמות כא כט)
36 'הַשּׁוֹר יִסְקָל וְגַם בְּעִלּוֹ יוּמָת', בְּמִיתַת הַבְּעִלִּים כֶּךָ מִיתַת הַשּׁוֹר.
37 אֵמֵר לִיה אֲבִי לְרַבָּא, מֵמַאי – מנין למד התנא של המשנה, דְּהָאִי
38 – שפסוק זה 'הַשּׁוֹר יִסְקָל וְגַם בְּעִלּוֹ יוּמָת', לְבִמִּיתַת בְּעִלִּים כֶּךָ
39 מִיתַת הַשּׁוֹר הוא דְּאֵתָא – בא ללמדנו ששור הנסקל נידון למיתה
40 בבית דין של עשרים ושלשה, כמו אדם הנידון למיתה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **כב.** בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים בִּיחִידִים אֲבָל צָבוּר שְׁטַעַן בְּיוֹם הַמַּעֲוֵנִן וְהַתְּפִלָּה עֲרִבִית שֶׁל שַׁבָּת בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל
2 אֵינֶם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וְלַהֲתַפְּלֵל אִם בְּשֶׁהַתְּפִלָּה הָיָה מִפְּלַג הַמִּנְחָה וּלְמַעַלָּה [א] לְפִי שְׁאִין מְטַרְיָחִין עַל הַצָּבוּר
3 וְכִיּוֹן שְׁאֵינֶם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וְלַהֲתַפְּלֵל חָל עֲלֵיהֶם קִבְּלַת הַשַּׁבָּת שֶׁבַּתְּפִלָּה הָרִאשׁוֹנָה וְאַסּוּרִים בְּמִלְאכָה וּמִפְּלֵ מְקוֹם
4 אִם יֵשׁ מִיעוּט שְׁאֵל קִיבְּלוּ עֲדִיין שַׁבָּת אֵינֶן נִמְשָׁכִים אַחֵר הָרוּב בֵּינָן שֶׁקִּבְּלַת הָרוּב הִתְּהָ בְּטַעוֹת וְיֵשׁ חוֹלְקִין עַל
5 זֶה וְאוֹמְרִים שְׁאֵף אִם כָּל הַצָּבוּר קִבְּלוּ בְּטַעוֹת מוֹתָרִים פּוֹלֵם בְּמִלְאכָה אַע"פ שְׁאֵינֶם צְרִיכִים לַחֲזוֹר וְלַהֲתַפְּלֵל לְפִי
6 שְׁאִין מְטַרְיָחִין עֲלֵיהֶם אֲבָל קִבְּלָתָם אֵינָה כָּלוּם בֵּינָן שֶׁהִיא בְּטַעוֹת וְיֵשׁ לְסַמּוֹךְ עַל דְּבָרֵיהֶם אִם צְרִיכִים לְכַךְ:

הלכתא רבתא

קנא] מפלג המנחה ולמעלה אבל קודם לפלג המנחה גם הציבור צריכים לחזור ולהתפלל¹⁹⁷.

ציונים והוספות

(ספירת העומר) ואחר כך נתפזרו העבים ונודע שהיה קודם בין השמשות צריכין לחזור ולספור אבל לא יברך שנית אם כספורו היה מפלג המנחה ואילך שהרי מנהג העולם לקרות קריאת שמע של ערבית מפלג המנחה ואילך לפי סומכין על האומרים שמפלג המנחה ואילך כשם שהוא כלילה לענין תפלת ערבית לרבי יהודה כך הוא כלילה לענין קריאת שמע של ערבית וא"כ הוא הדין שהוא כלילה לענין ספירת העומר לרבי יהודה לפי דבריהם ומכל מקום צריכים לחזור ולספור כשיגיע הזמן לפי שהעיקר כהאומרים שמפלג המנחה אינו חשוב כלילה אפילו לרבי יהודה אלא לענין תפלה בלבד אבל לא לענין שאר דברים שמצותם כלילה כמו שנתבאר בסיומ' רל"ה.

(197) ז"ל בסי' רסא ס"ה: ואם רוצה להקדים ולקבל עליו תוספת שבת מפלג המנחה ולמעלה דהיינו שעה ורביע זמניות קודם הלילה הרשות בידו ונאסר בעשיית מלאכה אבל אם קיבל קודם פלג המנחה אין קבלתו כלום ומותר בעשיית מלאכה. . אבל אין למהר להדליק הנר ולהתפלל ערבית של שבת עד שעה ורביע זמניות שקודם צאת הכוכבים ולא שקודם תחלת השקיעה ואפילו בדיעבד אם הדליק אז הנר צריך לכבותו ולחזור ולהדליקו לצורך שבת כמו שיתבאר בסי' רס"ג וכן אם התפלל אז צריך לחזור ולהתפלל אח"כ לפי שהעיקר כסבא הראשונה. וראה שם (וכן לעיל סעיף ו) ביאור זמן פלג המנחה והחילוק בזה בשיטת רבינו בשו"ע ובסידורו. ועד"ז בסי' תפט ס"ב: ואם טעו ביום המעונן ובירכו וספורו

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן טע"ף כב

שולחן ערוך - הלכות משא ומתן

1 ז' הרואה את חבריו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה
2 עליו להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על נפשו
3 במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ואם לא קיבל
4 ממנו יחזור ויוכיחנו שנאמר הוכח תוכיח אפילו מאה פעמים
5 עד שיכנו החוטא או יקללנו ואינו מחויב להוכיח אלא עמיתו
6 שהוא חבריו שהוא גס בו אבל איש אחר שאם יוכיחנו ישנאנו
7 וינקם ממנו אינו צריך להוכיחו כיון שבודאי לא ישמע לו אבל
8 חבריו אפילו אם יודע שלא ישמע לו חייב להוכיחו אלא אם
9 כן הוא חוטא בשוגג שאז אנו אומרים מוטב שיהיה שוגג ואל
10 יהיה מזיד.

11 ורבים אפילו הם מזידין אין להוכיחם יותר מפעם אחת אם ידוע
12 לו שדבריו אינם נשמעים ועל זה אמרו כשם שמצוה לומר דבר
13 הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שלא נשמע ואם הם שוגגים
14 אין להוכיחם כלל שמוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידיים.

15 במה דברים אמורים ביחיד המוכיח אבל על הבית דין מוטל
16 להוכיחם ולגזור בהם שלא יהיו נתפשים באותו עון ואפילו הוא
17 דבר שאיסורו אינו אלא מספק ואפילו אם רבים הם השוגגים

18 ואין להם להשמט ולומר מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידיים
19 אלא אם כן הוא איסור שאינו מפורש בתורה ופרצו בו רבים
20 מפני חסרון אמונתם באיסור שאז קשה מאוד למחות בידם שאי
21 אפשר לבית דין להעמיד שוטרים בבית כל אחד ועל זה אמרו
22 הנח להם לישראל מקצוף עליהם ומגער בהם מוטב שיהיו שוגגין
23 ואל יהיו מזידיים:

24 ח' כל המוכיח את חבריו בין בדברים שבינו לבין בדברים
25 שבינו לבין המקום צריך להוכיחו בינו לבין עצמו וידבר לו
26 בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו ואם
27 דיבר אתו קשות והכלימו עובר בלא תעשה שנאמר ולא תשא
28 עליו חטא כך אמרו חכמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות
29 תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא (ואע"פ שרש"י שם פירש
30 דהיינו כשיוכיחנו ברבים להלבין פניו הנה הסמ"ג והרמב"ם
31 פירשו שלא יוכיחנו בדברים קשים עד שפניו נשתנות והיינו
32 אפילו בינו לבינו) מכאן שאסור לאדם להכלים את חבריו אפילו
33 בינו לבין ואין צריך לומר ברבים לפיכך לא יקראנו בשם שהוא
34 בוש ממנו ולא מספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו וכל המלבין
35 פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

לשון הרע אם הוציאו בדרך לשון הרע שנתכוין לגנות שהוא
בזוללי בשר למו אבל האומר שקר על חברו נקרא מוציא שם
רע ועיין פ"ד דכתובות דף מ"ו ע"א:

יא אחד המספר בלשון הרע בפני חברו או שלא בפניו
והמספר דברים שגורמים אם נשמעו איש מפי איש להזיק
חברו בגופו או בממונו או לצער או להפחידו אף על פי שאינן
דברים של גנאי על חברו הרי זה לשון הרע ואם נאמרו דברים
אלו בפני שלשה כבר נשמע הדבר ונודע ואם סיפר הדבר אחד
מן השלשה פעם אחרת אין בו משום לשון הרע והוא שלא
יתכוין להעביר הקול ולגלותו יותר ואם האומר מזהיר שלא
לאומרו אפילו אמר בפני רבים יש בו משום לשון הרע במה
דברים אמורים כשמספר בפני חברו או בפני שלשה יש בו
משום לשון הרע להאומר כשאומר דבר של קנטור וגנאי או דבר
שיכול לגרום לו נזק או צער אבל דבר שיש לומר שאין כוונתו
ללשון הרע כגון היכן מצוי אור בבית פלוני שמצוי לו בשר אין
בו משום לשון הרע אם אומר כן בפניו וכן אם אמר בפני שלשה
שה"ז כאומר בפניו שאי אפשר שלא יגיע הדבר באזניו:

יב אבק לשון הרע כיצד מי יאמר לפלוני שיהיה כמו שהוא
עתה או שיאמר שתקו מפלוני איני רוצה להודיע מה אירע
ומה היה וכיוצא בדברים האלו וכל המספר בטובתו של חברו
בפני שונאיו או בפני רבים מהעם שיש לחוש שיש בהם אחד
משונאי הרי זה אבק לשון הרע שהוא גורם ששונאו יספר
בגנותו אבל בפני אוהביו מותר לספר בשבחיו ובלבד שלא ירבה
יותר מדי מתוך שמספר ומונה מדותיו אי אפשר שלא יבוא
לידי גנות וכן המספר לשון הרע דרך רמאות והוא שמספר
לתומו כאילו אינו יודע שדבר זה שדיבר לשון הרע הוא או שזה
עשה פלוני.

ועיין עוד מ"ש הגמ"י שם סק"ג בירושלמי מותר כו' והוא גם
כן בילקוט ח"ב רמז קס"ו ועיין מג"א בשם הגהת סמ"ק ועיין
מ"ש בהלכות נזקי ממון ס"ז ובשו"ע ח"מ סי' תכ"א סוף סעיף
י"ג דבכהאי גוונא דהתם מירי בירושלמי:

יג אורח אינו רשאי לשבח את בעל הבית שהוא טוב עין שמה
ירבו עליו אורחים ויאכלו כל אשר לו ועל זה נאמר מברך
רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו (במשלי סימן
כז יד) ועיין עוד מפסוק זה באבות דרבי נתן סוף פרק י"א:

חלק א סימן קנז, סדר משא ומתן סעיפים ד"ג

במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחבירו אבל בדברי
שמים אם לא חזר בו צריך להוכיחו כרבים עד שיחזור למוטב
כמו שעשו כל הנביאים בישראל וכל זה בעבירה שבסתר אבל
אם עבר עבירה בגלוי יוכיחו מיד שלא יתחלל שם שמים
ותלמיד שראה את רבו עובר עבירה יאמר לו למדתני רבינו כך
וכך להזכירו אולי שוגג הוא ואם אינו שומע לו לא יוכיחו עוד
מה שאין כן בחבירו כמו שנתבאר:

ט חייב אדם ליוזרה ביתומים ואלמנות אפילו הם עשירים
גדולים וכל המקניטן או הכעיסן או הכאיב לבם או רדה
בהן או איבד ממנון הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר כל אלמנה
ותום לא תענון וכל שכן המכה אותן או המקללן במה דברים
אמורים בזמן שעינה אותן לצורך עצמו אבל אם עינה אותן רבן
כדי ללמדן תורה או אומנות או להוליכן בדרך ישרה ה"ז מותר
ואעפ"כ לא ינהג בהן מנהג כל אדם אלא יעשה להם הפרש
וינהלם בנחת וברחמים גדולים אחד יתום מאב ואחד יתום מאם
ועד אימת נקראים יתומים לענין זה עד שלא יהיו צריכין לאדם
להסמך עליו ולאמנן ולהטפל בהן אלא יהיה עושה כל צרכי
עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים:

י המרגל בחבירו עובר בלא תעשה שנאמר לא תלך רכיל
בעמך (קדושים יט טז) איזהו רכיל זה שטוען דברים והולך
מזה לזה ואומר כך וכך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני
אע"פ שהוא אמת ואינן דברים של גנאי כלל וגם אותו פלוני
לא מכחישם כלל הרי זה מחריב את העולם שמזה יוכל לבא
לפעמים לידי שפיכת דמים כמו שאמרו במעשה דואג עם
אחימלך (ולשון הכ"מ כך הוא שרכיל היינו האומר פלוני ופלוני
אמר עליך כך וכך או עשה לך כך וכך כו' וז"ל הסמ"ג שם
איזהו רכיל המגלה לחבירו דברים שדיבר ממנו אדם בסתר
והביא ראיה מהמשנה פרק ג' דסנהדרין והגמרא שם דף ל"א
א' וכן משמע בערוך סוף ערך לשון וז"ל לא תלך רכיל תרגום
ירושלמי לישנא תליתאי ועיין פ"ג דערכין דף ט"ו ע"ב בגמרא
ופירש"י ד"ה לישנא תליתאי והתוספות שם פירשו בענין אחר
ובהראב"ד בהלכות דיעות רפ"ז משמע כפרש"י וכן משמע
במד"ר ר"פ אמור) והמקבלו נענש יותר מן האומר אלא א"כ
הוא רואה דברים הניכרים ובכלל לאו זה הוא לשון הרע והוא
המספר בגנות חברו אע"פ שאמר אמת ואפילו אמר היכן מצוי
אור תדיר אם לא בבית פלוני שמצוי אצלו בשר ודגים הרי זה

תורה אור

בפסוקים דלעיל מפורש שאחשוורוש אחז את
השרביט בידו והושיטו לאסתר שרק תיגע בראש וקצה
השרביט, משא"כ כאן (בפעם השני) לא נאמר "אשר
בידו", וגם לא "ותגע בראש השרביט", ומשמע שנתן
לאסתר את כל השרביט, ש"הושיט מידו לידה ממש".

וגם לחבין ענין זה בכל זמן מהו.
ידוע שהתורה היא נצחית, פירוש, שכל ענין וענין
שבתורה ישנו בעבודה הרוחנית אצל כאו"א מישראל

תוכן הפרק: הטעם שכנסת ישראל נקראת בשם אסתר
- על שם ההסתר

**ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב ותקם אסתר
ותעמוד לפני המלך ונו'.**

להבין ענין השינויים שבין פרשה זו לפרשה
שלמעלה, דשם נאמר ויושט המלך את שרביט
הזהב אשר בידו, וגם שם נאמר ותגע בראש
השרביט, ובאן משמע שנתן לה כל השרביט.

לפיכך נקראת אהבה זו בשם 'אסתר' על שם
שאינה בהתגלות הלב אלא בהסתר.

והיא בחינת נקודה בהיכלא.

אהבה מסותרת זו כפי שהיא גנוזה בפנימיות הלב
נקראת בזהר בשם "נקודה בהיכלא", היינו שהיא
בבחינת "נקודה", דכמו נקודה אין לה התפשטות
לאורך ולרוחב כך אהבה זו היא בבחינת "נקודה"
בלבד קודם שבאה לידי התגלות והתפשטות בלב
האדם - ופנימיות הלב היא ה"היכל" שבו שורה
"נקודת" אהבה זו.

[כפי שממשיך:]

בפנימיות נקודת לבו ודאי מסותרת היא האהבה
בכל נפש מישראל. ואין לך אדם שאין לו בחינת
פנימיות זו.

אהבה מסותרת זו להקב"ה גנוזה עמוק עמוק
בפנימיות לבב כל אחד ואחד מישראל, דגם אדם
שאינו מרגיש בליבו את האהבה לה, ברור שיש לו
אהבה זו בפנימיות לבבו, כי אין לך אדם מישראל
שאינו לו ניצוץ אלקי הגנוז בפנימיות הלב.

אלא שלחוציא מההעלם אל הגילוי אינה שוה בכל
אדם.

ההבדל בין עובד אלקים שאהבת ה' בוערת בלבו
למי שאינו מרגיש שום אהבה בלב, הוא רק במידת
הצלחת האדם לגלות את האהבה המסותרת מן ההעלם
אל הגילוי.

ויש בזה כמה חילוקי מדריגות, דאצל אנשים
פשוטים מתגלה נקודה זו רק באופן פשוט, באמונה
פשוטה להיות סר מרע בפועל ממש, וכן לעמוד בנסיון
על קדוש השם. ואצל עובדי ה' יתגלה לפעמים באופן
שמתפעל באהבה רבה וחדוה בלב, ולפעמים ברגש
של מרירות ושפלות כו'.

ולכן לימות המשיח, שאז יודרך האדם, אזי יהיה
בבחינת ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו', ואמר
ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו וגו', פירוש,
שיאיר אור ה' בהתגלות עד שיהא נתפס ונקבע
אפילו במוחו ושכל אנושי, וראו כל בשר, בראיה
גשמית חושית.

החידוש דימות המשיח הוא, שיתבטל הסתר זה
על "פני השכינה", לפי שאז יודרך האדם וכן חומריות
העולם בכלל, ובמילא יאיר אור ה' בהתגלות, כמ"ש

בכל מקום ובכל זמן, וכן בעניננו, שבכל זמן קיימים
שני אופני עבודה, אחד באופן ד"ותגע בראש
השרביט", ואחד באופן דנתינת כל השרביט כולו.

הנה כנסת ישראל נקראת בשם אסתר על שם
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, כי פני ה',
שהוא גילוי שכינתו כמ"ש יאר ה' פניו אליך, הוא
עכשיו בזמן הגלות מסותרת בבחינת "ביום ההוא".
ויובן זה בהקדם, דאסתר - מלשון הסתר - הוא
כינאי לכנסת ישראל בזמן הגלות, שאז שורר הסתר
פנים, כמאמר רז"ל "אסתר מן התורה מנין שנאמר
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", ש"פני ה'" -
דהיינו גילוי שכינתו שנק' "פני ה'" כמ"ש יאר ה' פניו
אליך (וכתרגום אונקלוס "ינהר ה' שכינתו" לותך") -
מוסתרם בזמן הגלות, בבחינת "ביום ההוא".

(כי "יום ההוא" מורה על יום שאינו נראה ונגלה,
משא"כ "יום הזה").

פירוש "ביום ההוא": "יום" הוא אור השכינה,
וכשהוא בהסתר נקרא "ההוא" (כדבר שאינו לפנינו),
בניגוד ל"יום הזה", המורה על מצב של דבר הגלוי
לעינים, "מראה באצבעו ואומר זה".

ודרך פרט בכל נפש מישראל, הנה כאשר בחינת
נצוץ נפשו האלהית הוא מכוסה ומלוכש בלבושי
מחשבה דבור מעשה הגשמיים.

כמו שהוא באופן כללי, ביחס בין כלל ישראל אל
השכינה, כן הוא בדרך פרט בכל אדם מישראל, דהשם
"אסתר" מורה על מצב של הסתר, שהניצוץ האלקי
שבנשמתו הוא בהסתר אצלו, מצד היותו שקוע
בענינים גשמיים, ומחשבותיו דיבוריו ומעשיו בענינים
גשמיים נעשים כמו לבוש המכסה על האור האלקי
שבנשמתו.

ואין אור ה' שורה ומתגלה בו להיות נתפס ונקבע
במוחו ולבו האהבה לה, לדבקה בו בהתגלות הלב,
כי אם בבחינת מקיף עליו מלמעלה.

מאחר שאין אור ה' מאיר בנשמתו בגילוי כי אם
בבחינת "מקיף", אין אהבת השם קבועה במוחו וליבו
בהתגלות, לדבקה בו יתברך, אלא האהבה היא
בהסתר, היינו שגם אצלו ישנה האהבה, אבל אין היא
בהתגלות הלב.

נקרא בחינת אהבה זו בשם "אסתר", שהיא
מסותרת בבחינת "ביום ההוא", שאינה בהתגלות.

1 "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר וגו'", והדיוק כאן הוא
2 "וראו כל בשר" דייקא, שאור ה' יהי נתפס אפילו
3 בשכל האנושי, עד לראי' גשמית חושיית.
4 כי "אלהינו" הוא בחינת "זה", אשר לזה קוינו לו,
5 ולא בבחינת "ההוא".

6 זהו גם מ"ש "ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה
7 קוינו לו וגו'", פירוש, שלעתיד לבא, תמורת ההסתר
8 של "ביום ההוא", יהי "אלהינו" בבחינת "זה",
9 "מראה באצבעו ואומר זה", ראי' חושיית באלקות.

ד"ה ויושט המלך פרק א

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 [יא] וזהו [ו] החיות ר"ש כמראה הבזק כו' הוא כמו
2 הלהב שיוצא מן החרסי' כו', ויש בזה ב'
3 אופנים הא' כמו הלהב שיוצא מן החרסי' שאותו שלהבת
4 עצמו שיוצא הוא שחוזר ונכנס וחוזר ויוצא וכך הוא תמיד,
5 וזהו הנק' ר"ש שאותו שרץ הוא שחוזר ושוב כו', וכך
6 הוא בבחי' גלגול וסיבוב באופנים דכתיב בהן כי רוח החי'
7 באופנים כו' והחיות ר"ש שבחי' רצוא [הוא] בחי'
8 הסתלקות למעלה ושוב בחי' ירידה למטה והוא מה
9 שבסיבוב אחד יורד העליון למטה שהוא בחי' שוב
10 והתחתון עולה למעלה בבחי' רצוא ומיד חוזר העולה
11 להיות יורד והיורד חוזר להיות עולה, נמצא דמי שהי'
12 בבחי' רצוא בעלי' הוא שיורד אח"כ בבחי' שוב ולהיפוך
13 מיד שזה [ש]עכשיו יורד חוזר להיות עולה והעולה יורד
14 עד שחוזר חלילה כך כמה פעמים, הרי כל חלק ממנו הי'
15 בבחי' עלי' וירידה ר"ש כמה פעמים ולא שחלק זה אינו
16 אלא עולה וזה אינו אלא יורד והיינו בחי' ביטול במציאות
17 שאין שם ראש וסוף כנ"ל, [משא"כ] בחי' ר"ש דשרפים
18 אינו כמו להב שיוצא שהוא עצמו חוזר ויורד כו' אלא
19 העולה שוב אינו יורד והיורד שוב אינו עולה, רק כמו
20 עד"מ ב' בנ"א זה עולה וזה יורד ופגעו זע"ז שזה עולה
21 עוד וזה יורד עוד ומתרחק' ביותר כו', וה"ז כמו כח חיות
22 הנשימה שברוח החיים שבלב שהיא ג"כ בבחי' ר"ש
23 כידוע, אך הוא לעולם בבחי' מעלה ומטה שאין העליון
24 יורד ולא התחתון עולה כמו ברו"ש דהאופנים בגלגל כו',

25 שהרי הנשימה באה [ללב ע"י הדפק שבלב שדופק ב'
26 דפיקות הא' בבחי' העלאה שהוא עליות החיות למעלה,
27 והב' הוא בבחי' ההמשכה וירידת האור והחיות] בלב,
28 אמנם אין זה החיות שיוצא ועלה הוא שחוזר ונכנס בדפיקה
29 הב' אלא רוח חיות חדש הוא שנכנס להיות או"י שבא
30 בבחי' ירידה תמיד רק שאינו יורד רק לאחר שקדם לו
31 ההעלאה מחיות שבא קודם לו כי רוח אייתי רוח כו', ולפי
32 שרוח האדם הוא העולה תמיד והעלאה זאת גורמת תמיד
33 המשכות אור וחיות חדש ואח"כ חוזר ועולה מבחי' רוח
34 החיים [ב]דפק האדם וממשיך עוד רוח חדש, ועד"ז הלב
35 דופק תמיד בבחי' ר"ש אבל לא שאותו האור שיוצא
36 ועולה הוא אותו האור והחיות שיורד [ולא אותו האור
37 שיוצא ויורד הוא שעולה] אלא שזה שעולה אינו יורד וזה
38 שיורד אינו עולה כו' וד"ל. וכך הוא בבחי' ר"ש דשרפים
39 שהחיות היוצא מהם [בבחי'] העלא' ותשוקה אינו חוזר
40 ויורד כלל ואותו האור שהוא בבחי' שוב בנפילת התשוקה
41 למעלה אלא לחזור למטה אינו חוזר ועולה, אך מ"מ אחר
42 הרצוא שוב ואחר השוב רצוא וזהו בתמידות והוא כמו
43 נשימת רוח החיים שבלב ממש, משא"כ באופנים שאותו
44 חלק העליון ממנו שעולה הוא עצמו שיורד וכן חוזר
45 חלילה כנ"ל, וכ"ז ההפרש [הוא] בין בחי' יושר לבחי'
46 עגולי' שבבחי' אדם דיושר החיות ר"ש אבל אין העליון
47 למטה ואין התחתון למעלה משא"כ ר"ש דעגולי' כמו
48 באופנים העליון תחתון כו' כנ"ל וד"ל.

להבין שרש ענין עגולים ויושר – קודם ר"ה תקע"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

1 (כא) נמצא מובן מכ"ז סיבת התהוות הריבוי בנבראים
2 אשר אלף אלפים מספר גדוד א' ולגודדיו אין
3 מספר וכולם בהשגות שונות זה מזה פני ארי' אל הימין

4 ופני שור כו' הוא נמשך מצד שינויי הצירופים של אותיות
5 הדיבור העליון ית', וריבוי שינויי הצירופים הוא מחמת
6 ריבוי התכללות המדות עליונות שהחסד מתכלל מגבורה

1 וגבורה מחסד וכו' וכנ"ל והם נמשכים כולם בגילוי בבחי'
2 דיבור העליון לכן מתהווה מזה ריבוי צירופים שונים שאין
3 דומים הציורופים שמבחי' חסד לציורופים שמבחי' גבורה
4 שמבחי' חסד נמשך אור מים ומבחי' גבורה רקיע כו', ומ"מ
5 כח התחלקות האותיות וציורופן נמשך מבחי' ח"ע דוקא
6 אלא שהח"ע מאירה בדיבור ע"י המדות וגם המדות
7 מתלבשות בהציורופים וכמ"ש במ"א באריכות שזהו פי'
8 יחוד יעקב ורחל שיעקב הוא יוצא מז"א אלא שהוא מבחי'
9 יסוד אבא שבז"א ונמשך לרחל הוא בחי' עולם הדיבור
10 והיינו שהתהוות ריבוי הציורופים בעולם הדיבור הוא ע"י
11 הארת ח"ע שמבקע המדות וזהו פי' יעקב יבקע כמ"ש אז
12 יבקע כשחר אורך וע"י בקיעה זו נמשך ג"כ אח"כ מן
13 המדות לדיבור שיהי' התחלקות צירופי אותיו' ושיהיו
14 התפעלות המדות מתלבשים בהציורופים, משא"כ מקודם
15 שנמשך הארת ח"ע בהמדות אין כח כלל בהמדות שיומשך
16 מהם הדיבור ואז נק' המדות אבנין סתימאן וע"י הארת
17 ח"ע שבוקע בהן נעשו אבנין נקיבין כמ"ש בתוספתא
18 דבשלח דנ"א עד לא אשתקע אוריא דכיא ולא נהיר נהרין
19 אבנין נקיבין הוו סתימאן, דהיינו שמקודם גילוי בחי'
20 אוריא דכיא שהוא הארת ח"ע אזי לא נמשך מן המדות
21 בדיבור כלל כמשל התינוק שאע"פ שיש לו מדות א"י
22 לדבר מחמת שלא נשלמו בו גילוי המוחי' לכן נק' אז

23 המדות סתימאן שהם סתומי' ואין נמשך מהם גילוי למטה,
24 וע"י הארת ח"ע נעשה בהם בקיעה ונעשו אבנין נקיבין
25 וזהו פי' יבקע צורים כו' ואז נמשך מזה הדיבור התחלקות
26 הציורופים ונמצא מקור התחלקות והתהוות הדיבור העליון
27 הוא מח"ע אלא שהוא דוקא ע"י אמצעות המדות וכמובן
28 ג"כ ממ"ש שהמדות הם מתגלים בדיבור ולכן לגדודיו אין
29 מספר כו' (וז"ש באגה"ק ע"פ ויעש דוד שם וז"ל הנה ידוע
30 לחכמי לב כי רבוי העולמות וההיכלות אשר אין להם
31 מספר כמ"ש היש מספר לגדודיו ובכל היכל וגדוד אלף
32 אלפין וריבוא רבבן מלאכים כו' הנה כל רבויים אלו ריבוי
33 אחר ריבוי עד אין קץ ממש הכל נמשך ונשפע מריבוי
34 צירופי כ"ב אותיות דבר ה' המתחלקים ג"כ לציורופים רבים
35 עד אין קץ ותכלית ממש עכ"ל דקדק בלשונו הזהב
36 שהעולמות וההיכלות אין להם מספר ממש ובכל היכל יש
37 מספר אלף אלפין כו' שהוא כמ"ש"ל שההיכלות נמשך
38 מבחי' הגדודי' שהם מדות עליונות שאין מספר כלל לריבוי
39 ההתכללות של המדות שמכל התכללות נעשה אור חדש,
40 ואח"כ הנבראים שנתהווים מן גילוי כל מדה פרטי' בדיבור
41 יש להן מספר אלף אלפין וריבוא רבבן, ומ"מ כיון שכל
42 המדות מתגלים בדיבור לכך אין קץ ממש להציורופים וז"ש
43 מעורר עננים ה' שמחזק העננים שהם לאה ורחל אותיות
44 מו"ד להכיל גילוי אורות עליוני' שבבחי' א"ס כו'):

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

17 הוא ע"י צמצומי' רבים עד שנעשה ליש ודבר נפרד,
18 וממילא בחי' כח אלקי זה המחי' ומהוה בחי' היש הוא
19 תמיד בתשוקה נפלאה ונכספה וגם כלתה נפשו לעלות
20 להתכלל באור הוי' א"ס ב"ה, ואהבה בכלות הנפש כזו
21 הוא בחי' חולה מפני תוחלת ממושכה אשר תמיד נכספה
22 וגם כלתה נפשה ולא תגיע לה כל ימי חייה כו', וכמו
23 באדם כאשר רוצה איזה דבר בכלות הנפש וא"א לו להשיג
24 בא מזה לידי חולי כו', וכך עד"ז יובן בשית יומין דחול
25 שמאיר ע"י צמצום דשם אלקי' בכדי שיהי' יש ודבר נפרד
26 כנ"ל, לכן הוא בחי' חולת אהבה. אבל שבת הוא בחי'
27 רפואה כי בשבת מאיר בחי' ש' הוי' גילוי אלקות כנ"ל
28 לכן הוא מרפא וזהו שמש צדקה ומרפא, וזהו שמש בשבת
29 צדקה לעניים והיינו בשבת שמאיר בחי' שמש הוי' הוא
30 צדקה לעניים דלית לון מגרמיהו כלום, והיינו כמו שע"י
31 הצדקה שנותן לעני דלית לי' מגרמי' כלום הוא מחי' אותו,
32 כך בחי' שמש הוי' שמאיר בשבת הוא כמו צדקה לעניים.

1 **והנה שבת ור"ח בבחי' אחת הם דומים זל"ז, והיינו**
2 **כמשארוז"ל בתעניות שמש בשבת צדקה לעניים**
3 **שנא' וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפי'.**
4 **הנה עיקר הפסוק קאי על מ' לע"ל, במלאכי ג' פ"ך, ורז"ל**
5 **דרשו משמש צדקה שמש בשבת צדקה לעניים כו',**
6 **נמצא ששבת הוא בחי' שמש, ור"ח הוא ג"כ בחי' שמש**
7 **כי עיקר ענין ר"ח הוא מה שהלבנה מקבל הארה מהשמש**
8 **כו', ולכן בשבת נא' וזרחה לכם כו' ובר"ח נא' ג"כ לכם**
9 **כמ"ש החדש הזה לכם. ולהבין ענין מה ששבת נק' שמש**
10 **צ"ל מ"ש שמש צדקה ומרפא, דהנה כתי' סמכוני**
11 **באשיות כו' כי חולת אהבה אני, וקאי על ששת ימי**
12 **החול כי חול יש בו ב' פירושי', הא' לי' חולין, הב' לי'**
13 **חולי, והיינו כי בשית יומין דחול הוא בחי' חולת אהבה,**
14 **והיינו ממה שהיש הוא היפך האין, דהנה האין הוא בחי'**
15 **הביטול דכולא קמי' כלא חשיב, והיש הוא בחי' יש ודבר**
16 **נפרד היפך האין, והגם כי היש נמשך מבחי' אין, אכן הנה**

1 ולכן אומרים בשבת ישבעו ויתענגו מטובך, כי טוב ואור
2 הוא בחי' א' כמ"ש וירא אלקי' את האור כי טוב, והטוב
3 ממשך האור, ובשבת כשמאיר בחי' האור דשמש הוי'
4 אומרים ויתענגו מטובך כו'. אך ע"י מה יבוא לבחי' זו זהו
5 ע"י צדקה לעניים כי מי שטרח בע"ש יאכל בשבת והיינו
6 ע"י בחי' ההכנה בשית יומין דחול בתפלה, וקודם התפלה
7 צ"ל צדקה כמו ר"א יהיב פרוטה כו', (וגם ע"ז נתקן ענין
8 קבלת שבת לכה דודי לקראת כלה כו' לכה דודי שיהי'
9 הארה מלמעלה לקראת כלה היא כנס"י כדי שפני שבת
10 נקבלה כו'), ובדרך פרט יש בכל יום כמו שבת וחול,
11 שהתפלה היא כמו בחי' שבת וכל היום הוא חול כו',
12 וההפרש שבין העלאה דשבת להעלאה שבחול בעת
13 התפלה, כי אינו דומה בן כרך שראה את המלך לבן כפר
14 שראה כו', שזהו ההפרש שבין שרפי' לחיות ואופנים
15 שהאופנים וחיות הקדש הם ברעש גדול ע"י השגתם בחי'
16 קדוש ומובדל כו' והם אינם יכולים להגיע כו' לכן הם
17 ברעש גדול, והרי זהו דומה לבן כפר שראה כו' עד"מ,
18 שביטולו מפני המלך מחמת חידוש רוממותו למעלה מגדר
19 השגתו, וזהו בחול בעת התפלה, משא"כ בשבת הוא בחי'
20 התגלות עונג העליון ולכן אומרים ישבעו ויתענגו כו', אז
21 הוא דומה לבן כרך שראה עד"מ, שאין חידוש בעיניו
22 רוממות המלך אלא מתענג ונהנה מזיו יקר תפארת גדולתו.
23 ומעשה יובן ענין ר"ח שהוא ג"כ בחי' גילוי שנק' זה
24 כמ"ש החדש הזה וכמ"ש ביום הזה באו מדבר
25 סיני וארז"ל שהי' בר"ח נא' כאן הזה ונא' החדש הזה כו',
26 והיינו כי ר"ח נק' זה להיות כי זה רומז לבחי' הגילוי כמו

27 שאמרו בים זה אלי כו', וכענין משה נתנבא בזה זה הדבר
28 כו', ובר"ח הוא בחי' גילוי היינו כי הלכנה מקבל הארה
29 מבחי' שמש הוי' כו', אך כדי שיהי' הגילוי מבחי' שמש
30 הוי' שכינתא עילאה (ע' בפרד"ס בעה"כ פך"א) בסיהרא
31 בחי' שכינתא תתאה צ"ל נמשך כח לזה מלמעלה, והיינו
32 שכדי שיהי' יחוד שמשא וסיהרא צ"ל נמשך כח לזה
33 מבחי' הגבוה יותר. וזה מ"ש שער החצר הפנימית הפונה
34 קדים סגור יהי' ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח
35 וביום החדש יפתח, פי' הפונה קדים כי קדם הוא למעלה
36 מבחי' ראשית כי כשיש ראשית יש שנית ושלישית והיינו
37 בחי' ע"ס שחכ' היא ראשית ההשתל', אבל בחי' קדם הוא
38 למעלה מע"ס והיינו בחי' כתר כו', וכדי שיהי' יחוד
39 שמשא וסיהרא נמשך מבחי' קדם, וזהו סגור יהי' ששת
40 ימי המעשה כי בששת ימי המעשה הוא בחי' הסתר והעלם
41 כנ"ל, וביום השבת יפתח וביום החדש יפתח, ביום השבת
42 וביום החדש דוקא יפתח להיות כי בשבת ובר"ח מאיר
43 מבחי' שמש הוי' כו', וזהו שאומרים בשבת לשמש שם
44 אהל בהם והוא כחתן יוצא מחופתו, פי' אהל הוא בחי'
45 מל' בחי' ש' אלקי' המסתיר על בחי' השמש הוא בחי'
46 שמש הוי', וכדי שיהי' בחי' שמש הוי' יוצא כחתן הוא
47 בחי' חות דרגא צ"ל נמשך כח לזה מחופתו בחי' החופה
48 שעל כל כבוד כו', דהיינו בחי' פונה קדים הנ"ל, ואומרים
49 זה בשבת לפי שבשבת הוא גילוי שם הוי' כו', וזהו ג"כ
50 ענין משארז"ל על ר"ח שאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה
51 על שמיעטתי את הירח, פי' עלי היינו כמו על הוי' והיינו
52 בחי' הפונה קדים כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

ש"פ משפטים, בדר"ח אדר ראשון, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

12 שהיא ג"כ בבחי' מקיף (רק שזהו כמו שבא בבחי' מל'
13 והוא בחי' כתר מל' כו') שארז"ל ע"ז גנבא אפום מחתרתא
14 רחמנא קרי' שהוא מאמין בה' ובהשגחתו ויכולתו ית'
15 ומ"מ אין זה פועל עליו שלא לעבור על רצונו ית', דעם
16 היות שמצד הנפש הוא מאמין באמת מ"מ מצד החומריות
17 ה"ה עושה היפך רצונו ית' והיינו מפני שזהו בבחי' מקיף
18 לבד שאינו נרגש בפנימיות, וכמו"כ הוא בחי' האהבה
19 שבבחי' מקיף שבנפש שאינו פועל כ"כ על החומריות,
20 דעם היות שמצד המקיף הוא בבחי' קירוב ורוצה באמת
21 באלקות הנה כשבא בבחי' כחות פנימיים וכחות טבעיים
22 הוא באו"א לגמרי.

1 אך בחי' האהבה מוסתרת שבכאו"א מישראל שכאו"א
2 רוצה בטבעו באלקות, הרי הרצון הזה אינו פועל
3 בהחומריות, וכמו שאנו רואין בחוש דעם היות דכאו"א
4 מישראל רוצה באמת באלקות שזהו בטבע בנפשו, ומ"מ
5 בהכחות הגלויים ה"ה נמשך אחרי עניני העולם. וזהו מפני
6 שהאהבה היא בבחי' מקיף ובהעלם, הנה כמו"כ הוא גם
7 בהתגלות בחי' הרצון דבחי' מקיף דחי' הבא ע"י
8 התעוררות ההתכוונות הנ"ל, הגם שהיא מדרי' גבוה מאד
9 והיא אמיתית בנפש מ"מ אין זה פועל על החומרי' דנה"ב
10 מפני שהרצוא הוא בבחי' מקיף בנפש שאינו מלוכב
11 בהכחות פנימיים ובכחות הטבעיים. וה"ז כמו ענין האמונה

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'ש"ת

שאלה: מהו פירוש בודקין את ה"חמץ", ומדוע דוקא לאור הנר. בדיקת חמץ ברוחניות, בחיפוש ע"י נר ה' נשמת אדם, אפשר למצוא חמץ הנסתר. בדיקת חמץ – אור ל"ד, ביעור חמץ – "ביום הראשון".

(א) "אורי" לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר, כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה". הרי שהבדיקה היא רק במקום שמכניסין בו חמץ, ויש מקום שאין מכניסין חמץ לשם ואינו צריך בדיקה, אם כן הנה ליה למימר "בודקין את המקומות שמכניסין בהם חמץ", ומפני מה אומר "בודקין את החמץ", שמשמע שהבדיקה צריכה להיות בהחמץ עצמו. ועוד צריך להבין אמרו "לאור הנר", והינו שהבדיקה צריכה להיות לאור הנר דוקא, שהרי מאחר שזמן הבדיקה הוא בלילה מוכן שצריכים אור, ומה איכפת ליהב איזה סוג אור. אף הענין הוא, דכללות ענין המצות, הנה לבד ענינם בפעל במצוות עשה ומצוות לא תעשה, הנה יש ענינם בעבודה ברוחניות בנפש האדם, אשר כן הוא גם כזה דישנו בעבודה בנפש האדם, ובדיקת חמץ הוא לאור הנר דוקא, דילפינן מציאה שגאמר "שאר לא ימצא" מציאה שגאמר באחי יוסף בגביע הכסף, ומציאה שגאמר בגביע הכסף הוא על ידי חפוש דוקא, וחפוש הוא כגון שגאמר "נר הוי' נשמת אדם חפש כל חדר בטן". וממוצא דבר אתה שומע דמציאה הוא על ידי נר דוקא. והנה אסור חמץ בפסח הוא במשהו³ ובשני לאוין, "בל יראה" ו"בל ימצא", דדבר הנראה הוא כבר איזה מציאות, אבל "בל ימצא" הוא גם משהו מה שאין הראיה תופס בו,

ולמצא אותו הוא רק על ידי חפוש כגון דוקא, והינו שעל ידי העבודה כגון הוי' נשמת אדם אז אפשר למצא את המשהו חמץ שאינו בא בראיה כלל. ובכללות העברת החמץ הנה יש שני ענינים, בדיקת חמץ ובעור חמץ, דשניהם עם היותם בארבעה עשר הנה הם חלוקים בזמניהם, דבדיקת חמץ הוא בליל ארבעה עשר ובעור חמץ הוא ביום ארבעה עשר, וצריך להבין מהו ההפך בין ליל ארבעה עשר ליום ארבעה עשר שהבדיקה היא דוקא בליל ארבעה עשר והבעור הוא ביום ארבעה עשר. אף הענין הוא, דליל ארבעה עשר נקרא "אור", וכאמרו "אור לארבעה עשר", ויום ארבעה עשר נקרא "ראשון" שהוא כמו חמשה עשר שאמרו בגמרא⁴, "כתיב שכעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם, וכתיב אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם, הא כיצד, לרבות ארבעה עשר לבעור", והינו דבעור חמץ הוא על ידי מדרגת "ראשון", וכמו שכתוב "אף ביום הראשון" שהוא חמשה עשר לחדש. אבל זה אי אפשר, דכתיב "שכעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם", על כן הבעור הוא בארבעה עשר, שהתורה קורא "ראשון" כמו שכתוב⁵ "בראשון בארבעה עשר". וזהו ההפך בין בדיקת חמץ לבעור חמץ, דבדיקת חמץ הוא בליל ארבעה עשר שנקרא "אור", ובעור חמץ הוא ביום ארבעה עשר שנקרא "ראשון" כמו חמשה עשר.

יוס' ג' ח' ניסן, ש"ת

(3) פסחים ל, א.

(4) פסחים ד, ב.

(5) שמות יב, יח. וכמו שמבואר בפסחים ה, א.

(*) נדפס בספר המאמרים ה'ת"ש עמ' 37 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.

(1) פסחים ב, א.

(2) פסחים ז, ב. ושם נסמן.

א. היה לו לומר. ב. לו. ג. שאנו לומדים.

לקוטי דיבורים

באותה שנה חל ל"ג בעומר ביום חמישי. ביום רביעי אחרי תפלת שחרית הלכו כל האברכים ה"יושבים" ותלמידי הישיבה והאורחים שבאו לשבת פרשת אחר"ק

מורי הרשב"ץ סיפר שבשנת תר"ט היתה הפעם האחרונה לחגיגת חג ל"ג בעומר בשדה הקרוב להאנאראווא, שבה השתתף כ"ק אדמו"ר.

41 ביום החמישי לעת ערב בא רוכב מהיר מקיוב ובידו
42 מכתב מהגביר דאברי שביום הרביעי כשהתיצב הרב
43 שפירא המדפיס מזיטומיר לפני הבולשת בקיוב דברו
44 אתו קשות ויאסרוהו, וביום החמישי בוקר הובא לפני
45 החוקר ואחרי החקירה הוחזר למאסר ובו ביום לעת
46 ערב חופשה ניתנה לו, ולמחרתו ביום הששי כתבה
47 הבולשת של קיוב לבולשת של זיטומיר להסיר החותמות
48 מספר "לקוטי תורה" ואשר הענין מסודר.
49 ר' שמואל הורביץ סיפר, שבין זקני החסידים
50 בדנבורג וגריווא היה ישיש אחד ור' אבלי דוד אתכסיא
51 שמו, הוא היה חברו המובהק של הגאון החסיד הרב ר'
52 ברוך מרדכי מבוברויסק²⁹ בנגלה - בהיותו עוד בילנה -
53 ותלמידו בחסידות.
54 ר' אבא דוד היה יליד פולוצק ובעל כשרון ומתמיד
55 גדול, וילך משיבה לשיבה עד בואו לשיבת הגר"א
56 ויהיה לאחד מבחירי התלמידים, ומטבעו אהב את
57 הבדידות והשקידה.
58 בויילנה ישב כמה ימים בבית הכנסת אחד בפארוור
59 שניפישאק ואחר כך העתיק מושבו לעיר. כל ימי שבתו
60 בשניפישוק ובויילנה לא שח שיחה בטלה, וזולת השקידה
61 בלימוד לא ידע דבר, ובכל משך הימים לא רכש לו מכיר
62 וידיד.
63 אמנם בהיגלות נגלות שחתן הראב"ד דירושלים
64 דליטא, העילוי ר' ברוך מרדכי משתייך על דגל ה"כת"
65 ועומד בראש התנועה, הנה לרגל השערוריה הגדולה
66 הלזו התעורר גם ר' אבא דוד ויחפוץ לדעת שורש דבר
67 מה נמצא שבגללו היה הסער הגדול בעדת ישראל
68 ובויילנה בכלל, וההתרגשות הכי גדולה בתוככי גאוני
69 התורה בפרט, וסוף דבר שר' אבא דוד בהריחו את טעם
70 ההשכלה בידיעת הוי' על ידי ענין הבריאה יש מאין
71 והדומה המתבאר בתורת החסידות, דבקה נפשו בתורת
72 החסידות. וכעבור שנה בלימוד עיוני בהוראתו של
73 הרה"ח ר' ברוך מרדכי נסע ר' אבא דוד לליאזנא ויהי
74 לאחד מגדולי החסידים. להיותו גאון נפלא, שכ"ק רבנו
75 הזקן בחר בו ללמוד עם נכדו כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק"
76 כשנה תמימה אחרי הבר מצוה שלו, הציעו לו כמה כתבי
77 רבנות, אלא שהוא מיאן בכך מפני אהבתו את הבדידות,
78 וכשלשים שנה ישב בכפר, ויכנוהו החסידים בשם אבא
79 דוד אתכסיא.
80 כבן שמונים שנה היה החסיד ר' אבא דוד אתכסיא

1 העבר ונשארו עד אחרי החג והאורחים החדשים שבאו
2 לל"ג בעומר, אל החסיד ר' שלמה על פי הזמנתו לחוג
3 את חג ל"ג בעומר כנהוג בכל שנה מאז התיישב כ"ק
4 אדמו"ר האמצעי - בשנת תקע"ד - בלויבאוויטש.
5 הילולא וחינגא היה היום ההוא לנו, הזקנים ששיבה
6 זרקה בהם רקדו ב'טלית קטן' ואנחנו האברכים תלמידי
7 הישיבה רקדנו כאילים, באזנים נטויות ובפיות פתוחים
8 הקשבנו לכל הגה היוצא מפי זקני החסידים.
9 בל"ג בעומר, בשעה ארבע בערך אחרי חצות היום
10 בא כ"ק אדמו"ר ויאמר מאמר חסידות ד"ה להבין ענין
11 הכתר, שהוא ממוצע בין אור אין סוף המאציל לנאצלים
12 והוא ביאור על המאמר שחורה אני שאמרו בשבת קודש
13 פרשת אהו"ק²⁴, ויתעכב כשלש שעות.
14 וטרם נסעו ציווה לנגן את ניגון כ"ק רבנו הזקן, בעל
15 ארבעת הבבות הידוע²⁵. כ"ק אדמו"ר ישב בדביקות
16 גדולה בעינים עצומות ודמעות על לחיו וכשגמרו לנגן
17 עמד מלוא קומתו ויאמר: זכותו של בעל ההילולא תגן
18 על כלל אחינו בני ישראל ועל הכלל הפרטי (הכוונה -
19 עדת חסידי חב"ד).
20 כשגמר את דבריו אלה הנה מבלי שום הכנה
21 התפרצה מלב כולנו קריאה עצומה "אמן".
22 שחוק קל עבר על פני קדשו ויאמר; אמן כן יהי רצון.
23 כשנסע כ"ק אדמו"ר לביתו התאספו זקני החסידים
24 והרה"ח ר' הלל בראשם ויחזרו על המאמר שאמר כ"ק
25 אדמו"ר ויתפלאו על אשר ציווה כ"ק לנגן את ניגונו של
26 הוד כ"ק רבנו הזקן וידאגו מאד על דבריו האחרונים.
27 ביום שני אחרי שבת פרשת אמור, בא רוכב מהיר
28 מעיר זיטומיר ויביא מכתב מאת המדפיסים שביום השני
29 באו מהמשטרה והבולשת ויחקרו אודות הדפסת ספר
30 "לקוטי תורה", כמה אכסמפלרים נדפסו ולאיהז ערים
31 נשלחו, וכמאתים ושמונים אכסמפלרים שנמצאו עוד
32 בבית הדפוס חתמה המשטרה בחותמה ויתנו צו להתיצב
33 ביום הרביעי לפני הבולשת בעיר קיוב.
34 חיש מהר התפשטה השמועה בעיר, וכ"ק בניו של
35 כ"ק אדמו"ר באו אליו לשמוע את הדבר כמו שהוא, כי
36 בשעה אחת כבר הספיקו בני העיר לספר גוזמאות
37 ושקרים בנידון.
38 בו ביום לעת ערב שמענו בשם הרה"ח ר' אשר בשם
39 כ"ק מהרי"ל²⁶ שאביו כ"ק אדמו"ר ה"צמח צדק" אמר
40 לו ולאחיו כ"ק הרש"ז²⁷ כי בת דינא בטל דינא²⁸.

(27) תקע"ד (בערך) - ד' טבת תר"מ. ראה בית רבי שם.

(28) סנהדרין צה, א.

(29) אודותו בארוכה ראה קונטרס ביקור שיקאגא - ספר השיחות ה'תש"ב.

(24) יומן תרנ"ג - לקו"ת.

(25) בפרטית אודותו ראה ספר הניגונים ניגון א.

(26) תקע"א (בערך) - ג' חשוון תרכ"ז. אודות: בית רבי ח"ג פ"ח. ראה ג"כ המשך וככה תרל"ז פמ"ו.

1 כשבא אל בנו ר' זרח המ"ץ בגריווא וישכור לו דירה ליד
2 בית הכנסת ורוב היום והלילה היה יושב בבית הכנסת
3 ולפעמים גם לן שם.

4 עדת החסידים בדנבורג וגריווא היו נוהגים בו כבוד
5 נפלא, כי היה נודע לגדול בתורת הנגלה ובתורת
6 החסידות.

7 זקני החסידים סיפרו שעוד כארבעים שנה מלפנים -
8 בשנת תקס"ז - אמר אדמו"ר האמצעי: מוחו של אבא
9 דוד חדור שכל אלקי.

10 החסיד ר' זלמן משה לייצענער שהכיר את ר' אבלי
11 דוד שנים רבות מאז היותו בויטבסק ובכפר הסמוך
12 לנעוויל, וגם הזדמן אתו פעמים רבות בליוואוויטש,
13 התפלא מאד על שינוי הנהגתו של ר' אבא דוד ממתבודד
14 ושותק למעורב עם הבריות ומרבה לדבר.

15 * * *

16 בין הסיפורים, סיפר הישיש ר' אבא דוד אתכסיא,
17 אודות חגיגת חג ל"ג בעומר בשנת תר"ד בליוואוויטש.
18 וזה דבר סיפורי:

19 מהשנה הראשונה שקבע כ"ק אדמו"ר (האמצעי) את
20 משכנו בעיר ליוואוויטש - בשנת תקע"ד - חידש את
21 המנהג הקדום לחוג את חג ל"ג בעומר על פני השדה
22 מחוץ לעיר, בעריכת סעודה קלה, שתיית משקה ואכילת
23 ביצים מבושלות ובניגונים וריקודים, ובאמצע הסעודה או
24 בסופה היה בא כ"ק אדמו"ר ואומר מאמר חסידות והיה
25 מצוה לזקני החסידים לספר לפניו את אשר זוכרים
26 ממנהגי חגיגת ל"ג בעומר בשנים שעברו, עניני התורה,
27 השיחות והסיפורים שדיברו אז. ואחרי שנסע כ"ק
28 אדמו"ר היו החסידים מטיבים את לבם ושמחים כל
29 היום עד לפנות ערב. וכשהתיישבו חוכרי הכפרים,
30 החסידים ר' שלמה ב"ר שמשון ור' יוסף מיכאל ב"ר
31 פיוויש משה, בסביבות ליוואוויטש, נקבע מנהג חגיגת
32 ל"ג בעומר בסעודות גדולות.

33 תחילת מר-חשון תר"ד בא שלח מיוחד אל חסידי
34 נעוויל ובידו מכתב כללי מהשוד"ר הרה"ח ר' יוסף³⁰ בן
35 החסיד הרב וכו' ר' יששכר דוב בפקודת כ"ק אדמו"ר
36 שהחסידים לא יבואו לליוואוויטש ולא יכתבו מכתבים
37 לשם, ויספר בארוכה על דבר המלשינות של המשכילים
38 בויילנה.

39 כל החורף עבר עלינו, חסידי נעוויל והגליל, ועל כל

40 החסידים בכל מרחבי המדינה ברוב צער ויסורי נפש, עד
41 שבתחילת ניסן התברר דבר המלשינות והותרה הנסיעה
42 לליוואוויטש, והלכנו הרבה מנינים מחסידי נעוויל, וגם
43 מחותני ר' אלי' יוסף הדייג ואני ובני ישראל הלכנו
44 עמם.

45 מאז התיישבו החסידים ר' שלמה ור' יוסף מיכאל
46 בסביבות ליוואוויטש, קבעו את התחלת חגיגת ל"ג
47 בעומר מאחרי תפלת שחרית ל"ב בעומר.

48 באותה שנה חל ל"ב בעומר ביום שני שהיה תענית
49 שני בתרא שרוב החסידים נהגו להתענות והוא תענית
50 ציבור. גדולי ההוראה ר' יצחק אייזיק מהומיל, ר' יצחק
51 אייזיק מויטבסק ור' נחמיה מדוברובנה, התירו כהוראת
52 שעה בשמחה של רבים להפסיק את התענית אחרי מנחה
53 גדולה. החסיד ר' הלל מפאריטש לא הפסיק את תעניתו.

54 באותה מסיבה הוכיח ר' יצחק אייזיק מהומיל את ר'
55 הלל מפאריטש על שהוא מרבה בהידורים ובזהירות
56 יתירה על המדה, כי מעיקרי העבודה הוא ללכת בדרך
57 המיצוע כמו שהחליטו חכמי המחקר שאין יתרון לאחד
58 מן הצדדים גם לא אל קצה היותר נעלה, אלא אל
59 הממוצע והוא האושר האמיתי.

60 ר' יצחק אייזיק הסביר מאמר חכמי המחקר באופן
61 נפלא, בהסבירו את הכתוב³¹ "צדיק הוי' צדקות אהב
62 ישר יחזו פנימו" - המעולה הוא משובח בכל עת ובכל
63 מקום ובכל ענין. אבל הוא עלול הירידה והנפילה
64 ולפעמים גם באופן פתאומי, כי רשע מכתיר את הצדיק.
65 אבל הממוצע אין לו הפכי, לכן הוא האושר האמיתי
66 להיותו מבוסס בהוה ומבוא למעלה משובחת חזקה
67 נטועה ביתד בל תמוט.

68 "צדיק הוי' צדקות אהב" - האין סוף בהתלבשותו
69 באורות ותוארי ההלבשה הרי התואר צדיק, או אין סוף
70 שבבחינת צדיק, כביכול אוהב הצדקות. שהם המעולים
71 ומשובחים ביותר, אבל ישר יחזו פנימו, אלו ההולכים
72 בדרך המיצוע, הם הרואים והמקבלים את פנימיות
73 האור, להיות כי גילוי האור הפנימי בא בהכנת הכלי,
74 בסוד כלים מרובים של תיקון.

75 הר' הלל מפאריטש התנצל מאד שאינו עושה זאת
76 מפני היוהרא וגסות הרוח. ומתוך בכי רב סיפר את
77 תהלוכות ימי חייו, עד שבא אל מורו ורבו הרה"צ ר'
78 מרדכי זצ"ל מצ'רנוביל, והשתלשלות בואו וכניסתו תחת
79 כנפי תורת חסידות חב"ד.

ל"ג בעומר תש"ט

ספר הזכרונות מב"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק פ' – אשה למדנית ובתה

- 1 כאשר החל ברוך - אבי מייסדה העתידי של חסידות חב"ד ר' שניאור זלמן זצ"ל, "בעל התניא"
- 2 - להכיר את דרך החסידות, ידע אך בקושי אשר לאמתו של דבר מושרשת החסידות בדורות קודמים
- 3 והינה פועל-יוצא של תהליך התפתחות ממושך.
- 4 פחות מזה ידע כי משפחתו שלו הכשירה במשך כמה דורות את הקרקע עבור החסידות כפי שתורה
- 5 זו התגלתה על ידי ר' ישראל בעל שם טוב.
- 6 ברוך עזב את ביתו בהיותו ילד צעיר. לא היתה לו אפילו שעת הכושר להכיר את אחותו דבורה
- 7 לאה, אשר דווקא כן ידעה בקשר לכל העניינים האלו, והיתה יכולה להיות עבורו מקור מבורך של
- 8 ידע.
- 9 דבורה לאה - אשר היתה נשואה לראש הישיבה הוויטבסקאי ר' יוסף יצחק - היתה אשה מיוחדת
- 10 במינה, צדקנית אמיתית ומלומדת גדולה. משחר ילדותה ספגה לתוכה קדושה וטהרה, והנהגתה היתה
- 11 כפי המידות היפות שהורו חכמינו ז"ל.
- 12 עוד בהיותה ילדה בת שבע-שמונה התגלתה בטוב ליבה ובדאגתה לזולת. היא היתה מסייעת
- 13 לשכנות העניות בעבודת ביתן ובגידול ילדיהן. עזרתה לאימה, צייתה להוריה וכיטויי טוב ליבה בבית
- 14 היו תופעות מובנות מאליהן. היא אף דאגה לְעֹז שהיתה שייכת להוריה, והיתה מוליכה אותה למרעה
- 15 דשן ומחזירה אותה לביתה כאשר היא מתייחסת אליה כאל "יצור" ההולך על שתיים.
- 16 כאשר מלאו לדבורה לאה עשר שנים, ניהלה כבר את הבית כעקרת בית מושלמת, כאשר כולם
- 17 משבחים את "ידי הזהב" שלה. השכנים ממש התברכו בה.
- 18 טוב ליבה היה שם דבר. אביה ר' שניאור זלמן, אשר כונה בשם "המלמד מפוזנא" השתכר מהיותו
- 19 מלמד בקושי למחייתו. כאשר היה מגיע אליהם עני לנדבה הרי לעתים רחוקות היה מטבע לתיתה לו.
- 20 במקרה כזה היו נוהגים לפרוס לעני פרוסת לחם. אך גם לחם חסר היה בבית. פרוסת הלחם היו
- 21 ספורות.
- 22 אך דבורה לאה היתה תמיד הראשונה למסור לעני את פרוסת הלחם שנועדה עבורה, בהדגישה,
- 23 שהיא אינה רעבה, או שהיא כבר סעדה את ליבה. לכן, הרי לעתים קרובות היתה ממש מורעבת. אך
- 24 היא אף פעם לא הראתה זאת. תמיד היתה עליזה ושמחה, נכונה לנחם ולעודד כל מר נפש.
- 25 מעבר לכך שהיא רְעֵבָה לעתים קרובות עקב כך שְפָרְסָה מְלֶחֶמָה לדל, לא היתה לה מנוחה כלל,
- 26 כי תמיד היתה טרודה בעזרה למאן דהו בעבודות הבית.
- 27 למרות זאת האירו פניה. בפניה השתקפו חן ואצילות של בת ישראל.
- 28 כאשר היה לה זמן חופשי היתה יושבת בימי הקיץ על המרפסת ותופרת או מטליאה, ותוך כדי
- 29 כך היתה מקשיבה לשכן ר' נח מלמד דרדקי, בשעה שלימד את תלמידיו.
- 30 שיעורי אביה - שלימד תלמידים המתאימים ללימוד גמרא - היו למעלה מהשגתה. לכן, יכלה
- 31 לקלוט את כל אשר לימד ר' נח את תלמידיו.

- 1 כך למדה דבורה לאה את התפילות ופירושהמילות של פסוקים מסוימים. אחרי כן יכלה לעיין
- 2 בעצמה בסידור, לאחר מכן בחומש ומאוחר יותר בכל התנ"ך.
- 3 אביה, ר' שניאור זלמן, היה נמנה עם אלו שסברו שאין צורך ללמד את הבנות תורה. מצידו, לא
- 4 היתה דבורה לאה צריכה לדעת אפילו לקרוא אותיות. לדבורה לאה היה מכך צער רב. היא לא החמיצה
- 5 את ההזדמנות אשר על ידי האזנתה לר' נח "מלמד הדרדקי" למדה את מה שהיא כל-כך שאפה לדעת.
- 6 אך כל זה לא סיפק אותה. להיפך, דווקא עכשיו התעוררה בה התשוקה ללמוד. אך מי יפתח בפניה
- 7 את שערי התורה?
- 8 מאביה היתה צריכה להסתיר אפילו את המעט שהיא כן למדה בהאזינה לשיעורי ר' נח עם
- 9 תלמידיו. אימה - רחל - היתה דווקא למדנית, אך גם היא - רחל - לא למדה עימה מאומה.
- 10 דבורה לאה היתה שרוייה לא פעם במועקה על כך שאין אימה משתדלת שגם היא - דבורה לאה
- 11 - תהיה למדנית. מצד שני תהתה איך זה קרה שאבי אמה כן נתן את האפשרות שבתו תלמד תורה,
- 12 בשעה שאביה - בעלה של אימה רחל - מתנגד לחלוטין שבתו תלמד ולו משהו?!
- 13 את זאת שאימה היא למדנית ובהיקף נרחב, גילתה דבורה לאה במהירות. כל פעם שהיה אביה -
- 14 ר' שניאור זלמן - נעדר מהבית, היתה זוגתו רחל לוקחת ספר ולומדת בכוונה גדולה. בתחילה לא היה
- 15 לדבורה לאה כל מושג על טיבו של ספר זה. אך לאחר זמן גילתה שהיתה זו "גמרא".
- 16 רחל, היתה פשוט לומדת גמרא באותו ניגון ובאותה התמדה כפי שלומדים תלמידי החכמים.
- 17 בהזדמנויות כאלו היתה דבורה לאה מתכנסת בפינתה ועוסקת בתפירה או ברקמה. דבורה לאה
- 18 היתה מקנאה באותו זמן לאימה. במוחה היתה מנקרת כל הזמן השאלה, מדוע אין אימה משתדלת
- 19 שגם היא - דבורה לאה - תלמד. בעיני דבורה לאה היו מבצבצות באותו זמן דמעות.
- 20 פעם, בהזדמנות כזו, העיק הדבר כל כך על ליבה של דבורה לאה, עד אשר פרצה בבכי, אך באופן
- 21 חרישי כדי לא להפריע לאימה, ולכן, אף עזבה את החדר בו למדה אימה ונכנסה לחדר השני ושם
- 22 התגבר בכייה ביתר שאת.
- 23 כאשר הבחינה אימה שבתה - דבורה לאה - מתעכבת בחדר השני, נכנסה אליה, ובראותה את
- 24 עיניה האדומות והבוכיות של בתה, נדהמה ופנתה אליה בחרדה ובמבוכה: בתי! מה קרה לך? מדוע
- 25 הינך בוכייה?
- 26 תחילה - עקב כיבוד אם - לא רצתה דבורה לאה לספר לאימה את הסיבה האמיתית לבכייה. אך
- 27 לאחר בקשות חוזרות ונשנות של אימה פתחה את סגור ליבה ואמרה:
- 28 "איך זה קורה שאֵת - אימי - יודעת ללמוד תורה ואילו אותי - דבורה לאה - אין מלמדים תורה,
- 29 ואת המעט שאני כן יודעת הייתי צריכה ללמוד בכוחות עצמי?"
- 30 רחל אימצה את בתה אל לבה ונתנה לה הסבר נרחב בעניין זה.
- 31 לאבי, זאת אומרת סבך, ר' ברוך מפויזען או כפי שכונה ר' ברוך בטלן, היתה שיטה שונה משיטתו
- 32 של בעלי - אביך, כי היו שיטות שונות בחינוך, ובמיוחד בנוגע לחינוך הבנות.

- 1 עתה נודע לדבורה לאה להפתעתה כי סבה ר' ברוך בטלן, אביה של אמה רחל, נמנה על תלמידיו
- 2 של ר' אליהו בעל שם מוורמייזא. מאוחר יותר הצטרף לעדת המקובלים והנסתרים והפך להיות תלמידו
- 3 של ר' יואל בעל שם מזאמושטש.
- 4 תוך כדי כך ספרה רחל לבתה מעשה נורא שאירע בפוזנא, ממנה היה מוצא משפחתה. המעשה -
- 5 ספרה רחל - היה רשום בפנקס קהילת פוזנא.
- 6 ר' ברוך בטלן התגורר אז עם משפחתו בדירה שמענה היה ברחוב הפורטוגלי בפוזנא. הרחוב נקרא
- 7 בשם זה היות ורוב דייריו היו גולי פורטוגל, יהודים שברחו משם בגלל האינוויזיה.
- 8 היה זה רחוב מפואר שבתיו נאים. הבית שבו שכנה דירתו של ר' ברוך בטלן היה שייך לצורף-זהב
- 9 בשם אביגדור טוביה, ושמה של אשתו היה שרה גיטל. מלבד בעל-הבית דרו בבית זה עוד שבע
- 10 משפחות, שאנשיה היו כולם יראים ושלמים ואנשי צורה. ר' ברוך בטלן התגורר שם שלושים שנה
- 11 מלאות.
- 12 דווקא אביגדור טוביה, בעל הבית של הבניין, לא היה כל-כך ישר כשכניו. הוא היה שחקן קלפים
- 13 ואהב את הטיפה המרה.
- 14 במשך זמן קצר נפטרו האיש ואשתו. ילדים לא היו להם, והדירה נותרה ריקה.
- 15 אך תיכף לפטירתם התפשטה השמועה בבית וכן בכל הרחוב, כי בדירה הריקה השתכנו רוחות
- 16 רעות, רחמנא ליצלן.
- 17 הוכחות לא היו צריכים לכך, היות וכל אחד מדיירי השכונה ידע שמתחוללת שם איזושהי מהומה.
- 18 עם רדת הליל, החלו להישמע מהדירה צווחות פראיות, שנשמעו כאילו מפי שיכורים המתהוללים
- 19 באופן החמור ביותר. נשמעו גם קולות של רקיעת רגלים של חבורת סובאים היוצאים במחול פראי.
- 20 כן נשמעו קולות שירה גסה ונגינת כלים.
- 21 הבית כולו היה כמרקחה. לשכנים לא היתה כל מנוחה. איש מהם לא יכול היה לעצום את עיניו
- 22 במשך הלילות.
- 23 ר' ברוך בטלן היה הראשון שהחל לחפש דירה חדשה. תוך כמה חדשים הוא בנה לעצמו בית
- 24 פרטי ברחוב "בית-הכנסת", לשם עבר עם בני ביתו.
- 25 ר' ברוך היה נוהג לפקוד את רבו ר' יואל בעל-שם מזאמושטש אחת לשלוש שנים. בביקורו הראשון
- 26 אצל ה"בעל-שם" לאחר שעבר לביתו החדש, סיפר לו אודות הדברים הלא-טובים שקורים באותו בית
- 27 אשר ברחוב הפורטוגלי, אשר גרמו לו להתפנות מהדירה שבה התגורר.
- 28 ר' יואל החל לחקור אודות צורף הזהב המנוח אביגדור טוביה וזוגתו שרה גיטעל. ואכן, יכול היה
- 29 ברוך למסור לו את כל הפרטים.
- 30 לאביגדור טוביה היתה הכנסה מספקת מביתו. נוסף לכך סחר בתכשיטי זהב, ובמיוחד בתכשיטי
- 31 נשים, ומכאן כינויו - הצורף.
- 32 עיקר מסחרו היה עם נשי הפריצים ונשים עשירות אחרות. הוא היה משתכר ומנבל את פיו. עם
- 33 זאת היתה לו יד רחבה לנתינת צדקה.

- 1 גם זוגתו שרה גיטעל, היתה טובת לב, ועסקה בהכנסת אורחים, הכנסת כלה, ובמיוחד בסיוע
2 לילדות עניות, אך היה לה "פה גדול", היא היתה רגילה לקלל קללות איומות רחמנא ליצלן. "ייקחך
3 השד" היתה קללה השגורה בפיה.
- 4 ה"פה הגדול" של שרה גיטעל וקללותיה האיומות, היו שם דבר בכל פויזען. אנשים חרדו
5 מקללותיה כמו מאש, כאשר היו מגיעות קללותיה היתה הרגילות לאמר "ישמרנו השם ויצילנו".
- 6 השמועה אמרה שלא אחד הסתלק לעולמו עקב קללותיה.
- 7 לאחר ששמע את מה שסיפר ברוך אודות בני הזוג, היה לר' יואל בעל-שם מה לומר:
8 "עבור הבעל והאשה שנפטרו ללא צאצאים, יש לדאוג ל"תיקון". ותיקון זה ייעשה על ידי כך
9 שביתם יימסר לקהל למטרת בית-מדרש. ורק באופן כזה יסולקו משם הדברים הלא טובים".
- 10 היות והבית שייך עכשיו לאחד היורשים, היו צריכים לאתר את אותו יורש, ולשכנעו למסור את
11 הבניין לקהילה על מנת להקים בו בית-מדרש.

אגרות קודש

- 1 [אד"ר תרפ"ד] הרב מו"ה רא"א שי
- 2 במענה על מכתבו מג' לח"ז, על דבר המצות מאשינאווע,
- 3 והנה אשיב רק בהנוגע לו, כי בכללית ענין מצה זו אין אני
4 חפץ לדבר והוא דבר הידוע לכל, אמנם בדבר שאלתו מה
5 יעשה, הנה בלתי ספק אצלי אשר בודאי ישנה במדינתם
6 שמורה מהודרה (הן החטים נשמרו כהלכה והן הטחינה
7 כדבעי) אפוי' בתנור כנהוג אצלינו ונאפות בידים, ועליו לדרוש
- 8 בנויארק, טשיגאגא פהילאדעלפיא כי האפשר הדבר אשר לא
9 יהי מצת שמורה כחוק, והשי"ת יהי בעזרו, ויזכנו בפסח כשר
10 בכל הפרטי.
- 11 מדי דבר בו אעירו בקצרה על כל האמור במכתביי
12 בארוכה ואשר ידוע לו היטיב, וזאת יהי עבודתו לבוא
13 בכתובים עם כל אחיו התמימים שי לעוררם בכל הענינים
14 כאשר ידוע לו וכאשר כתבתי לידידנו הר"ר אלי' שי ר"ד שי
15 שיפרין רמ"א שי קרעמער והרב רמ"ל שי לוקשין.
- 16 [אג"ק מוהרי"צ כרך א' עמ' שפח]

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 פלג' - לא מצינו חילוק בין יחידים למרובים.
2 אלא יש לומר, שהמשנה עוסקת בשבט שהיה לעבוד עבודה זרה,
3 שדינו כעיר הנידחת בבית דין של שבעים ואחד ובמיתת סייף. ועל כך
4 יש
5 להקשות, למה נאמר דברים דיינינן ליה - האם ניתן לומר
6 ששבט שלם נידון בבית דין של שבעים ואחד כעיר הנידחת, כמאן -
7 כפי איזו שיטה יהא דין זה, לא כרבי יאשיה ואלא כרבי יונתן. דתניא,
8 עד כמה עושין עיר הנידחת - כמה עובדי עבודה זרה יהיו בעיר,
9 שעל ידיהם נעשית לעיר הנידחת, מעשרה ועד מאה - החל
10 מעשרה אנשים, שבפחות מכך אין להם שם 'עיר', ועד למאה אנשים,
11 אבל אם יש יותר ממאה אינם נקראים בשם 'עיר' אלא בשם 'ציבור',
12 ובזה לא נאמר דין 'עיר הנידחת', אלא נידון כל אחד לעצמו בבית
- 13 דין של עשרים ושלשה ובסקילה, אלו דברי רבי יאשיה. רבי יונתן
14 אומר, שיעור האנשים הוא ממאה אנשים, שבפחות מכך אינם
15 נקראים בשם 'עיר', ועד רובו של שבט שעובדים עבודה זרה.
16 ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו של שבט, אבל כולו לא -
17 אבל שבט שלם שעבד עבודה זרה, אפילו לדברי רבי יונתן אין עירם
18 נעשית 'עיר הנידחת' לההרג בסייף, אלא דינם כדן מועטים העובדים
19 עבודה זרה שמיתתם בסקילה, ואם כן אף אינם נידונים בבית דין של
20 שבעים ואחד כמרובים, אלא בבית דין של עשרים ושלשה כמועטים,
21 וכיצד יתפרשו דברי המשנה 'אין דנים את השבט אלא בבית דין של
22 שבעים ואחד'. מתרצת הגמרא: אומר רב מתנה, אין המשנה עוסקת
23 בשבט שלם שחטא, אלא הקא

ב וְאַתָּה תִּצְוֶה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ
 שֶׁמֶן זֵית זָךְ כֶּתִית לַמָּאֹר לְהַעֲלֹת נֵר
 תָּמִיד כִּסִּי: כא בְּאֵהָל מוֹעֵד מְחוּץ לַפֶּרֶכֶת אֲשֶׁר
 עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אֶהְרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב
 עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּסִּי: ס כח א וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ
 אֶת־אֶהְרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אֶהְרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֱלֻעָזָר
 וְאִיתָמָר בְּנֵי אֶהְרֹן כִּסִּי: ב וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ
 לְאֶהְרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת: ג וְאַתָּה
 תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ
 חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי אֶהְרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־
 לִי כִסִּי: ד וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן
 וְאַפֹּדֶם וּמַעֲלִיל וּכְתָנֶת תִּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵי־
 וְעָשׂוּ בְּגָדֵי־קֹדֶשׁ לְאֶהְרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־

רש"י

שְׁתָּהָא דוֹלְקַת מַעְרַב עַד בֹּקֶר, וְשַׁעְרוֹ חֻקִּים חֻצִּי
 לֹוֹג לְלִילִי טַבַּת הָאֶרְפִּין, וְכֵן לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם
 יִתֵּר אֵין בְּכָךְ כָּלוּם: (א) וְאַתָּה הִקְרַב אֵלֶיךָ.
 לְאַחַר שְׁתַּגְמֹר מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן: תוֹרָה ב (ג) לְקַדְּשׁוֹ
 לְכַהֲנוֹ־לִי. לְקַדְּשׁוֹ, לְהַכְנִיסוֹ בְּכֹהֵנָה עַל יְדֵי
 הַבְּגָדִים, שֶׁיְהֵא כֹהֵן לִי. וְלִשׁוֹן כֹּהֵנָה, שְׁרוֹת הוּא,
 שְׁנִטְרִיאָה בְּלַע"ז: (ד) חֹשֶׁן. תַּכְשִׁיט כְּנָגֵד הַלֵּב:
 וְאַפֹּדֶם. לֹא שְׁמַעְתִּי (שְׁהוּא לְבוּשׁ), וְלֹא מִצְאָתִי
 בְּבְרִיתָא פְּרוּשׁ תַּבְנִיתוֹ. וְלִבִּי אָמַר לִי שֶׁהוּא חֲגוּר
 לוֹ מֵאֲחוּרָיו, רְחִבּוֹ כְּרֹחַב גֹּב אִישׁ, כְּמִין סִינֵר
 שְׁקוּרִין פְּרָצִינ"ט, שְׁחוּגְרוֹת הַשְּׁרוֹת כְּשֶׁרוֹכְבוֹת עַל
 הַסּוּסִים. כֶּךָ מַעֲשָׂהוּ מְלֻמָּטָה, שְׁנֹאֲמַר: (שְׁמוּאֵל ב
 ו) "וְדוֹד חֲגוּר אֶפֶסֶד בָּד". לְמַדְנֹו, שֶׁהָאֶפֶסֶד חֲגוּרָה
 הִיא. וְאִי אֶפְשָׁר לֹוֹמַר שֶׁאֵין בּוֹ אֵלֶּה חֲגוּרָה לְבָדָה,

כ וְאַתָּה תִּפְקֹד יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּסְבִּין לָךְ מִשְׁחָא זֵיתָא דְכִינָא
 כְּתִישָׁא לְאַהֲרָא לְאַדְלָקָא
 בּוֹצִינָיָא תְּדִירָא: כא כַּמִּשְׁכָּן
 זְמָנָא מִבְּרָא לְפֶרֶכֶתָא דְעַל
 סִהְדוּתָא יִסְדֵּר יֵתָה אֶהְרֹן וּבָנָהִי
 מִרְמִשָּׁא עַד צִפְרָא קָדָם יְיָ קָדָם
 עָלָם לְדִרְיָהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 א וְאַתָּה קָרַב לִוְתָךְ יֵת אֶהְרֹן אָחוּךְ
 וְיֵת בָּנָהִי עִמָּה מִגֹּו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְשִׁמְשָׁא קָדָמִי אֶהְרֹן נָדָב
 וַאֲבִיהוּא אֱלֻעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי
 אֶהְרֹן: ב וְתַעֲבֹד לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא
 לְאֶהְרֹן אָחוּךְ לִיקָר וּלְתַשְׁבָּחָן:
 ג וְאַתָּה תַּמְלִל עִם כָּל חַכְמֵי לֵבָא
 דְּאֶשְׁלָמִית עִמָּה רוּחַ חֻקִּמָּתָא
 וַיַּעֲבֹדוּן יֵת לְבוּשֵׁי אֶהְרֹן
 לְקַדְּשׁוּתָהּ לְשִׁמְשָׁא קָדָמִי:
 ד וְאֵלִין לְבוּשֵׁיָא דִּי יַעֲבֹדוּן
 חוּשָׁנָא וְאַפֹּדָא וּמַעֲלִילָא וּכְתָנָא
 מִרְמִצָּא מִצְנֶפֶתָא וְהִמְיָנָא
 וַיַּעֲבֹדוּן לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא לְאֶהְרֹן

(כ) וְאַתָּה תִּצְוֶה. זָךְ. בְּלִי שְׁמֵרִים, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינֹו
 בְּמִנְחוֹת (דף פו): 'מִגְרָגְרוֹ בְּרֹאשׁ הַזֵּית וְכוּ':
 כֶּתִית. הַזֵּיתִים הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמִכְתָּשֶׁת וְאִינוּ טוֹחֲנִין
 בְּרִיחִים, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמֵרִים, וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא
 טֶפֶה רֵאשׁוֹנָה, מַכְנִיסִין לְרִיחִים וְטוֹחֲנִין, וְהַשְׁמֵן
 הַשְּׁנִי פָּסוּל לְמִנְחָה וְכֹשֶׁר לְמִנְחוֹת, שְׁנֹאֲמַר:
 "כֶּתִית לַמָּאֹר" וְלֹא כֶּתִית לְמִנְחוֹת: לְהַעֲלֹת נֵר
 תָּמִיד. מְדֻלֵּק עַד שֶׁתָּהָא שְׁלֵהֶבֶת עוֹלָה מֵאֲלִיָּה
 (שְׁבַת כא): תָּמִיד. כָּל לֵילָה וְלֵילָה קְרוֹי תָּמִיד, כְּמוֹ
 שֶׁאַתָּה אָמַר (בְּמִדְבָּר כח) "עוֹלֹת תָּמִיד" וְאִינָה אֵלֶּה
 מִיּוֹם לְיוֹם, וְכֵן בְּמִנְחַת חֲבִיתִין נֹאֲמַר (וִיקְרָא ו)
 "תָּמִיד" וְאִינָה אֵלֶּה מִחֻצִּיתָה בְּבֹקֶר וּמִחֻצִּיתָה
 בְּעֶרֶב, אָבֵל "תָּמִיד" הָאֶמּוֹר בְּלָחֶם הַפָּנִים מִשְׁבֶּת
 לְשִׁבֶּת הוּא: (כא) מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר. תֵּן לָהּ מִדָּתָה,

לִי כִסִּי: ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזֶּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת
וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־
הַיָּשָׁן כִּסִּי: (ל) פ וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת

אֲחוּף וּלְבִנוּהִי לְשִׁמְשָׁא הַדָּמִי:
ה וְאֲנֹנִי יִסְבֹּן יָת דִּהְבָּא וְיָת
תְּכֵלָא וְיָת אַרְגָּמָא וְיָת צִבְעָא זְהוּרִי
וְיָת בּוּצָא: ו וַיַּעֲבֹדוּן יָת אֹפֹדָא
דִּהְבָּא תְּכֵלָא וְאַרְגָּמָא צִבְעָא זְהוּרִי

רש"י

אם באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר
המקראות, הרי פרושן פרקים, וישגה הקורא
בצרוּפֶן, לִכְךָ אֲנִי כותב מעשיהם כמות שהוא
למען ירוץ הקורא בו, ואחר כך אפרש על סדר
המקראות. האפוד עשוי כמין סינר של נשים
רוכבות סוסים, וחוגר אותו מאחוריו, כנגד לבו
למטה מאציליו. רחבו כמדת רחב גבו של אדם
ויותר ומגיע עד עקביו, והחשב מחבר בראשו על
פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן, כדי
להקיף ולחגור בו, והפתפות מחברות בחשב, אחת
לימין ואחת לשמאל מרחקות זו מזו שעור הבדלת
כתפיים, מאחורי הכהן, לשני קצות רחבו של סינר,
וכשזוקקן, עומדות לו על שני כתפיו והן כמין
שתי רצועות עשויות ממין האפוד, ארפות כדי
שעור לזקקן אצל צוארו מכאן ומכאן, ונקפלות
לפניו למטה מכתפיו מעט, ואבני השם קבועות
בהם, אחת על כתף ימין ואחת על כתף שמאל,
והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתפיו, ושתי
עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות שבחשן בשני
קצות רחבו העליון, אחת לימין ואחת לשמאל,
ושני ראשי השרשרות תקועים במשבצות לימין,
וכן שני ראשי השרשרות השמאליות תקועין
במשבצות שבכתף שמאל. נמצא, החשן תלוי
במשבצות האפוד על לבו מלפניו, ועוד שתי
טבעות בשני קצות החשן בתחתיתו, וינגדם שתי
טבעות בשתי פתפות האפוד מלמטה בראשו
התחתון המחבר בחשב, וטבעות החשן, אל מול
טבעות האפוד, שוככים זה על זה ומרכסן בפתיל
תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן, שיהא
תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד
ונבדל הולך וחוזר: זהב תכלת וארגמן תולעת
שני ושש משזר. חמשת מינים הללו שזורין בכל

שְׁהָרִי נֶאֱמַר: (ויקרא ח) "וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֹפֶד",
ואחר כך "וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בַּחֹשֶׁב הָאֹפֶד", ותרגם
אונקלוס: 'בְּהִמְנֵן אֹפֹדָא'. למדנו, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא
הַחֲגוּר וְהָאֹפֶד שֶׁם תְּכַשִּׁיט לְבָדוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר
שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַפְּתוּתוֹת שָׁבוּ הוּא קְרוִי אֹפֶד, שְׁהָרִי
נֶאֱמַר שְׁתֵּי פְתוּתוֹת הָאֹפֶד, לְמַדְנֹו שֶׁהָאֹפֶד שֶׁם
לְבָד, וְהַפְּתוּתוֹת שֶׁם לְבָד, וְהַחֹשֶׁב שֶׁם לְבָד. לִכְךָ
אֲנִי אוֹמֵר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינֵר שֶׁל מִטָּה קְרוִי אֹפֶד עַל
שֵׁם שְׁאוּפְדוֹ וּמִקְשָׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שם)
"וַיֹּאפֶד לוֹ בּוֹ". וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוּר שֶׁלְמַעֲלָה הֵימְנוֹ
וְהַפְּתוּתוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לְבִי, שִׁישׁ
רָאִיָּה שֶׁהוּא מִין לְבוּשׁ, שֶׁתִּרְגָּם יוֹנְתָן "וְדוֹד חֲגוּר
אֹפֶד בֶּד", 'פְּרָדוּט דְּבוּץ'. וְתִרְגָּם כְּמוֹ כֵּן:
"מַעֲלִים", פְּרָדוּטִין, בְּמַעֲשֵׂה תִמְרָא אַחוֹת
אַבְשָׁלוֹם: (שמואל ב יג) "כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁנָה בְּגוֹת הַמֶּלֶךְ
הַבְּתוּלוֹת מַעֲלִים": וּמַעֲלִיל. הוּא כְּמִין חֲלוּק, וְכֵן
הַפְּתִנָּה, אֵלָּא שֶׁהַפְּתִנָּה סְמוּךְ לְבִשְׁרוֹ, וּמַעֲלִיל קְרוִי
חֲלוּק הַעֲלִיּוֹן: תִּשְׁבִּץ. עֲשׂוּיִין מִשְׁבָּצוֹת לְנוֹי,
וְהַמִּשְׁבָּצוֹת הֵם כְּמִין גְּמוֹת הַעֲשׂוּיִיּוֹת בְּתִכְשִׁיטִי
זֶהָב, לְמוֹשֵׁב קְבִיעַת אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְנֵי הָאֹפֶד: "מוֹסְבוֹת מִשְׁבָּצוֹת זֶהָב",
וּבִלְעִז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קִשְׁטוֹנִ"שׁ: מַצְנִפֶּת. כְּמִין
כֶּפֶת כּוֹבַע שְׁקוֹרִין קוֹפִי"א, שְׁהָרִי בְּמָקוֹם אַחֵר
קוֹרָא לֵהֶם 'מַגְבָּעוֹת' וּמִתְרַגְּמִין כּוֹבְעִין (עיין יומא
כה): וְאַבְנִט. הִיא חֲגוּרָה עַל הַפְּתִנָּה, וְהָאֹפֶד הִיא
חֲגוּרָה עַל הַמַּעֲלִיל, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּסֹדֶר לְבִישָׁתָן:
"וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַפְּתִנָּה וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּאַבְנִט וַיִּלְבַּשׁ
אוֹתוֹ אֶת הַמַּעֲלִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֹפֶד": בְּגִדֵּי־
קֹדֶשׁ. מִתְרוּמָּה הַמְקַדְּשֶׁת לְשָׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם:
(ה) וְהֵם יִקְחוּ. אוֹתָם חֲכָמִי לֵב שִׁיעֲשׂוּ הַבְּגָדִים,
יִקְבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת,
לַעֲשׂוֹת מִהֵן אֶת הַבְּגָדִים: (ו) וַעֲשׂוּ אֶת־הָאֹפֶד.

וּאֲרַגְמֵן תּוֹלַעַת שְׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה
 חֹשֶׁב כִּסִּי: וְשְׁתֵּי כִתְפֹת חִבְרוֹת יִהְיֶה-לּוֹ אֶל-
 שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחִבְר כִּסִּי: ח וְחֹשֶׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר
 עָלָיו כַּמַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרַגְמֵן
 וְתוֹלַעַת שְׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר כִּסִּי: ט וְלִקְחֹת אֶת-
 שְׁתֵּי אֲבְנֵי-שֹׁהַם וּפְתַחֲתָ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: (ישראל) שְׁשָׁה מִשְׁמֹתָם עַל הָאֲבֹן
 הָאֶחָת וְאֶת-שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים עַל-
 הָאֲבֹן הַשֵּׁנִית כְּתוּלְדָתָם כִּסִּי: יא מַעֲשֶׂה חֲרָשׁ

רש"י

וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש, שנאמר
 (יחזקאל מד): "לא יחגרו בינע", אין חוגרין במקום
 זיעה, לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממגניהם,
 אלא כנגד אציליהם: וחבר. האפוד עם אותן שתי
 כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב,
 ולא יארגם עמו, אלא אורגם לבד ואחר כך
 מחברם: (ח) וחשב אפדתו. וחגור שעל ידו הוא
 מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו: אשר עליו.
 למעלה בשפת הסינר, היא החגורה: כמעשהו.
 כאריגת הסינר, מעשה חושב ומחמשת מינים, כך
 אריגת החשב, מעשה חושב ומחמשת המינים:
 ממנו יהיה. עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד
 ויחברנו: תורה ט (י) כתולדותם. כסדר שנולדו:
 ראובן, שמעון, לוי, יהודה, דן ונפתלי על האחת.
 ועל השנייה: גד ואשר, יששכר, זבולן, יוסף,
 ובנימין מלא, שכן הוא פתוח במקום תולדתו, כ"ה
 אותיות בכל אחת ואחת: (יא) מעשה חרש אבן.
 מעשה אמן של אבנים. 'חרש' זה, דבוק הוא
 לחיבה שלאחריו, ולפיכך הוא נקוד פתח בסופו,
 וכן: (ישעיה מד) "חרש עצים נטה קו", חרש של
 עצים. וכן: (שם יב) "חרש ברזל מעצד", כל אלה
 דבוקים ופתוחים: פתוחי חתם. כתרגומו: כתב
 מפרש בגלף דעזקא, חרוצות האותיות בתוכן כמו

ובין שזיר עובד אמן: ז תרתין
 בתפין מלפפן יהון לה על תרין
 סטרוהי ויתלפף: ח והמן
 תקונה די עלוהי פעובדוהי מנה
 יהי דהבא תכלא וארגנא וצבע
 זהורי ובין שזיר: ט ותסב ית
 תרתין אבני בורלא ותגלוף
 עליהן שמהת בני ישראל:
 י שתא משמהתהון על אבנא
 חדא וית שמהת שתא דאשתארו
 על אבנא תניתא כתולדתהון:
 יא עובד אמן אבן טבא כתב

חוט וחוט. היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים
 וקוצצין פתילים מהם, וטווין אותן: חוט של זהב
 עם שש חוטין של תכלת, וחוט של זהב עם שש
 חוטין של ארגמן וכן כתולעת שני, וכן בשש. שכל
 המינין חוטן כפול ששה וחוט של זהב עם כל
 אחד ואחד, ואחר כך שזור את כלם כאחד, נמצא
 חוטן כפול עשרים ושמונה, וכן מפרש במסכת
 יומא, ולמד מן המקרא הזה: "וירקעו את פחי
 הזהב, וקצץ פתילים לעשות (את פתילי הזהב)
 בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו'". למדנו, שחוט
 של זהב שזור עם כל מין ומין: מעשה חשב. כבר
 פרשתי שהיא אריגת שתי קירות, שאין צורת שני
 עבריה דומות זו לזו: (ז) שתי כתפת וגו'. הסינר
 מלמטה וחשב האפוד היא החגורה וצמודה לו
 מלמעלה, דגמת סינר הנשים, ומגבו של כהן היו
 מחברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות
 רחבות, אחת כנגד כל פתף וכתף, וזוקפן על שתי
 כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה, ועל ידי
 חבורן לטבעות החשן נאחזין מלפניו כנגד לבו,
 שאין נופלות, כמו שמפרש בענין, והיו זקופות
 והולכות כנגד כתפיו, ושתי אבני שהם קבועות
 בהן, אחת בכל אחת: אל-שני קצותיו. אל רחבו
 של אפוד, שלא היה רחבו אלא כנגד גבו של כהן,

אֲבֹן פְּתוּחֵי חֹתֶם תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁבְּצוֹת זָהָב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם כִּסֵּי יָד וְשִׁמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים
עַל כְּתֹפֶת הָאֹפֶד אֲבָנֵי זָכָרֹן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי
כִּתְפוֹי לְזָכָרֹן כִּסֵּי יָד (ע"ב בחול) שְׁנֵי יָג וְעָשִׂיתָ
מִשְׁבְּצֹת זָהָב כִּסֵּי יָד וְשִׁמְתָּ שְׁרָשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר
מִגְבֹּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֶׂה עֶבֶת וְנִתְּתָהּ
אֶת־שְׁרָשְׁרֹת הָעֶבֶת עַל־הַמִּשְׁבְּצֹת כִּסֵּי יָד
וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֶׂה חֵשֶׁב כַּמַּעֲשֶׂה
אֹפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְיֵשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כִּסֵּי יָד מִרְבַּע יִהְיֶה

רש"י

שְׁרָשְׁרֹת וְלֹא צִוְּיָתָם קְבִיעוּתָן. וְאֵין "תַּעֲשֶׂה"
הָאֹמֵר כָּאֵן לְשׁוֹן צִוְּיָתָן, וְאֵין "וְנִתְּתָה" הָאֹמֵר כָּאֵן
לְשׁוֹן צִוְּיָתָן, אֶלָּא לְשׁוֹן עֲתִיד, כִּי בִפְרָשְׁתָּ הַחֹשֶׁן
חֹזֵר וּמִצְוָהוּ עַל עֲשִׂיתָן וְעַל קְבִיעוּתָן, וְלֹא נִכְתָּב
כָּאֵן אֶלָּא לְהוֹדִיעַךָ מִקְצֵת צִרְף הַמִּשְׁבְּצוֹת שֶׁצִּוְּיָתָה
לַעֲשׂוֹת עִם הָאֹפֶד. וְכִתְּבָ לָךְ זֹאת לֹמַר לָךְ,
הַמִּשְׁבְּצוֹת הַלָּלוּ יִזְקְקוּ לָךְ לְכַשְׁתַּעֲשֶׂה שְׁרָשְׁרֹת
מִגְבֹּלֹת עַל הַחֹשֶׁן, תִּתְּנֶנּוּ עַל הַמִּשְׁבְּצוֹת הַלָּלוּ:
(טו) חֹשֶׁן מִשְׁפָּט. שֶׁמִּכְפָּר עַל קִלְקוּל הַדִּין. דְּבָר
אַחֵר: מִשְׁפָּט, שֶׁמִּכְבֵּר דְּבָרָיו וְהַבְּטִיחָתוֹ אֶמֶת,
דְּרִישׁנָמ"ט בְּלַע"ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מִשְׁמַשׁ ג' לְשׁוֹנוֹת:
דְּבָרֵי טַעֲנוֹת בְּעֲלֵי הַדִּין, וְגַמְר הַדִּין וְעֹנֵשׁ הַדִּין, אִם
עֹנֵשׁ מִיָּתָה, אִם עֹנֵשׁ מִכּוֹת, אִם עֹנֵשׁ מִמוֹן. וְזֶה,
מִשְׁמַשׁ לְשׁוֹן בְּרוּר דְּבָרִים, שֶׁמִּפְרֹשׁ וּמִכְבֵּר דְּבָרָיו:
כַּמַּעֲשֶׂה אֹפֶד. מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב וּמִחְמַשֵּׁת מִיָּנִין:
(טז) זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ. כְּפֹל וּמִטָּל לוֹ לְפָנָיו
כִּנְגֵד לְבָבוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ עַל לֵב אֶהְרֹן", תְּלוּי
בְּכִתְּפוֹת הָאֹפֶד הַבָּאוֹת מֵאַחֲרָיו עַל כְּתֵפוֹ,

שְׁחֹרְצִין חֹתְמֵי טַעֲנוֹת, שֶׁהֵם לְחֹתֶם אֲגָרוֹת כְּתָב
נֶכֶד וּמִפְרֹשׁ: עַל־שְׁמֹת. כְּמוֹ בְּשִׁמּוֹת: מִסְּבֹת
מִשְׁבְּצוֹת. מִקְּפוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב,
שֶׁעוֹשֶׂה מוֹשֵׁב הָאֲבֹן בְּזָהָב, כְּמִין גָּמָא לְמִדַּת הָאֲבֹן
וּמִשְׁקָעָה בְּמִשְׁבְּצוֹת. נִמְצְאָתָה הַמִּשְׁבְּצָה סוֹכֶכֶת אֶת
הָאֲבֹן סָבִיב וּמִחֲבֵר הַמִּשְׁבְּצוֹת בְּכִתְּפוֹת הָאֹפֶד:
(יב) לְזָכָרֹן. שֶׁיְהִי רֹאֵה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הַשְּׂבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכֹּר צְדָקָתָם:
(יג) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצָה. מַעֲשֶׂה מִשְׁבְּצוֹת, שְׁתִּים.
וְלֹא פֶרֶשׁ לָךְ עֲתָה בִפְרָשָׁה זֹאת, אֶלָּא מִקְצֵת צִרְף,
וּבִפְרָשְׁתָּ הַחֹשֶׁן גֹּמֵר לָךְ פְּרוּשׁ: (יד) שְׁרָשְׁרֹת
זָהָב. שֶׁלֹּשְׁלָאוֹת: מִגְבֹּלֹת. לְסוֹף גְּבוּל הַחֹשֶׁן
תַּעֲשֶׂה אוֹתָם: מַעֲשֶׂה עֶבֶת. מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין
וְלֹא מַעֲשֶׂה נִקְבִים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין
לְבוֹרוֹת, אֶלָּא כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְעֶרְדְּסָקָאוֹת, שֶׁקוֹרִין
אִינְשִׁינְשִׁיר"ש (בִּיצָה כב): וְנִתְּתָה אֶת שְׁרָשְׁרֹת. שֶׁל
עֲבוֹתוֹת, הַעֲשׂוּיֹת מַעֲשֶׂה עֶבֶת, עַל מִשְׁבְּצוֹת
הַלָּלוּ. וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צִוְּיָתָן עֲשִׂיתָן שֶׁל

זֶרְתָּא אֲרַכָּה וְזֶרְתָּא פְתִיחָה:
 י' וְתִשְׁלַם בֵּה אֲשִׁלְמוֹת אֲבָנָא
 אֲרַבְעָא סִדְרִין אֲבָן טָבָא סִדְרָא
 קְדָמָאָה סִמְקוֹן יִרְקוֹן וּבִרְקוֹן סִדְרָא
 חֲדָ: יח וְסִדְרָא תְּנִינָא אֲזַמְרַגְדִּין
 וְשִׁבְזִין וְסִבְהִלוֹם: יט וְסִדְרָא
 תְּלִיתָאָה קִנְפִּירִי טִרְקָנָא וְעִין
 עֲגֻלָּא: כ וְסִדְרָא רִבִּיעָאָה כְּרוֹם
 יָמָא וּבוֹרְלָא וּפְנִטְרִי מִרְמָצִין
 דְּדִהֵב יְהוֹן בְּאֲשִׁלְמוֹתֵיהוֹן:
 כא וְאֲבָנִיא יְהוֹן עַל שְׁמֵהָת בְּנִי
 יִשְׂרָאֵל תִּרְתִּי עֶסְרִי עַל שְׁמֵהָתֵיהוֹן
 כְּתָב מִפְּרֶשׁ כְּגֻלוֹף דְּעִזְקָא גְבִיר
 עַל שְׁמָה תִּהְיוּן לְתָרִין עֶסֶר
 שְׁבֻטִין: כב וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תִּפִּין מִתְחָמֵן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּהֵב
 דְּכִי: כג וְתַעֲבֹד עַל חוֹשְׁנָא
 תִּרְתִּין עִזְקוֹן דְּדִהֵב וְתַתֵּן יָת תִּרְתִּין
 עִזְקָתָא עַל תִּרְיִן סִטְרִי חוֹשְׁנָא:
 כד וְתַתֵּן יָת תִּרְתִּין גְּדִילוֹן דְּדִהֵב

כָּפֹל זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כִּסְ"י: י' וּמִלֵּאת בּוֹ
 מִלֵּאת אֲבָן אֲרַבְעָה טוּרִים אֲבָן טוֹר אָדָם
 פְּטֻדָּה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד כִּסְ"י: יח וְהַטּוֹר
 הַשֵּׁנִי נֶפֶךְ סִפִּיר וְיֵהָלֵם: יט וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי
 לָשֵׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה: כ וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי
 תִּרְשִׁישׁ וְשֵׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זֶהָב יִהְיוּ
 בְּמִלּוֹאתָם כִּסְ"י: כא וְהָאֲבָנִים תִּהְיוּן עַל־שְׁמֹת
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פְּתוּחִי
 חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיוּן לָשֵׁנִי עֶשֶׂר
 שְׁבֻט כִּסְ"י: כב וְעֲשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֵׁת גְּבֻלָּת
 מַעֲשֵׂה עֶבֶת זֶהָב טָהוֹר כִּסְ"י: כג וְעֲשִׂיתָ עַל־
 הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי מִבְּעוֹת זֶהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי
 הַמִּבְּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן כִּסְ"י: כד וְנָתַתָּה

רש"י

וְנִקְפְּלוֹת וְיִוָּרְדוֹת לִפְנֵי מַעֲט, וְהַחֹשֶׁן תְּלֹוֹי בִּהְיוֹן
 בְּשִׁרְשֻׁרוֹת וְטִבְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרֶשׁ בְּעִנְיָן:
 (יז) וּמִלֵּאת בּוֹ. עַל שֵׁם שְׁהָאֲבָנִים מִמִּלְאוֹת גְּמוֹת
 הַמִּשְׁבָּצוֹת הַמִּתְקַנְנוֹת לָהֶן, קוֹרָא אוֹתָן בְּלִשׁוֹן
 מִלּוֹאִים: תוֹרָה יח (כ) מִשְׁבָּצִים זֶהָב. יִהְיוּ הַטּוּרִים
 בְּמִלּוֹאתָם, מִקְפִּים מִשְׁבָּצוֹת זֶהָב בְּעֵמֶק שְׁעוֹר
 שִׁיתְמַלֵּא בְּעֵבִי הָאֲבָן, זֶהוּ לִשׁוֹן בְּמִלּוֹאוֹתָם,
 כְּשְׁעוֹר מִלּוֹי עֲבִין שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עֵמֶק
 הַמִּשְׁבָּצוֹת, לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר: (כא) אִישׁ
 עַל־שְׁמוֹ. כְּסִדֵּר תּוֹלְדוֹתָם, סִדֵּר הָאֲבָנִים: אָדָם
 לְרֵאשִׁית, פְּטֻדָּה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כָּלֶם: (כב) עַל
 הַחֹשֶׁן. בְּשִׁבְלֵי הַחֹשֶׁן, לְקַבְּעֵם בְּטִבְעוֹתָיו, כְּמוֹ
 שֶׁמִּפְרֶשׁ לְמִטָּה בְּעִנְיָן: שְׁרָשֵׁת. לִשׁוֹן שְׁרָשִׁי אֵילָן
 הַמֵּאֲחִיזִין לְאֵילָן לְהֶאֱחֹז וּלְהִתְקַע בְּאַרְצֵי. אִף אֵלוֹ
 יִהְיוּ מֵאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה תְּלֹוֹי בְּאִפּוֹד, וְהֵן
 שְׁתֵּי שִׁרְשֻׁרוֹת הָאֲמֻרוֹת לְמַעְלָה, בְּעִנְיָן הַמִּשְׁבָּצוֹת.

וְאִף שִׁרְשֻׁרוֹת פֶּתֶר מִנְחָם בֶּן סְרוּק לִשׁוֹן שְׁרָשִׁים,
 וְאָמַר שְׁהִרִ"שׁ יִתְרָה כְּמוֹ מ"ם שֶׁבְּשִׁלְשָׁם וּמ"ם
 שְׁבִירִיקָם. וְאִינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֲלֹא שִׁרְשֻׁרָת
 בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית כְּשִׁלְשֻׁלָּת בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה: גְּבֻלָּת. הוּא
 מִגְּבֻלוֹת הָאֲמֹר לְמַעְלָה, שֶׁתִּתְקַעֵם בְּטִבְעוֹת שִׁיִּהְיוּ
 בְּגִבּוֹל הַחֹשֶׁן, וְכָל גְּבּוֹל לִשׁוֹן קָצָה, אֲשׁוּמִי"ל
 בְּלַע"ז: מַעֲשֵׂה עֶבֶת. מַעֲשֵׂה קְלִיעָה: (כג) עַל
 הַחֹשֶׁן. לְצִרְף הַחֹשֶׁן, כְּדִי לְקַבְּעֵם בּוֹ. וְלֹא יִתְכַּן
 לוֹמַר שֶׁתִּהְיֶה תַּחֲלַת עֲשִׂיתָן עָלָיו, שְׁאֵם בֶּן מֵהוּ
 שְׁחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטִּבְעוֹת", וְהֵלֵא
 כְּבֹר נְתוּנִים בּוֹ? הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב בְּתַחֲלַת הַמִּקְרָא:
 'וְעֲשִׂיתָ עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טִבְעוֹת זֶהָב': וְאִף
 בְּשִׁרְשֻׁרוֹת צִרְף אִתָּהּ לְפֶתֶר בֶּן: עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן. לְשְׁתֵּי פְּאוֹת שֶׁכִּנְגַּד הַצִּנּוֹר, לִימִנִית
 וּלְשִׁמְאַלִית הַבָּאִים מוֹל כְּתָפוֹת הָאִפּוֹד:
 (כד) וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֶבֶת הַזֶּהָב. הֵן הֵן

אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזֶּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת
 אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן כִּשִּׁי: כה וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי
 הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמְּשָׁבְצוֹת וְנִתְּתָהּ
 עַל־כְּתָפוֹת הָאֹפֹד אֶל־מוֹל פָּנָיו כִּשִּׁי: כו וְעֲשִׂיתָ
 שְׁתֵּי מַבְעֹת זָהָב וְשִׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
 הַחֹשֶׁן עַל־שִׁפְתָּו אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאֹפֹד
 בֵּיתָהּ כִּשִּׁי: כז וְעֲשִׂיתָ שְׁתֵּי מַבְעֹת זָהָב וְנִתְּתָהּ
 אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כְתָפוֹת הָאֹפֹד מִלְמַטָּה מִמוֹל
 פָּנָיו לַעֲמַת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לַחֹשֶׁב

רש"י

על תרין עזקתא לסטרי חושנא:
 כה ונת תרתין גדילין דעל תרתין
 סטרוהי תתן על תרתין מרמצתא
 ותתן על כתפי אפודא לקבל
 אפוי: כו ומעבד תרתין עזקן
 דדחב ותשוי יתהון על תרין
 סטרי חושנא על ספתה די
 לעברא דאפודא מלגיו:
 כז ומעבד תרתין עזקן דדחב
 ותתן יתהון על תרתין כתפי
 אפודא מלרע מלקבל אפוי
 לקבל בית לופי מעלוי להמן

ולשמאל: על שפתו אשר אל עבר האפוד ביתה.
 הרי לך שני סימנין: האחד שיתגס בשני קצוות של
 תחתיתו, שהוא כנגד האפוד, שעליונו אינו כנגד
 האפוד, שהרי סמוך לצואר הוא, והאפוד נתון על
 מתניו. ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן
 שכלפי החוץ, אלא בעבר שכלפי פנים, שנאמר:
 "ביתה", ואותו העבר הוא לצד האפוד, שחשב
 האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על
 מתניו וקצת כרסו מכאן ומכאן, עד כנגד קצות
 החשן, וקצותיו שוכבין עליו: (כז) על שתי
 כתפות האפוד מלמטה. שהמשבצות נתונות
 בראשי כתפות האפוד העליונים הבאים על כתפיו
 כנגד גרונו, ונקפלות ויורדות לפניו, והטבעות צוה
 ליתן בראשן השני שהוא מחבר לאפוד, והוא
 שנאמר: "לעמט מחברתו", סמוך למקום חבורן
 באפוד למעלה מן החגורה מעט, שהמחברת
 לעמט החגורה, ואלו נתונים מעט בגבה זקיפת
 הכתפות, הוא שנאמר: "ממעל לחשב האפוד",
 והן כנגד סוף החשן, ונותן פתיל תכלת באותן
 הטבעות ובטבעות החשן, ורוכסן באותו פתיל
 לימין ולשמאל שלא יהא תחתית החשן הולך
 לפנים וחוזר לאחור ונוקש על כרסו, ונמצא מישב
 על המעיל יפה: ממול פניו. בעבר החיצון:

"שרשת גבלת" הכתובות למעלה, ולא פרש מקום
 קבוען בחשן. עכשו, מפרש לך שיהא תוחב אותן
 בטבעות, ותדע לך שהן הן הראשונות, שהרי
 בפרשת "אלה פקודי" לא הכפלו: (כה) ואת
 שתי קצות. של שתי העבותות, ב' ראשיהם של
 כל אחת ואחת: תתן על־שתי המשבצות. הן הן
 הכתובות למעלה, בין פרשת החשן ופרשת
 האפוד, ולא פרש את צרכן ואת מקומן. עכשו,
 מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחובות
 בטבעות החשן, לימין ולשמאל אצל הצואר, שני
 ראשי שרשרות: הימנית תוקע במשבצות של ימין,
 וכן בשל שמאל, שני ראשי שרשרות השמאלית:
 ונתתה. המשבצות: על כתפות האפוד. אחת בזו
 ואחת בזו. נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את
 החשן שלא יפל ובהן הוא תלוי. ועדין שפת החשן
 התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כרסו, ואינה
 דבוקה לו יפה, לכך הצריך עוד ב' טבעות
 לתחתיתו כמו שמפרש והולך: אל מול פניו. של
 אפוד, שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי
 המעיל, אלא בעבר העליון שכלפי החוץ, והוא
 קרוי מול פניו של אפוד, כי אותו עבר שאינו
 נראה, אינו קרוי פנים: (כו) על שני קצות
 החשן. הן שתי פאותיו התחתונות, לימין

אָפּוֹדָא: כח וַיַּחֲדוּן יֵת חוֹשָׁנָא
מַעֲזָקְתָּהּ לַעֲזָקְתָּהּ דְּאִפּוֹדָא
בְּחוּטָא דְּתַכְלָתָא לְמַהֲוֵי עַל הַמֶּנֶן
אִפּוֹדָא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוֹשָׁנָא מֵעֲלוֹי
אִפּוֹדָא: כט וַיִּטּוֹל אֶהֱרֹן יֵת
שְׁמֵהּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁן דִּינָא
עַל לְבָהּ בְּמַעְלָה לְקוּדְשָׁא
לְדוּכְרָנָא קָדָם יֵי תְדִירָא: ל וַתִּתֵּן
בַּחֲשֹׁן דִּינָא יֵת אֹרִיָּא וַיֵּת תַּמְיָא
וַיִּהְיוּ עַל לְבָא דְּאֶהֱרֹן בְּמַעְלָה
קָדָם יֵי וַיִּטּוֹל אֶהֱרֹן יֵת דִּינָא דְּבָנֵי
יִשְׂרָאֵל עַל לְבָהּ קָדָם יֵי תְדִירָא:
לא וַתַּעֲבֹד יֵת מַעֲלָא דְּאִפּוֹדָא
גְּמִיר תְּכֵלֵא: לב וַיְהִי פּוֹם רִישָׁהּ
כְּפִיל לְגִנָּה תּוֹרָא יְהִי מִקֶּה
לְפּוֹמָה סָחֹר סָחֹר עוֹבֵד מַחֵי
כְּפּוֹם שְׂרִינָן יְהִי לָהּ לֹא יִתְבָּזֵעַ:
לג וַתַּעֲבֹד עַל שִׁיפּוֹלוּהִי רְמוּנֵי
תְּכֵלֵא וְאַרְגָּנָא וְצִבְעֵי זְהוּרֵי עַל

הָאִפּוֹדָא כס"י: כח וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כתיב מטבעתו
קרי מטבעתיו אֶל־טִבְעֵת הָאִפּוֹדָא בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת
לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאִפּוֹדָא וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל
הָאִפּוֹדָא כס"י: כט וַיָּנֶשֶׂא אֶהֱרֹן אֶת־שְׂמֹת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לְבָבוֹ בָּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְזָכְרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: ׀ וַנִּתַּתְּ אֶל־
חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים וַהֲיוּ
עַל־לֵב אֶהֱרֹן בָּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וַיָּנֶשֶׂא אֶהֱרֹן
אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לְבָבוֹ לִפְנֵי יְהוָה
תָּמִיד כס"י: ׀ שְׁלִישִׁי לֹא וַעֲשִׂיתָ אֶת־מַעֲלֵי הָאִפּוֹדָא
כָּלִיל תְּכֵלֶת כס"י: לב וַהֲיָה פִּי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ
שָׂפָה יְהִיָּה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֶג כְּפִי
תַּחֲרָא יְהִי־לָּו לֹא יִקְרַע כס"י: לג וַעֲשִׂיתָ עַל־
שׁוּלְיוֹ רְמוּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי

רש"י

אֶת־מִשְׁפָּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל. דָּבָר שֶׁהֵם נִשְׁפָּטִים
וְנוֹכְחִים עַל יָדוֹ, אִם לַעֲשׂוֹת דָּבָר אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת.
וּלְפִי הַמִּדְרָשׁ אֲנֵדָה שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל מַעֲוִיֹּת הַדִּין,
נִקְרָא מִשְׁפָּט עַל שֵׁם סְלִיחַת הַמִּשְׁפָּט: (לא) אֶת־
מַעֲלֵי הָאִפּוֹדָא. שֶׁהָאִפּוֹדָא נִתֵּן עָלָיו לְחִגּוּרָה: כָּלִיל
תְּכֵלֶת. כָּלוֹ תְּכֵלֶת, שָׂאִין מִיֵּן אַחֵר מַעֲרֹב בּוֹ:
(לב) וַהֲיָה פִּי־רֹאשׁוֹ. פִּי הַמַּעֲלֵל בְּגִבָּהּ, הוּא
פְּתִיחַת בֵּית הַצֹּנָא: בְּתוֹכוֹ. כְּתִרְגוּמוֹ: "כְּפִיל
לְגִנָּה", כְּפוֹל לְתוֹכוֹ, לְהִיּוֹת לוֹ לְשָׂפָה כְּפִילָתוֹ, וַהֲיָה
מַעֲשֵׂה אֹרֶג וְלֹא בְּמַחַט: כְּפִי תַּחֲרָא. לְמַדְנֹה,
שֶׁהַשְּׂרִיזִים שֶׁלָּהֶם פִּיהֶם כְּפוֹל לְתוֹכָן: לֹא יִקְרַע.
כְּדִי שְׁלֹא יִקְרַע, וְהַקּוֹרְעוֹ עוֹבֵר בְּלֹא, שֶׁזֶה מִמְּנֵן
לְאוּיִן שֶׁבַתּוֹרָה. וְכֵן: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן", וְכֵן "לֹא
יִסּוּרוּ מִמֶּנּוּ", הַנֶּאֱמָר בְּכַדִּי הָאֲרוֹן: תּוֹרָה לֵב
(לג) רְמוּנֵי. צִבְעִים וְחִלּוּלִים הָיוּ בְּמִין רְמוּנִים

(כח) וַיִּרְכְּסוּ. לְשׁוֹן חֲבוּר, וְכֵן (תְּהִלִּים לא) "מִרְכָּסֵי
אִישׁ", חֲבוּרֵי חֲבָלֵי רִשְׁעִים. וְכֵן (ישעיה מד)
"וְהִרְכָּסִים לְבִקְעָה", הָרִים הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה, שְׂאִי
אֶפְשָׁר לִירֹד לְגִיא שְׁבִינִיקָה אֲלֵא בְּקִשִּׁי גָדוֹל,
שְׁמַתוֹף סְמִיכְתָּן הִגִּיא זְקוּפָה וְצִמְקָה, יִהְיוּ לְבִקְעַת
מִישׁוֹר וְנוֹחָה לִילָף: לְהִיּוֹת עַל־חֹשֶׁב הָאִפּוֹדָא.
לְהִיּוֹת הַחֹשֶׁן דְּבוּק אֶל חֹשֶׁב הָאִפּוֹדָא: וְלֹא יִזַּח. לְשׁוֹן
נְתוּק, וְלְשׁוֹן עֲרָבִי הוּא, כְּדִבְרֵי דּוֹנָשׁ בֶּן לִבְרִט:
תּוֹרָה כט (ל) אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתָּמִים. הוּא כְּתֹב
שֵׁם הַמִּפְרָשׁ שֶׁהִיָּה נֹתֵנָה בְּתוֹף כְּפִלֵי הַחֹשֶׁן שֶׁעַל יָדוֹ
הוּא מְאִיר דְּבִרְיוֹ, וּמְתַמֵּם אֶת דְּבִרְיוֹ (יומא עג).
וּבְמִקְדָּשׁ שְׁנֵי הָיָה הַחֹשֶׁן, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְכַהֵן גָּדוֹל
לְהִיּוֹת מְחַסֵּר בְּגָדִים, אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה
בְּתוֹכוֹ, וְעַל שֵׁם אוֹתוֹ הִתְּכַב הוּא קְרוֹי מִשְׁפָּט,
שֶׁנֶּאֱמָר (במדבר כז): "וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפָּט הָאוּרִים":

על־שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם
 סביב כס"י: לד פעמן זהב ורמון פעמן זהב ורמון
 על־שולי המעיל סביב כס"י: לה והיה על־אהרן
 לשרת ונשמע קולו בבאו אל־הקדש לפני
 יהוה וביצאתו ולא ימות כס"י: ס לו ועשית ציץ
 זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש
 ליהוה כס"י: לו ושמרת אתו על־פתיל תכלת
 והיה על־המצנפת אל־מול פני־המצנפת
 יהיה כס"י: לה והיה על־מצח אהרן ונשא אהרן
 את־עון הקדשים אשר יקדישו בני ישראל
 לכל־מתנת קדשיהם והיה על־מצחו תמיד

רש"י

שיפולוהי סחור סחור וזגין
 דדהבא ביניהון סחור סחור:
 לו זגא דדהבא ורמונא זגא
 דדהבא ורמונא על שיפולי
 מעילא סחור סחור: לה ויהי על
 אהרן לשמשא וישתמע קלה
 במעלה לקודשא קדם יי
 ובמפקה ולא ימות: לו ותעבד
 ציצא דדהב דכי ותגלוף עלוהי
 כתב מפרש קדש ליי: לו ותשוי
 יתה על חוטא דתכלתא ויהי על
 מצנפתא לקבל אפי מצנפתא
 יהי: לה ויהי על בית עינוהי
 דאהרן ויטול אהרן ית עונת
 קודשא די יקדשון בני ישראל
 לכל מתנת קודשיהון ויהי על

מאחורי הערף שלשתן, ונמצאו בין ארך הטס
 ופתילי ראשו, מקיפין את הקדקד, ופתיל האמצעי
 שבראשו קשור עם ראשי השנים והולך על פני
 רחב הראש מלמעלה. נמצא עשוי כמין כובע, ועל
 פתיל האמצעי הוא אומר "והיה על המצנפת",
 והיה נותן הציץ על ראשו כמין כובע על המצנפת,
 והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל, והטס תלוי
 כנגד מצחו, ונתקנימו כל המקראות: פתיל על
 הציץ, וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת
 מלמעלה: (לח) ונשא אהרן. לשון סליחה, ואף
 על פי כן אינו יז ממשמעו: אהרן נושא את המשא
 של עון. נמצא מסלק העון מן הקדשים: את־עון
 הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו
 בטמאה, כמו ששנינו (מנחות כה): אי זה עון הוא
 נושא? אם עון פגול, הרי כבר נאמר: "לא ירצה".
 ואם עון נותר, הרי נאמר: "לא יחשב". ואין לומר
 שיכפר על עון הכהן שהקריב טמא, שהרי "עון
 הקדשים" נאמר, ולא עון המקריבים, הא אינו
 מרצה, אלא להכשיר הקרבן: והיה על־מצחו
 תמיד. אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד,

העשויים כביצת תרנגולת: ופעמני זהב. זגין עם
 ענבלים שבתוכם: בתוכם סביב. ביניהם סביב, בין
 שני רמונים, פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי
 המעיל: (לד) פעמן זהב ורמון וגו'. פעמון זהב,
 ורמון אצלו: (לה) ולא ימות. מפלל לאו אפה
 שומע הן: אם יהיו לו, לא יתחייב מיתה. הא אם
 יכנס מחסר אחד מן הבגדים הללו, חייב מיתה
 בידי שמים: (לו) ציץ. (סוכה ה) כמין טס של זהב
 היה, רחב שני אצבעות, מקיף על המצח מאזן
 לאזן: (לז) על פתיל תכלת. ובמקום אחר הוא
 אומר (שמות לט): "ויתנו עליו פתיל תכלת", ועוד
 כתיב כאן: "והיה על המצנפת", ולמטה הוא
 אומר: "והיה על מצח אהרן", ובשחיטת קדשים
 (זבחים יט), שנינו: 'שערו היה נראה בין ציץ
 למצנפת - ששם מניח תפלין'. למדנו, שהמצנפת
 למעלה בגובה הראש, ואינה צמקה להכנס בה כל
 הראש עד המצח, והציץ מלמטה והפתילים היו
 בנקבים ותלויין בו בשני ראשים, ובאמצעו ששה.
 בג' מקומות הללו פתיל מלמעלה, אחד מבחוץ
 ואחד מבפנים כנגדו, וקושר ראשי הפתילים

לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה כִּסִּי: לט וְשִׁבְצָתָּ הַכְּתָנֹת
 שֵׁשׁ וְעֵשִׂיתָ מִצְנָפֹת שֵׁשׁ וְאַבְנֵי תַעֲשֶׂה
 מַעֲשֶׂה רֶקֶם כִּסִּי: מ וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְּתָנֹת
 וְעֵשִׂיתָ לָהֶם אֲבִיטִים וּמִגְבָּעוֹת תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת כִּסִּי: מא וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־
 אֶהְרֹן אֶחִיד וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם
 וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וּקְדַשְׁתָּ אֹתָם וְכִהְנוּ לִי כִסִּי:
 מב וְעֵשִׂה לָהֶם מִכְנָסִי־בָד לְכִסּוֹת בֶּשֶׂר עֲרוּהָ
 מִמַּתְנִים וְעַד־יָרְכִים יִהְיוּ כִסִּי: מג וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן
 וְעַל־בָּנָיו בְּבָאָם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם
 אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשֶׁרֶת בִּקְדָּשׁ וְלֹא־יִשְׁאוּ עוֹן
 וּמָתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו כִּסִּי: ס
 רביעי כט א וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַעֲשֶׂה לָהֶם
 לְקֹדֶשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר

בית עינוהי תדירא לרענא להון
 קדם יי: לט ותרמץ כתונא בוצא
 ותעבד מצנפתא דבוצא והמינא
 תעבד עובד ציר: מ ולבני אהרן
 תעבד כתונין ותעבד להון המנין
 וכובעין תעבד להון ליקר
 ולתשבחון: מא וּתְלַבֵּשׁ יְתֵהוֹן יֵת
 אֶהְרֹן אֶחָד וְיֵת בְּנוֹהֵי עִמָּה
 וְתַרְבִּי יְתֵהוֹן וְתַקְרֵב יֵת קְרִבְנָהוֹן
 וְתַקְדֵּשׁ יְתֵהוֹן וְיִשְׁמְשׁוּן קֳדָמִי:
 מב ועבד להון מכנסין דבויץ
 לכסאה בשר עריתא מחרצן ועד
 ירךן יהון: מג ויהון על אהרן
 ועל בנוהי במעלהון למשפן
 זמנא או במקרבהון למדבחא
 לשמשא בקודשא ולא יקבלון
 חובא וימותון קדם עלם לה
 ולבנוהי בתרוהי: א ודין פתגמא
 די תעבד להון לקדשא יתהון
 לשמשא קדמי סב תור חד בר

רש"י

המשחה: ומלאה את־יָדָם. כל מלוי יָדָם, לשון
 חנוף הוא, כשהוא נכנס לְדָבָר להיות מחזק בו
 מאותו יום והלאה. ובלשון לעז, כשִׁמְמִין אָדָם
 על פקידת דָּבָר נוֹתֵן השליט בְּיָדוֹ בֵּית יָד שֶׁל עוֹר,
 שְׁקוֹרִין גוואנט"ו (האנדשו"ה), ועל יָדוֹ הוּא מְחַזְקוֹ
 בְּדָבָר, וְקוֹרִין לְאוֹתָהּ מְסִירָה ווירסטי"ר והוּא מְלוי
 יָדָם: (מב) וְעֵשֶׂה לָהֶם. לְאֶהְרֹן וּלְבָנָיו: מִכְנָסִי־
 בָד. הָרִי ח' בְּגָדִים לְכַהֵן גָּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכַהֵן
 הָדוּט: (מג) וְהָיוּ עַל־אֶהְרֹן. כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה
 עַל אֶהְרֹן הָרְאוּיִין לוֹ: וְעַל־בָּנָיו. הָאֲמֹרִים בָּהֶם:
 בְּבָאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. לְהִיכָל, וְכֵן לְמִשְׁכָּן: וּמָתוּ.
 הָא לְמַדָּת, שֶׁהַמִּשְׁמַשׁ מְחַסֵּר בְּגָדִים בְּמִיתָה: חֻקַּת־
 עוֹלָם לוֹ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "חֻקַּת עוֹלָם", הוּא
 גִּזְרָה מִיָּד וּלְדוֹרוֹת, לְעַכְבַּ בּוֹ: (א) לְקַח. כְּמוֹ קַח,
 וְשְׁתֵּי גִזְרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה,

שְׁהָרִי אֵינִי עָלָיו אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה, אֶלָּא
 'תְּמִיד', לְרִצּוֹן לָהֶם אֶפְלוֹ אֵינִי עַל מִצְחוֹ, שְׁלֹא
 הָיָה כֹהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שַׁעַת. וּלְדָבָרֵי הָאוֹמֵר:
 עוֹדָהוּ עַל מִצְחוֹ, מְכַפֵּר וּמְרַצָּה, וְאִם לֹא, אֵינִי
 מְרַצָּה, נִדְרָשׁ: "עַל מִצְחוֹ תְּמִיד", מְלַמֵּד שֶׁמִּשְׁמַשׁ
 בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִצְחוֹ, שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ:
 (לט) וְשִׁבְצָתָּ. עֲשֵׂה אוֹתָם מְשֻׁבָּצוֹת מְשֻׁבָּצוֹת,
 וְכָלֶם שֶׁל שֵׁשׁ: (מ) וְלִבְנֵי אֶהְרֹן תַעֲשֶׂה כְּתָנֹת.
 אֲרָבָעָה בְּגָדִים הִלְלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כְּתָנֹת וְאַבְנֵי
 וּמִגְבָּעוֹת — הֵיא מִצְנָפֹת, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים לְמִטָּה
 בְּפָרָשָׁה: (מא) וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אֶהְרֹן. אוֹתָם
 הָאֲמֹרִים בְּאֶהְרֹן: חֹשֶׁן וְאַפֻּד וּמַעֲיֵל וְכְתָנֹת־
 תַּשְׁבֵּץ, מִצְנָפֹת וְאַבְנֵי וְצִיץ, וּמִכְנָסִים הַכְּתוּבִים
 לְמִטָּה בְּכָלֶם: וְאֶת־בָּנָיו אֹתָם. אוֹתָם הַכְּתוּבִים
 בָּהֶם: וּמִשְׁחָתָּ אֹתָם. אֶת אֶהְרֹן וְאֶת בָּנָיו, בְּשִׁמְן

תורי ודכרין תרין שלמין:
 ב ולחם פטיר וגריצין פטירין
 דפילן במשח ואספוגין פטירין
 דמשיחין במשח סלתא חטין
 תעבד יתהון: ג ותתן יתהון על
 סלא חד ותקרב יתהון בסלא וית
 תורא וית תרין דכרין: ד וית
 אהרן וית בנהי תקרב לתרע
 משפן זמנא ותסחי יתהון במיא:
 ה ותסב ית לבושיא ותלבש ית
 אהרן ית כתונא וית מעיל אפודא
 וית אפודא וית חושנא ותתקן לה
 בהמן אפודא: ו ותשוי
 מצנפתא על רישה ותתן ית
 כלילא דקודשא על מצנפתא:
 ז ותסב ית משחא דרבותא
 ותריק על רישה ותרכי יתה:
 ח וית בנהי תקרב ותלבשונן
 פתונין: ט ותגזרו יתהון המנין
 אהרן ובנהי ותתקן להון כובעין
 ותחי להון כהנתא לקים עלם
 ותקרב קרבנא דאהרן וקרבנא
 דבנהי: י ותקרב ית תורא לקדם
 משפן זמנא ויסמוך אהרן ובנהי

ואילים שנים תמימים כס"י: ב ולחם מצות וחלת
 מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים
 בשמן סלת חטים תעשה אתם כס"י: ג ונתת
 אותם על-סל אחד והקרבת אתם בסל
 ואת-הפר ואת שני האילים כס"י: ד ואת-אהרן
 ואת-בניו תקריב אל-פתח אהל מועד
 ורחצת אתם במים כס"י: ה ולקחת את-הבגדים
 והלבשת את-אהרן את-הכתנת ואת מעיל
 האפד ואת-האפד ואת-החשן ואפרת לו
 בחשב האפד כס"י: ו ושמת המצנפת על-
 ראשו ונתת את-גזר הקדש על-המצנפת כס"י:
 ז ולקחת את-שמן המשחה ויצקת על-ראשו
 ומשחת אתו כס"י: ח ואת-בניו תקריב
 והלבשתם כתנת: ט וחגרת אתם אבנט אהרן
 ובניו וחבשת להם מגבעת והיתה להם
 כהנה לחקת עולם ומלאת יד-אהרן ויד-
 בניו כס"י: י והקרבת את-הפר לפני אהל מועד

רש"י

ביום הקמתו: (ד) ורחצת. זו טבילת כל הגוף:
 (ה) ואפרת. קשט ותקן התגורה והסינר
 סביבותיו: (ו) גזר הקדש. זה הציץ: על-
 המצנפת. כמו שפרשתי למעלה, על ידי הפתיל
 האמצעי, ושני פתילין שבראשו הקשורין שלשתן
 מאחורי הערף, הוא נותנו על המצנפת כמין כובע:
 (ז) ומשחת אתו. (תורת כהנים) אף משיחה זו
 כמין כף יונית. נותן שמן על ראשו ובין ריסי
 עיניו ומחברן באצבעו: תורה ח (ט) והיתה להם.
 מלוי ידים זה, לכהנת עולם: ומלאת. על ידי

ולקח פתרון אחד: פר אחד. לכפר על מעשה
 העגל, שהוא פר: (ב) ולחם מצות וחלת מצת
 ורקיקי מצות. הרי אלו ג' מינין: רבוכה, וחלות
 ורקיקין. לחם מצות, היא הקרויה למטה בענין.
 חלת לחם שמן, על שם שנותן שמן ברבוכה כנגד
 החלות והרקיקין, וכל המינין באים עשר עשר
 חלות (מנחות עו): בלולת בשמן. כשהן קמח, יוצק
 בהן שמן וכוללן (שם עה): משחים בשמן. אחר
 אפייתן מושחן כמין כ"ף יונית, שהיא עשויה כנו"ן
 שלנו (שם): (ג) והקרבת את-הפר לפני אהל מועד

ית ידיהון על ריש תורא:
 יא ותפוס ית תורא קדם יי לתרע
 משפן זמנא: יב ותסב מדמא
 דתורא ותתן על קרנת מדבחא
 באצבעך וית כל דמא תישוד
 ליסודא דמדבחא: יג ותסב ית
 כל תרבא דחפי ית גוא וית חצר
 דעל בכדא וית תרתין קלון וית
 תרבא די עליהן ותסיק למדבחא:
 יד וית בסרא דתורא וית משפה
 וית אוכלה תוקיד בנורא מבא
 למשריתא חטאתא הוא: טו וית
 דכרא חד תסב ויסמכון אהרן
 ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא:
 טז ותפוס ית דכרא ותסב ית
 דמה ותזרוק על מדבחא סחור
 סחור: יז וית דכרא תפלג
 לאברוהי ותחליל גוה וכרעוהי
 ותתן על אברוהי ועל רישה:
 יח ותסיק ית כל דכרא למדבחא

וסמך אהרן ובניו את ידיהם על ראש הפר:
 יא ושחטת את הפר לפני יהוה פתח אהל
 מועד כס"י: יב ולקחת מדם הפר ונתתה על-
 קרנת המזבח באצבעך ואת כל הדם תשפך
 אל יסוד המזבח כס"י: יג ולקחת את כל החלב
 המכסה את הקרב ואת היתרת על הכבד
 ואת שתי הכליות ואת החלב אשר עליהן
 והקטרת המזבחה כס"י: יד ואת בשר הפר
 ואת ערו ואת פרשו תשרף באש מחוץ
 למחנה חטאת הוא כס"י: טו ואת האיל האחד
 תקח וסמכו אהרן ובניו את ידיהם על ראש
 האיל: טז ושחטת את האיל ולקחת את דמו
 וזרקת על המזבח סביב כס"י: יז ואת האיל
 תנתח לנתחיו ורחצת קרבו וכרעיו ונתת
 על נתחיו ועל ראשו כס"י: יח והקטרת את כל האיל המזבחה עלה
 הוא ליהוה ריח ניחוח אשה ליהוה הוא כס"י: חמישי יט ולקחת

רש"י

הדברים האלה: יד-אהרן ונד-בניו. במלוי ופקדת
 הפנה: תורה י (יא) פתח אהל מועד. בחצר
 המשפן שלפני הפתח: (יב) על-קרנת. (זכאים נג)
 למעלה בקרנות ממש: ואת-כל-הדם. שירי הדם:
 אל-יסוד המזבח. (פרק ג' דמדות) כמין בליטת בית
 קבול עשוי לו סביב סביב, לאחר שעלה אמה מן
 הארץ: (יג) החלב המכסה את-הקרב. הוא
 הקרום שעל הפרס, שקורין טיל"א: ואת היתרת.
 הוא טרפשא דכבדא, שקורין אובר"ש: על-הכבד.
 אף מן הכבד יטל עמה (תורת כהנים): (יד) תשרף
 באש. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת, אלא זו:
 תורה טו (טז) וזרקת. (זכאים נב) בכלי, אויז במזרק

וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן. ואין
 קרבן טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד, אבל
 שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע, שמתן
 דמם מחצי המזבח ולמטה, ואינו עולה בכבש,
 אלא עומד בארץ וזורק: סביב. כך מפרש בשחיטת
 קדשים, שאין 'סביב' אלא ב' מתנות שהן ארבע:
 האחת, בקרן זוית זו, והאחת, בקרן שפנגדה
 באלכסון, וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך
 ואילך. נמצא, הדם נתון בד' רוחות סביב, לכך
 קרוי 'סביב': (יז) על-נתחיו. עם נתחיו, מוסף על
 שאר הנתחים: (יח) ריח ניחוח. נחת רוח לפני,
 שאמרת ונעשה רצוני: אשה. לשון אש, והיא

עֲלֵמָא הוּא קָדָם יִי לְאַתְקַבְּלָא
 בְּרֵעוּא קִרְבָּנָא קָדָם יִי הוּא:
 יט וְתִסַּב יַת דְּכָרָא תִנְיָנָא וְיִסְמוּךְ
 אֶהְרֹן וּבְנוֹהֵי יַת יְדִיהוֹן עַל רִישׁ
 דְּכָרָא: כ וְתַכּוּס יַת דְּכָרָא וְתִסַּב
 מִדְמָה וְתַתֵּן עַל רוּם אוֹדְנָא
 דְּאֶהְרֹן וְעַל רוּם אוֹדְנָא דְּבְנוֹהֵי
 דְּיִמְיָנָא וְעַל אֱלִיּוֹן יְדִיהוֹן דְּיִמְיָנָא
 וְעַל אֱלִיּוֹן רִגְלִיהוֹן דְּיִמְיָנָא
 וְתִזְרוּק יַת דְּמָא עַל מִדְבַּחָא סְחוּר
 סְחוּר: כא וְתִסַּב מִן דְּמָא דִּי עַל
 מִדְבַּחָא וּמִמְשַׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתִדִּי
 עַל אֶהְרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהֵי וְעַל
 בְּנוֹהֵי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה
 וְיִתְקַדֵּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהֵי וּבְנוֹהֵי
 וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהֵי עֲמָה: כב וְתִסַּב
 מִן דְּכָרָא תִרְבָּא וְאַלִּיתָא וְיַת
 תִּרְבָּא דְּחָפִי יַת גְּזָא וְיַת חֲצִיר
 פְּכָדָא וְיַת תִּרְתִּין פְּלָזִין וְיַת תִּרְבָּא
 דִּי עֲלִיָּהֶן וְיַת שׁוּקָא דְּיִמְיָנָא אָרִי
 דְּכָר קִרְבָּנָא הוּא: כג וּפְתָא
 דְּלֶחֶם חֵד וּגְרָצָתָא דְּלֶחֶם מִשַּׁח
 חֵדָא וְאַסְפּוּג חֵד מִסְּלָא דְּפִטְרִיָּא
 דִּי קָדָם יִי: כד וְתִשׁוּי כָּלָא עַל

אֶת הָאֵיל הַשָּׁנִי וְסִמָּךְ אֶהְרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדִיהֶם
 עַל־רֹאשׁ הָאֵיל: כ וְשַׁחֲטָה אֶת־הָאֵיל וּלְקַחְתָּ
 מִדָּמּוֹ וְנִתְּתָה עַל־תְּנוּךְ אֶזְנוֹ אֶהְרֹן וְעַל־תְּנוּךְ
 אֶזְנוֹ בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֶּהֱן יָדָם הַיְמָנִית
 וְעַל־בֶּהֱן רִגְלָם הַיְמָנִית וּזְרַקְתָּ אֶת־הַדָּם
 עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב כִּשְׁ"י: כא וּלְקַחְתָּ מִן־הַדָּם
 אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשְׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהָיִיתָ
 עַל־אֶהְרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בְּגָדֵי בָנָיו
 אֹתוֹ וְקִדַּשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבְגָדֵי בָנָיו אֹתוֹ:
 כב וּלְקַחְתָּ מִן־הָאֵיל הַחֶלֶב וְהָאֲלִיָּה
 וְאֶת־הַחֶלֶב | הַמִּכֶּסֶה אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת יִתְרָת
 הַכֹּהֵן וְאֶת | שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר
 עָלִיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלְּאִים
 הוּא כִּשְׁ"י: כג וְכִפֹּר לֶחֶם אַחַת וְחִלַּת לֶחֶם שְׁמֹן
 אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּלְּ הַמִּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי
 יְהוָה כִּשְׁ"י: כד וְשִׁמַּתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אֶהְרֹן וְעַל

רש"י

הַקְטֹרֶת אֲבָרִים שְׁעַל הָאֵשׁ: תורה יט (כ) תְּנוּךְ.
 (תורת כהנים, פרשת צו): הוּא הַסָּחוּס, גִּדֵּר הָאֲמָצְעִי
 שֶׁבְתוּף הָאֶזְנוֹ, שְׁקוּרִין טַנְדְּרוֹס: בֶּהֱן יָדָם. הַגּוֹדֵל,
 וּבִפְרָק הָאֲמָצְעִי: תורה כא (כב) הַחֶלֶב. זֶה חֶלֶב
 הַדָּקִים, אוֹ הַקִּיבָה (חולין מט): וְהָאֲלִיָּה. מִן הַכְּלִיֹּת
 וּלְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁמֶפֶרֶשׁ בְּוִיקְרָא (ג ט) שְׁנַאֲמַר:
 "לְעִמַּת הָעֶצֶה יִסִּירְנָה", מְקוֹם שֶׁהַכְּלִיֹּת יוֹעֲצוֹת.
 וּבְאִמּוּרֵי הַפָּר לֹא נֶאֱמַר 'אֲלִיָּה', שְׁאִין אֲלִיָּה קִרְבָּה
 אֶלָּא בְּכִבֵּשׁ וּכְבִּשָּׁה וְאֵיל, אֲבָל שׁוֹר וְעִז אֵין טְעוּנִים
 אֲלִיָּה: וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין. לֹא מְצִינוּ הַקְטָרָה בְּשׁוֹק
 הַיָּמִין עִם הָאִמּוּרִים, אֶלָּא זֶה בְּלֶבֶד: כִּי אֵיל מִלְּאִים
 הוּא. שְׁלָמִים לְשׁוֹן שְׁלָמוֹת, שֶׁהַשֵּׁלֶם בְּכָל. מַגִּיד

הַפְּתוּב שֶׁהַמְּלוּאִים שְׁלָמִים, שְׁמִשְׁמִים שְׁלֹום
 לְמִזְבֵּחַ, וּלְעוֹבֵד הָעֲבוּדָה וּלְפָעֻלִים. לִכְךָ אָנִי
 מְצַרִּיכוֹ הַחֲזָה לְהִיּוֹת לוֹ לְעוֹבֵד הָעֲבוּדָה לְמִנָּה,
 וְזֶהוּ מִשָּׁה שֶׁשֹּׁמֵשׁ בַּמְּלוּאִים, וְהַשָּׂאֵר אֲכָלוּ אֶהְרֹן
 וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּעָלִים כְּמִפְרָשׁ בְּעִנְיָן: (כג) וְכִפֹּר
 לֶחֶם. מִן הַחִלּוֹת: וְחִלַּת לֶחֶם שְׁמֹן. מִמִּין הַרְּבֻכָה
 (תורת כהנים): וְרָקִיק. (מנחות עה) מִן הַרְּקִיקִין, אֶחָד
 מֵעֶשֶׂר שֶׁבְּכָל מִין וּמִין. וְלֹא מְצִינוּ תְּרוּמַת לֶחֶם
 הַבָּא עִם זֶבַח נִקְטָרָת אֶלָּא זֶה בְּלֶבֶד, שֶׁתְּרוּמַת לֶחֶם
 תּוֹדָה וְאֵיל נִזְרִי נְתוּנָה לַכֹּהֲנִים עִם חֲזָה וְשׁוֹק, וּמִזָּה
 לֹא הָיָה לְמִשָּׁה לְמִנָּה, אֶלָּא חֲזָה בְּלֶבֶד: (כד) עַל
 כַּפֵּי אֶהְרֹן וְגו' וְהִנֵּפְתָּ. שְׁנִיָּהֶם עֲסוּקִין

יָדָא דְאַהֲרֹן וְעַל יָדָא דְבִנְיָמִי
וּתְרִים יִתְהוֹן אֲרֻמוֹתָא קָדָם יי:
כח וְתִסַּב יִתְהוֹן מִיִּדְיָהוֹן וְתִסִּיק
לְמִדְבָּחָא עַל עֲלֹתָא לְאַתְקַבְּלָא
כְּרַעֲוֹא קָדָם יי אֲרַבְנָא הוּא קָדָם
יי: כו וְתִסַּב יִתְ חֲדִיא מְדַכְר
קֲרַבְנִיא דִּי לְאַהֲרֹן וּתְרִים יִתְהוֹ
אֲרֻמוֹתָא קָדָם יי וִיהִי לָךְ לְחֵלֶק:
כז וְתִקְדֵּשׁ יִתְ חֲדִיא דְאַרְמוֹתָא
וְיִתְ שׁוּקָא דְאַפְרָשׁוּתָא דִּי אֲתָרָם
וְדִי אֲתַפְרֵשׁ מְדַכְר קֲרַבְנִיא מְדִי
לְאַהֲרֹן וּמְדִי לְבִנְיָמִי: כח וִיהִי
לְאַהֲרֹן וּלְבִנְיָמִי לְקָנִים עַלְמָן מִן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרִי אֲפָרָשׁוּתָא הוּא
וְאַפְרָשׁוּתָא יְהִי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִנְכַּסְתָּ קוּדְשִׁיהוֹן אֲפָרָשׁוּתָהוֹן
קָדָם יי: כט וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי
לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבִנְיָמִי בְּתִרְוִי
לְדַבָּחָא בְּהוֹן וּלְקִרְבָּא בְּהוֹן יִתְ
קֲרַבְנִיהוֹן: ל שְׁבַעַת יוֹמִין
יִלְבָּשׁוּן בְּהָנָא תַּחְתּוֹתֵיהִי מִבְּנִיָּהִי
ל שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן יִלְבָּשׁוּן מִבְּנִיָּהִי אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-

כִּפִּי בְּנֵי וְהִנֵּפֶת אֹתָם תִּנּוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כס"י:
כה וּלְקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחַ
עַל־הָעֹלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשָּׁה הוּא
לִיהוָה כס"י: כו וּלְקַחְתָּ אֶת־הַחֹזֶה מֵאֵיל
הַמִּלֵּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהִנֵּפֶת אֹתוֹ תִּנּוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה וְהִיָּה לָךְ לְמִנָּה כס"י: כז וְקִדְשֹׁתָּ
אֵת | חֹזֶה הַתִּנּוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
הוֹנֵף וְאֲשֶׁר הוֹרֵם מֵאֵיל הַמִּלֵּאִים מֵאֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבְנָיו כס"י: כח וְהִיָּה לְאַהֲרֹן
וּלְבְנָיו לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי
תְּרוּמָה הוּא וְתְּרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִזִּבְחֵי שְׁלֵמִיָּהֶם תְּרוּמָתָם לִיהוָה כס"י: כט וּבְגָדֵי
הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבְנָיו אַחֲרָיו
לְמִשְׁחָה בָּהֶם וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם כס"י:
ל שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן תַּחְתּוֹ מִבְּנֵיָּהִי אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-

רש"י

שֶׁל שְׁלֵמִים, אָבֵל לֹא לְהִקְטֹרֶה, אֵלָּא: "וְהִיָּה
לְאַהֲרֹן וּלְבְנָיו" לֵאכֹל: הוֹרֵם. לְשׁוֹן מַעֲלָה וּמוֹרִיד:
(כח) לְחֶק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְ�רָאֵל. שְׁחַשְׁלִים
לְבַעֲלִים וְאֵת הַחֹזֶה וְאֵת הַשׁוֹק יִתְּנוּ לַכֹּהֵן: כִּי
תְּרוּמָה הוּא. הַחֹזֶה וְשׁוֹק הַזֶּה: (כט) לְבְנָיו
אַחֲרָיו. לְמִי שָׁבָא בְּגָדָה אַחֲרָיו: לְמִשְׁחָה.
לְהַתְּגַדֵּל בָּהֶם, שֵׁשׁ מְשִׁיחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן שְׂרָרָה,
כְּמוֹ (במדבר יח): "לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה", (תהלים קה):
"אֵל תִּגְעֹז בְּמִשְׁיַחִי": וּלְמִלֵּאֲבָם אֶת־יָדָם. עַל יְדֵי
הַבְּגָדִים הוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּכֹהֵנָה גְּדוּלָּה: (ל) שְׁבַעַת
יָמִים. רְצוּפִין: יִלְבָּשׁוּן הַכֹּהֵן. אֲשֶׁר יָקוּם מִבְּנֵי
תַּחְתּוֹ לְכֹהֵנָה גְּדוּלָּה, כְּשִׁימְנוּהוּ לְהִיּוֹת כֹּהֵן גְּדוּל:
אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (יומא עג) אוֹתוֹ כֹּהֵן

בְּתִנּוּפָה, הַבְּעָלִים וְהַכֹּהֵן, הָאֵל בִּיצֵד? כֹּהֵן מְנִיחַ יָדוֹ
תַּחַת יָד הַבְּעָלִים וּמְנִיף, וּבִזָּה הָיוּ אַהֲרֹן וּבְנָיו
בְּעָלִים וּמִשָּׁה כֹּהֵן: תִּנּוּפָה. (מנחות סב) מוֹלִיף
וּמְבִיא לְמִי שָׁאֲרַבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם שָׁלוֹ, וְתִנּוּפָה
מְעַכְבֶּת וּמְבַטֵּלַת פְּרָעֻנִיּוֹת וְרוּחוֹת רָעוֹת. תְּרוּמָה,
מַעֲלָה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשְּׂמִים וְהָאֶרֶץ שָׁלוֹ, וּמְעַכְבֶּת
טָלָלִים רָעִים: (כה) עַל הָעֹלָה. עַל הָאֵיל הָרֹאשׁוֹן
שֶׁהָעֲלִיתָ עוֹלָה: לְרִיחַ נִיחֹחַ. לְנִחַת רוּחַ, לְמִי
שָׁאֲמֵר וְנִעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ: אִשָּׁה. לֵאשׁ נִתַּן: לֵה'. לְשִׁמּוֹ
שֶׁל מְקוֹם: (כו) תִּנּוּפָה. לְשׁוֹן הוֹלֵכָה וְהֹבָאָה,
וִינִטְלִי"ר בְּלַע"ז: (כז) וְקִדְשֹׁתָּ אֵת חֹזֶה הַתִּנּוּפָה
וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְגו'. קִדְשָׁם לְדוֹרוֹת, לְהִיּוֹת
נוֹהֲגִת תְּרוּמָתָם וְהִנֵּפֶתָם כְּחֹזֶה [נ"א כְּחֹזֶה] וְשׁוֹק

די געזל למשפן זמנא לשמשא
 בקודשא: לא וית דבר קרבניא
 תסב ותבשל ית בסרה באתר
 קדיש: לב ויכול אהרן ובנוהי ית
 בסר דכרא וית לחמא די בסלא
 לתרע משפן זמנא: לג ויכלון
 יתהון די יתכפר בהון לקרבא ית
 קרבנהון לקדשא יתהון וחלוני
 לא ויכול ארי קודשא אנון:
 לד ואם ישפתאר מבסר קרבניא
 ומן לחמא עד צפרא ותוקיד ית
 דאשפתאר בנורא לא יתאכל ארי
 קודשא הוא: לה ותעבד לאהרן
 ולבנוהי כדן ככל די פקדית יתך
 שבעת יומין תקרב קרבנהון:
 לו ותורא דחטאטא תעבד ליומא
 על פפוריא ותדבי על מדבחא
 בכפרותך עלוהי ותדבי יתה
 לקדשותה: לו שבעת יומין

אהל מועד לשרת בקדש כס"י: לא ואת איל
 המלאים תקח ובשלת את-בשרו במקם
 קדש כס"י: לב ואכל אהרן ובניו את-בשר האיל
 ואת-הלחם אשר בפל פתח אהל מועד כס"י:
 לג ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא את-
 ידם לקדש אתם וזר לא-יאכל ביקדש
 הם כס"י: לד ואם-יותר מבשר המלאים ומן
 הלחם עד-הבקר ושרפת את-הנותר באש
 לא יאכל ביקדש הוא: לה ועשית לאהרן
 ולבניו ככה ככל אשר-צויתי אתה שבעת
 ימים תמלא ידם כס"י: לו ופר חטאת תעשה
 ליום על-הכפרים וחטאת על-המזבח בכפרך
 עליו ומשחת אתו לקדשו כס"י: לו שבעת ימים

רש"י

(לה) ועשית לאהרן ולבניו ככה. שנה הכתוב
 וכפל, לעכב, שאם חסר דבר אחד מכל האמור
 בענין, לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים ועבודתם
 פסולה: אתכה. כמו אותך: שבעת ימים תמלא
 וגו'. בענין הזה ובקרבנות הללו, בכל יום:
 (לו) על הכפרים. בשביל הכפורים, לכפר על
 המזבח מכל זרות ותעוב. ולפי שגאמר: "שבעת
 ימים תמלא ידם", אין לי אלא דבר הכא בשבילם,
 כגון האילים והלחם, אבל הכא בשביל המזבח,
 כגון פר שהוא לחטוי המזבח לא שמענו, לכה
 הצרך מקרא זה. ומדרש 'תורת כהנים' אומר:
 כפרת המזבח הצרך, שמה התנדב איש דבר גזול
 במלאכת המשכן והמזבח: וחטאת. ותדבי, לשון
 מתנת דמים הנתונים באצבע, קרוי חטוי: ומשחת
 אתו. בשמן המשחה, וכל המשיחות כמין כ"ף
 יגנית: (לז) והזה המזבח קדש. ומה היא

המוכן ליכנס לפני ולפנים ביום הכפורים, וזהו
 כהן גדול, שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא
 בו: תחתיו מבניו. מלמד, שאם יש לו לכהן גדול
 בן ממלא את מקומו, ימנוהו כהן גדול תחתיו
 (תורת כהנים): הבהן תחתיו מבניו. מכאן ראיה:
 כל לשון כהן לשון פועל, עובד ממש. לפיכך, נגזר
 תביר נמשך לפניו: (לא) במקם קדש. בחצר
 אהל מועד, שהשלימים הללו קדשי קדשים היו:
 (לב) פתח אהל מועד. כל החצר קרוי כן:
 (לג) ואכלו אתם. אהרן ובניו, לפי שהם
 בעליהם: אשר כפר בהם. להם, כל זרות ותעוב:
 למלא את-ידם. באיל ולחם הללו: לקדש אתם.
 שכל ידי המלוואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו
 לכהנה: פי קדש הם. קדשי קדשים, ומכאן למדנו
 אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים, שנתן המקרא
 טעם לדבר משום דקדש הם: תורה לד

תִּכְפֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּקְדַשְׁתָּ אוֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ
 קָדֵשׁ קִדְשִׁים כָּל־הַנוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ כִּסְיִי: ס
 שְׂשִׁי לֹחַ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים
 בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ
 הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֶּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים: מ וְעֲשֹׂן סֹלֶת בָּלוּל
 בְּשֶׁמֶן כֶּתִית רֶבַע הֵהִין וְנֶסֶךְ רִבְעֵת הֵהִין יַיִן
 לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד כִּסְיִי: מא וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים כְּמִנְחַת הַבֶּקֶר וּכְנֹסְכָהּ
 תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לָרִיחַ נִיחֹחַ אִשָּׁה לַיהוָה כִּסְיִי:
 מב עֲלֹת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד
 לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר

תכפר על מדבחה ותקדש יתה
 ויהי מדבחה קדש קודשית כל
 דיקרב במדבחה יתקדש:
 לח ודין די תעבד על מדבחה
 אמרין בני שנה תרין ליומא
 תדירא: לט ית אמרא חד תעבד
 בצפרא וית אמרא תנינא תעבד
 בין שמשיתא: מ ועסרונא סלתא
 דפילא במשח כתישא רבעות
 הינא ונספא רבעות הינא חמרא
 לאמרא חד: מא וית אמרא
 תנינא תעבד בין שמשיתא כמנחת
 צפרא וכנספה תעבד לה
 לאתקבלא ברעוא קרבנא קדם
 יי: מב עלתא תדירא לדריכון
 בתרע משפן זמנא קדם יי דאזמן
 מימרי לכון תמן למללא עמד

רש"י

רבע ההין. שלשה לוגין: ונסך. לספלים, כמו
 ששנינו במסכת סכה: שני ספלים של כסף היו
 בראש המזבח ומנקבים כמין שני חטמין דקים.
 נותן היין לתוכו, והוא מקלח ויוצא דרך החוטם
 ונופל על גג המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח
 בית עולמים, ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח
 לארץ: (מא) לריח ניחח. על המנחה נאמר,
 שמנחת נסכים פלה כליל, וסדר הקרבנות:
 האברים בתחלה, ואחר כך המנחה, שנאמר (ויקרא
 כג): "עולה ומנחה": (מב) תמיד. מיום אל יום,
 ולא יפסיק יום בנתיים: אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם.
 כשאקבע מועד לדבר אליך, שם אקבענו לבא.
 ויש מרבותינו למדים מכאן, שמעל מזבח הנחשת
 היה הקדוש ברוך הוא מדבר עם משה משהוקם
 המשכן. ויש אומרים: "מעל הכפרת" כמו
 שנאמר (שמות כה): "ודברתי אתך מעל הכפרת",
 ו"אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם" האמור כאן אינו אמור על
 המזבח, אלא על אהל מועד הנזכר במקרא:

קדשתו? "כל הנוגע במזבח יקדש", אפלו קרבן
 פסול שעלה עליו, קדשו המזבח להכשירו שלא
 ירד. מתוך שנאמר: "כל הנוגע במזבח יקדש",
 שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, כגון דבר
 שלא היה פסולו בקדש, כגון: הרובע והנרבע,
 ומקצה ונעבד והטרפה וכיוצא בהן? תלמוד
 לומר: "זוה אשר תעשה" הסמוך אחריו (תורת
 כהנים פרשת צו), מה עולה ראויה, אף כל ראויה,
 שנראה לו כבר ונפסל משבא לעזרה, כגון: הֵלֶן
 והיוצא והטמא ושנשחט במחשבת חוץ לזמנו
 וחוץ למקומו וכיוצא בהן (זבחים נו): תורה לח
 (מ) ועשרן סלת. עשירית האיפה, מ"ג ביצים
 וחמש ביצה: בשמן כתיית. לא לחובה נאמר
 'כתיית', אלא להכשיר, לפי שנאמר "כתיית
 למאור" ומשמע למאור ולא למנחות, יכול לפסלו
 למנחות? תלמוד לומר כאן "כתיית", ולא נאמר
 "כתיית למאור" אלא למעט מנחות שאין צריך
 כתיית, שאף הטחון בריחים כשר בהן (מנחות פו):

תָּמָן : מג ואֲזַמֵּן מִימְרֵי תָּמָן לְבָנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְקַדֵּשׁ בִּיקְרִי :
מד ואֲקַדֵּשׁ יְת מִשְׁכַּן זִמְנָא וְיֵת
מִדְבָּרָא וְיֵת אֶהְרֹן וְיֵת בְּנוֹהֵי
אֲקַדֵּשׁ לְשִׁמְשָׁא קִדְמִי :
מה ואֲשָׂרִי שְׁכַנְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל ואֶהְיֶה לְהוֹן לְאַלְהֵי :
מו וַיִּדְעוּן אֲרִי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵהוֹן דִּי
אִפְקִית יְתֵהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
לְאַשְׂרָאָה שְׁכַנְתִּי בִּיגִיהוֹן אֲנָא יְיָ
אֱלֹהֵהוֹן : א וַתַּעֲבֹד מִדְבָּרָא
לְאַקְטָרָא עֲלוֹהֵי קִטְרֹת בּוֹסְמִיָּא
דְּאֻעֵי שְׁטִין תַּעֲבֹד יְתֵה : ב אִמְתָּא
אַרְבָּה ואִמְתָּא פְתִיָּה מְרַבַּע יְהִי
וַתִּרְתִּין אֲמִין רוּמָה מְנָה קִרְנוֹהֵי :
ג וַתִּחַפֵּי יְתֵה דְּהִב דְּכִי יְת אֲגָרָה
וְיֵת פְּתִלוֹהֵי סְחֹר סְחֹר וְיֵת
קִרְנוֹהֵי וַתַּעֲבֹד לֵה דִיר דְּדִהִב
סְחֹר סְחֹר : ד וַתִּרְתִּין עֲזָמֹן
דְּדִהִב תַּעֲבֹד לֵה מְלָרַע לְדִירָה עַל
תִּרְתִּין זִוְנָתָה תַּעֲבֹד עַל תִּרְתִּין
סְטֹרוֹהֵי וְיֵהִי לְאַתְרָא לְאַרִיחָא
לְמִטְל יְתֵה בְּהוֹן : ה וַתַּעֲבֹד יְת
אַרִיחָא דְּאֻעֵי שְׁטִין וַתִּחַפֵּי יְתֵהוֹן
דְּהִבָּא : ו וַתִּתֵּן יְתֵה קִדְם פְּרָכְתָּא
דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסִהְדוּתָא לְקִדְם

אֵלֶיךָ שָׁם כִּסִּי : מג וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל
וְנִקְדַּשׁ בְּכִבְדִּי כִסִּי : מד וְקִדְשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אֶהְרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ
לְכֹהֵן לִי : מה וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי
לָהֶם לֵאלֹהִים : מו וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשַׁכְנִי
בְּתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם כִּסִּי : פ שְׁבִיעִי
ל ׀ וַעֲשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קִטְרֹת עֲצֵי שִׁטִּים
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כִּסִּי : ב אִמָּה אֲרָכּוּ וְאִמָּה רָחֲבּוּ
רְבוע יִהְיֶה וְאַמְתֵּי קָמְתוּ מִמֶּנּוּ קִרְנֵיהֶם :
ג וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גִּגְיוֹ וְאֶת־קִירֵיהֶם
סָבִיב וְאֶת־קִרְנֵיהֶם וַעֲשִׂיתָ לָּו זָהָב
סָבִיב כִּסִּי : ד וְשִׁתִּי טַבַּעַת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לָּו |
מִתַּחַת לְזָרוּ עַל שְׁתֵּי צִלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי
צִדָּיו וְהִיָּה לְבָתִּים לְבָדִים לְשֹׂאת אֹתוֹ
בְּהִמָּה כִּסִּי : ה וַעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב : ו וְנִתְּתָה אֹתוֹ לְפָנֵי הַפָּרֹכֶת
אֲשֶׁר עַל־אֹרֶן הָעֵדֻת לְפָנֵי הַבִּפְּרֹת אֲשֶׁר

כִּסִּי

עֲלִיו קִיטוֹר עֲשֵׂן סָמִים : תורה ב (ג) אֶת גִּגְיוֹ. זֶה
הָיָה לוֹ גִּג, אֲכָל מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גִּג, אֲלֹא
מִמְלָאִים חָלְלוּ אֲדָמָה בְּכָל חֲנִיָּתָם : זֶר זָהָב. סִימָן
הוּא לְכַתֵּר כֶּהֱנָה : (ד) צִלְעֹתָיו. כָּאֵן הֵיא לְשׁוֹן
זְוִיּוֹת, כְּתִרְגוּמוֹ, לִפִּי שְׁנָאֵמֵר : "עַל שְׁנֵי צִדָּיו", עַל
שְׁתֵּי זְוִיּוֹתָיו שֶׁבְּשְׁנֵי צִדָּיו : וְהָיָה. מַעֲשֶׂה הַטְּבָעוֹת
הָאֵלֶּה : לְבָתִּים לְבָדִים. לְכָל בֵּית תִּהְיֶה הַטְּבָעַת
לְבָד : תורה ה (ו) לְפָנֵי הַפָּרֹכֶת. שְׁמָא תֵּאמַר מְשׁוּף
מִכְנָגֵּד הָאֲרוֹן לְצִפּוֹן אוֹ לְדָרוֹם ? תִּלְמוֹד לֹאִמַּר :

(מג) וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה. אֲתוּעַד עִמָּם בְּדַבּוּר, כְּמִלְךָ
הַקּוֹבֵעַ מְקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם עַבְדּוֹ שָׁם : וְנִקְדַּשׁ.
הַמִּשְׁכָּן : בְּכִבְדִּי. שְׁתַּשְׁרֶה שְׁכִינָתִי בּוֹ. וּמִדְרַשׁ
אֲגָדָה : אֵל תִּקְרִי בְּכִבְדִּי, אֲלֹא בְּמִכְבְּדִי, בְּמִכְבְּדִים
שְׁלִי. כָּאֵן רָמַז לוֹ מִיתַת בְּנֵי אֶהְרֹן בְּיוֹם הַקָּמָתוֹ,
וְהָיוּ שְׁאֵמֵר מֹשֶׁה (ויקרא י) : "הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'
לֵאמֹר בְּקִרְוֵבִי אֲקַדֵּשׁ", וְהִכֵּן דִּבֶּר ? "וְנִקְדַּשׁ
בְּכִבְדִּי" : תורה מד (מו) לְשַׁכְנִי בְּתוֹכָם. עַל מְנַת
לְשַׁכֵּן אֲנִי בְּתוֹכָם : (א) מִקְטָר קִטְרֹת. לְהַעֲלוֹת

כַּפֶּרֶתָּא דִּי עַל סִהְדוּתָא דִּי אַזְמִן
מִימְרֵי לֵךְ תִּמָּן: ז וְנִקְטֵר עֲלוּהִי
אַהֲרֹן קִטְרֶת בּוֹסְמִין בַּצֶּפֶר בַּצֶּפֶר
בְּאַתְקִנְיֹתָהּ יֵת בּוֹצִינְיָא יִסְקַנָּה:
ח וּבִאֲדִלְקוֹת אַהֲרֹן יֵת בּוֹצִינְיָא
בֵּין שְׁמַשְׁיָא יִסְקַנָּה קִטְרֶת
בּוֹסְמִיָּא תְדִירָא קָדָם יֵי לְדִרְיֹכּוֹן:
ט לֹא תִסְקֹון עֲלוּהִי קִטְרֶת
בּוֹסְמִין נוֹכְרָאִין וְעֲלֵתָא וּמִנְחָתָא
וְנִסְכָּא לֹא תִנְסְכּוֹן עֲלוּהִי:
י וַיִּכְפֹּר אַהֲרֹן עַל קִרְוָהִי חֲדָא
בְּשֵׁתָא מִדְּמָא חֲטָאת כְּפוּרִיָּא
חֲדָא בְּשֵׁתָא יִכְפֹּר עֲלוּהִי לְדִרְיֹכּוֹן
קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הוּא קָדָם יֵי כַּפֶּפֶ

רמי"י

"לפני הפפרת", מכון כנגד הארון מבחוי: (ז) בהיטיבו. לשון נקוי הבזיכין של המנורה מדשן הפתילות ששורפו בלילה, והיה מטיבן בכל בקר ובקר: הגרת. לוצי"ש בלע"ז, וכן כל גרות האמורות במנורה, חוץ ממקום שנאמר שם העלאה, שהוא לשון הדלקה: (ח) ובהעלת. כשידליקם להעלות להבתן: יקטירנה. בכל יום, פרס מקטיר שחרית ופרס מקטיר בין הערבים: (ט) לא-תעלו עלי. על מזבח זה: קטרת זרה. שום קטרת של נדבה, כל זרות לו חוץ מזו: ועלה

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחון. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

וקוראין בספר שני פרשת זכור (מפטיר)

מפטיר י זָכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָךְ עֲמָלֶךָ בְּדֶרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם:
 יח אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדֶרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל-הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וְאֵתָה עֵינִי וַיִּגַּע
 יט וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: יט וְהָיָה בְּהִנֵּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָךְ מִכָּל-אֵיבֶיךָ
 מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה
 אֶת-זִכְרִי * זָכֹר עֲמָלֶךָ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

* אומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זָכֹר (בצירה) ובשני זָכֹר (בסגול).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר-שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲצֵחִים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרִבִּינָעַם, וְכָל-נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יי חֲפִץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרת לשמו"ת ביחזקאל פרק מג

י אֵתָה בֶּן-אָדָם הִגֵּד אֶת-הַבֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת-הַבֵּית וַיִּפְלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמִדְּרוּ אֶת-תְּכֵנִית: יא וְאִם-נִגְבְּלוּ מִכָּל אֲשֶׁר-עָשׂוּ צוֹרַת הַבֵּית וּתְכֵנִיתוֹ וּמוֹצְאוֹ וּמוֹבְאוֹ וְכָל-צוּרָתוֹ וְאֵת כָּל-חֻקָּתוֹ וְכָל-צוּרָתוֹ וְכָל-תּוֹרָתוֹ הַזֶּה הוֹדַע אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת-כָּל-צוּרָתוֹ וְאֶת-כָּל-חֻקָּתוֹ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: יב וְזֹאת תּוֹרַת הַבֵּית עַל-רֹאשׁ הָהָר כָּל-נִגְבְּלוֹ סָבִיב | סָבִיב קָדַשׁ קִדְשִׁים הִנֵּה-זֹאת תּוֹרַת הַבֵּית: יג וְאַלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאֲמוֹת אִמָּה אִמָּה וְטַפָּח וְחִיק הָאִמָּה וְאִמָּה-רֹחֵב וְגִבּוּלָה אֶל-שִׁפְתָּהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֲחֹר וְזֶה גִבּ הַמִּזְבֵּחַ: יד וּמִחִיק הָאָרֶץ עַד-הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אֲמוֹת וְרֹחֵב אִמָּה אַחַת וּמִהָעֶזְרָה הַקְּטָנָה עַד-הָעֶזְרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרֹחֵב הָאִמָּה: טו וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אֲמוֹת וּמִהָאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: טז וְהָאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בְּשָׁתִים עֶשְׂרֵה רֹחֵב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו: יז וְהָעֶזְרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֶרֶץ בָּאֲרָבַע עֶשְׂרֵה רֹחֵב אֵל אַרְבַּעַת רְבָעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאִמָּה וְהַחִיק-לָהּ אִמָּה סָבִיב וּמַעֲלָתָהּ פְּנוֹת קָדִים: יח וַיֹּאמֶר אֵלֵי בֶּן-אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אֵלֶּה חֻקֹּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַעֲשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלָה וְלִזְרֹק עָלָיו דָּם: יט וְנִתְּתָה אֶל-הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרֶע צִדּוֹק הַקְּרִבִּים אֵלֵי נֶאֱמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְשִׁרְתָּנִי פֶר בֶּן-בֶּקֶר לְחִטָּאת: כ וְלִקְחַתָּ מִדְּמֹו וְנִתְּתָה עַל-אַרְבַּע קַרְנֹתָיו

וְאֶל־אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה וְאֶל־הַגְּבֹל סָבִיב וְחִטָּאת אוֹתוֹ וְכִפְּרָתָהּ: כֹּא וְלִקְחָתָּ אֶת הַפָּר הַחִטָּאת וְשָׂרְפוּ
בְּמִקְדָּשׁ הַבָּיִת מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כֹּב וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי תִקְרִיב שְׁעִיר־עִזִּים תָּמִיד לַחִטָּאת וְחִטָּאוֹ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
כַּאֲשֶׁר חִטָּאוֹ בָּפָר: כֹּג בְּכֹלֹתֶיךָ מִחִטָּא תִקְרִיב פֶּר בֶּן־בָּקָר תָּמִיד וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד: כֹּד וְהִקְרַבְתָּם
לִפְנֵי יְהוָה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהִעֲלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה: כֹּה שִׁבַּעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה
שְׁעִיר־חִטָּאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן־בָּקָר וְאֵיל מִן־הַצֹּאן תָּמִיד יַעֲשׂוּ: כֹּו שִׁבַּעַת יָמִים יִכְפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְטָהְרוּ
אֹתוֹ וּמִלֹּאוּ יָדָיו: כֹּז וַיִּכְלוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־עוֹלוֹתֵיכֶם וְאֶת־שְׁלֵמֵיכֶם וְרִצְאֹתִי אֶתְכֶם נָאם אֲדַנִּי יְהוָה:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות
מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לקריאה בציבור ולשמו"ת שמואל"א טו

טו כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פִּקְדֹתִי אֶת אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּלֶךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־שָׂם לוֹ בְּדָרוֹךְ
בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם: ג עֲתָה לֹךְ וְהַפִּיתָה אֶת־עִמָּלֶךְ וְהַחֲרַמְתָּם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלֹא תַחֲמֹל
עָלָיו וְהִמָּתָה מֵאִישׁ עַד־אִשָּׁה מֵעַלִּיל וְעַד־יוֹנֵק מִשּׁוֹר וְעַד־שֵׁה מִגִּמְלָה וְעַד־חֲמוֹר: ד וַיִּשְׁמַע
שָׂאוֹל אֶת־הָעָם וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים מֵאֲתִים אֶלֶף רִגְלֵי וַעֲשֵׂרֶת אֲלָפִים אֶת־אִישׁ יְהוּדָה:
ה וַיָּבֹא שָׂאוֹל עַד־עִיר עִמָּלֶךְ וַיִּרֶב בַּנַּחֲל: ו וַיֹּאמֶר שָׂאוֹל אֶל־הַקִּינִי לָכֹו פָּרוּ רִדּוּ מִתּוֹךְ
עִמָּלֶכִי פֶן־אֶסְפֹּךְ עַמּוֹ וְאַתָּה עֲשִׂיתָה חֶסֶד עִם־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲלֹתָם מִמִּצְרַיִם וַיָּסֶר
קִינִי מִתּוֹךְ עִמָּלֶךְ: ז וַיָּדַע שָׂאוֹל אֶת־עִמָּלֶךְ מִחוּלָה בּוֹאֵךְ שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם:
ח וַיִּתְּפֹשׂ אֶת־אַגַּג מֶלֶךְ־עִמָּלֶךְ חַי וְאֶת־כָּל־הָעָם הַחֲרִים לִפְרִי־חֶרֶב: ט וַיַּחְמֹל שָׂאוֹל וְהָעָם
עַל־אַגַּג וְעַל־מִיטֵב הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמִּשְׁנִים וְעַל־הַפָּרִים וְעַל־כָּל־הַטּוֹב וְלֹא אָבּוּ הַחֲרִימָם
וְכָל־הַמְּלָאכָה נִמְכְּזָה וְנָמַס אֹתָהּ הַחֲרִימוּ: י וַיְהִי דִבְרֵי־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר: יא נִחַמְתִּי
כִּי־הִמְלַכְתִּי אֶת־שָׂאוֹל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים וַיַּחֲרֹ לְשְׂמוּאֵל וַיִּזְעַק
אֶל־יְהוָה כָּל־חֲלִילָה: יב וַיִּשְׁפֹּם שְׂמוּאֵל לִקְרַאת שָׂאוֹל בַּבָּקָר וַיַּגֵּד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר

בְּאֶשְׁאוּל הַכֹּהֵן הָיָה מַצִּיב לוֹ יָד וַיִּסַּב וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגִּלְגָּל: יג וַיָּבֹא שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה הַקִּימְתִּי אֶת־דְּבַר יְהוָה: יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל וְכֹה קוֹל־הַצָּאן הַזֶּה בְּאוֹנִי וְקוֹל הַבֶּקֶר אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ: טו וַיֹּאמֶר שְׁאוּל מִעַמְלֶקִי הַבִּיאוּם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עַל־מִיטֵב הַצָּאן וְהַבֶּקֶר לְמַעַן זָבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶת־הַיּוֹתֵר הַחֶרֶם־נִוִּי: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל הֲרָף וְאֶנְיְדָה לְךָ אֶת־אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הֲלִילָה וַיֹּאמֶר לוֹ דִּבֶּר: יז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הֲלוֹא אִם־קִטְּנָן אַתָּה בְּעֵינֶיךָ רֹאשׁ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל אַתָּה וַיִּמְשַׁחךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: יח וַיִּשְׁלַחךָ יְהוָה בְּדֶרֶךְ וַיֹּאמֶר לְךָ וְהַחֲרַמְתָּה אֶת־הַחֲטָאִים אֶת־עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד כְּלוֹתָם אֹתָם: יט וְלָמָּה לֹא־שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וַתַּעַט אֶל־הַשָּׁלָל וַתַּעַשׂ חָרֵעַ בְּעֵינֵי יְהוָה: כ וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה וְאַלְךָ בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר־שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאַבִּיא אֶת־אַנְגִּי מֶלֶךְ עַמְלֶק וְאֶת־עַמְלֶק הַחֶרֶם־מִתִּי: כא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֹאן וּבָקָר רֹאשֵׁית הַחֶרֶם לְזֹבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּגִּלְגָּל: כב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֲפֹץ לַיהוָה בְּעֹלֹת וּזְבָחִים כְּשָׁמַע בְּקוֹל יְהוָה הִנֵּה שְׂמַע מְזַבַּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֻלָּב אֵילִים: כג כִּי חֲטֹאת־קֶסֶם מְרִי וְאוֹן וְתַרְפִּים הַפָּצָר יַעַן מֵאִסַּת אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ מִמֶּלֶךְ: כד וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־שְׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי־עָבַרְתִּי אֶת־פִּי־יְהוָה וְאֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי יָרֵאתִי אֶת־הָעָם וַאֲשָׁמַע בְּקוֹלָם: כה וְעַתָּה שָׂא נָא אֶת־חֲטָאתִי וְשׁוּב עִמָּי וְאַשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה: כו וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ כִּי מֵאִסַּתָּה אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמָּאֶסֶךְ יְהוָה מִהָיוֹת מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: כז וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת וַיַּחֲזֹק בַּכֶּנֶף־מַעִילוֹ וַיִּקְרַע: כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל קִרַּע יְהוָה אֶת־מַמְלְכוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיֶיךָ הַיּוֹם וְנִתְּנָה לְרַעְיָה הַטּוֹב מִמָּךְ: כט וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקָר וְלֹא יִנָּחֵם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: ל וַיֹּאמֶר חֲטָאתִי עֲתָה כִּפִּדְנִי נָא נִגְדָה וְקִנִּי־עִמָּי וְנִגְדָה יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לא וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל אַחֲרֵי שְׁאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה שְׁאוּל לַיהוָה: לב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הִגִּישׁוּ אֵלַי אֶת־אַנְגִּי מֶלֶךְ עַמְלֶק וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַנְגִּי מְעֻדָּת וַיֹּאמֶר אַנְגִּי אֵכֶן סָר מִרְּחֻמוֹת: לג וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כֹּה־אֲשֶׁר שָׁכַלְהָ נָשִׁים חֲרָפָה בֶּן־תְּשֻׁכָּל מְנָשִׁים אִמָּךְ וַיִּשְׁפָּף שְׁמוּאֵל אֶת־אַנְגִּי לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל: לד וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל הַרְמָתָה וְשְׁאוּל עָלָה אֶל־בֵּיתוֹ גִּבְעַת שְׁאוּל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנָּאֶמֶן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ

אַחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל
הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוּבת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד:
ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו
יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו
אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמו בפי כל חי תמיד לעולם
ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

אגרות קודש

בי"ה, יו"ד אדר, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק, בו שואל איך לעשות את הבר מצוה של בנם... שיי בחדש אייר הבע"ל,
אם בחשאי או בפומבי, אבל אינו כותב הטעמים באופן כזה או כזה.

ולכאורה כשנכנס איש היהודי בגיל מצות אינו מובן מפני מה לעשות זה בחשאי, אפילו בימים
מקדם, ובפרט בדורנו עלוב זה, אשר כל ענין של תורה ומצות, יש לחזקו ולחקוק בזכרון כל אלו השייכים
לזה, ככל היכולת והאפשריות. מובן שאין כוונתי בהנ"ל לבזבז מעות אלא שתהי' מסיבה תורנית
חסידותית והמשתתפים יאחלו לבנם שיגדל להיות ירא שמים חסיד ולמדן, וכבר ידוע פתגם רבוה"ק וואס
א חסידישער פארבריינגען קען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן - נדפס בקונטרס קובץ תהלים -.
וגם יעיין בזהר חדש בראשית (י, ג. טו, ד) בענין שמחת בר מצוה.

בהנוגע לשאלתו אם יסע בנס שיי לכאן, ללמוד בישיבת תומכי תמימים, הרי ידוע דעתי מאז בכגון
דא, שטוב לסדרו בישיבת תומכי תמימים בלוד.

כשיחליט ע"ד תקופת נסיעתו לכאן בערך - ישלחו לו מכאן דרישה מתאמת.

בברכת הצלחה בכללו שמהם ממשיכים שמחה על כל החדש ואח"כ על כל השנה.

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה - זכור בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:13	6:07	8:30	8:26	9:02	8:58	10:00	9:57	17:36	17:40	18:00	18:04	17:20	18:14
חיפה (ח)	6:14	6:07	8:30	8:26	9:02	8:58	9:59	9:56	17:34	17:39	17:58	18:03	17:08	18:12
ירושלים (ח)	6:10	6:04	8:28	8:25	9:00	8:56	9:57	9:55	17:35	17:40	17:59	18:04	16:59	18:12
תל אביב (ח)	6:15	6:09	8:30	8:27	9:03	8:59	10:00	9:57	17:34	17:39	17:59	18:03	17:18	18:13
אוסטריה וינה (ח)	6:47	6:36	8:54	8:48	9:26	9:20	10:20	10:16	17:30	17:39	18:00	18:09	17:19	18:22
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:52	6:59	9:39	9:41	10:11	10:14	11:18	11:20	20:14	20:06	20:41	20:32	19:50	20:43
אוקראינה אודסה (ח)	6:49	6:38	8:55	8:50	9:28	9:22	10:22	10:18	17:33	17:42	18:02	18:11	17:23	18:15
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:34	6:23	8:40	8:34	9:12	9:06	10:06	10:02	17:13	17:23	17:44	17:53	17:03	17:57
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:03	6:51	9:07	9:00	9:39	9:33	10:33	10:28	17:35	17:45	18:06	18:16	17:26	18:20
אוקראינה קייב (ח)	6:55	6:43	8:59	8:53	9:32	9:25	10:25	10:20	17:28	17:39	18:00	18:10	17:19	18:14
אוקראינה דונייצק (ח)	6:22	6:11	8:28	8:22	9:00	8:54	9:54	9:50	17:04	17:13	17:33	17:43	16:53	17:47
איטליה מילאנו (ח)	7:13	7:03	9:21	9:15	9:53	9:47	10:48	10:44	18:02	18:10	18:30	18:38	17:51	18:51
אקוואדור קיטו (ח)	6:16	6:16	8:50	8:49	9:20	9:19	10:22	10:22	18:39	18:38	19:00	18:59	18:20	19:03
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:31	6:37	9:14	9:17	9:47	9:49	10:54	10:55	19:42	19:35	20:07	20:00	19:18	20:11
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:11	7:18	10:02	10:05	10:32	10:36	11:41	11:43	20:45	20:36	21:13	21:03	20:20	21:07
ארה"ב בולטימור (ח)	6:48	6:40	9:00	8:55	9:32	9:28	10:28	10:25	17:52	17:59	18:19	18:25	17:40	18:29
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:38	6:29	8:50	8:45	9:22	9:17	10:18	10:14	17:42	17:48	18:08	18:15	17:29	18:26
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:39	6:30	8:50	8:45	9:23	9:18	10:18	10:15	17:41	17:48	18:08	18:14	17:29	18:26
ארה"ב דטרויט (ח)	7:16	7:07	9:27	9:22	9:59	9:54	10:55	10:51	18:16	18:23	18:43	18:51	18:04	19:02
ארה"ב היוסטון (ח)	6:52	6:46	9:09	9:06	9:42	9:38	10:40	10:37	18:18	18:22	18:42	18:46	18:03	18:55
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:27	6:20	8:43	8:39	9:15	9:11	10:12	10:09	17:46	17:51	18:11	18:16	17:32	18:25
ארה"ב מיאמי (ח)	6:49	6:44	9:07	9:04	9:40	9:37	10:38	10:36	18:20	18:24	18:43	18:47	18:05	18:56
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:36	6:27	8:46	8:41	9:19	9:14	10:14	10:11	17:35	17:42	18:02	18:09	17:23	18:21
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:33	6:24	8:45	8:40	9:17	9:12	10:13	10:09	17:36	17:43	18:03	18:10	17:24	18:20
בוליביה לא פאס (ח)	6:21	6:23	9:02	9:03	9:31	9:32	10:36	10:36	19:11	19:08	19:33	19:30	18:50	19:34
בלגיה אנטוורפן (ח)	7:42	7:30	9:44	9:38	10:17	10:10	11:10	11:05	18:11	18:21	18:42	18:53	18:01	19:09
בלגיה בריסל (ח)	7:40	7:28	9:44	9:38	10:16	10:10	11:10	11:05	18:13	18:23	18:44	18:54	18:03	19:09
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:02	6:48	9:02	8:54	9:34	9:26	10:26	10:21	17:18	17:31	17:53	18:04	17:11	18:08
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:53	5:56	8:33	8:34	9:04	9:06	10:10	10:10	18:47	18:42	19:10	19:04	18:25	19:11
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:40	5:43	8:20	8:21	8:51	8:52	9:56	9:56	18:33	18:28	18:55	18:50	18:11	18:57
בריטניה לונדון (ח)	6:59	6:46	9:03	8:56	9:35	9:28	10:28	10:23	17:30	17:40	18:02	18:12	17:21	18:27
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:12	6:58	9:13	9:06	9:45	9:38	10:38	10:33	17:34	17:46	18:07	18:19	17:26	18:35
גרמניה ברלין (ח)	7:08	6:55	9:10	9:03	9:42	9:35	10:35	10:30	17:33	17:44	18:06	18:16	17:24	18:20
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:21	7:09	9:26	9:20	9:58	9:52	10:52	10:47	17:58	18:08	18:29	18:38	17:48	18:42
הודו בומביי (ח)	7:01	6:58	9:22	9:20	9:55	9:53	10:54	10:52	18:43	18:45	19:05	19:08	18:27	19:12
הודו פונה (ח)	6:55	6:52	9:18	9:16	9:50	9:47	10:49	10:47	18:41	18:43	19:03	19:05	18:25	19:09
הונגריה בודפשט (ח)	6:36	6:26	8:43	8:37	9:15	9:09	10:09	10:05	17:19	17:28	17:49	17:57	17:08	18:01
טורקיה איסטנבול (ח)	6:48	6:39	8:59	8:54	9:31	9:26	10:27	10:23	17:48	17:55	18:15	18:22	17:36	18:26
יוון אתונה (ח)	7:05	6:57	9:18	9:13	9:50	9:46	10:46	10:43	18:13	18:19	18:39	18:45	18:00	18:49
מולדובה קישינב (ח)	6:57	6:47	9:03	8:57	9:36	9:30	10:30	10:26	17:40	17:49	18:09	18:18	17:29	18:22

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:54	6:50	9:20	9:18	9:50	9:48	10:50	10:48	18:47	18:49	19:09	19:11	18:30	19:15
ניו זילנד קרייסטצ'רץ(ח)	5:56	6:04	8:45	8:48	9:17	9:21	10:26	10:28	19:29	19:19	19:57	19:47	19:04	19:51
נפאל קטמנדו (ח)	6:30	6:25	8:51	8:48	9:22	9:19	10:20	10:18	18:05	18:08	18:28	18:32	17:50	18:36
סינגפור סינגפור (ח)	7:13	7:12	9:41	9:40	10:14	10:13	11:15	11:14	19:23	19:22	19:44	19:43	19:04	19:47
פולין ורשא (ח)	6:36	6:23	8:39	8:32	9:11	9:04	10:04	9:59	17:04	17:15	17:37	17:47	16:55	17:51
פרו לימה (ח)	6:07	6:08	8:40	8:40	9:12	9:12	10:15	10:15	18:36	18:33	18:58	18:55	18:16	18:59
צרפת ליון (ח)	7:30	7:20	9:38	9:33	10:10	10:05	11:05	11:01	18:19	18:28	18:48	18:56	18:08	19:09
צרפת פריז (ח)	7:45	7:33	9:51	9:45	10:23	10:16	11:17	11:12	18:24	18:34	18:55	19:04	18:14	19:18
קולומביה בוגוטה (ח)	6:02	6:01	8:34	8:33	9:04	9:03	10:06	10:05	18:18	18:17	18:39	18:39	17:59	18:43
קנדה טורונטו (ח)	7:03	6:54	9:13	9:08	9:45	9:40	10:41	10:37	17:59	18:07	18:27	18:35	17:48	18:46
קנדה מונטריאול (ח)	6:43	6:33	8:51	8:46	9:24	9:18	10:18	10:14	17:33	17:42	18:02	18:10	17:22	18:23
קפריסין לרנקה (ח)	6:24	6:17	8:36	8:32	9:10	9:06	10:06	10:03	17:35	17:40	18:00	18:05	17:21	18:09
רוסיה מוסקבה (ח)	7:36	7:21	9:36	9:29	10:08	10:00	11:00	10:54	17:51	18:04	18:26	18:39	17:44	18:54
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:14	7:03	9:20	9:14	9:52	9:47	10:47	10:43	17:56	18:05	18:26	18:34	17:46	18:38
שווייץ ציריך (ח)	7:16	7:06	9:25	9:19	9:56	9:50	10:51	10:46	18:03	18:12	18:33	18:41	17:53	18:53
תאילנד בנגקוק (ח)	6:36	6:33	8:59	8:57	9:32	9:30	10:32	10:30	18:27	18:28	18:49	18:50	18:10	18:54

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

זמן תחילת קידוש לבנה באה"ק:
ממוצאי שבת קודש ליל ז' אדר

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוָתוֹ וַיְצַוֵּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מן כל-אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרה (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il